

منشی شوقو نکدی مۆن

www.ahlamontada.com

مۆساقا له عێراق و وولاتی ئێران

دارمانی ئومیدی ئیسرا ئیلی و کورد هکان

وه رگی رانی
ره هه ند عبدالغفور

بۆدابه زاندىنى جۆرمها كتيپ: سردانى: (مُنْتَدَى إِقْرَأِ الثَّقَافِي)

لتحميل انواع الكتب راجع: (مُنْتَدَى إِقْرَأِ الثَّقَافِي)

پدراي دانلود كتاپهاى مختلف مراجعه: (مُنْتَدَى إِقْرَأِ الثَّقَافِي)

www.iqra.ahlamontada.com

www.iqra.ahlamontada.com

للكتب (كوردى ، عربى ، فارسى)

منتدى اقرأ الثقافي

www.iqra.ahlamontada.com

مۆساد
له عیراق و وولآتانی دراوسی
دارمانی
ئومییدی ئیسرائیلی و كوردهكان

نوسهر : شلومؤ نهكدی مۆن
وهرگیڕانی : رهه نده عبدالغفور

چاپی یه كه م

۲۰۱۱

پیناسی کتیب

بابەت : بەلگەنامەیی .

ناوی کتیب : مۆساد لەعێراق و وولاتانی دراوسی

دارمانی ئومیدی ئیسرائیلی و کوردهکان .

نوسەر : شلۆمۆ نەکدیمۆن .

وەرگیڕانی: رەهەند عبدالغفور .

دیزاینی ناوہوہ :

دیزاینی بەرگ :

نۆبە ی چاپ : یەکەم .

سالی چاپ : ۲۰۱۱ .

تیراژ :

چاپخانە :

ژمارە ی سپاردن : لە بەرپۆهەبەراییەتی گشتی کتیبخانە گشتیەکان ژمارە ( ) ی

سالی ( ) وەرگرتووہ .

پيشهكى

كورد له ووتەى هەيه، له جەنگى وجوددايه ، جەنگى خۆسەلماندن، جەنگىك كه نامانج لىي ئەوويه ئەوانى دى دان بەوهدابنن (كورد) گەلنكە ، كه تاكهكانى مرفون، كورد جنۆكه نى يه، وهك هەندى زانای ميژوو نوسى به ناو موسولمان له كتيبهكانيان دا تۆماریان كردوو، توركى شاخوى نيه ، وهك هەندى رۆژهلاتناسى بى ويزدان قەبلانديوانه ، ئەم جەنگه تا ئەمپروش دريژەى هەيه، هيشتا سەلماننەكه سەرەراى ئەم هەموو بەلگه و نامازە ميژوويى و واقيعيانە ، سەرەراى هەزاران پيدراوى زانستى و كۆمەلايهتى و سۆسيۆلۆژى ، سەرەراى بونى زمانى جياو نەريتى جيا و پۆشاكى جيا و چى و چى ، هيشتا تەواونەبووه، هەرچەندە ئيمه له جەنگەكاندا ، له يادداشت و داواكارى بەردەم رينكخراوه نيۆدەولەتى يەكان دا ، له كتيب و ديالۆگ و سەفەر و ليدوانە سياسيهكانمان چەندان جار سەلماندومانەو كاغەزى سەلماننەكەمان خستۆتە بەردەمیان ، و له ژيرى ژيرەوه نوسيومانە ((ئەوش داواكراوهكەيهتى)) كه چى ئەوان به قەلەمى سور دەنوسن ((هيشتا ماويهتى)) ، بەلئى كورد له بەرەبەيانى ميژوووه خەرىكى خۆسەلماننە ، هەمو گەلانى دونياش بەم قۆناغەدا تىپەريون ، بەلام ناخۆچ هۆكارىك هەيه واىكردوه كورد هيندە دوابكەويت؟ چى ئەم هەموو بەلگەنەويستانەى كوردى پوچ كردوتەوه؟ نايا هۆكارەكەى ناگەريتهوه بۆ دەوروبەر ؟ بۆ گەل و ولاتە هاوسىكانى كه هەميشە جاويان بريوتە خاكەكەى، بەلئى وايه، بەلام ئەى خۆخۆرى و خيانەت ؟ ئەى يەكتر نەخويندنهوه؟ ئەى خۆ فروشى، ئەى بير كردنەوهى هەلە ، جگه لەمانەش ئەوهندەى تەماشای ميژوى كورد دەكەى ، هەست دەكەى كۆدەنگيهكى جيهانى هەيه بۆ پەراويزخستنى كورد، هەركاتيئك هەلنك رەخساوه بۆ كورد ؛ جگه له هەلپەهەلپ و ناكۆكى نيوخۆيى ، دەستىكى ناديارى گەوره مەنجەلەكەى بەسەرى كورددا قلپ كردۆتەوه ، لەبەر ئەم

ھۆکارانە كورد سەرقال بوه بهو جەنگەو ، نوسینەو دی میژوھگە ی ئەوانی دی کردویانە ، كەواتە گرنگە بزانی چیمان لەسەر نوسراوه و وتراوه ، لە زاری دۆستەگانمانەو و لە زاری دۆژمنەگانیشمانەو .

دیاره كورد لەم خەباتەیدا وەك كەسێکی ئی ھاتوو كە دەكەوێتە روبرووه و مەلە نازانیت ، ناچار ھەرچی بەدەستەو ھاتیبیت پەنای بۆردوھ ، لەمەدا لۆمە ی ناکریت ، چونكە ئەگەر براكەت دەستی نا بەرپوتەو و ھەقی خواردی ناچار تۆ رپوو لە خەلكی تر دەكە ی ، یەكێك لە قوناغە ھەستیار و گرنگەگانی جەنگی وجودیی كورد ، شۆرشەگانی خوا لیخۆشبوو مستەفا بارزانی یە، كاروانی خەباتی ئەم پیاوھ لە تەمەنی پانزە سالی خۆیەو دەست پێ دەكات ، بەمندانلی ھەستی بەوھەردوھ كە دەستێك دەیەویت وجودی بخاتە ژێر پرسیارەوھ كاتێك لەگەڵ دایكیدا لەبەندینخانە بوھ ، باوكی لەسێدارەدراوھ بۆیە دەستی بەخەبات كردوھ و لە براپچوكی سەرۆكخێلێكەوھ بەرەبەرە بوھتە سەرۆكخێل و دواتر سەركردەپەكی نەتەوھیی گەورە كە بەتەنیا لەبەرامبەر پێنج حكومەتی یەك بەدوای یەكی عێراق جەنگاوه بۆ دەستكەوتنی مافەگانی كورد ، بەلام وەك ھەر مرۆفێك ئەم پیاوھش بەدورنەبوھ لە ھەلە و كەموكورتی و بی ئاوەزییە پیرۆزی بكەین ، دەبیت رێز لە خەبات و قوربانیدان و ئومیدە نەتەواپەتیهگانی بگراین ، بەلام بەسەر ھەلەو كەموكورتیهگانیدا بازەدەین ، گەورەترین ھەلە ی ئەم سەركردەپەكە من لەپاش خویندنەوھو گەڕانی چەندان سەرچاوه لەسەری بۆم دەرکەوتوھ نەخویندنەوھ ی ئەوی دی بوھ ، ئەو دەیویست كورد بە ئامانجەگانی بگات ، بەلام لە ژێر سەرگرداپەتی ئەودا ، ھەموو بیریارەگانی شۆرش دەبو ئەو دەری بكات ، ئەوانە ی بەرپاھەگانی ئەویان بوتایە نابیت و ناکریت ، دەبو لە حیزب و شۆرش بپۆنە دەرەوھ !

يەككە لەو خالانەى كە لە شۆرشەكانى ئەم سەرگردمىيەدا زۆر باسى لىوھ دەكرىت
ئەو يارمەتییە دەرەكیانەيە كە وەرگرتون و بوونى دەستى دەرەكى لەگەل
شۆرشەگەى بەتایبەت سىكوچكەى ئىران - ئىسرائىل - ئەمريكا.

ئەو ولاتەى كە لەھەمويان زياتر خزمەت و ھاوكارى بەشۆرش گەياندوھ
ئىسرائىلە ، ھەرچەندە ھاوكارىيەكەى ئەوان گەورەترىن ھۆكارى بەردەوامى و
بەھىزى شۆرش بووھ ، بەلام لەھەمان كاتدا گەورەترىن نىشانەى پرسیارى
خستۆتەسەر شۆرشەكە لەلایەن سۆشالیست و شۆفینىيە عەرەبەكان لەلایەك و
ئىسلامیە بى ھەلۆیستەكانىش لەلایەكى ترەوھ ، چىنى يەكەم واتە شۆفینىيەكان
لىى گەرى ، بەلام ئىسلامیەكان دەبوايە بارودۆخ و ژىنگە و ھەل و مەرجیان لە
بەرچا و بگرتايە كە بوونەھۆى دروستبونى ئەو پەيوەندیيە ، بەلى ئىسرائىل
دوژمنى موسولمانانە و بەشىكى خاكى موسولمانانى داگىرکردوھ ، بەلام كاتىك
موسولمانان و دەولەتانى عەرەبى ئىسلامى پشت لە براكوردەكانیان دەكەن ، و
بگەر بە دەستى دەولەتتىكى ئىسلامى و عەرەبى تر دەچەوسىنرینەوھو سەریان
پان دەكرىتەوھ ، كەچى لىى بىدەنگ دەبن و بگەر لەھەندى حالتدا ئەشەدو
بىلاشى بۆ دەكۆشن ، لەھەمان كاتدا ئىسرائىل دەستى ھاوكارى و يارمەتى بۆ كورد
درىژ دەكات ، بى ناوھزىيە كورد ئەو ھاوكارىيانە رەتبكاتەوھ، با دەولەتانى
عەرەبى و ئىسلامى ھەرچى دەلین بىلین ، من لەمەياندا ھىچ ناحەقى سەرکردە
كوردەكان ناگرم بەلام بەمەرجىك مىكانىزمى ھاوكارىيەكان لەسەرحسابى
ئوممەت وەك كۆى ئوممەتى ئىسلامى نەبىت ، جا ئايا ئەم پەيوەندیيەى بارزانى
لەسەر حسابى ئوممەت بووھ يان نا ئەوھشيان خۆى پرسیارىكى جددى يە ، جگە
لەوھ بارزانى زولمىكى مېزووىي گەورەى دەرەق كراوھ لەلایەن نوسەرانى سەر
بە رەوتە قەومیە عەرەبىيەكان لە لایەك و سەرکردايەتى سىاسى و نزیكەكانى
خۆیەوھ لەلایەكى تر ، نوسەرە قەومیەكان زۆریان نوسىوھ و وتوھ و بارزانیان بە
خیانەتكار و بە كرنگىراو تۆمەتبار كردوھ كە مرققى عاقل گوییان لى ناگرىت و

حسابیان بۆناکات ، بەلام نزیکهکانی بارزانی و سه‌رکردایه‌تی سیاسی کورد له‌جیاتی خستنه‌روی راستیه‌کان و ئەو هۆکارانه‌ی که له‌پشت دروستبونی ئەو په‌یوه‌ندییه‌وه‌بون هه‌ولێ شاردنه‌وه و نه‌هه‌یشتنی به‌لگه‌کانیان داوه که‌ئه‌مه‌ش بیانویه‌کی تری داوه‌ته‌ده‌ست نه‌یارانی کورد و بارزانی.

ئهم کتیبه‌ی له‌ به‌رده‌ستدایه‌ کتیبه‌ییکی نوسه‌ر و رۆژنامه‌نوسی دیاری نیسرائیلی (شلۆمۆ نه‌کدی‌مۆن) ه‌به‌به‌لگه‌وه‌ سه‌روشت و ئالیه‌تی په‌یوه‌ندی نیسرائیلی کوردی ده‌خاته‌ رۆو ، نامانجی من له‌وه‌رگیرانی ئهم کتیبه‌دا رۆن کردنه‌وه‌ی لایه‌نه‌ تاریکه‌کانی ئەو په‌یوه‌ندییه‌ و که‌مه‌کردنه‌وه‌ی قه‌باره‌ی ئەو سته‌مه‌یه‌ که‌ له‌ بارزانی ده‌کریت ، دیاره‌ ئه‌رکی من وه‌ک وه‌رگیر ئاشکرایه‌ و به‌رپرسم به‌رامبه‌ر هه‌ر هه‌له‌یه‌کی زمانه‌وانی و ه‌رتانندی په‌ره‌گراف و نابابه‌تی‌بونی‌ک که‌ له‌ وه‌رگیرانه‌که‌یدا بێت به‌لام هه‌ر ناهه‌قییه‌ک له‌م کتیبه‌دا به‌رامبه‌ر هه‌ر که‌سانیه‌ تیه‌ک کرابیت ئە‌وابه‌رپرسیار‌تییه‌که‌ی بۆ نوسه‌ری کتیبه‌که‌ ده‌گه‌رپه‌ته‌وه‌ داواکارم هه‌ر که‌سێک هه‌ر تیبینییه‌کی هه‌بوو یان روداوێک به‌ناراست ده‌زانیت به‌نوسین وه‌لامی بداته‌وه‌ .

ماومه‌وه‌ یه‌ک دوو خائێک که‌ ئاماژه‌ی پێ بکه‌م :

یه‌ک : ئهم کتیبه‌ له‌عیربیه‌وه‌ له‌لایه‌ن "بدر عقیلی" کراوه‌ به‌عه‌رمبی ، دیاره‌ ناوی هه‌ندی‌ک له‌که‌سایه‌تی و شوینه‌کان به‌هۆی جیاوازی گۆکردن "ته‌له‌فوز" گۆرانه‌کاری به‌سه‌رداهاتوه‌ و ئە‌وه‌ی که‌من ناسیبیتمه‌وه‌ ، په‌راویزم له‌سه‌ر نوسیوه‌ ، وه‌ رۆنکردنه‌وه‌م داوه‌ ، به‌لام هه‌شه‌ که‌ ناوه‌ راستیه‌که‌یم نه‌توانیوه‌ بیناسمه‌وه‌ بۆ نمونه‌ ناوی دوناوچه‌که‌ له‌کتیبه‌که‌دا به‌ "جر و عمره‌ره‌، شافارکرونه‌"هاتون .

دوو/ له ناو سەرکرده کوردەکاندا نازاد ناویک باس دەکات که سەرۆکی هه‌والگری شۆرش بوه من زۆر هه‌وئلمدا بزانه‌م ئەم سەرکردهیه کتیه به‌لام زانیارییه‌کی ئەوتۆم دەست نه‌که‌وت.

سێ/ بۆ وه‌رگێرانی ئەم کتیه‌به‌ جگه‌ له‌باکگراوندی عه‌ره‌بی زانینی خۆم سووم له‌ "المنجد في اللغة ، الاب لويس معلوف"، وه "فه‌ره‌نگی گه‌رفانی ناسان - ئاکۆ فاتیح" وه‌رگرتوه ، هیوادارم به‌م کتیه‌به‌ کتیه‌خانه‌ی کوردی و میژووی کوردم ده‌وله‌مه‌ندتر کردییت ، دیاره‌ بی که‌موکوری نابیت ، هه‌رکه‌سێک له‌ که‌م و کوریه‌کان و خالی یه‌ک و دو ئاگادارم بکاته‌وه‌ له‌ پتی ئیمیله‌که‌مه‌وه‌ مایه‌ی پێزه‌.

Rahand.gaf@gmail.com

ره‌هه‌ند عبدالغفور

مه‌نفا

٢٠١١/٧/٢٣

دەروازە

لەبەر ئەوەی (جوو) ین

چەپۆکی ترسناکی فریشتەى گيانکیشان لەکوۆتايدا گەيشتەئەوہى رۆحى پەيوەندىەکانى ئيسرائىلى - کوردى بکیشیت ، ئەو پەيوەندىيەى گە بۆماوہى ۱۲ سال بەردەوام بوو بەھاوکارىيەكى چروپرەوہ تا لە ۱۶ مانگى ئازارى سالى ۱۹۷۵ گەيشتە کوۆتايى و پەردەگە داگەوت ، ئەکتەرەگان ھەمويان دابەشبون لەو شوینەى کە بۆيان ديارى گرابوو ، ياخود بارودۆخەگە سەپاندبووى.

لەماوہى ئەو ۱۲ سالەدا (مەلا مستەفاى بارزانى) سەرکردايەتى ياخيەونى کوردەگانى دەکرد دژى حکومەتەگانى عىراق و سوپاکەى بەپشت بەستن بە ھەمفەدەگانى راپوۆژگارە ئيسرائىليەگانى کە لىي جيا نەدمبونەوہ لە خوۆى و سەربازگەگەى ، لە ماوہى ئەو ۱۲ سالەدا شاندى ئيسرائىليەگان بە شيوەيەگى خوۆى ئالوگۆريان پى دەکرا ، ھەر سى مانگ جارێک ھەميشە پياويکى سەر بەموساد سەرۆکايەتى دەکرد لەگەئيدا ئەفسەريکى سەر بەسوپاي ئيسرائيل ھەبوو ، لەگەن راپوۆژکاريکى ھونەرى ، راپوۆژگارە ئيسرائىليەگان ياريدەى کوردەگانيان دەدا بۆ خوۆراگرتن لە بەرامبەر مەترسى ئەو خوۆنرپشتن و ويرانکاريەى لەلايەن عىراقىيەکانەوہ دژيان دەکرا ، ئيسرائىليەگان ھەولياندەدا شىوازی نوۆى جەنگ ھىرى کوردەگان بکەن ، تا بتوانن رۆبەروى ئەو فشارە زۆرە ببنەوہ ، کە بەسەرياندا دەسەپنرا ، زۆربەى کات ئيسرائىليەگان بە ھاوپيەتى شاندى پزىشكى دەھاتن کە يارمەتى چارسەرکردنيانى دەدا ، وە چەند ھەناسەيەگى ژيانى بەبەر ياخيەونى کوردەگاندا دەکردەوہ ، تا تەمەنى درۆژتريپت.

ئەو يارمەتییە ئيسرائىليانەى کەپیشکەشى کوردەگان کرا تەنھا پەيوەندى بە بەرژەوہندى ئيسرائىليەوہ نەبوو ، بەلکو لایەنيکى مرفۇدۆستيشى لەخوۆرتبو ، لەميانەى دانىشتنيکى ليژنەى دەرەگى و ناسايشى ئيسرائىلى ، دکتۆر (زيرەح

فهرههییج) یهکی لهسه رۆکه گانی کوتلهی پارتیه ناییه نیشتمانیه گان لهسه ر ئه و راپۆرتیه دوا که سه رۆکی حکومهت (ئیسحاق رابین) سه بارهت به و یارمه تیانهی پیشکesh به کورده گان کراوه ، پیشکeshی کردبو و ووتی : (من پیم وایه که یارمه تیه گانمان بۆ کورده گان لهزه مینهی خواست و ریزگرتنی دهستی یارمه تیمانه وه بۆ که مپتیه گانه له شۆرشه که یان) ، ئیسحاق رابین وه لاهی دایه وه لهسه ر ئه و تهیه و وتی : ئه مه له بهر ئه وهی جوین.

یارمه تیه گانی ئیسرا ئیلیه گان به رادهی ناماده گیی ئیرانیه گانه وه به ندبوو بۆ قبول کردنی ئه و هاوکاریه ، و ناستی هاریکاری نیوان ئیسرا ئیل و ئیران ، ئه م قبول کردن و هاریکاریه ش له سه ر ئه و دوژمنکاریه به رده و ام و ناگرینهی نیوان عیراق و ئیران وه ستابوو، که ناشکرابوو بۆ ئیسرا ئیلیه گان تاسه ر ناخایه نیت ، وه له چرکه ساتی گه یشتنی هه ردو ولاته که به ریکه وه تن کۆتایی یاخیبونی کوردی چاوه روان کراو بوو، هه ر ئه مه ش ده فاوده ق له جه زائیردا رویدا له شه شی نازاری سالی ۱۹۷۵ کاتیک شای ئیران (محمد ره زای په هله وی) ئیمزای له سه ر ریکه وه تن کرد له گه ل صدام حسین ، که به روه کش به که سی دوه می ناو حکومه تی عیراق دهرده که وت ، به لām له روی کرداریه وه هه ر ئه و پیاوه به هیزه که بو که دهستی به سه ر هه موو کاره گاندا گرتبو له ناو حیزبی به عسدا.

ریکه و تن نامه ی ناوبراو هه ل ده ستبه سه راگرتنی شه توالعهره بی بۆ ئیران ره خساند ، ئه و ناوچه یه که له که نداودا له روی بازرگانیه وه زۆر گرنگ و پر به ها بوو ، ئه مه له به رامبه ر ده ستگرتنه وه ی ئیرانیه گان له پیشکesh کردنی یارمه تی بۆ یاخیبوان به م شۆیه به رده له سه ر یاخیبونی ماوه دریزۆی کورده گان دادرایه وه ، وه ئومیدی کورده گان به ده سته که وتنی نیمچه سه ربه خۆیه ک هه ره سی هینا ، وه له ۹ی نازاری سالی ۱۹۷۵ دا سه رۆکی حکومهت ئیسحاق رابین به وه زیرانی کابینه که ی وت : (ئیرانی و عیراقیه گان گه یشتونه ته ریکه و تنیک ، جه خت ده کاته وه له سه ر ده سته ردان له کورده گان) ، هاریکاری ئیرانی - کوردی - ئه مریکی - ئیسرا ئیلی

لهو کاته‌دا له‌لوتکه‌دا بوو ، بۆیه ریکه‌وتنه‌که له‌وکاته‌دا موهاجه‌نه بوو بۆ هه‌مولایه‌نه‌کان به‌مۆسادیشه‌وه ، که به‌ریککارییه‌کی ته‌واوه‌وه له‌گه‌ڵ ده‌زگای (ساواک)ی ئێرانی کاری ده‌کرد ، که‌له‌روی ئامانجه‌وه به‌هاوشیوه‌ی مۆساد داده‌نرا ، بگه‌ر هه‌م‌ریکیه‌کان که (شا) خۆی په‌نای بۆ ده‌بردن و له‌هه‌موو بۆنه‌یه‌کدا دوا‌ی ئیده‌کردن تا یارمه‌تی پیشکه‌شی کورده‌کان بکه‌ن ، ناگادار نه‌بون له‌ نه‌ینی رپه‌روی په‌یوه‌ندیه‌کانی نیوان صدام حسین و شا ، وه‌ شا له‌و روه‌وه هیچ ئامازه‌یه‌کی نه‌دا‌بوو پییان ، (به‌رزانی)ش به‌هه‌مان شیوه‌ ئه‌و کاته‌ له‌ئێران بوو ، ته‌واو توشی شۆک بوو به‌و ریکه‌وتنه .

ریکه‌وتنامه‌ی جه‌زائیر خالی کۆتایی له‌سه‌ر یاخیبونی کورده‌کان دانا وه‌ سوپای یاخیبوه‌ کورده‌کانی توانده‌وه ، و سه‌رکرده‌ی یاخیبونه‌که‌ روی کرده‌ ژیان له‌ مه‌نفا و له‌ سالی ۱۹۷۹ پاش نه‌وه‌ی خانه‌کانی شیرپه‌نجه‌ جه‌سته‌یان خوارد کۆچی دوا‌یی کرد ، چه‌ند مانگیگ تینه‌په‌ری بوو که (شا)ش به‌هه‌مان شیوه‌ کۆچی دوا‌یی کرد ، پاش نه‌وه‌ی شۆرش خومه‌ینی له‌وماوه‌یه‌دا له‌سه‌ر کار لایدا‌بوو ، به‌هه‌مان ئه‌و نه‌خۆشیه‌ش که‌بارزانی گوشت ...!

ئهم‌ گتیبه‌ به‌ راشکاری له‌ ده‌رگای چیرۆکی هاریکاری ئیسرائیلیه‌کان بۆ یاخیبوه‌ کورده‌کان ده‌دات له‌ عێراق.

به‌ له‌به‌رچاوگرتنی نه‌وه‌ی که‌ هیچ ده‌رچه‌یه‌کی ده‌ریایی بۆ کورده‌ستان نیه ، و ئه‌و کاته‌ هه‌موو فرۆکه‌خانه‌کانی سه‌ر زه‌وییه‌که‌ی له‌ژێر کۆنترۆلی عێراقدا بون ، بۆیه‌ چونه‌ناوه‌وه‌ی مه‌حالی بوو ته‌نها نه‌گه‌ر له‌ریگه‌ی ئه‌ووولاتانه‌وه‌ نه‌بی که‌ له‌ چوارده‌وری بوون ، تورکیا یان سوریا یان عێراق یان ئه‌رمینیا یان ئێران ئه‌مه‌ش وایده‌کرد که‌ پیشکه‌ش کردنی هاریکاری له‌ لایه‌ن ئیسرائیلیه‌وه‌ به‌ رازیبون و ئاره‌زووی ئێرانه‌وه‌ به‌ندیته‌ ، شیاوی باسکرده‌ن ئیسرائیل له‌ سه‌روبه‌ندی ئیمزا کردنی ریکه‌وتنامه‌ی جه‌زائیردا لیکۆلینه‌وه‌ی کردوه‌ ئه‌نیمکانیه‌تی پیشکه‌ش

کردنی هاوکاری به کوردەکان ، به شتووهیهکی راستهوخۆ به لām هەر خیرا بۆی دەرکهوت که نهوه مهحاله.

گیرانهوهی سهرهتاو دارمانی هاریکاری ئیسرائیلی کوردی له ماوهی نیوان ۱۹۶۳ ۱۹۷۵ وهک نهوهی لهم کتیبهدا هاتوه له مانهوه وهرگیراوه :

- چاوپیکهوتن له گهڵ پیاوانی موسادی ئیسرائیلی که راسپێردراویون به سهرپهرشتیکردنی راستهوخۆی نهو کارانهی که له کوردستاندا دهگران ، وه له گهڵ ژمارهیهکی تر له پیاوانی موساد و نهفسهرانی سوپای ئیسرائیلی و نهو شانده پزیشکیانهی لهوێ کاریان کردوه به پێویستم زانی ناوی بهشیک لهوان به نهینی بهیلمهوهو و تهنها به پیتی یهکهمی ناوهکانیان ئامازهیان بۆ بکهین .
- به لگه نامه گه لێک که تا ئهم کاته (کاتی نوسینی کتیبه که) نهینین و ناگونجین ئاشکرایان بکهین.
- ژمارهیهکی زۆر کتیب.
- نهو راپۆرتانهی که میدیا نیودهولهتیهکان سازیان کردوه.
- نهرشیفه تایبهتی و گشتیهکان.
- یاداشتنامهی به لگه نامه یی و نامه گه لێک که راپۆزکاره ئیسرائیلیهکان نوسیوانن کاتیک له کوردستان بون، نه مه جگه له (دهیفد کۆرن) که توێژه رهوهیهکی نه مریکه و کاتیک که پۆستیکی بالای هه بو له بالوێزخانهی ئه مریکی له ئیسرائیل ناسیم ، که ۹ چاوپیکهوتنی خسته بهردهستم که له واشنتن له گهڵ نزیکه کانی بارزانی نهنجامی دابون ، ئهم چاوپیکهوتنانه ههلی پێداچونهوهو بینینیکی هۆلتزی پێدام لهو هۆکار و شیواز و هه لسهنگاندنانه که سه رکردهکانی یاخیبونی کوردی له بهرچاویان گرتوه.

نوسهر

شلۆمۆن کدیموڤ

بەشى يەكەم كىتەپ پېرۇزەكە نەتەقىيەو

مەلا مستەھى بارزانى لە ۲۹ ى ئەيلولى ۱۹۷۱ دا ھىندە تورەدىياربوو كە ھەتا رادەى شىتى ھاوارى دەگرد : ئەمە ھەولئى دا بىمكوژىت .... بارزانى بە خەمەو ھەو گونەدا كە لىئى نىشتەجئى بوو راوہستابوو كە گوندى (حاجى ئۆمەران) بوو لەوكاتەدا خۆل و ئەو وردەبەردانەى كە پۇشاكەكەيەو ھەو بون دەمپتەكاندن ھەو ئامازەى بۇ برىنىكى بچوك دەگرد لە روومەتى ، گوتى : (لە سمعات چوارونىوى ئىوارو ھاتن بۆلام ھەو لەناكاودا .....) دوان لە نزيكەكانى لىيان پەرسى : كئى بوون؟ بارزانى وتى: (۹ پياوى ئاينى بون لە بەغدادەو ھاتبون) ، پەرسىار كەرەكان ھەو ئەوانى دى جلوپەرگى پىشمەرگە ياخيپوھەكانيان لەبەردابوو ، لەھەمان كاتدا روخساريان تۆزئى نامۆ ديار بوو ، ھەو دەموچاويان رەشداگەرپراو نەبوو ، ئەمە پىشانى دەدا كە ئەمانە ميوانن و جگە لە بارزانى و دوو تا سئى كەسى زۆر نزيك لىيەو ھەو لە سەرگردايەتى ياخيپوان زياتر ، كەسى تر نەيدەزانى كە ئەم دوانە موسادى ئيسرائىلين (زەھى زامير) و (ناھوم ئەدمۆنى) ، بارزانى ديسان ھاوارى كرد (دەمويست چاوم بە چەند پياويكى ئاينى بكەويت كە پەيامىكيان بۇ من پىبوو سەبارەت بەرئىككەوتنى ئاگرەست لە ۱۱ ى نازارى ۱۹۷۰ ، بەدوو ئۆتۆمبىلى مۆدىل بەرز ھاتبون ، ھاتنەزورەو بۆلام ھاوھەمان بۆھىنان لە ناكادا قومبەلەيەك تل بويەو ھەو تەقىەو ، ... بەئى لەبەينى من و مردندا چاو تروكانىك مابو ، دەست بەجئى پياوانى پىشمەرگە تەقىيان لئى كردن و كوشتيانن ،پاش چەند چركەيەك يەكئىك لەئۆتۆمبىلەكانى دەرەو تەقىەو كە ھەو كۆگايەكى تەھمەنى وابو ، ھەو لەئۆتۆمبىلەكەى تردا دەستمان بەسەر چەند قومبەلەيەكدا گرت و چەند ساروخىكى ئامادەكراو بۇ تەقىنەو ، ويستيان بىمكوژن دكتور مەھمود عوسمانىشمان لەگەل بوو خەرىك بوو بىكوژن ، پاشان ئىدىرىسى كورم دەكوژن ئەمە يەكەم ھەولدان نى يە بۇ كوشتنى ئىدىرىس ، سالى پىشوو لە بەغداد ويستيان بىكوژن ھەروھە مەسعودىش دەكوژن) ، مستەھا

بارزانی تەنھا مەبەستى (.....) بوو وە بە شىۋىيەكى گىتتىش تىراتىمىگەن لە دىدگای ئەودا وەك سەگ وابون بارزانی زۆرتورە دىاربوو ، ئاگرىبەستىكى سەدە لەنيوان ھەردولادا ھەبو ماوەى سال ونيويك بوو گىتوگۆو دىالۆك لەنيوانىندا دەگوزەرا لەپىناو گەيشتن بەچارسەرىك بۇ كىشەى كورد ھاوشان لەمگەن خەونىين بە وەرگرتنى دەسەلاتى نۆتۆنۆمى و شارستايەتى و زمان و ھىرکردن و بەرپۆمبەرايەتى خۆجىيى و بەشدارى لەسوپا و حكومت دە لەوماومىيەدا وادەردەگەوت كە ئەم خەونە بەرەبەردە دەپوكايمو و كالىدەيمو ، بەلام خەوگە بەشىۋىيەكى كىتوپر پەمىيەو ، توپىيى بارزانی ئەسجەرە لەمەموو ئەوجارەنەى تر زياتر بوو كە كىشە دەكەوتە نيوانىنەو وە لە زامىر و ئەمەمۆتى دەپرسى چى بگەين چى بگەين، لە كاتىكدا ئەوان دەياتويست ھىورى بگەنەو ، ئەو چركەساتە باشتىن كات بوو بۇ ئاژاوەنانەو و كرىنەوئى ئاگرى دوژمەيەتى ، بەلام زامىر پىي وى برىارى سەرمتاو كۆتايى بەدەستى خۆيەتى بەلام پىيويستە زۆرھىمن و لەسەرخۆ بىت وە زۆر بەباشى لەكاردانەوئى بگۆلەتەو بەرلەمۆى ھىچ ھەنگاويك بنىت چونكە ھەمو ئەگەرەگان كراوئى لەبەردەمىدا.

* * *

ھەوالى ھەولدان بۇ تىرۆرکردنى بارزانی وەك ئاگرەوتتەو لەناو پووش پەلەندا بەخىرايى ھەورمەروسكە بلاوبوئەو ، سەرکردەگانى ياخييون بەك لەدواى بەك ھاتنە بارمگای بارزانی ، خۆيان دەخواردەو لەتورمىيدا و دەياتوت پىيويستە سەدە حسين بزانييت كەخويىنى ئەو ئەوئەندە گران نىە بۇ ئىمە (واتە كوشتنى ئەو ھىندە گران نىە) ، پروسەى (بۆگل دەگەرپتەو) سېپىردرا بە(صادق) كەشارمەزايى بوارى تەقىنەوئەبوو و كورد بوو، ھەندىك لەھاوړى شارمەزلكنى بەتگەيشتەكرد بۇ نامادەبوون لەكۆبۆنەوئەمىيەكدا لەپەكى لە ھەشارگە سروشتىمەگەن كە دەكەوتە

ھەئدىرەكانى يەككىك لەشاخەكانى گوندى حاجى نۆمەران ، ئەو ھەشارگەيە وەك
 كارگەيەكى بچوكى دروست كردنى كەلويپەلى تەقەينە وەببوو ، (صادق) بەھاوړيكانى
 وت نيمە دەمانەوېت ئەو بە صدام حسين بگەين كەئەو دەيوست
 بەسەر كرده كەمانى بكات ، (صادق) لەسەر مەتايەكى زوى ژيانىەو بەيوەندى
 بەريزەكانى پيشمەرگەو كەردبو ، لە قەناسيكي^۱ زورچاك دەچوو ، توانايى
 تيگەيشتنى لەوى كە لە چوار دەوریدا دەگوزەرى زورباش بوو ، گرنگيەكى زورى
 بەكەلويپەلى تەقەينەو دەدا و زور بەخيڤرايى لەنەينىە جياوازەكانى تەقەينەوەكانى
 كۆلئەو وەو لئيان فيربوو فيربوو جياوازي لەنيوان چۆرەكانيدا بكات
 كارامەبوو لەدروست كردنى بۆمبى چينراودا بارزانى متمانەى پيدەكرد ، وە لەو
 بەشە زۆر كەمەدادەنرا كەپيناسى راستەقەينەى زەفير و نەدمۆنى دەزانى، (صادق)
 ھەولئى دا ئەو ھۆكارانە بزاني كەبونەھۆى سەرنەكەوتنى پرۆسەى تيرۆركردنى
 بارزانى لە ۲۹ى ئەيلولدا و ھەولئى دا سودى ئى وەر بگيرت لەبەر ئەو ھەموو زانا
 نايىنەكان كۆزرايون دەبى ھەر ھەلەيەكى ھونەرى روى دا بئيت بۆمبەكە
 لەھەشارگەكەى خۆى كە جل و بەرگيكي زانايەكيان بوو بەر لەكاتى ديارىكراوى
 خۆى كەوتەخوارەو ، بۆيدەر كەوت زانانايىنەكان لە راستى شتەكە يان ناگادار
 نەبون تەنھا كۆمەلەى پاكتاو كەردنەكە نەبئيت كەيەككى بون لەو دەيان
 كۆمەلەى پاوكتاوكەردنەكەى كە صدام حسين بەرپۆەى دەبردن ، (صادق) وتى
 (خو سەر كرده كەكانى پاراست بەھەمان شپۆەش يارىدەى نيمەش دەدات) لە ۱۳ى
 تشرينى يەكەمى سالى ۱۹۷۱ وەزيرى مەعارفى^۲ عيراق كە دكتور (أحمد عبدالسلام
 عبدالقادر) بوو لە بەغداو سەردانى سەر كرايەتى بارزانى كرد و بەبارزانى ووت
 لەسەر مەتاي پودانى ھەولئى تيرۆركردنى بارزانىەو جىگرى سەرۆك صدام حسين
 بەبى ماندوبون و بيزارى كاردەكات بۆ ھەئەماليى دەمامكى روى پلاندار پۆرەرانى

^۱ (قەناس) ئەو كەسەيە كە چەكى قەناسە شارەزايە - وەرگير

وەرزانى رۆشنىرى نيسا - وەرگير

ئەوگاھ ، و ئەولايەنەي كەفەرمانى بەجىبەجىكردى داوھ ، جىگر فەرمانى بەھەمو لايەنەنەمنىھەكان گىردوھ شەوورۇژ كارى بۇبەكەن ، دىكتور عبدالقادر ووتىشى : صدام حسين پىيى واىھ كە ئەمە پىلانىكە ئۇپۇزسىۋنى عىراقى داىرپشتوھ بۇتىكدانى پەيوئندىيەباشەكانى نىۋان عەرەب و كورد وھ راپىسپاردوم كەپىت بلىم جى بەخۇي ناگرىت تاوھكو بىكەرەكان نەدۇزىتەوھ ، مەلاگەي بارزان دەيزانى ھەرگىز بىكەرەكان نادۇزىنەوھ بەلام ئەو لەو كاتەدا تەنھا بىرى لەو رۇژە دەكردەوھ كە گەلەكەي سەربەخۇي بەدەست دىنىت ھەتا ئەگەر سەربەرخۇيەكى جوزنىش بىت ، بۇيە بە وەزىرەكەي گوت : (من ئەو لوتفە بەخىندانەيەي جەنابى جىگرى سەرۇك بەرز ھەئدەسەنگىنم كە نىردراوئىكى پاىەبەرزى وەك تۇي نارودە تاھەستى خۇشەوئىستى خۇي بەرامبەرم دەمرىپت) ، بارزانى ئەومشى زىاد كىرد (ئەم راستىە دەلالەتە لەسەر بالادەستى و راپوستاوى ئەو) ، وەك رىزىك كە لە ناخەدا بەرامبەر بە ئەو ھەمە تكات لىدەكەم كەئەم دىيارىەي پىشكەش بىكەيت ، دىكتور عبدالقادر دىيارىە پىچراوھكەي وەرگرت و لەكاتى بەرپىكردى بارزانى وتى: (لەناو خەزىنە گران بەھاكانى ئىمەدا كىتئىبىكى پىرۇزى كۇنت دەست كەوت كەكتىبى تەفسىرى قورئانەو لاپەرى كىتئىبەكەش بە وردەنوسىنى عەرەبى كۇن پىركراونەتەوھ) .

* * *

وەزىرى مەعارف لە گوندى حاجى ئۆمەرئەوھ گەراپەوھ بەرەو بەغداد وھ لە ۱۴ى تشرىنى يەكەمدا جىگرى سەرۇك پىشوازى لى كىرد ، عبدالقادر بە صدام حسينى ووت: (بارزانى لوتفەكەي تۇي بەرزىرخاند كە بەتايبەتى منت بۇلاى نارەبوو ، بەلام سەرەپاى ئەوھ نەيتوانى ئەو ھەستەي بشارىتەوھ كە ئەو باوهرى واىھ پلانى تىرۇركىرنەكە بەدەستى تۇ بوھ ، ھەرچەندە ئەو تەواو سنوردارىي ھىزەكەي

خۆى دەزانىت) ، ئەۋەشى ئى زىادگىرد (لەو رۈۋەدى كە بارزانى ئومىدى وايە ئەۋنەخسەى ئۇتۇنۇمىيەى كە لەۋى نازار بىرپارى لەسەردرا بچىتەبۋارى جىبەجىگىردى گىردارىيەۋە ئەۋ ئىنتىباعەشى پىدام كە ئەۋ ھەۋل دەمدات كە ھەۋلى تىرۇر كىردنەكەى لەياد بىكات و رىگەبدات كە كارەكان بەرپىرۈۋە كۇنەكەى خۇيدا بىرۇن ، بەلەينى كەمەۋە تا ئەۋكاتەى كەدەرمىنجامەكانى ئەۋ لىژنەيەى پى رادەگەيەنرىت كە من ھەۋالم پىدا تۇ دروستت كىردۈە بۇلىكۇلىنەۋە لەكىشەى ھەۋلى تىرۇر كىردنەكەى و پىۋىستە لىژنەى لىكۇلىنەۋە بىگاتە دۇزىنەۋەى گومان لىكراۋىك بۇ رازى كىردى ۋە باشترۋايە كەسايەتەكى پاىەبەرزى عىراقى ئە گۇرەپانى نىۋەندى لەبەغداد ھەلبۋاسرىت و لەسىدارە بىرىت ، و بەمە كارەكە كۇتايى دىت)) .

ۋەزىرەكە لەكاتىكدا دىارىە پىچراۋەكەى دەخستە سەر مىزەكە وتىشى: ((بارزانى دىارىەكى بۇ ناردۋى پىى وتم دىارىيەكە بىرىتە لەقورنانيكى كۇن و ناۋازە لە ناۋكاۋ لە چاۋانى صدام حسين ۋەۋ بىرىسكەى ھەزەر دەرگەوت و ئامازەى بۇ ۋەزىرەكە كىرد كەدىارىيەكە بىكاتەۋە بە پىكەننەۋە وتى : ۋا گومان مەبە مستەفا بارزانى گەمژە بىت لەۋانەيە .....)) لە چىركە ساتى ئەۋەدا كە ۋەزىرەكە دەپۋىست كىتەبەكە پىكەشى صدام حسين بىكات دەنگى تەقىنەۋە بىسترا ، پاسەۋانەكەى صدام بازىدايە ژورەكەۋە دەست بەجى دەست پىژىكى لە ۋەزىرەكە كىرد ، صدام حسين لەشۋىنەكەى خۇى ھەستا ، دىلۇپ دىلۇپ خۋىن لەۋ بىرىنەبچۈكەۋە دەھاتە خۋار كە لەسەر رۈخسارى بوۋ وتى: وتم مستەفا بارزانى گەمژە نى يە ، ئەۋ (.....) ە .

* * *

له ۱۵ تهموزی ۱۹۷۲ نیردرای نازانسی هه‌واله‌کانی عیراق سەردانی بارزانی کرد تا چاوپیکه‌وتنی له‌گه‌ل‌دابکات ،کاتیک ئامیری تۆمارکردنه‌که‌ی کرده‌وه ده‌ستیکرد به‌پرسیارکردن له بارزانی جموجوله‌کانی به‌هەر هۆکاریک بیت گومانی لای سەرکرده‌ی ئه‌و پیشمه‌رگانه دروستکرد که پاریزگارییان له‌بارزانی ده‌کرد، داوای مۆله‌تی کرد بۆده‌ستگیرکردنی رۆژنامه‌نوسه‌که‌و پشکنینی ، له‌به‌ختباشی بارزانی رۆن بوه‌وه که‌گومانی سه‌رۆکی پاسه‌وانه‌کان له‌جیبی خۆیدا‌بوه ، رۆژنامه‌نوسه‌که‌ دانی به‌وه‌دانا که نیردراوه بۆکوشتنی بارزانی ، بارزانی و نزیکه‌کانی جه‌ختیان له‌وه‌ کرده‌وه که زۆره‌ه‌وئی تیرۆر کردنیان پوچه‌ل کردۆته‌وه ، هه‌روه‌ها ئه‌وانه‌ی که‌ژیانی صدام حسینیان نوسیوه‌ته‌وه نوسیویانه که ئه‌و له‌چه‌نده‌ها هه‌وئی تیرۆر کردن رزگاری بوه ، له‌کاتیکدا ئاماژه‌یان به‌وه‌نه‌کردوه که هه‌رخۆی چه‌نده‌ها جار پلانی بۆه‌ه‌وئی تیرۆرکردنه‌کان دارشته‌وه و ئه‌و ژماره زۆره‌ی ئه‌و له‌ناوی بردون له‌ناو دژه‌کانیدا ئامارناکریت ، ته‌نانه‌ت له‌نیۆ پیاوه‌کانی خوشیدا .

به‌شی دووم : تاکه نازادی نه‌ویه که هه‌وا هه‌ئهرین

موقه‌دهم (یه‌هودا بن دیفید) جیگری باشکۆی سه‌ربازی له‌بالۆژ خاقعی ئیسرائیل له‌پاریس و به‌رپرسی په‌یومندیه‌کان له‌گه‌ل لایه‌نه‌هه‌والگریه نیوچه‌یه‌یه‌کان نه‌پورژه زۆر بی بپست چاوه‌پوانی دیداریکی چاوه‌پوانکراوی ده‌کرد ، له‌گه‌ل که‌سێکدا که‌پیشتر نه‌یده‌ناسی ، و به‌ میسیۆدی پرینس (به‌ریز نه‌میر) ناوزه‌دیان کرد ، بن دیفید که‌ماومه‌کی که‌م بوو نه‌و پۆسته‌ی وه‌رگرتبوو وای خه‌یالده‌کرد نه‌و ماله‌ی که‌بو‌ی ده‌جیت کۆشکیکی نازداری له‌هه‌موو لایه‌که‌وه‌ پازاومه‌یه و خزمه‌تکاری زۆری تیدایه که‌ جلوبه‌رگی سه‌بیان پۆشیوه ، شه‌ره‌یه‌کی پانته‌ له‌ ناو په‌رداخ و توحفه‌و قاپ و قاچاخ‌ی دروستکراو له‌زیو که‌پازیتراوته‌مه‌وه به‌ نه‌خشونیگاری بنه‌ماله‌ی مولکداری نه‌میره‌که ، سینیی به‌ریه‌لمه‌ی کۆنی سه‌ده‌ی چوارده‌یه‌م.

بو‌ به‌لارێدا بردنی نه‌و که‌سانه‌ی که‌ نه‌گه‌ری نه‌وه هه‌بوو شوینی که‌وتین ، بن ده‌یفید ئۆتۆمبیله‌که‌ی له‌شه‌قامی ۱۵ راکرت که‌نزیك بوو له‌ کۆشکه‌که‌وه ، له‌ویوه به‌پێ و به‌ خیرایی که‌وته پێ تا له‌کۆلانیکی پر له‌ژاوه‌ژاو له‌و شوینه که‌ میترۆ دیته سه‌ره‌زوی ، بن دیفید هه‌سته‌کرد هه‌موو پیشبینه‌کانی له‌پر پوکانه‌وه‌وه نه‌مان له‌شوینیان هه‌ستی به‌بێنومیدی کرد ، له‌یاده‌وه‌ریه‌کانیدا نوسویه‌تی (هاوکاره‌ پیشه‌وه‌که‌م پینمایی کردم بۆمالیکی کۆن ، له‌وی دیتم که‌سێک به‌پیتوه وه‌ستاوه‌ تیبینیم کرد هه‌موو جوله‌کانی نامازه‌یان ده‌دا به‌خانه‌دانی نه‌م پیاوه ، وه‌ تیبینیم کرد که‌پیری لاجانگی و سمیله‌ ورده‌که‌ی سپی کرده‌وه ، به‌لام جه‌سته‌ی تا راده‌یه‌ک قورس و درێژبوو ، وه‌ پیکه‌نینکی هه‌لواسراو به‌لیتوه‌کانیه‌وه که‌ له‌ده‌می درده‌چوو وه‌ به‌سه‌ر چه‌ناگه‌یدا ده‌که‌وته خواره‌وه ، به‌ جوله‌یه‌ک رینگای بو‌ چو‌لکردین ک گوزارشتی له‌وه ده‌کرد که‌ هونه‌ری نه‌ته‌کیت ده‌زانیت ، کۆشکی

میز : شه‌منده‌له‌ری تیزه‌ره که‌ له‌ ژێر زه‌وی دا ده‌روات و ده‌جه‌نت و له‌ رولاتانی پینکه‌موتوردا زۆره‌ - وه‌رگێر -

ناوبراو لہ پراپھویکی بہ شہہ شکر او بہ ستارہ یہک و تاقہ ژوریک و چیشخانہ یہکدا کورتبوموہ ، لہو حیککی پلاستیکی لی بوو کہ چیشخانہ کہی دہ کرد بہ دوو بہ شہوہ لہ گہل حہ مامیک و تہنکیہ کی ناودا ، ہیچ نیشانہ یہ کی خانہ دانی و رہ سہ نایہ تی لہویدا بہ دی نہ دہ کرا، جگہ لہ کھل و پہلہ گرانہ ہا کانی کہ لہ ژورہ کہدا پراخرا بون . (

ئہو زانیاریانہ ی کہ لہ لای (دیقید)ن جہخت لہو دہ دہ کہ نہوہ کہ خانہ خو پیکہ ی لہ بنہ مالہ یہ کی ئہ میر زادہ ی کوردہ ، و خو ی نازناوی (میر) ہہ لئدہ گرنت و لہ پہ نجا کانی تہ مہ نیدایہ و ، نوینہ رایہ تی کوردہ کان دہ کات لہ نہ وروپا ، ئہو گہلہ ی کہ ولاتہ کہی دابہ شکر اوہ بہ سہر پینج دہولتہ تدا ئہ وانیش : عیراق ، تورکیا ، ئیران ، سوریا ، ئہرمینای سؤفیہ تی ، و ہرؤلہ کانی شہر دہ کھن لہ پیناوی نازادی و سہر بہ خو ییدا ، ئہو ووتہ بیژ بوو بہ ناوی ئہو رؤلانہ ی کوردہوہ کہ نالای یاخیبونیان ہہ لئدابوو .

گومان لہو دہ دانیہ کہ ہہرئیسرا ئیلیہک تا ئہوکاتہ لہ گہل (ئہ میر بہ درخان)دا کؤبو بیتہوہ گوئی لہ بہ سہرہات و بوچونہ کانی بوہ ، پاش ئہوہ ی لہ گہل (بن دیقید) دا سلوو چاکو خو شیان کردو پہرداخیک شہر بہ تی پیشکہ شکرد ، میر ووتی: (دہمہ ویت ئہو ہؤکارہ بزانت کہوای لیکردوم پہیومندی بہ ئیوہوہ بکہم ، ئیوہ ی ئیسرا ئیلیہکان ، ئیمہ - ئیمہ ی کورد - تاراددہ یہک لہ ئیوہ دہ چین ، لیکچون لہ نیوان ئیمہ و ئیوہدا ئہو مہ کہ دابہ شکر اوین بہ سہر پینج دہولتہ تدا ، ئہو دہولتہ تانہ ش بہ کاریان ہیناوین ، ہہلیان لیہیناوین بو مہ بہ ستہ تایہ تیہ کانی خو یان ، گومان لہو دہ دانیہ کہ ہیچ کام لہو دہولتہ تانہ تہ نانہت یہک جاریش وای پیشان نہ داوہ کہ (مافی ئوتونومی) مان پیبدات ج جای سہر بہ خو یی ، بہ راستی لہ سہر زہو یہ کانی خو مان ماینہوہ ، ہہرچہ ندہ ژوربہ ی کات و دہدہر نراوین ، یہکمان گرتوہ یان یہکمان چہوساندوتہوہ بہ پیی بہر زہو مند ی ئہو دہولتہ تانہ)).

بن دېقىد قىسەگە پى دەبىرىت و دەلىت : ((به پى نەخشەگان بىت ، پەيوەستبونیكى ھىمايەتى ھەيە لەنىوان زەویەگانى كورد كه دابەش كراون بەسەر پىنج دەولەتەگەدا، وه ئیوه لەناوچەگەلێك دەژین كه ژمارمیهكى زۆر پىنگەوورپىگای ستراتىزى لەخۆدەگرى ، بەھەمان شیوه خەزىنەى ستراتىزىش ، وهك نەوت ، ئایا نەتانتوانیوه بەھىزى خۇتان بەسەر ئەوفشارانەدا زال بن ؟))

(بەدرخان) وهلامى دایەوه : ((بەلى ، بەلام ئیەمە ھىشتا بەنیسبەت گەلانى ترەوه دواكەوتوین ، لەوودا كەپەيوەندى بەرابونى نىشتمانى ھاوچەرخەوه ھەيە ، ھىشتا لەھەموو بارودۆخێك دا پەيوەستىن بە كۆمەلێك نەرىتى بۆماوھى كۆن ، و چوارچىوگەلێكى خىلەكیانەى زەرەرمەند ، كەھەركاتێك پىويستى كردوه ، كە تىبكوشتىن و بچەنگىن كۆسپ بووه لە بەردەممان و زىانى زۆرى لىداوين)) .

بەدرخان پى و ابوو كە دادپەرەرى و خۆراگرى و باوەر و ھىزى رۆشنىبرى بەس نىن بۆ راتەكاندى و لاتانى جىهان ، وادەردەكەوت توانای ئەوھى نەبىت دەست پىشخەرىيەكى وابكات كە رىگەى بدات باوەر بەوودەولەت يان ئەمیان بەینىت كە تىبكوشتىت لەپىناو گەلى كورددا روبروى سورپەگان يان ئىرانىيەگان ، يان توركەگان يان عىراقىيەگان ، چ جاي يەكىتى سۆھىتە ، بۆيە ھىچ چارى نەبوو جگە لەرپوبەرۆو بونەوھى ھەموو خۆرھەلاتى ناوھراست نەبىت ، بۆيە بەھەركەسىك كە ئامادەبوايە گوپى بۆ بگرىت دەيگوت : ((واومىلا بۆ ئىمە لە خۆرھەلاتى ناوھراستىكى پىكداچوودا كەبخرىتە زىر كۆنترۆلى بزوتنەوھەيەكى عەربى يەو، كە خىرا دەگوپىت بۆ ئابرووچونىكى گەورە ، ئىمە و ئیوھى ئىسرائىلى دەبىنە قوربانى ئەو بزوتنەوھە)) .

بن دەقىد دەلى : (بەدرخان وىناى خۆرھەلاتىكى ناوھراستى دەگرد كەدابەش بوپىت بۆ چەند يەكەيەكى سروشتى ، كە ھەركۆمەلە يان تايەفەيەكى ئەتنى بەمافى چارەى خۆنوسىن شاد بىت ، لە چوارچىوھى سنورىكى لۆژىكى دا كەتواناى بەرجەستكردى سەربەخۆيەكى شارستانىانەى ھەبى)) .

بەدرخان دەيزانى كە ئەم خەون و پېش بېنيانە لە نېوان سېدەو
 چىشتەنگاومكەيدا بەدى نايمەن ، بۆيە پېشنيارى كرد كە ئەم تايەفە و كۆمەلە
 ئەتى يانە لەخولگەيەكى قۇناغبەنددا مافى ئۇتۇنۇمى يان پېدريت
 لەجوارچىوھى ئەو دەولەتەدا كە تىيدادەژين ، وە لەناسۆى دووردا ، بەدرخان
 باوهرى وابوو كەرۆژك لە كۆتايى دا ئۇتۇنۇمى ھەر دېت ، درەنگ يان زوو ، ئەو
 كات خۆرھەلاتى ناوهراسىتىكى نوئى دروست دەبىت ، فرە دەولەت ، كە پىكەوھ
 بەسراون لە شىوھى يەكىتتەكى كۆنفيدرالى دا، و ھەر دەولەتەك رېزوشكۆيەكى
 تايبەتى بۇنەوى تر دادەنيت ، و ھەريەكى لاي خۆيەوھ بەھاوكارى ئەوانى تر
 ھەولەدەت بۇ بەرھوپېش بردنى ناوچەكە بە گشتى .

بەدرخان ئيسرائىلى بەھاوبەشىكى سروشتى دادەنا لەيەكىتتە كۆنفيدرالىكەدا
 لەبەرئەوھى دەولەتەكى ناعەربە ، و بچوكە و خاومنى ئەو ھىزە سەربازىيە
 شكۆدارەيە كە عىراق و سوريانى ترساندوھ و پشكداردەبىت لەبەھىزكردنى ھىزى
 كوردەكاندا ، و بەدرخان دەيگوت كە بونى ئيسرائىل ھۆكارى سەرەككەيە كەعىراق
 ناتوانيت ھەموو ھىزەسەربازىيەكەى بۇ تىكشكاندى كوردەكان بەكاربەيت ، بە
 بن دىقىد و تراوو پەيوەندىەكانى ئيسرائىل لەگەل (مىر)دا لەچلەكانەوھ
 بەردەوامە ئەو دەيەوئىت كۆمەك لە ئيسرائىل وەرېگريت بۇ بەرژەومندى
 كوردەكان، بەلام لەھەمان كاتدا ياريدەى ئيسرائىلىشى داوھ لە پەيوەندىگەلىكى
 نەينى لەگەل وولاتە عەرەبىەكاندا لەمانگى ئايارى سالى ۱۹۴۸ھوھ و بگرە ماوھىەك
 پىشترىش .

* * *

شیاوی وتنه كهناوی تهواوی بهدر بریتیه له(كامهران علی بهدرخان)و وهچهی سهروك خیزانیكه هه لگری نهوناوه بوه نهو سهروكه نازناوی (بیگ ی) هه بوه كه سهركردایهتی چهند تیرهیهکی توركییی كردوه له دورگهی ئیبن عومهر^۱ كه دهكهوئته سهرسنوری توركیا و سوریا و لهسهدهی نۆزدهههه مدا شهری لهگهڵ عوسمانیهكان كردوه و عوسمانیهكان یارمهتی خیانتهكارئیی كوردیان داوه ، بهرله راپه رپینی كیشهی زۆری تری لهگهڵ سوپای سولتانی عوسمانی هه بوه ، سهبارت به باجدان و به سهربازكردنی كوردهكان بۆسویا ، جاریکی تر تيك شكاهه و توركهكان خوی و خیزانهكه یان راگواستوه بۆ(كوستا) ، نه م لهناوچارچیوهی چینیکی رۆشنبیری كورددا كه له پایتهختی عوسمانیهكان كاری دهكرد گه وره بوو ، وه به رۆحی پيشكه و تنخوازانهی نهو روپا كاریگه ربهووه ، به تایبه تیش له فهرمساو سويسرا (نه مین عالی) رۆلهی بهدرخان بهگ و باوکی كامهران كه پاریزهر بووه توانیویهتی بگاته پۆستی دادوهری دادگای بالا له ئیمپراتۆریهتی عوسمانیدا ، چوار لهحهوت مندالهكهی ژيانی خویمان تهرخان كردوه بۆ ژيانندنه وهی بارو دۆخی كورد و شارستانییهتی كوردی و تهنا نهت ههولیان داوه كه رۆژنامهیهك به زمانی كوردی دهریكهن .

دهسهلاتی بنه ماله ی بهدرخان له سه رهتای چارهگی یه كه می سه دهی بیست دا به رهو دارمان و له ناوچون چوو، له كاتی كوده تا به ناویانگه كه ی كه به سه ر ئیمپراتۆریهتی عوسمانیدا كرا كه دهسهلاتی گواسته وه بۆ دهستی (لاوه توركهكان)^۲ و نهوانیش چه پۆکی خویمان له (كه مینهكان) گیركرد وه به تایبه تیش كه مینه ی كوردی و فهرمانی له سی داره دانیان بۆ بهدرخان و سی له منداله كانی دهكرد ، كه نهوانیش (جه لادمت ، سوره یا، كامهران) بوون ، نه مهش ناچار ی كردن رابكه ن

^۱نوسهر لیژه واده ئیت نازانم به نهقه ست یان له نه زانیه وه ن چونكه دواتر هه له كه ی راست دهكاته و ده ئیت هۆزیک ی كوردی بووه (ومرگنیر)

^۲مه به ستی بزو تنه وه ی توركیا ی لاوه (ومرگنیر)

بۇ قاهىرە و لەۋىشەۋە بۇ (لايىبىزگ)ى ئەلمانىيا ، لەۋى جەلادەت كە ۷ زىمانى دەزانى بىرونامەى دىكتوراى لە ئەدەب و ياسادا بەدەستەئىنا ، و كامەرانىش دىكتوراى لەياسادا بەدەستەئىنا ، لەسەرۋبەندى ھەلگىرسانى جەنگى جىھانى يەكەمدا كورپانى بنەمالەكە گەرانەۋە بۇ خۆرەلەتى ناۋەرەست ، ناۋەندە پىشكەۋتەكەى خۆيان لەسورىا و بەىروت دامەزراند كە ئەوسا ئەۋ دوو شۆىنە لەژىر كۆنترۆلى فەرەنسادا بوو ، لەۋى لىژنەىەكى نىشتىمانىان بەناۋى (خۆىبىون) دروستىكردو تۆرىكى مىدىيىى كاملىان لەسەرئاستى دەمەكى (شەفەۋى) و چاپىراۋ دامەزراند ۋە كۆمەللىك كىتەبىيان بەزىمانى كوردى دانا ، و ھەرۋەھا فەرەنگىكى كوردى - فەرەنسى و يەككىكى كوردى - ئەلمانىان دانا . و پىتى لاتىنىان لەگەل زىمانى كوردىدا گونجاندىن ، ۋە تەۋرات و ئىنجىلىان ۋەدرگىرا بۆسەر زىمانى كوردى ، لەسالى ۱۹۵۱ دا (جەلادەت) كۆچى دواىى كردو . كامەران بوۋە تاكەۋتەبىژى گەلى كورد لەناۋچەكە و بارەگاكەى گۋاستەۋە بۇ پارىس لەۋى كاتى خۆى دارىشت و تەرخان كىردىۋ وتنەۋەى وانەى زىمانى كوردى لەزانكۆى (سۆربۆن) و ناۋەندىكى لىكۆلئىنەۋەى نىشتىمانىى كوردى دامەزراند بەئامانجى راكىشانى سەرنجى جىھان بۆكىشەكانى گەلەكەى . ھەۋلەكانى كارىگەرى زۆر ھەبوو، ئەۋ ھەۋلى دەدا ئەۋ گوللە و تۆپانەى كەبەسەرلوتكەى جىاۋ ھەشارگە و رىگەبەردىنەكانى ۋلاتەكەيدا دەفرىن و دەبارىن ۋەرىگىرپىت بۆزىمانى وشەكان لەپىناۋى ئەۋەى بىانگۋازىتەۋە بۇ نىۋ بىرومىشكى سىياسىيەكانى جىھان . كەدەىانتۋانى چارەنوسى زۆربەى گەلان مسۆگەر بىكەن، بەلام قەدەر تەشتەكەى لى ھەلگىراىەۋە ۋلاتانى رۆژئاۋا ھىچ گىرنگىەكانىان بەچارەنوسى گەلى كوردنەدا . ئەمەش ۋاى لىكرد بلى : تاكە نازادىيەك كە ئەمىرۆ نىمە ھەمان بىت برىتى يە لە نازاد ھەلمزىنى ھەۋا لە بەرزابى لوتكەى جىياكاندا.

*

*

*

زۆرۈك له ئيسرائىلىيەكان له قۇناغه جياوازهكانى ژياندا هاوړپييهتى (بهدرخان) يان كرده ، و لهگهئيدا ژياون بهلام (مؤريس فيشه) يهكهم كهمس بوو كه دؤزيهوه ، فيشه خوى له دامه زرينه رانى وهزارهتى دهره وهى ئيسرائيله و له بهلجيكه له دايك بوه ، خوښندى كيميائى كشتوكالئى ته واو كرده ، فيكرى زايونيزمى له باوكيه وه وهرگرتوه ، كه ماله كهى له بروكسل وهك باره گاي ليژنهى بزوتنه وهى زايونزمى ليهاتبوو ، كه پاشان له بوارى كړين و فروشتنى زهوى كارى دهگرد به مهبهستى نيشته جيكردى (جووهكان) .

به يروت... به تايبه تيش له سه ره تاي جهنگى جيهانى يه كه موه بووه به پايته ختى سياسى و نيوده ولته تى خوړه لائى ناوه راست و سياسيه كانى سه رتايابى جيهان ئاره زويان لئى بوو و له كاتى زحمه تى ئيش و كاردا بو به سه ربردى مؤلته تى پشوويان له گوند و لادئ رازاوه كانيدا له خه يالئيان دا بوو ، ئاساييه كه هم ده ولته به چوكه سه رنجى گه وره لئى پرسراوانى وه كاله تى جوله كهش بوخوى رابكيشيت كه وهك حكومه تيك بؤده ولته تيك واوو ، كه به ره به ره تهپ و توى لاده دا به مهبهستى دهر كه وتنى له سه رزهوى ، ئه ولئى پرسراوانه له به يروت چنده ها ديداريان له گه ل سه رگرده كانى عه رب و سه روك و سه روك حكومه ت و وه زيرانى دهره وه وه بالئويه كان نه جامدا ، وه سوربون له سه ر راكيشانى ژماره يه كى زؤرتر له و داوانه ي كه دمبه نه هوى كوچكردى جوله كه بؤ سه رزه مينى ئيسرائيل ، فيشه له سه رداواى ليژنه ي نيشته جيكردى جوله كه هه ر له سه ده كانى گه شه كرده وه په يوه ندى كرد به سوپاى ئازادى فه رنه ساوه ، و هه ردوزمانى فه رهنسى و ئه لمانى ده زانى ، سوپا كه ژهنه رال (شارل ديگول) رابه رايه تى ده كرد نه و له چوارچيويه سوپادا له لقى توئيزينه وه كان به تايبه تيش توئيزينه وه كان دهر باره ي كه مينه كان له خوړه لائى ناوه راست گيرسايه وه ، گرنگيه كى تايبه تى دا به په يوه ندىه كانى نيوان نه و كه مينانه

---

¹ ليژه به دواوه به درخان نازناوى كامه ران عالى به درخانه (ومرگيږ) .

، و په یوهندی نیوان نهو گهله گهوره و بچوکانه ی له ناوچه گهدا ده ژیان و په یوهندی توندوتوولی له گهډا سرگرده کانیاندا دروستکرد ، له نیوانیاندا سرورکی تایه هه ی نهرمه نه گان که به (میر به درخان) ی ناساند.

گومان له وه دانیه خالیکی هاوبهش له نیوان سرگرده کوردیی و نهرمه نیه گهدا هه بو ، نهویش کونترۆن کردنی ولاتی بیانی بوو ، به سه رزه وی گه له کانیانه وه ، (حه یه فیشهر) ژنی مؤریس که ناگاداری ژماره یه کی زوری په یوهندی و چالاکیه گانی بوه له خور هه لاتی ناوهر است ده لیت : (میر به درخان میوانیکی هه میشه یی بوه له ماله که ماندا له به یروت و پاشانیش له ئیسرائیل ، میرده که م زوری بو باسده کرد سه باره ت به ژیان دنه وه ی زمانی عیبری له سه رده ستی (یه عازر بن یهودا) میر زور هه ستیار دهرده که وت بو نهم بابته ، به جوړیک جه ختی له وه ده کرده وه که کیشه ی جوله که وه زوی ئیسرائیل نامونین به لایه وه ، میرده که م هه ستا به ناماده کردنی توژی نه وه یه کی گشتگیر سه باره ت به کورده گان به یارمه تی چند راهیبییکی مه سیحی نه خشیه کی ناماده کرد که هه موو سنوره گانی کوردستان روون ده کاته وه ، به درخان نهم نه خشیه ی به کارده هی نا له پینا و سه مانندی و وته گانی خو ی).

له قوناعی دوا یی ته مه نی میردا یه کیک له گه و ره لپرسیراوانی به شی سیاسی له وه کاله تی جوله که که ناوی (ئه لیا هو ئیلات) بوو هاوړنیه تی ده کرد و له گه ئیدا بوو ، پاش نهو بالیوزی ئیسرائیل له هه ریه ک له واشنتن و لهنده ن.

ئه لیا هو ده لیت: (میر به درخان که ئیسلامیکی سوننی بوو وازی له ئاینه که ی نه هی نا هه رچه نده له هه ولدا بوو بو زمانیکی هاوبهش له گهډا جوله که ، به لگو شته که ته واو به پیچه وانه وه بوو ، هه ردوو گه له که رو به رووی هه مان دوژمنی هاوبهش بو بونه وه داها توو و پیشهاتیکی ویکجویان هه بوو که هه ولتی دها بو دستکه وتنی یارمه تی و پشتگیری نیوده ولته تی تارینگه یان پیدبات به دامه زراندنی نیشتمانیکی دانپیانراو ، وه ده ستکه وتنی سیاده به سه ر زه مینه گانی خو یان.

پېدەچىت كوردەكان لەپروكارى دەرەكىاندا. لە ھەموو گەلەكانى چواردەورىيان جياوازتر بن ، ميژوى كوردەكان وەك ئەوھى زانراوھ لەنيوھى ھەزارھى سېھەمى پېش زايىنەوھ دەست پېدەكات ، وھ بە پېي خوونەریتەكانيان و ئەو ميژووھى نوسيويانەتەوھ باوباپيرانيان دەگەرپنەوھ سەر (گوتيم) و (ماد)ەكان كە لەكۆنترين پاشانشينەكانى سەرپرووى زەوين ، وەك ديارە لەسەرمتادا لەئەوروپاي رۆژھەلات بوون ، پاشان لەويوھ بەقەفقاذا ھاتون بەرمو خۆرھەلاتى ناوھراست بەرەبەرە فراوان بون و بەرھە ناوچەشاخاويە جوان و قەشەنگەكان مليان ناوھ ، كە لوتكەى جوانيەكەى لەچياكانى (زاگرووس) و (توروس) و (نارات)دا خۆى دەبينيئەتەوھ ، بەرزاييەكەى دەگاتە نزىكەى (چوارھەزار و پينج سەد مەتر) ھەريوھە كوردەكان شاخىكى بلىد كەجۆرئىك لەپشتيەوھ دەرکەوتوھ كردويانەتە ھىمايەك بۆخويان وھ لە كتيبەكۆنەكانى يۇنان و رۆمانەكان كەلەدواى ئەمانەوھ ھاتون ناوى كوردەكان ھاتوھ بەچەند نازناويك كەناويان ناون لەوانە : (كەردۆخيم ، گوردین ، كوردەوان ، كورد) وھەرەوھە لە(تەلمۇدى بابلى) و ژياننامەى (ئۇنيكلۇس)دا چەندجاريك ناويان ھاتوھ لەوانە (كاردۆيم ، كاردينا) ھەرەوھە ناوھەكيان لەسەرگۆرپ شەلمانسەرى پادشاى ئاشورى ھەلگۆلراوھ چەندەھا بەلگەش ھەيە دەيسەلينيئەت كەئەوان دەستى يارمەتيان بۆ پادشا كۆرش دريژكردوھ لەجەنگەكانيدا دژى مەملەكەتى بابل ، ھەرەوھە نيشانگەلئىك كەدەيسەلينيئەت شەپيان كردوھ لەدژى (سلوقى) و (سەندەريەكان) و لەسەرە بەندى ھەتجەردنى عەرەبى بۆ ناوچەكەيان ئەمان ئاينى ئيسلاميان وەرگرتوھ و باوھريان پى ھىناوھ ، زۆر سەيروسەرسورپھينەر لەويئرانكارى مەغۇلەكان لەسەدەى سيازدمەھەمدا رزگاربان بووھ ، سنورى كوردستان لەباكورى رۆژھەلات ھەتا باشورى رۆژھەلات بەرامبەر پينگەى دريژى كەنداوى عەرەبى دريژ دەبيئەتەوھ ، لەباكورەوھ رويارى (ئاراس) دەميرپيت كەدەكەويئە رۆژھەلاتى توركيا ، ھەرەوھە سنورى ئيران – ئەرمينياش ، لەرۆژناواشەوھ زەوييەكەى دەگاتە رويارى (كاراسق) و رپەرھوى

رۆباری هوراتی گهوره گه دهگه ویتته تورکیا و عیراقه وه له باشوریشه وه زهویهکانی دهگاته سنوری نیوان ناوچه شاخاوییه کان و گرده که ناراوییهکانی عیراق ، له رۆژه لاتیشه وه سنوره که ی دهگاته نه وه نیله ی که ووتۆته نیوان هه مه دان و ده ریچه ی (په زاییه) و (ماکو ی ئیرانی ، ناوچه دهشتاییهکانی نیوان چیاده وه له مه نه کان به پانگا و سه رچا وه ناوییه کان له وانه رۆبارهکانی زی بجوک و زی گه و ره عوزیم و سیروان و دیاله که هه میان ده رژینه دیج له وه .

کورد هکان به شیوه یه کی گشتی له سه رکشتوکال ده ژین وه ک گهنم و جو و نیسک و توتن ، نه مه جگه له و لاخ به خپو کردن .

رۆژه لاتنسی فه ره نسی (سیر جی گانتنه ر) له کتیه که یدا به ناوی بز و وتنه وه ی نیشتمانی کورد ده لیت: (پئویسته مرؤف سنوری نیوان عیراق و ئیران له باکوری عیراق بپریت شه و کاته ده سته جی هه ست به شیوازی ناوازه ی سنوری کورد و نه و یه کتیه قوله ده کات که کوردستان له سه رئاستی نه تنی و جوگرافی و زمانه وانی هه یه تی) ، سه ره رای نه وه ش زمانی کوردی که لقیکه له هیندونه و روپیه وه گه ته ی کردوه زمانیکی یه گگرتوو نیه به لکو ژماره یه کی زور شیوه زاری هه یه ، جگه له وه ناوچه شاخاوییه کان وایکرده له یه ک دابپرین و نه مه ش بوته هوی نه وه ی کورد هکان نه توانن یه کتیه کی گونجاو پیک بهینن له سه رئاستی سیاسی و نابوری جوگرافی .

لیره دا شیوا ی وتنه که په ره سه نندی رۆشنبری و ته کنه لوژی شارستانی کورد هکان زور هیواش بووه جگه له وه پیکهاته ی خیله کی و نه و نا کوکیانه ی له نیوانیاندا رویدا وه بوته هوی نه وه ی له چوار چیوه ی گه لیکی یه گگرتودا کو نه بنه وه ، هه ر کیشه یه ک له نیوان دووه ژدا خیرا ته نیویه تیه وه بوچه نگیکی مالویرانکه ر ، هه رگیز کورد هکان باسیان له نه ته وه ی کورد نه کردوه به لکو له زور به ی کاتدا جه تگه خیله کیه کان بونه ته هوی نه وه ی که نه م خیله یان نه ویان یارمه تی دوژمنی عیراقی داوه ، که نه مه ش بوته هوی نه وه هه سته نه ته وایه تی کورد .

ئەوولاتانەى كوردستانىيان دابەشكردو دەلئىن : سنورى زەوى كورد دەگاتە نىزىكەى ۲۵۰ ھەزار كىلۆمەتر چوارگۆشە لەكاتىكدا كوردەكان خۆيان دەلئىن كەزەوىەكانىيان زىاترە لە پىنج سەد ھەزار كىلۆمەتر چوارگۆشە بەھەمان شىوہى ژمارەى كوردەكانىش لەم كاتەدا كەئەم كتىبە لەبارەىو دەكۆلئىتەوہ راي جىاوازى لەسەرە ، ھەىە كە دەلئىت ژمارەىيان خۆى دەدات لە ۱۰ ملئۆن ، ھەشە دەلى ژمارەىيان دوو ئەوئندەىە بەم شىوہەىەش دابەش بون ، دووملئۆن يان دوو ملئۆن و نئوويان لە عئىراق نئىشتەجئىن ، سئ يان چوار ملئۆنىيان لە ئئىرانن ، دووتا سئ ملئۆنىش لە توركىا ، نىزىكەى پىنج سەد ھەزاركەسىشىيان لە سورىيان ، زىاتر لە سەدوھەفتاوبئىنج ھەزار كەسىشىيان لەئەرمئىنىيان، ھەرچۆنىك بئىت رئزەى كوردەكان لەعئىراقدا بەرزترە لەھەرولاتىكى تر لەوانەى كەتئىدادەژئىن ، شانبەشانى كوردەكان لەسەرئەو زەوىانە لایەن و نەتەوہى تر دەزئى بەتايبەتىش عەرەب ، وە لە زۆربەى ياخىبونەكانى كورددا عئىراقىەكان لەناوچەكانى خۆيان دەريانكردون و مولكدارى عەرەبىيان لەشۆىنەكانىيان نئىشەجئىكردوہ ھەرئەمە وایكردوہ زۆربەى كۆمەلەكوردىەكان بە گەورە و بچوكەوہ لە دەروہى كوردستاندا دەربكەون و چەندەھا ناوى پىرشنكدار ھەن كە لەكوردەكانى توركىادا دەركەوتون وەك صلاح الدئنى ئەىوبى (ئەمەش دئسان ھەلەىەكى ترە چونكە صلاح الدئن ئەگەر ئەم پۆلئىنبەندىە جوگرافىەى ئەمپۆ ھەىە حساب بكەىن كوردى عئىراق دەكات نەك توركىا – وەرگئىر -) كە خاچپەرستەكانى لە (بئىت المقدس) دەرپەراند لەجەنگى حەتئىن ، لەسالى ۱۸۷۷ پاش ئەوہ رۆبەرىكى فراوانى لەسەر زەمئنى ئئىسلامى داگئىر كىرد ، كتىبەكانى مئژوش ناوى ژمارەىەكى زۆر ئەفسەرى پايەبەرز و زانای ئائىنى ناودارى لەبنەچەدا كوردىيان تۆماركردوہ كە پئىگەىەكى بالائىيان لە توركىا و سورىا و ئئىران عئىراقدا داگئىر كىردوہ ، ئەمە ئەوئناگەىەنئىت كە ھەمووكوردەكان بەھەمان جۆر روائىنىيان بۆنئىشتمان ھەبوہ ياخود ھەزلى نئىشتمانىيانداوہ بەسەرسئىستى ناوئندى ئەو ولاتەى كەتئىپاىدادەژئىن و

بەپېچەوانەۋە لەزۆربەي جارىدا دەسلەتتى ناۋەندى كوردەكانى بەسەرباز كوردە بۇ شەرىپى كوردىيان لەگەل براگوردەكانىيان بە ھۆى رەتكردنەۋەى باجدانىيان يان پەيوەندى كوردن بەسوپاۋە.

ئىمپىراتورىيەتى عوسمانى لەكۆتايى جەنگى يەكەمى جىھانىدا روخا ، پاشا ئەۋرەپكەۋتەننىكى نىۋدەۋلەتتى لەسالى ۱۹۲۰ لەفەرەنسا مۆركرا ، كەجەخت دەكاتەۋە لەسەر پىدائى مافى خۆبەرپۆمبەرى بۆگوردەكان لەرۆژھەلاتى ئەنادۆل و لىۋاي موصل لەگەل تواناي ھەلبىزاردى سەربەخۆيى لەداھاتوۋدا ، بەلام حكومەتى (كەمال ئەتاتورك) كەلەۋكاتەدا لەتوركيا دامەزرا كارى كورد بۇ رەتكردنەۋەى ئەۋرەپكەۋتەننامەيە ، ۋە لەۋرەپكەۋتەننامەيەى كە لەدۋاي ئەۋمۆركرا لە لۆزان لە سالى ۱۹۲۲ نە لەدوور و نە لەنزىك باسى ئەۋ مافى خۆبەرپۆمبەرىيەۋ كىشەى كورد ناكات.

لەتېرپوانىندا لەسەر ئەۋباروۋدۇخە لىۋاي يەدەك (رەجىعام زەئىقى) كەبەشدارى كوردە لە پېشكەشكردى ھارىكارى بۇ كوردەكان لە سالانى شەستدا دەئىت (نەم باروۋدۇخە بەشىك بوو لەۋ فەرمانانەى كە دەۋلەتە كۆلۇنىيەلكان بۇ حوكمكردن دايان نابوو ، وسنورى ناۋچەكەيان وئىنا دەكرد و دەكېشا لەنىۋان بىتلەكانى ويسكى و كافىيادا بە پىتى بنەماۋ ھەلسەنگاندى ساردو سېر و بەرپۆمبەرىيە دېرئانە لەژىر كارىگەرى ھىزدا ، ئەۋ دەۋلەتە گەۋرانە ھەستان بەجەۋساندەۋەى ئەۋ گەل و خىلانەۋ ستەم لىكردىيان لەۋانەش گەلى كورد).

شياۋى بىر خستەۋمىيە ، كەھەرھەۋلداننىك بۆدامەزاندنى دەۋلەتتىكى كوردى سەربەخۆ ، راستەۋخۆ رۆبەرپۆمبەرىيە بەربەرەكانى و نارازىبونى توركيا و نىران و عىراق دەبوۋە ھەرىكەيان بەپىتى خۆى و ھەموشيان كۆكبون لەسەرى ، ئەم كۆدەنگىش رېكەۋت نەبوو ، بەلكو ئەۋ دەۋلەتەنە دەيانزانى كەدامەزاندنى ھەر كىيانىكى كوردى سەربەخۆ ناچارى دەكات بەۋازھىنان لەزەدويىەكى زۆرۋفراۋانى

خاڪەكەى و ئەو ناوچانەش دەولەتمەند بوون لە كانزای سروشتى و بە تايبەتیش نەوت.

ئەم بەربەرەگانىە بى ویزدانانەىە وای لەولاتەگەرەگانى خۆرئاوا کرد که لەرێگەوتنامەى لۆزانەو دەستیان بەردا لەهەرپشتگىرپىەكى راستەقىنە لەسەر بەخۆى کورد و هیچ وینەىەكى هاوسۆزى لەگەل کوردا نەما، جگە لەهەندى دەزگای هەوالگى رۆژئاوا کەپەپوهندىيان بەچەند لاپەنىكى کوردپىەو دەروستکردبوو، وەك بەدىلىك كە ئەگەرى ئەو هەىە لە قۇناغىكدا كاریان پىيان پىت.

* * *

كۆمارى توركيا بە شىوہىەكى مەنہەجى و رېكخراو كارى دەمکرد لەسەر پاكتاوكردى لایەنى چاك و كارای كورد لەسەر زەوىپەگانى ، ئەتاتورك و شوىنگرەوہگانى لەحوكمدا گورزى بەنازار و گور چكېران لەپىكھاتەى خىلەگانىانەى كوردا ، و هەموو ئەو تىرەوہۆزانەى بەئەو پەرى دېندانە چەوساندەوہ كەلەسەر زەوى توركيا مابونەوہ ، فەرمانى لەسىدارەدانىان بەسەر زۆرىنەى نوحبەى كوردیدا ، ئەمەش واىکرد قورسایى خىلەكى كورد بۆ كوردستانى عىراق بگوازىتەوہ .

شیاوى وتنە لىرەدا كەعىراق سالى ۱۹۲۰ بەبېرىارى (عىسبەتولئومەم) دروستكراو دامەزرا ، لە ژىر ئىنتىدابى بەرىتانى دا ، و ئەو شوىنەى كەئەمپۆ ناودەبىرىت بەعىراق هەرگىزنەخراپوہ ژىر كيانىكى سىاسى پەگرتوو و لەپىشتردا دابەشكراوو بۆ سى وىلايەتى عوسمانى هەرروها ئەو خەلكەى تىيدا دەزىان جۆراوچۆربون لەپوى ئەتنى و ناينەوہ ، سوننە و شىعە ، بىاباننشىن (بەرىبەرى) ، كوردى ، ئاشورى ، ئەرمەنى ، كلدانى ، يعقوبى ، كاسۆلىكى و نەرسۆدۆكسى ، و توركمانى و پەزىدى و هەرروها (جووش) ، سەرپراى ئەوہى بەرىتانىەكان و

عیراقیەکان بەلینی ئۆتۆنۆمیان دابوو بەکوردەکان ، بەلام لۆژیکی دروست نەود بەدەردەخات کە ئەو بەلیننامیە بە گرتیەکی سنوردارەو پێیان درابوو . بەریتانی و عیراقیەکان دەرکیان بەوەکردبوو کەپێدانی ھەر حەفتیک بەکوردەکان دەبیتەھۆی دروستبونی داواکاری تر لەلایەن کەمینەکانی ترمو ھەرچەندە بچوکیش بن ، کەزۆر بەھۆشیاریەو ھاوپیروی بارودخەکەیان دەکرد ، تا بزانن کەچی دەگوزەرنیت لەگەڵ لایەنی کوردی گەورەدا .

رۆژھەلاتناس (پروفیسۆر یعقوب شەمعونی) کە بەیەکی لە سیاسەتدانەرازی سیاسەتی عیری دادەنریت لەماوەی پێش دامەزراندنی دەولەتی عیری و بە یەکیک لەبەرپۆمبەرائی و مزارەتی دەرەوی ئیسرائیل دادەنریت لەکتیبەکەیدا کە بەناونیشانی (وولاتەعەرمیەکان) نوسیویەتی دەلالت: (عیسبەتولنومەم مەرچیکی سەرکی دانا بۆئەو لیاوی موصل بخریتەسەر عیراق ئەویش پێدانی ئۆتۆنۆمی نیشتمانی و رۆشنیری بوو بەکوردەکان ، بەلام ئەم مەرچە بەدی نەھات .

بەردەوام دەبیت و دەلالت : (بەلکو لەومش خراپتر عیسبەتولنومەم پستی تیکردن کاتیک داوی پیکھینانی حکومەتیکیان کرد لەژێر سایە عیسبەتولنومەمدا و ، تا عیسبەتولنومەم لەم ئاریشە خۆی رزگاربات بپاریدا بەپیکھینانی لیژنەیک بۆلیکۆلینەو لەم مەسەلەیک ، ئەو بوو ئەو لیژنەیک بەپێی رۆلی خۆی لەسالی ۱۹۳۲ بپاری دا کەتوانای بەردەوامی و چارەسەکردنی ئەو کیشەیک نیه و کارەگە زیاتر ئالۆزبوو چونکە رۆبەری زەویەکانی کورد لەعیراق بە ۷۴ ھزار کیلۆمەتر چوارگۆشە مەزەندەکردیت کەبەشیکی فراوانی خاکی عیراق پیکدەھینیت بەنزیکە ۱۷% جگەلەوئەو ئەوزەویانە بەناوکی بازارگانی عیراق دادەنریت ، بۆنومە موصل لەروی قەبارەو بەسییەم شاری عیراق دادەنریت ، ھەرەک بەسەنتەری بازارگانی و کشتوکالی بۆھەموو باکوری عیراق دادەنریت جگەلەوئەو کەپیکەیکە ستراتیزی لەکەرتی بازارگانی نیودەولەتی عیراقیدا ھەیک ، لەبەرنەم ھۆیانە عیراقیەکان بەھیج شیومیک نامادەنبون وازی لیبھینن ، موصل یان

مەرشاڭكى كوردى تر چ لەكاتىك كە لەژىر ئىنتىدايدا بوون يان پاشتر كە
سەربەخۆيى تەواويان لەسالى ۱۹۳۰ ز بەدەستەينا .

* * *

بىنەمالەي بەدرخان لەوكاتەوہى كە لەزىدى خۆيان بوون - دورگەي ئىبن عومەر -
ئاشنايەتيان لەگەن جولەكەدا ھەبوە ، جولەكە لەكوردستاندا نىشتەجى بون
لەسەردەمى باپىرى باپىريانەوہ ، (يۆشەع) پىغەمبەر سەبارەت بەوئىبووان لەسەر
زەمىنى ئاشور دواوہ ، چەندەھا لىكۆلەرى جولەكە سەردانى كوردستانيان كوردوہ
لەچەرخەگانى پىشووڧا لەوانە: (بنيامين مەتەوودلە ، فەتاھيا مىرگنشىبىرگ) و
بىنىنى جولەكەيان لەو ناوچانە تۆماركردوہ ، دلىيايانداوہ بەوہى كەئەوانە
لەكۆچبەرە سەرەتايەگان بوون كە پاشا شەلمانسەر ھىناوئەنيە ئەوئى و ئەوانە
پاشماوہى ئەو ۱۰ تىرە جولەكەيەن كەپادشاگانى ئاشور بەدىلى گواستوياننەوہ
بوئەوئى ، لەماوہى سەدەي ھەشتەمى بەر لەزائندا ، ھەندئى لەرۆلەگانى ئەم
تىرانە بانگەشەي ئەوودەكەن كە لەنەوہى (بنيامين)ن ، ئەمانە سەر بەھەرتايەفە
و ھەر كەسىك بن تاكە ھۆز و تىرەن كە لەماوہى ئەو ۱۷۰۰ سالىدا پارىزگاريان
لەكەلتورى خۆيان كوردوہ وەك وئىنەيەكى گەلى جولەكە ماونەتەوہ لە سەردەمى
(بەيكەرى يەكەم)ەوہ.

وہ(ئىسحاق بن زەھقى) دووہم سەرۆكى ئىسرائىل دەئىت : (جولەكە لە ۱۲ شوئىنى
كوردستان بەھراوانى نىشتەجى بون ئەوانىش: زاخۆ ، سلىمانى ، موصل ،
نسىبن، ئورفە ، ھەولير ، كەرگوك ، ورمئ ، چەرقيەلە، عەمادىە، نىرەفە، ئەم تىرە
جولەكەيە كە بە سەردەمى تال و سەردەمى خۆش و شىرىنىش دا تىپەرپوہ
توانويەتەي چەندەھا زاناي رۆحى و بىرمەند و حاخام پەروەردە بكات ، لە ناو
ئەوانىشدا كەسانى وەك سەركرەدى كۆچەران "رەبى دىقىد" و "رەبى شەمۆئىل" و

(كورانى بارزانى) "حاحام نەتائىل ھەلىقى" و كۆرەكەى حاحام "شمۇئىل ئەدۋنى" وە كچەكەى (ئاسىنات) وە حاحام (شەمعون بن شمۇئىل) دەرگەوتون .

پېويستە بلىين ھەندىك لەلىكۆلەران دەلئىن: كەژمارەى تىرەو كۆمەلە جولەكەكان لەكوردستان گەيشتۆتە ۱۴۶ تىرە جولەكەى عىراق بەگشتى و ئەوانەى كوردستان بەتايبەتى لەلايەن سەرگردايەتى ئيسرائىلەو ە گرنگى تايبەتيان پىندراو ە مەبەستى بەكارھىنانيان بۇ چالاکى و بەئامانجى كۆچ پى كوردنيان بۇئيسرائىل نىردراوانى نىشتەجى كوردنى جولەكە لەسەرەتاي نىنتىدایى بەرىتانيەو ە پەيوەنديان پېوەگردون و يەكى لەسەرۋكى ئەو وەفدانە (رۇبين شيلۆخ) گەورە كارمەندى بەشى سىياسەتى وەكالەتى جولەكە و دامەزرىنەرى دەزگای موسادى ئيسرائىلى بۇ كاروبارە تايبەتەكان بوو ە ھەن دەلئىن گوايە كە لەسەردانى يەكەمىدا بۇ كوردستان لەسالى ۱۹۳۴ لەگەل سەرگردەكوردەكاند كۆبۆتەو ە.

لەتشرىنى يەكەمى سالى ۱۹۴۲ (مائىرمىردۆر) وەك نىردراوى مۇساد سەردانى كوردستانى كروو ە بۇكۆچپىكردنى دوو ە لەراپۆرتەكەيدا نوسىويەتى كەپەيوەندى جولەكە لەگەل دراوسىكانىدا لەكوردستان بە شىو ەيەكى گشتى باشە ھەرچەندە عىراقىەكان ھەمىشە ھەولدەدەن بۇ نانەو ەى جىاوازى و كىشە لەنىوانىاندا (مىردۆر) دەنوسىت (لەگوندەكانى باگورى (سۆندۆر) و (زاخۆ) جولەكەم دىتن كەچەكداربوون بەھەمان شىو ەى دانىشتوانى ترى ناوچەكە).

بەردەوام دەبىت (بارودۆخى جولەكە لەو ناوچەيەدا خەرىكە خراپ دەبىت چونكە عىراقىەكان خەرىكن كوردەكانيان لى ھاندەدەن ، لەم ماومىەى دوایدا رىگە لەجولەكەكانى سوندۆر گىراو ە كە روو لە پەلەتوتنەكانيان بەكن بەمەبەستى پاراستنيان ترساون لەو ەى توشى بەلایەكى نەخوازارا و ببنەو ە).

مريدۆر لەرېنگاکەى بەردەوام بوە بەرەو شارە گەرە کوردیەکانى باکورى وولات
 وەك موسڵ و ھەولیر لە راپۆرتەكەیدا دەئیت شارى ھەولیر زۆرینەى رەھای
 كوردى تیدا نىشتەجى یە كوردەكانیش كۆمەلە و دەستەگەلىكى یاخین كە
 بەدواى نازادیدا وێن ، وە كوردەكان لەرۆكارى دەرەكیدا بەرھنگاو رەنگى
 جلوبەرگەكانیان و پىكھاتەى جەستەى چاپوك و پڕھیز جیادەكړینەوہ
 بەپىچەوانەى عىراقیەكانەوہ ، وە ئەو جولەكانەش كەلەوئى نىشتەجین
 بەھەمانشپوہن بەھیز دەرەكەون ، دەگونجى مرؤف لەم ناوچەیدا روبروى
 جولەكەىەك بىتەوہ كەسوارى ئەسپەكەى بوبى چەكەكەى بەشانىوہ بى ، وە
 سەرۆكى جالیەى جولەكە بەزمانى عىبرى دەدوئ و مېجەرېكى ئىنگلیز سەردانى
 كردوہ و لى پرسیوہ سەبارەت بە ھەلۆیستى جالیەى جولەكە سەبارەت
 بەزایۆنیزم و سەرۆكى جالیەش وەلامى داومتەوہ ھەموو جولەكەىەك زایۆنیە،
 وەئەندامانى جالیەكەش ھەموو ھاوران و دەشلێت بەشېكى زۆركەم
 لەكەسایەتیەنیوہندیەكانى جالیەى جولەكە لەعىراق دەتوانن لەكوبونەوہ
 گشتیەكانیاندا بەشداربن و بەناشكرا بانگەشە بۆھەلۆیستەنىشتمانەكانیان بكەن،
 سەردانەكەمان بۆ مالى سەرۆكى جالیە كارىگەرى ھەبوو كۆمەلێك كتیبى
 ئیسرائیلیمان بۆ بەجى ھىشت و بەخىراى ئەو شارەمان جیھىشت بەرلەوہى
 دەسەلاتدارى عىراقى لىپرسینەوہ بكات لەوكارەى ئیمە لەوئى دەيكەین ، ئەمەش
 بەكردار رويدا لەكاتى گەرانەوہماندا بۆ بەغداد لەرپى چەندزانارىەكەوہ كە بە
 ھەوالگرى بەرىتانى گەیشتبون ئامازمیان بەوہدەدا كە دە كەس سەردانى سەرۆكى
 جالیەى جولەكەیان كردوہ لەھەولیر ، یەكێكىان جلوبەرگى سفیل و ئەوى تر ھى
 سەربازى لەبەردا بوە).

بن زەقى دەئیت : (كۆچكردنى جولەكە بۆخاكى ئیسرائیل پىدەجىت لەسەدەى ۱۶
 ھەمەوہ دەستى پىكردبىت پىشەنگى ئەوانەى گەیشتنەجى بە ئەنقەست
 لە(صفد) نىشەجى بون پاشان ئەوانەى دواى ئەوان لە (متەسفیە) دانىشتن ھەتا

پرۆسەى (عيزراو نھامىيە) كە لەسالىنى سەرھتاي سەرىپكەوتنى ددولەت رويدا پاشان بەرەبەرە جولەكە دەستيانكرد بە كۆچكردن بۆئىسرائىل لەوانە (يەھودا بارزانى) كە بەپىي كۆچىكرد بۆ ئىسرائىل پاش ئەوھى موسولمانىكى كوشتبوو كەنازارى ژنە جولەكەكانى دەدا، پىدەچىت (ئىسحاق مۆردخاي) رۆلەى يەككە لە كۆچبەرە عىراقىيەكان بىت كەگەشتە بالاترىن پىگەيەك كە كۆچبەرى عىراقى پىي گەيشتوھ ، لە سالى ۱۹۹۶ دا كرا بە وەزىرى بەرگىرى ، (ئىسحاق مۆردخاي) لەتەمەنى ۶ سالىدا سەردانى ئىسرائىلى كردوھ ، پاش ئەوھى عىراقىيەكان بۆيان دەرگەوت كەباوكى يەككە لەچالاكەكانى بزوتنەوھى زايۇنىزم مۆردخاي خزمەتى سەربازى لەھىزى پەرەشوتەوانىدا تەواوكردوھ گەيشتۆتە ئەفسەرى يەكەم بەپلەى لىوا لەسوپاي ئىسرائىل دا و كراوھ بەسەرگردەى ھەرسى كەرتى باكور و باشور ناوھراست.

زۆربەى كەسايەتە پلەبەرزەكانى نىشتەجىكردنى جولەكە گرنىگەكى زۆريان بەخەباتەكانى كوردداوھ كەكۆششيان بۆ سەربەخۆى دەكرد بەلام ئەوكەسايەتيانە باوھريان وابووھ كەبزوتنەوھى كورد لەھەولدانى بۆ گەيشتنەئامانچ ھاوشىوھى بزوتنەوھى جولەكە نىھ.

وھ لەپادەربىرىنى دوو لەسەرگردەكانى رىكخراوى (ھاگانا) كەئەوانىش (ئەلىعازەر جەلىلى) و (ئەلىعازەر لىبنە)ن لەسەر چالاكەكانى بزوتنەوھى كوردى ھاتووھ (بەبى بونى ھىزىكى سەربازى كاركردنى سىياسى مەحالە بەلكو بوونى ھىزى سەربازى دەگونجى گرنى بىت بۆ بەكارنەھىناني ئەو ھىزە) ، وھ ھەردوكيان لەياداشتەكەياندا كەلەسالى ۱۹۳۹ نامادەيان كردوھ رىنمايى ئەوميان داوھ كەپشت بەو ياخييونە نەبەستىت كە لەناوچە كوردىيەكان يان درزىيەكان لەسوريا رويداوھ لەبەرنەوھى كوردەكان لەسەر ھەلكىشانى خەنجەر پراھاتوون.

* * *

ئەوتەكنىكەى كەبەدرخان ھانای بۇ برد دەیویست وئىنەپەكى نوئ بۇ مروۇف كورد بخولقینیت كە شانازی بكات بەومى كە لەسەر كەلاوى جەنگەكان دەزى ، بەدرخان دەلئیت ئەگەر جیھان دان بە سیادەى كوردا بنئیت لەسەر خاكەكەپەوہ وئىنەى راستەقینەى ئەو كورده دەردەكەوئیت كە كشت كاری زەوہپەكەى دەكات ، وە خیزانەكەى خۆش دەوئیت و ھەول بۇ بەرپیدانى رۆشنبیرپەكەى و فراونكردى شارستانیەتپەكەى دەدات ، بەمەش لە فیکرى خۆى دەبەخشى بە نەومەكانى داھاتوو ، كە ئارەزوى ھەسانەوہیان ھەپە لە ژیر دار ھەنجیرەكاندا ، زایونیزم لە پئیش چاوى بەدرخاندا وەك نەومەپەكەى بەرچاوى ئەو بارودخۆ وابوو(یاھو ئیلات) دەلئیت : بەدرخان زۆر چاك شارەزایى لە نوسینەكانى (ھەرتزل) ھەبوو ، پئى وابو ئەو رستەپەكە دەلئیت ئەگەر ئارەزوتان ئى بو پەر جوو دەخولقینن وەك راپەرپینىك واپە نەك تەنھا بۇ گەل جو بەلكو بۇ تەواوى ئەو گەلانەى دونیا كە باومرپكى قولیان بە داھاتویان ھەپە وە مل كەچ نابن بۇ واقع وە ترسیان لە ھیچ رپگرپەك نى پە لەسەر رپگای بەدەست ھینانى ئامانجەكانیان .

ئىلات بەردەوام دەبئیت بەدرخان و براكەى بئ ئومیدى خۆیان نەدەشاردەوہ ئەوہى كە ھۆزى كوردى پەندى لە جولەكە وەرنەگرتوہ تا پەك بگرنئت لە چركە ساتى نەھامەتى بەردەوامى داوہ بە جەنگ و ناكۆكپە خپلەكپە نپوخۆپپەكان ئىلات دەلئیت ناكۆكى نپو خۆپى كە بووتە خوپەكى كوردەكان تاكە ھۆكار نەبوہ وای كرددبئت نەتوانین وەك جولانەوہى زایونى بكەپن ، لە كۆنگرەى دامەزراندنى نەتەوہ پەكگرتوہكاندا ئىلات كە ئەندامى شاندى وەكالەتى جولەكە بوو ، ھەولئى داوہ یارمەتى شاندى بچوكى كورد بدات ، بەلام لە كۆتایى رپدا ھەستى كردوہ كە ناتوانئیت ھیچ یارمەتپەكیان پئیشكەش بكات ، ئىلات دەلئیت سەرۆكى وەفدى كورد و دكتۆرپكى ئەمرپكى بە رەگەز كوردى دانپشتوى وپلاپەتى (فیلالفا) ھەولئى

^۱خاومنى پیرۆكەى زایونیزم دامەزراندنى دەولتەتى جولەكە (تیئودورھرتزل).

زۆرى دانا پشتگىرى زۆرىنەى ولاتان بە دەست بەئىنيت بۇ سەربەخۆى كورد و وه
هەولئ دەدا كارەكان بەرەو پىك هىنانى لىژنەيەكى نىو دەولەتى بىروات بۇ باس
كردنى كىشەى كورد و لىكۆلىنەوهى وه ئەنجام دانى دىالۆگ لەسەر مافى ئەو
گەلانەى هىشتا بە سەربەخۆى شاد نەبون ، لەوئ كارمەندىكى بالائى ئەمىرىكى
بە دكتورى ناوبراوى وت ، سەرە راي ئەو هاو سۆزىيەى كە كىشەكەتان لە خۆى
دەگرىت پىويستە لەسەرتان چاوپىرى ئەو نەكەن كە ويلايەتە يەكگرتوھەكان
يارىدەتان بدات ، چونكە نايەوئ خۆى و پەيوەندىەكانى لە كىشەو بەگلىنئىت ،
لەگەل ئەو دەولەتانەى خۆرەلاتى نىوەند كە هەستىارىكى زۆريان بەرامبەر
پىگەى ئەو كەمىانە هەيە كە لە ناوياندا دەژىن ، ئىلات دەئىت تاقە يەك ولاتىش
نامادەى ئەوئ تىدا نەبوو كە مامەلە لەگەل ئەو كىشەيەدا بىكات ، هەرچەندە
هەمويان دەيان زانى كە كىشەيەكى داد پەروەرەنەيە ، ئەمەش لە ترسى ئەوئ
كە ئەو يارمەتى دانە نەبىتە هۆى بەرىەك كەوتنىان لەگەل توركىا و ئىران و
عىراق و سورىا و يەكئىتى سۆفىەت، لە هەمبەر ئەم بارودۆخە روخىنەرەدا
شاندى كورد بەر لە كۆتايى كۆنگرەكە (سانفرانىسىسكوئى) جىھىشت بەر لەوئ
كۆنگرەكە كۆتايى بە كارەكانى بەئىنيت بەر لە روشنى دكتورى ناو براو بە
(ئىلاتى) ووت شاندى كورد مەبەستى پارتى دىموكراتى كورد بوە چى لە
توانايدايە بىكات تا بتوانىت خەباتى چىاكانى كوردستان بگۆرئىت بۇ كارتىكى
سىاسى بەرھەم دا دىيۆلماتە زايۆنىەكە دەئىت نەمتوانى وەلامى پىرسىارەكەى
بدەمەوە تاكە شتىك كە ئەوسا وەكالەتى جولەكە تۋانى بىكات بۇ كوردەكان وەك
يارمەتى پىدانى ، بىرى پەنجا لىرەى فەلەستىنى بوو مانگانەى بۇ بەدرخان كە
ئەو بىرە پارمىە وەك بوجەيەكى بنەرەتى وابوو بۇ ئەو .

لە سەرتاى سالى ۱۹۴۶ لىژنەيەكى بەرىتانى - ئەمىرىكى پىكھات بۇ توئىژىنەوہ
لەسەر زەمىنى ئىسرائىل ئەمە واى كرد چالاکوانانى وەكالەتى جولەكە بە دوای
ھەركەسىك يان لايەنىكدا بگەرئىن كارىگەرى لەسەر بىپارەكانى ئەو لىژنەيە

دروست بکات تاوهکو بپارمهکه له بهرژهوهندی ئیسرائیل بدریت ، بویه دوو کهس له لقی سیاسی (مؤریز قیشهر وه هاوریکه یه هودا هۆلمان) نیردران بۆ به سهرباز کردنی کورد و ناشوری و مارۆنیهگان ، هۆلمان هابویه شیکى باشی قیشهر بوو نهو به شیویهکی زۆر باش و به ناسویهکی فراوانه وه له نهینی و پشت پهردهکانی سیاسهتی خۆرهلای دهروانی چونکه دهرچوی زانکوی نهمریکی بوو له بهیروت ، وه ههروهها په یامینری پيشوو نازانسکی ههوالیش بوو بۆ رۆژنامهی فهلهستین پۆست که دواتر ناوهکهی گۆرا به (جیرو زالم پۆست) قیشهر و هیلمان پیوستیان بهوه نهبوو که کۆششیکى زۆر بخه نه گهر بۆ رازی کردنی کورد وه نهو ناشوریانهی که له ناویاندا دهژیان چونکه بیرکردنه وه میان له چاره نوسی خویان وای ئی دهکردن که ههرگیز دژایهتی نهو چاره نوس نه کهن که بهریتانیا په یمانی دابوو بیدات به جوله که ، (سهر زهوی ئیسرائیل که تیکست دهکات له سهر پیدانی شویتیک به جوله که له وئ و پاراستنیان به هیز گرمندی نیو دهولهتی .

له ماوهی سهردانه کهی قیشهر و هۆلمان بۆ کوردستان وهکالهتی جوله که لهو یاداشت نامه یه ی که پیشکهشی لیژنه ی کرد نوسیویهتی : نهوه بهسه که نامازه بهو چاره نوسه بکهین که تووشی کورد و ناشوریهگان بوه له عیراق تا درک به لاوازی نهگهری مامه له کردنی ههر سیستمیکی عهرهبی به رۆحیهتی ئوتۆنومیی فیدرالی و پئ به پئی پره نسپ و بههاکان له گه له کهمینه ی خاوهن سروشتی سیاسی و شارستانی جیاواز له شارستانی عهرهبی بکهین ، نوینه رانی هۆزی ناشوری (کشتیه) له پاشماوهی گهلانیکى دریز نین ، نه م ههله یان زۆر به جددی قۆسته وه وه داواى سستیمیکى هیمنیان بۆ نیو ملیونی ناشوری دهکرد له ژیر سایه ی حکومه تیکى کوردی له سهر زمینی کوردستان له راپۆرتیکدا سه بارهت به کوردهکان که دهست وهکالهتی جوله که کهوتوه له ناو نهو فایل و نه رشیفه کهیدا پاریزراوه نهو میه هاتوه کوردهکان دووسال ده بیت به هه موو رپگه یه کی شیاو

ھەوتى ئەوھىيان داوھ كە پەيوھەندىيان پىۋە بىكەين وە دەنگمان بىخەينە پال دەنگيان دزى دوژمنەھاوبەشەگەمان لە عەرەبەوھ سەرگىردەكانى كورد دىنىاي ئەوھىيان داوھتە (ئارچى بىلد رۇزفالت) پاشكۆى سەربازى لە بەغداد كە پشتگىرى خەبتى زايۋنى جەنگى جولەكە دەكەن لە فەلەستىن لە ماوھى ئەو سەردانەيدا كە (پىچارد ماورەر) پەيامنىرى رۇژنامەى نىۋرك پۇست بۇ كوردستان ئەنجامى داوھ لە راپۇرتەكەيدا دەئىت: كوردەكان دەئىن جولەكە كار دەكات بۇ راكىشانى شارستانىھتى خۇرئاوا بۇ خۇرھەلاتى دواكەوتووى ، بەلام عەرەب ئەم شارستانىھتەيان ناوئ بۇيە بەرەنگارى جولەكە دەبنەوھ ، خاوەنى راپۇرتەكەى يەكەم كە گەيشتۆتە وەكالتى جولەكە زياتر دەئىت كوردەكان داوامان ئى دەكەن رىكخەر و راپۇرتەريان بۇ بنىرىن ، ئەوان باوھريان وايە كە نىردراوھ ئىسرائىلىيەكان دەتوانن ھەموو تىرەو ھۇزە كوردىيە ناكۆكەكان لە بۇتەى يەك سوپاىشەركەدا يەك بىخەن ، وە دەتوانن لەسەر ھەموو جۇرەكانى چەك تەقەمەنى رايان بەئىنن وە كاتىك لىم پىرسىن بۇچى تەنھا داوا لە جولەكە دەكەن يارمەتتەيان بەدات ، پىيان وتم دوژمىنى ھاوبەشمان ھەيوھ پىويستە بەيەكەوھ كار لە دزى بىكەين راپۇرتەكە ھەروھە زانىارى دەدات كە (شەمىدىن ئاغا) مىرى ناوچەى زاخۇ و ئەندامى پەرلەكانى عىراقى لەمبارەيوھە وتوئەتى : بەرىتانى و ئەمىرىكىەكان بى ئومىد بوين بۇيە ئامادەين كە پەيوھەندى بە ھەر لاپەنىكەوھ بىكەن ن ھەروھە يارمەتتەكىش لە جولەكەوھ بىت ئامادەين وەرى بگىرىن ، وەكاتىك داوام ئى كرد كە ببەخشىت لە پىناوى كار كىردن بۇ كۆكردنەوھى گەلى كورد ترساو پىي وتم ئىمە ئومىد دەكەين كە جولەكەكانى سەر زەوى ئىسرائىل نىردراو بنىرىن بۇ رىكخستەنمان وە داواى ئى كردم كە ئەم داخوازىيەى بگۆزەمەوھ بۇ دامەزرەوھ جولەكەكان وە پەيمانى دا كە بە پىشوازى دابىن كىردنى شوئىنى پاراستنى ھەرىكەت كىك لەو نىردراوانەى كە بۇيان دەنىرىن وە وتى : كە لە خزمەتى داى بۇ دەرباز كىردنى ھەر نىردراوئىكى جولەكە لە بەغدادەوھە من لىرەدا پىشنىيار

ددکەم کە ئەگەر کوردەکان پرازی بە ناردنی ژمارەیهکیان بۆ سەر زەوی ئیسرائیل تا رێکیان بخەین و راهێنانیان پێ بکەین ، وابکەین لێره دا شایانی وتنه کە کوردەکان چەندان جاری ئەم پێشنیارهیان دووپات کردۆتهوه ، هه‌مان راپۆرت نامازە بە ئاشورییه‌کان دەکات دەلێت ئاشورییه‌کان بە هه‌مان شیوه زۆر رقیان له عه‌ربه‌ هاوسۆزن له‌گه‌ڵماندا به‌ئکو قسه‌یان کردوه سه‌بارت به‌ به‌ستنی په‌یوه‌ندی له‌گه‌ڵماندا ، ئاشورییه‌کانی سه‌ربازی باشن وه به‌ شیوه‌یه‌کی باش راهێنراون وه چەک و ته‌قه‌مه‌نی له‌ سوپای به‌ریتانیه‌وه بۆ هه‌ردولایان پاشقول ده‌دریٲ (به‌ نه‌ینی ده‌نی‌دریٲ) ده‌توانیٲ ئەم گه‌له به‌ هه‌ند وه‌ر بگرت کاتیٲ رۆژی رۆبه‌رو بونه‌وه هات وه‌ک نیوه‌ هاوبه‌شیک له‌گه‌ڵ ئیمه‌دا رون نی یه‌ که‌ نایا وه‌کاله‌تی گه‌توگۆی له‌سه‌ر ئەم راپۆرته‌ کردوه یان نا ، به‌لام ئەوه‌ی که‌ زۆر پونه‌ ئەوه‌یه‌ که‌ به‌درخان کوردی رێپێندراو بوه ، که‌ په‌یوه‌ندی له‌گه‌ڵ جوله‌که‌دا به‌هستی وه‌ ئەویش هه‌ستی به‌ بێ ئومیدی ده‌کرد له‌وه‌کاله‌تی جوله‌که‌ وه‌ ده‌یوت که‌ ئەو وه‌کاله‌ته‌ کار بۆ به‌رژه‌وه‌ندی رۆڵه‌کانی گه‌له‌که‌ی ناکات ، وه‌ له‌و راپۆرته‌دا که‌ هۆلمان له‌ اشوباتی ١٩٤٦ ئاماده‌ی کردوه‌ ده‌لێت: سه‌ره‌ رای ئەو بێ ئومیدییه‌ی که‌ به‌درخان توشی بوه‌ ئاماده‌یه‌ له‌ به‌رامبه‌ر لیژنه‌ی لی‌کۆلینه‌وه‌ دابنیشیٲ و شایه‌تی لایه‌نگیر کردنی بۆ زایۆنیزم ده‌ربهریٲ ئەمه‌ش له‌ میانه‌ی ئەو نوسینه‌یدا که‌ ده‌لێت له‌ رێگه‌ی به‌ یه‌گه‌گه‌شتنی به‌رژه‌وه‌ندیه‌کانه‌وه‌ له‌ نیوان هه‌ردو جوله‌که‌وه‌ی جوله‌که‌ و کورددا وه‌ له‌ میانه‌ی ئەو هاوسۆزییه‌ی قوله‌ی که‌ له‌گه‌ڵ گه‌لی جوله‌که‌دا هه‌مان ، که‌ زۆری چه‌شتوه‌ وه‌ دانپیانانم به‌ به‌رپزی فیشه‌ری هاوهریم ئەمه‌ مانای لایه‌نگریه‌ ، به‌لام ئەم په‌یمانە نه‌چوه‌ نیو زه‌مینه‌ی جی به‌جی کردنی کرداریه‌وه‌ وه‌ له‌و نامه‌یدا که‌ هۆلمان له‌ ١٥ ئازاری ١٩٤٦ ئاردویه‌تی له‌ سه‌رو به‌ندی چاو پیکه‌وتنی له‌گه‌ڵ میردا بۆ جاریکی تر ده‌لێت : (به‌درخا له‌ هه‌لۆیسته‌که‌ی پێشوی په‌شیمان بوته‌وه‌ ، وه‌ ئەو بارودۆخه‌ خراپه‌ی رون ده‌کاته‌وه‌ که‌ تیايه‌تی ، که‌ پیاوانی ئاسایش جوارده‌وریان گرتوه‌ ، بۆیه‌ ناتوانیٲ

هیچ لیدوانیکی لایه‌نگری بۆ زایونیزم بدات ، هەرجه‌ند نارەزی لئی یه ئەوه بکات وه ئەوهم خسته بەردەمی که لهو رینمایه‌دا هه‌بو که له وه‌کاله‌تی جوله‌که‌م وه‌رگرتبو تا شایه‌تی بدات له به‌رژه‌وه‌ندی خۆی و گه‌له‌که‌ی له‌به‌رده‌م لیژنه‌که‌دا کیشی زۆرینه و که‌مینه له رۆژه‌ه‌لاتدا بخاته‌روو ، رازیش بوو له‌سه‌ر ئەوه وه په‌یمانی دا که په‌یامیک بنیریت که هیمای دادپه‌روه‌ری کیشی جوله‌که له خۆ بگریت وه په‌یوه‌ندی به‌رده‌وامی نیوان ئەو دوو کیشیه‌ پون بکاته‌وه ، وه له ۲۴ ی نازاری سالی ۱۹۶۶ هۆلمان نامه‌یه‌کی تر ده‌نیریت وه تیایدا ده‌لیت: زۆر به داخه‌وه به‌درخان په‌یمان نامه‌که‌ی به‌جی نه‌گه‌یاند به‌ راستی له په‌یامه‌که‌یدا باسی له زۆرینه و که‌مینه کردوه له ئەوگۆرانکارییه‌ ماوه درێژانه‌ی که ده‌بی له خۆره‌ه‌لاتی ناوه‌راستدا رۆبده‌ن ، به‌لام هه‌رگیز ناوی زایونیزم نه‌هیناوه نه له دور نه له نزیك ته‌نانه‌ت به هیمایه‌کیش ، وه لهو نامه‌یه‌دا که هۆلان سی رۆژ له‌وهو پیش ناردبوی وتبوی به‌درخان زۆر به متمانه‌یه‌کی ته‌واوه کار له‌گه‌ڵ وه‌کاله‌تی جوله‌که‌دا ده‌کات ، به‌لام ده‌لیت کارمه‌ندانی وه‌کاله‌ت په‌یمانی بریقه‌دار ده‌ده‌ن، به‌لام ئەم په‌یمانانه هه‌رگیز جی به‌جی کردنی کرداری به‌خۆوه نابین ، باوه‌ری به‌وه هه‌یه که فیشه‌ر خۆی نیه‌تیکی باش هه‌یه ، به‌لام وته‌کانی ئەو یری لقی سیاسی له وه‌کاله‌تی جوله‌که‌ نین، ئەم راپۆرتانه‌ی باس کران ته‌نها سنورداری توانستی وه‌کاله‌تی جوله‌که‌ ده‌رناخه‌ن به‌لکو جیاوازی بیرو رای شاره‌زاکانیشی سه‌باره‌ت به کاروباری خۆره‌ه‌لاتی نافین به‌ ناشکرا ده‌خه‌نه‌ روو به‌ تابه‌تیش له نیوان فیشه‌ر و ئیلیا هۆساسۆن که دواتر بوه‌ بالۆنیزکی پایه‌دار و وه‌زیریش له حکومه‌تی ئیسرائیلدا خاتوو حه‌یه فیشه‌ر ئەم راستیه‌ ده‌درکینیت و ساسۆن ئەو چالاکیه‌ فراوانانه‌ی جی به‌جی نه‌ده‌کرد که می‌رده‌که‌م پییا هه‌لده‌ستا وه ته‌نانه‌ت بیرو بۆچونه‌کانی نه‌شده‌نارد بۆ (ده‌میفد بن گۆریون) موشی شارید وه گۆلدا مائیر پی ده‌جو وه‌ک رکه‌به‌ریکی خۆی داینا‌بیت پروفیسۆر (یونا‌لگۆب‌له‌ر) له کتێبه‌که‌یدا

پهگهکانی کیشهکهی دهلی ساسۆن گومانی ههبوو له ئاستی گرنگی کورد و
 ئاشوریهکان بۆ مهسهلهی نیشتهجی کردنی چولهکه
 یهکی له لیكۆلینهوهو توێزینهوهکان نه میر بهدرخان وهك بهکری گراوی
 ئیسرائیل وهسف دهکات بهلام نهو بهکری گراو نهبوو ، به مانا کلاسیکیهکهی به
 کریگراو ، بهلگو نهو به راسپاردنی ئیسرائیل ههئدهستا به کاری سیاسی ههستیار
 تا له بهرامبهردا له شیوهی هاریکاری ئیسرائیلی بۆ خهباتی کورد وهبرگریت
 یهکی له پرۆسه سیاسیهکان که بهدرخان نهجای دا له هاوینی سالی ۱۹۴۸ بوو
 ساسۆن داوای ئی کرد بپروات بۆ ئهردهن و وه راسپێردرابوو سهردانی دیمهشق و
 قاهره و بهیروت بکات ، تا له نزیکهوه له بارودۆخی نهو ولاتانه ناگاداربیت
 وهگواستنهوهی نامه بۆ چهند کهسایهتیهکی عهرهبی پهیوهندی به ئیسرائیلهوه
 وه گهیاوندنی بانگهێشت بۆ سهردانی ئیسرائیل پێدهچیت بهدرخان کاری سیاسی
 تری لهسهر داوای ئیسرائیل کردبیت بهلام به ههر هۆکارێک بیت نهو کارانه
 تانیستا به نهینی ماونهتهوه ئاشکرایه نهو ماوهی سالانی ۱۹۴۸ - ۱۹۴۹ چالاکیهکی
 بهرفراوانی کوردهکانی لهسهر ئاستی نیودهولتهتی به خۆوه بینی وه یهکی له
 بهلگهنامهکانی وهزارهتی دهرهوهی ئیسرائیل ئاماژه بهوهدهکات که دهستی
 ئیسرائیل له پشت نهو چالاکیانهوه بویت ، نهوچالاکیانهش لهو پهیوهندی کردن
 به نهتهوهیهگرتوهکان وبلاو کردنهوهی چهندهها وتار و له رۆژنامه
 جۆربهجۆرهکانی جیهان و دان نان به زمانی کوردیدا له خویندنگای زمانه
 خۆرههلاتیهکان له پاریس و دهرچونی ههرههنگیکی کوردی - ههرهنسی خۆی
 دهبینیتهوه ، وه کتیبیکی فێرکاری سهبارمت به کوردهکان دامهزراندنی سهنتهری
 لیكۆلینهوهی کوردی ههرهنسی له پاریس ، شیایو ئاماژه پێدانه که کیشهی کورد
 زوو له نهتهوه یهگرتوکاندا باس دهکرا بهلام له هیچ یهکیک لهو جارانهدا به
 شیوهیهکی راستهقینه کار لهسهر چارهسهر کردنی نهکراوه.

به‌شى سىيەم / نىمچە كودەتايەك له ديمەشق

((حسنى البرازى)) سەنتەرى دراماگەى داگىر كرد كه له ديمەشق روى دا ئەوە له بنەرتدا سەرکردەيەكى بە ڤهگەز كوردبوو توانى سەرمایەيەكى زۆر كۆبكاتەوە كه له كۆتايى رېگادا گەياندى بە پۆستى سەرۆكى حكومەت له سالى ۱۹۴۲ (البرازى) دەيوست كودەتايەك له ديمەشق دا بخولقينىت بە سود وەرگرتن له پەيوەنديەكانى لەگەڵ بەدرخان و گەورە پياوانى ديبلۆماسى و نيسرانىلى كه كاريان له بواری كيشەكانى خۆره‌ه‌لاتى ناوهراستدا دەگرد ، وە دۇنيا بوو لەوەى كه نيسرانىليەكان بەرژەوهندى گەورەيان بۆ پاراستووە لە ڤاڤردوى نزيكدا له ۱۳ ى شوباتى سالى ۱۹۴۶ (البرازى) بە دكتور دۆڤ يوسيف يەكئى له گەورە لىپرسراوانى لقى سياسى له وەكالەتى جوله‌كەى وت كه ئاسانكارى زۆرى كردووە له كاتى بەرپووە بردنى پۆستى سەرۆكى حكومەت له سوريا بۆ ئەو جوله‌كانەى كه له پۆلندا دەيانويست له رېنگاى سورياووە ڤابكەن بۆ نيسرانىل وە لەو كاتەووە ئەو تىروانىنىكى ئەرىنى هەيه لەسەر هاتنى جوله‌كە بۆ خۆره‌ه‌لاتى نۆموند ، يوسيف له ڤاڤۆرتەكەيدا كه ناردويه‌تى دەلئيت (البرازى) پەيوەندى بەرهرراوانى لەگەڵ زۆربەى سەرکردەكانى جيهانى عەرەبى هەيه ، وە ئەو ڤەخنەى تونديان ئى دەگرئى لەبەر ئەوەى واقيعيان بە هۆى دەستپووەردانىان له ژيانى گشتى يوسيف لەوە زياتر دەلئيت هەتا ئەمڤۆ عەرەب درك بەو ڤاستيه ڤەت دەكەنەووە كه پيوست زۆريان بە هاوكارى بيانى هەيه تا بتوانن ولاتەكانيان بەرپومبەن ، (البرازى) رەخنەى ئەووە له سەرکردەكان دەگرئيت كه ناتوانن بە هۆى بئى جورنەتيانەووە بە گەلەكانيان بلئین چى له بەرژەوهندى ئەواندايه ، ئەوان تەنها گرنگى بە داخوازی جمهور دەدەن وە هەول دەدەن ، بە بئى ئەوەى بىر بکەنەووە كه نايا ئەمە بە سودى خەلكى ياخود نا ، دكتور دۆڤ يوسيف كه دواتر بوو وەزىر له يەكئى له حكومەتەكانى نيسرانىل لەو ڤاڤۆرتەدا كه پيشتەر له شوباتى ۱۹۴۵ دا ناردبوى دەلئيت ئەو پياووە سورياه‌ى كه چەند جارنك سەردانى نيسرانىلى كردووە

ھەماسىكى زۆرى پىشان داوھ كاتىك باس لە دەسكەوتەكانمان كردوھ لە بواری
 ئابورى بونىيات نان و كۆمەلگادا ، ھەروھە زۆر بە داخوھە باسى لەو دواكەوتنە
 كردوھ كە توشى ولاتەكەى سوريا و ولاتانى عەرەبى بوھ ، لە بۆنەيەكى تردا
 (البرازى) دەلەيت ھەردولا بونەتە قوربانى نۆدەولەتى پىويستىەكى زۆر ھەپە بۆ
 برپار گەلى كۆتايى پىھينەر و دەستىكى بەھىزى جى بەجى كار ناشتى لە ھەموو
 ولاتانى عەرەبى دا بەندە بە ناشتەوايى نيوان عەرەب و جولەكە ، ھەروھە لىك
 تىگەيشتن لەنيوان جىھانى عەرەبى و ھەردو ديموكرات خوازە گەورەكە بەرىتانيا
 و ئەمريكا ئەگەر مامەنەمان لەگەل كىشەى جولەكەدا بە تىگەيشتن باوهر بون بە
 راستىەكانەوھ كرد ، وھ دامان نا بە يەككىك لە كىشەكانى جىھانى عەرەبى كە
 بەرھ و يەكگرتن ھەنگاو دوھنيت و پىژەى دانىشتوان ۴0 مليۆن كەس دەبىت ھەر
 زوو دەزانرئت كە جولەكە ژمارەيان لەسەر زەوى ئيسرائيل ھەرچەندىك بىت
 وھك كەمىنە دەمىنيتەوھ لە جىھانى عەرەبى دا ئەمە راستىەكى زانراوھ لای
 عەرەب ، بەلام ئەوان ھەول دەدەن بۆ دواخستنى يەكختنى پىزەكان لەسەر
 حسابى زايونىزم ، وھ سازشى نوئ لە بەرىتانيا بە وھصف كردنيان بەوھى كە
 بەرىەركانى كەرىكى سەرسەختى زايونىزم ، جىي وھ بىر ھىنانەوھىە كە
 (البرازى) لە پشت پەردەوھ ناماؤزگارىەكانى بە پىاوھكانى وھكالەتى جولەكە دەوت
 ، كاتىك لىزنەى لىكۆلئىنەوھى بەرىتانى ئەمىرىكى وىستى لىكۆلئىنەوھ لە دۆسىەكە
 بكات وھ لە لوتكەى جەنگى سالى ۱۹۴۸ (البرازى) بىرى كردوھ لەسەر كار لادانى
 سەرۆكى سوريا (شوكرالقولتى) وھ سەرۆكى حكومەتەكەى (جميل مردم) وھ
 دەست بەسەرا گرتنى سەنتەرى دەسەلات لە رىگەى گمٹوگۆكانىەوھ لەگەل
 بەدرخان داواى كردبو ئيسرائىليەكان رۆل لەم پىرۆسەيەدا بگىرن بەوھى كە
 سوپاى ئيسرائيل لەسەر سنور تەنگەژە دروست بكات تا سوپاى سوريا بۆ ئەوئ
 رابكىشيت لە دىمەشق دوريان بختەوھ بەمەش ھەل برەخسى تا البرازى لە
 كەتیبەى دەبابەكانىەوھ بچتە نىو شارەوھ ، وھ ئاسانى دەست بەسەر دەسەلاتدا

بگریت (البرازی) پهیمانی دا به بهدرخان که نهگەر بیرۆکهکه سەرکهوتو بوو وه توانی بگاته سەرۆکایهتی حکومت ، ئەوا کار دهمکات لهسەر مۆرکردنی پهیمان نامهی ناشتی لهگهڵ ئیسرائیل و چهسپاندنی سنوره نیودهولهتیهکانی داوای ئی کردبوو ئەمه بگهیهنی به ئیسرائیلیهکان وه وتبوی که هاوبهشهکانی له ئەو کهمینانه دهبن که داخوازی مافی ئۆتۆنۆمی دهگهن له سوریا دا وهک کوردەکان و دروز و چهرکهسهکان .

بهدرخان پرۆژهکهی خسته بهردهم (ساسۆن و پههوشهعقلمان) کارمهاندانی لقی سیاسی له وهزارهتی دهرهوهی ئیسرائیل که وهک دهزگای ههوالگری کاری دهکرد ، ئەوان داوایان له خان کرد که ماوهیهکیان بداتی تا بیر بکهنهوه پاشان گهپرانهوهو به بهدرخانیان وت ، که ئیسرائیل هاوکاری رودانی کودهتا ناکات له سوریا دا ، لهو نامهیهدا که ساسۆن بو یهعقوب شهمعۆنی نارذبوو له ۲ ئەیلولی ۱۹۴۸ نوسیویهتی من زۆر به داخهوهم لهبهر ئەوهی دۆسیهکهی ..... (ناوهکه له سهرحاوهکهوه سراوهتهوه) به بی هیچ شتی که شیایوی باس بیته کوتای هات ، من پیم وایه (جهدعۆن رۆفائیل) هۆکار بوه له فهشهی ئەو دۆسیهیه لهبهر ئەوهی به جددی مامهلهی لهگهڵ ئەو بۆندهدا نهکردوهو درهنگ خراوته بهر دهستی یاخود پیاوهکهی نهناسیوه به باشی ، بهدرخان یان البرازی نهسروشتی پهیوهندیهکانی له لوبنان و سوریا ئەم روداوه ئەوه دهردهخات زۆر ههل و فرسهت به با دهچن کاتی که دهکونه دهستی کهسانی که شارهزای رۆژهلاتی ناوهراست و قورسایي که سایهتیهکانی ناوی نین ، له یهکهم بینینهوه دهردهکهویتی که تاوانبار کردنهکه زۆر توند بوه به تایبته نهگەر بلین له کاتی جهنگهکهدا بوه ، شهمعۆنی له سالی ۱۹۵۵ دا دهلیت پیم وایه نامازهکان مانای نیهتی پهه پیدانی پهیوهندی نهینی و به تایبته ههوالگرییان لهوانهیه پیشکesh کردنی یارمهتی به دروزهکان بو گهیشتن به سهربهخۆبیان ئۆتۆنۆمی بدات به دهستهوه نهک بو ریکخستنی کودهتا له سوریا دا لهبهر ئەوهی ئەوکات دو دل بوین لهه ههر پهیوهندیهک

سەبارەت بە دروست کردنی کودەتا لە سواریدا ، وەبەریارمان دا کە تێو نەگلین لەو جۆرە پیلانانەدا ، باوەرمان نەدەکرد کە بە راستی کودەتا بە سودی نێمە بێت ، چونکە نەمان دەتوانی ئاراستەیی بکەین و کاریگەری بخەینە سەری وە (جەدمۆن پۆفائیل) کە تاوانبار کراوە بەوەی هۆکاری سەرنەگەوتنەکەبە پاش ٤٧ ساڵ لە روداو کە دەتێت ساڵی ١٩٤٨ هیچ پەيوەندیەکم بە مەسەلەکانی نافینەووە نەبوو ، نازانم مەبەستی ساسۆن چی یە لە نامەکەیدا کە ئاماژەیی بۆ ناوی من کردووە ، هەموو ئەوەی لە بیرمە ئەوێهە ساسۆن هەر خەریکی خستەنە پۆی بیروکەیی نەنەووەی کودەتا بوو لە دەولەتییکی عەرەبی دیاریکراودا ، من ساڵی ١٩٥٢ هاتمە نیوئەندی کارکردن لەسەر دۆسیەکانی خۆرەهەلاتی نافین کاتێک داوام ئی کرا کە سەرۆکایەتی لقی خۆرەهەلاتی نافین بکەم لە وەزارەتی دەرەووە کاتێک بۆ ئەو مەبەستەش پەيوەندیان پێوە کرم بە هەمووشیوێهەیک رەتم کردووە لەو کارە گیان بازانەبە بکەم جار لە دواي جار جەختم لەسەر ئەووە دەکردووە کە نێمە بەئێندەری کودەتا نین ، هەنێد بەلگەنامەیی تر جەخت لەووە دەکەنەووە کە دۆسیەیی کودەتا لە سواریا بە جەدی خراوتە بەر باس و گەفتوگۆ ولەو جوارچێوێهەش ناوی (پۆفائیل و ساسۆن و ئۆرزى) هاتووە ئەمە جگە لەوەی ناوی میرزا دەیفن یەکی لە دیبۆلماتکارە پێشینەکانی هەوالگری چالاکى سەردەمی نیشتەجێ کردنی جولەکە بەر لە دامەزراندنی دەولەت وە لە ٢١ ئەیلووی ١٩٤٨ دەنین بۆ ئۆرزى دەنوسیت زۆر بە راشکاوی کە (یاخی بونی کودەتا ئامیز) لە سواریا تاقە دەروازەبە بۆ کۆتایی هێنایی جەنگی ١٩٤٨ و کردنەووەی دەرگای ئاشتەوایی ، ئەویش وەکو هەموو بە (عەرەب) کراوەکان لە وەزارەتی دەرەووەی ئیسرائیل (دەنین) هەستی بە دارمانییکی زۆر دەکرد ئەو باوەری وابو کە بەردەوام بونی جەنگ نابێتە هۆی یەکلای کردنەووەی هیچ شتێک ئەمە لە کاتێکدا کە گەفتوگۆیی ئاشتەوایی زۆر بە هیواشی بەپێوە دەچوو ، گەرنتی هیچ چارەسەریکی نزیکی نەدەدات بە دەستەووە کارەکان بەرەو رێگایەکی بێ دەریازگە

دەچون ، ئەو بىرۆكەي (دەنين) لە ژىر رۆشنايى ئەو بارودۆخەدا خستىه روو زۆر سادە بوو ، ئەگەر ھەر شانۆگەرىيەك لە ھەر ولاتىكى عەربىدا روو دا دەبىتە ھۆي راگىشانی سەرمنجى عەرمبەگان ، وەدرو خستنەوھيان لە ئىسرائىل ، تەنيا ئەوگاتە ئىسرائىل دەتوانىت بەرھو پېشەوھە بچىت بە ئاراستەي ھەنگاۋ نان بۆ دروست کردنى پەيوەندى ئاشتىانەو مافول (دەنين) دەئىت : مەبەستم لە شانۆگەرى دروست بونى كودەتايە لە سوريا بە ھاوکارى ئىسرائىل بە گرمانەي ئەوھى كە لايەنە كودەتا كارەگان پېويستيان بە ھاوکارى و پشتگىرى ئىمە ھەيە وە دانمان پېدا دەنن و ھاوکاريمان دەكەن)).

گرىمانەو بۆچونە خزانە سەر مېزى وەزىرى دەرەوھى ئىسرائىل (موشى شارىت) لەگەل وردەكارى بوجەي پېويست بۆي، تەنھا جولانەوھى سەرمتايى پېويستى بە (۱۰،۰۰۰) لىرە ھەبوو ، پاشان (۱۰۰،۰۰۰) لىرە بەھاي تاقىکردنەوھى يەكەم، (۵۰۰،۰۰۰) لىرە بۆ جى بەجىکردنى پرۆسەكە خۆي.

شارىت سىياسىيەكى زۆرزان بوو ، زۆر بە گومان بوو ، دەنين دەئىت: ((شارىت)) باوھرى نەدەگرد كە بتوانرىت پارە بدرىت بە لايەنىكى دەرەكى لە بەرامبەر سىياسەتدا ..... ھەرۆك چۆن ھەنگاۋىكى لەو جۆرە دەبىت لە سوريا خۆيەوھە بىت ، جگە لەوھ ئەو پىي واپوو كە بى مانايە تەنانەت تەرخان کردنى برى كەمتر لە برى تايبەتكرائو بە جولانەوھى سەرمتايى و تاقىکردنەوھەگان.

سەرپاي ئەوھ دزايەتى بىرۆكەكەي نەگرد و ، بەلكو پېشنيار كرد لىي بكوئنەوھە ، وە بزائن دروزەگان چى دەكەن يان لەنەيە كوردەگان ، كاتىك دەگەرپنەوھە بۆ باسکردنى كارەگان كە لە سورشتى بارودۆخەكەي ئاگادار بوينەوھە)).

(دەنين) پېشنيارى كرد بۆ (نۆرزى) تا گفتوگۆ لەگەل (فلمان) دا بكات و ووتى: ((ئەوھ دواھەمىن كەس بوو كە ھەولى دەدا جولانەوھى سەرمتايى بە واقى بكات ، وە ھەولەكانىشى تا رادەيەك سەرکەوتوو بون)).

(دەنن) كۆپىيەكى بەلگەنامەكەى نارد بۇ ساسۇن ، وه لهو نامەيەدا كه (شەمعونى) ناردويەتى بۇ ساسۇن له ۲۳ ئەيلولى ۱۹۴۸ ھەمو پروسەكەى به پروسەيەكى چالاک كه ئەگەرى ئەوه ھەيه له سوريا بکريت سەبارەت به پيشنيارەکانى (د.بەدرخان) ناوزەدکردوو، وه لەگەل نامەكەدا راپورتىكى دور و دريژى لەگەل دا بوو كه بەدرخان ناردبوى ، پى دەچيت له وەزارەتى دەرەوه خوینرايیتەوه ، بەلام له فايەلە ئاشکراکانى وەزارەتدا نەپاريزراوه .

شەمعون له نامەكەيدا بۇ ساسۇن دەليت: ((راپورتەكەى بەدرخان زور بى ئوميد كەر بوو ، پيشتر دەنن باسى ئەو مەسەلانەى کرد كه ئەو دەيهوى باسيان بکات ، وه راپورتەكەى (بەدرخان) ئامازە به توانای تيگەيشتنىكى قول له بارودوخەكەى نەکردوه، لەوانەيه ھۆکاری ئەوہبیت كه ئەو پانەھاتوه راپورتەکانى به شيوهى خوازراوى ئيمە تۆمار بکات و بينيريت، رونتەر دەبیت ئەگەر دانيشتن بکريت لەگەلى بەدریژى و بابەتى گرنگتر لى ھەل ھينجريتى، ئەگەر تۆ و (ئورزى) بتوانن ھەندى شتى ترى لى دەريبنن ، داواکارم بينوسن و بۆمانى بنيرن)).

پروفيسور ((ئيتمار رابينوھيچ)) يەكى له گەورە تويزەران له زانکوى (تەل ئەيبب) لەسەر بارودوخى سوريا لەکتىبەكەيدا ، لەژىرناوى (ئاشتى له دەستچوو) نوسيوپەتى و دەليت: ((ئورزى و فلەمان بەچەند پلەيەك کاریان لەسەردۆسيەى سوريا کردوه ، وه ھەندى لەو چالاکى و پروسانە لەپى ئەو نيوھندانەوه بوہ كەپەيمانيان دابوو ، تا ناوى ئەو ئەفسەر و سياسەتمەدار و تيرە و ھۆز و كەميناھە بدن بەدەست كه ئيسرائيلەكانەوه كه برپارە كودەتاکە جى بەجى بکەن.

لەوچاوپتەكەوتنەدا (يۇفال نيومان) لەگەل بەدرخان لەپاريس کردويەتى له ماوهى نيوان تشرينى يەگەمى سالى ۱۹۵۶ و كانونى دوهمى سالى ۱۹۵۷ بەدرخان زور بەتورەيەوه دەليت : (ئيسرائيل دۆرا...!

يۇڭال نيۇمان ئەوكلاتە ۋەك جىڭرى سەرۋكى لى ھەۋالگىرى بەپلەى عقد لىپرسراۋبوو لەپىككارىكىردن لەنيوان بالەكانى ھەۋالگىرى ئيسرائىلى و فەرەنسى دا ، ۋەك خۇئامادەكرەننىك بۇ روداو و ھەلگىرساندى جەنگى سالى ۱۹۵۶، ئەوگارەى كە پىش ماۋىيەكى كەم لەم چاۋپىكەوتنە جى بەجى دەگرا.

نيۇمان پىش ئەۋە گىرنگىيەكى زۇرى دەدا بە پەيوەندى لەگەل كەمىنەكان ، لەۋولاتە عەرەبىيەكاندا ۋە ژمارىيەكى زۇر ياداىتنامەى نوسىۋە لەسەر پىۋىستى گىردانى پەيوەندى لەگەل ئۇپۇزسىۋن لەو ۋولاتانەدا ، سازدانى پەيوەندى لەگەل كوردەكان ، ئاشورىيەكان ، مارۇنىيەكان ، دروزەكان، تەنھا ياداىتى نەناردۋە و بەس ، بەلكو چاۋپىكەوتنى نەينى لەگەل كەسايەتەكان ئەنجام داۋە لەلوبنان ، نيۇمان دەلى : چاۋپىكەوتنىكى نەينىم بۇ سازدا لەگەل ((سلطان الاطرش)) سەرگرەدى جبل الدرۋز لە سورىا ، بەلام ئەم چاۋپىكەوتنە لەچركەساتى كۆتايى دا ھەلەشىئىرايەۋە .

نيۇمان دەلىت : (فىشەر بەدرخانى پىناساندىم ، ھەستمكىرد كە مىرە كوردەكە ھەست بەپىئومىدى دەكات ، ئەمە يەكەم بى ئومىد بونىشى نى يە ، ۋە باۋەرى وايە كە سىستەم لە سورىا لاۋازە ، رودانى كودمەتا دەبىتەھۋى كىردنەۋەى رىگا بۇئۆتۈنۈمى كوردەكان لەسورىا، كەلەۋىشەۋە عىراقى دەگرتەۋە، بەلام ئيسرائىل ھەلەكەى لە دەستدا).

ۋەك دەردەكەۋىت سەرچاۋەى ۋەلامدانەۋەنەرىنىيەكان گەۋرەى كادىرە بالاكانى سىياسەت بوە كەئەۋىش (داڧىد بن گۆرىۋن)ە ئەمەش لەونامەيەدا رۋن دەبىتەۋە كە (دەننن) لە ۲۴ ى تشرىنى يەكەمى سالى ۱۹۴۸ بۇ (ساسۇن)ى ناردۋە كە تىيادا ھاتۋە : (لەگەل بن گۆرىۋن لە ۲۲ ى تشرىنى يەكەمدا كۆبومەۋە ، ۋە ئارپاستەى بىر كىردنەۋەمانم سەبارەت بەسورىا تى گەياندى و بۇم رۋن كىردەۋە كە زۆرىنەى سەرگرەكانى سورىا و بەشىكى ھەرە زۆرى لىپرسراۋە كارگىرىيەكان لەدەمەشق لە

كەمىنەكانن ، بەلام ئەو لەسەرھەموو ئەمانە زۆر بەكورتى وەلامى داىەوہ :
خۇمان ناخەينە بەردەم مزارحىكى نوپوہ).

جىي بىرخستەنەوہىە كەئەوگەسانەى گرەنتى بەشداربونيان ھەبوو ئە
مزارحەكەدا لە لاينەنى سورياوہ برىتى بوون لە (برىجادىرھسنى الزعيم)
سەرۆكى ئەركانى سوريا و وەزىرو سياستەمدار (محسن البرازى) - ھىچ
پەيوەندى نىە (حسنى البرازى) يەوہ - كەيەكەك بوە لەدئسۆزەكانى (الزعيم)
ئەم دوانە ھەردوكيان لەبنەچەدا كوردبون ، و بۆچونى پراگماتيان سەبارت
بەئىسرائىل ھەبوو ، و باسيان لەرپكەوتنى سياسى گشتگر دەگرد لەگەئيدا
لەجىگەى رپكەوتنى ناگرەست يان راگرتنى تەقە ، وە ھەردوكيان پلانيان دادەنا
بۆ لەسەركارلابردنى سەرۆك(القوتلى) و سەرۆكى حكومەتەكەى (مردم) ،
بەدرخان پيشنيارى بانگهيشتکردنيانى كرد بۆ دانىشتنيك لەگەئ ئىسرائىليەكان
لەپارىس ، شەمعونى پيشنيارى كرد ساسۆن بۆندەكە بخاتە بەردەم (شارىت)ى
وەزىرى دەرەوہ ، بەلام ساسۆن واى نەگرد و ئەمەش بوە ھۆى كۆنەبونەوہى
لەگەئ (الزعيم) دا.

لە ۲۲ تشرىنى دوہم شەمعونى نامەيەكى نارد بۆ ساسۆن نوسىويەتى كە ئەو
پيشتر دەيزانى دەستپيشخەريەكە تەواودەبىت : (ھىچ گومانم نەبو لەوہى كە
شارىت رازى نابىت لەسەر بانگهيشتکردنى ئەو دوو پياوہ ، نە بە داىينکردنى
بودجەيەكى تايبەتى و گونجاو بۆ ئەو مەسەلەيەش).

لەم نامەيەوہ دەرەكەوئيت كە (شارىت) پيشتر بەتەواوہتى ھەموو نەخشە
بەرفراوان و كردارەكانى سەبارت بەبارودخى سوريا و درۆزەكان رەتكردوہتەوہ
، ئەم رەتكردنەوہيەش بەشيوەيەكى بنەپەرتى لەسەربنەماى نەبونى بودجەى
پيويست و رازى نەبون لەسەر داىينکردنى برى گەورە بۆ پرۆسەى جولاندن و
ھەوئى لەم شيوەيە بووہ.

جیئ باسه کودەتاکە بەبئ تێوەگلانی ئیسرائیل لە کانونی یەكەمی ۱۹۴۸ دا ڕووی دا ، حكومهتەكەى (مردم) لەنەنجامى خۆپیشاندان و مانگرتنەكانەوه ڕووخا ، پاش ماوهیەكى كەم سەرۆك (شكرى القتلى) یش بەهەمان شیوهى لیتهات.

پێدەچوو (الزعیم) برپاری دابئت پشت بەخۆی ببەستئت ، لە ۳۰ى ئازارى ۱۹۴۹ پاش پئنج مانگ لەچاوه‌ڕوانى بئ ئاكامى ئامازمیهك لەئیسرائیلەوه دەستى بەسەردەسەلاتداگرت ، و بووه‌سەرۆك و (محسن البرازى) یش كرایه سەرۆكى حكومهت و وه‌زیرى دەرەوه.

پاش تینپە‌ڕبونى ۴۶ سال بەسەر ئەو ڕوداوانەدا شەمعون دەئئت (لەوانەیه ئیمە ئەوكات هەئەمان كەردبئت كەداواكارى (الزعیم)مان بەهەند وەرئەگرت بەكووشى خۆى توانى سەرگردایهتى كودەتاکەى بكات ، حكومهت ڕووخئئت ، پاشان داواى كرد لەئیسرائیل كە لەگەئى ڕئك بكه‌وئت ، گومان لەوهدانیه كەكەموكورتى پاره یەكئ لەهۆكارەكانى ڕازى نەبونمان بوو ، بەلام لەهەمان كات باوهرمان نەدەكرد كەكودەتاکە بەئاراسته‌ى خوازراوى ئیمە بئت وه پئمان باش بوو لەو ڕوهوه لەهیج شتیکه‌وه نەگئین.

وه ڕوؤفیسۆر (موشئ مەعوز) لە كئیبه‌كه‌یدا ((ئیسرائیل و سوريا كۆتایى ناكۆكى)) دەئئت : ((الزعیم) و (البرازى) هیچ پەيوه‌ستیه‌كى ئایدۆلۆژى نەته‌وه‌یى عەرمبى یان نەبوو ، هەموئەوه‌ى بەلایانه‌وه گرنگ بوو جئگير كردن و ڕەگداكوتانى دەسەلاتیان بوو ، و پەيوه‌ندى بەستنیش لەگەئ ئیسرائیل بەشئك بوو لەدورنەماى سەربازى و سیاسیان بۆ ڕاگرتنى هاوسەنگى لە ناوچه‌كه‌دا)).

هەك سەرۆكى كۆمار ، زەعیم فەرمانى دا بەئەنجامدانی گفئوگۆى سیاسى و كەردارى لەگەئ ئیسرائیل و ناماده‌یى دەربرى بۆوهرگرتنى سەده‌ها هەزار پەناهنەندە ، بەلام لەهەمان كاتدا چەندداخوازیه‌كى هەریمايه‌تى ماوهدرئزى هەبوو سەبارەت بەدەریاچه‌ى (طبرى)یه.

لەسەربنەمای راپۆرتیکی چاودێرانی نەتەووە یەكگرتووەكان (بن گۆریۆن) لە یادنامەپەرژانەكەیدا لە ۱۶ی تەمموزی ۱۹۴۹ نوسیویەتی : (((الزعيم) نارەزوی ئاشتی دەكات بەلام داوا دەكات ، كارەكە چەندەهەفتەیهك دوابكەوێت ، ئەو نایەوێت هیچ كەلێنێك لەیەكیتی عەرەبی ببێت ، و ئەگەر ئاشتیمان دەست نەكەوێت لەرێگای گفتوگۆكانی (لۆزان)هوە - كە شارێکی سویسری بوو ، گفتوگۆ و پەيوەندی بۆ گەشتن بەئاگرەست لەنیوان ئیسرائیل و ولاتانی عەرەبی لەوی ئەنجام دەدرا - لەماوەی چەند هەفتەیهك نامادەدەبێت بۆگفتوگۆی راستەوخۆ لەگەڵماندا دەربارەى ئاشتی بۆیە نابێت ئیستا هانبدەیت)).

جیگەى وتە كە رێكەوتن لەگەڵ سوریا بەشیوەیهكى سەرەتایى لە ۱۸ تەمموزى ۱۹۴۹ ئەنجام درا و لە ۱۹ی تەمموز شاریت لەمیانەى دانیشتیکی حكومەتدا ووتی: كە ئیسرائیل نیازی گفتوگۆی هەیه لەگەڵ (زعيم)دا ، (زعيم) كاتێك لەگەڵ میوانە پلەبەرزەئەمریکەكانى دەدوێت گرنگیدانیکی زۆر پێشاندەدات بەئاشتەوایی لەگەڵمان و هاوكاری ئی وەرگرتنمان و یارمەتى وەرگرتن لەشارەزانیسرائیلیەكان و زۆر باس لەهەلى ئاشتبونەوه و كاری هاوبەش دەكات لەگەڵمان ، ئیمە پێمان باشە لێكۆلێنەوهى وردى لەسەربكریت لەمیانەى مۆركردنى رێكەوتنى ئاگرەست ، و پێدەچێت بەرەوپێشچونیکی فراوان هەبێت لەلایەنى (زعيم)هوە ، لەگەڵ چەندچاودێرێكى نەتەوویەكگرتووەكان باسى لەنامادەیی خۆى كردووە بۆ وەرگرتنى ۲۰۰ هەزار پەنابەر وە ئەمە ژمارەیهكە كە سێ ئەوئەندەى ئەو پەنابەرانییه كە ئیستا لەسوریا دا هەن ، (زعيم) بۆ دۆلارە ئەمریکەكان هەول دەدات ، و وتویەتى كەنامادەیه باجى ئەوكارە بدات ، شتگەلیكى وای باسكردووە ، مەحاله بتوانریت باس بكریت و ئاشكرا بكریت.

بەردەوام دەبێت : (وليام دۆگلاس) دادوهرى دادگای بالای ئەمریکا كەچەند دیداریکی لەگەڵ سەرۆك و سەرگرده عەرەبەكان ئەنجامداوه پێى وتم كە زەعیم جەختى لەسەر ئەوانە كردونەتەوه لای ئەو ، بەلام پێى وتم ئەو نازانیت

که دهتوانریت باوه‌ری پی بکریت یان نا ، به‌لام وتی: ئەو دنیایه له نارمزوی (زعیم) بو ناشتی له‌گه‌ل نیسرائیل و هاوکاریکردنی ، ئەو دمییه‌ویت یارمه‌تی بدمین بو بردنه‌ناوه‌وه‌ی شیوازی نوێ بو ولاته‌که‌ی و سودوهرگرتن له بیروپرای زاناکانمان ، دمیگونجیت ئەوانه‌ی که ووتوویه‌تی هه‌موو قسه‌ی پوچ بن و راستیان تیانه‌بی‌ت ، و له‌هه‌مان کاتدا دمشی بگونجیت که به‌راستی نارمزوی ئەو مبی‌ت که ده‌دی‌ت ، پیویسته له‌سه‌رمان که له‌راستی و ناراستی هه‌موو ئەمانه بکوئینه‌وه). نیستاشی له‌گه‌ل دابی‌ت نازانین ئەو هوکارانه چیی بون که وایان کرد ، لینه‌پۆرین له‌و دۆسیه‌یه نه‌گریت وه‌ک ئەوه‌ی (شاریت) باسی کرد به‌پیی رای (موشی مه‌عوز) جیاوازییه‌کی زۆرقول له‌نیوان (زعیم) و بن گۆریوئندا هه‌بوو ، وه هه‌ردوکیان خو‌ش‌حال بوون بون به‌رپه‌که‌وتنی ناگریه‌ست له‌گه‌ل ئەوه‌شدا زه‌مه‌ن و کاتی ته‌واو له‌به‌رده‌ستدا نه‌بوو بو ئەنجام دانی ئەوکاره ، نزیکه‌ی مانگی‌ک دوا‌ی قسه‌کانی شاریت وه له ۱۴ی ئابی ۱۹۴۹ کوده‌تایه‌ک کو‌تایی به‌ حوکمی (الزعیم) و (البرازی) هیناو هه‌ردوکیان له سیداره دران.

* * *

له‌سیداره‌دانی زعیم نه‌بووه‌وه‌ی بیروکه‌ی نیسرائیلی تایبه‌ت به‌دروست کردنی کوده‌تا له‌سوریا دا ، سوریا کوده‌تای نوێ به‌ خو‌وه‌بینی له‌و زه‌مینه‌یه‌وه دیالوگ له‌سه‌ر ناستی سیگۆشه‌ی نیسرائیل به‌ردخان-البرازی ئەنجام درا ، وه یه‌که‌م په‌یومندی زانراو له‌وباره‌یه‌وه له‌نیوان به‌درخان و (جه‌دمؤن‌رافائیل) دا له سالی ۱۹۵۴ له‌و کاته‌دا که سوریا توشی بومه‌له‌رزیه‌کی سیاسی نوێ بوو ، سه‌رۆک ئەدیپ (الشش کلیی) که کو‌لۆنیالیکی خانه‌نشین بوو پیشتر هاوکاری (الزعیم)ی کردبو له‌ کوده‌تاکه‌یدا کوده‌تای کرد به‌ سه‌ر (سامی الحناوی) که کوده‌تای به‌سه‌ر (الزعیم) دا کردبو ، به‌لام (ئه‌دیپ الششکلی) ناچار بوو ده‌ست له‌ کار بکشیته‌وه به‌ه‌وی ئەو مانگرتن و خو‌پیشاندانه‌ی سوریا گرته‌وه ناچار بوو ، ولات جی به‌ی‌ت

بەمەش (البشیر الكتلی) كە (البرازی) دەیویست لە كۆتایی سالی ۱۹۴۸دا كودەتای بە سەردا بكات ، وە لەسەر سەرۆكایەتی دایبگریت لە ۷ تەمموزی ۱۹۵۴ (رافائیل) بۆ فیشەر دەنوسیت بەدرخان یەكسەر رازی بوە كە (البرازی) رابگەیهنیت ، ھاواریكانی دمیانهویت لەگەڵی كۆببنهوه (فیشەر) لەو كاتەدا وەك نوینەری ئیسرائیل كاری دەكرد لە ئەنقەرە بەلام رافائیل دانرابوو بە بەرپرسی كاروباری خۆرەهلاتی ناوهراست لە وەزارەتی دەرەوه ، كاتێك دەستم كرد بە كار كردن لەسەر ولاتانی عەرەبی ساسۆن پیی و تم كێشە جولهكەو عەرەب هەمان كێشە جولهكە و جولهكەیه ، ئەم دۆسیەیه نەخراومە بەردەستیكى نیومندی ، دەست زۆرن كە یاری پێ دەكەن لێرەو لەوئ بۆ ئەو مەبەستە ئەو ئەركەیان خستۆتە سەر شانم ، تا بە زوی بە جدى چارەسەری بكەم، فیشەر بە بەدرخان ناساندم بەدرخان هیچ ژێرخانیكى نەرینى نەبوو تا هەلى ئەوهى بداتى كە نامانجەكانى كورد بە دى بهینیت وە بەو ھۆیەو دەستی چلەپۆشیکیش دەگرت تا بیگەیهنى بە وشكانى سەلامەتى، وای بێردەكردەو لە كودەتا لە سوریا سویدیكى بۆ ئەو یان بۆ براكەى دەبیت ،بەلام (البرازی) خۆى ئامادە دەكرد بۆ دەستبەسەرگرتنى كورسى دەسەلات لە سوریا وە داواى لە ئیمة كرد كە دارایی پێویستە بخرەینە بەردەست تا بتوانیت كودەتایەك دروست بكات و ھاوکاری لە كاتی گونجاودا پیشكەش بە كوردەكان بكات ، دەتوانین هەندى لەو شتانه ئاشكرا بكەین كە تا ئیستا بە شاراوھیی ماونەتەو ، لەو یادنامەیهدا كە وەزیری دەرەوه (شاریت) تۆمارى كردووە لە رۆژی ۳۱ / ۷ / ۱۹۵۵ دا دەلیت (دعۆنرافائیل) كە پێش هەفتەیهك لە سەفەریكى ئەوروپا گەراومتەو پێى و تم كە لەگەڵ (حوسنى البرازی) سەرۆك حكومەتى پیشوى سوریا كە ھەولئەدات بگەریتەو بەو سەر دەسەلات نامادەى ھاوکاری وەرگرتنە بۆ ئەو كارە لە ھەر لایەنێكەو پیت لە توركیا بەرامبەر بە پەیماندا بە

مەبەست لە (حوسنى البرازی) سەرمايەدارمگەیه ئەك (محسین البرازی) ھاوکاری (الزەعیم) وەرگێر.

چونە ناوخولگەي (ئەنقەرە - بەغداد) ھوہ لە ئەمریکا بە پەیمان دان بەھوی کہ پێ بە پێ رۆژئاوا ری بکات وە لە ئیسرائیل لە بەرامبەر پەیماندان بە مۆرکردنی ریکەوتننمای ناشتی وەك پێدەجیٹ ئیسرائیل پیشتر گومانی لە (البرازی) ھەبو کہ سیکە ناتوانریت پشتی پێ ببەستریت ئاشکرایە ئەوہ بەسە کہ تورکیا گوئی بۆ بگریٹ کہ دەیەوئت لەگەل عیراقددا یەك بگریٹ ، پارەم دەوئت تاوہکو دەزگاکانی راگەیاندن بەدەست بەینم کہ ئەو نیستا دەئیت، وە کہسایەتی حیزبەکان بکەم ، (رافائیل) پێشنیاری ئەھوی بۆ (البرازی) کرد کہ کہسیکی زۆر بلی بوو ، کہ کار بکات تا ھەموو داواگان بکەونە دەستی ئەو ، وە سەرماپەدارەکان کۆبکاتەوہ وە دەستپیشخەری بکات لە خستە پروی پلان گەلیک بۆ نیشتەجی کردنی پەنابەران ، وشک کردنی زۆنگاوہکان و بەکارھینانی ئاوەکانی (ئورۆنتس) بۆ ئاودیری ئەمە وای ئ دەکات کہ بکەوئتە بەرچاوی ئەمریکا وە وا بکات کہ بە ئەنقەست بپرە پارەي زۆر و پشتگیری سیاسی ئ بکەن ، (البرازی) زۆر بە ھیمنی گوئی بۆ گرتبو پاشان وتبوی ئەھوی تۆ دەپخەیتە بەردەم کاتیکی زۆر زۆری دەوئت ، تەنھا لە کاتیکیدا جی بە جی دەگریٹ کہ دەسەلام بە دەستەوہ بیٹ، وە ئەمە نیستا پیویستی بە دەسەلاتیکی بالآ ھەییە ، ئەم مەسەلەییە لەو ئاستەدا تەواو نەبوو ، لە ۱۷ شوباتی ۱۹۵۶ شاریت لە رۆژانەکەیدا رستەییەکی گرنگی نوسیبوو ، (جەدعۆن رافائیل) پێراگەیاندم ئەگەری ئەوہ ھەییە سەفەری دەرەوہ بکات و سەبارەت بەھوی بۆی رونکردمەوہ کہ دەیەوئت لەگەل (البرازی) کۆببیتەوہ ، تا زانیاری زیاتر لەسەر ئەوہ دەست بکەوئت کہ لە سواریادا دەگوزەریٹ ، کاتیکی بەدرخان بیرۆکەي سەربەخۆي کوردی خستە پروو (لیوڤال نیۆمان) وای بە بیردا ھات کہ ئەم بیاوہ لە (بن گۆریۆن) دەجیٹ بپاویکی زۆر بە ھەماس باوەرپیک لە دنیایەتی کہ ھەرگیز مل کہج ناکات ، بە ھیزیکی زۆرەوہ جەنگی خۆي دەکات وە بە ئاشکرای گوزارشتی لە ترسی خۆي دەگرد سەبارەت بە رودانی سەربپرین خانەییەك لەسەر گەلی کورد بە (نیۆمانی) ووت ئەوہتان بە دەست ھینا کہ دەتان ویست ، ئ یستا

پيويسته لهسەرتان كە ٲاهيٲان بە گەنچەكانمان بکەن ، كاديومان بۇ ئامادە بکەن ،
 ئيمەش زيرەكتير گەنجاني خۆمئتان بۇ دەنييرين تا ئەفسەر گەليكيان ئى دروست
 بکەن كە سەرکردايەتى چەنگاومەرمان بکەن لەسەر ٲرنگاي سەربەخويى ،هەر بەو
 شيۆهيهى كە ئيوە خۆتان كرددتان سەربەخۆيتان دەست كەوت ، (نيۆمان)
 ٲاپورتىكى دور و دريژى نارد بۇ سەرۆكى لقى هەوالگري سەربازى ٲهيوەندى دار
 (يههوشفات هەربكابي) بەلام (هەركابي) گومانى لە دۆسيەكە هەبوو بەلام
 (نيۆمان) دەستى لە دۆسيەكە هەئەنگرت لەو كاتەدا (شائۆل ئەبى گۆر) سەرۆكى
 ٲيشوى موساد بوو ، كۆچى دوهم سەردانى ٲارىسى كرد كە ٲياوى ئەركە نهيىنى
 تايبەتسەكانى ئاسايشى نەتەوهيى بوو ،(نيۆمان) هەستا بە ٲرئكخستنى
 كۆبونەوهيهك لە نيوان ئەو و بەردخان دا ، نيۆمان دەئيت : كۆبونەوهكە لە
 شوقەكەى مندا كرا ، (ئەبى گۆر) وەك خوى هەميشەيى خوى بە ناويكى
 خوازراوهه هات ، كەمى سۆبن دەيقيد بوو ، بيركردنەوهيهكى باشى بۇ دروست
 بوو لەسەر مەسەلەكە وە ٲهيمانى دا كە لاي بن گۆريۆن باسى بكات وە
 ٲهيمانەكەى بە جى گەياند (نيۆمان) دەئيت: ٲيم وايە هەموو ئەو ٲوداوانەى
 ٲاشتر ٲويان دا بە ٲهيوەندى كردن بە مەلا مستەفاى بارزانيشەوه بە هوى ئەو
 يەكتر بينينهى (ئەبى گۆر و بەدرخان)هوه بوو ، باس لەوه دەكەم كە ٲوى دا
 كاتيک (بارزانى) يەكەم جار سەردانى ئيسرائيلى كرد لە سالى ١٩٦٨ ئەو ٲيشوازيه
 هەرمييەى كە لىى كرا لە خانەى ميواندارى حكومى كە شويىنى ميوان دارى
 ميوانە نهيىنەكان بوو ، لەو سەردانەدا هەرچى باش و بە لەزەتە لە خواردن و
 خواردنەوه ٲيشكەش كرا ، كاتيک ليوا (مائير عميد) سەرۆكى ئەوساى موساد كە
 بارزانى بە نيۆمان ناساند وە ٲيى وت : ئەم ٲياوه ٲرنگايى بۇ تۆ ئاسان كرد تا
 بگەيت بە ئيمە ، نيۆمان دەئيت : (بارزانى) باوهشى ٲيادا كردم و ماچى كردم ،
 (عميد) دەئيت: بەدرخان هەموو زيانى بۇ كيشەى كورد تەرخان كرد، ئەو ٲياويك
 بوو توانى هاوارەكانى گەلەكەى بدات بە گوئى خۆرئاوادا ، ئەو يەكەم سەركردهى

گورد بوو ، که ناسیبیتمان و ههولئ هاندانمانی دابیت تا یارمهتی پیشکەشی به شوپشگیرهکانی گورد بکهین له نیشتمانکه یاندا، بهلام پینگهیهکی شکۆمهندیان ریزیکئی ئه و توی ئی نهگیرا ، له لایهن (بارزانی)هوه سه ره رای ئه وهش که به درخان نامۆزگاری ئیسرایلی کرد که چۆن ده توانن بگهن به مه لا مسته فای بارزانی .

ناتوانین ئیستا ئه وه هه ئهینین که ئایا کودهتا له سوریا دا ب هاوکاری ئیسرایل به ئاراسته ی خوازاودا ده گوزه را یان نا؟ وه ئه گهر کوده تا که به راستی سه ری بگرتایه ههر به راست سوریا ریکه وتنامه ی ناشتی له گه ل ئیسرایل مۆده کرد؟ هیچ به لگه یه گمان له به رده ستدا نی یه که بیسه لئینیت سه رکرده ی کورده تا هه تا ئه گهر کوردیش بیت وه رینماییهکانی به درخان جی به جی بکات ده توانیت سروشتی:ی نیشتمانی بدات به کوردهکان و که مینهکانی تر وه ک دروزهکان له سوریا ، دۆسیه ی کورد به ردهوام بوو له کولان و پینگه یشتن له سه ر ناگریکی هیواش له چوار چیوه ی چالاکیه سیاسییهکانی ئیسرایل دا ، چه ند به لگه نامه یه ک ههن که له ماوه ی نیوان ۱۹۵۸ بو ۱۹۵۹ نوسراون تا ئیستا له ژیر پله ی زۆر نهینی دا پۆلین گراون ، له نیوان ئه و به لگه نامه دا نین که وهزارهتی دهروهه رینگه ی به جه ماوه ر داوه بیان بینیت ، ئه و به لگه نامه شه کۆمه لئیک راپۆرتی زۆر له خو دهگرن ، سه بارهت به وه که چی پوده دات له نیوان کوردهکان ، ده ربامه ی گرنگی ستراتیزی کوردستانی عیراق به تایبه تیش به هوی بونی نهوت له ناوچه ی که رکوک ، ئه و پیاوه ی که هه ده ر وای دانا بوو ناگر کورد هه لئسینئ و بیگۆریت بو کورمه یهکی به ردهوام ته نها خۆیه تی مه لا مسته فای بارزانی

به‌شی چوارهم / تهنه‌ها کوردیکی ساده‌بووم

گوندی بارزان که به‌تورکی به‌مانای (سه‌رزه‌وی کۆج) دیت دمه‌ک‌ویته دوری ۸۰ کیلومتر له باکوری شاری هه‌ولیر له به‌رزاییه‌کانی چیای شیرین ، گوندیکی جوان گه‌وره‌یه به‌سه‌ر زه‌وییه‌کی کشتوکالی گه‌وره‌دا ده‌روانیت ، روبراری زیی گه‌ور که ده‌رژیته دیج‌له‌وه زۆر دور نی یه لییه‌وه ، له گونده‌که‌دا نه‌فسانه‌یه‌ک هه‌یه ده‌لئیت: که نه‌سلی بنه‌ماله‌ی (بارزانی) ده‌گه‌رپته‌وه سه‌ر نه‌ماره‌تیک‌ی کۆن که ناوی (عمادی)یه که نه‌م‌ریکه‌ی وازی له ده‌سه‌لات هیناوه تا وه‌ک هه‌زاره‌کان بژی ن پاشان کوره‌که‌ی په‌یوه‌ندی کردوه به‌ کۆمه‌له‌ی نه‌قشبه‌ندییه‌وه که په‌یوه‌ندی داره به‌ کۆمه‌له‌ی ده‌رویشه موسولمانه سونیه‌کانه‌وه ، وه له‌مه‌لا مسته‌فای بارزانی له میانه‌ی نه‌و گفتوگۆیانهدا که له‌گه‌ل راپۆزکاره ئیسرائیلیه‌کان کردویه‌تی له ماوه‌ی سالانی رابردوودا وتویه‌تی : که بنه‌ماله‌که‌ی له سالێ ۱۲۷۰ ی زاینیه‌وه له بارزان ده‌ژین وه نه‌م خیزانه هیزی خۆیی له‌وه‌وه وهرده‌گریت که به‌ جورته‌ت و وه نازاترین بنه‌ماله‌ن له‌م ناوچه‌یه‌دا ، هه‌ر به‌م هۆیه‌وه پینج عه‌شیره‌تی درۆز په‌یوه‌ندیان پیوه‌کردون و هه‌مویان به‌ یه‌که‌وه له ژیر ناوی بارزاندا بون به‌ یه‌ک هۆز، وه دکتۆره (عوفره بنجا) له کتێبه‌که‌یدا زه‌نگی کورده‌کان له عێراق ده‌لئیت بارزانیه‌کان تاکه بنه‌ماله‌ن که توانیویانه سه‌رکرده‌یه‌کی نیشتمانی دروست بکه‌ن بۆ ماوه‌ی (۳۰) سالێ سه‌رکرده‌یه‌تیان بکات ، (بارزانی) سه‌رکرده‌یه‌که له هه‌موو سه‌رکرده‌یه‌ک زیاتر پشکار بووه له دروست بوون و تیگه‌ه‌شتن و درک پی کردنی نیشتمانی کورددا ، وه له چاوپێکه‌وتنه‌که‌ی له‌گه‌ل (دنا نه‌رمز شمیدت) په‌یامنتری رۆژنامه‌ی نیۆرک تایمز له کاتی میوانداری کردنی له ناوه‌راستی سالێ ۱۹۶۲ ده‌لئیت: بارزانیه‌کانی هه‌میشه جه‌نگاوه‌رن له‌گه‌ل فارس و ئیرانیه‌کان ، وه له‌گه‌ل عه‌ره‌ب عێراقیه‌کان ، ته‌نانه‌ت له‌گه‌ل کورده‌کانیش، واته بارزانیه‌کان جه‌نگی نیو‌خۆ‌یشیان کردوه ، وه جه‌نگی نازادیش، شیای و تنه که بارزانیه‌کان سه‌رتا دژی هۆزی زیباری جه‌نگاوه‌رن که

بانگه‌شەى مولكدارىتى گوندى بارزان دهكەن، پاشان لەگەن ئەو كوردانەدا
 هاوكارى عىراقىيان كردو، (شىخ سەعید بارزانى) باپىرى گەورەى مەلا مستەفا
 بارزانى يەككى بوە لە سەرسەخت ترين پىداگرترين دوژمنەكانى ئىمپىراتورىيەتى
 عوسمانى وە كورەكەى شىخ محمد كە هەستاوە بە سەرگردايەتى كردنى چەندەها
 شوپش و پرۆسەى ياخى بوو لە ماوەى سائەكانى ۱۹۱۹ و ۱۹۲۲ و ۱۹۲۴ و ۱۹۲۶ لەگەن
 بەرىتانىيەكان كە بە بۆمب بارانى ئاسمانى زۆر بە توندى چەكدارەكانيان
 دەكوشت، لە سەرو بەندى شوپشى ۱۹۲۶ شىخ محمد بۆ دانىشتن روى كرده ئىران
 بەلام پش ۴ سائ گەراپەووە عىراق پىشنيارىكى دور و درىژى خستە بەردەم
 بەرىتانىيەكان بەم شىوہىيە :-

چۆلكردنى رۆبەرىك كە دەگاتە ۲۵ ھەزار كىلۆمەتر چوار گوشە، لە خانەقەين لە
 رۆژھەلاتەو دەرىژ دەبىتەو تا زاخۆ، لە رۆژئاواو لە ھەر سەربازىكى عىراقى
 وە دامەزراندنى حكومەتىكى كوردى لە ژىر پاراستنى ئىنتىدبابى بەرىتانى، بەلام
 ئەمجارە بەرىتانىيەكان بە تۆپ باران، وەلامى دايەووەو شكاندىان كاتىكىش شىخ
 محمد كۆچى دوايى كرد كە ھەندىك دەئىن لە سىدارە درا، و ھەندىك دەئىن بە
 مردنىكى سروشتى مردو، (عبدالسالام)ى كورپى جىگەى گرتەو ئەویش بە
 ھەمان شىوہ ھاوبەشى ياخىبوون بوو دژى عوسمانىيەكان، پاشان كۆچى كرد بۆ
 ئىران وەك پەنابەر و لەوى ناچار كرا بچىتەو توركييا و لەوى كۆچى دوايى كرد
 ، لە سائى ۱۹۱۵ (شىخ ئەحمەد)ى كورپى دووہمى كرا بە شىخى ھۆزەكە، بەلام ئەم
 پىاوئىكى ئاينى نامۆ بوو، كە بوە ھۆى نانەوہى چەندان گرژى و ناخۆشى لە
 نىوان ھۆزەكەيدا، كە بەمەرگى براى سىيەمى (محمد صادق) كۆتايى ھات.

لە سائى ۱۹۴۳ كورپى پىنجەم (مستەفا بارزانى) سەرگردايەتى گرتە دەست،
 مستەفا خويندنى سەرھتايى لە بارزان تەواو كردو پاشان لە توركييا درىژەى بە

مەبەستى شىخ (عبدالسلام) بەلام پىندەچىت ھەئەى چاپ بىت (وەرگىز)

خویندن داوه ، ئینجا زانستی ئاینی له سلیمانی تهواو کردوه ، هەر له تمهه‌نی ۱۸ سالییهوه ئاره‌زوی یاخیبونی کردوو ، کاتیك له‌گه‌ل دایکی له‌به‌ندیخانه‌ی عوسمانیه‌کاندا بوو .

له‌سالی ۱۹۳۱ چالاکیه‌کانی به یاخیبونی کورده‌کان دهستی پیکردوه و شیخ نه‌حمه‌دی برای قه‌ناعه‌ت پی کردوه بگه‌رپه‌ته‌وه سه‌ر ئیسلامی سوننی .

له سالی ۱۹۳۲ لیوایه‌کی عیراقی هێرشی کرده سه‌ر گوندی بارزان له باشوری رۆژه‌لاتیه‌وه که‌تاکه بۆشاییه له‌ئامیزی به‌رگری سروشتی ناوچه‌که‌دا ، به‌مه‌به‌ستی هه‌ولدان بۆ سه‌رکو‌تکردنی شیخ نه‌حمه‌د ، لیواکه که‌وته که‌مینیکه‌وه که‌کورده‌کان بۆیان دانابوو ، و ده‌توانرا به یه‌کجاری لیواکه ته‌فروتونا که‌ن نه‌گه‌ر چه‌کی ئاسمانی به‌ریتانیا نه‌بوايه .

شیخ نه‌حمه‌د ناچار بوو دیله‌کانی (که عیراقی و نه‌و کوردانه بون که دژایه‌تی بارزانیان ده‌کرد) نازاد بکات ناوچه‌که چۆل بکات و به‌ره‌و سنوری تورکیا رابکات ، به‌لام ده‌سه‌لاتدارانی تورکیا ده‌ستگیریان کردو له کۆتایی سالی ۱۹۳۳ ته‌سلیمی حکومه‌تی عیراقیان کرده‌وه که له‌گه‌ل سه‌دان که‌س له‌هاوه‌لانی به‌مه‌لامسته‌فاشه‌وه راپگواستن بۆ سه‌ریازگه‌گه‌لیکی دوره‌ده‌ست له‌باشوری عیراق ، چوار سال له‌وی مانه‌وه و پاشان ناردنی بۆ سلیمانی تا ۷ سالی تر له‌وی بمیننه‌وه . یاخیبونی کورده‌کان هه‌میشه ده‌سه‌لاتدارانی تورکیا و ئیران و عیراقی بێزار کردوه ، له‌و ریکه‌وتنه‌نامه‌یه‌دا که له نازاری ۱۹۳۷ له نیوان نه‌م سی ولاته‌دا مۆرکرا ، ریکه‌وتن له‌سه‌ر رینگرتن له‌هه‌ر کۆمه‌له یان گروپ یان دامه‌زراره‌ی چه‌کدار کار بۆ دژایه‌تی یه‌کی له‌و وولاتانه بکات ، و ده‌بیت هه‌رچالاکیه‌کی نه‌وشیوه‌یه‌یان ئی قه‌ده‌غه‌بکریت .

به‌ریتانیه‌کان به‌وبه‌رپاره دلخۆش بون ، چونکه ژماره‌یه‌کی زۆر بیره‌نه‌وتیان له‌خواروی عیراق له به‌رده‌ستدابه‌وو ، هه‌رزوو رینگه‌یان به‌ به‌رپاره‌که داو و

خستیانە بەردەم حکومەتی عێراقی تا کاری پێ بکات تا دنیایا بن لەوێ کەهیج سیستەمیک لە ناوچەکەدا بێ ئەوان کار ناکات.

* * *

(مستەفا بارزانی) سەرەتا نامانجە سیاسیهکانی لەسلیمانیهوه دەست پیکرد کە شاریکی گەوریهیه و بهیهکی له چوار لیواکهی کوردستان دادەنریت ، لەوێ توانی زمانیکی هاوبەش دروست بکات له گەڵ چەند کەسایهتیهکی کوردی کەگرنگی سهریه خۆپیان دەزانی ، ومبه بیروبوؤچونهکانیان بەراددمیهکی زۆر کاریگهريوو .

لەو کتیبەدا کە (حسن عریفه) سەرۆک ئەرکانی پیشووی نێران و بآلویزی پیشوو لەتورکیا و ئیسپانیا لەژێر ناوی "کوردەکان" نوسیویهتی هاتوه : بارزانی لەسالی ۱۹۴۳ توانی لەسلیمانی رابکات ، و گهراپهوه بارزان بۆبنیاتنانی کارکردن دژی حکومەتی عێراق ، و ههولدان بۆرازیکردنی سەرۆکخێله دراوسێکان ، لەناویاندا دوژمنه له میژینهکانی هۆزهکەیی بهوهی کهنه و نایهویت زهویهکانی هۆزهکەیی فراوان بکات ، لهکاتیکیدا زهوی بهپیتی زۆریان ههیه ، بهلکو مهبهستی رزگار کردنی ههموو زهویهکانی کوردستان و نازاد کردنی گهلی کورده.

پاشان شەری پارتیزانی دژی جەندرمه و سوپای عێراقی دەستی پیکرد ؛ سەرکهوتنی لەداگیرکردنی چەند پینگهیهکی سەربازی و بنکهی پۆلیس ریزیکی زیاتری بۆ دروستکرد له نیوهندی ئەو کوردانەدا کە لەناوچە سنوریهکان نیشتهجی بون ، و زۆر لەوان هاتنەرزەمکانیهوه.

حکومەتی عێراقی درکی بهوهکرد کەلهگەڵ دوژمنیکی جدی رۆبهرو بونهتهوه بۆیه ههولیدا رازی بکات بهخۆبهدهستهوهدان ، بهلام بارزانی بههیرشیکی توند بۆ سهرهیزیکی سەربازی و ناچارکردنی به پاشهکشه ، پاش ئەوهی زهرهرو زیانیکی زۆری لێدان وهلامی دانهوه ، کهنهههش وای کرد ناوی لهناسۆی کوردایهتیدا لهکوردستان بدرهوشیتهوه ، ئەمهش وای کرد زۆرێک سەربازوپلهداری کورد لەسوپای عێراق رابکەن و پهيوهندي پيوهکەن.

لهوكاته‌دا كه هيزمه‌كاني بارزاني سه‌رکه‌وتن له‌دواي سه‌رکه‌وتن به‌دهستيان دهه‌ينا ، چهن‌دلايه‌نيكي كوردي هه‌موو كوردستان و به‌غداديش ده‌گه‌ران به‌مه‌به‌ستي به دهست هيناني مافي ئوتونومي بو كورده‌كان ، نهو لايه‌نانه چهن‌دان ياداشتيان نارد بو‌حكومه‌تي عيراقى و نوينه‌راني هاويه‌يمانان له‌به‌غداد ، بالوي‌زي به‌ريتانيا له‌به‌غداد نامه‌يه‌كي نارد بو‌حكومه‌تي وولاته‌كه‌ي و داواي لي‌كرد كه‌گوئ له كورده‌كان بگرن و واز له‌پرۆسه‌ي سه‌ربازي به‌ئين له‌دزيان.

له هه‌مان كاتدا حكومه‌تي عيراقى به سه‌رؤكايه‌تي نوري سه‌عيد ناماده‌يي ده‌ربري بوقبول‌كردنى داخوازي كورده‌كان به‌شيوه‌يه‌كي مام ناومندى ، نوري سه‌عيد كه‌سياسيه‌كي فيلباز و له‌بنه‌چه‌يه‌كي عه‌رب و كورد تي‌كه‌لاوبوو، هه‌ستا به‌ناردنى وه‌زيرى كوردي وه‌زارته‌كه‌ي بو‌كردنه‌وه‌ي گه‌توگؤ له‌گه‌ل بارزاني دا ، بارزاني داواي دامه‌زراندنى ليواي كوردستاني ده‌كرد له‌عيراقدا ، كه هه‌رچوار شاره‌گه‌وره‌كه‌ي (كه‌ركوك ، سليمانى ، هه‌ولير ، ده‌وك، هه‌روه‌ها خانه‌قينيش) بگريته خوى له‌گه‌ل نه‌وناوچانه‌ي ليسان دابرينراوه ، داخوازي دامه‌زراندنى وه‌زيرى لى‌پرسراوى ده‌كرد بو‌ئه‌و ليوايه ، و جيگرى كورد بو‌هه‌روه‌زيرى كه به پيدانى مافي خۇبه‌رپوه‌به‌رى بو‌كورد له‌بواره‌كاني په‌روه‌ردو فيتركدن و ئابورى و گشتوكاليدا ، زورىنه‌ي وه‌زيره‌كاني نوري سه‌عيد داخوازيه‌كاني كورديان په‌تكرده‌وه ، و جه‌ختيان له‌وه‌ده‌كردمه‌وه كه قبول كردنى نه‌وه ئاره‌زوى كورده‌كان ده‌كاتمه‌وه ، و حكومه‌تي ناومندى لاواز ده‌كات ، هه‌رچه‌نده داخوازيه‌كان په‌تكرانه‌وه ، به‌لام بارزاني زورى ده‌ستكه‌وت هه‌بوو ، چونكه هيزوگه‌وره‌يي پيدا ، و بووه سه‌رگرديه‌كي دانپيانراو، و جيگه‌ي ريز و خۇشه‌ويستى هه‌موو كورده‌كان.

له‌كانونى دوهمدا بارزاني هه‌ستا به‌كه‌ميينىكي سياسى بو‌هاندانى حكومه‌تي عيراقى بو‌جيبه‌جيكردنى هه‌رچى زوترى مافي خۇبه‌رپوه‌به‌رى بو‌كورد ، له‌ماوه‌ي مانگي‌كدا كۆمه‌له‌يه‌كي دروستكرد ناوئرا "كۆمه‌له‌ي ئازادى"

كەبانتگە وازيان بۇ يەككىتى گەلى كورد دەگرد ، بياوگەنى دەستيان گرد بە ناردنى ياداشتنامە بۇ وولاتە جياوازەكان ، وە دەستيانگرد بە پىروپاگەندەگردن دزى حكومەتى پاومىنخواز و دواگە وتوى عىراقى.

لەيەكى لە ياداشتە كانياندا بۇ ئالۆيزى ئەمىرىكا شكايەت يان لە بەرىتانىا و حكومەتى نورى سەعيد گردو ، بە وەى گە بەرىتانىا هاوگارى سەربازى نورى سەعيد دەكات ، دزى كوردهكان ، وە داواى جى بە جى گردنى ئەو چوارده خالەيان گردو ، كە سەرۆكى ئەمىرىكى (وېلسن) دايرشتون ، كە لەيەكى لە بەندەكانيدا دەئيت : هەموو گەئىك ماڧى ديارىگردنى چارنوسى نىشتمانى خۆى هەيە.

لە ۱۹۴۵ سالى بارزانى لە سەرجاومىيەكى كوردىيە وە ئەوەى پىگەيشت كە حكومەتى عىراقى بەم نزيكانە ، هيرشى سەربازى دەكاتە سەرهيزەكانى ، بەپەلە دەستىگرد بە خۆئامادەگردن بۇرۇبەروو بونە وەى كەئەمەش بوو هەوى پاشگەزبونە وەى حكومەت لە هيرشەكەى ، و دەستكرايە وە بەدرئزەدان بەپەيوەندىيەكان لە نىوان هەردولادا ، كە بەردەوام بوو هەتا ئابى ۱۹۴۵ لە وىدا حكومەتى عىراقى پىشنىيازى ئەوەيان بۇ بارزانى گرد كە بگوازىتە وە بۆهەرنا و چەيەكى عىراقى كە خۆى بىهويت جگە لە كوردستان ، بەلام بە هەمووشى و مەيەك رەتى گردە وە.

لە ۱۰ ئابى ۱۹۴۵ شەرىكى قورس لە نىوان سوپاى عىراقى و هيزە كوردىيەكان دەستىپىگردە وە ، كوردهكان توانىيان زيانىكى گە و رە لە سوپاى عىراقى بدەن ، بەلام دوو هۆكار هەبوو و ايانگرد نەتوانن سەركەوتنى تەواو بە دەست بەينن : بۇمبارانى هيزەكانى بەرىتانىا ، وە هەندىك تىرە و هۆزى كورد چوئەپال حكومەتى عىراقى كە دزايەتى بارزانىان دەگرد ، وە ئەو هيزانە ناويان لە خۆيان نا "سوارچاكەكانى (صلاح الدين)" ، رەقەبەرى و دوژمنايەتى نىوان ئەو دوو كۆمەلە كوردىيە ناكۆكە زۆر توندتر و زياتر بوو لە رەقەبەرايەتى و ناكۆكى لە گەل حكومەتى عىراقى ، بارزانىيەكان كورده دزەكانى خۆيان ناونا "جاشەكان".

جىي ومبيرهينانوهويه گوڤارى (الثورة العربية) كه زمانحالى حيزبى بهعس بوو پاش ماوميهكى زور پوونى كردهوه كه جاشهكان كوّمه ليك به كرى گيراو پياوكوژ بون له پيناو سهروككه كانياندا دهجهنگان له بهرامبهر دستكه وتيكي دارايى ، عيراقيهكان هميشه نه يانده توانى بروايان پى بكن ، هه نديك له وجاشانه له گه ل بارزانى له په يوهندى ژيربه ژيردا بوون .

له ووته كانى بارزانى له بهردهم (دهشيد كرؤن) نوينه رى موساد له تاران له سالانى نيوان (۱۹۶۵- ۱۹۶۹) دا هاتوه كه جاشهكان سى جورن :

* جاشه باشهكان نه وانن كه له عيراق و سهروكخيله كانيان چهك و پارمیان بؤبه ربه ركهانى بارزانى وهرگرتوه ، به لام له دزى نه جهنگاون به لكو پاره و چه كه كانيان له گه لى بهش كرده .

* كوّمه لى جاشى تر دهشيت هه بن كه چهك پارمیان وهرگرتوه بؤ دزايه تى بارزانى له حكومه تى عيراق و سهروكخيله كانيان ، به لام جهندان به هانه و نه ملاو نه ولايان كرده تا شهر له گه ل بارزانى نه كهن .

* جوړيكى تريان كه نه و په رى هه و ليان داوه زهره ر له ياخيوان بدن ، به هوى ناكوكى خيلايه تى شتى تره وه .

له ۲۰ نيلولى ۱۹۶۵ له زمينه ي نه وه سهر كه وتنه دا كه چه كدارهكان به دهستيان هينابوو كه توانيان دهست به سه ر پيره ويكى دريژدا بگرن له سه رسنورى ئيران ، بارزانى گه يشته برپاريكى ستراتيجى ، نامارى هه موو جهنگاو مره كانى و خيزانه كانيان و ژماره ي مهرو مالاته كانيان و ژماره ي رؤشنبيران و مامؤستيان و كارمهندانى حكومى و نه فسه ر و سه ر ياز و پياوانى جه ندرمه كه هه ل ه اتبون له سوپاى عيراق و هاتبون بؤ لاي كرد ، له دهر منجامدا بؤيد مره كوت نه مجارمیان ناتوانن بهر به سوپاى عيراقى بگرن ، بؤيه هه رمانيدا كه له سنور ناوديوپين و

لەگەڵ ئەو کوردانەدا بژین کەگەیشتیبۆنە باکوری رۆژئاوای ئێران لەژێرناڵی سوپای سورد لەسەر و بەندی جەنگی دوومی جیهانی.

سۆفیەت تائە و کاتەش هانی بۆچونە نەتە وایە تیهکانی کوردی لە ناوچە کەدا دەدا ، بەلکو هاوکار بوون لە دامەزراندنی کیانیکی کوردی لە ساڵی ۱۹۴۶ بە ناوی "مەهاباد" لەسەر زەمینێکی تەسک بەرەو رۆژھەڵات لەسنوری عێراقی تورکی ، و لەسنوری سۆفیەتدا درێژ دەبیتەو تادەو رۆبەری باکور (سەقز) ، سۆفیەت ئەو کۆچبەرە کوردانەیی هاتبون بۆ ناوچە کە وەک هێزێک دایدەنن بۆ بەهێزکردنی ئەو کیانەیی دروستی کردبوو ، بۆیە فەرمانی کرد بە مستەفا بارزانی کە بچیتە ژێر پرکی سەرۆکی کۆماری مەهابادەو ، بەلام ئەم کۆمارە تەنھا سائیک زیا ، سۆفیەت هێزەکانی خۆی ئی کشان دەو ، ئێرانیهکان خیرا زەویەکانیان کۆنترۆل کردەو و کۆمارەکیان هەلۆشان دەو ، مستەفا بارزانی کە سەرکردایەتی سوپای کۆمارەکیانی دەکرد ، خۆی و ۵۰۰ لە پیاوێکانی راپانکرد ، کە نزیکە ۴۶ رۆژ لە تاران مایەو و لەوماویەدا لەو بۆندەیی کۆلیەو کە خرابوو بەردەمی بەوێ کەخۆی و شوینکەوتوانی لەخوارووی بەشی باشوری رۆژھەڵاتی ناوچە کوردیەکانی ئێران نیشتەجێ ببن ، لەنزیک هەمەدان کاتیک بۆی دەرکەوت ئێرانیهکان دەیانەوێت لەناوی بەرن و دوری بخەنەو داوای لەبەریتانیهکان کرد هاوکاری بکەن ، حکومەتی بەغداد وەلامی دایەو بەدەرکردنی برپاریک بەلەسێاردانی بارزانی و پیاوێکانی هەرکاتیک دەستگیر کران ، ئەمەبەسەرئەو پیاوانەدا جیبەجیکرا کەگەرانیەو عێراق.

هەمو ئەوھەولانەش ھەشەلیان ھینا ، کەبارزانی دانی بۆ دەستکەوتنی پەناگەیکەیی ھێمن بۆخۆی و هاوڕێکانی لەئەمریکا ، بالۆیزی ئەمریکا لەتاران (جۆرج ئالن) کە دۆسیەکی چارەسەر کردووە لەو چاوپێکەوتنەدا لەگەڵ پەیمانیری رۆژنامەیی "نیۆرک تایمز" ئەنجامی داو دەتێت : ئەمریکا بەگومانێکی قوڵەو مامەڵەیی لەگەڵ یاخیبوووە کوردەکان دەکرد ، بۆیە ئەوکات بارزانی ھیچ

دەروازىيەكى شك نەبىرد بۆرۈزگار بوون تەنھا يەككىتى سۆڧىيەت نەبىت ، دەستىشى نەكرد بەگەشتە دورودرىژەكەى ھەتا زۆرىنەى شوپىنگە وتوانى بەسەلامەتى گەرانەوۋە بۇنىشتامانەكەيان لەمەھاباد ، بارزانى بۆپەيامنىرى نيۆرك تايمز دەلئىت : ۵۲ رۆژ لەبەرزايى چپاكان ماينەوۋە سەرەتا بەناراستەى باكورى رۇژناوا دەستمان پىكرد ، بەفرى دواھەمىنى بەھارمان بېرى كە چىپەكەى لەنيوان ۲ مەتر بۇ ۴ مەتردابوو ، لەرپىگادا لەگەل دوژمنەگانمان جەنگاپن و جوارمان ئى كوشتن و ھەوت بىرىندارمان لەگەل خۆمان ھەلگرت و كاتىكىش چووپىنەناو سنورى توركيەوۋە دەربازمان بوو لەبەرىك كەوتن لەگەل سوپاى توركيە لەماوۋەى ئىوان ۱۸-۱۶ ى ۶ / ۱۹۴۷ سنورى يەككىتى سۆڧىيەتمان بېرى.

بارزانى بە(دەڧىد كرۆن)ى وتبوو : لەكاتى تىپەپراندىنى سنورى ئىپراندا بەرمىلىك زىپرمان دا بەئەفسەرىكى ئىرانى گونجاو تارىگەمان بدات. لەخاكى يەككىتى سۆڧىيەت بارزانى ماوۋەيەكى تال و شىرىنى رابوارد ، بە بەدرخانى وتبوو لەورپۇژانەدا دلخۇش نەبوۋە ، لەسەرەتادا لاپەنگرانى لە سەربازگەيەكى كۆندا نىشتەجى گران ، وناچارى چەندان كارى سوپان كىردبوو، ۋەك پاككىردنەوۋەى شەقامەكان و مالىنى بەفر ، ئەم جۆرە مامەئە تەواۋ بارزانى تورەكىردبوو ، بەبەدرخانى وتبوو لەھەموو تەمەنىدا ئەو مامەئە پىرسوكايەتەيى سۆڧىيەت لەبىرناكات.

لەئەنجامى ئەۋھشارەزۆرەى بارزانى دەپكىردە سەرسۆڧىيەت ، سۆڧىيەت پازى بوو كەخولى سەربازى و راپىنان بۆچەكدارەگانى بكا تەوۋە بەو جۆرەى بۇيان دىبارى كراۋە ، و ئەۋانەى كەتواناى باشيان ھەبوۋ جىباى كىردنەوۋە لىيان و راپىنانى ئاستى ئەفسەرانى پىكردن ، بەبى ئەۋەى ئەو پەلەپەيان پى بدىت ، ھەندىكىان راپىنانى پىشەپى و شارستانيان پى دەكرا ، ھەندىكى تىران تۋانىان بگەنە پىگەى ئەكادىمى و زانستى بالا ، پاشان بلاۋكرانەوۋە بەسەرشوۋىنەجىباۋازەكانى يەككىتى سۆڧىيەت تا لەكارگەو دامەزراۋە پىشەسازى و كشتوكالى و پىشەپەيكانى

تردا كارىكەن، و زۇرئىك لەكوردەكان ھىرى زمانى روسى بون ، بەلام شىۋازى
ژيانيان نەگۆپى و نەبوون بەشىۋى و يەكئىتى سۆڧىەتئىش داۋاى شتى لەوجۆرەى
ئى نەكردن.

بارزانى بە(حايىم ، لىكۆڧى و تىبوو ، كاتئىك (لىكۆڧى) سەرۆكايەتى نەو
ۋەفدەئىسرائىلىيەى دەكرد كەسەردانى كوردستانى كوردبوو لەسالانى ۱۹۶۶و۱۹۷۲ :
(پروسەكان بۇيان دەرگەوت ، ئىمەمەموسولمانىن و ئىماندارىن ، موسولمانئىش
ناتوانىت شىۋى بىت)، كاتئىك ھەندىك لە نىزىكەگانئىشى بەبرازاگەشىۋە بوون
بەشىۋى، بارزانى پەيۋەندى لەگەلدا پىچراندن ، نىزىكەى ۸۰كەس لەلايەنگرانى
بارزانى ژنى توركمان و مەسىحى و روسيان ھىنا ، بارزانى بەم ھاوسەرگىرىە
تىكەلاۋە رازى نەبوو ، بەلكو زللەيەكى بەھىزى. لە"عبدالله"ى گەورەى
پاسەوانانى دا كاتئىك داۋاى لىكرد رىگەبدات ژنىكى نەوناۋچەيە بەئىت.

بارزانى پىگەى پەنابەرى سىاسى پى نەدرا ، سۆڧىەتئىش داۋاى ھەلگىرساندى
ئاگرى شۆرشى لەناۋچەكە ئى نەكرد ، بۇبۇئىۋى ژيانى خۆى سەرەتا كارى
(قەصابى) دەكرد، پاشان لەكارگەيەكى دروست كردنى ئارد كارى دەكرد ، بەلام
چۆنىەتى مامەلەى روسەكان لەگەلدا دواتر گۆردرا.

نايا بارزانى لەئەكادىمىيەى سەربازى (برونزە)دا كە سوارچاكي پوستى تىا
دەمانەۋە و وانەيان پى دراۋە تا لەۋۋلاتى تر كارىكەن ، خويندويەتى؟

كروڧ دەئىت : گۆيم لەبارزانى بوو ووتى: زەمەنىكى زۆر لە داۋاى گەشىتمەن
بەيەكئىتى سۆڧىەت پاش نەۋەى كەماۋىيەكى زۆر لەئاشىكى گەنمدا كارم كرد ،
بانگيان كردم و بەشىۋەيەكى باشتر مامەلەيان لەگەلدا كردم، بەشەمەندەفەر
ناردىمان بۇ مۆسكۆ و پاشان بۇ كرملين بۆقسەكردن لەگەل سەرۆكى ۋلات
(ستالين) ، كئىشەى كوردم بۇ پروون كردنەۋە ، لىنى پرىسىم : نايا تۇ سەرکردەيەكى
سەربازئىت؟ پاشان ناردىمى بۇكۆلىزى سەربازى (برونزە) ، پرىسارەكان و

تأھىکردنەھەى وەرگرتن زۇرئاسان بوون، لىيان پىرسىم : دەزانى باکور كامەھە ، ئەھى باشور لە كوئىدایە ، وەلامى راستەقىنەم داھەھە .

(شمىدت) دەئىت : لەبارزانىم بىستوھ بەتەواوھتى ئەھ و قسەھە رەت دەكاتەھە كەكۆلىزى (برۇنزەھى تەواو كىرەبىت و پلەھى (جەنەرال)ھى پى درابىت ، وتى : لەكاتى سەرگرداھەتى سوپا لەكۆمارى مەھاباد ئەھ و پلەھەم وەرگرت .

لەپاش مردنى ستالین لەسالى ۱۹۵۲ مامەلەھى ئەھ سەرگردانەھى كە شوئىنى ئەھويان گرتەھە لەگەل بارزانى باشربوو، بەلكو "نىكىتا خروشوف" كەجىتى ستالینى گرتەھە ، شوھەھەكى بۇ گرت و خستىھەژىر رىكىفەھە ، و ناردى بۇ كاملىونى خوئىندنەكەھى لەزۇرەھى بوارەكاندا بە تايبەتى لەبوارەكانى نابورى و جىؤلۇجىا و زمانى روسى لەپەھىمانگای پىگەھىاندنى كادىرەكانى پەپرەھەكار لەھىزى شىوعى ، ئەھكات روسەكان هىچ نىھەتىكان پىشان ئەدا بۇ ھاوكارى كىردنى بارزانى بۇ بەدەستەھىنانى ئومىد و ئامانجەسىياسىەكانى ، بەلام رىگەھىاندا چاوپىكەوتن بكات لەسەر ئاستە بالاکان ، وەك ئەھوچاوپىكەوتنەھى لەگەل ئەندامى سەرگرداھەتى (مىخائىل سۇسلوف) ئەنجامى دا .

وہ دكتور "نجەم الدىن كەرىم" كە لەسالى ۱۹۷۲ پەھوھەندى كىرد بە بارزانىھەھە دەئىت بارزانى پىمى وت : لەئاھەنگىكدا ئامادەبوم كە (خروشوف) سازى كىردبوو لەگەل سەرگردەكانى تر لەھىزى شىوعى لە يەكلى لەھ و ئاھەنگانەدا كە خروشوف سازى كىردبوو لە كازاخستان كەس بە پىوھەھەستابوو ، جگە لە من (خروشوف) .

* * *

ئارامىيەكى رىژەھى خاكى ئىرانى گرتبووھە پاش پاكتاوكىردنى ئەھ كىانە كوردىيەھى لەھوى دروست بووبوو ، ئىران و توركىا توانىبويان ئەھ چالاكىانەھى كورد بەتەواوى بىدەنگ بىكەن كە لەسەرخاكەكانىان ئەنجام دەدران ، ئەمەش مەترسىەكى داھاتوى يان لە خوئىان دەرختبووھە وەك چۇن "يوسف ھۇدس"

جیگری پۆلی لیکۆلینهوهی سهر بهومزارهتی دهرهوهی ئیسرائیل لهبهلگهنامهیهکدا که له ۲۰ی نیسانی ۱۹۵۹ ئامادهی کردوه ههمان شت دهئیت.

بهلگهنامهی ناوبراو باسی سوریا ناکات لهبههرئهوهی کوردهکانی ناوی تارادهمیهک کهمن ، بهلام زوو شوینهواری مهلا مستهفی بارزانی له سوریا ههستی پی کرا ، نهو دهولتهتانه بهناجیگری دهناسرینهوه وه شان و باهووی حیزبه چهپهکان تیایدا بههتیزبوو ، شیوعیهکان سهریان بهرزکردوه بهناشکرا دهرکهوت کهسوقیهت داوای لهکوردهکان کردوه که سهنتهری چالاکیهکانیان بگوازنهوه بو سوریا.

لهبهلگهنامهکهی (هۆدس)دا هاتوه کهبارزانی راهاتبوو ماوهماوه بهنهینی بیت بوسوریا ، چالاکیهکانی بهرفراوان بوون ، کوردهکان دهستانکرد بهومرگرتنی چهک که بهرینگا وشپوازی جوراوجۆر بۆیان رهوانه دهکرا .

دهستی سهروۆکی میصر (جمال عبدالناصر) لهپهنجاگان و شهستهکانی سهدهی رابردودا زۆر درێژبوو ، لهنیومندی کۆبونهوهی ولاتانی ئاسیایی و ئهفریقایی ، سالانی ۱۹۵۵-۱۹۵۷ چهند بریاریک سهبارت به کوردهکان درا که مافی داواکارییه نیشتمانیهکانیان ههیه ، بهلام عیراق نهو کات خووی نهو لایهنبوو کهکاری دهکرد بۆگۆرینی مامهلهی خووی لهگهڵ بارزانیدا ، لهو سهرویهندهدا ئهفسهریکی پلهبهرز عیراقی به ناوی (عبدالکریم قاسم) کودهتایهکی بهسهرخیزانی پاشایهتی له عیراقدا ریکخست و پادشا و سهروۆکی حکومهتهکهی گوشت ، له ۱۴ی تهمموزی ۱۹۵۸ حکومهتی شوڤشی دروستکرد ، لهوکاتهدا مستهفا بارزانی له(پراگ)بوو ، بروسکهیهکی له(عبدالکریم قاسم)هوه پی گهشت داوای ئی کرد کهبگهڕێتهوه بووعیراق ، وههروهها وهفدیکی عیراقی و کوردی نارد بۆلای کهههمان داخوازییان لئی ههبوو ، بهر لهوهی کهبارزانی پی بنیته خاکی عیراقهوه ، رژیمی عبدالکریم قاسم یاسایهکی تازهی ههموار کرد ، کهتیایدا هاتوه " عهرهب و کوردهکان هاوبهش له ئهم نیشتمانهدا ، یاسا مافه نیشتمانیهگهستهکان دهپارێزیت".

، شادومانی لەدنی کوردەکاندا گەیشتە لوتکە ، ئەوانەى کە گرنگى بە نووسینەوہى میژوو دەدەن ، ئەوسا جەختیان لەو کردەوہ کە (عبدالکریم قاسم) میژویەکی نویی نوسیوہتەوہ ، بۆیە کەمجار حکومەتیکی عەرەبى دان بە مافی ھاو نیشتمانیدا دەنیت بۆ ئەو کوردانەى لە وولاتە کەیدا دەژین ، قاسم بەوہوہ نەوہستا بە لکو پیگە یەکی یاسایى بەخشی بە پارتنی دیموکراتى کورد ، و رەزامەندى دەربىرى لەسەر دەرچونى ۱۴ رۆژنامەى کوردى ، ناوى ئەو گۆڤارانە گوزراشتیان لە نازادى نیشتمانى دەکردەوہ .

وہ لەو راپۆرتەدا کە لەو بارەىوہ بۆ وەزارەتى دەروہى ئیسرائیل نیردراوہ ، بەبى ناو و ناو نیشان ھاتوہ : " لەناکاو دۆسیەى کورد کارابوو ، ھۆکارمکەى ناگەرپتەوہ بۆخودى کورد خۆى ، بە لکو بۆجالاکى سۆڤیەت و میصر کە پێش کودەتاکەى قاسم کەوت ."

وہ لەو راپۆرتەدا کە لقی لیکۆلینەوہکان نامادەیکردوہ ، کە بەرپزەمەکی زۆر پشتی بەپێشبینى و ھەلسەنگاندنەکانى پۆلى ھەوالگری و سەربازى بەستووہ ھاتوہ (گوردەکان دواکەوتون ، وژیرخانى کۆمەلایەتیان لەرزۆکە و ھەستى نیشتمانیەرورەریان ھیشتا لەسەر تادایە ، بە تاپبەتیش لەعیراق ، کە کۆمەلایک لەگەنج و ئەفسەر و یاخیبوان کار دەکەن دزى چەوساندنەوہى خیلایەتى و دواکەوتووئى کۆمەلایەتى) ، بە لگەنامەکە زیاتر دەدوئ (ھیچ پەيوەندىەک نیە لەنیوان کیشەى کورد و کیشەى نەتەوہى کورددا، و دروستکردنى گوردستان پشبینیەکی زۆر نادیار و خالیە لە ھەربنەمایەکی لۆژیکى سیاسى و ئابورى ، بەلام پەرە سەندنى رەوشەکە و ئەو گرنگى پیدان و ترسەى عیراقى و ئیرانیەکان پشمانى دەدەن لەئىستادا و چارەسەرکردنى ئەرینى بۆ مافەکانى کورد و باشتکردنى پیگە کەیان لە چوارچێوہى سیاسى بەردەوام دا ، ھەنگاوئىکی زۆر پڕمانیە کە پڕۆسەى دروستبون و چاکترکردنى پیگەیان خیراتر دەکات ، و

ئەگەرى ئەو ھەمىيە كەببىتە بىنەماو قۇناغىك بۇداخووزى و بەرسەندىنى دورمەودا لە داھاتوودا).

* * *

گەرپانەھەى بارزانى بۇ عىراق بوو ھۇى داگىرساندىنى چەندەھا گلۆپى سوور لەپۇژئاوادا ، وە لەكاتى گەرپانەھەىدا لەيەكىتى سۇفەيتەھە بۇ بەغداد وەك پالەوان پىشوازى لىكرا ، جەماوھەرى كورد ئەوسا يەكىتى سۇفەيتيان وەك دەولەتەك وینادەكرد كە ئاللاھەلگىرى ئازادى و پىشكەوتنە لەجىھاندا ، دوژمنى ھەركەسىكە كەدزايەتى كوردەكان بىكات.

ئەو گلۆپەسورانە ھەردىسان بەردەوام بوون ھەتا كاتەك زانىارىيەكان كەلەكەبون لای خۇرئاوا لەسەرئەھەى كە بارزانى لەسوریا لەگەل ئەو دىبۇلۇماتكارە سۇفەيتیانە كۆدەبىتەھە كە لەبەغداد كاردەكەن ، ئەھەش ئەو گومانەى زیاد كرد كەدەشەت ئەو بەراسپاردەى يەكىتى سۇفەيت ئەو كارەبكات ، لەسەر ئەوبنەمايە رۇژئاوا بىرى لەدەرخستنى سەركردەپەكى كوردى تر كردەھە بۇرۇبەروبوونەھەى بارزانى تا ھاوسەنگى بپارىزىت ، بەدورنازانرەت كە ئەمىرىكا لەمبارمىەھە لەگەل (تاران) دا دوابەت ، لەكاتەكدا شای ئىران (محمد رەزا پەھلەھەى) زۇر دوودل بوو لەگەرپانەھەى بارزانى بۇ وولاتەھاوسىكەى ، زۇر لەھە دەترسا كەبارزانى كارەبكات بۇ تۆلەلىكردنەھەى ، بەھۇى روخاندىنى كۆمارى مەھابادەھە ، و كىشەى لەنۆمىندەكانى ئىراندا بۇ دروست بىكات ھەر دوو ولاتەكە باوھەريان وابوو كەبەدرخان دەتوانەت بەھو رۆلە ھەل بشتەت ، ئاسەھەارى ئەو بىپارە بەبەلگەنامەكانى وھزارەتى دەرھەھەى ئىسرائىلەھە ديارە.

دەزگارى (سافاك)ى ئىرانى "نازانسى ئىران بۇ ھەوالگىرى و ئاسايش" لە ئەیلولى ۱۹۵۸ داوايان لەبەدرخان كرد كە لەئىران نىشتەجى بىنى و لەھەى كارەبكات ، بەرلەھە گەفتوگۇ لەنۆوان بەدرخان و "شا"ى پەھلەھەىدا كرابوو، ھەروھە لەنۆوان

بەدرخان و ژەنرال (تەيمور بەختيار) سەرۆكى دەزگای (ساواك) كە لەبنەچەدا كوردبوو.

بەهەمان شیوهی كوردەناسیۆنالییستەكان بەدرخان ئەوكوردانەى كە خزمەتى لایەنە بیگانەكانیان دەكرد ، بەبەكریگراوو خیانهتكار ناوی دەبردن ، بەلام سەرپرای ئەوه هەولێ دەدا لەپێگەى (بەختيار)هوه سودێكى بەربكهوئیت لەهەمان كاتدا بەختیار لای خۆیهوه پێشنیارەكانى بەدرخانێ رەت نەكردەوه بۆ كاركردن لەپێناو پاریزگاری لە شارستانیەتى كوردی لەنیۆمەندەكانى كوردانى ئێراندا ، و دامەزراندنى كارمەندى پەلەى بالای كورد لەنیوچه كوردیەكاندا ، هەرچەند پزای بوو ، بەلام هیچ پەكێ لەم پێشنیارانە بە كردار جێ بەجێ نەكران.

بەلام "شا" وای پێشاندا كەئارامگر و خۆپراگرە بەرامبەر كوردەكانى ئێران ، داواى ئی نەكردن كە وازبھێنن لەپراپردوی شارستانیەتیان بە شیۆمبەكى كۆتایی ، ئەمەش بەمەرجێك جورئەت نەكەن وشەى ئۆتۆنۆمى لەدەمیان بێتەدەری ، داواى لە بەدرخان كەسەرۆكایەتى ناوەندیكى زمان و شارستانیەتى كوردی بكات لەزانكۆی تاران ، ئەژێر چەند مەرجیكى زۆرتونددا، بەدرخان بپاری دا شا بەپێوهری كرداری هەلبەسنگینیت ، ئەو پێشنیارە خرابووه بەردەمی قبوولی كرد بەلام بەمەرجێك پێگەى پێ بدریت پۆژنامەیهك بەزمانى كوردی دەربكات ، لەهەموو ناوچهكانى كوردستانی ئێران بلاوببیتەوه ، و كردنەوهى چەندان خۆبندنگا لەولاتى ئێران كە بەزمانى كوردی بخوینن، و دامەزراندنى دەسەلاتدارە ناوچهییهكان و كارمەندانى بالای كورد ، ئەمەش لەپێناو كۆكردنەوهى جەماوەرى كورد و زیادكردنى دلسۆزییان بۆ تاجى پادشایەتى ئێران ، "شا" وەلامى داخووزیەكانى بەمەدايهوه (لەو مەسەلانە دەكۆلینەوه و بەزووی وەلامت دەدمینەوه) بەلام . هەرۆك چۆن لە پێشیدا پێشبینى دەكرا وەلامى هیچ پەك لەو داخووزیانە نەدرایەوه.

بەدرخان پېشنيارنىكى تىرىشى پەتكىردەۋە كەدەيتوانى خەزىنە بەتالەكەى پىرىكات ، بەدرخان لەوماۋىيەدا كچىكى پۆلەندى خواستبوو كە زۆر لەخۆى بچوكتىبوو و لەخىزانىكى زۆردەۋلەمەند بوو بەلام لەكاتى دەسەلات گىرتنەدەستى شىۋىيەكان لەپۆلەندا ھەموو سەرۋىتەكەى لەدەستداۋو ، (ئاتاشا) بە ھەرمانى خىزانەكەى كۆچى كىردىبوو بۇقەرنىسا و لەزانكۆى (سۆربۆن) بوۋىۋە خويندكار و لەسەردەستى بەدرخان زمانى كوردى خويندبوو ، كاتىك ھەستى كىردىبوو كە بەدرخان بەسىجىرى خۆى دىلى كىردىۋە چۈنكە خۆى تەرخان كىردىبوو بۇخىزمەتى كەلەكەى ئەۋمىۋو بىرپارىدا نەك ھەربىيەتە خىزانى بەلكو سىرتىرەى تايىبەتىشى ، و لەگەل خۆى بىرىكى گەل زۆر پارەشى بۇزاۋا ھىنا ، و كىلگەيەكى ھىراۋان كەھەشتا كىلۆمەتر لە پارىس دورىۋو و خىزمەكانى كىرى بوۋىيان بۇى ، بەۋپارىيەى بۇيان مابوۋىيەۋە .

ئەۋ پارىيە ھاۋكارى بەدرخان و خىزانەكەى كىرد لەناۋچەى زانكۆكەدا و لەشوقەيەكى بىنايەكى بەرز نىشتەجى بىن دوور لەدەستى ھەركەسىك كەبىيەۋىت تىرۇرى بىكات ، ئەۋە لە كاتىكدا كە كىلگەكەشىيان بەدەستەۋە مابوۋ كە لەۋ كاتەدا نىرخەكەى دەگەيشتە سەد ھەزار دۆلار كەنرخىكى باش بوۋ بۇى ، بەلام ئەمان رازى نەبون بەۋ بىرە بىفرۇشن .

بەدرخان لەيەكى لەجاۋىيەكەۋىتنەكانى لەگەل (بىن دەيفىد) دەلنى: لە ناكاو ئىرانىيەكان داۋايان لى كىردم كىلگەكەيان پى بفرۇشىن بە "يەك مىيۇن دۆلار" ، واتە دىنەۋمىندەى ئەۋ پارىيەى كەپىشتىر پىمان درابوۋ .

ئەگەر رازى بوۋىيە بەرۇشتىن بۇئىران ، ئەۋا دىمبۇۋمە بارمە بەدەستىانەۋە ، لەھەركاتىكدا كىشەى كورد بورۇۋايە نامازمىيان پى دەكىردم ۋەك ئەۋەى بلىن ۋەلامى ھەموۋداخۋازىيەكانى كوردمان داۋمەتەۋە ، كاتىكىش بارۇدۇخەكە ھىمىن دىمبۇۋمەۋە ، بەجۇرىك لە جۇرەكان تەۋاۋىيان دەكىردم ، گومان لەۋمەدانىيە كە ۋايان دەكىرد ، زورەكەم لىرە لەزانكۆ بگۆرمەۋە بە گۆشەيىكى زىندانەكان .

سەردار ھەموو ئەوانە بەدرخان بەردەوام بوو لەپەيوەندىيەكانى لەگەڵ (ساواك) ، لەھەمان كات بەردەوام بوو لەھەولەدان بۆيارمەتى دانى شۆرشەكان لەخۆرھەلاتى ناوھراست ، بەئومىدى ئەوھى كە لەكۆتايى رېگەدا ئەو ھەولانە بەسودى كورد تەواوبىن، ھەرزوو بەدرخان ھاوبەشىكى لەبىروپادا بۆخۆى دىتەوھە لەوئىنەى سياسىيەكى لوبنانى كاريگەر كە لەوكاتەدا كەنارگىر خرابوو ، ئەو سياسەتمەدارە تەنھا (سامى الصلح) بوو ، كەموسولمانىكى سوننەى لەدايكبوى (عەكا) بوو ، چەندجاريك پۇستى سەرۆكى حكومەتى لوبنانى وھرگرتبوو و لەحوزمىرانى ۱۹۵۸ بەزۆر لەپۇستەكەى دايان گرت.

"الصلح" ھەرگىز لەو كەسانە خۇش نەدەبوو كەلەسەرگورسى حوكم دايان گرتبوو ، لەھۆكاريك دەگەرا تابىگىرپتەوھە بۆپۇستەكەى ، بىرکردنەوھەكانى لەكۆتايى رېدا گەياندىانە خستنەپرووى بىرۆكەيەكى سياسى دورمەودا كەجەختى دەكردەوھە لەسەردانانى سنوريك بۆ دوو كەسايەتى سياسى زۆرناوادر لەخۆرھەلاتى ناوھراستدا ، ئەوانىش "جمال عبدالناصر" كە(الصلح) بەگەورەترىن دوژمنى ناوچەكەى دادەنا ، كەسى دوھەمىش "عبدالحميد السراج" سەرۆكى دەزگای ھەوالگى سەربازى سوريا بوو "پياوھ سورىيە بەھىزەكە" ، كە بەپشتگىرى "جمال عبدالناصر" توانى سوريا و مىصر يەكبجات و بيانكات بە يەك دەولتەت.

(الصلح) دەپوت : "سەپراج" ھىزى جولئىنەرى زۆربەى روداوھەكانى خۆرھەلاتى ناوھراستە ، و ھۆكارى گەورەيە لەلابردنى لەسەر كورسى دەسەلات.

قۇناغى يەكەمى پلانەكە بىرىتى بوو لەپروخاندنى سىستىمى حوكم لە لوبنان كەپالپشتى لەيەكەيتى مىصر - سوريا دەكرد و گۆرپىنەوھى بە حكومەتتىكى نوئى و بەئەنجومەنىكى دەسەلات كەنوئىنەرى ھەموو چىن و توئىزەكانى تىداپت.

"الصلح" بەبەدرخانى وت : زۆرىنەى لايەنە سياسىيەكانى لوبنان بەئىنى پشتگىرىيان پىداوھە ، تەنھا دابىنكردنى پارەى پىويست ماوھ بۆ پروسەكە ،

ئامادەكارى بۇ دروستكردىنى كودمىتا لەماومىيەكى لەنىوان شەش مانگ بۇ سالىكى دەۋىت ، ۋە پىۋىستىم بەنزىكەى پەنجا ھەزار دۆلار ھەيە بۆبەكرىنگرتنى شوقەيەك و ناومال و كرپىنى دوو سەيارە و پاسەۋانى تايىبەتى ، ژيانم لەمەترسىدايە بۆيە پىۋىستىم بەنزىكەى ۳۰ پاسەۋانى بەرپەگەز كورد ھەيە .

(الصلح) بەردەوام بوو وتى: لەقۇناغى داھاتودا ھەول دەدات بۆدروست كوردنى يەكئىتەيەكى فېدرالى كەغىراق و سوريا و لوبنان و پاشان كوردستان و حىجاز و يەمەن و توركيا و ئىران بگرىتەۋە ، پاشانىش ئىسرائىلى بۇ زيادبكرىت ، كاتىك ھەلى ئەۋەمان بۇ ھەلكەوت .

(الصلح) جەختى لەۋەكردەۋەكە دەتوانرىت لەگەل "عبدالكرىم قاسم" لىكتىتگەيشتن روبدات .

بەدرخان پازى بوو بەھاۋكارىكردىنى (الصلح) و پىشنىارى كرد كە سەردانى بەغداد بكات بۆقسەكردىن لەگەل عبدالكرىم قاسم سەبارت بەپلانەكەى ، ئەمە لەكاتىكدا ھىشتا قاسم لەچاۋى كوردەكاندا دەدرەۋشايەۋەبەھۋى ياساكەى كەپىشتەر باسكرا .

بەدرخان نەيدەزانى كە "الصلح" پىشتەر ھەموۋىپلانەكەى بۇ نۆينەرى (مۇساد) باسكردۈە لەكاتى سەردانەكەيدا بۇپارىس ، بۆيە بەدرخان ھىچ شتىكى تازەى بە(بن دەمىقىد) نەوت كاتىك باسى دانىشتنەكەى خۆى و (الصلح)ى بۆكرىد ، ئەۋكات (بن دەمىقىد) پىشنىارى بۇ بەدرخان كرد كە لەبىرۆكەكەى (الصلح) دا جىڭەى ئەم بىرۆكە تازمىش بكاتەۋە ، ھەئەۋەشاننەۋەى (الجامعە العربىيە) و گۆرپىنى بە كۆرپەندىكى خۆرھەلاتى ناۋەپراستى كەدەبىتەھۋى كارلىككردىنى ھاۋبەش لەنىوان ئاينەكانى ناۋچەكەدا ، و كاربكات بۇ پىكەۋەبەستنى ئابورى ولاتانى خۆرھەلاتى ناۋەپراست و لىكئىككردىنەۋەى سىياسى يان لەسەر بنەماى ئەگەرە ھاۋبەشەكان .

"بن دمیقید" پرسیاری له به درخان کردبوو که ئەم پلانه چی بو کورد تیدایه؟ ، له ناوبردنی "عبدالناصر و السراج" دەبیتەهۆی گۆرینی بارودۆخی ناوچه که ، پاشان دروستبونی ئۆتۆنۆمی و رۆشنیری له ناوچه کوردیهکان ، عێراق له سه ره تادا ، پاشان ئەم شیوازه دزه دهکاته ئەوولآتانهی تر که کوردی تیدایه "

"بن دمیقید" گه پرایه وهو پرسیاری له به درخان کرد : چی دهکە ی ئەگەر "الصلح" خیانەتی لیکردی؟ ، به درخان وهلامی دایه وه بیرم له وهش کردۆته وه پیویسته ترسمان هه بیته ، لهو باوه رهدام بتوانم له نزیکه وه چاودیری بکه م ، تا رینگرم له پکردنی له پینماییه کان ، یه کئ له هۆکاره کانیش که به کاری دههینم پاسه وانی تایبه تی کوردیه ، له وانه یه باشر بیته که پاسه وانی ئیسرا ئیلیشیان له گه ل بیته .

له یه کی له چاوپیکه و تنه کاندایه "بن دمیقید" وتی: بۆمان دهرکه وت که ئەو پلانه سه رگێشانه یه و زۆر بی ناوه رۆکه ، ئیسرا ئیل دوردەخاته وهو ده یخاته په راویزه وه ، ئەگەر سه ریش بکه ویت و به هه ندوه ربگیریت ئیسرا ئیل ناتوانیت ، شوینیک له چوارچێوه یدا وه ربگیریت ، به لام بیرمان له وه کردوه که ده توانیت سود له "الصلح" وه ربگیریت ئەگەر به راستی هه ولئ پیکه یانی حکومه تیکی لوبنانی نوئ بدا و کاربکات له سه ر پیکه وه ژبانی "ئه تنی" و له ناوبردنی ریکخراوه دزه کان بۆ نمونه "الجامعه العربیه" .

به درخان رۆیکرده جیگره که ی "به ختیار" بو دابینکردنی پاره ی پیویست بو "الصلح" ، پاشان رۆوی له عێراق کرد و بۆهه مان مه به ست له گه ل بارزانی کۆبووه وه ، و نهینیه که ی پی گوت : بارزانی پیشوازی له پلانه که کرد ، وه ک چون پیشوازی له هه ربیلانی ک کردوه که پیی وابوو بیته له ئۆتۆنۆمی رۆشنیری زیاتری بو کورد تیدایه .

له پاش بینینی بارزانی سه ردانی به غدادی کرد و له گه ل "عبدالکریم قاسم" کۆبووه وه و نه خشه که ی خسته به رده می و به ده ستی به تال هاته دهره وه ..!

"الصلح" گەراپەوۋە لوبنان بۇجىبەجىكردىنى پلانىكەى لەوئى ، و سى ھەئىزاردنى پەرلەمانى ئەنجامدا و لەدوانياندا دۇراو دانەيەكى بردەوۋە ، بەلام پاش ماومىيەكى كەم لەھەولدانى سىيەمى مرد.

لەپاش ئەو ھەولەى "الصلح" ھەولتىكى تر درا ، كەسورىيەكى تر سەركردايەتى دەگرد و لەبنەچەدا كورد بوو ، خىزانەكەى دەگەرپتەوۋە بۇ سەر سەردەمى خەلافەت لەدەيمەشق ، ئەو كوردە كە ناوہكەى لە كاغەزەكانى (بن دەمىقىد)دا نەنوسراوۋە داوايكردوۋە لەگەل لىپرسراوانى ئىسرائىل كۆببىتەوۋە لەبالوئىزخانەى پارىس ، لە۱۵ى كانونى يەكەمى ۱۹۵۸ چوۋتە بالوئىزخانە و لەگەل (بن دەمىقىد) كۆببوتەوۋە ، پىاوۋەكە نىزىكەى پەنجاسال تەمەنى بووۋە ، و رۇشنىرىيەكى بالآى ھەبوۋە ، زۇر بە باشى بەئىنگلىزى قەسەى كىردوۋە ، پلانئىكى دورودرىزى خستوتەروو بۇ دانانى سنورىك بۇيەكىتى نىوان مىصر و سورىا ، ئەويەكەتەيەى كە واىكردوۋە سورىا بىبىتە كۆيلەى مىصر ، و شىوعىيەت لەخاكەكەيدا بلاوببىتەوۋە.

ئەو سورىايى يە ووتبوى كەكۆمەئىك پىاوكوژى ھەيە ، نامادەن بۇ لەناوبردىنى عبدالناصر و ژمارەيەك سەرگردهى سورى كەپشتگىرى لى دەكەن ، وەكو (اكرم الحورانى) نازىستى پىشوۋ كەنىستا جىگىرى سەرۆكى دەولتە يەگرتوۋەكەيە ، و سەرۆكى ھەوالگىرى (عبدالحمىد السراج) گومان لەوۋەدانىيە كەئەم پاكىسازىيە دەبىتەھۆى جىابوۋەنەوۋەى سورىا لە مىصر ، ھەروەھا پىاوكوژەكان نامادەن لە جىبەجىكردىنى پرۆسەكەدا خۇيان بەكوشت بەدەن..!

"بن دەمىقىد" پىشنىيارەكەى گەياندوتە لايەنە پەيوەندىدارەكان ، بە ھەريەك لەلىپرسراوانى پۇلى ھەوالگىرى سەربازى و دەزگاي ناسايشى گشتى و وەزارەتى دەروۋە ، دەلئىت: لە ميوانەكەم پرسىوۋە بۇجى روى لە ئىسرائىل كىردوۋە نەك فەرەنسا ، كەتۇرئىكى پەيوەندى لەمىژىنەى لەگەل سورىا ھەيە ، سورىايىيەكە وەلامى داوۋتەوۋە : لەگەل فەرەنسىيەكان نازانىت تۇ لەكوى وەستاوى ،

ئەمىرىكىەكانىش ھېشتا لەسەرئاستى سىياسى نازانرېت چى دەكەن، بۆيە دەرنجامەكەم بۆ دەركەوت كەئىسرائىل پەيۋەندىدارە بەوگۆرانكارىەوہ.

سەرەپاى ئەوہش سورىايەكە ئامادەنەبوو بەئىن بدات بەمۆرگردنى رىكەوتن لەگەل ئىسرائىل لەپاش كودەتاكە ، بەلام پەيمانى دا كە بە چەند ھۇناغىك ئەوہبكات ، ئامادەيى خۇيشى دەربىرى سەردانى ئىسرائىل بكات و پلانەكەى لاي كاربەدەستە بالان رپون بكاتەوہ، وە داواى كردوہ كەپاسپۆرتىكى ئىسرائىلى بەكەسايەتيەكى دروستكراوہوہ بۆبكرىت ، و "بن دەمىفد" كاسىتتىكى تۆماركراوى دانىشتنەكەى ناردوہو ھۇشدارى داوہ بەگوڭرتن و ھسەگردنى رپوبەروو لەگەل ئەو پياوہ ، بەلام وريايى لەسەرجى بەجى كردنەكەى داوہ وتويەتى: دەبىت زۆر ھوشياربىن و كارنەكەين لەپشت ئەوہى كە ئەودەيلىت ، لەبەر ئەوہى ئەو سەرگردە عەرەبانەى كە لەكاتى دەسەلاتدا ئىسرائىليان بە دوژمن زانيوہ لەكاتى كىشە و لابراياندا ھانايان بۆ ھىناوہ ، و ھاوكارىيان لى وەرگرتوہ لەپىناو لەسەركارلادانى ئەوانەى كە ئەمانيان لەسەركارلاداوہ ، سەرەپاى ئەوہش دەبىت ھەرحالەتەو بەپىي بارستايى خۇي لىكۆلئىنەوہى لەگەلدا بكرىت.

لەوكاتەدا پاشكۆيەكى سەربازى نوپى ئىسرائىلى گەيشتە پارىس ئەويش عقىد "عەوزى نەركىس" بوو ، كەپىشتر وەك جىڭرى سەرۇكى پۆلى ئەركان لەسوپاى ئىسرائىل كارى كردبوو، ئاسايى بوو كە لەسەرەتاي رىڭاكەيدا سەردانى "گەشتيار" بكات ، "گەشتيار" ئەو ناوہ نەينىە بوو كە لەبەدرخان نرابوو تابزانىت چى لەعىراقدا دەگوزەرىت ، كەپىش ماوہيەكى كەم لەوى گەرابوہوہ ، لەرپىگەى ئەو زانىاريانەوہ كە گەياندبوونى دەركەوت كە لەپەيۋەندىەكى توندوتۆلدايە سەبارەت بەوہى كە لەعىراق دەگوزەرىت ، لەوماوہيەدا بەدرخان لەباشترىن بارودۇخدا بوو ، و رۆلى پەيامنئىرى دەبىنى لەنيوان بارزانى و جىھانى دەروەدا.

لەو نامە زۆر تاپبەت و نەهینیەدا کە (نەرگیس) لە ۱۹۵۹ ئایاری ۱۹۵۹ ئارداویەتی بۆ "رۆبن شیلۆح" لەوەزارەتی دەرەووە لەقودس ، وەسفی ئەمیرە کوردەمکە کوردەووە و تویەتی: بیاویکی زۆر زیرەکە و کاریگەرییەکی بەهێزی هەیە ، پشتگیری لە "عبدالکریم قاسم" دەکات لەبەرئەوێ پێی وایە رۆڵەکانی گەلی عێراق ئازادیان زیاترە وەک لە ئێران و تورکیا و سوریا ، وە بەلەوێ هەرگۆرانکارییەکی رۆبەدات لە هەلۆیستی "عبدالکریم قاسم" سەبارەت بە کوردەکان یان ئێرانێەکان سەبارەت بە کورد، گەشتیارەکی پشتگیری شۆرشێ عێراقی دەکات و هێماکە بە "عبدالکریم قاسم" دادەنێت و رەقێکی زۆرزۆری لە "عبدالناصر" هەیە و دەتێت کە "عبدالناصر" دزایەتی شیوعیەکان ناکات بەلکو شەر لەگەڵ هەرکەس و لایەنێک دەکات کە ئامادەنەبێت سەر بۆ دەسەڵاتەکە شۆرکات بەدرخان هەمان بیروبوچون و تێروانییەتی ئێمە هەیە.

بەدرخان بێزاری خۆی لەبالۆیزخانەتی ئەمریکی لەپاریس نەشاردەووە ووتی: ئەوانە وەک بەکرێگراو مامەتەم لەگەڵ دەکەن، لەباشترین بارودۆخدا رێگەم دەدەن کە لەگەڵ جێگری سێهەمی بالۆیزدا کۆبمەووە ، رۆژئاوا هەلەپەکی گەورە دەکات ، کاتیکی پشت لەووردوانە دەکات کە بەسەر کورددا دێن ، و وەک پارویەکی ئاسان بۆ سۆفییەت جێیان دەهێنێت، جەختی لەوەش کردووە کە پارێزگاریکردنی ئەمریکی دەبێتەهۆی ئالۆزبونی پەيوەندیەکانی رۆژئاوا لەگەڵ ئێران تورکیا بەلام دنیاییدا کە ئەو ئالۆزبونەووە باشترە لە دەستپۆردانی سۆفییەت لە بەرژەوێ دەستی دۆسیەتی کورد ، با ئەمریکیەکان بێن ئەک لەبەر خۆشویستی کوردەکان بەلکو بۆ پتەوکردنی کۆنترۆلیان بەسەر ناوچەکەدا.

لەو راپۆرتەدا کە بەدرخان داویەتی بە (نەرگیس) رۆندەبێتەووە کە تورکیا بوومتەهۆی هەشەلەپنانی ئەگەری گەشتنی کوردەکان بە کۆتاییەکی ئیجابی لەگەڵ ئێرانێەکاندا ، تورکەکان هۆشداریان داوە بە ئێرانێەکان و ووتویانە ئێوە

یاری به‌ناگرده‌کهن ، هیچ مه‌دهن به کورده‌گان ، نه‌مه‌ش وایکردوه له‌پیکه‌وتنه‌که بکشینه‌وه.

(نه‌رگیس) ده‌لئیت: ئیسرائیل رووبه‌رووی قه‌یرانیك بووه‌وه له‌تای یه‌که‌می ته‌رازوه‌که‌دا په‌یوه‌ندیه‌کانی له‌گه‌ل تورکیای تیدا‌بوو که به به‌ردی بناغه‌ی لایه‌نی ئەمریکی دژ به‌سۆفیه‌ت داد‌نرئیت ، وه‌ه‌روه‌ها په‌یومندی به‌ئیرانه‌وه که‌گرنگیه‌کی زۆری هه‌یه ، هه‌رچه‌نده که له‌سه‌ر لیواری دارمانه به‌هۆی گه‌نده‌لی نیوخۆییه‌وه و له‌تایه‌که‌ی تری ته‌رازوه‌که‌دا ۱۱ ملیۆن کورد هه‌بوو که نه‌گه‌ر توانایه‌کی راسته‌قینه‌یان هه‌بوایه نه‌وا ئی‌مه‌یان ده‌کرد به‌پیشه‌نگی خۆیان تاده‌گه‌یشتن به‌شتیک.

"نه‌رگیس" ئامۆژگاری دابوو که‌ئیسرائیل به‌رده‌وام بی‌ت له‌هاوکاری کردنی به‌درخان به‌نه‌ینی و هیمنی و به‌ووریاییه‌وه ، و هه‌ول بدا‌ت به‌ شیوه‌یه‌کی گشتی سه‌رنجی ئەمریکا بو‌دۆسیه‌ی کورد رابک‌شئیت به‌ تایبه‌تی بو‌ بارودۆخی کورد له تورکیا.

* * * *

(والته‌ر نیتان) به‌رپۆه‌به‌ری گشتی له‌وه‌زاره‌تی ده‌روه‌ی ئیسرائیل له‌به‌هاری سالی ۱۹۵۹ دا‌وای له‌ (ئیبان) بالۆیزی ئیسرائیل کرد له‌واشنتن تا له‌حکومه‌تی ئەمریکی و ئازانسی هه‌والگری ئەمریکی "سی ئای نه‌ی" زانیاری وه‌رگری سه‌باره‌ت به مه‌لامسته‌های بارزانی و نیه‌ته‌کانی ، نه‌وه‌بوو له‌ی ئایاری ۱۹۵۹ (نه‌با ئیبان) نامه‌یه‌کی نارده‌وه بو‌وه‌زاره‌ت و جه‌ختی له‌سه‌رگومانه‌کانی ئیسرائیل کرده‌وه‌وه ده‌لئیت : که‌ده‌توانرئیت بارزانی ناوبنرئیت به "بارزانییه سوره‌که" ، ئیبان له‌نامه‌که‌یدا نوسویه‌تی به‌بی هیچ گومانیک بارزانی به‌کرئیراویکی سۆفیه‌ته و قاسم ده‌یکات به‌سه‌روکی کورده‌گان ، هه‌رچه‌نده چه‌زی پی ناکه‌ن ، سه‌ره‌رای نه‌و مه‌ترسیه بو‌ئیران و تورکیای دروست ده‌کات ، هیچ هۆکاریک نیه واما‌ن لی بکات هیواداربین نه‌و پلانه سه‌ربگری‌ت وه‌ک ناتوانین کاریگه‌ری بخه‌ینه سه‌رنه‌م یان

ئەو لايەن ، بەنيسبەت كېشەي كوردەو ئەو مەترسەي كەتوشمان دەبىت بەھۆي
"مانگى پىر - هيلال الخصب" عەرەبى شىوعىيەو لەھەموو ئەو مەترسىانە
گەورمترە كە لەم ماومىيە توشمان ھاتو.

"ئىبان" مەبەستى لە "مانگى پىر" عىراق و سوريە و لوبنان بوو، كە ھىوايان
بۆيەكئىتى عەرەبى دەخواست و دەيانويست ئىسرائىلىش بخەنە پالى.

بارزانى لەسەرناستى ناوخۆيى رۆبەروى كېشەي زۆربويەو ، نۆپۇزسىۆنى كوردى
لەجەنگدابون لەگەئى ، بالۆيزى ئىران لەئەنقەرە بە ھاوتا ئىسرائىلىيەكەي
"مۆردخاي ئەلۆن"ى ووتبوو : لەوكاتەوھى كوردەگان شەپريان ھەنگىرساندوھ دژى
پاوانخووزى بارزانى نىزىكەي ۱۷،۰۰۰ ھەزار كەسيان گواستويانەتەوھ بۆئىران و
۳،۰۰۰ ھەزار بۆ توركيا ، شەپكە بەسەركەوتنى بارزانى تەواوبوو ، لەپراستىدا
سەركەوتنەكەي ئەو سەركەوتنى شىوعىيەت بوو.

ئەمە ھەمان ھەلسەنگاندنى ئىسرائىلىيەگان بوو بۆمەسەلەكە ، "يوسف ھۆدس"
يەكئى لەئىپرسراوانى بۆلى خۆرھەلاتى ناوھراست لەومزارەتى دەرەوھ پىي باش بو
بارزانى بە سەركردەكوردەكەي لايەنگرى سۆفئەت بناسرئىت كە تەماي
سەربەخۆيى بۆ كوردستان ھەيە.

رۆژھەلاتناسى سىياسەتمەتدار "شەمەئۆنى" دەئىت : سەرھەپى ئەو ھاوكارى و
لايەنگرىيەي كەيەكئىتى سۆفئەت پىشكەشى كوردەگانى دەكرد ، بەلام سورن
لەسەرتەوھى ھىچ لىدوانئىك نەدەن لەسەر پەيوەندىيەگانىان لەگەل عىراق ، جىيى
باسە دواتر يەكئىتى سۆفئەت ھاوكارى ماددى لەكوردەگان بىرى.

لە۹۱ حوزەيرانى ۱۹۵۹ "ھۆدس" نامەيەكى نارد بۆئۆينەرى ئىسرائىل لەتوركيا و
دەئىت : "عبدالكرىم قاسم" ھىچ يارمەتەك پىشكەشى كوردەگان ناكات
سەبارەت بەكوردستانى سەربەخۆ ، بارزانى بەتەواومتى ئەوھ دەزانئىت و
تئىگەيەنراوھ بەلام ئەوھى چاوەرپى دەكات و ئومىدى ھەيە ئەومىيە كە "قاسم"

وھى ھى بۆيەلەنگەن ھەيىت و پاپەندىيەت بەرپىزگرتن لەماھەگەنى كورد و دەسلەتتى ئۆتۈنۈمىيان بداتى.

لەكۆنگرەي نەينى قوتابىيانى كورد لەئەوروپا كە لە "فيەننا" بەسرا لە ماوھى نىوان ۲۳ و ۲۵ تەمموزى ۱۹۵۹ نامەيەك بۆئامادەبوان خوینرايەوھە كەبارزانى ناردىبوى و خۆي بەسەربازى دئسۆزى "عبدالكرىم قاسم" ناوبردىبوو كەخەبات دەكات بەھاوكارى ئەو لە پىناودامەزراندنى كۆمارىكى عەرمىيە - كوردى ، ھەمان كۆنگرە داواي لە سەركردەگەنى ئىران و سوريا وتوركيا كرد كەھەمان ھەنگاوى "عبدالكرىم قاسم" وەرگرن و ھەل بىبەخشن بەو كوردانەي كە لەخاكەكەياندا دەژين ، مافى خۆيان بۆخۆيان دىارى بكەن.

"بن دەيفيد" ناردى بۆ ئەو كۆنگرەيە تا بەدرخان بىينىت ، چونكە دەيزانى كە لەبىينى بارزانى گەراوتەوھە ، و بارزانى پىي وتوھ كە ئىسرائىليەگان نامادەبون ويستگەيەكى گەياندن و يارمەتى پزىشكى بە كوردەگان بدەن، وھ ئەو زۆر تورپە بوھ كە ئىسرائىليەگان راستەوخۆ بە خۆيان نەوتوھ ، "بن دەيفيد" بەھانەي بەوھەيئەتەوھە زۆر ھۆكار ھەن كە وادەكەن لەگەل زۆر لايەندا كاربەكەن و زۆر پىگەشيان ھەيىت ، برپار دەدات خەلاتى بەدرخان بكات بە رىكخستنى دىدارىك لەنىوان ئەو و خاتوو "گۆلدا مانىر"ى وەزىرى دەرەوھى ئىسرائىل كە بە گەشتىك لەئەوروپايەو لە رىگەيدا لە "تسىرىخ" ((- لەوانەيە "زىورخ" بىت - وەرگىر)) لادەدات ، كارمەكە ئاسان نەبوو ، لەبەرئەوھى قوتابىەگان زۆر بەنەينى ھەوليان دەدا كە ناو و شوپن و كاتى كۆبونەوھەكە ئاشكرا نەيىت ، بەلام "بن دەيفيد" يەكى لەناسياوھەگەنى لەدەزگای ئاسايشى گشتى ئىسرائىل رىكخست تاجىپىت بۆئەوئى و پاش زنجىرەيەك گەران و ھەولندان لەھەمان شەودا "بن دەيفيد" و

مەبەست پى دەپىت بەدرخان بىت (وەرگىر)

بەدرخان لەقاوەخانەيەکی "فییەننا" بەیەکەومبوون و لەبەیانى رۆزى دواتردا بەهەمان فرۆکەو ھەریەکەى لە جیگایەك سەفەریان کرد بۆ "تسیرىخ".

وەزیری دەرەو لەخانوی ژمارە ۳۶ دابەزى بوو لەیەکى لەشەقامە تەسکەکان لەگەرەکیکی زۆرخۆش کە لەدارى گرانبەها دروستکراوو ، چواردەوری بەباخچەى جوان دەورەدراوو : کاتىک بەقادر مەکاندا سەرکەوتىن "گۆلدا" مان بىنى لەبەردەرگا ڕاوەستاو و چاوەرپیمانە ، زۆر بەگەرمى و خۆشەویستىووە پىشوازی کردىن ، ھەر لەچرکەساتى یەکەمەووە نزیکییەکی زۆر لەنیوان ئەودوانەدا بەدەرکەوت.

گۆلدا ووتى : زۆرم لەبارەتانەووە بیستووە خاوەنشکۆ ، من ناگادارم لەھەموو ئەو شتانەى کەدەگونجیت بکرىت بۆمەسەلەى کورد ، دلتىات دەکەمەووە کە لەنزیکەووە ناگاداربووم لە سەرھەلدانى کوردەکان و لەھەمووکارمکانى تۆ ، گۆلدا داواى لەبەدرخان کرد چى دەوتت بىلتىت ، بەلام ئەوہى بىرخستەووە کەئیمە گەلنىکی بچوگىن کەکیشەى زۆرمان رۆبەرپووبوووتەووە و ئەو یارمەتیانەى کەدەکرى پىشکەشى بکەین سنوردارە.

بەدرخان بەئەنقەست بىرۆبۆچونەکانى خۆى لەبەردەم (گۆلدا مائىر) خستە روو کە ئەو خۆرھەلاتى ناوەرپاست نوپىەکەى کەھەولئى بۆدەدات کەھەمو کەمىنەکان تىیدا بە پىکەووە دەژىن بە ناشتى و رۆزھووە دەژىن بەبى ئەوہى ھىچ دەولتەتیک دەست بختە کاروبارى دەولتەتیکى ترەووە ، و باسى سەرومتى سروشتى ناوچەکەى کرد و سەبارەت بەئىمکانىەتى کۆکردنەووە لەنیوان زانستى جولەکەو کارامەبى دەستى دانىشتوانى ناوچەکە ، لە کۆتایى رۆنکردنەووەکانىدا سلاو و رۆزى مەلامستەفا بارزانى پى گەیاندا بەھۆى پەيوەندى نیوان ھەردوو گەلەکەووە.

"بن دەمىفید" دەلتىت رۆخسارى (گۆلدا مائىر) دۆش داماو ھىچ باسى لە پەيوەندى لەگەل بارزانى نەکرد تەنھا وتى : خەلکانىک ھەن کەگرنگى بەپەيوەندىبەکە دەدەن، وەمن دلتىام کە راستگۆبى بەردەوام دەبىت وە بەئىنى دا کەلنکۆلنەووە

لهویریۆکانه بکات کهسهبارت بهپیشکەش کردنی هاوکاری لهسەرئاستی
پراگەیاندن و میدیا بەشیۆمیەکی نەڕینی و لهسەرئاستی رۆشنبیریش
خرابوونەپروو ، و کارکردن بۆ بەرهوپیشتچونی ئەو لایەنه به ئەو پەری توانا
کەدەگونجیت بکریت.

کاتیئک ئەو دوانه لهمالهکه دهچندهر بهدرخان به "بن دمیشید" دهئیت: وا
ههستم کرد لهمالهکهی خۆمدام دوتوانم ههرشتیکم بویت بیخه مهروو ، ههستم
بهو لیکتینگه یشتنه کرد کهدهکریت دروست ببیت لهنیوان رۆلهی ئەوگه لانهدا که
لهمانای چهوسانهوه تیدهگهن".

بن دمیشید دهئیت : لهوهبهدا بهدرخان ناگادارنهبوو سهبارت بههیچ زانیارییهک
لهسەر ئەو یارمهتیانهی پیشکەشی کوردهکان دهکرا ، بهلام بهردوام بووله ناردنی
پاپۆرتەکانی دەربارە ی نەوهی دەیزانی و له سهرحاوهکانیهوه وهریدهگرت ،
سهبارت بهوهی لهکوردستانی عیراقدا دهگوزهریت.

لهوماوهیهدا خهونی کوردهکان بهباچوو بهوهی کهوایاندهزانی عبدالکریم قاسم
بهلگه و گهرنتیه بۆئهوان ، ئەو خهوانانهی که لهژێر قسهو وتهی پراگۆئی قاسم
دا دیوبیان نهما ، ئەومبوو "قاسم" بهنهینی کاریدهکرد بۆئانهوهی ناژاوه
لهنیوان ریزهکانیاندا و بهشهپدانیان لهگهڵ بارزانی.

لهپاپۆرتیکدا که لهبهدرخانهوه بهوهزارهتی دهرهوهی نیسرائیل گهیشتوه :
"عبدالکریم قاسم" پاره ی داوه به سێ هۆزی دوژمنی بارزانی تاهیرش بکه نهسه
ئهوگوندانهی که لایهنگری نهوی لێن ، بهو رینگهیه لهسهرکردهیی ئەو کهم
بکه نهوه.

"عیسا سوّبار" یهکن له فهرماندە ی ههریمهکانی هیزمکهی بارزانی دهئیت : ((
لهتوندترین لایهنگرانی قاسم بوین ، بهلام نهو گهورهترین ههلهی کرد بههاندان
و بهشهپدانی هۆزمکوردیهکان لهدژی یهکتر)).

پاشان قاسم گورزی دووهمی خوی له پارتی دیموکراتی کوردستان وەشاندا که لەسالی ۱۹۶۶ دامەزراوە وە چوارچۆپۆهیهکی ریکخراومی و ئاراستهیهکی ئایدۆلۆژی و سیاسی بە کوردە ناسیۆنالیستەکان بەخشیوە ، بەرنامەیی ئەو حیزبە گۆرانکاری زۆری بەخۆوە دیوە هەر لە داواکاری سەربەخۆیی تەواوە بۆ کوردستان تا دانانی عێراق بەوولاتیکی دووئەتەووە بۆ کورد و عەرەب، تا وازھێنان و ویستنی ئۆتۆنۆمی ، بەلام قاسم تەنانەت بەئۆتۆنۆمیش رازی نەبوو .

یەكەم ھەنگاوی قاسم دژی ئەو حیزبە خۆی لەخستەرووی لیستیك تۆمەت لەسەر "نیراھیم ئەحمەد"ی سكرتیری ئەو حیزبە دەبینیتەووە بەتۆمەتی ھاندانی رقابەرایەتی ، رقبەبەرایەتی مەبەستی لە بلأو كوردنەووی ئەو وتارەبوو كە "عیسمەت شەریف وانلی" كە یەكی لە چالاكوانە كوردەكانە لەئەوروپا لەبەردەم كۆنگرەیی خۆیندكارانی ئەوروپادا داووی كە لەتشرینی یەكەمی سالی ۱۹۶۰ لەبەغداد ریکخرا .

ھەواتیكی تر بلأو بویەووە كە "نیراھیم ئەحمەد" تۆمەتبارە بەكوشتنی دژە سیاسیە كوردەكانی ئەمەش وای ئی كرد خۆی بشاریتەووە و دەست بكات بەكاری نھینی و زۆربەیی سەر كوردەكانی تریش چاویان لەو كورد ، پاش ئەووی لەھەلمەتی دەستگیر كردن رزگاریان بوو ، لەھەمان كاتدا حكومەت رۆژنامە كوردیەكانی یەك لە دواي یەك داخستن ، وە ئەو رۆژنامەنوسانەیی كە بەئاراستەیی حكومەت كاریان دەكرد ، بانگەشەیی بیروكەیی تیکەلكردنی كورد و عەرەبیان دەكرد .

وہ لەو راپۆرتە ھەوالگرییەیی لە ۱۹ی حوزەمیرانی ۱۹۶۱ گەشتۆتە وەزارەتی دەرەووی ئیسرائیل و تراوہ : قاسم و وەزیرەكانی بەدەستیكی ئاسنین دەستیان بەسەر عێراقدا گرتوہ ، ئەوان شەوانە كاردەكەن لە ترسی تیرۆر كردن ، قاسم لەقەلای نوسینگەیی وەزارەت خۆی پەناداوەو فەرمانی دەر كردوہ بەروخانەیی ھەمووبیناكانی چواردەوری ، ھەموو جەماوەری عێراقی لە دژیەتی ، بەلام ھاوپیمانەكانی ئەوانەن كە لە لەسیدارمەدان دەترسن ئەگەر ھاوكاری نەكەن یان

نهوانهن كه لهوه دهترسن له سیداره‌بدرین نه‌گهر قاسم بروخت ، نه‌وکاته نوکته‌یه‌کی عیراهی هه‌بوو ده‌یگوت: ((نهوانه‌ی که له‌سه‌رده‌می قاسم دا ده‌ستگیر نه‌کرابون ، شهرمیان له‌خۆ ده‌کرد و به‌وه‌به‌هانه‌یان ده‌هینایه‌وه که‌شوینی به‌تال نه‌بوه له‌به‌ندیخانه‌کاند)).

رپۆرتیه‌که زانیاری زیاترده‌دات : چهند یه‌که‌یه‌کی گوردی ههن که خۆیان ریک‌خستوه له شیوه‌ی کۆمه‌لی شهرکه‌ری میلی ژماره‌یان هه‌تا نه‌مپۆ ده‌گاته‌نریکه‌ی(۷۰۰)که‌س که‌چه‌کی سوکیان پێ یه حکومت سی که‌تیه‌ی سوپای ناردوه بۆ شهرکردن له گه‌لیان و له‌ناوبردنیان ، به‌لام کورده‌کان چهند ده‌ست‌ریژیکی سوکیان کردوه هه‌له‌هاتون ، کۆده‌نگیه‌ک هه‌یه له‌ناو‌کورده‌کاندا ، سه‌باره‌ت به‌پێویستی ده‌ستکردن به‌ پرۆسه‌ی سه‌ربازی که‌پنده‌چیت له‌هاوینی نه‌مسالدا ده‌ست پێبکات ، نامانجی نه‌م یاخیبوونه دامه‌زراندنی ده‌وله‌تی سه‌ربه‌خۆی کوردستان ده‌بیت له‌ناو سنوری عیراق یان له‌وانه‌یه یه‌گگرتن له‌گه‌لی له‌سه‌ر نه‌و سنوره هه‌ریمایه‌تیه‌.

وه له‌رپۆرتیه‌کی هه‌والگری تردا که‌کو‌تایی سالی ۱۹۶۱ نیرداراوه هاتوووه : مه‌لا مسته‌فا روی کردۆته بارزان تا چالاکي و کاری چروپه‌ر ده‌ست پێ بکات له‌وی و جه‌به‌یه‌ک له‌لایه‌نگرانی له‌وی دروست بکات ، په‌یوه‌ندی له‌نیوان پیاوه‌کانی و دژه‌کانیدا ده‌ستی پیکردوه ، ژماره‌یه‌کی زۆر چه‌ک به‌سه‌ر ناوچه کوردیه‌کاندا دابه‌ش ده‌کریت ، باوه‌رێک هه‌یه له‌ ناو کورده‌کاندا که مه‌لا مسته‌فا تاکه که‌سه بتوانیت سه‌رگرده‌یه‌تی خه‌باته‌که‌یان بکات.

* * *

"عبدالکریم قاسم" له‌هه‌ندی باردا هه‌ولیداوه به‌سه‌ربارزانی دا سه‌ربه‌کو‌یت به‌لام به‌ لی‌دان نا ، به‌لکو به‌ پێشکه‌شکردنی دورگه‌یه‌ک وه‌ک نه‌وه‌ی له‌ هاوینی ۱۹۶۱ دا روی دا ، بارزانی له‌و باره‌یه‌وه به‌ "شمیدت"ی نیردراوی رۆژنامه‌ی "نیۆرک تایمز" ده‌لیت : داوای لێ کردم بگه‌ریمه‌وه ناو‌حکومه‌ت وه نه‌گهر نه‌وه‌بکه‌م نه‌وا

لېم خۇش دەبىت و لەھەموو شتېكم دەبورېت و منىش وەلامم داھەوہ كە ئەوہ تۆ نىت كە لەمن ببوریت بەلكو تۆ تاوانبارى يەكەمىت.

ھەرلەھەمان ئەو رۆژانەدا "يەھودا بن دەيڤىد" ھاوړى كۆنەكەى بەدرخان سەرى لەپارىس دا كەماوہى سى مانگ بوو وەك بالۆيزى ئيسرائىل لەكۆمارى "مالى" ئەفريقايى كارى دەكرد ، لەگەل بەدرخان كۆبووہ و راپۆرتىكى لىوہبىست سەبارەت بەرەوشى كوردستانى عىراق ، نوپنەرى بارزانى لەئەوروپا دەلەيت : بارزانى كۆنترۆلى چياكانى كردوہ، سوپاى عىراقى ناتوانىت بىتەئەو ناوچانەوہ ، بارزانى چاكسازى لەرپزەكانى كورددا كردوہ، چونكە ھەمىشە لەورپزانەدا كەسانىك ھەيە كەئامادەى ملكەچبوونن بۆدەسەلات لەبەرامبەر دەستكەوتىكى ماددى يان بەشدارىيان لەدەسەلات.

لەو نامەيەدا كە بن دەيڤىد ناردويەتى بۆ پۆلى خۆرھەلاتى ناوہراست لەوہزارەتى دەرەوہى ئيسرائىل ھاووہ دەلى : سى يان شەش مانگى داھاتوو يەكلاكەرەوہ دەبىت ، يارمەتيدانى ئيسرائىل بۆ ئەوان بە تايبەتەيش لەرپگەى ھەلمەتى بانگەشەوہ لەئەمريكا و رۆژئاوا ، پالپشتىكى گەورەدەبىت بۆئەوان ، گرنگ ئەوہيە رپگەخۇش بكەن تا دەستمان بەرۆژنامەى گەورەوہ گرنگ راپگات.

بەدرخان بە "بن دەيڤىد" ىشى گوتبوو، كەپەيوەندىەكانى بەنوپنەرى ناژانسى ھەوالگى نيوەندى ئەمريكى يەوہ ھىشتا بەردەوامە و ھەولى لەگەلئىداوہ بۆ ئەگەرى تواناى گەشتكردى بۆ نيورك و ئەنجامدانى چاوپيەكەوتن لەگەل ئەندامانى كۆمەلەى گشتى نەتەوہ يەكگرتوەكان و كۆبونەوہ لەگەل سەرۆك "جۆن كەنەدى" لەھەمان كاتدا بەدرخان بەردەوام بوو لەپەيوەندىەكانى لەگەل شای ئىران كەھەمو ھەستەوہرەكانى خۆى خستبوہ گەر بۆ تىنگەيشتن لەوگۆرآنكارىانەى كە "عبدالكرىم قاسم" بەدواى خۆيدادەمىھىنەيت بەئاراستەى يەكەتتى سۆڤىەت ، وە بەدرخان وتبووى كە پىي وایە ژەنەرال "فەقرەمانى" جىگەرەوہى "بەختيار" ھەولى داوہ كە وەك ھۆكارىك بەكارى بەھىنەيت بۆ

زیانگه‌یاندن بەرژیمی عێراقی و هیچ ئامازەیهک لەبەردەستدا نیە کە وەلامیکی دروست و جوانی بەرامبەر داواکاری کوردەکان ھەبێت بۆ نۆمنە بە کردنەووی سنورەکان و گواستنەووی یارمەتی پێشکەشکراو بۆیان ، یان لەپێناو گواستنەووی بریندارەکانیان.

لە ۹ی ئەیلوولی ۱۹۶۱ ھیزی ئاسمانی عێراقی دەستی کرد بەبۆمبارانی ناوچە کوردنشینەکان و لە ۱۲ی ھەمان مانگ ھێرشیان کردە سەر گوندی بارزان بەپشتبەستن بەزانیاڕی دەستکەوتوو بەووی مەلا مستەفا لەوێیە و سوپای عێراقی راھینانەکانی فیرقەیی سیی پیادەیی وەستاند و سەربازەکانی نارد بۆ گەمارۆخستنەسەر چەند گوندیکی کوردی ، کوردەکانیش وەلامی ئەو ھێرشانەیان دایەو بەھێرشکردنە سەر ناوئەندەکانی پۆلیس و گەمارۆدانى بەنداوەکان وە گەمارۆخستنە سەر بۆریەکانی گەیاندن لەناوچە جۆربەجۆرەکان و لەگەڵ تەگەرەخستنە بەردەم یەکەسەربازیەکانی عێراق بە گوللەباران و ھەولدان بۆئەووی زۆرتەری زەرەریان پێ بگات ، ئەمەش بوو ھەووی رقی ھەستانی سوپای عێراقی و ھەولدان بۆ لابردنی گەمارۆی سەربەنداوەکان بۆئەمەش ھیزی زیاتر رەوانەیی ناوچەکەکرا.

لەپۆلی ھەوالگری سەربازی ئیسرائیل لێپرسراوان لەراپۆرتەکانیاندا تۆماریان کردووە : ئەو ھۆناغە جەنگی توندوتیژی وای بەخۆیەو دەبینی کە یاخیبوونی کوردی لەسالی ۱۹۶۱ ھو بەخۆووی نەبینبوو ، کوردەکان دەیانویست سەرنجی رای گشتی نیوئەوئەتی رابکێشن لەپێناو ناچارکردنی حکومەتی عێراقی بەپایەندبوون بە پەیمانەکانیەو سەرەرای ئەوئەش بەئاشکرا دەرکەوت کە ھێزەکانی بارزانی ناتوانن زۆر خۆرابگرن لەبەرامبەر گشانی زۆری سەربازانی سوپای عێراقی ھەر وھا دەرکەوت بارزانی بەرگری لەمانەووی خۆی دەکات ، لەناوێردن و ملکەج کردنی پێویستی بەکوژشکی زۆری سوپای عێراقی ھەبە ، ھەر وھا قەبارە و

پېۋەرەكانى ياخيپوونەكە لەوانەيە ببېتەھۇي ئەوھى كەعيراقىەكان ناچاربن
سازشى ديارىكراو بۇ كوردەكان بكەن، تا ئەگەر ياخيپوونەكە ھەشەلىش بەھنېت.

* * *

گرنگيدانى نيسرائيل بەھوى كە لەناوچە كوردىەكاندا چى دەگوزەرىت تارادەيەكى
زۇزىيادى كرد، و ئەكاتى گەپرانەھويدا لەكوردستان بەدرخان زانىارى دەبارەى ئەو
كورتھېنانە زۆرە بۇھېنانين كە شەپكەرە كوردەكان پېۋەى دەنالېنن ، وە داوايكرد
ئيسرائيل ھارىكارى بەرھراوانيان بكات ب چەك و خواردەمەنى و داو و دەرمان و
دكتور لە پېناو چارەسەرگردنى بريندارانى بۇمبارانى عىراقى ، ھەرۇمھا يارمەتى
جددى لەپېناو دامەزراندنى ويستگەيەكى پەخش (رادىۋيەكى نوي) و بەكارىگەرى
خستەنە سەرھۆكارەكانى راگەيانندنى نوسراو و ئەليكترونى لەئەوروپا و ئەمريكا.

بەدرخان لەو ماوهدرېژمدا پەيوەندى پتەوى لەگەن ھاوړى كۆنەكەى "مۇرىس
فېشەر" دا ھەبوو كەئەوسا كرابوھ بالۆيزى ئيسرائيل لە ئىتاليا ، لەويەو فشارى
زۆرى خستبوھ سەرھاوپرىكانى تا ھانيان بدات يارمەتى پېكەش بەكوردەكان بكەن
، لەوراپۆرتەى كە "فېشەر" نارديوەتى لەشەشى تشرىنى يەكەمى ۱۹۶۱ دا پوون
دەبېتەوھ كە حكومەتى ئيسرائيل بېرى ۲۰ ھەزار دۆلارى بۇ چالاكىەكانى
بەدرخان دابىن كردوھ ، و دەزگايەكى رادىۋى ديارىكراوى بەبېرى دووھەزار دۆلار
كړيوه ، وەك ھەولڈانىك بۇبەردەوامبونى پەيوەندى لەنيوان سەرگردايەتى
ياخيپوون لەكوردستان و نيوەندى چالاكىەكانى كورد لە ئەوروپاى رۇژناوا.

بەدرخان پېى وابوو ياخيپوونى بارزانى لەكاتىكى گونجاودا نەبوھ ، سەرھراى
ئەوھش بەھەموو ھېزىكەوھ ھەولى يارمەتى دانى دەدا، ھەرۇمھا كوردانى ترىش
ھەبوون كە ھەمان ھەوليان داوھ ، ئەوانىش بەھەمانشپوھ روويان لە نيسرائيل
كردوھ ، يەكى لەوانە "رەشىد عارف" بووھ كەئەندازيارىكى دەولئەمەند بووھ ، و
خاوەنى كۆمپانىيەكى بيناكارى بووھ لەعيراق و ھاوبەشەكەى جولەكەيەك بووھ
، لەوانەيە بەھوۋيەوھ بووبېت كە داواى لە بالۆيزخانەى ئيسرائيل كردوھ لە

لهندن له پیناو و مرگرتنی یارمه تی ، بالوئزخانه داواکاریه که ی نارد بو "مؤساد" که نه ویش رایگه یاند نهو که سه پیشر ناسراوه لایان ، پیشر داوای هاوکاری کردوه ، به ناوی مستهفا بارزانیه وه به لام بهرله وهی یارمه تی پی بگات خوئی وون کردووه ، نهو درؤزنیکه له پیستی رۆشنیری کدا ، وه "مؤساد" متمانهی پی نیه ، به لام به تیروانی نی نه وهی که "عارف" له به لگه نامه ی کوردهکاندا به که سیك ناوی تۆمارکراوه که یارمه تی پیشکه ش کردووه بۆ سه رمایه دان به "رابیته ی قوتابیانی کورد له نه وروپا" که داوای سه ربه خوئی کوردستان و چالاکئی رۆشنیری تریان ده کرد ، مؤساد ناچار بوو به ریزه وه دهستی لی بشوات.

نهو مبوو به بالوئزخانه ی راگه یاند که ئیسرائیل په یومندی به که سایه تیه کی کوردی گه وره وه هه یه گومان له وه دا نی یه که ده بیئت ریز لهو که سایه تیه بگریت ، به م شیوه یه چیرۆکه که کۆتایی هات.

ههر له ووماوه یه دا به درخان نامه یه کی بو "فیشر" نارد سه بارهت به "پیته ر پیکلد" که رۆژنامه نویکی "نه مسا" یه له رۆژنامه ی "فری هید" کار ده کات و خوئی به ئیسرائیلی ناساندوه ، و ده توانیت کاروباری سه فهر بۆ چالاکوانی کورد "دکتۆر ره واندزی" و یه کی له هاوریکانی ریکبخت بۆ ئیسرائیل.

له ۱۰ای تشرینی یه که می ۱۹۶۱ (مؤساد) وه لامی دایه وه : "ریتلد" ئیسرائیلی نیه به لکو جوله که یه که و بۆته گاور ، و ئیسرائیل دکتۆر "ره واندزی" نانسیت، به لام هه رزوو ده رکه وت که "دکتۆر ره واندزی" که سایه تیه کی دروست کراو نیه ، به لکو نه ندازیاریکه له "به رلینی رۆژئاوا" دادهنیشیت و یه کیکه له نه ندامانی لیژنه ی نویی رابیته ی قوتابیانی کورد له نه وروپا ، و ناوی ته وای "سه عدی نه مین وریا ره واندزی" ه به ناوی شوینی له دایکبونیه وه "ره واندز" و زاوای "ئیراهیم نه حمهد" سکرتری پارتی دیموکراتی کورده ، وه "ئیراهیم نه حمهد" یش یه کیکیتره له وانه ی به هه مان مه به ست په یومندی کردوه به ئیسرائیله وه ، نه مه جگه له چالاکوانیکی کوردی تر که پیشر باسکرا "عیسمت وانلی" که خه ریکی

خویندنی پاریزەری بوو بۆماوەی ۱۲ سال لە "لۆزان"ی سویسرا خەریکی ئەو پێشەیه بوو و سەرۆکی رابیتەى قوتابیانى كوردی دەکرد لە ئەوروپا ، و سەرۆکایەتى رێكخراویكى خۆبەخشانەى دەکرد بۆ كۆگردنەوهى یارمەتى بۆگەلى كورد ، لەئەیلووى ۱۹۶۱ دا بەداخوазى خۆى لەگەڵ چەند كەسایەتیهك لە بالۆیزخانەى ئیسرائیل كۆبوو، وە پلانیکى بۆ خستنه‌پروو سەبارەت بە هاریکاری ئیسرائیل و كورد لەبوارى میدیادا ، و وتى پەيوەندى بە چەند رێكخراویكەوه هەیه لەكوردستانى عێراق و دەزانیت كەچۆن چەکیان پێ دەگەیهنیت.

* * *

لە ۱۱ى كانونى يەكەمى ۱۹۶۱ بەدرخان نامەیهكى نارد بۆ "مۆریس فیشر" لەسەر ئەوزانیاریانەى كە بەدەستى گەشتبوو ، تیایدا هاتبو پرۆسەى جەنگى روبه‌پروو لەكوردستانى عێراق بەردەوامه كەزەرەرى زۆر گەورەى بەسوپای عێراق گەیانده ، و ناچارى كردوه زۆر شوین چۆل بکات ، ئەویارمەتیانەى لەكوردە مەسیحیەکانەوه گەشتون بەكوردەکان زۆر کاریگەر بوون ، سوپای عێراقى هەستاوه بە لەسەرکارلادانى سەرکردهى هیزی ئاسمانى كە بەلایهنگرى كوردەکان ناسرابوو و گۆرپویهتى بەئەفسەریكى تر بە پلەى عقید كە یەكێكە لە سەرسەخترین دوژمنەکانى كورد .

لە ۱۷ى كانونى يەكەم "عبدالکریم قاسم" یەكێك لە ئەفسەرانى خۆى بەناوى "حسن عەبود" نارد بۆلای بارزانى ، بارزانى بۆ "شمیدت"ى گێپابویهوه : ئەو ئەفسەرە لەگەڵ چەند ئەفسەریكى تردا هاتن بۆلام ئەم پەيامەیان پێ بوو : بەبارزانى بلى ئیمە براين، ئەگەر دژمان نەجەنگیت ئەوا بەپێى مەرج نامادەين لەگەلى رێك بکەوين ، "عەبود" پێشنيارى لیبوردنى گشتى بۆكوردەکان دەکرد ، مستەفا بارزانى هەمیشە نامادەبوو ، بۆلێكۆلینەوه لەهەموو پێشنياریك سەرەرای ئەوەش لەسە بنەمای "رێزى بگهرو هۆشیاریش بەو لى بترسى" كاری دەکرد ،

فەرمانى کرد بەوەى بەنەينى ئۆتۆمبىلەكەى "عەبود" بېشکنن ، ئەوھوبو نامىرىكى پەيوەندى راستەوخۆيان تىداددۆزىھە ، كە تايبەت بو بەدىارىکردنى شوينى بارزانى تا دواتر ھىرش بکرىتەسەرى ، بارزانى بە عەبودى وت: " من ھىچ تاوانىكم نەکردوہ بەلکو ئىوہ تاوانبارن ئايا دەگونجىت پېشنىارى ئەوہ بکەن كە لىم خۆش بن وازم لى بىنن لە كاتىكدا من ناتوانم لىتان خۆش بەم نا ..... ئىمە نامانەوئىت بتان بەخشىن.

ھەرچەندە ئەمە ھەولئىك بوو بۆپىشاندانى ھىز بەلام لەسەر ھىچ بنەمايەكى راستەقىنە نەبوو ، سەرەراى ھەموو ئەو نامادەكارىانەش كە بارزانى كوردبووى بۆ ئەگەرى بەردەوامى ياخىبوونەكە ، بەلام بارزانى خۆى لە بارودۆخىكدا دەبىنئىتەوہ كەئىرەيى پى نابرئىت ، دەتوانىن پەى بەخرابى ئەوگوزەرانە ببەين لەو نامەيەدا كە "عوزى نەرگىس" بالۆيزى ئىسرائىل لەپارىس ناردويەتى سەبارەت بەدىدارى لەگەل بەدرخان لە ۷ ئايارى ۱۹۶۲ كەدەئىت " وشەكانى لەدلەوہ بۆدل دەرچون ، ئەمەجگە لەئەو باوەرەى كەبۆدامەزراندنى كوردستانى سەربەخۆ ھەيەتى كەھەرگىز پارانابئىت بەلام ھىچ بنەمايەكى راستەقىنەى بەدەستەوہ نىە تاپشتى پى ببەستريت ، ئەو پىى وابوو ئىسرائىل تاكە لاپەنە لەخۆرھەلاتى ناوہراستدا كەبتوانئىت دەستى يارمەتى درىزىكات بۆبەديھىنانى خەونەكەى ، ھەمىشە پەرىشان بوو ، كەيارمەتەتەكانمان بەفراوانى پىشكەش ناكەين بۆيان ، دەيگوت ئىمە براين و كىشەكانمان ھاوشىوہن بۆچى بەپەرۆشيبەوہ ھاوكاريمان ناكەن، ئەو داواى ھاوكارى بەچەك و راوئىزكارى و دارايى دەكرد ، ھەرۇھەا بە پەخشى مېديايى بۆ جىھانى عەرەبى ، بەراستى من نەمتوانى بەپىى بىروپاى خۆم وەلامى بەدەمەوہ ، بۆيە داواكارىيەكە دەگوئىزمەوہ بۆ ئىوہ و پىم باشە كاربكرئىت تا دان بەخۆيدا بگرئىت وە تىبگەيەنرئىت كە ئىمە ناتوانىن ھەموو ئەوكارانەبكەين كەدەمانەوئىت بىكەين.

لەدیارەكەدا "بەدرخان" دڵنیاپی داوھ كەكار دەكات بەتەنسیق لەگەڵ سەركر دەی یاخی بون مەلا مستەفا بارزانی و بارزانی سەرپشکی كردوھ لەداواكر دنی یارمەتی لەئیسرا ئیل و مەسەلە ی راھینانی شەش سەركر دەی كورد لەئیسرا ئیل رێك بخت و ووتی كوردەكان لەدەنگی ئیسرا ئیل بە زمانی عەرەبی چەند راپۆرتی كیان گۆئ لیبووھ سەبارەت بەخەباتەكەیان ، داوا ی كرد ئەوجۆرە راپۆرتانە زیادبەكەین .

لەونامە یەدا كە "نەرگیس" ناردو یەتی بۆ سەرۆکی ھەوالگری سەربازی "مائیر عەمیت" دەئیت: "گەلی ئیسرا ئیل ئامادەنەبوو تی بگات كە بۆچی یارمەتی پیشكەش بەكوردەكان ناكړیت لەسەر خەباتیان دزی عەرەب ، بۆیە دەبیت بەشیوھەیی كی عەقلانی لەگەڵ كەمینیە كورد ھەئسو كەوت بكن ، ئەمەش نەركێکی ئەخلاقە .

"نەرگیس" پێشنیاری كرد وەلامی داخوایەكانی بەدرخان بدركتەوھ بەوھ وتی: داخوایە داوا كراوھكان زۆر كەمە لەچا و ئەو ئامادەكار یانە ی كە كوردەكان دەبكن بۆدەستكەوتێکی كرده یی تازستانی داھاتوو ، ئامانجی سەرەكیان دەستكەوتنی ئۆتۆنۆمیە بۆكوردستان ، و دروست كړدنی سوپایە كی كوردییە بۆپاراستنی ئۆتۆنۆمی كەخۆی لەقەرە ی بیست ھەزار سەرباز دەدات ، و رێگەنەدریت بەسوپای عیرا قی بیتە ناوچە ی ئۆتۆنۆم بەھیج شیوھەك" ، پاش ماوھییە كی كەم "عەوزی نەرگیس" وەك پاشكۆ ی سەربازی لە ئیسرا ئیل لە پاریس گوازار یەوھ پەيوەندی لەگەڵ بەدرخانیش سپێردرا بەجیگرەوھكە ی .

* * * * *

لە ۲۲ ی حوزەیرانی سا لی ۱۹۶۲ سەركر دە ی ھیزەكانی عیرا ق لە كەر كوك نامە یە كی نارد بۆمە لا مستەفا و داوا ی لێكرد بۆكۆبوونەوھ لە كاتوشوینی دیاری كراودا سەبارەت بەئاگر بەست ، بارزانی دواتر ووتیو ی ..... نەچوم چونكە زانیم ئەم بانگەوازە تەلە یەكە ھەمان شت بە كردار پویدا ، فرۆكەكانی عیرا قی شوینی

كۆيونهوهكهيان بۆردومان كرد هەرلهبهيانیهوه تاشه و سه رهراي نهوهش بارزانی
دهرگاكهی بهیهكجاری دانهخست وتبوی : سی مهرجم ههیه بو ناگر بر :

- كشانهوهی هه مو هیزهكانی عیراق لهكوردستان
- نازاد كردنی هه موو بهندكراوه سیاسیهكان
- چهكدامائینی هه موو یهكهكانی جاشهكان

بهلام هیچكام له م مهرجانه قبول نهكران ، هه مو نهو پیشنیارانهی كه
"عبدالكریم قاسم" لهكۆتایی هاوینی ۱۹۶۱دا تاكانونی یهكهمی ۱۹۶۱ كردنی داو و
تهلهكه بون ، هیج لهوانه راستگۆیانهو نیهتی باش نهبون ،

دهبیت بارزانی چی ویستییت؟ ، "شمیدت" لهوكتیبهدا كهسالی ۱۹۶۴ لهسه ر
گهشته رۆژنامههوانیهكهی بۆكوردستان بلاویكردهوه بهناوی "گهشتیك به
ناوهندهكانی پیاوه ئازاكاندا" دهئیت: بارزانی پیی وتم ئیمه "سه ربهخۆیی"مان
بهمانای وشه ناویت سه رهراي چهندبارمهبوونهوهی نهو زاراوهیه ، نهو درك
بهو راستیه دهكات كه دهبیت كورد لهگه ل عیراقیهكاندا بزی ، بویه نهوداواي
مافی ئۆتۆنۆمی دهكات ، دهسه لاتیکی لۆكالی له جوارچیهوی كۆماری عیراقدا ،
بهجۆریك براكوردهكان بتوانن وهك كورد بژین و بهزمانی خۆیان بدوین و
پۆشاكه نیشتمانیهكانیان بیوشن و په رهبه شارستانییهتیهكهیان بدن، بهكورتی
بتوانن خۆیان بن ، هه موو گه لێك لهسه ر نه م زه ویهه مافگه لێکی ههیه نابیت نه م
مافانه لهئیمه زهوت بكریت .

لەمانگی ئابدا بارزانی لە "شمیدت" دەپرسیت دەربارەى ئەگەرى ئەوەى كە ئایا ئەمریکا دەتوانیت ھاوکارى كورد بكات ، وەلامەكە نەرتنى بوو ، "شمیدت"ى زۆرزان ئەو ھاوپەیمانیەتیەى بیر بارزانی هینایەووە كە توركیا و ئیران و پاكستانی كۆكردۆتەووە لەدژى سۆفیەت لەستراتیژی جیهانیدا هەمان ئەو كارەى كە ئەمریکا ئەنجامى دەدات ،بۆیە تورك و ئێرانیهكان ئەو ھاوکارىیەى ئەمریکا بۆ كورد وەك خیانەت دەدەنە قەلەم و لەھاوپەیمانیەتیەكە دەكشێنەووە ، گومان لەوهدا نیە كە ئەمریکەكان ناهیلن كاربگاتە ئەورادەییەو پشت لەكوردەكان دەكەن.

بەلام بارزانی پێى وابوو كە دەكریت ئەو و پووبدات و دەیگوت: لەوانەییە بتوانریت ھاوکارىەكان بەچەك و تەقەمەنى بەنهینى بكریت كە راستەوخۆ بیتهخالی سنورى ئێرانى لەشارۆچكەى "خانى" لەویشەووە بگوازرتەووە بۆ كوردستانی عێراق ، ئەگەر ئەووە نەتوانریت دەتوانن بە پارە ھاوکارىمان بكەن، ئیستا ھاوکارىمان بكەن ، هەركاتێك ویستتان دەستى ھاوکارى دەبین بۆئێوە ، ھاوکارمان بن بەچەك یان خواردەمەنى كەل و پەل یان پارە بەناشكرا بیت یان بەنهینى یارمەتیمان بدەن بە سەر"قاسم"دا سەربكەوین ، وادەكەین كە عێراق یەكێ گەورەترین ھاوپەیمانیەكانتان بیت لەخۆرەهەلاتى ناوهراستدا نەكوردەكان بەتەنها وە نەئێرانیهكان و توركەكان دەتوانن رینگەن لەبەرەوپێشچونى سۆفیەت لەخۆرەهەلاتى نافیندا ، ئەوان لەجیاكانى قەوقازەووە دین لەكاتى جەنگدا پێویستیان بە ئیمە دەبیت ناتوانن رینگە بەخۆتان بدەن كە پشت لە ئیمە بكەن، سەركەوتنى كورد حاشا هەلنەگرە یارمەتیەكانى ئێوە تەنها فراوان و خیرای دەكات ، ئەگەر مەرجى ئەمریکا بۆ ھاوکارى كردنمان دەست تێوەرنەدان بیت لەكاروبارى توركیا و ئێران ئەووە ئیمە نامادەمین سویند بخوین ، بەلام ئەگەر ھاوکارىمان پێشكەش نەكەن ، ئەوا سزاكان قورس دەبن ، بەهەمانشیوە ئەگەر ئەمریکەكان بەردەوام بن لەبەرژەومەندى خۆیان و ئێران توركیا بەبى ئەوەى بەرژەومەندى ئیمە بەهەند وەرەبگرن ، ئەمریکەكان تەنانەت بۆ یەكجارىش نەیان

پرسیوہ بۆچی ھزارھا پیاوی ئیمە لەزیندانەکان توند دەکرین یان بۆچی دانەوێڵەکانمان بەھۆی بۆمبارانی عێراقیەو دەسوتیت ، وە ئەو پێویستیە پزیشکیانە چین کە ئیمە پیمان دەوئ، ئەوان ناچارمان دەکەن کە یارمەتی لەشیوعیەکان قبوڵ بکەین .

وشەکانی بارزانی پەيامیکی نھینی لەخۆ گرتبوو بۆ کوردەکانی ئێران تورکیا وەک ئەوھى پێیان بڵیت نیستا بەھیمنی دابنیشن ، بەزویى رۆژی ئیووش دیت کاتیک مافی ئوتۆنۆمی بەگوردانی عیراق دەدریت ئەو کات ئاسان دەبیت بۆ ئیوہ کە داواى ئەو مافە لەودوو دەوئەتە بکەن.

"شمیدت" مەلا مستەھای بارزانی بەم جۆرە وەسف دەکات : (ئەو ھیماى شۆرش و عەقلى جیبەجیکاریەتی سەرکردەى سەربازى و سیاسىەتی ، دل و عەقلىەتی جیبەجیکاریەتی ، پیاویکی زۆر خۆشەویست و لەھەمان کاتدا زۆر تۆھینەریشە لە ناوکوردەکان دا.

ئەم وەسفە قبوڵ کراو بوو لای ھەموو ئەو رۆژنامە نوسانەى کە نزیك بونەتەوہ لەبارزانی ، یان ناسیویانە ، سادەیی ھەئسوکەوت و مامەئەى روخۆشانەى ئەویان زۆر بەدل بووہ لەگەل فرت و فیئە رۆژھەلاتیەکانی باومەرى تەواویان بە بەردەوامی نیەتە باشەکانی ھەبوہ ، درکیان بەوہ کردوہ کە ئەم پیاوہ ھەرگیز ھیچی بۆ خۆى ناویت ، ئەو بە رۆژنامە نوسانى دەگوت : ژەنەرال نیم من تەنھا مستەھام ، پلە ھیچ نیە بە لامەوہ من تەنھا کوردیکى سادەم ، بەلام ھیچ کوردیک جورئەتی نەدەکرد تەنھا بە مستەھا بانگی بکات ، زۆر کەس بەدەوری بارزانیهوہ بوو ، بەلام ژمارەى زۆر نزیکەکانی لە نیوان ۱۲ بۆ ۱۵ کەس بون ، لە نیوانیاندا ئەفسەرى ھەلاتو لە سوپای عیراقى ھەبوو ، یەکی لەوانە مقدم "عزیز رشید عقراوی" بوو ، کەدواتر لەم گتیبەدا رۆئیکى گرنگ دەگێریت.

"شمیدت" دەئیت : "سوپاتی ریکخراوی کوردەکان دەگاتە نزیکەى (۱۵ بۆ ۲۰) ھەزار شەرکەر نزیکەى ئەو ژمارمیش یەدەک ھەیە کە لەکاتی پێویستدا بانگ

دەكرىن ، لەهەيلى پيشەووى پۈبەرپوونەووى عىراقىيەكاندا نزيكەى ۵ ھەزار پيشمەرگە بلاكرائەتەووە كەپپاوانى "رەشەبا"ن ، بارزانى ژمارەيەكى زۆرى لەمانە ھەيە ، لەجەنگە قورسەكانيدا بەكارىان دەھيئەت ئەو ئەزمونانەى كە كرديوانە وای ئى كردون زۆر متمانەيان بە خۆيان بىت ، سوپا ژيانانە ئوميدەوارن لە خزمەتى سەربازيدا ھەتا كۆتايى ياخى بونەكە.

شميدت دەئيت : جەنگى پارتيزانى كەگوردەگان بەتاكتيكىكى خيرا ئەنجامى دەدەن پئويستى بەخۆپاگرى و سەرلەيتىكدان و خۆشاردنەووى زۆر ھەيە ، و جولانى خيرا لەناوچەيەكەووە بۆ ناوچەيەكى تر ، سەرەپاى ئەووى كە چەكى قورسيان كەم پيە بەلام ئەمە ھۆكارىك بوە بۆ ئاسانى ھاتوچۆيان بەشاخە بەرزەگان لەو ناوچە سەختانەى كە سوپاى عىراقى نەيدەتوانى بيانگاتى ، گواستەنەووە لە شوينىكەووە بۆ شوينىكىكى تر پئويستى بەرۆشتن بەپى ھەيە يان لەسەر پشتى ئازەلەگان بە ئەوپەرى نارام و خۆپاگرىەووە.

دەربارەى شىوازى جەنگەكە يەكى لە پيشمەرگەگان بە "شميدت"ى وتبو : گەمارۆى دوژمن دەدەين و دەستپىزى ئى دەكەن ، سەرەپاى ئەووە تەنھا يەك رپەرەووى بۆ دەھيئەنەووە بۆ پاكردن ، بەلام خۆمان لەوئى ھەشارداووە كاتىك دوژمن دەيەوئيت پاشەكشەبكات بەو رپەرەوودا لە داووە لپى دەدەين ، لەنزيكترين شوينەووە تىكەلى دەبين بەجۆرىك كە چەكەقورسەكانى ھىچ سوڊىكيان نامينئيت. "شميدت" دەئيت: شەرکەرە كوردەگان ھىچ گرنگيەكيان بەلایەنى لۆجستى نەدەدا ، ئەوان پئويستيان بەخواردنەووە يان شيرىنى نەبوو ، شەر كەر ھەركات ھەزى بگردايە پەيوەندى بكات بەشۆرشەووە بەجل و بەرگ و چەكى خۆيەووە دەھات ، بەلام بە نيسبەت خواردنەووە زۆر بە ئاسانى دەستيان دەكەوت ، كشتيارەگان باش دەميانزانى دەبيت لە ۱۰% ى بەرھەمەگانيان بەخۆپاىيى بدمن بەسوپاى ياخيبووھگان ، بارزانى زۆر جەختى لەووە دەگردووە كە سەربازەكانى تا رادەى تير بوون نان بخۆن ، وە خواردنەكانيش برىتى بون لە برنج و گوشت و

پهنیری سویر ، ئەمه جگه له میوهی وهك ههنجیر و كالهك و تری و قوڤ و هتد.

ئەشكهوتەكان وهك شوینی حهوانهوه وابوون له جیگهی سهربازگه ، كه چهك و پیداو یستیه كانیان لهویدا هه لده گرت ، به لكو پیشه سازی سهربازی شیان لهویدا دهگرد ، زۆربهی یارمهتی كه بویان دههات له كورده دهوله مهندهكان له ولاتانی كهنداوهوه بوو، و ئەو پارانهی كه دهستیان به سهردا دهگرت ، بههوی هیرش كردنه سهر بنكهكانی پۆلیس و سهربازگهكانی سوپای عێراقی)).

به‌شی پینجه‌م / ((بۆگفتوگوو چوون بۆ به‌غداد و له‌وی کرانه زیندانه‌وه))

په‌میوه‌ندی له‌نیوان هه‌والگری ئی‌ران و ئیسرائیل له‌ ئه‌یلولی ۱۹۵۷ ده‌ستی پیکرد، کاتیکی "دمحمد سودریه" سکرتری په‌که‌می بالۆیزخانه‌ی ئی‌ران له‌پاریس سهردانی مالی "یعقوب تصور"ی بالۆیزی ئیسرائیل له "پاریس" کرد، تاپی رابگه‌یه‌نیت که "ژهنه‌رال به‌ختیار" له‌رپگه‌دایه بۆ پاریس و ده‌یه‌ویت بیبینیت.

"تصور" که سیاسیه‌کی فیلباز بوو به‌ها و گرنگی نه‌م هه‌له‌ی ده‌زانی خیرا "یعقوب کرۆز" ی سه‌رۆکی ده‌سته‌ی مۆساد له‌پاریسی لی ئاگادار کرده‌وه.

"به‌ختیار" کوری "ئریا"ی ژهنه‌ته‌لاقدراوی "شا"ی ئی‌رانه، پیشتر وه‌ک سه‌رکرده‌ی فیرقه‌ی زیرپۆش کاری کرده‌وه، و بۆته‌فه‌رمانه‌وه‌ی سه‌ریازی تاران، نه‌وکاته‌دا وه‌ک جیگری سه‌رۆکی حکومه‌ت کاری ده‌کرد، به‌لام ئه‌رکی سه‌ره‌کی و رسته‌قینه‌ی سه‌رۆکی ده‌زگای "ساواک" "نازانسی نیشتمانی ئی‌ران بۆ شو‌قاری و هینمی" بوو، که‌پراسته‌وه‌خۆ له‌ ژیر سه‌ریه‌رشتی شادابوو، کاتیکی "به‌ختیار" نه‌گه‌ل "تصور" و "کرۆز" له‌ مالی کرۆز کۆبووه‌وه، به‌بالای ئه‌و سه‌ره‌که‌وتنه‌ی هه‌لدا که سوپای ئیسرائیل له‌ جه‌نگی سالی ۱۹۵۶ به‌ ده‌ستی هیناوه، هه‌روه‌ها سه‌رسورمانی خۆی به‌وده‌سکه‌وتانه‌ی ده‌رپری که‌ئیسرائیل به‌ده‌ستی هیناوه، سه‌ردرای پاشه‌کشه‌ کردنی به‌هۆی هشاره‌ نیوده‌وله‌تیه‌کانه‌وه.

به‌ختیار نامازه‌ی به‌خوشحالی خۆیدا به‌هۆی ئه‌و زه‌بره‌گه‌وره‌یه‌ی که‌به‌ر سوپای میصری و سه‌رۆکه‌که‌ی "جه‌مال عبدالناصر" که‌وت، که‌ شا تۆمه‌تباری ده‌کرد بیه‌لاندانان بۆ له‌سه‌رکار لادانی خۆی.

نهمه‌ په‌که‌مجار نه‌بوو که‌رژیمی ئی‌رانی درک به‌وه‌بکات که‌سه‌ره‌که‌وتنی ئیسرائیل بیه‌سره‌هه‌بدا سو‌دی بۆئه‌وان هه‌یه، هه‌رچه‌نده‌ له‌ ۲۹ی تشرینی دوهمی ۱۹۴۷ ئی‌ران دژی به‌ده‌وله‌تیبونی ئیسرائیل ده‌نگی دا، به‌لام ئه‌و جه‌نگانه‌ی رویان دا و بیان کرد که‌ شا به‌بیرکردنه‌وه‌کانیدا بچیته‌وه.

ئیسرائیل بەشیک لەرقەبەرایەتی عەرەبی لەکۆل کردبوو و بەشیک لەرقە عەرەبی لەئێران هەمژێ بوو، و هەر وەها ئەو فشارانەی دەکرانە سەری کەم کردبوو، هەر وەها ئەوسەرکەوتنە کەئیسرائیل بەدەستی هینابوو، گورزیکێ گورەو توندی لەکەرەمەت و پێگە و لاتە عەرەبیەکان دابوو، کە ئەمە شای تەواو دلخۆش کردبوو.

ئێران لەئازاری ساڵی ۱۹۵۰ دانی نا بەئیسرائیلدا واتە پاش سائیک لە دانپیانانی تورکیای موسوڵمان بەئیسرائیل بەلام بەرلەو موساد چالاکێ بەرھراوانی لەسنوری ئێراندا هەبوو و پەرە پێدابوو، لەویو هەزارھا لەو جولەکانە گواستەو کە لەعێراقەو هەلھاتبون، جگە لەو ناژانسی جولەکەو تۆری فێرکردنی جولەکە چالاکێ فراوانیان لە ئێران دەست پێکردبوو.

پاش چەند مانگیک لە دانپیانانی ئێران، بن گۆریۆن دەستی کرد بە خستەنەروی بیرۆکەیی ھاوپەیمانی ھەریمایەتی کەجەخت دەکاتەو لەسەر ھاوکاری ستراتیژی و ھەواگری ئابوری لەنیوان و ئیسرائیل و سی ولاتی ناعەرەبیی لەناوچەیی دەرەوێ خۆرھەلاتی نافین ئەویش ئەسیوبیای گاور و ئێران و تورکیای موسوڵمان.

ئەم بیرۆکەیی ھاوپەیمانیە کە بەتایبەتی بۆ رۆبەرپوونەوێ ئەو بیرۆکانەبوو کە "جەمال عبدالناصر" خستبوونیەروو بۆدامەزراندنی خۆرھەلاتی نافین لەسەربنەمای یەکیٹی نەتەوویی عەرەبی و بۆ پتەوکردنی پەپوونەدیەکان لەچەند بواریکدا لەنیوان سی ولاتی ئابراودابوو، لە نیوانیاندا ئێران.

لەوانەیی ئەم باروودۆخە لەو کتێبەدا رۆون بپتەو کە "نایسەر ھەرنیل" لێپرسراوی دەزگای ئاسایشی ئیسرائیل لەژێر ناوئیشانی "ئاسایش و دیموکراسی" نوسیویەتی تیایدا ھاتو: ھەول زۆردرا لەپیناوی پیکھینان و دروستکردنی دەزگایەکی ھەواگری و ئاسایشی بەھیز تاخۆراگریت لەرۆبەرپوونەوێ ھەرھەوئیکێ کودەتا لە نیوخوا و دەرەویدا بۆپەرسەندنی پەپوونەدی لەگەڵ ئەو

دەولەتەنە پەھو پەھوئەندى سەربازى ، و بەشىۋەيەكى فراوان سەركەوتنمان بەدەست ھېنا لەۋەى نەزمونى سوپاى ئىسرائىل بىخەينە خىزمەتى ئەو دەولەتەنەۋە بەھوشىۋەيە سوپاى ئىسرائىل بوو بەھوتابخانەيەكى كارا و پىنگەشىتوۋ لەھەر شوئىنكىدا ك پىۋىست بىكات و ابىت ، لەپاشان ھاوكارى شارستانى ، ئىتر بوارى شارستانى ھاتەپىشەۋە بەتايبەتى پەرهپىدانى بوارى ناودىرى و كشتوكالى وپزىشىكى و ھارىكارى و ئاراستە كىردن لە زۆرىيەى بوارەكاندا.

زۆر بەفراوانى لەپاپۆرتى ئازانسى ھەۋالگى ئەمىرىكى "سى ئاى ئەى" كە لەپاش شۆرشى ئىران لەبالتۆزخانەى ئەمىرىكا لەتاران دۆزرايەۋە باس لەھارىكار سىگۆشەى ئىسرائىلى - ئىرانى - توركى دەكرىت ، مۇساد و ھاوتا ئىرانىيەگەى "ساواك" و ھاوتا توركىيەگەيان "TNSS" رېكخراۋىكى سى قۇلىان بەناۋى "ترىدنت" دروستكىرد كە لەكۆتايى سالى ۱۹۵۸دا لەو چوارچىۋەيەدا ھەر سى لا زانىارىيە ھەۋالگىيەكانىيان بەيەك دەگەياندىن ، سەرۋكەكانى ئەو سى رېكخراۋە سالانە كۆدەبۇنەۋە.

بەلگەنامەگە دەرى خىستوۋە كەئىسرائىلەكان زانىارىيان داۋە بەتوركىيا سەبارەت بەچالاكى بەكرىگىراۋانى سۇقىيەت لەسەرخاكەكەيان و ھەروەھا بەپىرۋسەى چالاكى تىرى سۇقىيەتى لەدزى ولاتانى تىرى خۆرھەلاتى ناۋەپراست ، لەبەرامبەر ئەۋمدا توركىيا زانىارى داۋە بە ئىسرائىل سەبارەت بەنەيەتى مىسر و سورىا كە لەچوارچىۋەى يەكەيتەكدا كۆبۇبۇنەۋە ھەروەھا مۇساد پراھىنانى بەبەكرىگىراۋانى ھەۋالگى "TNSS" دەكىرد لەسەر دژە شۇقارى "التجسس المضاد".

سەبارەت بەھارىكارى لەگەل ئىرن ، راپۆرتەكە زانىارى داۋە و كارى ھاوبەش كراۋە ، ۋەك ھاوكارىكىردنى كوردەكانى عىراق ھەروەھا مۇساد زانىارى چىرپىرى داۋمەۋە ئىران سەبارەت بەۋچالاكىانەى كە شىۋەيەكان لەناۋىراندا دەمىكەن ، و

زانباری دهربارهی گۆرانکاریه‌کانی نیوعیریق ، و چالاکمی میسر له‌جیهانی
عه‌ره‌بیدا.

به‌م شیویه کۆبونه‌وه‌که‌ی "به‌ختیار" له‌گه‌ل کرۆز له‌خۆوه نه‌بوو ، ناسایی بوو
ئه‌گه‌ر به‌ختیار داوای کۆبونه‌وه‌و دیداری له‌سه‌فه‌ره‌گانی ناینده‌یدا کردبیت ،
به‌لام ئه‌مجاره‌یان کۆبونه‌وه‌ له‌رۆما ده‌کریت که به‌ تۆری چالاکیه‌کانی "ساواک"
دادنه‌ریت له‌ئه‌وروپای رۆژئاوادا ، که ریکه‌وت وابوو خیزانی "فه‌قره‌قان" یش
له‌وی نیشه‌جی بوون.

"ئه‌یسهر هاریل" ئه‌و راپۆرتی خویندۆته‌وه‌ که "کرۆز" نارده‌وتی و وه‌لامی
پیشنیاری ئیرانیه‌کان ده‌داته‌وه ، ئه‌مجاره‌ له‌تشرینی یه‌که‌می سالی ۱۹۵۷ "هاریل"
و "کرۆز" له‌پایته‌ختی ئیتالیا له‌گه‌ل "به‌ختیار" و "فه‌قره‌قان"ی جیگریدا
کۆبونه‌ته‌وه ، و له‌پاش چه‌ند مانگی‌ک له‌کانونی یه‌که‌می ۱۹۵۷ "کرۆز" بۆیه‌که‌م
جار چوته‌ تاران له‌پاش ئه‌وه کرۆز کراوته لیپرسراوی هه‌مووبه‌یومنده‌یه‌کان
له‌گه‌ل ئیران.

* * *

بارودۆخ و روداوهمکان وایانکرد که‌تۆری په‌یومندی ئه‌و دوو ولاته‌ فراوان بیت و
هه‌موو بوار و لایه‌نه‌کانی ژیان بگریته‌وه ، و بۆشاییه‌کی گه‌وره‌ی بۆ ئیسرائیل
کرده‌وه تاله‌ویوه بزانییت چی له‌ولاتانی عه‌ره‌بیدا ده‌گوزهریت ، هه‌ندی‌ک له‌و
وولاتانه‌ هه‌ولیان ده‌دا سزای "شا" بدن له‌سه‌ر په‌یومنده‌یه‌کانی به‌ئیسرائیله‌وه ،
به‌لام "شا" له‌بپاری خۆی پاشگه‌ز نه‌بووه‌وه به‌لکو ته‌واو به‌پینچه‌وه‌نه‌وه
له‌کانونی یه‌که‌می ۱۹۵۸ رازی بوو به‌کردنه‌وه‌ی نوینه‌رایه‌تی ئیران له‌ئیسرائیل ،
پاشتر رازی بوو به‌کردنه‌وه‌ی پاشکۆی سه‌ربازی ئیسرائیل له‌تاران ، هه‌روه‌ها
ده‌رگای کۆشکه‌که‌ی به‌ روی که‌سایه‌تیه ئیسرائیلیه پله‌بالاکاندا والا کرد وه‌ک
سه‌رۆک و سه‌رۆکومزیران ، سه‌رۆک ئه‌رکان و سه‌رۆکی پۆله‌کانی هه‌والگری و

مؤساد که زوزوو سهردانی ئیرانیان دهکرد و لهگهڵ کارمه‌نده‌بالاتان و لهگهڵ "شا"شدا کۆدمبونهوه.

وه لهکتیبه‌کهیدا "په‌یوه‌ندیه‌گانی ئیسرائیل" پرۆه‌یسۆر "بنیامین بن هلحمی" ده‌ئیت : له‌رووی کاریه‌گری دانانه‌وه له‌سه‌رئێران ئیسرائیل پله‌ی دووه‌می گرتبو له‌پاش ئەمریکا ، به‌لام له‌سه‌رده‌ستیه‌وردانی هه‌واگری له‌وه‌یه‌شتربوو. له‌وه‌چاوپه‌که‌وته‌دا که پرۆژنامه‌نوسی ناودار "محمد حسنین هیکل" له‌گهڵ "شا"دا ئه‌نجامی داوه له‌٢٤ی ئه‌یلولی ١٩٧٥ ، "شا" زۆر به‌پاشکاوێ ده‌ئیت : هاوکاریمان له‌گهڵ ئیسرائیل ته‌نها له‌سه‌رئاستی هه‌واگری نه‌بوو، به‌ئکو زۆر له‌وه‌فروانتر بوو ، ئه‌فسه‌ر و پله‌دارم له‌ زۆربه‌ی لقه‌گانی سوپا ناردوه تا له‌ئیسرائیل راهێنان بکه‌ن.

وه له‌وه‌کتیبه‌دا که "هاریل" سه‌بارته‌ به‌په‌یوه‌ندیه‌گانی به‌ "به‌ختیار"هوه نویسه‌یه‌تی ده‌ئیت : له‌نیوانه‌ماندا په‌یوه‌ندیه‌کی دۆستایه‌تی گه‌وره‌ دروست بوو ، به‌ختیار بوو به‌یه‌کێ له‌گه‌وره‌ترین دۆسته‌گانی ئیسرائیل له‌ناوچه‌که‌دا به‌شپۆمه‌یه‌کی ئاشکرا.

وه له‌په‌نگه‌ی "به‌ختیار"هوه ئیسرائیل هه‌ولێ ده‌دا که په‌یوه‌ندی به‌ "عبدالکریم قاسم"هوه بکات ، بۆیه له‌کاتی گرتنه‌ده‌ستی ده‌سه‌لات له‌سالی ١٩٥٨ له‌به‌رئه‌وه‌ی په‌یوه‌ندی له‌نیوان "عبدالکریم قاسم" و "جه‌مال عبدالناصر"دا زۆر خراب بووه . هاریل برۆی وابوو که زۆر به‌رژمه‌ه‌ندی هاوبه‌ش له‌نیوان "عبدالکریم قاسم" و ئیسرائیل دا هه‌ن.

هاریل ده‌ئیت : زیاتر له‌جاریک به‌شدار بووین له‌په‌رگارکردنی "عبدالکریم قاسم" نه‌تیرۆکرانی به‌ده‌ستی "جه‌مال عبدالناصر" ، جاریکیان ناگادارکردنه‌وه‌یه‌گمان به‌ "به‌ختیار"دا نارد ، "به‌ختیار"یش لایه‌نگری و هاوسۆزی خۆی بۆئیسرائیل له‌ "قاسم" نه‌شاردبوه‌وه ، پێشی وتبوو که نه‌وه ناگادارکردنه‌وه‌یه‌ له‌خودی "ئیسرائیل"هوه یه .

لهوانهیه ئهوه هۆکارێك بوبیت كه "هاریل" توانی بهكرتگیراوی جولهكه له عێراق "یههودا تیجهر" رزگاربات كه له ساڵی ۱۹۵۱ له بهغداد دهستگیركراو بهتۆمهتی شۆفاری بهزیندانی ههتا ههتایی حوكم درا ، بهر له بهردانی كه ماوهی ۱۰ ساڵ لهزیندان دا بوو داوای ببنینی قاسم ی كردبوو ئهویش رینگه ی پێدابوو .

"بهختیار" بووبوه میوانیكى ههمیشهیی لهنیسرائیل و وای لێهاتبوو كه متر سهردانی ئێرانی دهكرد ، ههتا په یوهندی لهنیوان ئه و و "شا" دا تێكچوو ، "شا" له پۆستهكه ی لایبرد "بهختیار" رۆی بۆ سوئیسرا و لهویوه دهستی كرد بهههولدان بۆدۆزینهوه ی رینگیهك بۆتۆلهسهندنهوه له شا ، بهلام لهساڵی ۱۹۷۰ تهرمی بهختیار دۆزرایهوه كه هند ترهقهیهکی ئاگرین جهستهیان كۆن كردبوو، ههنديك وتیان له لوبنان كوژراوهو ههنديکی تریان وتیان له روداوی راوگردندا كوژراوه.

جیگرهوهكه ی "حسن فقرقان" بهردهوام بوو لهپه یوهندی و ئاراسته دۆستانهكانی لهگهڵ نیسرائیل ، بهلكو هاریكاری ههوالگری فراوانتر كرد.

كه ئه و هاریكارییه گوزارشتی لهبواری كوردیش دهكرد ، عێراق له و ماوهیهدا لهسهرئاستی نیوخۆیی دهكولا ، تا كارگه یشته كودهتای چهكدارانه و لهكارخستنی "قاسم" لهدهسهلات له ۸۵ی شوباتی ۱۹۶۳ ، مارشالی سوننی "عبدالسلام عارف" جینگه ی گرتهوه ، كههاورپیهکی كۆنی سهروکی پێشوو "عبدالکریم قاسم" بوو لهدهسهلاتی پاشایهتی و ههر بهئامۆژگاری "قاسم" چوووه ریزی ئهفسه ره ئازادیخوازهكانهوهو سهرگردایهتی ئه و هیزه ی دهكرد كه بهغدادی داگیركرد لهكودمتهای تهمموزی ۱۹۵۸ دا ، سهرهتا قاسم پۆستیکی بالای پێدا لهسوپا و حكومهتدا بهردهوام بوو تاگه یشته پله ی كهسی دوهم لهحكومهتدا بهلام "عارف" پیاویکی ناصری بوو و ههزی خۆی نهشاردهوه بۆ داگیرکردنی كورسی سهرگردایهتی لهشوباتی ساڵی ۱۹۵۹ خرایه بهردهم دادگا بهتۆمهتی ههولندان بۆ كوشتنی سهروکی حكومهت و بپریاری لهسیدارهدانی بۆدهرچوو ، بهلام "قاسم"

لئی خوۆش بوو له زیندان ئازادی کرد ، بهلام عارف بهردهوام بوو لهههولدان بۆ پیلان گێران له چوارچێوهی حیزببێکی نوێدا که نهویش "حیزبی بهعس" بوو ، له کۆتایدا توانی ئامانجهکهی بهدی بێنیت و "قاسم" ی لهسهر کارلاداو لهسێدارهی دا.

کورددهکان دواتر بۆ "شمیدت" یان باسکردبو که لهکاتی روداوهکاندا لهسالی ۱۹۶۳ گهراپهوه بۆ کوردستان که بهشدار بوون له کودمتهکهدا ، نهوهش بهوئومێدهی سیستهمی نوێ چارهسهر بۆکێشهکانیان بدۆزیتهوه ، بهلام روداوهکان دواتر دهریان خست که عارف و هاوڕێکانی پلان بۆ شتیکی تهواو پێچهوانهی نهوه دادهڕێژن ، نهوان ههولیان دهدا دهرمنجامهکانی کودمتها ڕهگ داکوتهان و پاشان گورزێکی گورچکهر له کورد بهمن.

* * *

له ۸ ی ۲۱ ۱۹۶۲ واته سالتیک پێش کودمتهکه "تاهیر یحیی تکریتی" که لهسهروکایهتی پۆلیسی عێراق لابرابوو و پهیوهندی کردبوو به دوژمنهکانی "قاسم" هوه پهیوهندی کرد به "ئیراهیم نهحمهه" سکرتهیری پارتهی دیموکراتی کوردستان و پیاوی دووهم لهسهرکردایهتی یاخیبوه کورددهکان ، داوای هاوکاری کرد له کورددهکان دژی دهسهلات.

وه له ۱۸ ی ۴ ۱۹۶۲ "ئیراهیم نهحمهه" وهلامی دایهوه : کورددهکان خوازیاری پهیوهندی ناشتهوایین لهگهڵ عهرههیدا ، وه تهنها داوای دو شت دهگهن : حکومهتیکی نیوهندی دیموکراتی که کورد پۆلیکی شیای تیا بگێریت لهگهڵ پێدانی مافی ئۆتۆنۆمی به کورد ، "یحیی" وهلامی نهبوو تهنها لهئابی ۱۹۶۲دا نهبیت که بهتیبینی نوسیوبوی بهروارمهکه دیاری کرا ، وه دواتر ڕون بووهوه که مه بهست بهرواری کودمتهکه بووه، پاشان به کورددهکان ڕاگهیهنرا که کاتی کودمتهکه لهنیوان کۆتایی شوبات وه ناومرستی ئازاری ۱۹۶۳ دهبیت ، پاشان لهسهر داخوازی "یحیی" ناوی شهش کهسی کورد خرایهنیو لیستی "حکومهتی

كودەتا" ۋە ، ئەو كوردانەى كە ئەزمونى پېشتريان لەگەل ھكومتە عىراقىيەكاندا ھەبوو ، داۋاى پاپەند بونى نوسراويان كرد سەبارەت بە ھومەرجانەى خراونەتە پرو بەلام ديدارى نيوان ھەردولا كە بېراردرابوو بەكاسىتى دەنگى تۆماربكرىت ، لەدواساتەكانىدا ھەلۆھشېنرايەۋە ، و بەھانەيان بەۋە ھېنايەۋە كەخەرىكى ديارىكردنى بەروارى جىبەجىكردنى كودەتاكە بون ، بەم شىۋمىيە ھىچ بەلگەيەك بەدەستى كوردەكانەۋە نەما سەبارەت بە پاپەندەبونى عىراقىيەكان، ھەرومھا ئاگادارنەكرانەۋە لە بەروارى ساز كردنى كودەتاكە.

كوردەكان ھەستكردن بەسوكايەتيان قوت دايەۋە ۋەفدىكى ۳ كەسيان نارد بۆ كۆبونەۋە لەگەل ئەنجومەنى كودەتا نوپيەكە، بەمەبەستى پېرۆزبايى و دەرپىنى ئەسەفيان لەۋەى كەپنكەيان پى نەدراۋە رۆئىكى كارا بگپن لە كودەتاكەدا ، ئەندامانى ئەنجومەنەكە روونيان كردهۋە كە روداۋەكان لەپىشېنى ئەوان خىراتر بوون ، بۆيە كاتى كودەتاكە بە كوردەكان رانەگەيەنرا.

ۋەفدى كوردى داۋاى جىبەجىكردنى پەيمانەكان و چارەسەر كوردنى كىشەى كوردى لەلايەنى عىراقى كرد ، بەلام كوردەكان ئەو داۋايەيان رەتكردەۋە كە لەرادىۋو پېرۆزبايى لەسەر كوردەكانى كودەتاكە بكن، ھەرچەند ئەوان لەرادىۋو پايانگەياندبوو كوردەكان پىشتگىريان لى دەكەن ، ئەمە ۋەك بانگەوازىك وادەبوو بۆ كوردانى تر تالايەنگرى لە كودەتاكەو سەرانى بكن، مەلا مستەفا بارزانى لەۋكاتەدا ھېرشىكى بەرفراوانى كردبە سەر سوپاى عىراقى لەھەموو لايەكى كوردستانەۋە ، بەلام خىرا فەرمانى دا بەراگرتنى تەقە لەھەموو لايەكەۋە ، و ھكومتەنى نوئى راگەيەنرا.

ۋادەركەوت كەچركەساتى گفتوگۆ لەنيوان كوردەكان و عىراقىيەكان دەر كەوت ، بۆيە بارزانى نوپنەرەكانى خۆى بۆئەۋە ديارى دەكرد بە سەرۆكايەتى "جەلال تالەبانى" كەيەكىك لە سەر كەوتووترىن سەر كوردەكانى ياخييونەكە بوو ، سەرەراى ئەۋەى خەلكى ناۋچەى "سۆران" بوو ورۆشنېرىيەكى خاۋەن بىرۆكەى

لیبرالی هه‌بوو یه‌کی له دامه‌زێنه‌رانی هێزی پێشمه‌رگه و فه‌رمانه‌دی شه‌ره‌که‌ی باشور بوو له‌ رۆبه‌رپه‌وه‌ی عێراقیه‌کاندا ، جگه له‌رۆل و ئه‌رکه‌سه‌رپا‌زیه‌کانی تاله‌بانی چهنده‌ها ئه‌رکی سیاسی به‌سه‌رکه‌وتووی له‌ده‌روهه راپه‌راندبوو وه له‌قو‌ناغیک له‌قو‌ناغه‌کاندا سه‌رنوسه‌ری گو‌فاری "کوردستان" بووه، وه تاله‌بانی زاوا و هاوپه‌یمانی سیاسی "ئیبراهیم ئه‌حمه‌د" سکرته‌یری پارته‌ی دیموکراتی کوردستان بوو، و "تاله‌بانی" و "ئیبراهیم ئه‌حمه‌د" گلۆپی سه‌وزیان بۆ هێزه کوردیه‌کان داگیرساند تا ده‌ست بکه‌ن به‌شه‌ری پارته‌یزانی له‌سالی ۱۹۶۱ دوا‌ی ئه‌وان بارزانی ب‌ریاری دا.

"لوقمان" ی کورپی دووه‌می بارزانی له‌نیۆ وه‌فده‌که‌دابوو که‌له‌کاتی کوده‌تاکه‌دا له‌ زیندان ئازاد کرابوو ، وه "عبدالله صالح یوسفی" که‌ ده‌رچووی زانکۆ و به‌رپرسی لقی به‌غدادی پارته‌ی دیموکراتی کورد بوو ، که‌ پێشتر چه‌ندجار ده‌ستگیر کراوه‌ و گواسته‌راوته‌وه‌ بۆخواروی عێراق ، جگه له‌ دوو کوردی تر که‌ دانرابوون به‌ وه‌زیر له‌حکومه‌تی کوده‌تادا ، ئه‌وانیش وه‌زیری کاروباری ده‌وله‌ت "فواد عارف" و وه‌زیری کشتوکال "بابا علی شیخ محمود" بوون.

ئه‌ندامانی وه‌فده‌که‌ له‌به‌غداد زۆر به‌گه‌رمی پێشوازییان لیکرا ، به‌ سه‌رۆکایه‌تی "ئه‌حمه‌د هه‌سه‌ن به‌کر" که‌ ئه‌فسه‌ریکی پله‌به‌رز و یه‌کی له‌ ئه‌ندامه‌کارا‌کانی حیزبی به‌عس و سه‌رۆکی حکومه‌ت بوو ، وه پێشتر به‌شداری کوده‌تای سالی ۱۹۵۸ ی کرد دژی رژیمی پادشایه‌تی، وه پلان دارپێژه‌ری سه‌ره‌کی کوده‌تاکه‌ بوو دژی "قاسم" ، ئه‌مه جگه له‌وه‌زیری به‌رگری "صالح مه‌دی عماش" که‌ ئه‌فسه‌ریکی پله‌به‌رز و ئه‌ندامێکی حیزبی به‌عس بوو ، له‌گه‌ل ژهنه‌رال "یحیی تکریتی" که‌ په‌یوه‌ندی نه‌ینی یه‌که‌می له‌گه‌ل "ئیبراهیم ئه‌حمه‌د" گرێدابوو به‌ر له‌سائیک له‌ کوده‌تاکه‌ ، هه‌روه‌ها فه‌رمانه‌دی هێزی ئاسمانی ژهنه‌رال "حه‌ردان عبدا‌لغفار تکریتی" و وه‌زیری ده‌وله‌ت "حازم جواد".

له يەكەم دیداردا كەلە ۱۹ى شوبات سازكرا ، "تاهير يحيى" بەئىنى ئەومىدا بە "تالەبانى" كە ھەمووشتيك لەجىي خۆى دەبىت ، پىكەوتوين و بەيانی مافى ئۆتۆنۆمىي بۆكورد رادەگەپەنين.

لە بەيانی رۆزى دواتردا كە ۲۰ى شوبات دەكات ، بەئىنى ئەو دەرا بە "تالەبانى" كە كوردەكان بەھەموو مافەكانیان دەگەن، بەلكو وەزىرى بەرگى "مەدى عماش" وىستبوى فەلسەفەى سىياسەتى پەپرەوكراوى سەرانى كودەتا روون بكاتەو، بەتالەبانى وتبوو ((وەك ھەموو گەلىك كوردەكانىش مافەكانى خۆيان دەستەبەر دەكەن، ئىستا بىت يان دواتر لە بەرژەومەندى عىراق نى، كە دزى كوردەكان بىت ، وە ئەگەر بىانچەوسىننەو ئەوا بەدئىياپەو پاش سى سالى تر شۆرش دەكەنەو ، ئەووش عاقلانە نى كەدوژمىنك لەلای راستەو بۆ خۆمان دروست بكەين لەكاتىكدا ئىسرائىل لە لای چەپمانە جگە لەووش. كوردەكان ئىستا لەدەرەوۋى عىراق دەنگى خۆيان ھەپە دەبى چىمان ئى بەسەربىت ئەگەر گەلىكى نازاد بچەوسىننەو)).

تالەبانى وەلامى ئەو ھسانەى بەرستەپەك دابوئەو ((سوپاست دەكەم بۆ ئەو وتانەت ھىوادارم نىوھيان بىنە دى)).

نۆينەرانى ھكومەت و ئەوانەى كوردىش كۆكبوون لەسەرنەوۋى كە كىشەكە فراوانتر و گشتگىترە لەوۋى كە لەدانىشتىنكدا تەواوبىت بەلكو پىويستى بەگفتوگۆى گشتگىر ھەپە ، بەبەشدارپەكى زياترى ھەردوولا و "عماش" رۆزى ۲۲ى شوباتى دانا بۆ ئەو كۆبونەوۋەپە ، كە تا ئەمرووش پىكەخراو..!!

عىراقىھەكان لە ھەولدابون بۆبەكارھىنانى كوردەكان لەپىناو رەگداكوتانى شەرىعەتى دەسەلاتەكەيان لەچاوى سەرگەردەكانى عەرەبدا لە ۲۰ى شوبات تالەبانى روىكردە مىسر بەسەرۆكايەتى وەفدىكى رەسمى عىراقى بۆ قاھىرە و بەمەبەستى پىرۆزبایى لەسەرگەرداىەتى مىسر بەبۆنەى يادەومەرى پىنجەم سالىە دامەزراندنى "كۆمارى عەرەبى يەگرتوو" كەدواتر ھەلۆشاپەو ، جىي باسە

تالەبانی دەمیویست بەر لەرۆشتنی بارزانی ببینیت ، بەلام نەیتوانی ، لەوئ لەگەڵ سەرۆکی میسر "جەمال عبدالناصر" و دوو لەسەرکردهکانی کۆبووهوه، وتەى زۆر جوان و بریقه‌دارى ئى بیستبون ، "عبدالناصر" که خوازياربوو دەست بەسەر هەمووجیهانی عەرەبیدا بگرت پێى وتبو : کەس نایه‌ویت خراپه بەرامبەر گەلى کورد بکات و مافی ئۆتۆنۆمیه‌که‌یمان پێى پەوايه ، جا "عبدالناصر" پ‌وویکردبووه نەندامانى عێراقى لەوه‌فده‌که‌و پێى وتبون : ((نازانم چى ترساندونی له‌گوزاره‌ى "ئۆتۆنۆمى" ؟..) ، بەدنیاییه‌وه گەرم‌تی‌کردنى پ‌الپشتى کورد بۆ عەرەب کاریگەرە لەبەهێزکردنى نەتەوه‌یى عەرەبدا ، دوزمانى عەرەب هەتا نیستا تورکیا و ئێران ، هەر‌بۆیه میسر په‌یومندى له‌گە‌لدا بچ‌راندون)) .

وه له‌ جه‌زائیر تالەبانی گوێبیستی هەمان قسه‌بوو بوو له‌ سەرکرده‌کانى ئه‌وئ بەتایبەت "ئەحمەد بین بیللا"ی پ‌ه‌روه‌رده‌ى عبدالناصر که "جه‌زائیر" پ‌یش سائیک سەر‌به‌خۆیى وەرگرتبوو به‌ هاوکاری میسر ، "بیللا" سەرۆکی یه‌که‌مى جه‌زائیر بوو پ‌یشنیاری کردبوو که عێراق هەمان هەله‌ى فەرمنسا دوباره‌نەکاته‌وه ، کاتى پ‌ه‌تى کردوه که سەر‌به‌خۆیى بدات به‌ وڵاته‌که‌ى .

بارزانی تورپوو له‌وگه‌شتانه‌ى که‌تالەبانی پ‌ی هە‌لده‌ستا ، وده‌پگوت : ((ناردومی بۆ به‌غداد نه‌ک له‌م پایته‌خت بۆنه‌و پایته‌خت گه‌شت بکه‌ن)) ، به‌ نیه‌بەت نه‌وه‌وه ئه‌مه مانای نه‌وه بو که حکومه‌تى عێراقى داواکاریه‌کانى کورد به‌ج‌ددى وەرناگرت ، هەر‌چ‌نده تالەبانی پ‌یى وابو که کۆده‌نگیه‌کی نیمچه‌گشتگیری عەرەبى بۆکێشه‌ى کورد به‌ده‌سته‌یناوه ، بەلام بارزانی دەرهنجامى خیرای دەمیست بۆیه داوایکرد که عێراقیه‌کان له‌ ی نازارى ١٩٦٣ مافی ئۆتۆنۆمى بۆ کورده‌کان رابگه‌یه‌نن ، نه‌گەر وانه‌که‌ن ئه‌وا درێژه به‌ج‌ه‌نگ ده‌دات و سەر‌به‌خۆیى کوردستان راده‌گه‌یه‌نیت و له‌وانه‌چه جیا‌بونه‌وه له‌عێراق رابگه‌یه‌نیت تا دهرى بخات که راست ده‌کات وه فەرمانى به‌هه‌موو پ‌یاوه‌کانى کرد که‌بگه‌رپ‌نه‌وه بۆ شوپنه‌کانى خۆیان له‌ مه‌یدانه‌کانى جه‌نگ.

لهوماوهیهدا "شمیدت" لهبارزانی پرسی : مه‌به‌ستت چیه له خۆبه‌پروه‌به‌ری
"نۆتۆنۆمی"؟

بارزانی وه‌لامی دایه‌وه : ((گرهن‌تی ئاسایشی گه‌لی کورد ، له‌بارودۆخ‌یکدا بژین که
هیچ لایه‌نیک نه‌توانی له‌چرکه‌ساتی کۆتایدا گورزمان ئی بوه‌شینیت .

پ/ واته‌ نیوه‌ داوا ده‌که‌ن که هیزی چه‌گدارتان هه‌بیت ؟

بارزانی: ئایا ده‌توانریت هیمنی و ئاسایش به‌ ئی هیزی چه‌گدار بپیاریزریت؟ ، وه
نامازه‌ی به‌داخوازییه‌که‌ی پیشووی کرد به‌ دروستکردنی لیوایه‌کی چه‌گداری کورد
له‌ناو سوپای عێراقیدا و دامه‌زراندنی پۆلیسی کورد له‌ناوچه‌کانی کوردستان.

((مافی خۆبه‌پروه‌به‌ری به‌مانا ته‌واوه‌که‌ی که‌به‌شپوه‌یه‌کی پله‌به‌ندی
جیبه‌جیبکریت ، به‌لام ده‌بیت عێراقیه‌کان سه‌ره‌تا دان بنین به‌مافی
خۆبه‌پروه‌به‌ری و مافی چاره‌ی خۆنوسین به‌ گه‌لی کورد ، ئه‌گه‌ر ئه‌وه‌یان راگه‌یانند
ئه‌وا هیچ رۆنادات ، وه‌ ئه‌گه‌ر قبوئی نه‌که‌ن ، بارودۆخ وه‌ک جارانی ئی دیته‌وه ،
کورده‌کان هه‌تا ده‌مرن شه‌ر ده‌که‌ن و داوای جیابونه‌وه‌ ده‌که‌ن ، له‌وانه‌یه‌پنویست
بیت که‌جیابونه‌وه‌ رابگه‌یه‌نین)).

له‌ای ئازاری ۱۹۶۳واته‌ کۆتایی مۆله‌ته‌که‌ی که‌ بارزانی دیاری کردبوه ، حکومه‌تی
عێراقی رۆنکردنه‌وه‌یه‌کی هیورکه‌روه‌ی بلاوکرده‌وه ، هه‌رچه‌ند نامازه‌ی به‌مافی
نۆتۆنۆمی نه‌کردبوو به‌لام رایگه‌یانندبوو که‌گرهن‌تی هه‌موو مافه‌کانی کورد ده‌کات
، له‌ ئی نازار حکومه‌تی عێراقی رایگه‌یانند که‌ کۆبونه‌وه‌یه‌ک له‌ نیوان هه‌ردوولا
ئه‌نجام ده‌دریت له‌"قه‌لادزی" به‌به‌شداری دو وه‌زیره‌ کورده‌که‌ و فه‌رمانده‌ی سوپا
و "علی حیدر سلیمان" که‌ئه‌وسا وه‌ک بالۆیزی عێراق له‌ئه‌مریکا کاری ده‌کرد و
به‌بنه‌چه‌ کورد بوو .

له ۷۱ نازار شاندىكى تىرى عىراقى پلەبەرز كە هيچ نوپنەرىكى فەرمى تىدانەبوو
هاتن بۇ "شافارکردنە" ى نزيك رانيە بۇ بينىنى بارزانی داوايان کرد که بارزانی
واز لەزاراوهى ئۆتۆنۆمى بەينىت ، بارزانی رازی بوو چونکه زاراوه هيچ مانايەكى
نەبو لای ئەو ، گرنگ لای ئەو جىبەجىکردنى جەوھەر و ناوەرۆك بوو.

نيردهگان رازىبوون لەسەر داخووزیەگان بەمەرچىك حكومهتى عىراق دەستبەجى
چەند داخووزیەكى كوردەگانى جىبەجى بکات لەپیناوا باشترکردنى ژینگەى
گفتوگوگان لەناویاندا : هەلۆهشاندنەوهى بچپاندى پەيوەندى ئابورى لەناوچە
كوردیەگان و هەلۆهشاندنەوهى هەموو ئەو فەرمانانەى دراون بە
دەستبەسەراگرتنى موئكى كوردەگان ، گەرانهوهى هەموو فیرقەگانى سوپای
عیراقى بۆشوپنەگانى خویان جگە لەفیرقەى "دوو" ، كە بە شیۆهپەهەكى گشتى
هەر لە "باکور" ه ، و گۆرانكارى لەكارمەندان لەناوچە كوردنشینەگاندا ، لیبۆردن
و نازاد کردنى هەموو گیراوه سیاسیهگانى كورد و هەموو ئەوانەى گیراون بەهۆى
هاوکارىکردنى یاخىبوونى كوردەوه.

حكومهتى عىراقى نازادکردنى ۳۰۰ زیندانى كوردى ڤاگەیاندا لە كۆى (۳،۵۰۰)
بەندكراو ، بۇ سەرکردە كوردەگان دەرکەوت كە فەرمانى ئاشكرا بەنهنى
هەلۆهشاوئەتەوه ، بەلام گوپیان نەدایە لەبەرئەوهى دابىرنى پەيوەندى ئابورى
بەشیۆهپەهەكى لاوهكى لابراوو ، بەلكو پەيوەندىهەكى نازاد لەنیوان ناوچە كوردى و
عەرەبیهگان كرابووه ، بەلام باقى خالەگانى تر كە تاوتوى كرابون بەمردویى
مانەوه.

له ۹۱ نازار حكومهتى عىراق ڤونکردنەوهپەهەكى بلاو اكردهوه تیايدا دانى نا
بەمافە نیشتمانیهەگانى كورددا و زاراوهى ئۆتۆنۆمى گۆردرا بە "نیۆمندی
لاوهكى=بەشە نیۆمەند=" كە لە راستیدا لە ئۆتۆنۆمى كەمترە وه بەتەواوهتى

نەم كتیبه هەلەى زۆرى لە ناو ناوچە و شارەگاندا كوردە نەمەش هەلەپەهەكى ترە (وورگىر)

دەكەوئىتە ژېر دەسلەتتى حۆكۈمەتى ناۋەندىيە، دواتر دەرگەوت كە زاراۋەى نىۋەندى لاۋەكى هېچ مانايەكى نىيە.

باززانى سەرەپراى لاۋازى دەستكەوتەكە واى ھەستىرد كە گۆرپانكارىيەك رۋىداۋە بۇيە برىيارىدا كە لەدانوستانى كۆتايدا ھەموو چىن و تۆيزەگانى گەلى كورد بەشدارى پى بىكات برىيار درا بە دروستكىردنى لىژنەيەكى دانوستانكارى بىنكەفراۋان كە تواناى خۆى لەكۆنگرىيەكى بىنكەفراۋانەۋە ۋەردەگرى نۆينەرەگانى نارد بۇ ھەموو ناۋچەگانى كوردستان كۆنگرەكە كارەگانى لە "سەنجاق" بەست ، لەماۋەى نىۋان ۱۸ بۇ ۲۲ى ئازار نىزىكەى دوو ھەزار كورد لەھەموولايەكى كوردستان بە جلۇبەرگى نىشتمانىيەۋە ھاتن لە نىۋانىاندا سەرۋىكىل و رۆشنىبران و گەنجان و ژنان و قوتابيان و سەرگردە ئاپىنەكان و سەرگردەى چىن و تۆيزەگان و فەرماندەگانى ھىزى پىشمەرگە بەشدار بوون. سەرەپراى گەشبنى زۆريان بەلام لەشەۋدا كۆنگرە كارەگانى خۆى دەرگە لەترسى ئەۋەى نەۋەك حۆكۈمەت فرۆكەگانى بىنيرىت بۇبۇمبارانى كۆنگرەكە ، ترس زىاتر بوو بە بلاۋوبومنەۋەى چەند ھەۋالىك سەبارەت بەۋەى كە سوپاى عىراقى بلاۋبوتەۋە بۇ ھىرشكىردنە سەر چەند ئامانچىكى لە ھەموو لايەكى كوردستاندا. لە ۲۱ى ئازار يەكەيەكى سوپاى عىراق گوندى "ھۆمەر بەگ" يان لەناۋچەى كەرەكوك سوتاند ۋە يەكەيەكى ترى سەر بە گاردى كۆمارى ھىرشى كرده سەر گوندىك لە ناۋچەى "قووش" كوردەگان لەھەردو ھىرشەكەدا خۇراگر بون و ھەوت سەربازيان كوشت و چواردەى ترىان دەستگىر كرد ، سەرەپراى ئەۋانە كۆنگرە بەردەۋام بوو لەكارەگانى و برىيارى دا كە باززانى نامەيەكى سوپاسگوزارى بىنيرىت بۇحۆكۈمەتى عىراقى ، كە لە۹ى ئازاردا دانى نا بەماھە نىشتمانىيەگانى

---

^۱ پىندەچىت (كۆيە -سەنجاق) ، واتە (كۆيە) بىت - ۋەرگىر -

كورددا ، ۱۴ ئەندام ديارى كران بۇ ئەنجامدانى دانوستانى گشتگر به سەرۆكايه تى
"تالەبانى"

گومان له وهدا نيه كه ئەنجامدانى ئەو كۆنگره يه دهستكه وتىكى گهوره بوو
بۇبارزانى ، بۇ يه كه مچار له ژىرسايه ي ئەودا كۆنگره يه كى وا گهوره رېكخرا ، ئەو
هه مو جه ماوهره زۆره له رهوته كورديه كان له خو بگرىت ، كه په يومندى نيوانيان
لاوازبووه بارزانى سه لاندى كه بيرمه ندىكى ستراتىژى و سياسه تمه دارىكه
ماندوو بوون نازانيت ، له كۆنگره كه دا جه ختى كرده وه له سهر نه هيشتنى جياوازى
و ناكۆكى له نيوان سهرۆكخيله كان و خو ياندا و له گه ل سهر كرده كانى حيزبدا وه
هه ليكى رۆحى دهست كهوت بۇ ليكنزىك كرده وهى نيوخو يى كورد له پيناو
سهرخستنى برپارىك كه جه خت دهكات له ئەركى هۆزه كورديه كان كه هاوكارى
حكومه تى عيراقيان كرده يه كى بگرن و ريزه كانيان يه كى خه ن له پشت
نامانجه كانى كورد وه له ژىر سهر كرده يه تى ئەودا به وشيوه يه دهيتوانى بليت
كۆدمنگى كوردى له داىك بوو .

* * *

تالەبانى زوو له وه تىگه يشت كه ئەو تيشكى خۆره ي كورده كان پييان وايه
دره وشا وه ته وه نه گه يشتوته حكومه تى عيراقى له ۲۰ى نازار شاندى
جوارده نه ندامى دانوستانكارى كورد گه يشتنه به غداد به سەرۆكايه تى تالەبانى ،
به لام هه رزوو بۇيان ده ركهوت كه سهر كرده كانى عيراقى نوئ پهرۆشى گه توگو
نين دانوستكاره عيراقيه كان كه سانىكى بيتوانا بوون و هيجيان نازناو يكى
فه رميان نه بوو ، پاش چه ندرۆژنىك كۆبوونه وه تالەبانى پرسيارىكى فه رمى لى
كردبون ئايا ئيوه رىگه پييدراون به ناوى حكومه ته وه دانوستان بكه ن؟ وه لاميان
دانه وه به "نا" ...!!

تالەبانى داوايكرد له گه ل "البكر" سهرۆكى حكومه ت كۆبىتته وه به لام پيى
راگه يه نرا كه دانوستانه كه بۇ ۶ى نيسان دواخراوه ، هه ر پاش نزيكه ي ۲ كاترمير

له‌رادیۆوه گوێبیستی نه‌و مېوو كه‌سه‌رۆكى حكومه‌ت "البكر" رويكردۆته قاهره بۆ گفتوگۆ له‌گه‌ڵ حكومه‌تى مېصرى ، تاله‌بانى و هاو‌پێكانى 5 رۆژى تر چاو‌م‌پروان بوون تا "البكر" له‌قاهره گه‌رپايه‌وه ، له‌و ماوه‌يه‌دا له‌سه‌ر قسه‌ى دانوسانكاران ياداشتێكيان نوسى بوو له‌سه‌ر جوار داواكاريه‌كانيان.

دانوسانى عێراقه‌كان له قاهره ترسى له‌ناو‌م‌ن‌م‌كانى كورددا بلاوكرده‌وه ، چونكه ده‌يانزانى نه‌و گفتوگۆيانه بۆ دروستكردنى په‌كێتیه‌كه له نێوان مېصر و عێراقدا و سه‌رگه‌وتنى نه‌و گفتوگۆيانه كارێگه‌رى ده‌بیت له‌سه‌ر ژێرخانى ده‌وله‌تى عێراقى و پێگه‌كه‌ى و هه‌روه‌ها چارنوسى دانوسانه‌كانيش له‌گه‌ڵ ئیدا دیارى ده‌كات ، بۆیه هه‌رزوو په‌رسپاریان و روزاندو بېرپاریاندا كه نه‌گه‌ر عێراق به‌م شیوه‌یه‌ى خۆى ب‌م‌ینێته‌وه نه‌وا كورده‌كان ئاماده‌ن بېرۆكه‌ى "نێومنده‌ لق" قبول بكه‌ن به‌لام نه‌گه‌ر عێراق ببێته‌به‌شێك له "كۆنفیدرالیه‌تى عه‌ره‌بى په‌كگرتوو" نه‌وا داواى مافى خۆبه‌رپۆه‌به‌ریه‌كى فراوان ده‌كه‌ن ، وه نه‌گه‌ر عێراق ببێته به‌شێك له په‌كێتیه‌كى عه‌ره‌بى گشتگیر نه‌وا هیچ هه‌لبژاردنێكمان له به‌رده‌مدا نابیت جگه له‌جیابونه‌وه.

له 24 نیسان پێیان و‌ترا كه‌نه‌م‌پۆ دانوسانتان له‌گه‌ڵدا ده‌كریت ، و‌وره‌ى دانوس‌ت‌كاره‌كان زۆر دا‌به‌زى بوو، چونكه له كارمه‌نده‌كانى حكومه‌ت بیستبوویان : نه‌و ما‌هانه‌ى كه پێیان ده‌دریت زۆر كه‌م ده‌بیت ، جگه‌له‌وه نه‌و هه‌والانه‌ى له كوردستانه‌وه ده‌گه‌یشتن ده‌یانوت : حكومه‌تى عێراق داخستنى پێره‌وى ئابورى توندكردۆته‌وه و پێگاكانى رۆشتن بۆ كوردستانى به‌به‌ر‌به‌ست داخستوه ، و هێزى ئاسمانى بلاوكردته‌وه ، تۆپ و ده‌بابه‌كانى روه‌به‌رووى ناوچه كوردیه‌كان رێكخستوه.

شاندی كوردی له‌سه‌عات (9:15) گه‌یشتنه‌م‌الى سه‌رۆكى حكومه‌ت ، پێیان و‌ترا سه‌رۆك خه‌وتوه ، شانده‌كه هه‌یچیان بۆ نه‌ما ، جگه له‌وه‌ى كه‌یاداشته‌كه‌ى ئاماده‌یان كرده‌بوو ، بده‌نه ده‌ست یاریده‌ده‌ره‌كه‌ى ، راپه‌یگه‌یه‌نن كه‌ده‌گه‌رینه‌وه بۆ

کوردستان ، بهر لهدهرچونی شاندهکه لهپرځای گهراڼهومیاندا روویان لهوهزیری کورد "فواد عارف" کرد که وهک سکرتری دهولت بۆکاروباری کورد کاریدهکرد ، برپاری خویان پښ ږاگهیاندا ، ئهویش تهلهفونی بۆ"یحیی"ی فهرماندهی سوپا کرد کهږایگهیاندا له ماوهی کاتزمیریکدا لهگهڼ شاندى کوردی کۆدهبیتهوه نهندانمانی شاندهکه پیمان وت : هاتوین مائناوایی بکهین بهرلهوهی بگهږینهوه ، تالهبانى وتی : "ئیسنا تهواو دئنا بومهوه که عیراق نایهویت دانوستان بکات و جدی نیه لهگهڼماندا " .

"یحیی" : نهگه بهغداد جیبهیلن کاریکی زۆرخراپ دهکهن.

"تالهبانى" : دانوستان دهکهن لهگهڼمان؟

"یحیی" : بهئى ئیمه زۆر بهگرنگیهوه لهداواکانتان دهکۆلینهوه ، تالهبانى لهسهرهئویستهکهى سو بوو لهوکاتهدا "یحیی" بهپهله چوو قورئانهکهى لهنوسینگهکهى هیئاو سویندى لهسهرخوارد که حکومهتى عیراق هیچ نیهتیکی خراپى نیه لهگهڼ کورددا و نهگهڼ درۆبکات خوا کویری بکات ، داواى له شاندهکهکرد تا داواى جهزنى قوربان چاوهږى بکهن ، نهوکات دانوستان پیگهیهکی جدی وهردهگریت ، داواکاریهکانتان دهگوږیزیتتهوه بۆ میسر وسوریا ، کهدوو ولاتی هاوبهشى عیراقن لهیهکیتی سیاسى دا نهگهڼ نهو پهکیهتیه جی بهجی بکرت.

شاندى کورد ږازی بوو که تا جهزن بمینیتتهوه زۆر بهبیزاری و ناخوښی لهای نیاری ۱۹۶۲ تالهبانى بیبهش نهبوو لهتانهو تهشهر به هوى دواکهوتنى و نهو نامادهکاریه جهنگیانهی که سوپای عیراق خهړیک بوو دهیکردن ، کاتیک "البکر" نهو ږهخانهی بیستهوه قورئانى خستهسهر سهرى سویندى خوارد هیچ نیهتیکی خراپى نیه لهبهرامبهر کورد ، داخوازیهکانى کورد نیردراون بۆ ههردوو حکومهتى قاهره و سوریا ، تالهبانى زۆر بهبیزاریهوه وهلامى دایهوهو ووتی : واگریمان سویندهکهى تو راستى بوو، بهلام هموو نیازهکانى حیزبى بهعس

بهرامبەر کورد خراپه ، داواى لى کرد رینگه‌ى سه‌فه‌رى بدات بۆ میصر بۆ
 روونکردنه‌وه‌ى سروشتى داخوازیه‌کانى کورد بۆ "عبدالناصر" ، چونکه به‌هۆى
 ئەو دیدارانه‌وه که پیشتر له‌گه‌ڵ سه‌رۆکى حکومه‌ت و ئەفسه‌ر و پله‌داره‌کان و
 سه‌رکرده‌کانى تردا ئەنجامى دابون بۆى دهرکه‌وتبو که باشترین شت بۆئه‌وه‌ى
 وابکات کاره‌کان به‌ئاراسته‌یه‌کى یه‌کلاکه‌ره‌وه‌دا برۆن هه‌ولدانه بۆئه‌وه‌ى که
 "عبدالناصر" بریارىکى یه‌کلاکه‌ره‌وه بدات.

پاش چهند کاتزمیڕىک رینگه‌ى گه‌شتى بۆ قاهیره پیدرا به‌لام پاش سى هه‌فته
 توانى "عبدالناصر" ببینیت له‌ ۲۵ى ئایار عبدالناصر و هاوڕێکانى زۆر به‌رێزه‌وه
 مامه‌له‌یان له‌گه‌ڵ تاله‌بانى کردو ، جه‌ختیان له‌وه‌کرده‌وه که داخوازیه‌کان ماقولن
 و وه هه‌ر هه‌ولدانىکیان بۆ چاره‌سه‌رکردنى مه‌سه‌له‌ى کورد به‌هێز به‌کارىکى
 خراپ دابوووه قه‌لهم ، دیداره‌که له‌گه‌ڵ "عبدالناصر" زۆرباش بوو، تاله‌بانى
 هه‌ستى به سه‌ربه‌رزیه‌کى زۆرکرد ، یه‌که‌مجار بوو که گه‌وره‌ترین سه‌رکرده‌ى
 عه‌ره‌ب گۆئ بۆ داخوازیه‌کانى گه‌لى کوردستان بگریت و به‌ئاماده‌بوونى هه‌موو
 هۆکاره‌کانى راگه‌یاندى عه‌ره‌بى به‌تایبه‌تى میدیای میسرى که هاوسۆزییان له
 به‌رامبەر مه‌سه‌له‌ى کورد پێوه‌دیاریوو.

تاله‌بانى دمیویست بگه‌رپته‌وه بۆ به‌غداد و له‌گه‌ڵ خۆیدا ئەو ده‌ستکه‌وته‌ى
 هه‌لگرتوه به‌تایبه‌تیش ده‌ستکه‌وته‌ىکى تاکه که‌سى گه‌وره بوو به‌گریمانە‌ى ئەوه‌ى
 که ئەمجاره‌یان ئەو ده‌سکه‌وته رینگا بۆ به‌عس خۆش ده‌کات که رێکه‌وتنه‌نامه‌که
 له‌گه‌ڵ کورده‌کاندا ریکبخت ، به‌لام ئەندامانى شانده‌که له به‌غداد بون به‌نه‌ینى
 پێیان وتبوو که حکومه‌تى عێراقى دمیه‌ویت ده‌ستگیرى بکات ، له‌کاتى گه‌رانه‌وه‌ى
 بۆ به‌غداد بۆیه واباشتره نه‌گه‌رپته‌وه بۆ ئەوئ ، ئەمه‌ش وایکرد که بریاربدات به
 گه‌شت کردن بۆ ئەوروپا و له‌وئ له‌گه‌ڵ هاوڕێکانیدا کار بۆ رۆله‌کانى گه‌له‌که‌ى
 بکات.

* * *

ئەندامانى شاندی دانوستکاری گورد لەھۆتیلی "سمیرا میس" مابوونەوہ لە بەغداد ، بۆیان دەرکەوت کەلەژێر چاودێرییەکی توندان دەستەئەلیکۆلینەوہو پۆلیس دەرگای ئوتیلەکەیان تەنی بوو ، ئەوہبوو ئەندامانى وەفدەکە شکایەتنامەییەکی نوسراویان نارد بۆ "البکر" ئەویش فەرمانی دا بە کەمکردنەوہی چاودێری ، بەلام ئەم ھەنگاوە ترسی کەمنەکردنەوہ لەنیازی حکومەت بەرامبەریان ، ئەوان دەیانزانى کەسوپای عێراقى لەسەرھتای ئایارەوہ سەربازگەکانى بەگوردستاندا بلاو کردۆتەوہ ، یەکەکانى بەشینوہییەکی گائتەنامیز ھات و چۆ پێدەگات ، ھەواگری کوردی بۆی دەرکەوت کەحکومەت بپری سەد ھەزار دیناری عێراقى بە نھینى تەرخانکردوہ بۆ ئەو کەسەى کەبارزانى بۆ دەستگیرکات ، لەماوہى نیوان ۱۹۶۵ى حوزەمیرانى ۱۹۶۳ سوپای عێراقى ھەستا بەئەنجامدانى مانۆرى سەربازى لە ھەردووشارى سلیمانى و کەرکوک ، تانکەکانى بەئاراستەى شاخەکان راکرتبوو ، لە۷ى حوزەمیراندا تۆپخانەى عێراقى تۆپبارانى چەند پینگەییەکی کوردی لەسەرچى "ئەزمەر" کرد و کەتیبەییەکی سوپای عێراق ھەولئى داگیرکردنى چەند پینگەییەکی سەربازى گوردەکانى دا.

لە ۱۶ى حوزەمیران وەفدەکە لەسەر داواى خۆیان لەگەڵ "البکر" دا کۆیوونەوہ ، بەلام ئەو ھەموو شتیکی رەتکردوہ وتى : کە ئەو بلاوکراوہییە ھانى دەستگیرکردنى بارزانى دەدات ھەولئى فیلبازانەى شیوعیەکانە بۆ نانەوہى ئازاوہ لەنیوان عێراقیەکان و گوردەکاندا، سویندى خوارد بەقورئان کە ھیچ پەيوەندیەکی بەوہوہ نیه ، پاشان بۆندیکی نوێی خستە روو سەبارەت بە "نیوہندەلق" بۆ گوردەکان ، "یوسفى" سەرۆکی شانەکە بە وەکالەت بىنى کە ھیچ جیاوازییەکی نەوتۆی نیه لەگەڵ بۆندەکەى پیشویان کەرەمتیان کردوہ ، بەلام عێراقیەکان سوربون لەسەر ئەوہی کەبنێردریت بۆبارزانى و ھاوڕێکانى تاجریارى لەسەر بەدن.

"يوسفى" وتى : سەرکردايەتى كورد بەم وەفدەى راگەياندوۋە كە پېشنيارەكەى پېشوو رەت بىكاتەو، چ جاي ئەم پېشنيارە كە هيچ شتىكى واى تىدانىيە.

لە ۸ى حوزەيران كۆبونەو ەيەكى تر كرا ، يوسفى گەرايەو ە نىمچە ئومىدىكى مابوو كە ئەم پېشنيارە نوپىيەيان مانى ئەومىيە كە ەپشتا برپارى جەنگ ەلەيساندن نەدراو، داواى مۆلەتى كرد تا بگەپتەو ە باكور لەگەل بارزانيدا كۆببىتەو ە و پراوئىزى پى بىكات ، بۇ ئىوارەكەى "يحيى" لەگەل ەوزىرە كوردەكە "عارف" ەات بۇ ئوتىل "سمىرا مىس" ، پەيمانيدا كە فرۆكەيەك بىت بۇ كۆرەپانى سەربازگەى رەشىد لەوئو ەلەت بگىرت بۇ باكور.

لە ناو چالاكوانانى كورددا دەنگوباسى ئەو ە بلاو بو ەو ە كە بەرەو پېشچون لەدانوستانەكاندا رويداو ە ، كەئەمەش دلخۆشى كردن ، واىان دەزانى ئەوگومانانەى بەرامبەر حكومەت ەيان بو ە ، هيچ بنەمايەكى راستى نەبوو ە ، بەرەبەرە ئەو كوردانەى لەترسى پۆلىس خۆيان شار دەو ە لەحەشارگەكانيان ەاتبونە دەرو ە ، ئەو ساويلكانە نەياندەزانى لە كاتى بلاو بونەو ەى پرپواگەندەى پېشنيارە نوپىيەكاندا سوپاى عىراقى گەمارۆى ەرسى گەورە شارى سلیمانى و ەولئىر و كەركوكى داو، ئەو ەبو سوپا فەدەغە كردنى ەاتوچۆى بۇ ماو ەى ۲۴ كاتزمىر راگەياند، پاشان پرۆسەى دەستگىر كردنى بىكەفراوان بەرپو ە چوو ، نرىكەى سى ەزار كەس لەسلىمانيدا دەستگىر كرا، زۆرىنەى دانىشتوانى كەركوك دەركران ، كەنرىكەى ۱۵۰،۰۰۰ ەزار كەس دەبون ، ماومىيەك دواتر گۆرپىكى بە كۆمەل لە سلیمانى دۆزرايەو ە كەتەرمى ۲۸۰ كوردى تىدابوو، گەرەكە كوردىيەكانى كەركوك بەشۆفل و بىلدۆزەر خاپوركران، لە ۹ى حوزەيراندا چەند ئۆتۆمبىلىك ەاتن تائەندامانى شاندەكە بگوزنەو ە سەربازگەى رەشىد وەك ئەو ەى كە "يحيى" بەلئىنى دابوو ، بەلام لەجىياتى ئەو ەى بىانبەن بۇ سەربازگەكە رپك بردىانن بۇ زىندانەكان، ەرو ەها پۆلىس دەستىكرد بە ەلەمەتى راو ەدونانى بەرفراوانى چالاكوانان لە بەغداد، نرىكەى (۷۰۰)كەس دەستگىر كران، سەربازە كوردەكان

لەيەكەكانيان جياكرانهوه و نيردران بۆباشور كارمەندە كوردەكان
لەئەرەكەكانيان دەرەكران، وەزیری دەرەوه "السعدی" كۆنگرەيەکی میدیایی بەست
و شەری دژی كوردەكان راگەیاندا (۲۴) كاتزمیر بۆبارزانی دیاریكرا بۆ
خۆبەدەستەوهدان، "مەهدی عماش" وەزیری بەرگری هەولێ بۆ كەمكردنەوهی
بارستایی كوردەكان داو وتی: "ئەمە جەنگ نی یە بەئكو هیزەكانی سوپا
لەسەیرانیکی نیشتمانی دان".

سوپای عێراق دابەشكرا كە ۴ فیرقە ی لەكۆی ۵ فیرقە لە باكور بوو لەناوچە
كوردیەكان بۆ دوو كەرتی كار كردن .

كەرتی باكور: كە لەسنوری سوریاوه درێژدەبوووه بۆ "عەمادییه و عەقرە" وە
كەرتی رۆژھەلات: لە رەواندزەوه هەتا سلیمانی.

تەنها سی فیرقە ی عێراقی بەپێكھاتە ی تەواو بوون، بەلام فیرقە ی چوار نیو ی
لە "حەبانییه" بوو، نیو ی كە ی تری شی بەسەریەكەكانی دیکەدا دابەشكرا بوو،
سوپای عێراقی زۆر بە باشی بەجەکی سۆفیاتی پەرچەك كرابوو، بەتایبەت تۆپی
"ەملەم"، و زیاتر لەگەڵ زریپۆش و تانك، ئەمە جگە لە پەرچەككردنی بە
جەكەمەنی بەریتانی كۆن، نزیكە ی (۵۱۴) ی سوپای عێراقی كە نزیكە ی ۴۰ هەزار
سەرباز دەبوو مامە ئەكردن لەگەڵ كوردەكان تەرخان كەردبوو.

بەلام هیزی ئاسمانی عێراقی پەرچەككرا بوو بەفەرۆكە ی سۆفیاتی، " ۴۰ فەرۆكە ی
شەركەر لەجۆرەكانی "میک ۱۵، ۱۷، ۱۲" و فەرۆكە ی بۆمبەهاوێژ لەجۆری "یۆشن" لە
۱۰ فەرۆكە ی بۆمبەهاوێژ لە جۆری "تۆبۆلۆف ۱۶"، ئەمە جگە لە فەرۆكە ی بەریتانی
كۆن، عێراقیەكان بە شیۆمبەكی گشتی فەرۆكە یان بەكار دەھێنا بۆروخاندنی
گوندەكان و سوتاندنی دانەوێڵەكان، بەلام زوو بۆیان دەرگەوت كە فەرۆكەكان
كارانین، فەرۆكە ی "میک" لەبەرزایی زۆر بەسەرشاخەكاندا دەفەرن و فەرۆكە ی
"یۆشن" یش زۆر ووردنەبوو لەنامانجەكانیدا، بۆمبارانی كوردەكان بەفەرۆكە ی
شەركەری سۆفیاتی كاریگەری كەردە سەرئاستی پشتگیركردنی سۆفیەت

بۇ ھۆكۈمەتكە ھى عارف ، بەرە بەرە پەيوەندى نىۋان سۆھبەت و ھۆكۈمەتكە ھى عارف كال بووۋە، روسيا پىرچەككردنى عىراقى پراگرت ، بەمەش بۆمبارانەكان رېژەيان كەمبۈۋە.

"مۆسكۆ" چەند نازناۋىكى بەسەر ھۆكۈمەتى عىراقدا بىرپەۋە ، لەوانە "باندى پىاو كوژان" ، "پلانگىرە نازى و ھاشىستەكان" و ھۆكۈمەتى سۆھبەت بەياننامە ھىكى بلاۋكردەۋە تىيدا پىشتىگىرى لەمافى كوردەكان كىردە، وە ئەو مامەئەى كە عىراقىيەكان لەگەئىانى دەكەن بە خىانەت لە شىۋازى ھىتلەر و بەرپەرىيەتتىكى ھاشىيانە ناۋبىردوۋە..

پاش ۵ مانگ لە سەھەرى قاهىرە ، تالەبانى لەئەۋرۋاپاۋە گەپراپەۋە بۆكوردستان و لەتشرىنى دوۋمى ۱۹۶۲ گەپراپەۋە بۆ سەرگىرداىيەتى شەرگەرەكان ، لە "چەمى پەزان" ، وپاش ماۋمىيەكى كەم دوو ئەفسەرى پلەبەرزى عىراقى ھاتن بۆلاى تا لەئەگەرى ئەۋە لىي بىرسن كە ئايا ئارەزۋى بەردەۋامبۈۋنى دانۇستان دەكەن پان نا؟، تالەبانى زۆر بەرقەۋە پىپوتن كە دەستەى دانۇستانى پىشۋو كەخۆى سەرۋكايەتى دەگرد ئىستا وا پىشت شىشەكانى زىندانەۋەن، لە ئاپارى ۱۹۶۲ ەۋە لە بەغدادن بىرۆن نازادىان بىكەن و لەگەئىاندا دانۇستان بىكەن".

ۋە لەۋماۋمىيەدا تالەبانى خەرىكى نامادەكارى بوو بۆ پراگەپاندىنى مافى خۆبەرپۆۋمبەرى يەكلايەنە و دامەزراندىنى كارگىرپەكى شارستانى بەدەستپىشخەرى ئەو گوند و شارۋچكەكان نوپنەرى خۆپان ھەلدەبىزارد ، بەلام بارزانى دەيزانى كە پىلانى نوئى چاۋمىرپى دەكات ، بۆيە دەستى كىرد بە دروست كىردنى پەيوەندى راستەقىنە لەگەن ئىسرائىل.

بەشى شەشەم / رادىيۇ بەغداد نەينىيەك ئاشكرا دەكات

بەدرخان لەسەردانەكەيدا كە لەسالى ۱۹۶۳ بۇ ئىسرائىل نەنجامىدا بەنەينى "دەستپىشخەرى" يەكى بارزانى ھىتابوو تا بىگەيەنەت بە لايەنە پەيوەندىدارەكان لەئىسرائىل.

بەئاشكرا دياربوو كە ئەو ئاگادارى وردودرشتى ئەو شتانە نىيە كە لەو ماومىيەدا رويان داوہ بەلام ھەمان پوداوەكان ئاگادارە بۆيە ھەموو ووشەكانى زۇر بەتوندى دەوتن و ھەولنى دەدا شىوازيكى خىرايان بداتى.

لەسەردانەكەيدا بەدرخان لەگەل سەرۆكى حكومت "دەمىقىد بن گۆريۇن" كۆبۆھو، ھەرودھا لەگەل "گۆلدا مائىر" و لەگەل سەرۆكى نەركان "زەقى زامىر" و سەرۆكى پۇلى ھەوالگىرى سەربازى "مائىر عمىت" كە لەوكاتەدا راسپىرايوو بۇ سەرۆكايەتى "مۇساد" ىش بەھۆى دەست لەكاركيشانەوہى "ئايسەر ھارىل" و چەند كارمەندىكى پلەبەرز.

لە ۴/۵ دا بن گۆريۇن لە پۆژانەكەيدا تۆمارى كردوہ ديدارىك لەگەل ئەمىرىكى كورد "ھاوپىكەى شىشەر" سەردانى خاكى ئىسرائىلى كردوہ ، لەسالى ۱۹۶۱ سەردانى ئىسرائىلى كردوہ ، شەش مىليۇن كورد لەتوركيا ھەن ، چوار مىليۇن لە ئىران و دوو مىليۇن لەعىراق و ۸۰۰ ھەزار لەسوريا و ۱۶۰ ھەزار لەروسيا و لەبەرىتانىا ۸۰۰ قوتابى كورد ھەن ، عىراقىيەكان بۆمبارانى ۱۵۰۰ گوندى كوردىان كردوہ كە ۳۰۰ لەوگوندانە بەيەكجارى داپروخاون داواى ناردنى ئامىرى گەياندن و پۆژنامەنوسىكى كرد لەرپىگەى ئىرانەوہ ، لە سەردانى دوہمىدا بۇ ئىسرائىل بەدرخان داواى ئامىرىكى ناردنى بەھىزى ۵ كىلوواتى دەكرد وە ۱۲ راجىمەى "بازوكا" و ژمارەيەك تۆپى دژە فرۆكە وە يارمەتى دارايى بەدرخان پيشنارىكرد پەيوەندى راستەوخۆ لەگەل بارزانى نەنجام بدريت بەجۆرىك سەرمتا بەدیدیارى ئەو و كەسىكى نائىسرائىلى دەست پىبكات كەجىى بروايى ئىسرائىل بىت وەك پۆژنامەنوسىك ئەم بارودۆخە بۇ بارزانى ھىچ نامۆ و نا

سروشتی نەبوو ، پەيوەندى بەجىھانى دەرەوہ ھەبوو لەرپى رۆژنامەنوسەکانەوہ ، بەتايبەت رۆژنامەنوسە ناودارەکان وەك "شمىت" لەرپى رۆژنامەى "نيورك تايمز" و "دەيفىد نادەمسۇن" لە رۆژنامەى "واشنتن ستار" و "ئارىك رۆلۇ" لە رۆژنامەى "لامۇند" و "فرانسۇ شوپا" لەرپى رۆژنامەى "لۇفيگارۇ" ، ئەو رۆژنامەنوسانە گەشتى ماوەدریژ و ماندووەريان ئەنجام دەدا بۇ چياکانى كوردستان لەرپىگای ئيرانەوہ و لەگەل بارزانى كۆدميونەوہ ، لەناوچەى جەنگەکاندا دەزيان ھەوائيان لەسەر قەبارەى ئەو نەھامەتيانەى كەكوردەگان تىيدا دەزين بۇ جىھان دەگواستەوہ.

لەيەكى لەوبەلگەنامانەدا كە مۇساد دەربارەى كيشەى كورد پاراستويەتى ھاتوہ : پەيوەندى لەگەل كوردەگاندا بەرپىكەوت دروستبوو ، لەوانەيە بەھۆى سوربون و دەستپيشخەرى بەدرخان بووبى كەتوانى پەيوەنديەكى باش لەگەل زۆر كەسايەتى بالای ئيسرائىلى دروست بكات.

باش تىپەرپىنى مانگىك بەسەر سەردانەكەى بەدرخان بۇ ئيسرائىل ، برپاردرا بەرپاسپاردنى مۇساد بەسەرۆكايەتى "مانىر عەمىت" بۇچارەسەرى كيشەى كورد. لە ئايارى ۱۹۶۲ دا "عەمىت" گەيشتە تاران بۇ ئامادەبون لە كۆبونەوہى خولى دەزگا ھەوالگريەگانى ئيسرائىل و ئيران ، لەوى سەرۆكى دەزگای "ساواك" "فەرقان"ى لەنزىكەوھناسى و لىپرسراويكى ئيرانى ھەلۆپستى ئيرانى ئەوساى سەبارەت بە بارودۆخى كورد بەمجۆرە لىكدايەوہ " ئىمە لەگەل ياخيپونى كورد لەعيراق وەك ھەلىك مامەئە دەكەين كەناگەرپتەوہ سەرەراى ئەوھش بەھۆى كەمىنەى كوردى ئيرانەوہ و بەھۆى پەيوەنديمان لەگەل توركيا ناتوانين بەناشكرا پشتگىريان بكەين، وە ئىمە ھەزناكەين ياخيپونەكە پەرەبسىنىت و دەولەتتىكى كوردى سەربەخۆى لى بكەوئتەوہ."

وہ لەچاوپىكەوتنىدا لەگەل رۆژنامەى "لۇمۇند"ى پاريس "شا" وتبوى : "ئىمە لەگەل سەربەخۆى كوردەگاندا نين لەعيراق بەلام دەمانەوئت كوردەگان

بەھەموو ماھەکانیان بگەن، کوردەکان جیاوازن لەعەرمب" ، جێی ناماژەپێدانه شا ھەمیشە جیاوازی کردووە لەنیوان ئێرانیکان ، "ھیندوئەوروپی و ئاریەکان" لەگەڵ "عەرمبە سامیەکان" ، ئەو جیاکاریەش زۆر بەجوانی دەرەگەوێت لەپەپوھندی بەستنی لەگەڵ کوردەکان کە سەر بەرەگەزی "ھیندوئەوروپی" ن ، سەرەپای ئەوێ کە موسولمانی سوننەمەزھەبن ، وە لە پێشانگایەکان کەسایەتیەکی ئێرانی پلەبەرز وەلامی کەسایەتیەکی ئیسرائیلی داپوھووە سەبارەت بە بارودۆخی کورد لەعێراق ، لێپرسراوە ئێرانیکە و تەبوی : ئیمە ئارمەزومان ھەبە کە ئاگری یاخیبونی کورد لەعێراق بەردەوام بێت بەلام بەمەرجێک نەبێت بەئاگر کەوتنەھومیەکی گەورە.

لە ژێر رۆشنایی ئەو بیروگانەدا ئیسرائیل لەم قۆناغەدا ھیچ بیروکە یان پێشنیار یان ناماژمیەکی بەئەگەری ھاریکاری ئیسرائیلی - ئێرانی - کوردی نەدا بەدەستەووە ، ھیچ گومان لەویدا نەبوو کە بەردەوامبونی جەنگەکە بەشیوھەیکە رێک و چاودێری کراو مەسەلەیکە ھەستیاربوو ، ئێرانیکان لەم ماومیەدا نەیاندەوویست زۆر لەبارەییەووە بدوین ، لەلایەکی تەرەو ئیسرائیل دۆسیەیی کوردی بەھەلێک دەزانی کە بەزێر ناکردرێت ، ئەمە تەنھا ناگەرێتەووە بۆ بەھائەخلاقەکان بەئکو ھەلێکیش بوو بۆ لاوازکردنی سوپای عێراقی کە رۆژانی زووی بە بیردەھێنایەووە و ھۆکاری تریش ھەبون.

لەسەر ئەوبنەمایە سەرۆکی موساد پێشنیاری بۆ "بن گۆریۆن" کرد لەبەردەم سەرۆکی حکومەتدا کاربەکن بۆبەکارھێنانی شیوازی گونجاو بەبێ ئەوێ توشی کێشەبین لەگەڵ تورک و ئێرانیکاندا ، رەزامەندی ئەوێ بەدەستھێنا ، "عمیت" زۆر دودل بوو تا لەدوایدا "ر" ی ھەلئێژارد کە ئیسرائیلی نەبوو وە ھەتا ئیستا ناوھەکی ئاشکرا نەکراوە.

لهكتیبه كهیدا بهناوی "العراق والكردستان" توئزهری عیراھی "سعد الجواد" نوسیویهتی دوو بهكریگیروای نیسرائیلی هاتن بۆكوردستان لهوماومیهیدا لهژیرناوی نهوهی كه دوو رۆژنامه نوسی ئەلمانین ، لهوانهیه مه بهستی "ر" بییت. له ۲۵ی حوزمیرانی ۱۹۶۲ پیاوانی مۆساد توشی شۆك بون كاتیك وهرگیردراوی بڵاوكراوهی ههوالی عیراقیان دهخویندهوه كه دهیوت په یوهندیه کی پتهو ههیه له نیوان مه لا مستهفار بارزانی و نیسرائیل ...!

دهسه لاتدارانی عیراق زانیاریان دهستكه وتوه جهخت لهوه دهكاتوه كه نیسرائیل هاوكاری بارزانی كردوه لهو نیوهندهدا ویستگه یه کی ناردن و پارهی پیداو ، راستی نهو زانیاریانهی له ههواله كه دا هاتبوو ، كاتی بڵاوكردنه وهی هاوكاتی نادرنی "ر" بوو بۆ كوردستان ئەمه بیرۆكه ی رێكه وتبونى نهو ههواله ی دورخسته وه ، "مۆساد" گومانی له سه ر زۆران لا دروست بوو له نیویاندا "ر" خۆی كه وهك رۆژنامه نوس كاری دهكرد ، جگه له وهی كه دهووروبه ری بارزانی زۆرجیگه ی متمانه نه بوو ، نه گه ری دزه كردنی زانیاری هه بوو ، ته واو پون بووه كه به نهینى كار كردن له م جۆره پرۆسانه دا كاریكى كورتخایه نه و به بی هاریكاری ئیران و ساواك ناتوانریت په ره به "پرۆژه ی نیسرائیلی - كوردیی" بدریت.

ساواك له و كاته دا به شیویه کی سنوردار دهستی هاوكاری بۆ یاخیبوه كان درێژده كرد ، به لام سه ركردایه تی كورد متمانه ی به ئیرانیه كان نه بوو و لهوماومیه بارزانی و "ئیهراهم نه حمه د" ی سكرتیری گشتی پارتی دیموكرات گه یشتبونه لیكتیگه یشتنیك هه رچه ند گومانی زۆریان له یه كتر هه بوو ، كه ئەمهش كاریگه ری له سه ر ناوچه كانی باكوری ناوچه كوردیه كان كه به دهستی بارزانیه وه بوو ، له گه ل ناوچه كانی باشور كه لایه نگرانی "ئیهراهم نه حمه د" ی ئی گۆبوبومه هه بوه ، ئیهراهم نه حمه د به بارزانی وت: "ئیرانیه كان داخوازن ئیمه به پرادمیه ك به هیزبین كه توانای به رهنگاری عیراقیه كانمان هه بییت له هه مان كاتدا چه زده كه ن لاوازیب تانه توانین بگهینه به دهسته ینانی سه ركه وتن" ، بارزانی

هاورا بوو لهگه ئی ، نيسرائيل نامه يه کی نارد بۆبارزانی داواى ئی کردبوو که پهيوه ندى راسته وخوئى لهگه لدا ببه ستیټ نيراهيم نه حمه ديش لیستیکی فراوانی داخوایه کانی یاخیبوانی ناماده کردبوو بهم شیویه،" ۱۰ هزار کلاشینکوف ، راجیمه ی بازوکا ، ژماریه ک مین ، دهمزگای پهيوه ندى و ، ویستگه ی ناردنی به هیئز ، وه پاره و هه ستانی نيسرائيل به راهیئانی کردمی به شاره زایانی ته هینه وه وهونه ری رادیو".

* * *

له ۲۶ ی حوزمهیرانی ۱۹۶۳ "لیقی ناشکۆل" بووه سهروکوهرانی نيسرائيل ههروهها بووه وهزیری بهرگریش "ماهير عمیت" ههرزوو چۆنیه تی پهيوه ندى لهگه ل کوردهکانی تیگه یاند.

عمیت ده لیت ناشکراوو که پئویسته پهيوه ندىه کانه مان لهگه ل ئیراندا بهردهوام بیټ ، به لأم دۆسیه ی کورد له خسته ی کاره کاندای بوو، سهروکی حکومه تم پازی کرد پئگه مان بدات به کارکردن لهگه ل کوردهکان ، چونکه کارکردن لهگه ل کوردهکان له بهرزه وه ندى خودی ئیرانیه کانی شه.

"ناشکۆل" و "عمیت" له سه ره نه وه پئککه وتن که هاوکاری کردنی کوردهکان به هاوکاری نه و لئیرسراوه ئیرانیه بیټ که وتبوی ده بیټ ناگامان له داره ناگراویه که بیټ که نه بیته هوئ ناگرکه وتنه وه.

عمیت له و ماوه یه دا بۆیده ره که وت که کوردهکان سهرکه وتوو بون له جیبه جی کردنی نۆتۆنۆمی یه کلایه نه له ناوچه یه کی دیاریکراو له کورده ستانی عیراق نه و ناوچه یه ی که رۆبه ره که ی نزیکه ی ۳۵ هزار کیلۆمه تر چوارگۆشه بوو ، له رۆژه لاته وه خانه قین هه تا زاخۆ ، له رۆژناوا که نزیکه ی یه ک ملیۆن کوردی ئی بوو له کوئ دوو ملیۆن و نیوه که ی که له عیراقدا هه ن.

بارزانی زۆر دلخۆش بوو بەوەی گە وەسیەت و ئومێدی باوکی حەبەجێکردووە بەکۆنترۆڵکردنی نیوجەیی دیاریکراو ، بەلام عارف و حکومەتەکەى ڕەتیان دەکردووە دان بەو حەقیقەتەدا بنێن بەتایبەت کەپێیان و ترا سوپای عێراقی گێری خواردووە لە ناوەرەستی ئەو ناوچەیهەدا ، جگە لەچەند گوندێک و ڕێگەى سەرەکی شارەکان هیچی تری بەدەستەووە نیە .

"تالب حسین شەبیب" وەزیری دەرەوێ عێراق ڕایگەیاندا کە پێدانی مافی ئۆتۆنۆمی بەکورد هیچ کات باس نەکراووە لە بەرنامەى ئێمەدا نیە . لەو دیدارەدا کە لەگەڵ "ئەریک ڕۆلۆ" ڕۆژنامەنۆسى فەرەنسى لەرۆژنامەى "لۆمۆند" سازى کردبوو لە ۷ ئایارى ۱۹۶۳ وە هەرودها لە ڕۆژنامەى "هانناریتس" ی ئیسرائیلیش بلأوکرابوو ، بارزانی بە تاوانبار ناوبردووە و وتیەتى : پێویستمان بە ماوەیهکی گەمە تا ئەم یاخیبوونە بۆ هەتاهەتایە تێک بشکێنین .

بارزانی بەم وتانەى هیچ کاریگەر نەبوو ، بەتایبەت بەهۆى هاوکاری هەندى ولاتانى عەرەبى بۆداخوازیهکانى ، کە پێیان وابوو کورد مافی ئەوێ هەیه بەشى خۆیان لەقازانجى ئەو نەوتە وەرێگرن کە لەبیرنەوتەکانى نیوجەکوردیهکان هەلئەقوئیت ، بەئکو هەمیشە ئامادەبوو بۆ ڕێکەوتن لەگەڵ سوپای عێراقى ، بەلام ئەو ڕێکەوتنى بەستبوووە بەدامەزراندنى ولاتیکى دوو نەتەوێى عەرەب و کورد .

بە زمانە شێوەکاریهکەى ، و بە کارهێنانى بەند و وتە کە زمانى کوردى زۆرى تێدایە بارودۆخى عێراقى بەمجۆرە بۆ "ئەریک ڕۆلۆ" ى ڕۆژنامەنوس شیدەکردووە : ((ڕۆژێک لە ڕۆژان ڕاوچیهکی چەکدار لەناوچەیهکی شاخاوى تەقەى لە گورگێک کرد و برینێکی بکوژی تێکرد ، بەلام گورگەکە توانى هەلئەبى ، بەرەولەوەرگایەک ، بەلام لەوئ شوانێک بەردێکی تێگرت و گورگەکە مرد ، شوانەکە وایزانى کە بەهێز و قووتى خۆى ئەو گورگەى کوشتووە ، هەمان شت

پۆدەدات بە نەیسەت حەگمەتی عارەهەو ، کەپیتی وایە ئەو "عەبەلکەریم قاسم" ی
کۆشەتو ، ئەو لەکاتی کەدا راسەتەقینە ئەو مەبوو کە قاسم و حەگمەتەکە ی
لەهەناسەدانی کۆتایدا بوون بەهۆی ئەو گورزانە ی کە کورد تیی سەرەواندبوون)) .
(دادپەرەری وایە کە پراوچی وشوانەکە زمانیکی هاوبەش بدۆزنەو بە
لەناو بردنی هەموو ئەو گورگانە ی لەسەر خاکی عێراقن))
بەلام ئەم قسانە گوێیە ک نەبوو بیان بیستیت .
لەوماومیەدا پەپویندی لەنیوان "عارف" و "جەمال عەبەلناصر" دا زۆر بەتین بوو
، نەیکبۆنەو هەیک وای لیکردن هەولدن بۆ دەرستکردنی یەکییتی لەنیوان هەردو
ولات دا ، بەلام لەکۆتایدا نەگەشتن بە هیج .
خۆرەلاتی ناوەرپاست لەودەمی دا لە زۆر پوووە لە کولاندا بوو ، "محمد رەزا
پەهلەوی" شای ئێران یەکەم سەرکرده بوو کە هەستی بە ترس دەکرد .

بەشى ھەوتەم / پرۇسەي ئەسینا بە پاريس دەستی پیکرد

کارمەندىكى بالاي ئيسرائىلى لەو کۆبونەومىيەدا که لە ۳۰ى حوزمىرانى ۱۹۶۳ لەپارىس پیکرخابوو بەھاوتا ئىرانىيەگەي ووت " کوردەگان داواي ھاوکارىان ئى کردوين، بەرژمەندىيەگانمان وادەخوازىت گەيامەتيان بدەين، بەلام نىمە نامانەويت ئەو کارمەکەين بەبى رازى بونى نىوہ "

ئەو زانىارىانەي گەکارمەندە ئيسرائىلىيەگە خستبونىيەروو و ئەويدارانەي لەگەل بەدرخان و ناردنى "پ" بۇ کوردستان لە خۆگرتبوو ، ئىرانىيەگە خوشحال دياربوو گەلەئيسرائىلىيەگەي دەبيست گەدەيانەوي ھاوکارى کوردەگان بکەن ، بەپارەو ويستگەي ناردن و وتى: "پارە شوينەوار لەداواي خۆي بە جىناھىت

ئەو دیدارە پاريسى يە پیکەوتنىكى پىنج خالى لیکەوتەووە لەنىوان ئەو دوو دەولەتەدا بۇھاوکارى کردنى کوردەگان گە ناونرابوو پرۇسەي "ئەسینا" ، شياوى باسە ئەم ناوہ ناویكى وەھمىيە و ناوى راستەقىنەي پرۇسەگە تانىستاش پانەگەيەنراوہ ، ئيسرائىل لەئىران زياتر گرنكى دەدا بە دروستبونى ئۆتۆنۆمى بۆکوردەگان ، چونکە ئۆتۆنۆمىيەگە ھەرچۇنىک بوايە سودى بۇ ئيسرائىل دەبوو .

"ماھىر عمىت" لەدیدارىكى روژنامەوانىدا دەلالت : "شا" چەندەھەستىكى دۇيەكى ھەبوو لەلایەگەوہ خوشحال بوو بەدروستکردنى کیشە و مەملانى بۇ عىراقىيەگان لەلایەكى ترەوہ ترسى ھەبوو لەوہى گە سەرکەوتنى کوردەگان لەبەدەستەينانى ئۆتۆنۆمى کارىگەرى دەبىت لەسەر ئەو ملیۆنان کوردەي لەولاتەگەيدا ھەبون .

ياخىبونى کورد لەداھاتوى نزىکدا خزمەتى ھەردوو ولاتەگەي دەکرد ، وايدەگرد لەحالەتى جەنگدا سوپاي عىراق نەتوانىت ھىزى پالپشت بنىرىت بۇ "سوریا" يان بۇ "ئەردەن" ، ھەرۋەھا وايدەگرد گە عىراق ناچاربىت ھىزەگانى لەناوچەي

"شط العرب" و "خوزستان" بکشینیتهوه بۆکوردستان ، که ئەو دوو ناوچەیه زۆرگرتنگ بوون بۆ ئێران .

ھاریکاری ئیسرائیلی - ئێرانی بەزۆر حالەتی ھەلکشان و داکشاندای دەپوشت ، ھەندئ جار ئێرانیهکان دەیانویست سزای کوردەکان بەدەن ، چونکە ھەنگاویکیان ناوھ بەدئی ئەوان نەبوو ، بۆ نمونە پەيوەندیکردن لەگەڵ لایەنی عێراقی بەبئی ئەوھى ئێران ئاگادار بکەنەوھ .

جیگەى ووتنە کەپەکەم نامادەکاری ئیسرائیل بۆھاوکاری کوردەکان لەسەرخاکی ئێران و لەویۆھ بوو، لەویۆھ ئیشی "ساواک" بوو بیگەیهننە دەستی کوردەکان . عمیت لەوبارەیهوھ دەئیت : ((ھەرچەندە ئیمە ھەردەم ھەولمان دەدا کە لەپێکەوتننامەکە لانەدەمین ، بەلام پەيوەندیمان لەگەڵ ئێرانیهکان ھەلکشان و داکشانی زۆری بە خۆوھەبیینی زۆرجار ئێرانیهکان بەئەنقەست ئەو شتانەى کە ئیمە پیمان دەوت "گوازراوھکان" کە بریتیبوون لەکەلوپەلە نێردراوھکان بۆ کوردەکان ، رایانەدەگرت و نەیان دەھیشت بگات)).

((ئیمە ھەموو کەل و پەلەکانمان دەگواستەوھ بۆئێران ئەویش دەیگواستەوھ بۆ ناوچەکوردیهکان ئەگەر بیانویستایە ، ئەگەر نەشیانویستایە لای خۆیان گلیان دەدایەوھ)).

تویژەر "ئەدمۆند گاریپ" لە کتیبەکەیدا "دۆسیەى کورد لە عێراق" دەئیت : ((مۆساد و ساواک دەزگایەکی ھەوالگری کوردی زۆر زیرەکیان دروست کردبوو بۆکۆکردنەوھى زانیاری لەسەر عێراق ، بارودۆخ و ھیزەکانی عێراق بەدئنیاییهوھ ئەو دەزگایە ھیچ زانیارییهکی کە دەستی دەکەوت لەدەزگای ھەوالگری ئێرانی و ئیسرائیلی نەدەشاردەوھ ، دەتوانین بەلگەى ئەو قەسەیهمان لە لێدوانەکانی "نیوھندە" عێراقییه نیمچە فەرمیەکان دا دەست بکەوئیت)).

له ۳۰ى كانونى دووم و ۲ى شوباتى ۱۹۷۲ رۆژنامى "الثورة" نىك له حكومهتى عىراقى بلاوى كرؤدتهوه "كوردەكان زانىارى گشتگىريان بۆ هەريەك لهههوالگىرى ئىران و ئيسرائىل گواستۆتهوه" و لهكتىبهكهيدا "جاسم م. عبدالجهانى" كه لهزانيارىهكانيدا پشتى بهلىپرسراوىكى بالاي حكومهتى عىراقى بهستووه دهئيت:

"عىراقىهكان لهو شەپانەدا كه له نىوان ئەوان و كوردەكاندا پويداوه له سالانى ۱۹۷۳-۱۹۷۴ لهسەر كردايهتى هاوينهى مستهفا بارزاني له "حاجى ئۆمهراڻ" چەند بەلگەنامەيهكيان دەست كەوتوه ، كه پەيوەندى هەوالگىرى له نىوان مەلا مستهفا و ئىران و ئەمريكا و ئيسرائىل دەسەلمىنيت."

ئىرانىهكان زۆر به وشيارىهوه بەردەوام بون لەمامە ئەكانيان هەرگىز ئەو گۆرپانكارىه سياسىيانەيان لەياد نەدەكرد كه پويان دەدا لەسەر گۆرپانى عىراقى ، وه ئەو پەهەندانەى كه كاريگەرى لەسەر ناوچەكه دەبىت.

لهو نامەيدا كه عىراقىهكان ناردويانە بۆ مىسرىهكان : ((رازى نابىن ئەگەر ئەو گۆرپانكارىانەى له گۆرپەپانى عىراقدا رودەدن ببنەهۆى لاواز كردنى حيزبى بەعس و بەهيزكردنى ناصرىهكان)).

"دەمقىد كرۆن" كه ۴سال لەماوهى نيوهى دووهى شەستهكاندا كارى كردوه دەئيت : شىوازى دژىهكى ئىرانىيهكان نامۆ نەبو بەنسبەت ئىسرائىلىيهكانەوه بەلام ئەو بارودۆخەبووه هۆى زۆر بەهەلەتیکەشتن ، ئيمه دەمانزانی لەپىگەى ئىرانىيهكانەوه نەبىت هيج يارمەتیهكمان ناگات بەكوردەكان بۆيه هەولاندا تا ئەوپەرى توانا بەهەلەتیکەشتن لای ئەوان كەم بکەينهوه."

* * *

"پرۆسەى ئەسینا" لەتەموزى ۱۹۶۳ دەستى پیکرد ، نوینەرى مۆساد لەتاران كەناوى "ئە" بو راسپێردرا بۆ بەدواداچونى پەيوەندى لەگەل ئەو كەس و لایەنانەى كه ئىسرائىل پەيوەندى راستەوخۆى پێيانەوه نیه، بەهاوكارى لەگەل

ژەنەرال "موسازد" جیگری سەرۆکی ساواک ، و لیپرسراوی پۆلی پرۆسەکان ، ئەم دوانە هەڵسان بەپێکھێنانی دەزگایەکی دینامیکی کەپێکھاتبوو لەراویژکارانی ئیسرائیلی و ئێرانی "ئەفسەر و راویژکاری ھونەری" تا بەشیۆمیەکی ھەمیشەیی کاربکەن بۆخزمەتکردنی سەرکردایەتی بارزانی، پێویست بوو لەسەر ئەوراویژکارانە کەلەسەرکردایەتی بارزانی بمیننەو، بۆ ماوەی دیاریکراو -٣مانگ- بەجۆریک لیپرسراوانی موساد بەشیۆمی خولی سەردانیان دەکردن، ئەمە جگە لەسەردانی کارمەندی ئیسرائیلی تریبۆلیان، لەجیگر وەزیر و ئەفسەر بەپەلی "لیوا" لەسوپای ئیسرائیلی ، ھەمو ئەو ئەفسەر و لیپرسراوانە لەگەڵ چەک و کەلوپەلەکان بە ناو (ئێران)دا دەڕۆی ، پاشتر ھاوکاریەکانی ئێران کەتیبەیی تۆپخانەیی چەک و تەقەمەنیەکی زۆری لەخۆگرت.

لەتەمموزی ١٩٦٣ لەسەرداخوازی "ئێبراھیم احمد" و لەسەر داوایی "ر" یەکەم کەس راھینانی پیکرا لەسەر "رادیۆ" و ناویان نا "ئەندازیار" ، ئەو ئەندازیارە لەسەربازگەیی "ئێبراھیم احمد" ھوہ بۆسەربازگەکی بارزانی گوازیارێوہ لەوێوہ رادیۆکەیی بەرپوہدەبرد تا کۆتایی یاخیبون لەسالی ١٩٧٥.

ئێبراھیم ئەحمەد بەھەمانشیۆہ پەپوہندی ھەبوو بەناردنی یەکەم باربووی چەکی ئیسرائیلی بۆکوردستان کە پێکھاتبوو لە "دە" راجیمەیی "بازوکا" تەقەمەنیەکانی لە ١٨ تەمموزی ١٩٦٣ گەشتنە شوینی دیاریکراوی خۆی.

رۆژنامەنوس "ئەریک ھۆلنسیدۆرۆف" کەسەردانی فەلای کوردەکانی کردبوو ، پاشان لە ١٣ تەمموزی ١٩٦٣ لە رۆژنامەیی "فرانکفۆرت ئالگامینا تستۆنگ" بڵاویکردۆتەوہ : ((کوردەکان وێستگەییەکی ناردنیان لایە کەتوانای کارپیکردنی ٣٠ دەزگای پەخشی ھەییە ، ھەروەھا ئەو وێستگەییە دمتوانییت ھیمای ھەر شەپۆلیک شیبکاتەوہ کەعیراقیەکان پەخشی دەکەن لەماوەی ١٢ کاتژمیر لەکاتی دەرچونیەوہ".

بەردەوام دەبیت : " عێراقیەکان دەیانەوێت کێشەى نێوخۆیى لەناو کوردەکاندا دروست بکەن، ڕاگەیاندى عێراقى ھەلەستىت بەبلاوکردنەوى ناوى کۆمەڵەى کەسایەتى کوردى کەپشتگىرى لەسوپای عێراقى دەکەن، ئەو کەسایەتیانەش خاوەن مولکەن و لەوشوێنە دادەنیشن کە جەنگ وکاولکاری دەستی بەوان و بەئارامیان ڕادەگات ، سەرەپای ئەو سەرکەوتنى عێراق لەجەنگدا پێدەچیت دووربیت فرۆگەوانە عێراقیەکان نازانن چۆن لەشەودا بۆمبارانى ئامانجەکان بکەن، بۆیە تەنھا لەرۆژدا بۆمباران دەکەن، بەلام کوردنشینە کوردەکان لەوکاتەنەدا گوندەکانیان چۆن دەکەن، وە ڕوو لەکێلگەو ناوچە شاخاویەکان دەکەن، بۆیە بۆردومانەکە سودیکى ئەوتۆى نابیت".

"عێراقیەکان ناچارن بۆمبى ناپالم بەتایبەتى بەکاربھێنن، بەلام ئەو بۆمبانە زۆر ترسناک نین ، بەتایبەت لەبەرئەوى شوێنى دوور لە ئامانجەکانیان دەپیکت".

زانبارى زیاتر دەدات: ((چوار فرۆکەى "ئالیۆشن" و دوو فرۆکەى "مىگ" ، نزیكەى ۱۶ بۆمبىیان بەخانوەکانى گوندى "ماوت" ھو نا ، کەژمارەى مائەکانى "۲۵" مائ زیاتر نابیت ، جگە لەھوى تەنھا چوار مالى خاپورکرد و پەك كەسى گوشت ، كەچى پاش چەند سەعاتىك رادیوى عێراقى بلاویکردەووە كە ئەو دنیە لەسەرپوى زەوى سەراوەتەووە...!!)).

خەیاڵکاری و زیادەڕەوى تەنھا عێراقیەکان نایکەن، بەئكو کوردەکانیش ھەمان شت دەکەن، بۆ نمونە کاتیك کوردەکان دەتوانن چەند سەربازیکى عێراقى بکوژن ، لە کەمینیكدا ، لە رادیووە ڕایدەگەیهنن کە "۲۰۰" سەربازى عێراقیان گوشتووە ، ئارمەزوى خەفەکراوى خۆیان نەشاردەووە بۆرۆژنامەنوسان بە ئەنجامدانى پرۆسەى پالەوان بازى وەك تەقاندنەوى بیره نەوتەکان لە کەرکوک یان موصل یان لەسەرخاکی کوردستان".

پراگەياندىنى ئەم نىيەتە لەلايەن كوردەكانەوۋە بووتەھۆى دەستكەوتنى پارمىيەكى باش ، پىدەچىت پارەى زۆر لە كۆمپانىيائى نەوتى عىراقى وەرېگرن ، لەبەرەمبەر ئەنجامنەدانى ھىچ پىرۇسەيەك لەسەر بىرەنەوتەكان ، بەلام كوردەكان بەوپارمىيە چەك دەكەرن بۇ ھىرشكردنە سەر ئامانجە عىراقىيەكانى تر.

* * *

"ئىبراھىم احمد" و زاواگەى "تالەبانى" راھاتىبون كە ماوۋەماوۋە سەردانى ئەوروپا بىكەن، بۇئەنجامدانى پەيوەندى پىيوست لەگەل ئەوروپىيەكاندا ، ھەرۋەھا بۇچاوپىكەوتن لەگەل ھۆكارەكانى مېدىيا لەوئى ، يەكئى لەو دىدارانەى بەر پەيامنىرى رۇژنامەى "حىرۆت" لە پارىس "ھارون بن ئەفېگدۆر" كەوت لە ۲۳ ى حوزەيرانى ۱۹۶۳ تالەبانى بانگەوازىكى زۆر كارىگەرى كرد بۇپىرچەككردنى شەرکەرە كوردەكان ، بەتايبەت چەكى قورس.

پاش چەند مانگىك واتە لە تشرىنى دوەمى ۱۹۶۳ تالەبانى و ئىبراھىم بە بى ئاگادا كوردنەوۋە پىشۋەخت گەيشتنە بالۆيزخانەى ئىسرائىل لەپارىس، خۇيان ناساندو داواى كۆبۈنەوۋەيان لەگەل نوپنەرى ئەوساى موساد لەوئى كرد، نوپنەرى ئەوساى موساد "مناھىم نەفوت" ھەرگىز گەرم وگورى ئەو دىدارەى بىرناچىتەوۋە و دەئىت: "لەيەكئى لە ئوتىلەكان "ئىبراھىم" كە لە بەرامبەرم بوو ووتى: "ئىمە برسىن، نان نىيە، شەكرو چا نىيە" ، تائىستاش شىۋازى دەم و چاۋىي و قسەكانى لەگوئىما دەزىنگىتەوۋە ، بە خۇمەم ووت تەماشاكە گەيشتوینەتە كوئى ، ئىمە جۈلەكە شەر دەكەين لە پىناۋى مانەوۋەدا؟ ، گەلىكى تەواو لەبەردەمماندا وەستاوۋە داواى ھاوكارىمان ئى دەكات".

"ئىبراھىم ئەحمەد" لەگەل سەرۆكى موساد "مائىر عمىت" كۆبۈمۈم داواى تەقەمەنى "بازۇكا" و كلاًشىنكۆف و فىشەك و پارە و ھاوكارى تىرى دەكرد، بەلام مائىر عمىت وەلامى داپەوۋە كە پارەمان لانىيە تابتان دەينى، چونكە ئىسرائىل

خۆى ولاتىكى ھەژارە ، بەلام پەيمانى پى دا كە يارمەتى چەكەمەنى و نامىرسازى بۇ زياد بىكات ، بەلام تۈانى بىرىكى كەم ھەر ۋەربىگىرىت.

بەلام بايەكان بەو ئاراستەيە وانارۋن كەكەشتى دەخوازىت ، ئىرانىيەكان دەستيانكرد بەرىگىرىكدن ، كاتىك "ئىبراھىم ئەحمەد" لەگەل نوپنەرى موساد لە پارىس دەدوا، "ئە"ى نوپنەرى موساد لەتاران رۋىى بۇ لاي "فقرقان" و داواى لى كرد رىگەى بدات كەكوردەكان پىرچەك بىكات ، بە چەك و نامادەكارى جەنگى ، سەرۋكى ساواك ۋەلامى دايەۋە: ((ئىستا مەحالە بتوانىن چەك بنىرىن يان ھەر شتىكى تر بەلام لە دوو بۇ سى مانگى تردا لەۋانەيە...)).

باش لىكۈلنەۋە دەرگەوت كە ئىرانىيەكان تورمبون لەۋەى كە كوردەكان بەنھىنى دانوستانىان لەگەل عىراھىيەكان كىدوۋە بۇ راگرتنى شەپ.

ئىرانىيەكان ھەنگاۋ و جولانەۋەمگانى خۇيان لەگەل كوردەكان بە پىي كۆمەللىك ھۆكار و گۇراۋ بەرنامەپىژ كىدبوو ، لەۋانە: بەيۋەندى "ئىرانى- عىراھى" "عىراھى- كوردى" "ئىرانى - كوردى" لەھەندى باردا ھەندىك ھۆكار و گۇراۋى نىۋ خودى ئىران خۇشى.

مۆساد ئەۋكاتە زۆر پەروۇش نەبوو بۇمەسەلەى ناردن و زيادكردنى ھارىكارى بۇكوردەكان لەجۋارچىۋەى "پىرۋسەى ئەسىنا" دا، بەلگەم بۇ ئەۋە ئەۋ نامادەكارىانەن كە بۇناردن لە تشرىنى دوۋەمى ۱۹۶۲ دا كراۋن كەخۇيان لە ۱۰ بۇمبھاۋىژى بازۇكا و تەقەمەنەيەكانى و فىشەكى كلاشىنكۆف دەبىنىتەۋە، بەلام ئەم نامادەكارىانە نىردرا ۋەك پىشتر نامازەمان پى دا ، جگە لەۋە رەتكىردنەۋەى ئىران نەبوۋە ھۇى ئەۋەى ئىسرائىل فشارىخاتە سەرئىران، بەھەمانشىۋە نوپنەرى موساد لەپارىس نەيتۈانىبوو كە ۋەلامىكى ئىجابى بە "ئىبراھىم ئەحمەد" بداتەۋە.

* * *

"عيزرا دەنين" پياۋى وەزارەتى دەرەۋەى ئيسرائىل ، ھەۋلى دەدا لە گرنكى پەيوەندى ئيسرائىلى - كوردى كەم بىكاتەۋە، ئەو كەشارەزا بوو لە بۋارى خۆرھەلاتى ناوەرەست ، ۋە ئەۋكاتە لەئىران بوو كارى دەكرد لەبۋارى ھارىكارى كشتوكالى ئيسرائىل بۇ ئىران، لەماۋەى بونىدا لەئىران زانىارى سەبارەت بە بارودۇخى كوردستان لە عىراق كۆبىكاتەۋە.

لە كۆتايى ۱۹۸۷ "دەنين" رايە خودپارىزەكەى خۆى لەبۋارىيەۋە بىلاۋكردەۋە لەكتىبىكىدا بەناۋى "زايۋنى لەھەموو بارودۇخەكاندا" كە وتبۋى: ((رايە خۆپارىزەكەم لەسەرھەتاي شەستەكان دا لەپاش ئەو دىدارانەۋە دروست بوو كە لەگەل بەدرخان و قوتابىيە كوردەكان دا ئەنجامم دابون)).

((ئامانجى دىدارەكانم درىكردن بەۋە بوو كە تاچەند رۆشنىبىرە كوردەكان ئامادەن ۋاز لە خۆشپەكانى خۆيان بەينىن و كار لە پىناۋى نىشتمانەكەيان و ئامانجە نەتەۋايەتپەكاندا بىكەن، ئايا ئامادەن بگەرپنەۋە بۇ عىراق و دانىش لەناۋ گەلەكەيان داۋ شارستانىيەتى و زانىارى بۇ بگۋازنەۋە؟.

ھەرزوو درىك بەۋە كرد كە ئەم ئامادەگىيە لاي رۆشنىبىر و قوتابىيە كوردەكان بونى نىيە و ئامادەى قوربانىدان نىن لە پىناۋ ژياندەنەۋەى گەلەكەيان و راپەراندنى)).

سەرھەراى ئەۋە دەنين درىكى بەۋەكرد كەپرۆسە سەربازىيەكانى عىراق دژى كوردەكان كەپرۆسەى كوشتن و وىرانكارى و لاقەكردى بە كۆمەلى لەگەلدا بوو ، بىرىنكى لەدەرونى ئەو گەنجانەدا دروست كىردبوو ، كە ھەرگىز سارىژنابىت ، درىكى بەۋە كرد كە ئاگرى تورپىيى و تۆلەسەندەنەۋە سالانىكى زۆر گر دەگرئ ، قەرمبووكردەنەۋە سەزىشەكانى عىراقىيەكان ناتوانئى بكوژىنئەۋە.

((بۇم رۋن بۆتەۋە كوردەكان نەينى ناپارىزن ، گەۋرە بىت يان بچوك ناتوانن لە سنگيانا بىشارنەۋە ، و بەكەسى تر نەئىن ھەر نەينىيەكى كوردەكانت دەۋىت دەبىنى خىرا لەسەر ھەموو زمانىكە.

دەننن زياتر دەئيت : ((كوردەكان حەز بە فيربونى شيوازي جەنگى چەتەگەرى و جەنگى روبەرو ناكەن ، زۆركەم خۇيان لەجەنگدا پيكدادان دەست پى دەكەن بە تايبەت جەنگى شيوازي بەرز و گەورە لەبەرئەوى لەهەموو ناوچەكانى عىراقدا هەن ، ئەمە هەلى ئەوى پىداون كە بەكارى تىكدەرانه ژيانى ئابورى لەعىراقدا ئيفليج بكەن ، بەتايبەت لە بىرەنەوتەكان و هىلى شەمەندەفەرەكان و پردەكان و ...هتد، هيج شتىك هيندەى ئەو ئاسان نەبوو بۇيان بەلام نەيان كرد)).

دەننن لەوش دەترسا هاريكارى نيسرائيل بۇ كوردەكان جەخت لەسەر ئەو بىرۆگەيەى عەرەبەكان بكاتەو كە دەئيت : ((نيسرائيل دەستى نيمپراليزمى جيهانيه)) ، پى وانەبوو هيج پىويستىك هەبىت بۇ ئەو و هۆشداريدا ، كەئەگەر كوردەكان بكەونە جەنگىكى كاولكارىيەو ، و هاواربەكن بۇ پرزگاربون ، بەلام نيسرائيل نەتوانيت دەستى هاوكاريان پىبگەيەنيت.

دەننن تا جەخت لەسەر قسەكانى بكاتەو بەشىكى لەو نامەيه بلاوكردۆتەو كە هاورپى رۆژەلاتناسە نيسرائيلەكەى بۆى ناردو لەتەموزى ۱۹۶۳ دا و تىيدا دەئيت : ((هاوكارى كوردەكان وەك يارىكردن بەناگر وايە تا ئەگەر دەولەتى كورديش دروست بىت دان بە نيسرائيل دا نانيت ، باوهرپش ناكەم ئەو دەولەتە دروست ببىت ئەمرو و سبەى ، هەرەها پىويستە پەلە نەكەين لەبەكارهينانى زاراوى گەل بۇ كوردەكان)).

دەننن دەئيت : هەمو ئەم دراوانە لەگەل ئەو دیدارەى كە لەگەل بارزانيدا ئەنجام دا بونەهۆى دروست بونى ئەو رايە لای من ، وە بە خۆ بەدورگرتن لە تىوہگلانى نيسرائيل بە هاوكارى كوردەكان بە شيوميەكى راستەوخۆ بە تەواوتى دلتيا بوەتەو لەوى كە هيج هەليك نىە لەبەردەم كوردەكاندا بۇ دەستكەوتنى پارچەزەوييەك تاسەربەخۆيى خۇيانى لەسەر رابگەيەنن ، جگە لەو هيج سنورىكمەن نىە هاوبەش بىت لەگەلتيدا بۆيە هاوكارى لەرپگەى لايەنى سىيەمەو دەبىت وادەكات كە پاپەند بين بەگۆرانكارى و دەرەنجامەكانىەو.

دەكات بەپېدانی مافی ئۆتۈنۆمی ، كوردەكان پېیان وابوو كەئەمجارە "عبدالناصر" ناوبژیوانی دەكات لەنیوان عارف و كوردەكان ، چونكە پېی وایە كوردەكان گەورەترین كێشەن لەبەردەم ئەویدا كە سەرگردایەتی جیهانی عەرەبی بەدەستەو بەگرێت.

لەسەرئەو بنەمایە بارزانی بپاریدا بەوشیاریبەو مامەئە بكات و بیرۆكەى چەكدامائینی كوردەكانی رەتكردەو ، و تا هەستی مەترسی خۆی پېشان بدات ، داواكارى "عارف"ى رەتكردەو بۆ رۆشتن بۆ "بەغداد" تا لەپادىوی ئەویە بانگەوازی راگرتنى شەرپ رابگەپەنیت.

بەلام ئێرانیهكان "عبدالناصر" یان بەگەورەترین دوژمنى خۆیان دادەنا ، بۆیە دانپیدانانیان بەرپێكەوتنەكەدا رەتكردەو ، كە بەدەست هاتبوو گومانیان بە مستەفا بارزانی زۆر زیادى كردبوو.

* * *

لە زەمینەى ئەو بارودۆخەدا كە باسكرا ، دابەشبون لە نیومندی كوردەكاندا زیادى كرد ، ئەو لایەنەى كەتالەبانى و ئیبراهیم ئەحمەد سەرپەرشتیان دەكرد پەيوەندییەكى پتەویان بەئێرانەو هەبوو، بارزانی و لایەنگرانیان بە بەكریگراوى عەرەب ناو دەبرد ، ئەو دوانە زۆر لەبارزانی جیاواز بوون لەبارەى چۆنیەتى بەرپۆمبەردنى كاروبارى كوردەكانەو ، ئەو دوانە كەبیرۆكەى لیبرالیان هەبو ، كە زۆر جار وای دەكرد بە شیوعى وەسف بكرین ، پېیان وابوو بارزانی ستەمكارە هەولیان دەدا كە دەسەلاتى خۆیان لەرێگەى جینی رۆشنبیرە شارییهكان و گەنجانەو كەتێرپوانینی لیبرالى پێشكەوتویان هەبوو بچەسپینن و دەیانخواست كە بربۆچونە خێلایەتیهكان كەمبەكەنەو.

ئەو دوانە ئاگرپەستی پېشنیاركراویان رەتكردەو ، وەك بەلگەى لاوازی بارزانیان لەقەلەم دەدا ، دەستیان كرد بە ناوانى لەنیوان خۆیان و خەلكى تریشدا بە "خیانەتكار".

له راپۆرتی پۆلی ههوالگری سه‌ریازی ئیسرایلی دا هاتوه دهرباره‌ی ئه‌و دوو
پیاوه "ئه‌حمهد و تاله‌بانی - وهرگێر -" ، ئه‌وان ده‌یانه‌وێت له‌ رێگه‌ی چه‌که‌وه
بگه‌نه‌ چاره‌سه‌ر و هه‌مو په‌یوهندیه‌کان له‌گه‌ڵ حکومه‌ت بپه‌چرێن.

"مسته‌فا قه‌رده‌اغی" که‌ ئه‌وسا وه‌ک سه‌کرتیری بارزانی گاری کردووه‌ ده‌لی :
بارزانی "ئیه‌راهیم ئه‌حمهد"ی خوێش نه‌ده‌ویست ته‌نانه‌ت له‌ورۆژانه‌شدا که‌
به‌یه‌که‌وه‌ کاریان ده‌کرد.

له‌ ۱۰ی ئازاری ۱۹۶۴ له‌ مالی رۆژنامه‌نوس "ئه‌ریک رۆلۆ" کۆبونه‌وه‌یه‌کی کوردی -
فه‌ره‌نسی رێکخه‌را به‌به‌شدارێ "به‌درخان" و "تاله‌بانی" و "وانلی" و ژماره‌یه‌ک
که‌سایه‌تی کوردی تر ، له‌وێ تاله‌بانی ووتی: ((داها‌توو له‌ناو ده‌ستی پارته‌ی
دیموکراتی کورددا‌یه‌ که‌ ئاره‌زوی به‌رده‌وامیدانه‌ به‌ جه‌نگ ، به‌لام بارزانی
په‌یچه‌وانه‌ی ئه‌وه‌ ده‌کات)).

ووتی که‌ ئه‌و - تاله‌بانی - نوێنه‌ری خوازه‌رای ئه‌و حیزبه‌یه‌ ، هه‌روه‌ها توپه‌یی
زۆری خوێی له‌ئیسرایل نه‌شارده‌وه‌ که‌ هاریکاری بارزانی ده‌کات ، و تاوانباری
کرد به‌نه‌پاراستنی نه‌ینیه‌کان.

له‌هه‌تسه‌نگاندنه‌کانی ئیسرایل بۆ هه‌لۆیسته‌کانی پارته‌ی دیموکراتی کورد هاتوه
((نازانین ئه‌و هه‌لۆیسته‌ سه‌ربازییه‌ی پارته‌که‌ به‌هۆی په‌یوه‌ندیوه‌یه‌تی
به‌ "ساواک" وه‌ که‌دژی رێکه‌وتنی کوردی - عێراقیه‌ ، یان به‌هۆی هۆکاری
تره‌وه‌یه‌.

جیاوازی نیوان تاله‌بانی و بارزانی گه‌یشه‌ ئاستی جیاپونه‌وه‌ی ئاشکرا و
سنوردانان له‌نیوان باگور و باشوردا ، هه‌ردولا هێرشێ تۆمه‌تبارکردنی یه‌که‌تریان
به‌ خیانه‌تکار ده‌ستی بێکرد ، هه‌رزوو جه‌نگێکی خوێناوی له‌نیوانیاندا به‌رپابوو،
که‌ له‌ ته‌موزی ۱۹۶۴ دا گه‌یشه‌ لوتکه‌، بارزانی تییدا سه‌رکه‌وتوو بوو، که‌ وای کرد
"ابراهیم احمد" و سه‌دان لایه‌نگری رابکه‌ن بۆ ئێران ، پاشان تاله‌بانیش هه‌لات
بۆ ئێران، کورده‌کان و "بارزانی" داوايان له‌ ئێران کرد که‌ "ئیه‌راهیم

ئەحمەد"يان تەسلىم بىكات، بەلام ئىرانىيەكان پىشيان كەوتن و مافى پەنابەرى
سىياسيان پىدا، بەمەش خۇيان لەداخوازىيەكە دزىەوہ.

"ساواك" لایەنگرانى ئىبراھىم ئەحمەدى پىر چەككردو لە ئابى ۱۹۶۴ دا ناردنىەوہ
بۇ كوردستان ، بەلام ھىزەكانى بارزانى گورزىكى كوشندەيان لىدان و ناچارىان
كردن بگەپنەوہ بۇ ئىران ، كە ئەمجارەيان لەچەكى دامالین و سەربازگەپەكى لە
نزىك "ھەمەدان" بۇ تەرخان كردن.

بارزانى لەو ئەزمونانەوہ كە بەدەستى ھىنابون لەئەنجامى شەپى نىوخوۋە ، پاش
كۆتايى ھاتنى شەپەكە دوبارە رىزەكانى خۇى رىكخستەوہ تۆرى پەپوھندىيە
دەرەكەكانى خۇيشى گۆرى .

"شا" ھەستى بەمەترسى دەكرد كە بارزانى بەئەنقەست كوردەكانى ئىرانى لى
ھان بدات ، بۆپە بە "شىوعى" وەسفى دەكرد.

لىپرسراوىكى بالای ئىسرائىل دەئىت: ((ھەولئىكى زۆرم دا تا شا ھەناعەت پى بىكەم
، بەوہى كە بارزانى دزايەتى ئەو ناكات وە بارزانى تاكەكەسە كە گرەنتى
بەرژەوھندىيەكانى ئىران دەكات لەگەل عىراق بەلام ئىرانىيەكان رىگەيان
بەبارزانى نەدەدا كە ئاودىوى سنورى ئەوان ببىت ، سنورەكانىان نەدەكردەوہ
تەنھا بەدەستىوەردانى من نەبىت، "شا" ھەمىشە لەرابوونى كوردە ئىرانىيەكان
دەترسا)).

بەلام ھەرزوو ئىرانىيەكان بۇيان دەرکەوت كەناتوان لە كوردستان جگە لەبارزانى
پشت بەھىچ لایەنىك ببەستن ، تالەبانى و ئىبراھىم ئەحمەد دەستىان لە
كاركیشايەوہ يان دەرگران لەسەرکردايەتى پارتەكە ، بەھۇى روداوەكانى پىشەوہ
كەحىزبەكەى كرد بە دوولتەوہ ، بەلام بەشى گەورەى لەگەل بارزانى مايەوہ
لەگەل فەرماندەكانى ھىزى پىشمەرگە كە لەگەل ئەودابوون ، لەگەل بارزانى و
سەرکردايەتىكى نویش بەرەبەرە دروست دەبوو ، كە ناوئرا بە "پۆلىت بىرۆ" ،
لە ئەندامانى ئەم سەرکردايەتىە دوو كەس ناسرابوون كە ھەردوکیان پەپوھندىان

به ئيسرائيلهوه هه‌بوو، ئه‌وانيش " حبيب محمد كريم " كوردىكى فهىلى بوو كه
 كۆمه‌له‌يه‌كى شيعه‌ن له ئيرانه‌وه كۆچيانكرده بو عىراق له ناوه‌راستى ئەم
 سه‌ديه به‌لام به خيرهاتنيان ئى نه‌كراوه ده‌ركراون ، دوه‌ميان " دكتور مه‌حمود
 عوسمان " ده‌رچوى هه‌ردوو كۆليزى ماف و پزىشكى ، سه‌بارمت به " دكتور
 مه‌حمود " ده‌ميشد كرۆن " ده‌ئيت: ((له ته‌نيشت تاله‌بانى و ئىبراهيمه‌وه كارى
 ده‌كردو پشتگىرى له‌بىروبۆچونى لىيرائى ده‌كرد ، به‌لام له‌كاتى ياخيبيونيان له‌وان
 جىابوه‌وه به‌تايبه‌تى له‌به‌رئه‌وه‌ى به‌ته‌واومتى باومرې به‌وه‌بوو كه به‌كۆتايى
 هاتنى بارزانى ياخييونى كورده‌كانى عىراق به‌يه‌كجارى كۆتايى دى)).

هه‌رزوو " دكتور مه‌حمود " نه‌ك ته‌نها بووه دكتورى تايبه‌تى بارزانى به‌لكو
 بووبوه وه‌زىرى ده‌ره‌وشى ، كاتىكيش ئاره‌زوى فيربونى فه‌رمىسى كرد ئيسرائىل
 نامىريكى ريكۆردمى ده‌ستى بو نارد كه چهنه كاسىتئىكى فيركارى فه‌رمىسى
 له‌گه‌لداوو.

* * *

مۆساد ئاگادار نه‌بوو له‌و روداوانه‌ى كه له‌سه‌رئاستى نيوخويى كورده‌كاندا رويدا،
 كاتىك له‌تشرىنى دوه‌مى ١٩٦٤ مۆساد گه‌توگۆى ده‌كرد له‌سه‌ر دۆسيه‌ى ناردىنى
 چه‌ك بو كورده‌كان ، فه‌سه‌كردن له‌سه‌ر " ئىبراهيم نه‌حمه‌د " وبارزانى بوو ،
 به‌يه‌كه‌وه كه " مائىر عمىت " پاش چهنه رۆژىك زانى كاتى وه‌ختى كۆيونه‌وه
 خوليه‌كه‌ى هات له‌گه‌ل " فقرفان " له تاران ئه‌وكات ئه‌و لىكپچرانه گه‌وره‌يه‌يه‌ى
 زانى كه له‌سه‌ركردايه‌تى كورددا رويداوه ، و زانى كه " ساواك " سه‌ره‌پاى ئه‌وه‌ى
 رويدا كار له‌گه‌ل بارزانيدا ده‌كات، چونكه ئه‌و تاكه‌كه‌سه كه‌خاومنى فه‌سيه ئىستا
 له‌كوردستاندا ، به‌لام به‌داخه‌وه ئه‌و ئىستا جه‌نگ ناكات له‌گه‌ل عىراقىه‌كان
 به‌هۆى ئاگر به‌سته‌وه كه له نىوانياندايه.

به‌لام روداوه‌كان له‌كوردستان هه‌رگىز به‌رده‌وام نابن ، كورده‌كان بىيان وابوو كه
 عىراقىه‌كان خويان ده‌دزنه‌وه له پىدانى مافه‌كانيان ، داواى ئه‌وه‌يان ده‌كرد كه

حکومت ئاگاداربکهنهوه تا وهفای بۆ بهئینهکانی هه بیئت ، ئەگینا کوردەکان دەسهلاتییکی کوردی سەر بهخۆ دروست ئەکەن ، لەو یاداشتەدا که بارزانی له ۱۱ ی تشرینی یهکەمی ۱۹۶۴ بۆ "عارف" ی نارد هاتوه : ((گەل کورد کيانیکی خەیاڵ نیه ، کهمایهسی له خاکدا نیه تا بتوانی گفتوگو و بریاردان لهسەر مافهکانی دوا بخهیت، بهلام ههمیشه ئەم گەله پاپه‌ند بوه به چاره‌سەری ناستیانەوه بۆ کێشه‌کە‌ی وه ناماده‌ی ههمو قوربانیدانیکه بۆ پارێزگاریکردن لهو مافه و داخوازیه‌کانی)). پاش نزیکه‌ی مانگیك عارف "تاهیر یحیی" سەرۆکی ئه‌رکانی گشتی کرده سەرۆکی حکومت که‌په‌یوه‌ندی به‌رده‌وامی هه‌بوو له‌گه‌ڵ کورده‌کاندا و دەستی‌کرد به‌هه‌ول‌دانی زۆر بۆ په‌ره‌پێدانی ناوچه کوردیه‌کان ، وه‌ك ئه‌وه‌ی که له‌رێکه‌وتننامه‌ی شوباتی ۱۹۶۴ برپاری له‌سەر‌درا‌بوو ، به‌لام هه‌رزوو پون بوه‌وه ، که نیه‌تیکی جددی له‌پشته‌وه نه‌بوه به‌ره‌به‌ره سەرۆکی حکومتی نوێ دهنگی ده‌خسته پاڵ دهنگی ئه‌وانه‌ی ده‌یانگوت : ((کورده‌کان وازناهێنن به‌وه‌ی پێیان ده‌دن داوا‌ی سازشی زیاتر له عی‌راق ده‌کەن)).

له تشرینی دوهمی ساڵی ۱۹۶۴ ژهنه‌رال "عزیز الجنابی" کرایه سەرۆکی ئه‌و ده‌سته‌یه‌ی که‌برپاری‌بوو چاره‌سەری مه‌سه‌له‌ی په‌ره‌پێدانه‌که بکات ، زاگه‌یه‌نرا که بری ۱۰ ملیۆن دینار بۆ حیبه‌جێکردنی ته‌رخان کراوه ، به‌لام پاشان پون بویه‌وه زۆرینه‌ی ئه‌و بره‌ پارویه وه‌ك به‌رتیل دراوته چه‌ند که‌سانیک له‌سه‌رکردایه‌تی کوردی بۆ ئه‌و جه‌نگه‌ده‌رونیه‌ی ده‌یانویست له‌ دژی بارزانی بیکه‌ن.

کورده‌کان بۆیان ده‌رکه‌وت که‌حکومه‌ت زۆر لاواز بوه‌و مه‌ترسی کودم‌تا بێ‌په‌رانه‌وه به‌ سه‌رسەری ئەندامه‌کانیدا ده‌خولێته‌وه.

وه له‌وماوه‌یه‌دا ده‌زگا‌کانی هه‌والگری ئیسرائیل وه‌ك له‌ به‌لگه‌نامه‌یه‌کی نیوخۆی هاتوه که‌به‌رواری ۲۷ ی نیسانی ۱۹۶۵ ی پیه‌ویه ئه‌و وه‌سفیه‌یان به‌ هه‌ند وه‌رگرت که‌ رۆژنامه‌نوسیکی به‌ریتانی وه‌سفی کورده‌کانی پێ‌کرده‌وه که ده‌لیت: ((مه‌حاله کورده‌کان تیک‌بشکێنرین به‌لام کورده‌کانیش توانای ئه‌ومیان نیه که چۆک به‌دوژمه‌ن‌کانیان دا‌بدەن، ئاشکرایه دوژمه‌ن‌کانی کورد تا پادمیه‌کی زۆر هه‌مان دوژمه‌ن‌کانی ئیسرائیل بون)).

بەشى ھەشتەم / جۇنسۇن نامەكەي بارزانی رەت دەكتاتەو

كاتىك "ئۇلف ھرۆبن" بەلى مەقدەمى ھەبوو لە پۇلى ھەوالگىرى سەربازى لە ھەيئەتى ئەركانى ئىسرائىل دىارى كىرد بۇ كاركىردن لەبواری تۆيزىنەو ھە پەيوەندى لەگەل ھەوالگىرى بيانى ، كاتىك بوو بەپاشكۆى سەربازى ئىسرائىل لەپارىس لە سالانى نيوان ۱۹۶۲ - ۱۹۶۴ دەستىكىرد بەنوسىنى رۇمانىكى سەركىشانە سەبارەت بەبەگىرگىراوئىكى ھەوالگىرى نىردراو ھە پەكى لە دەولەتە دوژمنەكان تاپەيوەندىيەكى ئاشتەوايى لەگەلىدا دروست بىكات.

لەميانەتى نوسىنى رۇمانەكەدا ، دەرنىجامەكەى پوخت كىردەو لەو ھەكى خەيال دەكىرەت بىيئەراستى ، لەسەر ئەو بەنەمايە روىكىردە سەروكى مۇساد "مانىر عمىت" و داوايى لى كىرد كە يارمەتى بىدات لەو ھەكى دەواو كىردنى خىزمەتى سەربازى لەسەرئاستى دروستكىردنى پەيوەندى كاربىكات لەنيوان ئىسرائىل و ھاوسىكانىدا ، عمىت بىيى وت كە راستى پىكاو ھە سەروكى ھەكومەتىش لىقى ئاشكۆل ھەمان شت دەخوزىت.

عمىت ھەلامى داواكەى "ھرۆبن" ى داىھو بەگواستەو ھەكى لە سوپاى ئىسرائىلەو ھە بۇ مۇساد و خىستىە پۇلى - تىفل - جىھان كەكارىان دەكىرد لەناستى دروستكىردنى پەيوەندى لەگەل ھەلامانى بيانى دا تالەوئى كاربىكات لەبواری خۇرھەلاتى ناو ھەراست و چوار دەورەكەى ، لەگەل ئەو ھەلامات و گەل و ھۆز و جالىە و ئۆپۇزسىۋانەكى كە پەيوەندىان نىە لەگەل ئىسرائىل كاربىكات.

بەپىيى ژمارەيەكى زۆر بلاوكرائە مۇساد جگە لەتوركىاو ئىران ، لەگەل زۆر لاپەنىتردا كارى كىردو ھە، لە "يەمەنى باكور" و "يەمەنى باشور" و "عەممان" دەستىكى درىژى ھەبو ھە، لە لوبنان دا لەسەرەتاي ھەفتاكانەو ھە ، ئەو چالاكىانە كەپىشتە لوتكە لەماو ھە پىرۇسەى "ئاشتى جەلىل = جەنگى لوبنان" ۱۹۸۲ دا.

لەتشرىنى دوو ھەمى ۱۹۶۴ بالۆيز "ھىشەر" ئەفسەرى پەيوەندىدارى سەرمەكى لەگەل "بەدرخان" بىزارى خۇي پىشاندا بەھۆى ئەو ھەكى كەئىسرائىل ھارىكارىيەكى

راسته‌قىينه پېشكەشى كوردەكان ناكات ، بەلام "هروڤن" موژدەى ئەوەى پېدا
 كەدۆسىيەى كوردى گۆرانكارىيەكى گەورە بەخۆيەو دەبىنېت بەنىسبەت
 ئىسرائىلەو ، هروڤن نەيدەزانى كە ئىرانىيەكان هەمان ئەوانەى كە ئىسرائىلىيان
 توشى شۆك كورد لە كانونى دوەمى ۱۹۶۴ كاتى داوايان كورد ھارىكارى كوردەكان
 بكات ، جارىكى تر توشى شۆكى دەكەنەو لە ۲۴ى كانونى يەكەمى ۱۹۶۴ لەرپۆزى
 دواتردا "فقرفان" ئىسرائىلىي ناگادار كورد كە "عصمت شريف وانلى" رپوو
 لەئىسرائىل دەكات بە رازىبوونى ئىران ئەويش لەسەرئاستى فكري و كەسايەتى ،
 لە "ئىبراھىم ئەحمەد" و "تالەبانى" ھو نزيك بوو، بېريارى دابوو لەگەل بارزانيدا
 كاربكات ، ديارىكرا بەئەندامى سەرگردايەتى بالاي ياخيپونى كوردى ، و
 بەنويئەرى تايبەتى ياخيپونى كورد لەدەرەو ، و وتەبېزى بارزانى سكرتېرى
 گشتى ليژنەى داكۆكى لەمافەكانى گەل كورد.

* * * *

"وانلى" بووهميوانى "هروڤن" ، هروڤن ھاوپرېيەتى كورد لەو كۆبونەو ھەيدە لەگەل
 "عميت"ى سەرۆكى مۆساد و لەگەل جىگرەكەى "كروژ" ە بەرپۆمبەرى گشتى لە
 ھەزارەتى دەرەو "يعقوب لىبى" و سەرۆكى پۆلى ھەوالگى سەريازى "نەھارۆن
 يارىف" و ھەردوو لىرسراوى پۆلى خۆرھەلاتى ناومرپاست لە ھەزارەتى دەرەو
 "ياعىل ھارد" و "عيزرا دەنين" ، وانلى بۆ ھەريەك لەوانە نامەيەكى بارزانى پى
 بوو كەئەوى داناو ھەك وتەبېزى ھەرمى بەناوى ياخيپونى كوردەكانەو.

لەو كۆبونەو ھەيدە وانلى وتى : كە بەدرخان لەيارىيەكە چوئەدەرەو ، وتى :
 بەدرخانى ئەرستۆكراتى بەكەلكى ئىشى كوردەيى نايەت ، ە نوپنەرايەتى ھىچ
 لايەنىكى ھەرمى ناكات ە ھەروھا "وانلى" پىنشىارى كۆمەلك مەسەلەى كورد
 كە ھەرگىز بلاونەكراوئەو ە بەنھىنى ماوئەتەو.

لەپاش ئەو سەردانەى كوردى و ئەو مەسەلانەى خستىنەرپوو ، دەزگای ئىسرائىل
 خىرا دەستى بەكار كورد ، مۆساد دەستى كورد بەنامادەكردنى لىستىك لەوچەتەنە

که "وانلی" داوايکردبوو ، وه ئاماده‌کاری کرا بۆگواستنه‌وهی بۆتاران و له‌وئشه‌وه بۆ کوردستان ، وه له‌چوارچۆیه‌ی هاریکاریه میدیاییه‌کانیشدا ، دیباچه‌یه‌کی میدیایی ئاماده‌کراو به‌هه‌موو لایه‌کی جیهاندا بلأوکرایه‌وه.

دهسته‌ی ئیسرائیلی ناوبراو پېشنیاری کرد که ده‌سته‌یه‌کی تایه‌تی کوردی دروست بکات بۆئه‌وه‌ی بیان نیریت بۆ ئەمریکا بۆکارکردن بۆ به‌ده‌سته‌ینانی هاریکاری سیاسی و دارایی و پتی و ترا که ئیسرائیل تیجوی دارایی سه‌ردانه‌که له ئه‌ستۆده‌گیریت.

پاره‌هه‌میشه بۆ کورده‌کان مه‌سه‌له‌یه‌کی گه‌لیک گرنگ بوو، تا ئاستی حوکمی بون و نه‌بونیان ، له‌و ووتاره‌دا که "جاك ئەندەسۆن" ی رۆژنامه‌نوسی ئەمریکی نوسیویه‌تی که رۆژنامه‌نوسی‌که زۆر پشت به‌زانیاریه هه‌واگریه‌کان ده‌به‌ستیت له ۱۷ی ئەیلولی ۱۹۷۲ له "واشنتن پۆست" ده‌لیت : "نێردراویکی ئیسرائیلی هه‌موو مانگیک به‌ئیراندا دزه ده‌کات بۆ کوردستان له‌گه‌ل خۆی بری په‌نجا هه‌زار دینار ده‌بات بۆ بارزانی که‌ئه‌وه‌ش به‌شی ئیسرائیله له‌هاوکاری یاخیبونی کوردی ، جیی بیر خستنه‌ومه‌یه که سه‌رۆکی حکومه‌ت "مه‌ناحیم بیگن" له ئەیلولی ۱۹۸۰ دا جه‌ختی له‌وه‌کرده‌وه که ئیسرائیل یارمه‌تی کورده‌کانی داوه به‌جه‌ک و به‌پاره‌ش.

"وانلی" په‌یوه‌ندی خۆیی به "ئیبراهیم ئەحمه‌د" ی ڕکابه‌ری بارزانی که له‌تاران داده‌نیشته نه‌شارده‌وه ، ده‌ریخسته که به‌رله‌وه‌ی رۆبکاته ئیسرائیل له‌گه‌ل "ئەحمه‌د" کۆبۆه‌ته‌وه و پرازیبونی ئه‌وی وه‌رگرتوه بۆ رۆوکردنه ئیسرائیل ، پێویسته ئیسرائیلیش به هه‌مان شیوه بیت په‌یوه‌ندی به "ئەحمه‌د" وه نه‌بچرپنیت ، هه‌رچه‌ند ئەحمه‌د و تاله‌بانی هه‌له‌یان کرد کاتیک له‌به‌های بارزانیان که‌مکرده‌وه وه‌ک سه‌رکرده‌یه‌کی نیشتمانی بۆ کورده‌کان.

دۆسیه‌ی "وانلی" وه‌ک دۆسیه‌ی مامه‌له‌کردن وابوو له‌گه‌ل هه‌ردوو لایه‌نی یاخیبونی کوردی به‌نیسه‌ته مۆساده‌وه ، مۆساد ده‌رمه‌نجامیکی بۆ ده‌رکه‌وت

که چهند داویک له گهڼ "نیراهیم ئەحمەد" هه بیټ ، به لām له بونی په یوهندی کرداری دور بکه ونه وه.

"وانلی" داوا یکرد زانیاریه کانی سهردانه که ی بۆ ئیسرائیل به ئەحمەد نه ئیین ، وه ئیسرائیل بۆی رون بکاته وه که سه ره پای نه و پیزه ی که ای نه و هه یه تی به لām ناتوانیت و نایه ویت تیوه گلین له ناکۆکی نیوان کورده کاندای ، ئیسرائیل به و رۆحیه ته وه مامه له ی کرد کاتیک نیراهیم ئەحمەد داوای هاوکاری دارایی کرد .
وانلی له رۆژانی سهره تای کانونی دوومی ۱۹۶۵ ئیسرائیلی به جبه یشت ، سهردانه که ی به ههنگاو یکی یه کلاکه ره وه وه سف کرای بۆ دروستکردنی په یوهندی ئیسرائیلی - کوردی .

"وانلی" گه رایه وه کوردستان و راپۆرتیکی تیروته سه لی سه بارمت به ده رهنجای سهردانه که ی بۆ ئیسرائیل پشکه ش کرد، له شوباتی ۱۹۶۵ روی کرده نه وروپا له رینگه یدا به ره و نه مریکا بۆ نه وه ی هه لمه تیکی راگه یاندن نه نجام بدات له وئ .
وه زیری ده ره وه ی عیراقی "صبحی عبدالحمید" له وما وه یه دا لیدوانیکی دا بۆ رۆژنامه ی "الخبار" ی میسری و وتی: ((داخوازیه کانی کورد له لایه ن ه یج حکومه تیکی عیراقیه وه قبو ل ناکریت ، ه یشتا نه و عیراقیه له دایک نه بوه که رازی بیټ به جیابونه وه ی به شیک له ولاته که ی (کوردستان) وه رینگه بدات به دامه زراندنی حکومه تیک)).

گومان له وه دا نیه نه و کاتیک وایده گوت دلنیا بوو که کوشتاره که به هه موو هیزیکه وه به رده وام ده بیټ.

له کاتی نه و گه شته دا که "وانلی" کردی بۆ نه مریکا له ناوه راستی نیسانی ۱۹۶۵ بارزانی رایگه یاند :

((هه رده ولته تیک ناتوانی بمینیتته وه و بژی ته نها نه گه ر له لایه ن یه کی له دوو کوتله گه وره که وه پشتیوانی ئی نه کری)).

بەزانی ئه‌وه‌ی كه‌تېروانىنى كورده‌كان نه‌ده‌گونجا له‌گه‌ڵ نه‌و بېرۆكانه‌ی سوڤيه‌ت هه‌يبوو ، ناسايى بوو كه‌ روو له‌ئه‌مريكا بكه‌ن بۆيارمه‌تى، سه‌ره‌راى ئه‌وه‌ ئه‌مريكا هه‌تا ئه‌مپووش وه‌لامى داخوازه‌كانى كوردى نه‌داوه‌ته‌وه‌، جى بېرخستنه‌وه‌يه‌ كه‌ بارزانى داواى له‌ ئيسرائيل كردبوو له‌وبارمه‌يه‌وه‌ هاوكارى بكات ، به‌راستى ئيسرائيل بى ئومىدى نه‌كرد و راپوژكارى تايبه‌تى خسته‌خزمه‌تبه‌وه‌ بۆ ئاموژكارى و سه‌ره‌رشتى كردنى بۆ دروستكردنى په‌يوه‌ندى له‌كاتى گه‌شته‌كه‌يدا بۆ ئه‌مريكا ، هه‌روه‌ها له‌ كۆمپانياكانى په‌يوه‌ندى گشتى ئه‌مريكى شاره‌زاين بۆبه‌كردى گرت.

له‌هه‌مان كاتدا بالۆيزخانه‌ى عيراق له‌ "واشنتن" هه‌ولتيكى زۆريدا له‌ پيناو فه‌شه‌له‌ينان به‌ گه‌شته‌كه‌ى "وانلى" ، وه‌ فشاريكي زۆريان خسته‌سه‌ر وه‌زاره‌تى ده‌ره‌وه‌ى ئه‌مريكى و له‌سه‌رئهو ناسته‌ سه‌ركه‌وتنيكى به‌ره‌راوانى به‌ده‌سته‌هينا به‌ جوړيك هه‌مو لايه‌نه‌ بالآكان جگه‌ له‌هه‌ندىك ئه‌ندامى ئه‌نجومه‌نى پيران و هاوكاره‌كانيان ئاماده‌نبون پيشوازي ئى بكه‌ن و له‌گه‌لى بدوين ، كاتيک وانلى په‌يوه‌ندى كرد به‌ "فيليب تالبوت" ياریده‌ده‌رى وه‌زيرى ده‌ره‌وه‌ى ئه‌مريكا بۆ كاروبارى خۆره‌له‌تى ناوه‌راست و ياریده‌ده‌ره‌كه‌ى رمتيكرده‌وه‌ په‌يوه‌نديه‌كه‌ به‌و بگه‌يه‌نييت و به‌ "وانلى" وت : كه‌ هه‌يچ كارمه‌نيك له‌وه‌زاره‌تى ده‌ره‌وه‌ ئاماده‌ نيه‌ له‌گه‌لىدا كۆبيته‌وه‌ ، كاتيکيش راپوژكاره‌ ئيسرائيليه‌كه‌ى "وانلى" په‌يوه‌ندى كرد به‌ وه‌زاره‌تى ده‌ره‌وه‌ى ئه‌مريكاوه‌ زۆر به‌ راشكاوى پيى وترا بارودۆخى عيراق زۆر ئالۆزه‌ و ئه‌مريكاش نايه‌وييت په‌نجه‌ى تۆمه‌تى بۆ رابكيشريت به‌وه‌ى كه‌يارمه‌تى كورده‌كان ده‌دات ، به‌لكو وه‌زاره‌تى ده‌ره‌وه‌ سه‌ركه‌وتوو بو له‌هه‌لوه‌شانده‌وه‌ى ئه‌وه‌ كۆبونه‌وه‌يه‌ى كه‌ وانلى ده‌يوست گريى بدات له‌گه‌ڵ سه‌رۆكى يه‌كى له‌ليژنه‌ لاهه‌كه‌يه‌كانى سه‌ر به‌ليژنه‌ى ده‌ره‌وه‌ى ئه‌نجومه‌نى پيران ، هه‌روه‌ها كۆبونه‌وه‌ له‌گه‌ڵ داداوه‌رى دادگاى بالآى "وليه‌م دۆگلاس" كه‌ به‌راستگويى له‌گه‌ڵ كورده‌كان ناسراوه‌ به‌م شيومه‌يه‌ وانلى هه‌يچى بۆنه‌مايه‌وه‌ ،

جگه له و دیدارانهی نهنجامی دا، و په یوهندی کردن به سه روکانی رېکخراوه خو به خشه کان و گریدانی کونگره ی روژنامه وانی، و چهند وانه په ک له ناومنده نه کادیمیه کاندا، و په پېشکەش کردنی یاداشت به چهند شانیدیکی نه ته وه په کگرتوه کان.

وه له ای ئایاری ۱۹۶۵ وانی ژماره یه کی زور نامهی نارد بو کومه ئیکی زور له نه ندامانی "نه نجومه نی پیران" و "نه نجومه نی نوینهران"، زانیاری ته وای له سه ر نه وه تیدابوو که له کوردستاندا ده گوزهریت : ((په نجا هه زار سه ربازی عیراقی به شدارن له جه نکه کاندا به پالپشتی بومب و هیزی ناسمانی وه چهنده ها هاو نیشتمانی له ژنان و پیره پیاو ومندا ل به رکه وتون به هوی بومباران کردنیان به بومی ناپالم له فرۆکه ی "میگ و ئالیوشن" و "هۆکه ره نته ر"ی عیراقی، بوته هوی سوتانی دانه ویله کان و کشتوکال و ههروه ها کوژرانی مانگا و مهرو مالاته کانیان، جه ماوه ری ئیمه ئی ده کوژری و برسی ده کری و له سه رخا که که ی خو ی ده رده کری و هه ردو کوماری "میسر" و "سوریا" هیزه کانی عیراق پرچه ک ده که ن به چه کی جیاواز و ده مامکی دزه گاز و ریزه یه کی زور له چه کی کیمیایی، نه وه هه مان نه و جه کانه ن که میسریه کان بو چه وساندنه وه ی خه لگی یه مه ن به کاریان هیئا، پینچ هه زار سه ربازیان ناردوه بو عیراق نه مه ش بو پشتیوانی سوپای عیراق که هونه ری و شاره زیان له جه نگی شاخوای تیدایه، سه ربازی هه ردو وه له ته که که له "خه لیفان" شاریکه له عیراق راهینانیان کردوه)).

((کوماری عه ره بی یه کگرتو ریزه یه کی زور چه کی نوپی داومه ته عیراق به تاییه ت چه کی سو فیه تی و په نجا فرۆکه ی "هه لیکۆپته ر" بو دابه زانندی سه ربازانی سوپای عیراقی له شاخه کانی کوردستان له فرۆکه خانه ی موصل ۱۲ فرۆکه ی سه ربازی سه ر به هیزی ناسمانی کوماری عه ره بی یه کگرتو راگیراون له گه ل ۲۴ فرۆکه ی تر له که رکوک، و سه رکرده ی سوپای عیراقی رایگه یاندوه که "سو فیه ت" و "یوغوسلافیا" چه کیان پی داوه)).

((له شوباتى ۱۹۶۵ دوو كەشتى جوتئىنراوه لەبەندەرى "ئەسكەندەرىيە" وه بۇ بەندەرى "بەسرە" كە چەكيان ھەلگرتووھ ، من زۆر دلگرانم بەوھى كە حكومەتى ئەمريكى چەك بەدات بەعيراق وەك چۆن پيشتەر بەفەرمى رايگەياندبوو ، چونكە ئيمە دئنيان كە ھەرچەكئىك بەدريت بەعيراق راستەوخۆ لەدژى كوردەگان بەكاردەھيئەت)) .

((له پاش رېكەوتننامەى ئاگر بەست لە ۱۰ شوباتى ۱۹۶۶ رېكخراوى "CARE" ى سەر بە نەتەوھەيەگگرتوھگان خۆراكى بەبېرى پينچ مليۆن دینار بۇ كوردەگان ناردبوو، بەلام ئەو خۆراكە چنگى حكومەتى عيراقى كەوت و ھەرگيز نەدرا بە ئيمە)) .

((ئيمە داواى يارمەتى خۆراكى و پۆشاك و چادر و خيمە دەكەين ، وه داوادەكەين ل رېى بەغدادەوھ نەنيردرين ، بەلكو لە رېگەى خاچى سور و رېكخراوھ كوردیەكانەوھ بېت)) .

لە يەكى ئاياردا "وانلى" نامەيەكى لە ھۆتيلەكەى بۇ ھاتبوو ، بەپەيامنيرى "نازانسى دەنگوباسى سۆفیهتى" ناسراو بە "تاس" داواى كۆبونەوھەكى بەپەلەى كردبوو لەگەل "وانلى" ، لەدیدارەكەدا كە لەنوسینگەى ئەو پاريزەرەدا ئەنجام درا كە ئيسرائيل خستبويه خزمەتى "وانلى" ھوھ ، پەيامنيرەكە خۆى بە "لوسبا" ناساند و بەياننامەيەكى چاپكراوى دا بە "وانلى" كە ئەمەى تیدابوو : ((ھاوپريكانم پييان وتم كە "وانلى" لەوھ ئاگادارىكەمەوھ كە "ئىبراھيم قەليلات" لەبەغدادەوھ نيراداوھ بۆئەوھى بيكوژيت پيدەچيت "قەليلات" لەنيورك بيت ھەرچەندە زانياریەگان پيشتراست نەكراونەتەوھ ، بەلام پيويستە ئاگادارى خۆى بېت)) .

بەپەلە پاريزەرەكە پۇلىسى نيوركى لەنامەكە ئاگادار كردهوھ ئەويش ئاموزگارى "وانلى" يان بەوھكرد كەبرواتە ھۆتيليكى تر و لەژير ناويكى خوازراودا خۆى ناونوس بكات .

"وانلى" تەواو ورەى دابەزى بوو كاتىك گەراپەوۋە ئەوروپا و بۇيدەركەوت كەپەيوۋەندى كورد بە مۇسادەوۋە تەواو پەرەى سەندوۋە بەلام لەرېگەى خەئكى ترەوۋە نەك ئەو ، پاشان بۇى دەركەوت كەپېگەكەى لەنيۋەندەكانى سەرگرداپەتېدا دابەزىوۋە ، زانى كەبارزانى كەيفى بە پەيوۋەندى بەھىز و جەرىنانەكەى ئەو لەگەل "ئىبراھىم ئەحمەد" و ھاوړېكانى ناپەت ، جگە لەوۋە وانلى رۇشنىبىرېك بوو تەواو لە ئازارەوۋە دور بوو.

لە ئەيلولى ۱۹۶۵ لەبەرامبەر پياوانى مۇساد دا "وانلى" دانى بەوۋەدا نا كە بەتەواۋەتى متمانەى لەدەستداۋە لای بارزانى ، و ھەوئى داۋە كە رۇلى نيۋەندگىرو ئاشتىخوزانە ببىنېت لەنيۋان "بارزانى" و "ئىبراھىم" و "تالەبانى" ، بەلام بارزانى زۇر بە تورمىيەوۋە وەلامى داۋەتەوۋە.

لەو كاتەوۋە زۇرىنەى كاتەكانى لە ئەوروپا دەبىردەسەر ، وە كەسايەتى زۇرى تىرى كورد جىگەى ئەويان گرتەوۋە ، بەلام "وانلى" لە يادەوۋەرى ئىسرائىل ناسردىتەوۋە.

* * *

سەرۇكى حكومت "لىفى ئاشكۆل" لە ۱۵ى نىسانى ۱۹۶۵ كۆبۋنەوۋەيەكى ئەنجامدا كەوۋەزىرى دەرەوۋە "گۆلدا مانىر" و سەرۇكى ئەركان "ئىسحاق پابىن" و سەرۇكى مۇساد ئامادەى بون ، سەرۇكى مۇساد دۇسيەى كوردەكان و ئەو پىرۇسە تايبەتپانەى كەئىسرائىل پېى ھەئدەستېت خستەروو ، ھەمويان لەسەر بېرپارىك كۆ بون دەقەكەى دەئيت: ((پېويستە ئەولەويەت بىدرېت بە دۇسيەى كورد)).

پاش چەند رۇژېك لەم كۆبۋنەوۋەيە فرۇكەيەكى ئىسرائىلى لە جۇرى "ستارتۇ كرۇز" كە بارىكى تىرى ھاوكارى بۇ كوردەكان لەخۇگرتىو "جەك" وە پېكەتابوۋە لە كلاًشىكۆف و بازۇكا ، مېن و تەقەمەنى كېشەكەى ۷ تەن بوو ھەئفرى لە تاران نىشتەوۋە و لەويۋە لەرېگەى ساواكەوۋە گەيشتە ئامانجەكەى خۇى ، بارزانى

بەنامەيەكى كارىگەر وەلامى ئىسرائىلى دايەوھو وتبوى ((زۆر لايەن بەئىنيان
دا چەكمان پېيدەن بەلام نەيان دا، كەچى ئىسرائىل بەئىنيادا بەئىنەكەشى برده
سەر)).

لە ۱۰ى نىسانى ۱۹۶۵ نوينەرى كوردەكان نامەيەكى گەياندە نوينەرى مۇساد لە
تاران تىيداھاتبوو ((بارزانى نامادىيە بۆ كۆبونەوھ لەگەل ھەرنىردراويكى
ئىسرائىلى گەورە لە كوردستان و نامادىيە بە ھەمانشيوھ بۆ ناردنى نىردراويكى
گەورە لەلايەن خۆيەوھ بۆكۆبونەوھ لەگەل نوينەرى ئىسرائىل لە دەرەوھى
كوردستان)).

بەشى نۆپەم/ فرۇكە (مىنگ) ە كان ھېرشىيان كرده سەر بارزانى و

دەيشيد قەمچى ...

"مائىر عمىت" ھەستا بەدىيارىكردىنى "دەيشيد قەمچى" بۇ ئەنجامدانى يەكەم پەيوەندى راستەوخۇ لەگەل بارزانى لە كوردستانى عىراق ، "ساواك" سەرمتا پىيى خۇش نەبوو كە "قەمچى" بىت بۇكۆبونەوۋە لەگەل بارزانى پاشان پايانگەياند كە رازىن بەمەرجى كۆيونەوۋە "قەمچى" لەگەل سەرۋكى ساواك بەرلەوۋە رۇبىكاتە كوردستان.

"قەمچى" لە گەورەپياوانى مۇسادەو لە "بەرىتانىا" لەدايك بوو ، بەشدارىكردو لەجەنگى ۱۹۴۸ دا و لەشەرى "قودس" دا برىندار بوو ، لەگەل "جۇن"ى برايدا ، كە رۇژنامەنوسىكى بەرىتانى ناودارە ، كىتئىبىكىان نوسىوۋە بەناوى "لە ھەردو دىوى گردەكەوۋە" ئەوۋش يەكەم كىتئىب بوو كە چەند چىرۇكىكى سادەى ئاشكرا كرد لەبارەى جەنگى ۱۹۴۸ لەوانە چىرۇكى ياخىبونى ئەفسەرەكانى سوپا دژى "بن گۇرئۇن".

وہ كاتىك كەوۋەك بەرپۆمبەرى گشتى لەوۋەزارمتى دەرەوۋە كارى كردو لەماوۋە نىوان ۱۹۸۰ بۇ ۱۹۸۷ لە كىتئىبەكەيدا "دواھەمىن ئەگەر" ھىماى بۇ ھەندى بەسەرھات كردو لە كاتى كاركردى لەمۇساد بەسەرى ھاتوۋە ، دىيارىكردى بۇ دىدارى بارزانى تەنھا بەھۆى بەتوانايى لەكاروبارى ھەوالگىرى و دىبلۇماسىدا نەبوو ، بەلكو بەھۆى روخسارە ئەنگلۇسەكسۇنىيەكەشىوۋە بوو^۱.

لەپاش پائوئىز و پائوئىزكارىيەكى زۇر كە "بن گۇرئۇن" خۇشى تيا بەشدار بوو ، برپارى دا "قەمچى" بنئىرىت بۇ ناسىنى سەركردايەتى كوردى لەنزىكەوۋە ، و تويژىنەوۋە لەپىكھاتەى دەزگای ياخىبون و "پارتى دىموكراتى كورد" ، و زانىنى داخوازىەكانىان بەشىوۋەيەكى باش ، و دانانى بىرۇكە و پلان بۇ ئىمكانىيەتى

^۱ شىوۋە نىنگلىزى (موسور) وەرگىر

باشترکردنى بارودۇخى ياخى بونەكەو ، دوباره دروستکردنەوھى توانستى
ھاوکارى لەگەل خستنەپۇى بۆچونى نوئى ل ئەگەرى پودانى گۆرپانكارى
لەتيروانىنى ئيرانىيەكان سەبارەت بە گورد.

پيدەچىت تاكە پوخسارى خوينشیرن كە "قەمچى" لە تاران بينىيىتى لەرپىگەى دا
بۆكوردستان نوپنەرى كوردەكان لە تاران "شمس الدين موختى" بووبىت ، كە
ئيرانىيەكان بە "شيفرى - ئەمىرىكى كاشانىيە" ناويان دەبرد ، موختى دەرچوى
كۆلىزى مافى زانكۆى بەغداد بوو ، تەمەنى نزيكەى ۵۰ سالى دەبوو لەكاتى
پودانى جەنگەكاندا برينداربوو، بەلام "ئىراھىم ئەحمەد" ناردى بۆ تاران
بۇچارەسەر ، وە لەكاتى ئەو لىكجىابونەوھى كەروويدا لەسەربازگەى كوردەكاندا
موختى وەك لايەنگرى بارزانى مايەوہ ، بەلام پەيوەندى لەگەل سەربازگەكەى
تردا بەردەوام بوو ، بەتايبەت لەگەل تالەبانى و ھاورىكانى ، ھەموو ناسراوەكانى
جەخت لەوہ دەگەنەوہ ئەو يەكئى بوہ لەباشترین ھاورپىكانى ئيسرائيل و زۆرتىن
حماسى ھەبوہ بۆى و پەيوەندىيە ئيسرائيلىيەكان بەنيسبەت ئەوہوہ كرانەوہپەكى
زۆريان بەخۆوہديوہ "ھقرقان" رپگەى ئى دەگرت لەوہى كەھاورپىيەتى "قەمچى"
بكات بۆلای بارزانى بەلام سوربوونى "قەمچى" بووہ ھۆى ھەلۆەشاندنەوہى
رپگرتنەكە سەرەپای ئەوہش فقرقان چەند كۆت و پەيوەندىكى تری دانا كە
تانیستاش نەھیلراوہ بلاوبكریتەوہ.

ئەم دوانە بەئۆتۆمبىلىك كە پیاوئىكى سەر بە "ساواك" لىي دەخورى رويان كرده
لاى بارزانى ئەمە جگە لەراوئىزكارە ھونەرىيەكەى قەمچى كە وەك وەرگىرپىش
كارى دەكرد ، وە لە ۵۰ ئایارى ۱۹۶۵ ئۆتۆمبىلە جىبەكە سنورى ئىران و عىراقى
بىرى و چووہ ناو "حاجى ئۆمەران" و لەو گوندەداو لەسەر يەكئى لەبەردەكانى
شاخەكە "كۆشك" ھەبوو ، كەھاوینەھەوارى بارزانى بوو ، لەنزىك بەفرەكانەوہ
لە "كۆشك" ەكەدا بارزانى فەرشىكى عەرمبى راخستبوو كە لەگەل ژيانى

كوردەكاندا دەگونجا ، بارزانی زۆری لەئیسرائیلەكان كرد كه بهههمانشپوهی كوردەكان دابنیشن.

"قەمچی" سەبارەت بەپروخسار و شیوهی بارزانی لەنزیکهوه دەئیت : "كەسایەتیهكانی سەرەتای میژووی بێردەخستەوه ، كە زۆریان لە تەورات دا باسیان كراوه ، لەتەنیشت بارزانیهوه "ئیدریس"ی كۆری دانیشتبوو كە ئیپرسراوی "هەیتەیی پلاندانانی سەربازی" بوو ، لەگەڵ "دكتور مەحمود"دا ، دەرکەوت كەخاوەنمالهكەمان زۆر دەزانیت لەو شانەدا كە پەيوەندیان بەئیسرائیلەوه هەیه، دەستكەوتەكانی بەرز دەنرخینیت و ئەو دەیزانی كەئیسرائیل لە١٦ی ئایار ئاھەنگ دەگێریت بەبۆنەیی سالیادی ١٧ هەمینی سەربەخۆییەوه ، پێی وتم كە ئەو هەمیشە گوئی لەدەنگی ئیسرائیل دەگێریت بە عەرەبی و فارسی".

زۆربەیی قەسەكان لەنیوان هەردوولادا تاییبەت بوو ، بە ئیمكانیەتی هاریكاری لەنیوان ئیسرائیل و كوردەكاندا ، قەمچی پێی وت : كە ئیسرائیل هاوسۆزی زۆرە لەگەڵ كوردەكاندا ، كوردەكان وەك گەلێك ل پێناو نازادیەكانی خۆیدا خەبات دەكات "وہ نيمه پيمان وایه لەكۆتاییدا هەر دەگەن بە ئامانجەكانتان".

قەمچی وتی : ئیسرائیل دەرک بەو دەكات كە خەباتەكەتان درێژە دەكێشیت لەویارەیهوه سیاسەتیکی درێژخایەنی داڕشتووه هاوسۆزی ئیسرائیل تەنها بەو هۆیەوه نی یە كە ئەو دوو گەلە هەمان دوزمینی هاوبەشیان هەیه ، بەلكو بۆ ئەوەش كەكورد گەلیکی دیرینەو تا ئیستاش خەبات دەكات لەپیناوی نیشتمانەكەیدا لەپیناوی دەستكەوتنەوهی ناسنامە سەربەخۆكەیدا ، ئیسرائیل رقی لەعەرەب نیه ، بەلام كاتێك كە عەرەب هەول دەدەن گەلێك لەناوبەرن كە عەرەب نیه لەناوچەكەدا ، پێویستی ناچارمان دەكات دەستی یارمەتی بۆ ئەو گەلە رادپیرین، و كاربەهین بۆ تێكشكاندنی پلانەكانی عەرەب".

وہ قہمچی ناماژہی بۇ ئەو سەردانەکرد کہ "وانلی" کردی بۇ ئیسرائیل وەک نوینەری بارزانی لە کانونی یەکەمی ۱۹۶۴ ئیسرائیل بەشیک لەو ریکەوتنەنی جیبەجیکرد کہ لەگەل "وانلی" دا ریکەوتبوو ، بەناردنی فرۆکەییەکی پر لەچەکیشەوہ لەنیسانی ۱۹۶۵ و دامەزراندنی ھەینەییەکی تایبەت بۆکۆکردنەوہی پارە بۆکوردەکان و ریکخستن و سەرپەرشتی دارایی گەشتەکە ی وانلی بۇ ئەمریکا".

وہ لەرپۆرتەکەیدا بۇ ئیسرائیل "قہمچی" وتوہتی : بارزانی پتی وتوہ "نەوہی کہ ھەمیشە کوردەکان پیوہی دەنالیین کەمی ھەمیشەییە لەچەک و خواردن و پارەدا ، زۆر پیویستیان بەیارمەتی دەرەکی ھەییە، و ریکەوتننامە ی ناگرەست پییش دوومانگ ھەلوہشاوہتەوہ ، و شەر بەردەوام دەبیت و داوای تۆپھاویژی دەکرد کەماوہکە ی بگاتە ۱۰ کیلۆمەتر ، لەپینا و دروستکردنی گۆرانکاری لەجەنگەکاندا لەگەل چەک و راجیمە ی ۸۱ ملیم و مین و بازوگا و تەقینەوہی تر".

قہمچی بەپەلە رونیکردەوہ کہ ئیسرائیل دەولەتیکی گەورەنیە بتوانیت ھەموشتیک بکات ، ھەروہا ھەموو ئەو چەکە داواکراوانە ی نیە ، بەوجۆرە لەو وینە گۆلینە ی کەمکردەوہ کہ بارزانی بۇ ئیسرائیل "لە خەیالی خۆیدا کیشابوی" و وتی: کہ ئیسرائیل ھەول دەدات لەسەرچاوی بیانیەوہ ئەو چەکانە ی دەست بکەویت وەک "راجیمە، بازوگا، تۆپی تایبەتی دزەفرۆکە" و رونیکردەوہ کہ ناردنی چەک بۆکوردەکان لەرینگە ی ئاسمانی و پەرەشوتەوہ ھەرزوو پادارەکانی دوژمنی عێراقیەکان ئاشکرای دەکەن و بۆیە زەمینە ی ئەوہ لە ئارادا نیە .

((ئیسرائیل ئامادییە شەرپکەری کوردەکان راھینان پی بکات و فیتری جەنگی چەتەگەری و کاری تیکدەرانیان بکات ، رونی کردەوہ کہ چەند کوردیکی کارامە دەتوانن کاری زۆر کاریگەر و کارا لەناو عێراقدا ئەنجام بدەن بەجۆریک کاریگەری دابنیت لەسەر کۆمەلگای نیو دەولەتی)).

وہ "قہمچی" جہختیکردہوہ لہسەر دانانی نوینہریکی ہمیشہیی کورد کہ لہنہمیریکا دابنیشیت ، ہەرزوو بارزانی کاندیدی خۆی بۆ ئەو پۆستہ دیاری کرد ، پاشان ئەو نوینہرہ سەردانی ئیسرائیلی کرد بەلام پاش ماوەیەک بارزانی لہ پۆستہکەیی لایبەرد.

بەلام لہسەر ئاستی سیاسی بارزانی ووتی: ((من رازیم بەھاوہیماانی لہگەل ئیسرائیل ، لہعەرب بۆ ئومید بوم ، ہیج باکم نیہ کەئاشکرا ببیت پەیوہندیہ بہ ئیسرائیلہوہ ہەییہ یان نا)) ، وہ بارزانی پەیمانانی دا کہ وەلامدانہوہیہکی جوانی بۆ ئیسرائیل دەبیت لہحالیہی بەدەستہینانی سەربەخۆیی دا ، بەلگہو بەرلەوہش وەکو نیشانہیہک لہسەر جددیبونی نیہتہکەیی نامہیہکی نوسی بۆ سەرۆکی حکومەت "لیفی ئاشکۆل" و تێیدا پیرۆزبایی ئی کردبوو بەبۆنہی سەربەخۆییہوہ ، ہەرہوہا ہەمو لێدوان و پەیمانہکانی کہ بہ قہمچی دابونی لہخۆگرتبوو ، وەک رێگرتن لہہەر ہەنگاوێک یان رێشوپنێک کہ زیان بەئیسرائیل بگہیہنیت لہ ہەر پەیوہندیہک کہ لہگەل لایہنیکی تر دا دەبەسەرتیت ، ہەرہوہا نامادہی دەربریبوو بۆ ہاندانی پیکہوہژبانی ئاشتیانہ ل نیوان ئیسرائیل و دراوسێکانی ئەگەر کوردەکان سەرکەوتنیان بەدی ہینا وہ سەربەخۆییان وەرگرت ، کەئەمہ ہەموی بەندبوو بہ پەرسەندی سیاسی و سەربازی لہداہاتوودا.

* * *

قہمچی دەئیت : ((ئەو باوہرہم بۆ دروستبوو کہ بارزانی دەیہویت ئەو بۆچونہ لای من و ئیسرائیلیش دروست بکات کہ ہیج پەیوہندی و پیکہستیک لہنیوان کوردەکان و عەرەبدا نیہ ، و عەرەب رێگری دەکەن لہوہی کوردەکان مافی سەربەخۆیی بەدەست بەینن ، وہ بەپێی ئەو خوونہریتانہ بژین کہ ہی باوہاپیرانیانن)).

بارزانی داواى له قەمەحى كرد كه دوو يان سى هەفتە بىننیتەوه تا بەچاوى خۆى بىبنیت كه كوردەكان چيان بەسەر دیت بەدەست سوپای عێراقیەوه ، پى و ت : ((لەگەن شەرپكەرەكاندا بەو گەشتىك بە ناوچەكەدا بكە تا لەنزىكەوه چاوت بەسوپای عێراقى بكەویت ، قەمەحى بەبەشىكى داواكەى رازى بووكە چەند رۆژىك بىننیتەوه بەمجۆرە جلو بەرگى كوردى لەبەر كردو تەفەنگىيان كرده شانى و ئەسپىكىش لە ژبى دەستىكرد بەگەرەن لەكوردستاندا بەهاورپىتەى كۆمەلەىك پىشمەرگە ، تا نىستاش ئەم چىرۆكەى هەر لەبىر ماوه : "بە شاخىكدا هەلەگەرەپاين كەناوى "زۆزگ" ه ، پاشان بەرپىچكۆلەكاندا هاتىنەخوارەوه بۆ دۆلى "رەواندز" ، وه لە دورى چەند مەترىكەوه چەند لىوايەكى سوپای عێراقى مۆلگەيان دانابوو ، بىرم لەوه لآمدانەوه كردهوه ئەگەر عێراقىەكان دەستگىريان كردىن ، كاتىكىش نىزىك بوىنەوه لە گوندىك كە ناوى "جەلالە" بوو ، بارزانىمان دەگەن كەوتەوه ، لەوئ وەستايى گەفتوگۆمان دەكرد لەهەمانكاتدا چەند فرۆكەيەكى "مىگ" دايان بەسەرماندا و بۆمبەكانيان فرپدا خۆمان دا بەزەويدا و بارزانىش بەهەمانشۆه ، جارىكى ترىش لەرپنگەى گەشتەكەماندا بەفرۆكەى مىگ بۆمباران كراين ، بۆنى جەنگم دەكرد لەسەر ووى خۆمانەوه، بۆم دەركەوت كە فرۆكەكانى "مىگ" هەرشىك بۆمباران دەكەن كەبجولتەوه زەرەرو زيانىكى زۆر بەگوندە كوردىەكان و دانىشتوانەكەى دەگەيەنن .

لەرپنگەكەيدا قەمەحى ژمارىەكى زۆر نامازەو هىماى دۆزىنەوه كە بەكرىگىراوانى مۆساد لەكوردستان بەجىيان هىشتوه ، يەكئ لەكوردەكانىش داواى ئى كردوه كەسلأوى ئەو بگەيەنیتە شۆفارى ئىسرائىل "يەهودا تىجەر" كە لەزىندان بەيەكەوه بوون ، "تىجەر" ئەو كەسەبوو كە مۆساد بەرپىكەوتن لەگەن

'بىنەجىت ئەمەش هەر هەلەى وەرگىر يان نوسەر بىت ، لەوانەيە گەلالە بىت (وەرگىر) .

"عبدالکریم قاسم" گه پارانیهوه بو ئیسرائیل ، بیاوه کوردهکه وتبوی " ههردوکمان زیندانی بوین له بهندینخانهی عیراقی دا. له ۹۱ ئایار واته دواى پینچ رۆژ له گه یشتن به کوردستان هه مچی گه پارهوه و سنوری عیراقی بری به ره و ئیران.

* * *

له گه ل گه پارهوهی بو ئیسرائیل هه مچی له گه ل "مائیر عمیت" و "هروین" و سه رۆکی وه زیان "لیقی ناشکوۆل" کو بو هوه ده ئیت : ((داوام لیکردن هاوکاری کوردهکان بکه ن به نه وه پهری توانا ، چونکه نیوهی سوپای عیراقیان سه رقال کردوه ، نه م راستیه ئیرانیه کانیش پپی خو شحالن)).

هه مچی ژماره یه ک پيشنیاری تریشی کرد بو لیپرسراوهکان که تانیستاش پاش تیپه پربوونی نزیکه ی ۲۵ سال به سه ر نه و روداوانه دا ریگری ده کری له بلا و بوونه وه یان.

راپورته که ی هه مچی زور هاندر بوو ، ئاره زوی دریزکردنی دهستی یارمه تی ئیسرائیلی بو کوردهکان زیادکرد ، ته و او پرونبوو هوه که پپویسته که سیکی سه ریازی بنیرین که تایبه ته منده له و بواری کارانه ی که بارزانی داوای دهکات یان پپویستی پپیه تی.

نه وه بو نه فسه ر "ب" هه ئبزیردرا که هیشتا ناوی بلاونه کراوته وه ، به لام نه وه رکانه ی که پپیشتر کردبوونی وای ده کرد که گونجاوبیت بو نه وکاره ، ده یزانی نه وکاره ی که ده یکات ئاسان نیه و ماوه کورتیش نیه ، که پپی وترابوو نزیکه ی ۳ مانگ له وئ ده مینیت هوه ، هه رچه منده ئاره زوی نه ده کرد خیزانه که ی به جیبه ئیت که له مانگی کو تایی سه که یدا بوو ، به لام نه ی توانی هه لی دروستکردنی میژوو له ده ست بدات، و سه رگر دایه تی نه و شانده ئیسرائیلیه ی کرد که یه که م جار نپردرا بو سه رگر دایه تی یا خیبونی کورد.

ئەو رېنمىيە سەرەتايىنەى كە "ب" لە موسادى وەرگرتىبوو سەرەتا ئاسان نەبوون بۆى ، بەلام ئەم راستىيە پاراي نەكرد ، چونكە لە ئەزمونى خۆيەو دەيزانى كە كەموكورتىيەكان لە زەمىنەى واقىيەيدا چارەسەر دەكرىن ، لەوماوئەيدا دەستى كەردبوو بەخۆيىندەوئەى كەتەب لەبارەى كوردستانەو ، بە كەتەبەكەى رۆژنامەنوسى ئەمەرىكى "شمىد" يەو ، كە پەشتەر نامازەمان پەيدا ، دەيزانى كە دەبەيت نەخسەرپەنگايەكى گەشتەر دابەيت كە بوارى زۆر لەخۆبەگرتەت .

"ب" لەنيوئەى دوئەى تەموزى ۱۹۶۵ گەيشتە تاران ، يەكەم وئەستگە كە سەردانى كەرد "م"ى سەرۆكى دەستەى مۆساد بوو لە تاران ، كە يەكەترىان دەناسى بەهۆى كەركەى هاوبەشى پەشويانەوئە ئىستا دەبوو بەيەكەوئە رەنگا بېرن بەرەو كوردستان ، سوربون لەسەر كەرنى ژمارەيەكى زۆر لەخواردنى لەقتوكراو تا بيبەن لەگەل خۆيان ، فەرمانىيان لەئەيرانەكانەوئە پەنگەشت كە دەبەيت بە تارىكەشەو بېرۆن و زۆر وريا و هۆشيارىش بن ، بەئۆتۆمبىليكى جۆرى جيب بەرەنگەيەكى شاخاوى پەچاوپەچ دا بەرديانن ، لەناكاو شۆفەرەكە وەستاو وتى "ئەو سەنورە" و ، رەتەكردەوئە يەك سەنتيمەترى تر بەجولەيت .

هەيچ چارەيەكەيان نەما جگەلەوئەى كە بەپەى بېرۆن بۆ لای ئەو كوردانەى كە چاوەرەيان بوون .

بەم شۆيەيە چىرۆكى شاندى راپۆرتكارى ئىسرائىل لەكوردستان دەستى پەكرد ، هەردوكەيان ناوئەكى جفرەيان پەيدا ، كە هەتا ئىستا يەكەكە لەونەپەيانەى كەناھىلەيت بۆلەبەكرەتەو .

يەكەم ديمەن كە ئەو دوانە رۆبەررۆوى بوونەوئە پەشمەرگەيەك بوو كە تەفەنگەكەى لەم دەستەيەوئە بۆدەستەكەى تەرى دەگواستەوئە كە پەربوو لەخوئەن ، هەرزوو بۆ دوو ئىسرائىليە پەشۆكاوئەكە دەرەكەوت كەئەو پەشمەرگانە توانايەكى لەرادەبەدەريان لەنارامگرى و خۆگرى و باوەر بەخۆبون هەيە ، ئەمە جگە لە

پاپەندىبۇنى تەۋاۋىتى و دىئۆزى زۆرىيان بۇ بارزانى، و ھەئسوكەوتيان لەگەل
 چەكەكانيان ۋەك ھەئسوكەوتە لەگەل پارچەيەكى جەستەى خۇيان.
 يەكى لەو پېشمەرگانە باسى ئارمىزى قوربانيدانى خۇى كرىبوو لەسەردەمى
 جەنگى سالى ۱۹۴۸ دا.

* * *

"ب" و ھاۋكارە ھونەرىيەكەى پاش كاتىكى كەم لەمالەكەى خۇى لەگەل بارزانى
 كۆبۇنەۋە ، كەچەند كىلۆمەترىك لە "حاجى ئۆمەران" ھوە دووربوو، ئەو سى
 كەسە ھەمو ئەو كېشەنەيان باسكرد كە سەرگردايەتى ياخيوان توشى بوەو
 دەبىت ، لەكەمى پارمە ھەتا ئىمكانىيەتى پېشكەشكردنى ھاۋكارى بۇخاۋوخىزانى
 ئاۋارەكان و گرنىتىكردنى سەرچاۋەى بژىۋى ماقول و كەمەينان لەژمارەيەكى زۆر
 چەك تەقەمەنى ئەمە جگە لەنەبۇنى وپستگەيەكى پەخشى بەھىز ، لەپاش
 كۇتايى دىالۇگ و يەكترناسىن بارزانى و ھاۋرى ئىسرائىلىيەكانى رويانكردە حاجى
 ئۆمەران تا بارزانى لەگەل "م" كۆبىيىتەۋەو قەسى لەگەل بكات، لەگەل نەمانى
 تارىكى "م" بەپەلە بەرەو تاران گەرايەۋە ، فەرمانەكان جەختيان لەۋدەكردەۋە
 كە ھەر گەشتىارىكى پەلەبەرز كەدپت بۇ سەردانى كوردەكان دەبىت بە تارىكى
 شەو بىت و بەرمبەيان يان رۆزى دواتر بگەرپتەۋە.

لەكوردستان ئىسرائىلىيەكان دەبوو لەسەر شىۋەى كوردەكان بن، بۇيە جلى
 ئەۋانيان لەبەر كورد كەپرەنگاۋرەنگ بوو، و پشتنە چەند مەترىەكەشيان لەخۇيان
 بەست كە ھەشت مەتر دەبوو، ۋە جامانەيان كرده سەريان ، بەوشىۋەيە
 لەبەرامبەر بارزانى دادەنېشتن كاتىك سەردانىان دەكرد ، بەھەمانشىۋە كاتىك
 ئەو دەھات بۇ شۇئىنەكانيان.

بارزانى تەۋاۋ ئىسرائىلىيەكانى بەشىۋازى قەسەكردن و گىفتوگۆى جوانى خۇى
 كاريگەر كرىدبوو، سەرەپاي ئەۋەى دەيانزانى كە ئەو زۆر تونلە بەرامبەر دوژمنە
 كوردەكانى ، ئىسرائىلىيەكان دركيان بەۋەكرد كە ژمارەى دوژمنەكانى بارزانى

لهنیو کورددا کهم نیه ، عیراقیهکانیش سهرکهوتوووبون له ههلومرگرتن لهو
رقهی کهنهوان ههیانه، و دوژمنایهتی بارزانیان لهدلیاندا چاندبوو.
وه لهژماریهک لهو پاپورتانهدا که ناروویانه بوئیسرائیل جهختیان لهوهکردۆتهوه
که بۆ بارزانی باشتره لهگهڵ بهشیک لهو دوژمنانهذا ناشت بیتهوه.

وه بۆ ئیسرائیلیهکان پوونبووه که رای بارزانی لهو مهسهلانهدا کهتهزمونی
تیایاندا ههیه باش و ماقوله ، بهلام له باقی مهسهلهکانی تردا کهوتۆته ژیر
کاریگهری نهو نهفسهره کوردانهی کهپیشتر لهسوپای عیراقیدا خزمهتیان کردوه
، و ههلهاتون لهسوپا ، ههرچهنده ههمیشه گومانی ههبوو لییان ، بارزانی
دمیزانی کهبوونی نهو لهجهنگهکاندا زۆرگرنکه ، چونکه دهتوانی سهرپهرشتیان
بکات و جهنگهکه بهرپۆه بهریت ، ههرزوو "ب" و هاوړپیکانی بۆیان دهرکهوت که
زۆرینهی ههرهزۆری سهرکرده مهیدانیهکانی دهووبههری بارزانی کهموکوپریان
لهروشنبیری سهربازی فهرمی دا ههیه ، سهرهپای نهوش توانستیکی بالایان
ههیه لهسهرکردایهتی و جورئهتدا ، له پهیهوستبون بهنامانجهکانهوه و ئارهزوی
زۆریان بۆ جیبهجیکردنی نهوهی کهپیان راسپێراوه.

گران بوو بۆ ئیسرائیلیهکان که بارزانی لهوه بگهیهنن که پێویسته پشت به نهو
سهرکردانه ببهستیت و سهلاحیات و تایبهتمهندیان پێ بدات ، نهو ناتوانیت
لهههمان کاتدا سهرپهرشتی چهند جهنگیک بکات ، بهلام زهمهن کاری خۆی کرد
و نهوهی تیگهیاوند.

بارزانی بهردهوام بوو لهجهختکردنهوهی بۆراویژرگاره نوویهکانی
"ئیسرائیلیهکان" که نهو ئیسرائیل وهک دهولهتیکی گهوره دادهنیت ، نهو
بهسهرسورمان و بههاوه دهیوت : که جولهکه دهستیان بهسهر ههموو جیهاندا
گرتوه ، نازانیت هۆکاری نهوه چیه کهئیسرائیل بۆ نمونه مانگانه ملیۆنیک
دیناری بۆ تهرخان ناکات یان قهرزیکه وهک بودجهی سالانه پێ بدات؟ جهختی
لهوه دهرکردوه که نهو پارانه تا دواهمین سهنت بۆ ئیسرائیل دهگیردریتهوه

کاتیك كوردەكان بەسەر عیراقیەکاندا سەرکەوتن ، لەهەمانکاتدا بارزانی جامی تورپیی خۆی بەسەر ئەمریکەکاندا دەرشت و دەیگوت: ((ئەمریکەکان بیریان چوووە کە زۆرینهی بیرنەوتەکانی عیراق لەناوچە کوردیەکاندا ، وە کوردەکان کۆنترۆلی ئەو ناوچانە دەکەن پاش ئەو سەرکەوتنەیی کە هەردەبەیت ، دەیگوت : کە ئەو هەموو جارێ ئامادە بوو کە بیانکاتە هاوبەش بەلام ئەمریکەکان تەواو پشتگوێیان خستوووە هیچ پەیوەندییەکی پێوەناکەن ، بۆیە هیچ سەیرنەبوو کە بیری لە پەلاماردانی بیرنەوتەکانی عیراق بکاتەو ، پاش ئەو بیریۆکیە دەیگوت : دەبەیت ئەمریکەکان لەو تیبگەن کەشتەکە جەدیە! .

* * *

هەرەشەکانی کوردەکان بۆ خاپورکردن و تەقاندنەوێی بیرەکانی نەوت لە پێناو دەستکەوتنی پارە بوو لەکۆمپانیایەکی نەوت ، کە پارەیان دەدا تاوەکو مەترسیەکان لەخۆیان دوربەخەن ، "عمیت" جەخت لەو دەهەکتەووە کە ئیسرائیلیەکان هانی بارزانیان دەدا کە ئەو نەخشەییە جێبەجێ بکات ، وە ئەو شیوازە بگریتەبەر لەبەرئەوێ پارە کاریگەرترین هۆکار بوو لەسەر بارزانی ، چونکە زۆری پێویست بوو تاگری مانگانە بەداتە چەگدارەکانی و وەک پێویستیەکی ئەخلاقی تا پارەییەکی مانگانە بەدات بەخیزانی ئەو چەگدارانەیی کە لەجەنگدا دەکوژران لەگەڵ بریندارەکان .

پێویستی بە سەلماندن نەدەکرد تا ئیسرائیلیەکان لەو بەگەن کوردەکان چۆن دەژین ، ئەوان زۆریەیی رۆژەکان تەنها دوو ژەمیان دەخوارد کە پێکھاتبوو لەپارچە نانێک و شیریان خەیار ، ئەو کە موکۆریە ترسناکەیی خواردن هۆکارەکی بۆمبارانی فرۆکە عیراقیەکان بوو ، بۆمبەکان میگەلی مەرۆ بزن و مانگاکیان دەکوشت و کێلگەیی دانەوێلەیان دەسوتاند ئەمە جگە لەتیکدانی ئەو کارەکشووکالیانەیی کە بەرۆبومیان دەپاراست و هەڵیان دەگرت لەهاویندا تا لەزستاندا پێی بژین و بیخۆن ، کارگەیشتە رادەییەکی کە دابینکردنی خواردن بوو بەپێویستی بنەرپەتی

لهناوچهکانی یاخیبواندا که مهسه له که په یوه ست بوو به هاوردده کردن له تورکیا و له نیرانه وه ، بهرام بهر پاره که ده ست نه ده که وت.

بارزانی وتبوی : ((که می پاره بوته هوئی کیشی تهن دروستی بو شه پکه ره کانمان ، وه لیکنه ایرانی ریزه گانیان ، نه مهش هه ره شه یه و هه ره سی یاخیبونه که یه ، کورده کان ناچار بوون لهو ناوچانه پاشه گشه بکه ن که ده ستیان به سه راگرتبوو له به ره وهی نه یانده توانی خواردنی پیویست بگه یه نن بهو جهنگاوه رانه ی که لهو ناوچه یه دا بون، جگه له وه نه یانده توانی هی رشی تر ریکبخه ن بو ناوچه ی تری گرنگ ، هی رشه ناسمانیه کانی عیراق زیانی مرویی زوری له کورده کان داو ، قوربانی زوری لیخته وه ، هه روه ها کوردی زور ده کوژران له کاتی هی رشکردنیان بو سه ر پیگه کانی عیراقیه کان به هوئی فیشه که وه بیت یان به ته قینه وهی نهو مینانه وه بیت که عیراقیه کان پی شتر چاند بو یان .

له و ماوه یه دا سی کورد له ئیسرائیل وه رگیران تا به شداری بکه ن له خولیکدا ، بارزانی داوای له ئیسرا ئیلیه کان کرد که لهو جو ره خولانه زیاد بکه ن ، که کارکردن بوو له سه رچونی هتی هه لوه شاننده وهی کیلگه کانی مین و کردنه وهی ریگا .

جیی بیره نیان ه وه یه که ناوبانگی جهنگاوه ریی کورده کان زور بوو به لام نیستا کاتی نه وه بوو که توانستی جهنگی نوئی فی ربین .

له ئیسرا ئیله وه راجیمه ی تیره ۱۲۰ ملم یان ده سته وت که نزیکه ی ۶ کیلومه تر دهروات وه لهو خولانه دا که سوپای ئیسرا ئیلی له تاران بوئی گردبونه وه فی ری چونی هتی به کاره نیانی بون ، له حوزمیرانی ۱۹۶۵ ، به لام لی ره وه توشی کیشیه کی نوئی هاتن ، نهویش له وکاته به دواوه ته نها پیویستیان به توانای هی رش بردن نه بوو له جهنگدا به لکو ته نسیق " ریککاری " له نیوان هیزی هی رش بهر و هیزی توپخانه ی پالپشت .

بارزانی زور دلخوش ده بوو به دهنگی راجیمه کان که بو مبه گانیان ده هاویش ت ، نه مه جگه لهو گوشتاره ی که ده یکرد ، باوه ری به وه ده کرد که راجیمه کان

بۆشايىك له هيزه سهريازيه كهى پرده كه نه وه ، وه ترس دهچينن له دلى سهريازانى عيراقيدا له سه ر ئه و بنه مايه بارزانى ده ستى كرد به به كار هينانى راجيمه كان ، به شيويه كهى به رفراوان به بى گويدانه ئه وهى كه نامانجه كان به ووردى ديارى ده كرين يان نا .

نامانجى بنه رتهى بارزانى كه ده ويوست لى بدات لى وايه كهى عيراقى بوو ، كه پالېستىكى پىكها توو له توپهاويزى ۵۰۵ مليه شه ش دانه يان لايوو ، له جه بههى پشته وهى يه كى له پىنگه ستراتيزيه كانى كورده كان كه شاروچكهى "ره وان دز" ه نيسته جى بوبون ، نه خشه كان جه ختيان له وه ده كرده وه ، كه راجيمه كان ناگه نه نيوهى ئه و رىگيه ش كه روو له شوينى هيزه كه ده كات ، بويه بارزانى داواي كرد كه توپهاويزى ئاست به رزتر به رادهى دوو ئه وه نده يان له ئيسرائيله وه بۆ بنيرن ، چونكه ئه و ده توانى به و هيزهى كه پيشتر هيج نمونه يه كهى نه بوو له زاراوهى سهريازى كورديدا ئه و نامانجهى به دى به ينىت .

له ژىربال تاريكى توپهاويز و چه كه داواكراوه كان گه يشتن ، به لام ئيسرائيليه كان بۆ كورده كان يان روونكرده وه كه مه حاله هه موو نيشتمان ته نها به و دوو توپهاويزه نازاد بكرىت .

له ۷۱ و ۷۲ ئابى ۱۹۶۵ كورده كان به به كار هينانى راجيمه وه ئه و دو توپهاويزهى كه تازه هاتبوون هيرشيان كرده سه ر پىنگه يه كهى عيراقيه كان كه كۆنترۆلى چيائى "كۆره ك" يان كردبوو ، عيراقيه كان توشى شو ك بون ، به به كار هينانى ئه و چه كه نوينا نه وه ژماره يه كهى زۆر كوژراويان دا ، به لام شه ره كه يه كلانه بووه وه ، كورده كان هيرشه كه يان ته واو نه كرد به به كار هينانى ئه و هه نگاوانهى كه مابون ، وه ده بوو نه نجاميان بدياه ، كۆنترۆلى رىگاي خولگه سه ره كه يه كان يان نه كرد ، به مه ش هه ليان دا به عيراقيه كان كه هيزى زياتر بنيرن دژه هيرشيكى زياتر و به هيز و جددى بكه نه سه ر كورده كان به م شيويه دوباره چيائى "كۆره ك" يان داگير كرده وه .

پاش ئەوئە تاكۆتايى ۱۹۶۵ كوردەكان دوو ناوچەى ستراتىژى تريان لەدەست دا ، ئەوانىش "پىنجوين" و "قەلادزى" بون ، لەئەنجامى پرۆسەى پاكسازى كەسوپى عىراقى دەستى پىكرد و ژمارەيەكى زۆر راجىمەيان لەكوردەكان گرت كە دروستكراوى ئيسرائيل بون ، رۆژنامەى عىراقى "بەغداد نيوز" كە بەزمانى ئىنگلىزى دەردەچوو ، لە ژمارە يەكى تشرىنى دوهمى ۱۹۶۵ جەختى لەوهكردۆتەوه.

هێرشى عىراقىيەكان زۆر كتوپر بوو بەنيسبەت كوردەكانەوهو چاوەرپى ئەوميان نەدەكرد كەعىراقىيەكان لەزستاندا هێرش بكەن، زستانهات بەبى ئەوهى سوپاى عىراقى بەردەوامى بدات بەهێرشەكەى بە هۆى گرانى و سەختى ناوووهواى ناوچەكە لەنيوهى كانونى دوهم ، عىراقىيەكان ناچاربوون بكشینهوهو ناوچەكە چۆل بكەن بەبى ئەوهى نيازى خۆيان بشارنەوه لەوهى كە لەهاوین و بەهاردا بگهڕینهوه بۆ دوبارەداگير كردنەوهى ناوچەكە ، و پيشووچوون تا سنورەكانى ئيران ، كەوهك خوينهينەرى سەرەكى وابوو بۆكوردەكان.

كوردەكان زانيان كەبەيەمىنديەك لەنيوان عىراقى وئيرانىيەكاندا لەسەر ئاستى بالا لەتەموزى ۱۹۶۵ هوه لە بەغداد بەرپۆدەدەجيت ، وه بەبى هەلسەنگاندنەكان لەئابى ۱۹۶۵ بۆى هەبوو هەولەكانى ئەو دوو ولاتە بگاتە لوتكە لە پىناو گەيشتنەوه بەرپىكارىيەك لەو كيشانەى كە ناكۆكن لەسەرى ، ئەو هەلسەنگاندانە ئەوهيان دەخستەروو كە ئيرانىيەكان ، كوردەكان وهكو هۆكارىكى فشار بەكاردەهينن بە پى بەرژەوهى خۆيان ، بەلكو بۆى هەيه وهك قوربانىيەك لەسەربىرخانەى رىككردنەوهى ناكۆكىيە سەخت و درىزخايەنەكەيان لەگەل عىراقدا پىشكەشى بكەن.

كيشەى سەرەكى كە بەشى زۆرى ناكۆكىيەكەى پىكدەهينا كيشەى زالبوون و كۆنترۆلكردنى "شط العرب" بوو كە رىزگەى هەردوو روبارى "ديجلە" و

"فورات" ه ، بهرو ئه و كهنداوهی كه دوو وولاته كه لهیهك جیادهكاتهوه ، و وهك دهماریکی ژیانی ئابوری و ژیاری دادهنریت ، تیپهپرگهی بهشیکێ زۆری بازرگانی دهرهکی عێراقیه له رینگهی "بهسره" وه ، وه ههروهها رینگهی بازرگانی دهرهکی ئێرانی له رینگهی "خوړهمشههر" هوه و تیپهپرگهی نهوته لهباشوری عێراق و پالیوگهی نهوتی ئێرانی له "ئهبهدان".

رێکهوتننامهی ۱۹۲۷ که لهسه رێکهوتنهکانی پیشوتری نیوان ههردوو ئیمپراتۆریهتی عوسمانی و ئێرانی دروست بوو، تیگست لهسه ئهوهدهکات که "شط العرب" ناوجهیهکی عێراقیه جگه له پارچهزهووبیهکی بچوک که نزیکه ۱۵ کیلومهتر دهبیته و دهکهوێته بهردهم "ئهبادان" ، سنورهکه بهویدا تیپهپردهبیته لهناوهراستی روبارهکهوه به درێزایی هێلیکی گهوره و قول ، پروفیسۆر "یعقوب شهمعونی" له "المعجم السياسي للعالم العربي" دا دهلیته: ((ئهم دابهشکردنه ههردولای رازی نهدهکرد بهتایبهت ئێران که دهیویست سنور بهناوهراستی "شط العرب" دا تیپهپربیت ، ئهم بارودۆخه بووه هۆی دروستبونی کێشهی گهوره و توند به تایبهت مهسهلهی دهریاوانی و دانی گومرگ و کارگیری کهشتهکان لهسالانی شهستهکاندا.

بهلام پهیوههندیهکانی نیوان عێراقیی و ئێرانیهکان ((لهسالی ۱۹۶۵ - وهگرێ-)) بهنهینی ئهنجام دهدرا، ههموولایهك دهمانزانی که ههر رێکهوتنیک ئهنجام بدریت لهسهرحسابی کوردهکان دهبیته ، ههمان شت روی دا کاتیک ههردولا گهیشتنه رێکهوتن لهسه کێشهکان لهنازازی ۱۹۷۵ .

"ب" ماوهی راپۆزهکاریهکهی لهکوردستان کۆتایی پێ هینا له ۱۵ی تشرینی یهکهمی ۱۹۶۵ و "م" که بارودۆخی کوردستانی له تارانوه بهرپۆهدهبرد پێی وابوو که پێویسته شانیدیکی ههمیشهیی ئهندامانی مؤساده کوردستان دا بوونی ههبیته ، سهبارته بهوه نامهیهکی بۆ لێپرسراوه ئیسرائیلیهکان نارد ، وتبوی "

دەبیت ئەو وەفدە پراویژگاریە سەربازیی ئاستبەرز لە خۆیگریت کە تیگەشتنیکی تەکنیکی و ستراتیژی هەبیت ، ئەمە جگە لە توانای هونەری".

ئەم پیشنیارە لە دوو لاوە ڕووبەرۆوی ناپەزایی بوو ، یەکەم لەسەر ئاستی کوردەکان کە پێیان وابوو ، توانستی تەکنیکی و ستراتیژی بارزانی تەواوو بەسە بۆ ئەوان لە لایەکی ترەو لە سەر ئاستی ئێرانی کە لە وەدەترسان مانەوی شانیدیکی هەمیشەیی سەربازیی ئیسرائیل لە کوردستان بپێتە هۆی ئەوێ کوردەکان ئەزموونی نوێ پەیدا بکەن کە ببیتە هۆی ئەوێ یاخیبونی کوردەکان لە کۆنترۆلی ئەوان دەریچیت و دەسلەتیا بەسەریدا نەمینیت ، بەلام لە کۆتایدا هەردوولا بە پیشنیارەکی ئیسرائیل رازی بون.

مۆسادی و سەرۆکی حکومەت دەستبەجی بیرۆکەکیان قبوڵ کرد ، بپاردا شاندەکە لە یەکیک لە ڕۆژەکانی بەهاردا بنێردیت نەک لە سەرەتای زستان ، کە هەمیشە لەای تشرینی یەکەم دەست پێدەکات و لە سەرەتای نیسان تەواو دەبیت.

کاتی: "م" زانی مۆسادی لە کەسێک دەگەریت تا کۆتایی بەخزمەتەکی بەینیت و لە سوپای ئیسرائیلی بنییریت بۆ کوردستان بەپەله خۆی کاندید کرد بۆ ئەو نەرکە ، بەهۆی ئەو توانستەو کە لە تاران نواندبوی دەستبەجی مۆسادی رازی بوو لەسەری.

لە کۆتاییدا هەوایی بوونی شاندی پراویژگاری ئیسرائیل لە کوردستان هەر ناشکرا بوو بۆ عێراقیەکان ئەمەش ئەو شتە بوو کە مۆسادی بە هەندی و مردەگرت ، مۆسادی دەیزانی کە ژمارەکی شاندەکە هەرچەند بچوکیش بێت بەلام ناوچەکی کوردستان خیانهتی زۆری تیدا دەگریت.

جیی باسە شاندی ئیسرائیلی لە زۆریەکی کاتەکاندا ژمارەیان ۲ بۆ ۴ کەس دەبوو ، تەنها لە هەندی حالتی دیاریکراویدا نەبیت دوو ئەوێندە زیادکراوە یان سێ ئەوێندە بۆ مەبەستی ئەو خولانەکی کە بۆ کوردەکان دەکرایەو لەوێ ، بەم شیوێه

خيانەتكارە كوردەكان ھەوآل بونی ئیسرائیلیان لەكوردستان گەیانده ناومنده عیراقیەكان ، لەنیۆ ئەو خیانەتكارانەدا ئەفسەریكى پلە بەرز ھەبو بەناوی "عەقراوی" ۋە ھەروەھا كۆرەگەورەگەى مەلا مستەفا گەناوی "عبیداللە" بوو ، كە بە رۆژنامەنوسى مىسرى "محمد حسنین ھىكل" ی وتبوو: "ئەو ئیسرائیلیانەى كە ھەمیشە ھاوړپى باوكم بوون بەنامىرى بى تەل ھەمیشە پەيوەندیان ھەبوو بەئیسرایلەو ە و كارى شۆفارانەیان لە عیراق ئەنجام دەدا".

بەلام "عەقراوی" بەپەيامنێرى رۆژنامەى "كریستیان ساپنس مۆنیتۆر" ی وتبو لەژمارەى ۱۲ى كانونى یەكەمى ۱۹۷۴ دا كەئەركى ئەوئیسرائیلیانەى لەكوردستان كۆكردنەو ەى ئەو زانیاریانەى كە بۆ ئیسرائیل گرنگن ، رۆژنامەنوسى فەرەنسى "جاك لارنجى" دەئیت : "ئیسرائیلەكان لە كوردستان تۆپكى پەيوەندیان دروست كردبوو".

كاتى نزیكبونەو ەى كۆتایى ماو ەى كارى "م" لەكوردستان "عمیت" لەجیگرەو ەىك دەگەرا بۆى ، لایەنێكى سەربازى پێشیارى ئەفسەرى یەدەك "دەیفید كرۆن" ی كرد، جىى بىرھێنانەو ەى كە ناوی "كرۆن" پەيوەندى ھەى بەمەسەلەى دۆسیەى كوردى - ئێرانى لە پێشترەو ە ، لە ئازارى ۱۹۶۵ بەر لەو ەى بىرپار لەسەر اردنى "دەیفید قەمچى" بەریت بۆ كوردستان لایەنىك پێشیارى كردبوو كرۆن بنیەردىت بۆ ئەو ئەركە.

كرۆن پازى بووبەو ەى رۆبكاتە تاران خۆى فێرى زمانى فارسى كردو ، و ە ھەرچى كە لەھەوالگى سەربازیدا ھەبوو سەبارەت بەو مەسەلەى خۆیندیەو ە.

كرۆن لەگەورەترىن پیاوانى ھەوالگریە لەسەرئاستى پېشەى و تەمەنىش ، ئەزمونىكى دەوڵەمەندى ھەى چالاكیەكانى لەسەردەمى جەنگى مىللى "ئیسپانىا" ۋە لە سالانى ۱۹۳۷-۱۹۳۸ دەستى پێكردو ە ، یەكى لەو خۆبەخشە ئیسرائیلیانە بوو كە شانبەشانى "كۆمارى ئیسپانىا" جەنگاو ە لە چوارچۆى ئەو تیپە نیودەوڵەتیەى كە بەسروشى سۆھیەت پێكھێنرابوو.

کرۆن دەلتیت : ((پژمیهکی زۆر خوین و فیشهکم به چاوی خۆم بینی لهوئ که نهوسا دزی فاشیهت بوم ، پاشان په یوهندی کرد به "کیبوتس - پاسهوانه گهنجهکه" وه ، ئینجا چوو هه والگری ریکخراوی "هاگانا" وه و هیری زمانی عهرمبی بوو ، وه زۆر به گرنگیه وه ناگاداری نهو تیکه له چوون روداوانه دمبوو که له باشوری فهلهستین له نیوان عهره به گاندا رویان دا، پاشان راسپێردرا که نهو هیلانهی ئاو بپاریزیت که به بی ئهوان مه حال بوو بتوانریت نشینگه سه ره تاییه کانی ئیسرائیل له "نهقه بی باکور" دروست بکړین.

له لوتکه جهنگی ۱۹۴۸ دا بانگرا تاپه یوهندی بکات به هه والگری سه ربازییه وه له بواری وهرگرتن و کارپیکردنی به کریگراوه عهره به گاندا ، له سالی ۱۹۵۰ دا له سوپای ئیسرائیلی به پلهی "رائید" خانه نشین کراو گه راپه و بو "کیبوتسه" ، کاتیک جهنگی ۱۹۵۶ هه لگرسا گه راپه وه بو خزمهتی ئاسایش و سروشتی کاره که ی شاراوته وه و کهس نیه که ستایشی کرۆنی نه کردبیت ، له کاره کانیدا پاش سالی ۱۹۵۶ زۆر مه دح کراوه.

ئیسرا کاندیده بو به رپۆه بردنی چالاکیه کانی ئیسرائیل له کوردستان له پیگیه ی پیشکه وتوی هه والگرییه وه له تاران ، له کاتیکدا که خوی ئاماده ده کرد بو تاران سه رۆکایهتی مۆساد له گه ل هه یه نی ئه رکانی گشتیدا تاوتوی که سیکیان ده کرد تا وهک راپوێژکاری سه ربازی کار بکات له گه ئیدا ، ناوی "ناریل شارۆن" درا به لام سه رۆکی ئه رکان "ئیسحاق رابین" داوای کرد وازی لی بهینریت ، شارۆن ئه وکات پۆستی سه رۆکی هه یه نی ئه رکانی که رتی باکوری به ده ستبوو، به پلهی "عقید" له کۆتایدا مقدم "نسوری ساجی" هه لپێژێردراو به کردهیی نێردرا بو کوردستان ، ئه م ئه فسه ر توانی متمانهی ئیرانی کوردهکان له هه مان کاتدا به ده ست بهینریت.

---

^۱ له پاش دوه هزار بوو به سه رۆکومزیر - وهرگير-

به‌شی ده‌یه‌م / هه‌رگیز وه‌ك سوپای ئیسرائیل نابن

"مقدم تسوری ساجی (شینکین)" له‌تشرینی دوهمی ۱۹۶۵ بانگکرا بۆ لقی ئاراسته‌کردن له‌هه‌یه‌یه‌ی ئه‌رکان له‌به‌رئه‌وه‌ی ئه‌و سه‌رگرده‌ی که‌تیه‌ی ۸۹۰ی سه‌ر به‌لیوای په‌ره‌شووته‌وانی بوو ، تارای وه‌ربگیریت سه‌بارمت به‌ ئه‌و کاره‌ نوێیه‌ی که‌پیتی ده‌سپێردریت ، له‌وئ پێیوترا که‌روده‌گاته‌ تاران بۆئه‌وه‌ی خولێکی تایبه‌تی بکاته‌وه‌ بۆ هێزێکی تایبه‌ت له‌ سوپای ئیرانی ، کاتی‌ک خوله‌که‌ی کۆتایی پێهینا له‌ تاران به‌رپۆه‌بردنی خولێکی تری خرایه‌ به‌رده‌م ، به‌لام شاگرده‌کان ئه‌مجاره‌ له‌ کورده‌کان بوون.

"ساجی" که‌به‌ناوی په‌که‌میه‌وه‌ "تسوری" ناسرابوو ، شه‌رکه‌ریکی باش بوو و توانست و جیاکه‌ره‌وه‌ی زۆری هه‌بوو له‌جه‌نگی بچوکدا ، له‌ سالی ۱۹۵۲ په‌یوه‌ندی کردبو به‌سوپای ئیسرائیلیه‌وه‌ و په‌یوه‌ندی کرد به‌هێزی په‌ره‌شووته‌وانیه‌وه‌ ، وه‌ به‌شداری زۆربه‌ی ئه‌و کاری تۆله‌سه‌ندنه‌وانه‌ی کرد که‌سوپای ئیسرائیلی له‌په‌نجاکاندا له‌ "عه‌ززه" و له‌ "که‌ناری خۆرئاوا" ئه‌نجامی دان ، و له‌ده‌ره‌وه‌ی سنوری ئیسرائیل له‌ژێر فه‌رمانده‌یی "ناریل شارۆن" و "رافائیل ئیتان" دا.

جگه‌له‌وه‌ خولێکی پێشکه‌وتوی له‌هێزه‌تایبه‌تیه‌کانی سوپای ئه‌مریکا بریوه ، و خولێکی بۆ هێزه‌ تایبه‌ته‌کانی سوپای "ئه‌سیوبیا" کردۆته‌وه‌ و ئه‌وه‌که‌سه‌ی که‌پێشنیاری کرد ئه‌و له‌ تاران کاربکات ، یاریده‌ده‌ری سه‌رۆکی لقی ئه‌رکان لیوا "په‌حبعام زه‌ئیفی" بوو.

سی ئه‌فسه‌ر به‌ پله‌ی "نه‌قیب" خرا نه‌ ژێر فه‌رمانی "تسوری" وه‌ به‌مه‌به‌سته‌ی کردنه‌وه‌ی خوله‌باسکراوه‌کان ، ئه‌وانیش "یه‌هودا برینج" سه‌رگرده‌ی سریه‌ی ئه‌ندازه‌یی له‌ لیوای په‌ره‌شووته‌وانی رژییم و "عه‌وزی فرومر" سه‌رگرده‌ی سریه‌ له‌

ریکستنی سه‌ربازی لیوا ← بچوکتر ، هه‌وج ← بچوکتر ، سریه (وه‌رگیر)

لیوای یه دهکی سهر به هیزی په ره شوته وانی و "نه تان راهیب" سهر کرده ی بنکه ی تیکدان له سرییه ی ۱۳ ی سهر به هیزی ده ریایی.

ههر چواریان له کانونی یه که می ۱۹۶۵ له تاران نیشته و هو بو یه که م جار چاوبین که وت به پاشکوی سهر بازی ئیسرائیل "یعقوب نه مرودی" که پاشتر بوو به ملیونیریکی ناسراو، تسوری ده لیت : ((نه مرودی یه که م پاشکوی سهر بازییه له ئیران گومان له وهدا نیه ، که نه و به تهنیا هه موو ده زگای مؤساده)).

زانیا رییه کانی نه و به نه نیه کانی حکومتی ئیران و سوپا که ی سهر سوپه نهر بوو، هه موو وه زیره پایه به رزه کانی دهناسی له گه ل هه موو نه فسه ره گه وره کان ، هه رزوو کۆبونه وه یه کی نه جامدا بو "تسوری" له گه ل هه ندیک له ناسیا وه کانی ، له وانه ژهنه رال "عزیزالله کمال" سهرۆکی هه والگری ئیران و ژهنه رال "نیعمه الله ناصری" سهرۆکی نوئی ساواک که هات بووه شوینی "فقرقان".

جیگه ی وتنه "که مال" به بنه چه کورده به لام نه م راستیه رینگر نه بوو له سهر کردایه تی نه و یه که ئیرانییه ی که کۆماری کوردیی مه هابادی دروست کرد ، که له سالی ۱۹۴۶ دروست کرا و بارزانی له وی دا پۆستی سهرۆک ئه رکانی هه بوو، نه مه و "ناصری" ش له سالی ۱۹۸۰ له لایهن پاسه وانی شۆرش ئیرانه وه له سیداره درا، ئیسرائیل نه و خزمه تانه له بیرناکات که "ناصری" پیشکشی کردوه ، بۆیه گرنگی به خیزانه که ی و ژنه که ی دهدات.

"ناصری" و "که مال" یارمه تی "تسوری" یان دهدا له تیگه یشتنی سیاسه تی ئیرانی وه که نه وه ی پیویسته ، تسوری ده لیت : ((هه رزوو له تیۆری ئاسایشی ئیرانی تیگه یشتم ، ئیرانیه کان هه میسه حه زیان به وه دمکرد که جهنگی به رده وام هه بیئت له نیوان ئیسرائیل و عه ره به کاندایه ، به جوړیک که سوپای عه رمبی سهرقال بکات و بواری نه وه میان نه داتی که ئاوپر بو نه م بده نه وه تا کار له دزی بکه ن به تاییهت داگیرنه کردنی "خوزستان".

ئیسرائیلەکان ھەموو ئامادەکاریەکی پێویستیان بۆ رۆبەر و پوونەو ھەموو ئەگەرەکان کردبوو ، بە ئەگەری دروستبونی شەر لەگەڵ عێراقیەکانیشەو .

* * *

ئەو کۆمەڵەییەکی "تسوری" راھینانی پیکردن لەژێرناوی شیفرەیی "مربید" لەھەلبژێردراوانی ئێران بوون زۆربەیان ئەگامی و وەرزمەشەوان و ئەو موسوڵمانە بێدینانە بون کە زۆر رقیان لە ئوسوئییە ئیسلامیەکان بوو ، تسوری درکی بە چۆنیەتی مامەڵە و سروشتی ئەوان کرد بەرامبەر بە ئوسوئییە ئیسلامیەکانیان لەرپی بۆچونەکانیانەو لەکاتی خولەکەدا ، دەئیت کاتیک بەوبیابانەدا دەرۆشتین کەدەگەوێتە نیوان ناوچەیی "قەزوین" و "قوم" کە "نايەتوئلا سەید روح اللە الموسوی الخەمینی" پاش ۱۵ سال کردی بە شوینی نیشتەجی بونی خۆی ، ئێرانییەکان کاتیک گەیشتنە ناوچەکی قوم پێشنیاری ئەوھیان بۆ کردم کە بەراھەدی پێویست خۆمان بشارینەو ، لەبەرئەوھە ئەمە ناوچەیی دیندارەکانە.

خولەکە لەوبەندینخانەییەدا سازکرا کە لەسالانی پەنجادا سەرۆکی حکومەتی لەسەرکارلایراوی ئێرانی ئەوسا "محمد مصدق" لێی زیندانی کرابوو ، راھینەرە ئیسرائیلیەکان ھەموو ھەولیکی خۆیان خستەگەر تا شاگردەکانیان ئەزمون وەرگرن لەسەرتیۆری جەنگی بچوک لەسوپای ئیسرائیلیدا بەلەبەرچاوغرتنی مەرجەکانی ناوچەکە و ئامانج لەجەنگی ئێران ، خولەکە خولانەو ھەو دژمەھیرشی تاییبەت بەپاراستنی بیرنەوتەکانی لەخوگرتبو ، لەکەنداو دژی ئەگەری ھیرشی عێراقی.

"برینج" دەئیت : کە ئەفسەرە پلەدارەکانی ئێران لەو دەترسان کە راھینراوەکان ئەو شیوازانی کەفیری دەبن جی بەجی بکەن لەگودمەتاییکی نیوخۆیدا ، بۆیە راھینراوەکانیان دەبرد بۆچیشخانەکان و لەدەرچونەشەوانەکان دوریان دەخستەو ، و ئەو ئەفسەرانی کە پێشتر لەسوپای ئەمریکادا راھینانیان پێ

کرابوو داوایان دهکرد نهو شیوازانه بهکاربهینن که بپشتر له هلیمه سهرکیشهکان دا بینویانه ، لهوانه خنکاندن به پهتی پۆلاین.

لهکۆتایی خولهکهدا "تسوری" و "زهفوره"ی خیزانی رویان کرده کهنداو لهسهربانگهیشتی سهرکردهی هیزی دهریایی ئیرانی ، تا نهوگاتهش بهلهمه سهربازیهکانی عیراق گهشتیان به "شط العرب"دا دهکرد ، نهمهش کیشه و مهترسیهکی راستهقینه بوو بۆ "خوزستان" ، بۆیه سهرکردهی هیزی دهریایی داوای له "تسوری" کرد کهپیشنیارهکانی بلیت بۆ چارهسهری نهو کیشهیه.

"تسوری" پاش بیرکردنهوه وتی : چارهسهریکی زۆر ساده ههیه بۆ نهو کیشهیه ، دووتانک له "خورهمشهر" دابننن که بهسهر "شط العرب"دا دهروانیت ، پاشان دهوانیت تۆپهکانیان ههر بهلهم و گهشتیهک دهخوازن نقوم بکهن ، بهلام ئیرانیهکان پلانی کامل و گشتگیریان دهویست ، بۆیه ژوریکی کاریان بۆ "تسوری" دابین کرد لهسهرکردهی فیرقهی زیرپۆش تا کاربکات بۆدانانی پلانی نهوکاره.

تسوری دهستی کرد بهگفتوگو لهگهڵ سهرکردهی فیرقهکه و ههیهی ئهرکانهکهی و لهگهڵ سهرکردهکانی هیزی دهریایی له نیوانیاندا نهفسهری پرۆسهکان ، پاش نهوهی که لهسروشتی بیرکردنهوهی سهربازی نهوان حالی بوو ، پلانی چاوهروانکراوی نامادهکرد ، و بهئیرانیهکانی وت دهبیت هیزیکی ئیرانی دزهبکاته ناوخاکی عیراقهوه و باخهکانی خورما تی ببهپینیت ، نهوانهی دمکهونه لای رۆژهلاتهوه لهبهردهم کهناراوهکانی بهسروه حی بگری ، به تانکهکان ههموو کهشتیه عیراقیهکان نقوم بکات.

لهو راپۆرتانهدا که ب ئیسرائیل نیردراوه هاتوه : سوپای ئیرانی زهمهنیکی زۆری دهوی تا ببیته سوپایهکی زیرهک.

* * *

ئەو پراھینانەى كە تايبەتكرا بەھیزە كوردیەكان ناونرا بە ناویكى جفرمىي "پراھینەرىكى باش" ھوہ كە يەكانگىر بوو لەگەڻ رېكەوتننامەى ئىرانى و ئىسرائىلى و ، رېكەوتننامەى مۆركراو لەنيوان بارزانى و سەرۆكى حكومەتى ئىران "ئەمىر عباس ھومىدا" لەكانونى يەگەمى ۱۹۶۶كە تىكستى دەكرد لەسەر يارمەتى كوردەكان بەچەك و پراوئىزكارى سەربازى لەھەمان مانگدا عىراق نازاىبونى خۆى نارد بۆ ئىران سەبارەت بەناردنى چەك بۆكوردەكان ، لەوھەدوا ئەوھى كە ئىران بۆتە تىپەرگەى چەكە ئىسرائىلىيەكان بۆ كوردەكان ، بووہ راستىھكى بەربلاو.

"برىنج" لەگەڻ "تسورى" ماىھوہ ، پاشان پرائىدى يەدەك "مەناحم سىلع" پەيوەندى كرد پىيانەوہ ، كە لەناو ھاوړىكانىدا بە "مراك" بانگ دەكرا. ساواك بۆ ئەم خولە سەربازگەيەكى لەتاران تەرخانكرد ، لەوئىدا شاگردە كوردەكان كۆكرانەوہ كەتەواو لەگەڻ ئەو پىوہرانەدا دەگونجان كە "تسورى" ديارى كردبون ، ھەمويان شاخاوى بون و بەتەواوى شىوازى "ئىبەدو راکە" يان دەزانى ، ژمارەيەكى زۆريان لەوانەبوون كە لەسوپاى عىراقى ھەلھاتبون ، ھونەرەكانى جەنگيان دەزانى و فىربووبوون ، ژمارەيەكى زۆرىشان ئىنگلىزيان دەزانى ، كەئەمەش يارمەتى دەربوو ، بۆ ھەرگىرانى مادە نوسراوہكە.

لەوانەكانى سەرمتاوہ "تسورى" و "برىنج" و "مراك" شارەزايان لەسروشتى گۆرەپانى شەرى عىراقى - كوردیدا پەيداكرد، پراھینراوكان نەياندەزانى كە پراھینەرەكانيان ئىسرائىلىين ، بەلام ھەندىكيان وايان ھەست دەكرد.

تسورى دەئىت: "ئەوسا ياخيپونەكە لەسەر ئاگرىكى ھىواش دەكولا، ياخيپوان جارچار ھەليان دەكوتايەسەر ناومندەكانى پولىس يان تەقەيان دەكرد بەزۆرى لەناوچەى "پىنجوين" كە دەكەوئتە باشورى ياخيپونەكە ، بەلام ئەم پەرسانە ھىرش يان دەستكەوتى يەكلا كەرمەويان لەگەڻدا نەبوو.

"تسوری" بئسنوور فزوول بوو ، دەیویست ھەموو شتیک لە ھەموو شتیک بزانیست ، تابتوانیست و ینەھیکە ئاشکرا و نمونەیی دروست بکات ، و لە بەختی ئەو راپھێنراوەکان لە شەرپەرە مەیدانیە کۆنەکان بوون ، ووردترین شتیان بۆ باسکرد سەبارەت بە ناوچەییە کە کۆنترۆلیان کردووە ، و شیوازی و ینەیی ئەو جەنگانەیی کە ئەنجامیان داوە ، و پیکھاتەیی عێراقیەکان و چەکەکانیان و شیوازی جەنگی یان.

کوردەکان نامازەیان بۆ شیوازیکی کرد کە زۆر بەربلاو و بەکار دیت لای ئەوان ، ئەوان بۆ نمونە لە ناوچەییەکی سەخت دەکشینەووە کە شاخاویبە و گەشتن بەوئێ گرانە ، و لەو بەرزاییانەیی کە بەسەر ناوچە کەدا دەروانیست بۆ لۆد مەنبەووە کاتیک سوپای عێراقی دیت ناوچە کە داگیر بکات و تێیدا بئینیتتەووە و بنە و بارگە بخت ، گوللە باران و بۆمباران لە شاخەکانەووە دەست پێ دەکات بەسەر یاندا.

ئیسرائیلیەکان بۆیان دەرکەوتوو ئەم شیوازە کاریگەرەیی زۆری لەسەر وەرە سوپای عێراق ھەبوو ، ئەمەش لە کۆتایدا ناچار ی کردن کە ھێزێکی زۆری سوپاکە تەرخان بکەن ، بۆ پاراستنی رینگاکی دەرچون و رینگەیی پێگە یشتنی ھاوکاری و کۆمەک ، شیوازیکی تریش ھەییە کوردەکان بەکاری دەھێنن ، دابەش دەبیت بۆ دوو قوناغ قوناغی یەکەم بەرۆژ ئەو شوپانەیی کۆنترۆل دەکرد کە بەسەر ئەو ناوچانەدا دەروانیست کە نامانجن ، پاشان بەشەو ھێرش دەکریتەسەر نامانجەکان و دەستیان بەسەردا دەگیریت و ھەر وھا ھەندئێ فیداکاری کورد دەنێرن بۆ کردنەووی رینگا لە کیلگە مینرپێزکراوەکان تا شەرپەرەکان بەسەر جەستەیی ئەواندا بپۆن ، بەلام ئەم رینگەییە قوربانی زۆری لێ دەکەوێتەووە.

کوردەکان زۆر باسی پێگە سەربازیەکانی خۆیانیان دەکرد ، کە لە راستیدا تەنھا چەند شوپنیکە نیشتەجێ بوون بوو ، کە لە بەردو دار دروست کرابون ، وە سایە "سەقف" مکانیان نزم بوو لە شوپنی وادا دروست کرابوو کە لەروی سروشتیشەووە پارێزراو بوون ، وەک قەدیالی جیاکان و رینگا شاراوەکانی نیوان

گردهکان ، وه خانوهکان لهناوهوه بهچاکى دهگیران تاوهکو جهنگاومرهکان بتوانن
خۆيان لهبهرامبهر سهرمای جهسته تهزیندا بگرن ، و کاتیکیش بهفر
لهناوچهکهدا دمبارى ، خانوهکان بهتهواوتى دهشاردرانهوه لهژیریدا و
دۆزینهومیان گران بوو ، تهنانهت له نزیکیشهوه.

لهکۆمهله خانویهکی لهو شیومیهدا نزیکهی ۵۰ شهپرکهه نیشهجی دمبوون ،
ههندیکیان ههمیشه ههولیان دهدا دهست بهسهر ناوچهکانی چاودیریدا بگرن ،
بهلام بارودوخی سروشتی ناوچهکه وایدهکرد گران بیته چاودیرى نزیکبونهوهی
دوژمن بکریته، جاشهکانیش ئهوهیان دهزانى ، بۆیه ههمیشه بههیرشهکانیان
کیشهیان بۆ ئهوه دانیشهتوانه دروست دهکرد.

پیشنیار بۆ ئهوه مهسهلهیه زۆر سادهمبوو، بریتى بووله دهرچوون لهو
شیوهخانوانه ، و ناردنى هیزی بچوک بۆ ئهوه شوینانهی دهگهپشتنه خانوهکان
ودۆزینهوه وههست کردن به دوژمن بهرلهوهی ئامادهمیته بۆ هیرش.

له دهفتهرى رۆژانهکهیدا "تسورى" نوسیویهتى : "ئهوه شیوازهى ئیمه دهیزانین
بۆ هیرشکردن و یهکلایکردنهوه زۆر نامۆ بوو بۆ ئهوان ، ههروهها ئیمه هیچ
شیوازیکی بهرگریمان له شیوازه زانراوهکان بۆرۆوبهرووبونهوهی سوپای عیراقى
نهبینى ، ئهوهش بۆ ئهوهدهگهپشتهوه کهبارزانى پێی وابوو ناتوانیته رۆبهروى
سوپای عیراق بیتهوه، لهبهرئهوهش ئیمه شارهزای نیوچهکوردیهکان نهبوین ، و
ئیمهش سوپای عیراقیمان وهک سوپا عهرمبیهکانى تر دههاته بهرچاو ، وه
زانیمان که سوپای عیراق راهاتوووه هیرشهکانى لهبههاردان ئهههات بدهات ، پاش
توانهوهی بهفرههکان ، ههروهها زانیمان ئهوه ناوچهیهی شههههکانى تێدادهکریته
په له دهرچه و پێگهه بهردینى تهسک و درێژ که لهباکورهوه بۆ باشور
درێژدهبیتهوه و له رۆژناواوه بهرز دهبیتهوه بۆ رۆژههلات تا دهگاته بهرزایى
۴۰۰۰ ههزار مهتر و له لیوارو ههتدیرههکان و لهناوهراستى چیاکان رێژهیهکی زۆر
له جهنگههلی چر و ب تاییهتیه درهختى "بهروو" و "مازوو" ههیه ، و تێپههههه

تەسك بەردەكان لە يەكترى جيا دەكاتەو ، كە زىڭپۆش و تۆپهاويزەكان ناتوان لەویدا جوله بکەن.

ئیسرائیلیهكان گەشتنه دەرمنجامیک كە ئەویش ئەومیه سوپای عێراقى ناتوانیت بێتە ناوچەكە تەنها لە دوو پێگاوه نەبیت یەكەم خولگەى "پهواندز" و "حاجى ئۆمەران" كە ئەو شوینەیه سەنتەرى یاخیبونهكەى لێیه ، و رینگای دووهم بەدریژایی روبرارى "زى بچوك" و قولایى "قەلادزى" و دەریاچەى "دوكان" ، داگیر کردنى هەریەكی لەو دوو پێگایە دەبووه هۆى دا بەشکردنى كوردستان بۆ دوو بەش ، و پێگەى كۆمەكەكانى كوردی دەگرت.

لە پاش تویژینهوهیان لەمەیدانى جەنگەكە ، "تسورى" گەشتە ئەنجامیک كە كوردەكان دەتوانن خۆیان رابگرن لە بەرامبەر هێرشەكانى سوپای عێراقى لەناوچە شاخاویەكان ، بەلام زۆر گران دەكەوێت لەسەریان پووبەروى ببنەو لەو ناوچانەدا ، كەتانكەكان بەناسانى دەیانگاتى ، بۆیه ناتوانیت ئەدای كوردەكان لەبوارى جەنگى بچوكدا كە لەسەرمتای یاخیبونهوه ئالاکەى هەلگرابوو باش بکریت، بۆیه باشتەر وایه كوردەكان هێرى شیوازەكانى جەنگى بەرگری بکرین ، وەك خۆنامادەکردنیک بۆئەگەرى جەنگى هاوینى داهااتوو ، لەگەڵ لەخۆگرتنى شیوازو بیروكە و تیۆرى هێرشکردنەسەر فرۆكەخانەو بیرنەوتەكان.

لەبەررۆشناى ئەو دەرمنجامانەو لەسەر دوو نەخشەى تۆبۇگرافى یەكێکیان بەریتانى و ئەوهى تریان ئەمریکى وە لەسەر میزیک كە لەبەرد دروستکراوو ، ئیسرائیلیهكان دەستیانکرد بە یاریەكانى جەنگ لەسەرى هەرزوو "تسورى" بۆى دەرکەوت كە چەكدارە كوردەكان سەرەرای زۆرى نەخویندەوار لەپرزەكانیانیان ، بەلام توانای وەرگرتنى زانیارى سەربازیان لە راهینراوه ئیسرائیلیهكان زۆر باشتەر.

لەكۆتایى خولەكەدا "تسورى" ویستی كە مانۆرێکیان بە فیشەكى زیندوو پى ئەنجام بدات ، بەلام كوردەكان پەتیمان كردهوه ، بەلام تسورى كە پى وابوو زۆر

گرنگه ئەو مانۆرە بکریت و بەشیوەی کرداری رابەینرین لەسەری ، پەيوەندى بە لىپرسراوەکانیەووە کرد لەئیسرائیل.

لەکۆتایدا ناوچەیهکی شاخاوی لە باکوری ئیسرائیل دۆزرایەووە ، وە کوردەکان بە فرۆکەیهکی "ستارتۆکرۆز" گوازانەووە بۆ ئەوئ و لە ئۆتیلیکی نزیك شاخەکە نیشتەجێ کران، تسوری دەئیت : "هەئساین بە ئەنجامدانى مانۆرێکی بەرگری بە فیشەکی زیندوو لەشیوەی دامەزراوەی بەرگری دا ، چەند یەکەیهکی سوپای ئیسرائیلی بەشداریان کرد بەتەقەکردن" لە کۆتایى خولەکەدا تسوری هاوڕیپەتی راپهینراوەکانى کرد لە گەشتیکدا بەناو ئیسرائیل دا و ئاھەنگیکیان بۆ سازکرا کە سەرۆکی ئەرکان "ئیسحاق رابین" نامادەى بوو.

"برینج" دەئیت : "لەسەرەتاووە هەستمان بەووەکرد کە ئەوان ناتوانن توانایان وەك سوپای ئیسرائیلی ئی بێت بۆیە پێویستە کاربکەین تا ئەو پەری توانا زانیاریان سەبارەت بە سوپای ئیسرائیلی پێ بدەین، لەگەئ گونجاندى ئەووە لەگەئ ئەو چەك و ئامادەکاریانەى کە ئەوان هەیانە تا بتوانن پارێزگاری لەناوچەکانى خۆیان بکەن و هێرش بکەنە سەر کۆگا عیراقیە بچوکەکان و هەمیشە بە کاری تیکدەرانە بیانخەنە دلە راوکیووە.

لەئازاری ۱۹۶۶ راپهینراووە کوردەکان لەئیسرائیلەووە گەرانەووە بۆ ولاتەکەیان و راستەوخۆ روپانکردە گۆرپەیانەکانى جەنگ .

بەشى يانزەيمەم / رۇژانەي جەنگ ۱۹۶۶

لە بىنومىيەدە بۇ سەرگە وتەن

لەئازارى ۱۹۶۶ دا چوار ئىسرائىلى رويانكرده كوردستان ئەوانىش : "كرۆن" و "م" كه شوپنى "كرۆن"ى وەرگرتبو لە تاران ، و "تسورى" و يارىدەدەرە هونەريەكەي لە ئۆتۆمبىلىكدا هەردوو شوپىرى ئىرانى "رەجەبى" و "كاسەرى" كەهەوالگىرى ئىران زۆر بە نەينى و گىرنگى هەلى بزاردبوون بۇ گواستەنەوى لىپىرسراوه ئىسرائىلىيەكان بۇ كوردستان گواستىاننەوه.

دەبوايه بارزانى لە پيشوازي شاندهكەدا بوايه ، بەلام كاتى گەيشتەنيان پتيان پراگەينرا ، كه بارزانى لە شەرگەي "پىنجوین"ە لە كەرتى باشورى كوردستان ، بۇ بەرپۆمەبردى چەند جەنگىك كەجىي دلەپراوكيى ئىرانىيەكانەو پاش هەفتەيەك دەگەرپتەوه.

ئىسرائىلىيەكان توشى سەرسورمان بون بەدەرچونى بارزانى لە ناوچەكەو لەم كاتە ناخۆشەدا كه عىراق خۆي نامادە دەكات بۇ ئەنجامدانى هيرشى بەهارى خۆي ، بەلام هيج رونكردنەومىيەكيان لەوبارمىيەوه چنگ نەكەوت.

* * *

هەمو زانىيارىەكاني ئىسرائىل تا ئەو كاتە سەبارت بە بارزانى و خيزانەكەي و سەرگردايەتى كوردىي لەو هەوالانەوه وەرگىرابون كه لەرۇژنامەو چاپيىكەوتنەكان كه لەگەئيان ئەنجام درابوو بلأوكرابونەوه ، وه ئەو راپۆرتانەي كه لەو كەسانە وەرگىرابون پوبەرپوو دىتبويان لەگەئ زانىيارىە هەوالگىريەكان ، بەلام مېزوى ژيانى نەنوسرابووه ، و هەر زانىيارىيەك لەو بارمىيەوه زۆر گىرنگ بوو ، لەو بوارەدا "كرۆن" زانىيارى زۆر گىرنگى دابوو بەدەستەوه بەهۆي ئەو پەيوەندىيە توندو تۆلەي لەگەئ "شمس الدين موفتى" نوپنەرى كوردەكان لە تاران هەيبوو كه مەسەلەي چارەسەرکردنى نەخۆشەكان و برىندارەكان و گواستەنەوميان بۆنەخۆشخانەكان و گىرپانەوميان بۇ ولاتەكەيان و رېكخستنى

پاسپۆرتی ئەو کوردانەى دەبواىه گەشتى دەرەوه بکەن ، یهکى له نەرکه سەرەکیهکانى ئەو بوو، ئەم نەرکه تهواو وورەى روخاندبوو ، چونکه ناسان نهیدهیتوانى حېبهجیان بکات ، ئەوهى زیاتر گۆشهگیری کردبوو و ورەى روخاند بوو ، مردنى خێزانە ئێرانیهکەى بوو ، پاش ئەوهى کچیکى بۆ بهدنیاھێنا ، که ناچاربوو بینیریتهوه بۆ مائى باوکى له ههولێر، ئەمه وای کرد که "کرۆن" وهک هاوڕێیهکی خەمپهوپین تهماشابکات سهبارەت به ههموو بابەت و کێشهکان لهگەلى بدوێت.

"کرۆن" دەلێت: " له موفتیهوه زۆر زانیاریم لهسەر سههرکردایهتى کوردی و کهسایهتى و رەمزەکانى دەست دهکەوت ، بهلکو ئەوهى له ئەو وهرم گرت ، زیاتر بوو لهوهى له هههرکهسیکی تر وهرم گرتبوو.

"فهراهاد بارزانی" نهوهى بارزانی دهلێت : مردنى باوکى بارزانی ناسایى بوو، بارزانی هیشتا تهمهنى شەش سالان بوه ، جیى وهبیرھینانهومیه که بارزانی زانیاری زۆرى سهبارەت به مردنى باوکى بهئیسرائیلیهکان وتبوو ، کرۆن دهلێت : بارزانی پێى وتم کهتورکهکان باوکیان لهسێداره داوه و لای برا گهورهکەى "شیخ ئەحمەد" پهروهردە بووه ، و مستهفا له مندالیدا لهش و لاریکی پتهوى ههبوه."

لهگیرانهومیهکی تردا بارزانی بهراویژکاریکی ئیسرائیلی به ناوی "ئهلشع رۆنى" که لهسالى ۱۹۶۶ هاوڕێیهتى کردوه وتوه : ((کاتیک تورکهکان باوکمیان لهسێداره دا ، هیشتا له سکی دایکما بووم، کاتیک لهدایکبوم مامهلهیهکی تايبهتیم لهگهڵ کرا ، دایکم و برا گهورهکەم زۆر نازیان دهکیشام ، شیخ ئەحمەدی برام نهو کاته ۱۵ سالان بوو ، کاتیک تهمهنم گهيشته شەش سالان بهخوشکه گهورهکەمم وت که ناوم بۆ بهینیت ، بهلام نهو پێى وتم کههینده گهوره بوم، بۆخۆم بچم ناوبخۆمهوه ، بهردیکم بۆ هاویشت و سهريم شکاند)).

بارزانی به "کرۆن" و "رۆنى" ووتبوو : بهریتانیهکان ههولیان دهدا که بهشیومهکی ناسروشتى بمخهنهپال خۆیان ، ئەوهبوو ژنیکی بهریتانیان لى

ماره‌کردم و كه خوشكى ئەفسەرىكى هەوالگىرى بوە لەسىه‌كاندا لە عىراق كارى
 كردوە ، ئەو ژنە گوايه سوكاپەتى بەژيانى ھۆزەكەى كردوە ، و كورپكى ئى بوە
 بەلام رۆژى لەناكلو ژنەكەى و كورەكەى بۆ ھەميشە بزر بون ولەژيانى
 دوركەوتونەتەوہ ، گىرانەوہمىه‌ك دەلتىت گوايه لە رىگەى ھەلاتنىان بۆ بەرىتانىا
 لەروداوى ھرۆكەدا كوژراون ، بارزانى دمىوت كە ئەو روداوہ روداوىكى سىياسى بوە.
 لە پاش مردنى ئەو بارزانى سى ژنى كوردى ترى ھىناوہ كە ۹ كور و پىنج كچى
 لىيان بوە ، يەكەم ژنى كە ناوى "مەحبوب" بوە ، سى كورپى "عبدالله" و
 "لوقمان" و "ساير"ى بۆ بەدنیا ھىناوہ لەگەل دوو كچ ، ژنى دووہم "حەفصە"
 كورپكى بەناوى ئىدىرىس و كچىكى ئى بوە، ژنى "سىيەم" كە خۆشەويستىرىنيان
 بووہ لای بارزانى ناوى "حەمايل" بووہ ، لەھەمويان بچوكتىر بووہ ، ھەرىكە كە لە
 "مەسعود" و "دلشاد" و "سداد" و "شېھاد" و "ناجى" ئى بوە لەگەل دوو كچ.
 بارزانى لە "عبدالله"ى كور رازى نەبوو ، "كرۆن" دەلتىت كە عبدالله لەكەسايەتە
 ديارەكانى ياخىبون بوو لەسائى ۱۹۶۱ دا جەماوهرىكى زۆرى ھەبوو، پاشان
 پەيوەندى خۆشەويستى لەگەل كچىكى "ناشورى" بەستوہ و بەوھۆيەوہ ژنەكەى
 خۆى كوشتوہ ، كەكچى "ئەحمەد"ى مامى بوە ، كاتىك ئەوہ ئاشكرا بووہ
 رايكردوہ بۆبەغداد و ھەموو ئەو پارمىيەى لە خەزىنەى شۆرشدابووہ بەبىرى "سى
 ھەزار" دىنارى عىراقى مەزەندە كرا لەگەل خۆيدا بردوہ ، لە "بەغداد"
 رويكردۆتە بالۆيزخانەى "يەكئىتى سۆفىيەت" ، داواى رپپىدانى كردوہ تا لە
 "مۆسكۆ" بخوئىنئىت ، ئەوانىش لەوانەيە لەبەر رپزى باوكى وەلاميان داوہتەوہ
 بەلام ھەرزوو دەرکەوتوہ كە گرنگى بە خوئىندن نادات ، گواستوئىتەيەوہ بۆ
 "پراگ" پاشان لەوئى بۆ "فەيننا" و داواى كردوہ لە ئەمەرىكەكان كردوہ كاربان
 لەگەلدا بكات ، بەلام پىدەچىت ئەو زانىارىانەى كەلای بوە بە كەيفى "سى ئاى
 ئەى" نەبووبىت ، ھەرزوو ئەمەرىكەكان بۆيان دەرکەوتوہ كە دوورووہ تەسلىمى
 ئىرانىان كردوہ .

كرۇن دەئىت : بارزانى فەرمانى كىردۈھ لەسئدارە بدرئىت، بەلام "شېخ ئەحمەد"ى باوكى ژنەكەى تەداخولى كىردۈھو نەيھىشتۈھ و لەوچارمىنوسە پىزگارى كىردۈھ ، پەيمانى لەبارزانى وەرگىرتۈھ كە نەيكوژئىت، بەلام بارزانى دەستبەسەرى كىردۈھ . دىكتۇر "نجم الدين كريم" دەئىت : ((عبداللە نەيتوانىوھ بەرگەى ئەو بارودۇخە بگىرئىت ھەولئى تىرۇر كىردن لە نيوان كوپ و باوكدا زۇربووه لەكۇتايىدا ناچاربووه ھەئىبئىت بۇلاى "ئەحمەد"ى مامى ، بەلام چىرۇكى "عبداللە" لىرەوھ كۇتايى پى نايەت ، دواتر بە ئەنقەست خىانەت لەباوكى دەكات و پەيوەندى دەكات بەعئىرافىھەكانەوھ)).

"دىكتۇر مەحمود" كەپئىشتر نامازەمان پىكرد ، يەكئى لە كەسايەتە نىزىكەكانە لەبارزانى يەوھ ، كىرۇن دەئىت : دىكتۇر مەحمود كەسئىكى زۇر جىددى و كارامە بوو ، تەنھا بەھئىزى خۇى ھئىرى "فارسى" و "فەرەنسى" بوو ئەمە جگە لە "عەربى" و "ئىنگىلىزى" ، دىكتۇر مەحمود پەيوەندىبە دەرەكەكانى ياخىبونى بەرپۇوھدەبىرد ، پاسپىردراوھ بۇ ئەنجامدانى چەندان كار لەئىسرائىل و ئىران و ئەوروپا و ئەمىرىكا.

كرۇن دەئىت : ((بارزانى و دوو كوپە زۇر نىزىكەكەى "ئىدىرىس" و "مەسعود" باوھرى تەواوى بەوھەبوو كە تەنھا ئىسرائىل دەتوانىت دانپىدانانى ئەمىرىكايان بەئەوان بۇ وەرگىرئىت ، دىكتۇر مەحمود تىروانىنىكى زۇر پىراگماتىانەى ھەبوو ، پى وابوو ئىسرائىل "شەرىكە ھەر دەبئىت بگىرئىت" مەحالە بە بى ئەو كارەكە بەردەوامى ھەبئىت)).

((بارزانى بۇيە لەدايك بووھ تا بىئتە سەركىردە)) ، گومان لەوھدانىھ ھەركەسئىك كەلئى نىزىك بووبئىت ھەستى بەو ھەببەتەى كىردۈھ كە بەسەر دەوروبەرىدا دەيسەپاند ، دوو جىاوازى بەيەكەوھ كۆكردۇتەوھ پىاوىكى سەربازى بئىبەزەبى ھەھەمان كاتدا باوكىكى دئسۇز و زۇر خەمخۇر بۇنەوانەى لەگەئىدا بون)).

بارزانی زمانه‌گانی "کوردی" و "عەرەبی" و "فارسی" دزمانی ، هەرچه‌بێهه
رۆشنبیرییه‌گه‌ی خۆی له‌زمانی عەرەبیه‌وه به‌ده‌ست هێنا‌بوو ، هه‌روه‌ها به‌شیکی
زۆری له‌زمانی "پوووسی" دزمانی که‌ له‌وکاته‌دا له‌ روسیا بوو هێری بوو‌بوو .

* * * *

کرۆن و ئیسرائیلیه‌کان بۆیان دهرکه‌وت که‌ بارزانی له‌ سێ شوینی سه‌رمکیه‌وه
سه‌رکردایه‌تی یاخییوون دمکات له‌ هاویناندا له‌ "حاجی ئۆمه‌ران"ی نزیک
له‌سنوری ئێران که‌ شوینیکه‌ پێشتر وه‌ک نشینگه‌یه‌کی هاوینه‌ی ده‌وله‌مه‌نده
عێراقیه‌کان سو‌دی ئی‌دمبیرا ، له‌سه‌روی هه‌مووشیان‌وه پادشا و نزیکه‌گانی و
سه‌رۆکی حکومه‌ت و وه‌زیره‌کان و سه‌رکرده‌گانی سو‌پا له‌خانوی له‌ به‌رد
دروستکراودا ده‌مانه‌وه له‌کاتیکدا به‌فهری هه‌میشه‌یی لوتکه‌ی شاخه‌کان بایه‌کی
نه‌رم ژینه‌روه‌ی بۆ ده‌هێنان.

له‌زستاندا بارزانی له‌گوندی "دیلمان" نیشته‌جێ دهبوو که‌ نزیکه‌ی ۴۰ کیلۆمه‌تر
له‌ "حاجی ئۆمه‌ران"وه‌ دوره ، بارودۆخی جوگرافی نه‌و گونده‌ وای لێکرده‌وه که‌
له‌هه‌لکهرنی بایه‌ تونده‌گانداندا پارێزراو ده‌بیت "تینی بایه‌که‌ی بۆنایه‌ت".

وه‌ک له‌ نزیک "حاجی ئۆمه‌ران" و "دیلمان" باره‌کای "مه‌کته‌بی ته‌نفیزی
یاخییوونی کورد"ی ئی‌بوو، که‌ وه‌ک "ئه‌نجومه‌نی شۆرش" و "بالی جێ به‌جێ
کردن و په‌رله‌مان" وایه‌ و له‌سالی ۱۹۶۹ ده‌ستی به‌ کارکرد ، و ژماره‌ی نه‌ندامانی
گه‌یشه‌ته‌ نزیکه‌ی ۶۲ که‌س ، که‌نوینه‌ری پێشمه‌رگه‌ و پارتی دیموکراتی کورد و
هۆزه‌کان و لایه‌نی سه‌ربه‌خۆی له‌خۆده‌گرت.

"لیژنه‌ی ته‌نفیزی" و مکو حکومه‌تی کوردی کاری ده‌کرد ، ژماره‌ی نه‌ندامه‌گانی
۱۷ که‌س بوو ، که‌توانای بپارێدانێ زۆریان هه‌بوو ، وه‌ک سه‌ربه‌رشتی پێشمه‌رگه
که‌ له‌سالی ۱۹۶۶ دا ژماره‌که‌ی نزیکه‌ی ۱۴ هه‌زار پێشمه‌رگه‌ دهبوو، وه
به‌رپۆمه‌بردنیکی گشتگیری ناوچه‌ کوردیه‌کان له‌هه‌موو نه‌و شتانه‌دا که‌به‌یومه‌ندیان
به‌"دادومری" و "باج" و "پۆلیس" و "به‌ندیخانه"وه‌ هه‌یه‌، بۆ ئه‌م مه‌به‌سته

ھاوکاری له دەرگاڤه کی ههوالگری نهینی وهردهگرت ، و رۆژنامه و ئیزگه ی تایبه تی خو ی هه بوو .

وه رۆن بوو لای ئیسرا ئیلیه کان که سه رچاوه ی هه موو توانا و بپاره کان خودی بارزانی خو یته ی به سیقه تی نه وه ی به رپرسی "نه نجومه نی شو رش" و سه روکی "پارتی دیموکراتی کورد" بوو .

هه ر ماومنا موه یه ک بارزانی رو به رووی کیشه یه کی نیوخو یی یان ده ره کی ده بوه وه ، جا به ئاره زووی ئیران بووبیت یان به ئارم زوی خو ی ، دوژمه نه سه رسه خته گه ی "تاله بان ی" به خو ی و "۲۰۰" شه رکه ره وه هاته وه ناو سنوری کوردستان ، بارزانی که زۆر به وه په ست بوو ، فه رمانی دا به ناچار کردنی تاله بان ی به مانه وه ی له ناوچه ی "دولروجه - پیده چی ت دو له رووت بی ت - و:" که ده که ویته نزیکه ی "۱۲۰" کیلۆمه تر دوره له سه رکردایه تی یاخیبوانه وه ، له ژێر پاسه وانیه کی توندا .

بارزانی ده گوت: ((ئه و کاره وه ک پلان یکی ئیرانیه کان وابوو بۆ کۆنترۆل کردنی یاخیبونی کوردی ، و به رپۆمبهدنی به پێی پۆیسته یه کان ی "شا")) .

هه رچه نده به شیکی هه ره زۆریان چونه ناو پێشمه رگه وه به بی هیچ مه رجیک ، به لām که سه سه ره گیه کان یان که وتنه ژێرچاودێریه کی تونده وه ، سه ره پای نه وه شی بارزانی ئیسراحه تی نه ده کرد ، و هیچ گۆرانکارییه ک له دوژمنایه تی کردنی بۆ "تاله بان ی" رووینه دا بوو .

پاویژکاره ئیسرا ئیلیه کان ی بۆ یان ده رکه وت که لقه کان ی پارتی دیموکراتی کوردستان به هه موو ناوچه کان ی کۆمه لگا کوردیه که دا بلا بووته وه ، کاری زۆر ده که ن ، په یوه ندی کردن به لایه نه دژه کان ی رژی می عێراقی ، و کۆکردنه وه ی پارهو کۆمه ک، وکو کۆکردنه وه ی زانیاری و به خشینه کان و ... هتد .

ده زگای پزیشکی کورده کان زۆر جیگه ی دله راوکی بوو، چونکه یاخیبوان ته نها ۲ دکتۆریان له گه ل بوو ، هه ندی له برین پیچه کان وه ک دکتۆر کاریان ده کرد ، به لām

لهوه بترائی چاری تریان نهبوو، وه جهند مائیک دیاریکرایون ومک نهخوشخانه
 بۆ چاودیریکردنی نهو حالهتانهی پیویستیان بهخهوتن همیه ، یهدمگی
 داوودهرمان زۆر کز بوو، کهم و کورتی زۆر له دژهنیندگی و نارامکهروهوکان
 دهرکهوتبوو ، نهمه له کاتیکدا زۆر کهس توشی نهخوشیه دریزخایهنهکان
 بویوون ، بههۆی مانهوهی زۆر لهناوچهی شیدار و نهو ناوچانهی که ههلمی ناوی
 زۆر ئیه.

* * *

هیرشی بههارمی عیراقیهکان بهرپوهبوو، کوردمهکان راپوێژکارمکانیان دننیاکردهوه
 که نامانجی هیرشهکه خولگهی "رهباندوز - حاجی ئومهران"ه ومک "تسوری
 ساجی" پیشر پیتیبینی کردبوو ، نيسرانلییهکان لهپروژی دوههمی هاتنیان بۆ
 کوردستان گهشتیکی نامادهکاریان به پینگهکهدا کردبوو ، دریزی نهو خولگهیه
 نزیکهی 60کیلومهتر دهپیت ، چاودیری پینگهکانی عیراقیهکانی کردبوو ، لهدۆلی
 "رهباندوز" ، وه رپوونکردنهومیان له"ئیدریس" و "بارزانی" و سههرکردمی
 مهیدانی هیزه کوردیهکانیش وهرگرتبوو.

"تسوری" پلانیکی بهرگری و رپههروبوونهوه و هیرش بهپیتی نهو هیلانهی که
 لهخولی "راهینهره باشهکه"دا خرابوووه رپوو، دیسان بۆی خستنهوه رپوو.

تسوری دهئیت : نهو تیۆرهی که دامان رشت ناومان نا تیۆری "برنهو" نهومش
 ناوی نهو چهکه تایبهتیهیه که کوردمهکان بهکاری دههینن و گوشتاری پیندمهکن.

پلانی بهرگری بریتی بوو لهداگیرکردنی لوتکهکان لهپاش دهستبهسهرا گرتنی
 نهو ناوچانهی که رینگای گهیشتنن بۆ نهو لوتکانه ، کوردمهکان پیویستیان بهچهند
 دهستهیهکی فهناسه ههبوو بۆ دهست بهسهراگرتنی هیزه تیکشکاوکه و ناچار
 کردنی دوژمن بهمانهوه له شوینی خۆیدا ، تسۆری جهختی لهوه کردوه کهناپیت
 سهنگهری کلاسیکی ئی بدن ، تا فرۆکهوان و چاودیره عیراقیهکان تیبینی

نامادەكاری كوردەكان نەكەن ، بۆيە پتویستە سەركرەدی هیژەكان بەرز و نزمیە سروشتیەكان تا ئەویپەری توانا بۆ خۆحەشاردان بە کاربێنن.

* * * *

تسوری سەبارەت بە یەكەمین دیداری لەگەڵ بارزانی دەئیت: ((بیمەنی بارزانی ترسناك بوو بارزانی لە "پێنجوین" موه هاتبوووه ، لەسەر ئەسپێکی ڕەنگ خۆلەمیشی بەچەندەها چەكدار دەورەدرابوو كە سواری ئەسپ و وڵاخ بووبوون ، جل و بەرگی كوردی لەبەردابوو و خەنجەرێکی زیڕكفتراوی گەورەى بەخۆیدا كردهو ، ژمارەیهکی زۆر فیشەكدان لەگەڵ تفتەنگێکی لوله درێژ)).

لەسەرمتادا بارزانی بەدودلیهوه لەگەڵ ڕاویژكارە ئیسرائیلیهكاندا مامەئەى دەگرد ، بەتایبەت لەگەڵ ڕاویژكاری سەربازی كەوا دەرەكەوت تەحەدايەك بێت بۆسەركرەدایەتی كردن و توانای سەربازی بارزانی.

ئیسرائیلیهكان قەبارەى ئەو نەهامەتیەیان دەزانی كە بارزانی پتووی دەنالتینیت و ئەو كێشانهی كە لەناستی نیوخۆیی و دەرەکی پێیانەوه گیرۆدەبووه ، بۆیە خۆیان پاراست لە هەموو جۆره فشارێك بۆسەری ، وە پەنایان برده بەرشیوازی قەناعەت پێكردن و گفتوگۆ و لەیەكەم گفتوگۆدا كە لەنیوان بارزانی و ئەواندا ڕوویدا هەندئ شتی جێی دلەراوكێیان لێ بیست.

بارودۆخی ئابوری زۆر سەخت بوو ، زەرەری زۆری لە یاخیبونهكە دەدا ، باربووی چەكەكان كە تەرخان كرابوو بۆ زیادکردنی توانستی شەرو هیزی جێبەجێکردنی ژمارەى چەكدارانی زیادكردبوو ، لەهەمان كاتدا كێشەى پتویستی بە جلو بەرگ و خواردنی بۆ زیادكردبون ، و خۆراكدان بەخیزانی چەكدارەكان ئەمە لەكاتێكدا كە بەرھەمی كشتوكالی لاواز بوو بەھۆی بۆمبارانی هیژمعیراقیەكانەوه.

ھەرچەندە كوردەكانی ئێران و توركیا خۆشگوزەران و دەولەمەند بوون ، بەلام دەستی یارمەتیان بۆ براكوردەكانیان لەعیراق درێژ نەدەگرد، ڕووبەریکی زۆری ئەو زەویانەى كە بەزۆر لەھۆزەكانی جاشەكان سەنرابون ، بەكرێ درابوو بە

کشتکارهکان ، که نه وانیش له بهرامبهردا بهشیک له خوراکه که بدمن به یاخیبوان ، له گه ل پهیمانی سه رکردایه تی یاخیبوون به کرینه وهی نه وهی ماوه ، سه ره ای نه وهش به ره مه که ی لاواز بووو .

کاریگه ری بارودۆخی ئابوری بو سه ر یاخیبوان زور سه خت بوو تا رادمیه ک که وایکرد وه لآمی هه لفریواندنه گانی ئیران بداته وه ، له به رامبهر نه وه ئیرانیه کان پهیمانی "نیو ملیون" دیناریان پی دا له گه ل زیاد کردنی یارمه تیه داراییه مانگانه که ی ، بارزانی فه رمانی ده کرد به هیرشکردنه سه ر بنگه عیراقیه کان که ده که وتنه سه ر شاخی "پینجوین" له باشور له کانونی په که می ۱۹۶۵ نه مهش پاش سی مانگ له به ناچار ی کشانه وهی چه کداره کورده کان له وی .

ئیرانیه کان ته نها نیوهی بره بریار له سه ر دراوه که میان دا ، سه ره پای نه وهش نه وه بهس بوو بو به ریوه بردنی قوتی یاخیبوان بو چه ند مانگیك ، به لام هه رزوو پارمه که ته واو بوو ، وه ک چۆن نه و پارمیهش ته واو بوو که له ئیران - ئیسرا ئیل وه ک یارمه تی وه ریان گرت ، به تایبه تی له کاتی له ده ستدانی قه لادزی له نه یلولی ۱۹۶۵ .

کورده کان بریکی زور "تنباک" یان له وی هه بوو تا به نرخیکی تایبه ت به ئیرانی بفرۆشن به لام ئیرانیه کان خاوه خاوه میان ده کرد له کرینی نه مهش بووه هوی نه وهی که نه و بره بکه ویته ده ست عیراقیه کان .

نه م خاوه خاوه کردنه ی ئیرانیه کان ، نه لقه یه ک بوو له زنجیریه کی دریز که پرسیا ری زوری دروست کرد بو کورده کان و له کو تایی دا گه شتتم نه و دهرمنجامه ی که ئیران نایه ویت یاخیبوون کو تایی پی بیت ، به لام له هه مان کاتدا وا ده کات زبانی یاخیبوان سه خت بیت ، "ساواک" له مامه له دا له گه ل کورده کان چنگی خوی گیر کردبوو ، نه و پهیمانانه ی که دابونی به شیومه یه کی که م و بچوک جی به جیی ده کردن .

کرۆن دەلێت : ((هۆکاری سەرەکی که وایدەکرد ئێران وابکات ، ترسی بوو لەکەمینهی کوردی ناو ئێران ، کەئەویش تێهەڵبجیتە ناو چوارچێوەی یاخیبوانەوه)).

کرۆن دەلێت: ئەو بارودۆخە لەرونترین مانادا رویدا و بەرجەستهبوو ئەویش کاتیەک که یەکی لەسەرکردەکانی کوردە-ئێرانیهکان راپکردوو هاتەئەو ناوچهیهی که بارزانی تێدايهو ژێر دەسهلاتی ئەوه ، داوايکرد لهوئى بمینیتەوه ، ئێران داواى کرد که دەستگیربکړئ و تەسليمی بکړیتەوه ، هەرەشەى ئەوهی کرد که ئەگەر ئەوهنەکریت هەموو پەيوەندیەکانی به کوردەکانەوه دەبړیت ، بارزانی خۆی لەبارودۆخیکدا دیتەوه که ئێرەیی پێ نابړیت ، بپاریدا ئەو گێشەیه بەشێوازێکی ئەوپەڕی ناشرین چارەسەر بکات، ئەویش به لەسێدارەدانى راکردوووه که و تەسليمکردنەوهی جەستەکەى بەئێران ، بارزانی دەيوست پيشینهی تەسليمبوون بەئێران بۆخۆی درووست نەکات لەهەمان کاتدا نەیدەتوانى رێ بەخۆی بدات پەيوەندی لەگەڵ ئێرانیهکاندا ببچرپنیت)).

ئەو بارودۆخە خراپە ئابوریەى کەتوشى کوردەکان بووبوو کاریگەرى یەکلاکەرەوهی لەسەر جاشەکان دادەنا ، جگە له دۆخی ئابوری که توشیان بووبوو ، درکیان بەوهکرد که عێراقیهکان نامادەیان دەکەن تا ببن بەخۆراکی تۆپەکان له شەپاندا دژی برا کوردەکانیان بۆیه ژمارهیهکی زۆریان دەستیانکرد بەهەلاتن و پەيوەندیکردن بەرپزەکانی بارزانیەوه ، بەلام بارزانی نەیدەتوانى بەشێوهیهکی باش وەریانبگرت ، بۆیه نازناوی جاشە باشەکانیان لێنا بەتایبەت لەبەر ئەوهی تەقەمەنى سۆفیه‌تیاں پيشکەشى هیزەکانی بارزانی کرد که سەرچاوهکەى کۆگاکانى سوپای عێراقى بوو.

* * *

بارزانی به راپۆزگارەکانی ووت که "دوانزە هەزار" شەپکەر له ژێر فەرمانی ئەودان که بەسەر چەند لیوایهکی هەرێمایه‌تیدا دابه‌شکراون ، ئەو لیوایانە

نامادمن بۆ ھەرجهنگیک بارزانی خۆی بیگات ، "ھزار" شەرکەری پی بدن، بارزانی سەرپەرشتی دەزگای چەگدارانی دەرکرد و دواى بارزانی ئینجا "دکتۆرمەحمود" و "ئیدریس" و "مەسعود".

ئیسرائیلیەکان پیشنیاریان بۆکوردەکان کرد، کە بۆمبى چینراوی گەورە نامادەبەگەن ، کە لە بەرمیلێکی گەورە پیکدیت پریکریت لەبەردی گەورە و تەقینەومەگە ، کە تەقاندنەومیان ئەو ریگایانە دەرگرت کەبەرەو پیگەکان دین ، بارزانی ھەرزوو پیشنیارمەگەى قبوڵ کرد ، ئەومبوو "ملازم ئەوھل زاھیر" ی بۆ ئەوھە راسپارد کە یەکیک بوو لەوانەى خولی "راھینەرەباشەکە" ی بینیبوو ، کە لەلایەن "تسوری" ھوھ سەرپەرشتی دەرکرا ، بەھەمانشیوە یەکی لە قوتابیانی تری خولەکەى بە ناوی "یوسف جمیل" راسپارد بۆ دروستکردنی بۆمبى دەستی نیوجەیی ، پاش ئەوھى زانی کە یەدەگی ئەو بۆمبانە تەواوبوو، ھەرۆھە کوردەکان فیتری پوچەلکردنەوھى مینە عێراقیەکان بووبوون ، دەیانگواستەوھ بۆ ناوچەکانی خۆیان.

بارزانی لە ئیمکانیەتی ئەگەری خاپورگردنی بیناھکومی و سەربازیەکانی دەکوئێھو بەدامەزرادەکانی نەوتیشەوھ ، بەلام بیرکردنەوھى بارزانی لەوکاتەدا پاپەندبوو بەوھیرشەى کە عێراقیەکان پلانیان بۆدادەنا لەژێر ناوی "نەتەمد علی اللہ" ، بارزانی لەوھ ناگادار بوو سەرۆکی نوێی حکومەتی عێراق "عبدالرحمن البزاز" دژایەتی پرۆسەگە دەکات.

"بەزاز" لەئەیلوی ۱۹۶۵ شۆینی "تاھیر یحیی" ی گرتەوھ باوھەری وابو کەمەحائە کیشەى کورد بەیەک گورز چارەسەرپریکریت ، ھەولێ دەدا بە لیکتیگەیشتن بەلام ھیزی سوپا لەوکاتەدا گەورەتر بوو ، ھەیتەى ئەرکانی سوپای عێراقی پیتی وابوو کەدەتوانیت یاخیبونی کوردەکان ھەرس پی بەینیت ، لەرێگای بەکارھێنانی ھیز و تەقەمەنیەکی چرو زۆرەوھ ، دەتوانی زال بیت بەسەر گۆرەپانی جەنگی سەختی شاخاویدا.

لهنازاري ١٩٦٦ چهند ليوايهكي زرينپوش و توپخانه دهستان كرد بهجوله بهناپراستهي هيلهكاني شهرگه و بهنامانجي دهستگرتن بهسهر چهند خاليكي ستراتيزي گرتندا ، و پچراندي هيلي يارمهتي بو كوردهكان ، نامانجي پلانهكه داگيركردني پارچهزهويهك بوو كه نزيكه ٥٠ كيلومهتر دهبوو، له ريگهي "هاملتون" هوه لهباكوري عيراق دهستي پندهگرد.

نهو ريگايه بهدرينترين ريگاي سهرهكي دادهنريت له كوردهستان ، دريندهميتتهوه ههتا بهرزاييهكاني نيران و دهرياي قهزوين ، بهناوي نهاندازياري نيوزلهندي "نارجيبيلت ميلون هاملتون" هوه ناونراوه كه دروستي كردوه كاتيگ لهكوتايي بيستهكاندا لهعيراق كاري كردوه.

سهرگردايهتي سهربازي و سياسي بارزانيش لهو ناوچهيه خوي داكوتابوو، پلاندارپژمهراي هيرشهكه چاويان برپبووه نامانجيكی تريش كهخوي لهداگيركردني ريگاكاني "بينجوين" بو "سليمانی" دا دهبينهوه له باشور ، ههپنهي نهران پي و ابوو كه پرؤسهكه يهك مانگ دهخايهنييت وه چوار فيرقهي بو دابين كرد كه ههريهكيتيان له كهرتيكا دانرابون.

***   ***   ***

شهرهكان له ٨ي نيساني ١٩٦٦ دهستان پيكردهوه ، بوئهوهي هيزه كورديهكان لهناوچهي نامانجي چونهژورهوه دوربخهنهوه، ليوايهكيان نارد بهرهو نهوچيپايانهي كه بهسهر "عهقره" دا دهروانن كه لهسهر سنوري توركيايه ، نههمش بهو نهگهري كه بارزاني هيزهكاني دهكشينيتهوه له "رهواندوز" بهرهو نهوي بهم شيويه پرؤسهي چونهژورهوميان لهوناوچهيهدا ناسان دهبيت.

له١٣ي نيسان واته دواي ٥ رؤژ لهدهستپيكي جهنگ سهرؤكي عيراهي "عبدالسلام عارف" لهرودايكي "ههليكوپتهر" دا كوزرا كه بووههوي وستاندي دهستپيشخهري هيرش ههتا بارودؤخي عيراق دهگهريتهوه دؤخيكی بهرقهرار ،

لەجینگەي سەرۆكى گوژراو ، برا گەورمگەي "عبدالرحمن عارف" كە جینگري سەرۆكى ئەركان بوو ، ئەو پۆستەي وەرگرت ، كە كەسیتیەكي مامناوندی هەبوو ، و زیرەك و زمانپاراو نەبوو ، كە ئەمانە سيفهتی برا گوژراومگەي بوون .

"تسوری" پینی وابوو كە ئەم قۇناغە گونجاوہ بۆبەكارهینانی ئەوشیوازی كە فیڤری جەنگاوەرە كوردەكانی كردبوو لەخولی "راھینەرە باشەكە" دا ، و چاتننی وەك شیوازیچ لەناو كوردەكان دا، بەلام هەر زوو بۆی پروونبووہوہ كە جیبەجیكردنی ئەو نامانجە مەحالە ، هەمووی ئەوہی كە توانی بیکات ئەوہوبوو هەندیك سەركردهی مەیدانی فیکرەگەیان وەرگرت ، بە ئومیدی ئەوہی بیگەیمەن بە سەریازەكانیان لەداھاتووی دوردا .

تسوری دەستی كرد بەكۆششكردنی زۆر بۆ زانینی نیازی ئەم جەنگەي عیراقیەكان ، بەپینی بارودۆخەكە لە زەمینەي واقع دا، بە پینی ئەو نەخشانەي لای بوو، لە ئەنجامدا گەیشتە ئەو برۆایەي كە لەماوہیەكي كورت دا جەنگ دەست پیدەكاتەوہ ، بە كردار ئەوہ رویدا ، هەتا كۆتایی مانگی نیسان پرۆسەي تۆپبارانكردنی یەكتری بەردەوام بووبەدریزی شەرگەكە، لە هەفتەكانی سەرمادا كوردەكان چێژیان لەیاریە تازەكانیان وەرەگرت ، پراچیمەكان ماوہكەیان لەنیوان ۲، ۴ كیلۆمەتر دەبوو ، تۆپھاوێزی ۲۵ رمتلی كە ماوہكەي تانزیکەي ۱۴ كیلۆمەتر دەبپی ، لە ۳۱ نیسانەوہ تۆپخانەي عیراقی بە جۆرنك كەوتە باراندنی تۆپ بەسەرگوردەكاندا كەپیشتر وینەي نەبووہ ، پاش ئەوانە فرۆكەكان دەھاتن تابۆمباران بكەن بەبۆمبی ناپالم ، لەدوای ئەوہ هیزمەكانی عیراق كۆتاییان بەبۆمباران هینا بەتۆپبارانیكي ساروخی بەبی حیواوژی .

^۱ وشەي (شەرگە) م ئە جیاتی (جەببە بەكارهیناوە - وەرگرت -

له پاش نهو بۆمبارانه دهرکهوت که "چوار" لیوای عیراقی نزیکن ئهوانیش لیواکانی "یهکهه" و "چوارهه" و "سیهه" و "چواردههه" بوون ، که ههمیشه له شیوهی "فهصیل" دا دهجولانهوه لهکاتی هیرشدا.

ژمارهی نهو هیزه عیراقیه نزیکهی ۴۰ ههزار سهرباز دهبوو لهنیوانیاندا "دوو ههزار" جاش ههبون ، نهوه لهکاتیکیدا ژمارهی سهربازه کوردهکان تهها ۲۵۰۰ جهنگاوهه بوون ، لیوای "سی" هیرشی کرده سهر چند پینگهیهکی کوردهکان له ناوچهی "چرو عمرناره" و شاخی "زۆزک" وه لهو ناوچهی "ناکویمان" هوه دوو کهتیهی سهر بهلیوای "چوار" پالپشتیان کردن له هیرشبردن بۆسهر ناوچهی "ههندریین" لهکاتیکیدا "کهتیهی سیههه" لهههر دوولای رینگاکهوه بلاوبوبونهوه ، وه هیزهکانی لیوای ۱۴ هیرشیانکردهسهر ناوچهی "قهلادزی" و "نیلانه" ، گومانهکان زیادی کرد که چند یهکهیهکی لیوای "چوار" جولاون تا بهرینگهشاخاویهکانی ناوچهکه ههنگهپین لهلای باشوری ههندرینهوه لهپیناو داگیرکردنی گوندی "کهلاله" لهپیناو لیکدابپینی پینگهکانی پیشهوهی کوردهکان له دۆلی "رهوندز" ، جیی وتنه که لهدواتردا بۆمان رۆن بووهوه که پرۆسهکه و ناراستهکانی هیزهعیراقیهکان بهپیی پلانهبهریتانیهکان جیبهجیکراوه و بووه کهزانیاریهکانی ناویان راست نهبون.

لهیادهوریهکانیدا "تسوری ساجی" سهبارهت بهو شهراوهی که نهجای داوون نوسیویهتی :

* دووی نیار : گولله و توپبارانی بهرگریکهران ههموو هیرشهگاشی هیرشبهرائیان تیک شکاند لهههموو کهرتهکان وه لهجیای "زۆزگ" کهبهرزاییهکهی دهگاته ۱۸۰۰ مهتر هیزیکی کوردی دژههیرشیکیان بهشهو بۆ گرد ، کهمارۆی لیوا هیرشبهرهکانیان داو جواردهوریان گرت ، سهرکهوتوو بون لهوهی

: ههلهیزماندوانی به حونکه له زمانی کوردی بۆ عیبری پاشان بۆ عهرهیی دواتر منکردهمهتوه به کوردی لهمشه گۆرانکاری زۆری بهسهر ناوی شوپین و کهسهکاندا ههتاوه که من ههنتیکیان راست کردۆتهوه . - وه رگتیر -^۱

که پشتهوهی ئی بگرن ، وه دهستیان کرد به گوللهباران ، له سه رهتادا عیراقیهکان وایان زانی نهوهی که تهقهیان ئی دهکات هیزیکی عیراقی تره له پشت خویانهوه هاتوو ، هاواریان دهکرد تهقه راگرن ، بهلام هاوارکردنهکیان تنها شوینهکیانی ناشکراکرد ، کوردهکان نزیکه‌ی هه‌موو نه‌ندامانی ریزی پیشه‌ومیان کوشت .

سه‌رکرده‌کوردیه‌کی شه‌رکه‌کی وتی ۷۵ جه‌سته‌مان ژمارد هیزه‌که گه‌رایه‌وه‌وه ده‌سته‌کوت ۴۵ تهنه‌نگ و سی ره‌شاشیان له‌گه‌ل خویان هینا‌بوو ، به‌لام له‌وه‌زیاتریان ده‌ست نه‌که‌وتبوو له‌به‌رئه‌وه‌ی ته‌قه‌ی هیزه‌کانی دوژمن ریزگی نه‌دابون.

له‌کوژتایی رۆژی یه‌که‌مدا سوپای عیراقی سه‌رکه‌وتوو نه‌بوو له‌داگیرکردنی هیچ پیگه‌یه‌ک ، ناچاریکردن که‌دووری قه‌مچی تهنه‌نگیک دور بکه‌ونه‌وه و دووباره شیوازی تۆپبارانی زه‌مینی ئاسمانی ده‌ست پێبکه‌نه‌وه.

* سینی ئایار : هیزه‌کانی عیراق له‌هه‌موو که‌رته‌کانه‌وه په‌لاماریان دا، به‌لام نه‌یان‌توانی هیچ گۆرانکارییه‌ک له‌ئه‌نجامی رۆژی یه‌که‌مدا بکه‌ن ، س‌ریه‌یه‌کی هیزه‌کانی عیراق توانی دزه بکات به‌ناو ریزه‌کانی هیزه‌کوردیه‌که له‌چپای "هه‌ندرین" و گه‌یشته‌نه‌ لوتکه‌ی چپاگه ب به‌یانی کورده‌کان هیزی نابراویان هه‌ست پێ کرد ، هیزشیان کرده سه‌ری ناچاریان کرد باشه‌گشه بکات بۆبناری چپاگه،پێده‌چیت مه‌لا مسته‌فا هه‌ست به‌وه‌بکات که‌عیراقیه‌کان سوکایه‌تیان پێ کردوه ، وای ئی هاتوه که‌تۆمه‌ت ده‌خاته‌پال پاریزگارکه‌انه‌وه و پێیان ده‌لی که‌که‌مه‌ترخه‌م بون ، وه‌توانای رۆبه‌رپوبونه‌ی هیزه هیزشبه‌ره‌که‌یان نه‌یه.

ئیواره‌ ناگاداریه‌کمان له‌هه‌موو لایه‌که‌وه به‌ده‌ست گه‌یشته که ته‌قه‌مه‌نی له‌جووری "۷،۹۲" ملم ته‌واو بووه ، فشاری توندی عیراقیه‌کان وای پێویست ده‌کرد که به‌چ‌ریه‌کی زۆر ناگربارانیان بکه‌ین ، هه‌موو دۆشکه‌کان له‌جووری "میگ-۲"

تەقەمەنيان تەواۋىبوو كەتەنھا دوو ھەفتەبوو لەئىسرائىلەو ھاتىبوون ، ئەمەش بەھۇى ئەوھى بەھەموو ھىزىكەو بەكار دەھات .

* چواری ئایار : ھەرمان درا بەھەموو ھىزەكان كە ھەئەتىكى دزەھىرش ئەنجام دەدرىت لەھەموو شەپگەكانەو تەنەت ئەگەر بەھىزى بچوكىش بىت ، عىراقىەكان شەش جار ھەولى داگىر كىردنى پىنگەكوردىەكانىان دابوو لەھەموو جارەكاندا ، پاشەكشەيان كىردبوو ، دووبارە دەستىان دەكردەو بە نامادەكردى تۆپخانە بۇ ھىرشكردەوھى دووبارە ، ھەرۇھا عىراقىەكان ھىرشى ئاسمانىان كىردەسەر پىنگەى چوئەناوھەوھى خولگەى "رەواندزو - حاجى ئۆمەران" چوارفەرۆكە بەدرىزىاى رۆز بەبۆمبى ناپالم ناوچەكەيان بۆمباران كىرد ، بى ئەوھى يەك كەس بكوژرىت.

* پىنجى ئایار : ئەوھىزە كوردىبەھى كەناوچەى "چرۆ ەمرارە"ى چۆلكىردبوو تەقەمەنى و كەل وپەلى پىنگەىشت كە لىرەولەوھى لەشەپگەكانى تر كۆكرابوھە ، ھىرشى كىردەسەر ھىزەكانى عىراق بۆگىرانەوھى پىنگەكەى ، سەركردەى ھىزە كوردىەكە كوژرا ، ئەمەش كارى كىردە سەر تەواوھى شەپگەكە ، بگرە سەر سەركرداپەتى كوردىش ، ئەمەش واىكرد بارودۇخى تەقەمەنى زۆر خراب بىت ، بىروپاى رووخىنەر پەيدا بىن ، كە باسىان لە مەحالى خۆراگىرتن دەكرد.

يارىەكە ئەوكات وەك يارى پەنجەگەستن وابو ، كاملا لە پىشەوھە دان بەنازارەكانىدا دەنىت ، تسورى بەھاوكارى ھاوپىكانى ھەولى دەدا كەپۇخى خۆراگى لەدەرونى كوردەكاندا بچىنىت ، ھەولى دا واىان ئى بكات رىنگەى دوژمن و چولەكانى شىبەكەنەوھە.

"تسورى" دەئىت : ((بارزانى وادەردەكەوت وەك ئەوھى ھەموو شوپىنىكى كوردستان لەسەردى دەپارىزىت چاوى دەنوقاند پاشان دەىگوت پىنگەى ئەو ھىزە لە كوئىيە؟ ئەى ئەوھ ؟ كە ئەمەش يارمەتىدەر بوو لەدىارىكىردنى شوپىنى ھىزەكانى دوژمن)).

"تسوری" جارلەدوای جار بیرۆکەى بەکارهینانى پلانى "بړنهو"ى دەخستەبەردەم بارزانى کەدەئیت یەکەى سەربازى پیکهاتوو لە "۱۵۰" کەس بنیردریت بۆ دەست بەسەرگرتنى ناوچەى چیاکان و لەبنارى چىای "زۆزک" و "هەندرين" و "کۆرەك" و ناوچەى "چرۆعەمرارە" بەپانى "۱۵" کیلۆمەتر تسورى جەختى لەو دەکردووە ، کەداگیرکردنى ئەو ناوچانە بەبى سەنگەرلێدان دەبیت ، بەلکو لە خۆلەنپۆچەییە سروشتیەکاندا پەنادرەئى و دەشاردریتەووە ، هەرودها نامازەى بە شیوازی راجیمەکان دابوو لە هیرش و بەرگری دا .

ئەووە یەكەمجار بوو کەبارزانى بەپلانى سەربازى بەو قەبارەىە ئاشنا ببیت ، بۆیە وەلامى دایەووە : "پیاووەکانم رانەهینراون بۆ رۆبەر و بوونەوہى ناشکرا و شەرگەبى لەگەل سوپای عىراقى بە درىزایى ژيانمان ئیمە دەستمان وەشاندوو و ریمان کردووە ، ئەگەر هیرش بکەینە سەر سوپای عىراقى ناتوانین خۆمان رابگرین ، ئیمە لەووە لاوازترین کە پارىزگارى لەناوچەيەك بکەین لەبەر امبەر هیرشى سوپای عىراقى" .

تسورى دەئیت : ((بۆچونى ئەووەم لادروستبوو کە بارزانى رانەهاتووە کارىک بکات لەدەرەوہى بىرکردنەوہى خۆى بىت نامادەبوو کەپروۆسەى تەنگ پى هەلچىن ئەنجام بدات ، لەگەل هیرشى سادە ، بەلام بۆ هیرشى گشتگیر ... نا.. ، ئەمە لە کاتیکدا کە سەرکردەى هیزەکان برۆایەکی تەواوى بەووە هەبوو کەئەگەر تۆپهاوویژى ماوہى ۳۰ کیلۆمەترى دەست بکەوئیت دەتوانى سەرکەوتنىکی مەزن بەدەست بەینیت)) .

دەيگوت : "ئەو جۆرە تۆپهاوویژەمان بۆ بنیرن" تسورى وەلامى داخوازیەکەى بەووەدایەووە کە "تۆپهاوویژ باشە بەلام ئەو بەشیکە لەدەزگای جەنگى بەرگری یان هیرش بردن نەك مەسەلەى ئەوہى بەشیوہیەکی سەربەخۆ بەکاربیت" گەرپایەووە دووبارە هەولەکان دەستى پیکردموە بۆ رازیکردنى بارزانى بەبەکارهینانى شیوازیکی جەنگى نوئى ، و وتى : ((ئەگەر

سویای عیراقی هیئرشیکی تر بکات دمتوانییت "حاجی ئۆمه‌ران" بگریت ، به‌مه‌ش دمتوانییت کوردەکان که نارگیر بخت و بیبه‌شیان بکات له‌هاوکاری دهرەکی)).
بارزانی وه‌لامی دایه‌وه‌و وتی: ((ئه‌وه‌ راسته‌ به‌لام ئیمکانیه‌تی نه‌وه‌م نیه‌)).
له‌ ۵۰ ئایاردا وا دهرده‌که‌وت که کوردەکان ته‌سلیمی بارودۆخه‌که‌ ببن ، ئه‌مه‌ش وایکرد که "تسوری" هه‌ست به‌ روخانیکی توند بکات.

کوردەکان به‌ ئیسرائیلیه‌کانیان وت: ((به‌باشترین شیوه‌ که توانیمان جه‌نگاین ، گرنگیه‌کی نه‌وتۆ نابینین له‌چیای "زۆزگ" دا که له‌ده‌ستمان داوه‌ ، ئیسرائیه‌کان ریگرن له‌و پتیویستیانه‌ی که ده‌بی پیمان بگات، ئیوه‌ی ئیسرائیلی نه‌وه‌ی بۆتان دهرکی کردوتانه‌ ، به‌لام ئیمه‌ له‌سایه‌ی ئه‌م بارودۆخه‌ی ئیستادا ناتوانین هیج بکه‌ین ، نه‌گهر بمانزانیایه‌ پیشتەر مهرجه‌کانی جه‌نگ به‌م شیوه‌یه‌ ده‌بییت نه‌وا به‌وپیوه‌ره‌ ه‌راوانانه‌ نه‌مان ده‌کرد)).

تسوری که‌سیکی پۆلاین بوو پیشتەر شه‌ری تری زۆری له‌ژیر مهرجی زۆر ه‌ورسدا کردبوو ، به‌لام ئه‌مجاره‌ خۆی له‌به‌رده‌م تاقیکردنه‌وه‌یه‌کی نوێدا ده‌بینیه‌وه‌ ، ئه‌و له‌سه‌رخاکی دوژمن شه‌رده‌کات له‌ ناوکۆمه‌لیک جه‌نگاومردا که ئاماده‌ن بۆ مردن ، به‌لام ئه‌مانه‌ له‌و جۆره‌نین که له‌ یه‌که‌تایه‌تیه‌کانی ئیسرائیل دا دیبوونی ، بۆیه‌ کاتیکی که‌بارودۆخه‌که‌ ه‌ورس ده‌بوو له‌سه‌ری به‌خۆی ده‌گوت: "با دهروونت به‌هیز بمینیته‌وه‌" ده‌لیت : ((ئه‌وه‌ی توانیمان بیکه‌ین ، ه‌اندانی سه‌رکرده‌ بوو تا نه‌و چیرۆکانه‌ بگپریته‌وه‌ بۆیان که‌باس له‌ په‌رچوو"معجیزه‌" ده‌که‌ن به‌جه‌ختکردنه‌وه‌ له‌وه‌ی که‌ کاروانی ته‌قه‌مه‌نی و یارمه‌تی به‌م زوانه‌ ده‌کات ، وه‌ وتمان که‌ سه‌رۆکی مۆساد ه‌اتوه‌ بۆ تاران تا کاربکات له‌سه‌ر خپراکردنی ناردرنی کاروانی ته‌قه‌مه‌نیه‌کان، شیایوی بیر ه‌ینانه‌وه‌یه‌ که له‌و ماومیه‌دا "عمیت" ده‌یویست بجییت بۆ ولاتیکی ئاسایی به‌لام له‌سه‌ر داوای وه‌فده‌که‌ی مۆساد له‌تاران نیشته‌بووه‌ تا کاربکات ته‌قه‌مه‌نی و که‌لوپه‌له‌کان خپراتر بگهن ، له‌سایه‌ی ئه‌و بارودۆخه‌په‌شه‌دا چه‌پکیکی تیشک دهرکه‌وت کاتیکی یه‌کیکی له‌ کاروانه‌کانی

تەقەمەنى و كەل و پەل تۈنى بىگاتە ئامانچەكەى لەگەن خۇيدا ، تەقەمەنى (۷،۹۲) مەم بۇ تەنەنگ و رەشاشەكان وە تۆپھاوۈزى ۲۵ رەتلى وە راجىمەى عەيارە ۱۸ و ۱۲۰ ملىم وە قومبەلەى دروستكراوى ئىسرائىلى لەخۇگرتىبوو ، كاتىك نوابراو گەيشت شادى ھەموانى گرتەو، ھەموو شتىك سەراوبن بوەو.

لە۱ى ئاياردا تسورى لەرپۇزانەكەيدا نوسويوۋەتى : ((كە پىمان وابو ھىرشكردنەسەر لىواى ۴ دەمىتەھۈى ئەوۋى دوزمن ھاوسەنگى خۇى لەدەست بدات، بەمەش بۇماوۋىەك ھىرشەكانى رادەگرت ، بارزانى پىشنىارى كرد كە تىپەرگەى "كەلى عەلى بەگ" چۆل بکەين لەباکور ، بەلام ئەم پرۇسەيە پىويستى بە"ھەزار" چەكدارى تر ھەبوو ، وە داوا كردنى رىپىدان بەناوچەى "بىلايەن - بارزان" كە "شىخ ئەحمەد"ى براى بارزانى بەرپوۋى دەبرد ، لەمەوۋە پرۇسەكە بوو بە پلاننىك.

* لە ۹ى ئايار ھىزەكانى "فارس"ى سەرکردەى ناوچەى ھەولتەر كەنىكەى ۲۰۰ چەكدار دەبون نىردران بۇ لىدانى دامەزراوۋە نەوتىەكان و ئۆتۆمبىل و نەو پردانەى كەلەسەر "زىى بچوك"ن ئەمەش بەئامانجى ئەوۋى وا لەعىراقىەكان بىكات ھىزەكانىيان لەشەرگەكە بكىشئەو، سوپاى عىراقى بەردەوام بوو لەھىرشەكانى ، فرۆكەكان بۇمبارانى خولگەى "حاجى ئۆمەران"يان كرد، لەگەن پىنگەكانى "لىژنەى تەنفىزى پارتى دىموكراتى كورد".

* لە ۱۱ى ئايار سوپاى عىراقى تۈانى ناوچەى "چرۆعمر" و ھەموو لىوارەكانى جىياى "زۆزگ" داگىر بىكات .

"لىواى پىنج" كەناوبانگىكى گەورەى لەجەنگدا ھەبوو بەشدارى جەنگەكەى كردو تۈانى بىگاتە ناوەرپاستى چىياكە ، بەردەوام بوو لەپىشپەرەى كردنى بەرەو لوتكەكە ، بارزانى لەومدەترسا كە جىياى زۆزگ لەدەست بدات ، بەرپكەوت بۇ ھاندانى ھىزەكانى لە منجامدا بۇى دەرکەوت ، ئەگەر دژھىرشىك نەكرىت ئەوا لەوانەيە ھەمو چىياكە لەدەست بدرىت.

تسوری دەئیت : ((هەستمان کرد که خۆمان لەجەنگی کەووە گلان دوووە کەزۆر کەورمیه لەچاو ئەو هۆکارانەی بە دەستمانەوێن ، ئەو ئومێدانەش کە کوردەکان بەئێمە هەیان بوو زۆر گەورەبوو، بۆیە خۆمان خەریک کرد بە بیروبوچون و راگۆڕینەو)) .

هەر وەها مەترسی لە دەستدانی راویژکارە ئیسرائیلیەکانیش لە ئارادا بو ، کەبکەو نە دەستی عێراقیەکان ، لەسەر ئەو "م" و "تسوری" و هاوڕێکانیان نەخشە یەکیی راگردنیان دانا بۆ ئێران ، بڕیاریان دا کاتیگ جیبەجیبی بکەن ، کە هەموو ئەگەرەکانی خۆراگرتن لە بەرامبەر عێراقیەکاندا فەشەلی هینا، بەلام عێراقیەکان هەلی دەربازبوونیان بۆ کوردەکان پەخساند لەو کێشە یە .

* "تسوری" لە ۱۲ ئایاردا : دەئیت لیوای "جوار" مان هەلبژارد وەک نامانجیک لێی بدەین لە پێناو کە مکردنەوێی ئەو گوشارە ی کە لەسەر کوردەکان بوو، ئاشکرایە کە بارودۆخی ئەو لیوایە ناپەڕەحت بوو ، بەدریزی زنجیرە شاخیک بەرەو پێشەو دەهات لەسەر رێگایە کە بەرەو لوتکە ی چپای "هەندرین" دەچوو ، لە ئەملاولای ئەو زنجیرە یە ناوچە ی بڵند و بەرز هەبوون ، ئەو لیوایە هەمیشە داوای پالێشتی تۆپخانە و ئاسمانیی دەکرد، هێزە کوردیەکان چاوەڕێی لیواکە یان دەکرد لە ناوچە یە کی دیاریکراودا، کاتیگ گەیشتە ئەو ئی پێشنیاری دژەهێرشم بۆ سەری کرد .

پێگە یە کی کوردەکان هەبوو، دەبوو رێگر لە گەیشتنی لیواکە ، بۆ ئەو خالە ی کە دامان نابوو، هێرشە کە ی بۆ سەربکە ین ، فەرمانمان پێدا کە رێگە بەدات لیواکە تێپەرێت ، بەلام سەرکردە ی هێزە کە فەرمانە کە ی پەتکردووە ، ئەو نەیدەزانی کە بۆچی دەبیات پاشەکشە بکات لە کاتیگدا ئێشە کە ی خۆی بە باشترین شیوہ جیبە جیدە کات ، و تەواو ئامادە یە بۆ جیبە جیکردنی دروشمی پێشمەرگە "ئێمە نامادە ین بمرین" .

من و "میرخان" كەئەفسەرىكى گەورەى لەنزىكەكانى مەلا مستەفا بوو چوین بۆ پىگەكە لەپاش ھەولكى زۆر باوەرمان پى ھىنا كە پاشەكشەبكات، پاش ئەوەى بە تورەىيەو تەماشای كردين وتى: ((لەبىرتان بىت ئىو بەزۆر ناچارم دەكەن پاشەكشە بكەم)).

ليوا عىراقىيەكە ھاتە ناوچە چۆلكراوگەوومو ژمارەيان نزيكەى چوار ھەزار سەرباز دەبوو زۆر بەباشى پىرچەككرايون ، ژمارەىكى زۆر و لاخيان پى بو لەگەل تۆپھاوئىز ، رىزى سەربازەكانى زۆر لەيەكەو نزيك بون ، ليوا عىراقىيەكە كەوتە ناو نيوە بازنەيەكەو ، لەكاتىكدا پالپشتى ليواكەو سەركردايەتيەكەى لەدواوەى بوو.

ھىزە كوردىيەكان بە سەركردايەتى سەركردەى ھەندرين "فاخر محمد بارزانى" بەرەبەرە نزيك دەبونەو لەھىزەكە لە سى ئاراستەو خۇيان دابەشكرد بە "چوار" بەش ھەر بەشەى نزيكەى ۲۲۰ سەرباز دەبوو، لەھەمان كاتداھىزىكى ۳۰ جەنگاوەرى بەسەركردايەتى "رەقىب يونس" بە جوئەيەكى خولانەوەى بەرفراوان راسپىردرا بەنامانجى داگىركردنى سەركردايەتى ليواكە ، و دەستگىر كردنى فەرماندەى ليواكە بە زىندوىى بۆمەبەستى دەروونى و ھەوالگى ، كاتىك ليواكە ھاتەناوچەى تەلەكەو ھەرچى فېشەك وئاگر ھەبوو لە نامىرى بەرگى پىوەى نرا بە تۆپھاوئىزەكەشەو كە برىتى بوو لە چوار تۆپھاوئىزى ۲۵ پەتلى و دوو راجىمە لە جۆرى ۱۲۰ ملیم و ۷ راجىمە لەجۆرى ۸۱ ملیم ، گومان لەوودا نىە كە ئەم ھىزى تۆپخانەيە ھىندە گەورە نەبوو بەتايبەت ئەگەر چى تۆپھاوئىزەكانى دوژمنت لەبەرچاو بگرتايە ، بەلام ئەو بارودۆخەى تىايدا بەكاردەھىنرا وايدەكرد ، پالپشتىك بىت زۆر لە ھىزە راستەقىنەكەى خوى بەھىزتر بىت.

*****

هیچ فەرمانیکی پېشتر ئامادەکراو بۆ ھیزەکان نەبوو ، بەلکو فەرمانەکانی لەکاتی ھێرشکردندا دەدران، بەلام ئەمە یەکمەمجاربوو کوردەکان بەو چرپە گولە و تۆپخانە بەکاربھێنن بەر لەھێرشکردن ، جگە لەو یەکمەمجاربووکە ھەستیان بەناستی گرنگی گواستەووی فەرمانەکان دەکرد، لە ڕینگە ی رادیووە لەکاتی جەنگدا ، پاش نیوسەعات لەبۆمبارانی تۆپخانە ی ناوبراو عێراقیەکان توشی شوک بون بەو ھێرشە ی کوردەکان ، کە پېشتر بەنیسبەت ئەوانەو نەمۆنە ی نەبوو، جەنگاوەرەکان لە سەرەتادا تەفەنگیان بەکارھێنا پاشان رەشاشی بەریتانی لەجۆری "سترلینگ" زۆر بۆ بەزەییانە گورزیان لە عێراقیەکان دەوێشان.

ھیزەکە ب سەرکردایەتی "یونس" گەمارۆی لیواکە ی دابوو، بەلام نەیتوانی بەزیندوووی فەرماندە ی لیواکە بگریت بئێگومان ئەگەر ئەو فەرمانە نەبوایە فەرماندە ی لیواکە نەیدەتوانی رابکات ، و "یونس" یش نەدەکوژرا ، ئەو وای کرد ھەل راکردن بۆ فەرماندەکە برەخسێ و یونس یش کە راپکرد بەدوایدا تا بیگریت لەدوری ۱۰ مەتریک لێیەو کوژرابوو ، جەنگەکە یەک سەعاتی خایاند ھەمو ئەو سەربازانە ی لیواکە کە لەپێشەووە بون کوژران ، جگە لە ۵ بەندکراو و ژمارە یەک سەرباز کە توانیان ھەلبن.

بەلام لیستە ی دەستکەوتە لاوەکیەکان ئەمانە ی لەخۆ گرتبو : شەش تۆپھاویژی شاخاوی عەیارە ۷۵ ملیم ، چوار تۆپھاویژی تر ، سێ راجیمە ی بەریتانی لەجۆری "سێ ئینج" ، چوار راجیمە ی عەیارە ۸۱ ملیم ئەمریکی ، چوار دۆشکە ی مامناوێند لەجۆری "فیکرس ۴۵" ، تۆپھاویژی جۆری "برن" وە ھەزار تەفەنگ لە جۆری "مۆزر" ، و سێ ھەزار رەشاش لە جۆری "سترلینگ" ، ۴۶ ئامپیری پەییوێندی و ئامپیریکی پەییوێندی بۆ بانگکردنی پالپشتی ئاسمانی ، و "شەش" ھەزار بەتانی و ڕێژە یەکی زۆر خواردەمەنی و تەفەمەنی.

ژمارە ی کوژراو بریندارانی کورد بە ۱۵۰ کەس خەمڵینرا لە کاتیکیدا کوژراوی عێراقیەکان گەیشتە نزیکە ی "دو ھەزار پینج سەد" کەس.

لەئیدوانیڭدا بەرپرسیڭکی عیراقی بۆ گۆڤاری "میدل ئیست جنرال" وتبوی :
(ئەو چەگانەى كە لەكوردەكان گىراون لە ماوەى پرۆسەكەدا هێما و نیشانەى
ئیسرائیلیان پێوهبوو)).

* لە ۱۳ى ئاپاردا تسورى نوسىويه تى : ((دوژمن توانى بگاته لوتكهى چىاى زۆزگ و
هیرشەكانى بەردەوام بوولە "هەندىرین" ، هەموو پالېشتیه كانى تۆپخانەى خۆى
رێكخستەوهو چەند هەولێكى دا بۆ دەربازبوون و تۆلەسەندنەوهى ئەو شكانەى
لىواى "چوار" بپنەوهى هىچ ئەنجامىكى هەببیت .

سوپاى عىراقى دەستى كرد بە پرۆسەگەل تۆلەسەندنەوهى بەرفراوان بەفرۆكە
لەنزمى دەفرپىن و هەر شتێك بجوڵاىتەوه بۆمبارانىان دەكرد، زۆرشیتانە
هیرشيان دەكرد و كوردەكانىش يەكەى بچوكيان بپكھينا بۆ ئەنجامدانى كارى
تێكدەرانە، پردى "زى بچوك"يان تەقاندەوه ، وە پردى "تەقتەق" و پردى
"ئالتون كۆپرى" و ويستەگەى وزەى كارەباى "دوبز"ىش .

"تسورى" پيشنيارى كرد بۆ بارزانى تا ئەو سەرکەوتنە تەواو بکات كە بەدەستى
هیناوهو ، پلانى دانا بۆ ناردنى دوو كەتیبەى گەورە بۆ شاخى "كۆرەك" كە
بەرزاییهكەى دەگاتە "دو هەزار و پینج سەد" مەتر تا دەستى بەسەردا بگرن و
بەمەش پینگەى "گەلى عەلى بەگ" دادەخەن، و ئەوسریهیهى كە زۆر بەباشى
پرچەك كراوهو دانراوه بۆ پاراستنى ناوچەكە لەناودەبەن، بەمەش
زنجیره بەردینهكە هەموى كۆنترۆل دەكەن، وە لىوا هیرش بەرهكانى عىراق گەمارۆ
دەدەن و لێكیان دادەمبڕن ، بەلام بارزانى بە شپۆمیهكى تر بیری دەكردەوه.

* لە ۱۴ى ئاپار بارزانى روىكرده چىاى زۆزگ كەلىواى "پینجەم" دەستى بەسەردا
گرتبوو ، "نازاد" پى و تىن بارزانى دمیه ویت هیرش بگاتە سەر ئەو لىوايه ،
بەهەمان ئەو شپۆزەى كە لىواى "چوار"ى پى لە ناوبرا ، بەو باوەرەى كە
دەتوانن بەبەكارهينانى نامپرى پەيوەندى و تۆپهاوپیژى "مىگ" موه ئەو لىوايه
لەناوبەرن.

* لە ۱۵ ئایاردا ھێزێك كە لە ۲۵۰ كەس پێكھاتبوو ڕێكەخرا بۆ ھێرشكردنەسەر لیوای "پینجەم" ، ڕێگایەکی تایبەتیان بڕی و لەویوە تۆپھاوێژەكان گواسترانەووە بۆ ناوچەى "كۆسن" وەك پالپشتى ھێرشەكە ، ھێزى تۆپخانە ڕێكخرا بەسەرگردایەتى "عقید عبدالرحمن قازى" كە شەش تۆپھاوێژى عەیارە ۷۵ ملیم و ھەشت ڕاجیمەى عەیارە ۱۲۰ ملیم لەخۆگرتبوو.

* لە ۱۸ ئایار لەگەڵ بارزانی كۆبۆینەووە لەیەكێ لە حەشارگەكانى نزیك گوندی "گەلانی" پلانی داگیركردنى چىای "كۆرەك"م بۆ خستەوەرپوو، بەلام پێى وابوو كە ئەو پلانیە لە قەبارەى یاخیبونەكە گەورەترە، بارزانی تائەوكاتەش بەو مەبەدئە كاری دەكرد كە دەلێ "بەبێ عێراقیەكان ناتوانین هیچ بكەین" بۆیە نەیدەویست ھەموو ئەو داوانە بپچڕینێت كە دەیانگەیان بەدانوستان ، پێى وابوو ئەمجارە عێراق لێى خۆش نایێت ئەگەر سەرگەوتنیكى تازەى بەسەر ھێزەكانیدا بە دەست ھێنا.

بارزانی بەپێى پلانیەكانى خۆى پەلامارى عێراقیەكانى دا، بەلام ئەوان نەگەوتنە تەلەگەووە ، لەھێرشى یەكەمدا ۱۸ كورد كوژران و ھێرشەكە وەستا ، پاشان بارزانی ڕازیبونى خۆى لەسەر نەخشەكەم بۆ ڕزگار كردنى كۆرەك نیشان دا ، لە گەفتوگۆكانى نیوان بارزانی و نزیكەكانیدا بڕیاری دا ۱۲۰۰ كورد بەشداری ئەو پڕۆسەى بەكات ، بارزانی شەرى دەستەگەرى دەكرد بەتەواوى مانای ووشە ، كاری دەكرد بۆ تەگەرەخستەنە بەردەم عێراقیەكان و دەست لێ وەشاندىان ، كاتیكىش دەمیزانى كە ئەوان ھێزێكیان گۆگردۆتەووە كە ئەم دەرمقەتى نایە ھێزەكانى خۆى بەنھێنى دەگواستەووە بۆ ناوچەىەكى دور لە ناوچە وروزاوەكە.

دەمگوت: ((بۆچى سووربم لەسەرمانەووە لەسەرئەم چیا یان ئەو چیا ، ئایا كوردستان چىای تری لێ نیه؟ مادەم عێراقیەكان سورن ئەم چىایە بگرن بابیبەن ، بەلام پاش ئەووى نرخەكەى بە كوژراو دەدەن منیش دەچم بۆ چىایەكى تر)).
بەلام ئەمجارەمیان شتەكە تەواو جیاواز بوو ، چونكە عێراقیەكان ھەرەشەیان لەبەرىنى ئەو كۆمەكانە دەكرد كە لە ئێرانەووە دەھات بەمەش شادەماری سەرەكى ژيانیان لێ دەبڕى.

بەشى دوازدهيەم / پلەي ليويا بۇ سەرگەردەي ياخي بونى كوردى

دەستكەوتەكانى كوردەكان سەرنجى ئەو سى بەرپەرسە ئيسرائىليەي بۇ لاي خۆي پاكيشا كەسەرپەرشتى ھاريكارى و يارمەتيدانى كورديان دەگرد.

سەرۆكى حكومەت و ھەزيرى بەرگىرى ، سەرۆكى نەركان ، سەرۆكى موساد ، دەرگەوت ھۆكارىكى سەرەكى ھەيە وا دەخوازىت ھەبارەي ھاوكارى كوردەكان زيادبكرىت بۇ رويەروبوئەھەي عىراقىيەكان.

لەميانەي ئەو گفئوگۆيانەدا كەسەرۆكى حكومەت و ھەزيرى بەرگىرى "ليشى ئاشكۆل" لەگەل سەرۆكى نەركان "ئيسحاق رابين" و سەرۆكى پۆلى نەركان "عيزرا وايزمان" ، و سەرۆكى موساد "مائير عميت" بەيەكەو كورديان بېرياريان دا بازيك لە پيشكەشكردنى ھاريكارىيەكان بچنەپيشەوھ ، بەناردنى شاندىكى پلە بەرز بۇ كوردستان.

"عميت" رايگەياند كەمن رازيبونم لەئىرائىيەكان ھەرگرتووھ تا ھەفدەكە بەويدا بچىت بۇ كوردستان.

لەھواچوپپىكەوتنەدا كە "عيزرا وايزمان" لەسالى ۱۹۹۵ لەگەلى دا ئەنجام دراوھ دەئيت ((بىرم لەوھەكردەوھ كە كوردەكان لە بەرمبەياني زيانىانەوھ چەوسىئراونەتەوھ ، و ناچاركراون ھەر لەلوتكەي چياكان بمىننەوھ بەبى ئەوھي دەرچەيەكيان بەرەو دەريا ھەبىت، كەواتە بۇ دەستى يارمەتيان بۇ درىزنەكەين؟ جگە لەوھش بەرزەوھەندى ئيسرائيل واى دەخواست كە لە كۆتايى سنوورى عىراقىيەكان دا دۆستىكى ھەبىت)).

((كە لەجىيەكانيان دەريان بەينن و لەئيسرائيل دوريان بخاتەوھ)).

بەو پىنيە وايزمان داواي گرد كەجىگرەكەي لە پۆلى ھەيەي نەركان ليويا "رەحبەعام زەئيفى(گاندى)" بنىرىت ، ديارىكردنى "زەئيفى" لەسەر بنەماي ئەو ئەزمونە زۆرە دىت كە لەبوارى كارى نەركاندا بەدەستى ھىئاوھ ، لەكۆتاييدا بېريار درا كە "زەئيفى" لەگەل "عميت" و "دېئىد كرۆن" رويكەنە كوردستان.

له ۲۴ ی ئایار "وايزمان" به فرۆكهيه كی سهربازی هړی بۆ تاران كه "پېنج" ته نی له ناماده كاری سهربازی تېدا بوو، به نیاز بوو له تاران له گه ل "شا" كۆبیته وهو بینیریت بۆ كورده كان.

له ۱۰ ی حوزهریرانی ۱۹۶۶ شانده كه روپكرده كوردستان له فرۆكهيه كی بچوكدا كه "ساوك" پیدابون له "تهوریز" نیشته وهوه له ویوه به ئۆتۆمبیلی "مارسیدس" گواسترانه وه بۆ شوینی نامانجه كه ، ئیرانیه ك هاوریان بوو.

"زهئیفی" ده ئیت : كاتیک سنوری عیراقمان بړی به هاوریته تی "كاك علی" سهر كرده ی ناوچه كوردیه كه ، ناوچه كه تاريك داها تبوو ، بهو ئۆتۆمبیله جیبه ی كه له ئیرانه وه وهك دیاری بۆ سهر كرده تی یاخیبون هی نابومان ، به لایتی نزم له ترسی پروودانی ههر روداویکی نه خواز او.

له ناكاو له بهرده مماندا چهند كه سیكمان بینی ، كه سیكیان لیمان نزیكبو وهوه و گرتمیه باوهش و به "عیبری" پتی وتین : "شلوم" خۆم بینیه وه رووبه پروی "تسوری" پتی وتم : ((بارزانی لی ریه سی سعات به پی به پریگادا هاتوه خوی و كورمكانی و دهست پیوه نده كه ی ، تا لی ره له پیشوازی تدا بن، كه نه مه پیشتر نمونه ی نه بوه .

به ره له وهی تی بگم له وهی چی رو ده دات، خۆم رووبه پروی بارزانی بینیه وه، وهك چۆن لهو چركه ساته گه ورنه دا پرووده دات ، هیج وشه یه كم له سهرده م نه بوو له گه ل نه ودا نیگایه كی دریزی پر له خو شه ویستی و ریزمان گۆریوه ، پاشان ته و قه یه كی گهرم و گورمان كرد ، به سواری جیبه كه وه نه سه بان به ره و باره گاكه ی بارزانی به ریکه وتین كه نزیكه ی ۲ كم دور بوو.

بارودوخه كه زۆر هه ستیار بوو ، له نیوان كوردمكان و نهو ئیرانیانه ی كه دهه اتان بۆ سهربازگه ی كورده كان تا سهرپهرستی بارودوخه كه بكن له ژیر چهندان برۆبیانودا ده مانه وه، كاتیک بارزانی نهو ئیرانیه ی دی كه له گه لمان بوو له پریگاكه دا له ئیرانه وه بۆ كوردستان ته واو پتی په ست و توره بوو، وتی: نهو

سەگى كۆرى سەگە شۆفاره ھاتوو ھاودېرىمان بىكات چى دەكەين، بەھوۋە ناۋەستى بەنگو راپۇرتى درۇ بۇ سەرۋكەكانى بەرز دەكاتەوۋە ، بەلام ئىسرائىلىيەكان دەمانوۋىست پەيوەندىيەكى باشيان لەگەل ئىراندا ھەبىت ھىچ بەھانەيەكى گومان بىردىنيان نەدەن بەدەستەوۋە ، چۈنكە ئىران تاكەپرىگەكى لەبار بوو بۇ گەيشتن بەكوردستان ، گىتوگۇكە لەمالى مەلا مستەفا نەنجام درا لەنيوان شاندا ئىسرائىلىيەكەو سەرگىردەكەدا ، زۇر بەشئوۋىيەكى دۆستانە ئىسرائىلىيەكان ديارىيەكان پىشكەش كىرد كەبىرىتى بوو لەرادىۋىيەكى بچوك و دوربىنىك ، زۇر بە خۇشچالىيەوۋە قىبولى كىردن ، تسورى بارودۇخى شەپگەكانى خىستەروو زۇر بەوردى باسىكىردن ، پاشان بارزانى خۇي قسەى كىرد باسى لەمىزوۋى ياخىبونەكەو ھۆكارەكانى كىرد ستايشى ئىسرائىل و رۇلە گەورەكەكى كىرد لەبەردەوامى ياخىبونەكە بەدەرىزايى سالى پىشوو ، لەپرىگەكى ئەوھارىكارىانەى كە پىشكەشى كىردوين ، چەكداركىردن و رايىنان و يارمەتى دارايى و مەعنەويى و راپوئىكارى ناۋبەناۋ ستايشى رۇلى ئىرانىشى دەكىرد بۇ رازىكىردنى چاۋدېرە ئىرانىيەكەكى كە لەگەلماندا بوو.

زەئىفى تا ئەو خۇشەوۋىستى و رىزەى كەئىسرائىل بۇ كوردەكان ھەيەتى پىشان بىدات دەئىت : ((كاتىك لەقسەكانم بومەوۋە سەبارەت بەپىشتىگىرى ئىسرائىل بۇكوردەكان ئەو دوژمنە ھاۋبەشەى كە رۇبەروى بوينەتەوۋە و ھەردوكمان دوو گەلى ستەملىكراوين ، پلە سەربازىيەكەكى خۇمە داگىرت و پىم ووت: كە ئەمە خەلاتى مەنە ھەك دەلالەتكىردن لەو خۇشەوۋىستەيەكى كە ھەمە بۇ ئەو و بۇگەلەكەكى و پلە سەربازىيەكەكى خىستىبە ناۋ پاكەتتىكى رەشەوۋە كە بەكوردى لە زىرەوۋە نوسرابوو "بۇ سەرگىردەى سەربازى مەلا مستەفا بارزانى لەگەل رىزدا" ،بارزانى زۇر بە خۇشچالىيەوۋە ھەرىگىرت و زۇر كارىگەر بوو.

پاش كۇتايى ھاتنى پىشۋازى لەوھفدە نوپىيەكە لەگەل "تسورى" و "م" كەوتىنە گىتوگۇ سەبارەت بەبارودۇخەكە و توپزىنەوۋەى پىۋىستىيەكانى كوردەكان يەكەم

شت که خرایه پروو مهسه لهی پیویستییه پزیشکیه کان بوو له کوردستاندا ، تهنه سی
 دکتور هه بون ، که په کیکیان نیردرا بوو به نه رکیکی سیاسی بوو نه وروپا .
 له سه ر نه وراپورته ی که " زه نیفی " ناماده یکرد بوو بوئیسرائیل له مباره یه وه
 برپاردا که خولیکی تایبته به په رستاران بکریته وه له لایهن ئیسرائیله وه
 بوکوردمه کان ، نه مه جگه له خولیبینن له سه ر چه که پالپشته کان و به کاره یینانی
 نامیری په یوهندی و راهینان له سه ر چه ک ، و پئیشنیاری خولی ته کنیکی بوو
 سه ر کرده کان و خولی شاره زابوون له ته قینه وه ی پیشکه وتوو کرا .
 کاتیك نه و پئیشنیارانه خرا نه به رده م سه ر کرده که ی کورد ، هه موو هه ول و
 هشاره کانی خو ی چر کرده وه له سه ر نه و مه سه له یه ی که هه میسه خه ریکی بوو ،
 باری ئابوری جار دوا ی جار دوباره ی ده کرده وه ، نه و پیویسته نان و خوراک به
 پئشمه رگه بدات ، زور پیویستی به پاره و خواردن و جلوه رگ هه یه .
 عمیت ده لیت : ((کاتیك ویستمان گفتوگو ی له گه لندا بکه ین سه بارته
 به بارودوخی سه ربازی ریکخستنی یاخیبونه که و پیویستی تیسره واندنی گورزیکی
 توندی تر له عیراهیه شکاوه کان ، بارزانی زوربه ی کات باسی له و باره ئابوریه
 خرایه ده کرد که ته حه مول ناکریت و زور پارای کردووه کاتیك باسی نه وه مان بوو
 ده کرد که ئیمه گه لیکی بچو کین و ریکرمان زوره نه و پیده چو گویمان ئی نه گری
 و تینه گات ، هه ر سور بوو له سه ر نه وه ی " ئیوه ده توانن هه مووشتیک بکه ن ، وه
 هاوکاریمان پیشکه ش بکه ن " " خه ریک بوو هه ستم به دلته راوکی و دلتوندی ده کرد
 به و باوه ره به هیزه ی بارزانی به ئیمه هه یه تی ، وه باومری وایه ده توانین هه مو
 شتیک بکه ین ، گو مان له وه دانیه نه گه ر بارزانی سروشتی نه و ریکریانه ی بزانیایه
 که رووبه پروومان ده بیته وه نه و بارودخه خرایه ی تئیدا ده ژین هه سته
 به بیئومیدی ده کرد)) .

((وامزانی خه‌ریکین ئەو کێشه‌یه چارمه‌سر ده‌که‌ین به‌لام له‌و چرکه‌ساته‌دا ده‌ترسام که بارزانی ئاستی سنورداری توانای ئابوری و ئەو خزمه‌ته‌ی پیشکەش به‌ئه‌و ده‌کریت له‌ تواناماندا‌یه هه‌ست بێ ده‌کات)).

"زه‌ئیزی" ده‌ئیت: ((له‌ بارزانیمان پرسی ئایا ئەوه‌ زیانی لێ نادات که عێراقیه‌کان به‌په‌یوه‌ندی ئیمه‌ و ئەو بزانه‌ن، وتی ئەو ناماده‌یه نه‌ک ته‌نها په‌یوه‌ندی له‌گه‌ڵ ئیسرائیل هه‌بیت ، بگره‌ هه‌رۆکه‌ و تانکی ئیسرائیلی به‌ئینیت که‌لێره‌ له‌گه‌ڵ عێراقیه‌کان بجه‌نگیت)).

رێنماییه‌ ئێرانیه‌کان بریتی بوو له‌وه‌ی که به‌رله‌وه‌ی خۆر هه‌ئبیت ده‌بیت شاندی ئیسرائیلیه‌که‌ کوردستان جێ به‌ئینیت ، سه‌عات ٣ به‌یانی رۆژی دواتر شانه‌که‌ کوردستانی جێ هێشت و گه‌رایه‌وه‌ ئێران .

((ده‌بو زۆرخێرا ده‌ربچین چونکه‌ عێراقیه‌کان به‌رپۆژ هه‌رچی بجولایه‌ته‌وه‌ بۆمبارانیان ده‌کرد، ده‌بوو کورده‌کانیش بگه‌رینه‌وه‌ بۆ چیاکان ، گه‌یشتنیش به‌چیا پێویستی به‌دوو کاتژمێر رۆشتنی جدی هه‌یه‌)).

((کاتیک گه‌یشتینه‌ سنور به‌خێراییی خواحافیزیمان له‌یه‌کتری کرد که ئەوه‌نده‌ به‌س بۆئه‌وه‌ی هه‌رچی ئەمانه‌وێت به‌یه‌کتری بلێین ، جارێکی تر گه‌راینه‌وه‌ بۆ ئێران)).

بەشى سىيانزەيەم / بۆي ھەيە سەربەخۆيى كورد رابگەيەنرئيت

"م" لەگەل "عميت" دا گەپرايەو ھە بۆ ئيسرائيل لەبەرئەو ھى کارەگەي لەوئى كۆتايى ھات ، "تسورى ساجى" يش خەريك بوو كوردستانى بەجيدەھيشت بۆ تەواوکردنى خويندنەگەي لە كۆليزى "سەرگردايەتى و ئەرگان" لەئەمريکا ، بۆيە دو كەسى تر ديارىكران بۆجىگرتنەوميان ئەوانيش : "حايىم لىكوف" و "ئەليشع رۆئى" بوون ئەمە جگە لەموقەدەم "ئاربيە يەجف" داوا لەو سىيانە كرا كەخۆيان ئامادەبگەن بۆسەفەر لە حوزەپيرانى ۱۹۶۶ دا .

پييان ووترا كە بارودۆخەكە بەئاراستەيەكى زۆرتسناك دا دەروا ، و ھە راپۆرتەكانى "تسورى" واپيشان دەدەن كە بارزانى بەنيازبىت سەربەخۆيى كوردستان رابگەيەنئيت لەزىرسايە ئيسرائيل دا ، دەبى زوو بپۆن و بزەنن چى لەپشت ئەمەوھيە .

ھەرسىكيان بەفەرۆكەيەك رۆشتن كەريگاي خۆي بپى بەرەو "قوبرس" و "توركيا" و پاشان بۆ تاران، لەكاتى دابەزىنيان دا لەوئى چاويان كەوت بەپاشكۆي سەربازى ئيسرائيل "نەمرودى" لەگەل "كروڻ" و "مۆتازد" لىپرسراو لە پرۆسەكانى ساواك .

پاش دوو رۆژ گەيشتنە "حاجى ئۆمەران" ، داوايان لە تسورى كرد كە سەبارەت بەمەسەلەي رابگەياندىنى سەربەخۆيى بۆيان بدوى .

تسورى دەئيت: ((لەوكاتەدا كەكوردەكان ئامادەكارى پىيوستيان دەگرد بۆ ھيرشكردنەسەر "كۆرەك" لەپشت پەردەكانەو ھەيوەندى ھەبوو لەنيوان عىراق و كوردەكان لەزەمىنەي ئەو دۆرانە گەورەيەي كەسوپاي عىراق توشى بووبوو لە"ھەندرين" .

((بارزانى پى وتين كەچەند سەيارەيەكى جىب بەرپوون بۆناوچەكە و ئالاي سپيان ھەلكردو ھەند ئەفسەريكى سوپاي عىراقى لەخۆگرتو ، داواي گەمگۆيان لەگەل ئەودا كردو ، ئەفسەرەكان وتويانە كە رىنگەپىندراون

كەدانوستانى لەگەندا بکەن ، بەجۆرێك گە لەکوۆتايدا ببیتەھۆی پاراستنى
ماڤەگانى کورد بەوجۆرى كەخۆيان داواى دەکەن)) .

((بارزانى پى دەچوو زۆر بەوەکارىگەر بووبیت ، داواى ڤاویژى لەمن دەکرد ،
منیش پىم وت ئەوانە ئەگەر داواى تىکشکاندى لىوايەك داواى دانوستان دەکەن ،
بەدلىياپىيەو کاتىك باقى هیزەگانىان خاپوور دەکەین بەشێوەیەكى زۆر جىاوازتر
دەدوین، بەلام بارزانى بڤارىدا كە چاوەرپى تىکشکاندى باقى هیزەگان نەکات ،
بەلگو هەل وەرگرى لەوبارودۆخەى كە شەرەگانى ئەم داویيە خولقاندویەتى و
دانوستان بکات لەگەل عىراقىيەکان .

بارزانى لە تۆلەسەندنەوہى عىراقىيەکان زۆر دەترسا ، هەستەگانى پىيان دەگوت
کەئەوان هەر زوو تۆلە دەکەنەوہ ، بە ھۆى ئەو قوربانىيەزۆرى كە لەجەنگەگانى
ئەم داویيەدا دایان ، بە "تسۆرى" دەوت : ((ھىچ ڤۆژىك لەڤۆژەگان خەونم بەوہوہ
نەدیوہ کەئەفسەرى عىراقى بۆلاى من بىن و ئالای سپيان بەدەستەوہ بىت ،
داواى دانوستان بکەن و نامادە بن وەلامى داخووزیەگانم بەدەنەوہ ، من نازانم
دواتر چى ڤودەدات بەلام سوڤ لەئەم ھەلە وەردەگرم)) .

تسۆرى دەئیت: ((بارزانى ڤرسىارى لىکردم سەبارەت بەڤاى من دەربارەى
ڤاگەياندى سەربەخۆى كوردستان؟

وەلامە داپەوہ : ناتوانم دەستبەجى ئىستا وەلامت بەدەمەوہ، دەبىت ئەو ڤرسىارە
بەرزىكەمەوہ بۆلئىڤرسراوان لەئىسرائىل ، بەم شێوہى ئەو مەسەلەيە لەدايك بوو
كە واىکرد بەپەلە وەفدە ئىسرائىليە نوڤىيەكە بنىردىت)) .

((لئىڤرسراوانى مۆساد و سوڤا پىيان وابوو كەمن لەپشت بىڤۆكەى
سەربەخۆيەوہم ، من وامکردوہ بارزانى بىرى لى بکاتەوہ، دەربارەى من وتبویان
ئەو ڤياوہ شىت بووہ؟)) .

پاش دوو ڤۆژ "تسۆرى" کارەگانى تەسلىمى "لڤكوۆڤ" و "ڤوئى" کرد، بارزانى
سووربوو لەسەرنەوہى كە تاسنورى ئىران ھاوڤىيەتى بکات ، وە لەگەل گەيشتنى

بەئیسرائیل سەرۆكى ئەركان "ئیسحاق پابین" لەگەئى كۆبوووه وئىنەى
روداوەكانى بۇ"ناشكۆل" گواستەوه ئەمەش بووه ھۆى بەردەوامى
پىشكەشكردنى ھاوكارى بەكوردستان.

"ئارىه یگف" كەشوپنى "تسۆرى" گرتەوه ئەفسەرىكى پلەبەرز بوو لەھىزى
پەرمشوتەوانى و يەكئى بوو لەوكەسانەى كە لەھەموو ئەو جەنگانەدا بەشدارى
كردبوو كە ھىزەكەى ئەنجامى داوہ لە نىوانياندا پرۆسەى دابەزىن لە رپرەمەكانى
"الملا" لەجەنگى ۱۹۵۶ و پىش ھاتنى بۇ كوردستان وەك جىگرى "ليوا" كارى
دەكرد.

بەلام "ئەلىشع رونى"ى لە"يگف" گەورەترىبوو زىانى سەربازى خۆى
لەپرزەكانى سوپاى بەرىتانيا دەست پىكردبوو ، لەجەنگى دوەمى جىھانىدا ،
پاشان پەيوەندى كردبوو بە "يەكەى تىكەدەران" لەرپىكخراوى "بلماح" ى
ئیسرائىلى، پاشان وەك سەرکردەى يەكەكانى "كۆماندۆى دەريايى ئیسرائىل"
كارى كردوہ ، پاشان بۆماوہى دوو مانگ لەچوارچىوہى يەكەى ھارىكارى و
پەيوەندىيە دەرەكەكان لە"وہزارەتى بەرگرى" كارى كردوہ.

"لفكۆف" سەرۆكى دەستەكە لەتەمەنى چواردەسائىدا پەيوەندى كردوہ
بەرپىكخراوى "ھاگانا"وہ پاشان لەيەكەى شەوانەدا بەشدارى كردوہ كە
ئەفسەرى بەرىتانى "چارلز ئۆرۋىنگىت" نامادەى كردبوو، كە بەيەكئى لەگەرەوہ
داپرژەرانى تىۆرى جەنگى سەربازى ئیسرائىلى دادەنرئىت، وە بەيەكئى لەو بە
عەرەبكاروہ سەرەتايانە دادەنرئىت كە لە سالى ۱۹۴۴ لەكوردستان كاريان كردوہ ،
ھەرەوھا لەدەزگای ناسايش لە "جەلىلى خواروو" ، لە جەنگى ۱۹۴۸دا لە ليواى
"جۆلان"دا كارى كردوہ ، يەكەم كەسبىش بوہ كەكارى كردوہ بۇ دروست كردنى
يەكەى كەمىنەكان لەسوپاى ئیسرائىل دا.

لە سالى ۱۹۶۵ كاتىك وەك ئەفسەر لەھىلى "عسقلان-ئىلات"ى بۆرىە نەوتەكان
كارى دەكرد، ليوا "ھرۆبن" لىنى پرسىوہ كە ئايا حەز دەكات بەشدارى

لهسهركيشيهكدا بكات؟ كاتيک به "بهئي" وهلامی داومتهوه ، هرؤبن ناگاداری کردوتهوه بهبونی شاندى ئيسرائيل لهكوردستان و پئيوتهوه يهكى له كوردهكان بهمزوانه ديت بؤ ئيسرائيل ، داواى ئى كردوه كه هاورپيهتى بكات و پئى وتوه: ((نهو پياوه ديت تا رازيمان بكات بهدانانى وئستگهيهكى پهخشى نهينى لهناوچهكدا ، ئهههوى پئى بلئيم كهوئستگهيهك له ناوچهكدا ههيه، بهلام نهو كابريه بهوه نازانئيت ، ناشيئيت پئى بزانئيت دهبيئت يارمهتى بدميت لهههولهكانيدا)).

هرؤبن باوهرى وابوو كه "لفكؤف" بهئاسانى زمانئى هاوبهش لهگهل كوردهكه دروست دهكات، چونكه زمانى "عهرهبي" به لههجهى عيراقى دهزانى. لفقؤف كابرا كوردهكهى پيشوازى كرد لهفروكهخانه لهژير ناوى "ئهبو يوسف" لهرئگادا پئى وت: كه(٢٠٠٠) ههزار ئيسرائيلى خهريكن كهويستگهى ئاوبراو دروست دهكهن، پاشان لهسهر داواى كوردهكه ديداريكى لهگهل يهكى لهبهرپرسه ئيسرائيليه بالاكان بؤسازكرد.

لفكؤف دهئيت: ((بهرپرسه ئيسرائيليهكه عهرهبي نهدهزانى ، بؤيه پئيم وت تۆ بهس نهوهندهت لهسهره قسه بكهيت و من نهوهى پئيوسته بوتري پئى دهئيم)). (نهو بهرپرسه ئيسرائيليهش كه ديدارى كوردهكهى كرد بریت بوو له "ئهفرايم هليقى" كهدواتر كرا به "جیگری سهروكى مؤساد".

لفكؤف لهپاش گهشتنى بهكوردستان راسپيردرا بؤ گهران به داواى يهكى لههاورپيكانى بارزانى لهحوزهيرانى ١٩٦٦ ئهويش ناوى "داود خواجه خنؤ" بوو كهكؤچى كردبوو بؤ ئيسرائيل پاشان شوئنهوارى نهماوو ، جيئى بيرخستنهوهيه بارزانى گرنگيهكى زورى ب هاورپئى ناوبراوهكهى دابوو ، لهيهكهم شاندى ئيسرائيليهوه كهچوووبوو بؤكوردستان ، بهلام پئيداجونهوهى تۆمارهكانى دانىشتوان لهئيسرائيل هيچ زانياريهكى تئيدانهبوو سهبارمت بهو ، بؤيه هيچ نهمايهوه نهوه نهبيئت پرسيار له لايهنه ناگادارهكانى كؤچى جولهكهكانى

كوردستان بكریت ، زوو جولهكه ناوبراوهكه دۆزرايهوه له ژیر ناوی "دمیقید جباى".

"لفكۆف" چوو بۆ "ته به ریا" كه "جباى" لهوئى له دوكانیكى فرۆشتنى سهوزه دا كارى ده كرد، رۆن بووهوه كه باوكى نهم پیاوه و خیزانه كه ی زۆردمهوله مهنده بوون و له ناوچه ی كوردستان ژیاون ، له گوندیكى نزیك له "بارزان" ، هاوړپیه تیه كى قول دروست بووه له نیوان باوكى بارزانى و باوكى "دمیقید" دا ، كه نهم هاوړپیه تیه منداله كانیشى گرتۆته وه ، پاشان خیزانى "جباى" له سالى ۱۹۵۱ رۆویان كردۆته ئیسرائیل به بیئى نه وه ی هیج شتیك له گهل خۆیان بیهن ، له ئیسرائیل له سه ركارى رۆژانه ژیاون.

"لفكۆف" چهند وینه یه كى نه و "دمیقید جباى" گرتبوو كه باوشیان به یه كدا كردوه له گهل خۆیدا هینانى بۆ كوردستان تا بارزانى بیان بینیت.

كاتیك ئەندامانى ومفده كه گه یشتنه "حاجى ئۆمه ران" له رپكه وتى ۲۵ ی حوزمیرانى ۱۹۶۶ بارزانى زۆر به گهرمى پيشوازی لیكردن ، "لفكۆف" هه ریه كه له "رپگف" و "رۆئى" به زمانى عهرمبى پئى ناساندن ، پاشان وتى چه كیكمان به دیارى بۆ هیناویت له هاوړپیه كهت "دیقید خواجه خنۆ" و پاشان رهمه كانى پئى دا ، كاتیک بارزانى بینى ، ناوچاوانى دا به یه كا وتى: پیده چیت بارودۆخى خراب بژى ، نه و جلانه ی له به رى دایه مانای وایه بارودۆخى دارایی خرابه .

نه و پیاوه له دهوله مهنده ترین دهوله مهنده كانى كوردستان بوو، كه س نه بوو لیره پارهى له و زیاتر بیئ، به لام وینه كان بوونه هوى نه وه ی كه په یومندى نیوان شانده كه و بارزانى پته و بیئ.

له ۲۱ ی حوزمیرانى ۱۹۶۶ واته له سه رووبه ندى گه یشتنى "لفكۆف" و هاوړپى كانى بۆ كوردستان ، رۆژنامه ی "الاخبار" ی عیرافى بلاویكرده وه كه حكومهت كۆتایى به جهنگ هیناوه، و دمیه ویت كه گفتوگۆ له گهل كورددا بكات ، و له ۲۶ ی هه مان مانگدا هه مان گۆفار هه وائیكى تری بلاوكردۆته و كه حكومهت لیبوردن

پادەگەيەنيت لەو ئۆپۇزسيۇنە كوردانەي كەحوكمى بەندكردنيان بۆدەرچووه ، لەپىنج سالى رابردوودا و وهفدى عىراقى بەرپۆميه بۆكوردستان تا دانوستان لەگەل كوردەگان ئەنجام بەدات.

بارزانى دەترسا كە دانوستانەگان تەواو ببن بەبى ئەوهى هيچ بەرامبەرىكى سياسى دەستەبەربكات ، راپۆزگارە ئيسرائيليهگان پيشنياريان بۆگرد كەدەست بەدانوستان نەكات هەتا عىراقيهگان جەستەي كۆژراوهگانيان لەمەيدانەگانى جەنگدا نەكشېن هە، ئەمە بەگردار روى دا، پاش ماوهيهكى كەم عىراقيهگان جەستەي ۱۹۶۶ سەربازيان لە "بفستيان" ي نزيك "ديانا" دا شاردهوه.

لە ۲۹ى حوزەيراندا سەرۆكى حكومەتى عىراقى "البزاز" پيشنيارىكى بۆ كوردەگان نارد كە "۱۲" بەندى لەخۆگرتبو ئاشكرا دياربوو كەئەم پيشنيارهى عىراقى تەواو جياوازه لە سياسەتەگانى پيشووى حكومەتى عىراقى تا ئەوكاتە پەيرەو گراوه، پيشنيارى كردوه بۆ كوردەگان: ((داننان بەنەتەوهى كورددا ، پيدانى ئۆتۆنۆمى بنكەفراوان ، جيبەجيكردنى ياساى ليوای كورديهگان ، فيركردن بەزمانى كوردى وهك زمانى دوهم لەناوچه كورد نشينهگان دا ، نوينهرايهتى پزەيهى كورد لە حكومەت و پەرلەمان و دام و دەزگاگاندا ، پيدانى نازادى رېكخراوهيى سياسى ، لىبوردين لەهەموو ياخيپوان ، هەل پيدان بەدەرکردنى رۆژنامە ، گەشەپيدانى ناوچه كوردنشينهگان ، و چەكداماليني هيزە كورديهگان)).

"البزاز" نامەگەي خۆي لەسەر ئەو ياداشتهى بارزانى دارپشتبوو كە پيشتر ناردبووى بۆ حكومەت لە ۲۱ى حوزەيران دا.

بارزانى "حبيب محمد كريم" ي قوتابى پيشوى "البزاز" ي لە كۆليژى مافەگانى زانكۆي بەغداد نارد بۆ بەغداد بۆ ئەنجامدانى دانوستان ، بەناوى كوردەوه سەرەپاي مەترسى بارزانى لەوهى كە ئەو دووگەسە يەكدى دەناسن ، وه ئەو پزە زۆرهى كە "كريم" لە "البزاز" ي دەگریت.

مەترسى بارزانی زیادی کرد بەھۆی ئەو لێدوانە ئاسانکاریانەى كە "كريم" بۆ رادیۆى عێراقى دانى، بەلام ئەووى بە ئارەزووى "كريم" بۆ ھێوکردنەووى باروودۆخەكە و رێپېدان بۆ كوردەكان بەووى كەراپەكیان ھەبیت بەبى ئەووى ھىج فشارىكى لەسەرییت.

شاندى كورد كارتىكى كاریان پېشكەش كرد لەبەرامبەر ئەو نامەیهى "البزاز" كەكۆمەلێك داخووزى لەخۆگرتبو لەوانە : لێبوردنى گشتگر لەسەرىنەمای لیستىك كە پېشتر لەسەرى رێك كەوتون، جیبەجیكردى یاسای لیوا بۆ كوردەكان ، دامەزراندنى كوردەكان لەپۆستى بالآ لەحكومەت و سوپادا، گێرانەووى ئاوارە كوردەكان بۆ خاكەكەیان ، ھەلومشانندنەووى یەكەكانى تالەبانى و جاشەكان ، گێرانەووى سوپای عێراق لە كوردستانەووە بۆینكەكانى خووى، كوردەكان ئامادەیی خوێان پېشاندا بە ئاونوسكردنیان لەریزى سوپای عێراقى و پۆلیس و گێرانەووى ھەموو ئەوچەكە قورسانەى كە لەسوپای عێراقیان سەندوو لەشەپەكاندا.

بارزانی بەتەواوى ھەموو بیرۆكەیهكى بۆ چەككردى سوپاكەى رەتكردەووە ، گومان لەوودا نیە كەئەو پېشنیارەى عێراقیەكان ھىج شتىكى لەبیركردنەووى بارزانی بەرامبەر عێراقیەكان نەگۆرى ، دەمگوت ئەگەر بەھیزبن ئەوا گورزى زۆر بەھیزمان ئى دەدەن، باومر ناكەم ھىج پارمىەكمان لەوانەووە دەست بكەوئیت ، تەنانەت لەتە نانێكىش.

((كى گرهنتى ئەووم بۆدەكات كە ئەووى ئەمەرۆ لەگەلیدا رێك دەكەوم بەیانى لەسەردەسەلات دەمىنیتەووە؟؟ ئەگەر بەجدى بىربكەنەووە لە جیبەجیكردى رێكەوتنەكە ئەوا توانای جیبەجى كردنیان نى یە)).

سەرەراى ئەووە بارزانی ھىج ھەلىكى لە دەست نەدەدا، تا سودى ئى وەرگریت بۆ بەرژەووندى دانوستانەكان.

لەبۆنەیه‌کدا یه‌کێ له‌راویژکاره ئیسرائیلیه‌کان له‌بارزانی پرسی بوو چی واده‌کات
عیراقیه‌کان بچوئین و ده‌ستی دانوستان بۆ کورده‌کان درێژ بکه‌ن؟ نه‌وه رای
بارزانی بوو سه‌بارته به‌ حکومه‌ت عیراق و نه‌و دانوستانانه‌ی له‌گه‌ڵ ده‌کرێن.

*****

دانوستانی عیراقی - کوردی ئێرانیه‌کانی ته‌واو توپه‌کرد له‌ بارزانی ، به‌په‌له
نوێنه‌ری ساواک له‌کوردستان "که بۆ ماوه‌ی ده‌ ساڵ له‌وی ماوه‌وه" رای حکومه‌تی
ولاته‌که‌ی پون کرده‌وه‌و وتی: ((له‌ پاش پێکه‌وتنی کورده‌کان و عیراقیه‌کان هیچ
به‌هانه‌یه‌ک بۆمانه‌وه‌ی هه‌ردو شاندی ئێرانی و ئیسرائیلی لێره‌دا نه‌ماوه ، چونکه
نازانن چی بکه‌ن)).

بارزانی ته‌واو توپه‌ بوو له‌خۆتییه‌لقورتانندی حکومه‌تی ئێران و
به‌ئیسرائیلیه‌کانی وت: ((بۆچی ئێرانیه‌کان له‌وه‌ناگه‌ن که هۆکاری سه‌رمکی نه‌م
دانوستانه‌ی ئێمه‌ بارودۆخی لاوازی نابوریمان ، نه‌گه‌ر نه‌وان هاوکارییه‌کی
گه‌وره‌تریان پێشکه‌ش بکردینایه ، و متمانه‌مان به‌هاوکاری نه‌وان هه‌بوايه
به‌رده‌وام ده‌بوین له‌جبه‌نگ ، نه‌و هاوکاریانه‌ی نه‌وان به‌ئیمه‌ی ده‌ده‌ن نه‌ واده‌کات
بژین ، نه‌ واده‌کات بمرین)).

بارزانی داخوازی دوو شانه‌که‌ی په‌تکرده‌وه‌ و به‌ئیسرائیلیه‌کانی وت : ((پێگه
به‌ده‌رچونی ئێوه‌ ناده‌م ئێوه‌ دواهه‌مین چه‌کی راسته‌قینه‌ن به‌ده‌ست منه‌وه)).
((ئێرانیه‌کان ده‌خوازن کورده‌کان و عیراقیه‌کان یه‌کتر بکوژن ، به‌لام ئێوه
ده‌خوازن که له‌کاتی نه‌وه‌ی انشاالله عیراقیه‌کان له‌ناوده‌جن ئێمه‌ یه‌ک بگرین)).
"لفکۆف" و "پونی" ده‌ستیان کرد به‌کار له‌و بواره‌ی بۆیان دیاریکرا‌بوو ، به‌لام
"پێگف" هه‌ستی به‌بێزاریه‌کی زۆر ده‌کرد "لفکۆف" ده‌ئیت : پێگف له‌هه‌موو
بواره‌کاندا ده‌رکه‌وتوو په‌یاویکی هۆز بوو و بالابه‌رز بوو ، وهرزشه‌وانیکی زۆرباش
و یاریزانیکی گارامه‌بوو، و نه‌فسه‌ریکی بال‌ا بوو له‌سوپای ئیسرائیل دا به‌لام
پێوه‌ره‌کانی سوپای کورد له‌گه‌ڵیدا نه‌ده‌مگونجاو به‌هۆی بچوکیه‌که‌یه‌وه ،

جگە لەوەی کە شەرپگە لەو کاتەدا زۆر ھێمن بوو ، بۆیە کاتێ کە "العقراوی" دی کە ئەفسەریکی ڕاگرەوی سوپای عێراقی بوو و پێشتر باسماں کرد ، پەییوەندی باشی لەگەڵ ئیسرائیل ھەبوو ، ھەستی بە خۆشیەکی زۆر کرد.

"لفکۆف" دەئیت : ((ڕیگف خۆشحال بوو بەناسینی عەقراوی کەئینگلیزی دەزانی بۆیە ڕیگف پێویستی بەکەس نەبوو کە وەرگێری بۆ بکات ، "عقراوی" بە "ڕیگف" ی وتبوو : چەند خولیکی تۆپھاوێزی لە "بەریتانیا" و "یەکیتی سۆفیەت" تەواوکردوو ، و دەربارە "تولکەرەم" پرسیاری لیکرەو پێی وتبوو بەشداری ئەوھیزە ڕزگارکەرە عێراقی کردوو کە نێردراوہ بۆ "فەلەستین" لەجەنگی ۱۹۴۸دا ، یەکی لە ئەنامانی شانەکە دەئیت : لەمیانە ی گفتوگۆکانماندا لەگەڵ بارزانی کەسیکی ئایندار دەردەکەوت بەلام قورئان و کەسایەتیەکانی تەوراتی تیکەڵ دەکرد ، زۆر باسی ڕاگردوی خۆی دەکرد ، دەپووست ئەو ئینتیباە دروست بکات ، کە پیاوہ کە گەشتۆتە ئەوھۆناغی کە باسی ڕاگردوی تێدا دەکەن ، زیاتر لەوەی کە باسی داھاتوو بکەن.

لە ۱۵ی تەمموزی ۱۹۶۶ فەرماندە ی ھێرە ی یەک گەیشتە "حاجی ئۆمەرەن" داوا ی کۆیونەوہ ی لەگەڵ بارزانی کرد پێی وتبوو : ((سەرۆک "عارف" دەخوازێت لەگەڵتاندا کۆببیتەوہ ، بارزانی وتی ناچارم دەکە ی داواکەت ڕەتیکەمەوہ سەرۆک عارف خۆی لەبەغداد ھەست بەھێمنی ناکات ، ئیتەرچۆن میوانەکانی دەپاریزێت ، تەنانەت ئەگەر پێم بلێت ڕازیت بەوہ ی کە گرھنتی ژیا نی خۆتەوہ ژیا نی من بکەیت و بلێت من وەک بارمتە لێرەدەمێنمەوہ ھەر ڕازی نابم ، دواھەمین داخوازی کە "عارف" لەبارزانی کرد ، لەرێی سەرکردە ی کەتیبە ی یەکەمەوہ ئەوہبوو کە بارزانی ناوچە ی سەرکردایەتیەکە ی چۆل بکات بچیتە ناوچە یەکی تر بۆنمۆنە بارزان واتە ئەو ناوچە یە کە "شیخ ئەحمەد" ی برای بەرپۆہ ی دەیات ، بارزانی ئەم داخوازیەشی ڕەتکردەوہ ، نامە یەکی نارد بۆ "عارف" و نوسی بوی دووجار سەرکردایەتیم گواستەوہ بۆ ناوچە ی بارزان بەلام شیخ ئەحمەد ی برام

دمری کردم به فشاری هیزه‌کانی عیراق ، که واته گواستنه وه بۆ ئەوئ بۆ جاری سێههه ههچ مانایه‌کی نی یه .

بارزانی پێویستی به‌زیره‌کی نه‌بوو تا له‌وه تیبگات که حکومه‌تی عیراق دمیوه‌یت له‌سه‌نته‌ری سه‌رکردایه‌تیه‌که‌ی دوری بخته‌وه ، به‌مه‌ش لاوازی بکات و رێکخستنه کوردیه‌کان به‌یه‌کجاری تیک بدات ، هه‌رحه‌نده داخوایه‌که‌ی سه‌رۆکی عیراقی ره‌تکرده‌وه ، به‌لام ئەم ره‌تکرده‌وه‌یه نه‌بووه‌وئ برینی په‌یومندی نیوانیان و بارزانی له‌وماومه‌دا هه‌موو هه‌ولێکی دهدا تا دژمه‌کی که‌تاله‌بانی بوو له‌وینه‌که بکاته دهره‌وه ، وه‌ک پێشتر ناماژهمان پێدا تاله‌بانی هاتبوه‌وه له کوردستان ده‌ژیا .

له شوباتی ۱۹۶۶ بارزانی بۆی دهرکه‌وت که‌په‌یومندیه‌ک هه‌یه له‌نیوان تاله‌بانی پاشکوؤی عیراقی له‌تاران ئەمه‌ش به‌مه‌به‌ستی ئەوه‌ی که‌جه‌ماوه‌ری کورد له‌دژی ئەو هانیده‌ن ، بارزانی هه‌یزێکی چه‌کداری نارد بۆ ده‌ستگیرکردنی تاله‌بانی به‌لام توانی رابکات بۆئێران و له‌وێوه په‌یومندی دروست بکات له‌گه‌ن "به‌زاز"ی سه‌رۆکه‌زیرانی عیراق ، به‌لام ئەو شه‌رانه‌ی که له‌نیوان هه‌ردولادا رویاندا به‌هۆی ئەو جه‌نگه‌ی که‌بووه هۆی له‌ناوبردنی لیواکه‌ی که‌پێشتر چیرۆکه‌که‌ی باسکرا ، وایکردبوو بارزانی که‌مه‌تر ناگای له‌تاله‌بانی بی‌ت ، که دمو‌ترا عیراق پاره‌ی بۆ چالاکیه‌کانی دابین کردوه ، بری "سه‌د"ه‌زار دیناری له‌عیراق وهرگرتوه .

له ۹ی حوزه‌یراندا تاله‌بانی له‌گه‌ن سه‌رۆک "عارف" دا کو‌بووه ، که په‌یمانی پێدا یاسایه‌کی نوئ دابهریژیت که پاریزگاری له‌مافی کورده‌کان بکات ، تاله‌بانی پێی وابوو که سه‌رکه‌وتنه‌کانی بارزانی له‌جه‌نگدا وای لی‌کردوه که توند بی‌ت له‌هه‌لوێسته‌کانیدا و هه‌چ ده‌ستپێشخه‌ریه‌کی ناشتیانه قبول نه‌کات ، به‌لام بارزانی به‌شێومه‌یه‌کی ته‌واو پێچه‌وانه کاری کرد .

له ۲۱ی حوزه‌یراندا پلانیکی ناشته‌وایی ته‌واوی پێشکه‌ش به عیراقیه‌کان کرد ، له‌پاش ئەوه‌ی که وای پێشانی عیراقیه‌کان دا که نه‌وتاکه لایه‌نه که‌مافی

دانوستانیان لهگه‌ئیدا هه‌یه ، بارزانی ده‌یویست به یه‌کجاری تاله‌بانی له ناوبه‌ریت.

له‌١٠٠١ تموزی ١٩٦٦ بارزانی قائید فرقه‌یه‌کی عێراقی بینی فه‌رمانده‌که به‌بارزانی وت : ((ئه‌رکی له‌ناویردنی تاله‌بانی لیگه‌پێ بۆمن)).

بارزانی پێی وتبوو ئه‌مه مه‌سه‌له‌یه‌کی نیوخۆیی کوردیه ، وه هه‌ر ده‌ستیوه‌ردانیکی عێراق له‌م مه‌سه‌له‌یه‌دا ده‌بیته‌هۆی هه‌ره‌سه‌هینانی دانوستانه‌کان له‌گه‌ئیدا ، به‌لام ئه‌فسه‌ره عێراقیه‌که چه‌ند جارێک هاته‌وه‌و داخوازیه‌که‌ی دو‌باره ده‌کرده‌وه تا‌وا‌ی کرد بارزانی به‌شیوه‌یه‌کی سه‌ره‌تایی رازی بی‌ت ، کاتی‌ک ئه‌فسه‌ره‌که گه‌راییه‌وه فه‌رقه‌که‌ی خۆی فه‌رمانی دا به هه‌موو هی‌زیک کار له‌دژی تاله‌بانی بکری‌ت ، به‌کرده‌ر یه‌که عێراقیه‌کان هی‌رشیان کرده سه‌رتاله‌بانی له‌هه‌مان شه‌ودا سه‌رکرده‌ی ناوچه‌ی قه‌ره‌داخی کوردی رایگه‌یاندا و سه‌رکه‌وتوو بووه له‌راو‌کردنی خیا‌نه‌تکاراندا.

له‌ناو‌بردنی هی‌زه‌کانی تری تاله‌بانی به‌ده‌ستی هی‌زه عێراقیه‌کان ده‌بی‌ت ، بارزانی هه‌رکه‌سی‌ک له‌گه‌ل ئه‌ودا نه‌بوایه نازنا‌وی خیا‌نه‌تکاری لێ‌ده‌نا ، هی‌زیک تابه‌تی پێشمه‌رگه هه‌بوو ، کاری بۆ له‌ناو‌بردنیان ده‌کرد.

بارزانی ده‌یگوت : هه‌رگیز لێ‌پرسرا‌وی‌تی خۆی له‌له‌ناو‌بردنی هی‌ج که‌سی‌ک نه‌شاردۆته‌وه ، چونکه ئه‌وانه له‌دژی کورد کاریان کرده‌وه.

ئێ‌رانیه‌کان زۆر به‌گه‌رنگیه‌وه چا‌ودێری دانوستانه‌کانی نی‌وان بارزانی و عێراقیه‌کانیان ده‌کرد ، دا‌ویان له‌بارزانی کردبوو که درێژه به‌جنگه‌که‌ی بدات له‌دژی عێراق ، یان به‌لایه‌نی که‌مه‌وه ده‌رباره‌ی ئه‌وه‌ی که له‌دانوستانه‌کاندا با‌سه‌دکری‌ت ، را‌ویزیان پێ بکات تا ئه‌و هه‌نگا‌وانه دیاری بکه‌ن که ده‌بێ بنری‌ت ، وه له‌هه‌ول‌داندا بۆ نا‌چارکردنی بارزانی تا به پێی ئاره‌زوی ئه‌وان بجو‌ئێته‌وه ، ئێ‌ران به‌ئیسرا‌ئیلی وت : که سنوره‌که‌ی له‌گه‌ل کوردستاندا داده‌خات وه‌فده

ئیسرائیلیەكەش دەگەرپنیتەوہ و ئەو بریندارە کوردانەى لەنەخۆشخانەکانى ئێراندا تیمار دەکران ، دەگەرپنیتەوہ بۆ کوردستان .

ئیسرائیل داواى لە لفقوڤ کرد کاربکات بۆ ریکەوتن لەنیوان بارزانى و ئێرانیهکاندا ، کاربکات لەسەر ئەوہى کەبارزانى نامەیهکى دۆستانە بنیریت بۆ "ناسیری" سەرۆکى ساواک ، و لفقوڤ پېشنیاری کرد ، کە "کەریم" بنیردریت تا بارودۆخەکە بۆ "ناسیری" شیبکاتەوہ، بەلام بارزانى رەتى کردەوہ کە هیچ نامەیهک بۆ ئێرانیهکان بنیریت و وتى: ((ئێرانیهکان وینەى نامەکە دەگرن و دەمینر بۆعیراقیهکان ، ئەمەش وادەکات حکومەتى عیراقى هیچ ریکەوتنیک جیبەجی نەکات، جگەلەوہى کە ئەسلەن گومانى لەمانەوہى ھەیه .

بۆیە دەیهویت شەر لەنیوان عیراقى و کوردەکان بەردەوام بیت لەپروى دەرونى و کرداریەوہ ، بەلام تا دلنیا دەبیتەوہ لەوہى کەشەرکەرەکانى پشووین داوہ و ریزەکانیان ریکخستۆتەوہ لەمیانەى دانوستانەکاندا .

بەزاد داواى کردبوو کە بارزانى دەستپیشخەرییەکى نیەتباشى بکات بۆ ئەو، چونکە کەوتۆتە ژیرفشارى نیوخویى و وە نایەویت وەک سەرۆکیک دەرکەویت کەھەمو شتیکی داوہ بە کوردەکان بەبى ئەوہى هیچ وەریگریت ، بۆیە بارزانى دەیهەا سەربازى سوپای عیراقى نازاد کرد و ئەو چەکە قورسانەى کە لە جەنگەکاندا لەسوپای عیراقى سەندبوو و بەکارى نەھینابون گیرانیەوہ .

ئیسرائیلیەکان پێیان خۆش نەبوو بارزانى چەکە قورسەکان بگپرتەوہ ، تەنانەت ئەگەر بە کاریش نەھاتبن ، بۆ بارزانیان پوونکردەوہ کەلەوانەیه عیراقیهکان ئەمەبکەن بۆ کەمکردنەوہى قەبارەى ئەو سەرکەوتنەى کە لە"ھەندرین" بەدەستى ھیناوە ، بەلام بارزانى ووتى کە ئەو نرخەى لەو ریکەیهوہ نومیئد دەکەم دەستم بکەویت شایانى ئەوہیه سەرکیشى بۆ بکەم .

لەھەمان کاتدا بارزانى لە نامادەکارییە سەربازییەکانى خۆى بەردەوام بوو ، وەک خۆنامادەکردنیک بۆ ئەگەرى دریزەکیشانی جەنگ رایگەیاندا بۆئەوہى هیچ

گومانیک نەھیلیتەوہ کہ بەھیج جۆریک بەھەئوہشاندنەوہی پێشمەرگە رازی نایبیت بەلام رازییە بەوہی کہ لەخراپترین باردا بگۆرین بۆ میلیشیای تاببەت یان پۆلیسی نیوجەیی وە ئەو بکرنیت بە قائیمقام واتەسەرۆکی لیوای کوردەکان.

ئێرانیهکان لەفشارەکانیان بەردەوام بوون کەوایکرد لەکۆتایدا بارزانی بەسەر ترسدا زال بیّت و نامەیهک بنیریت بۆ "شا" ھەرزوو ڕوون بوو، کەئێرانیهکان بەوہ رازی نابین، سنوریان داخست و ڕیگریان کرد لە ھاتنەناوہوہی ھەمووشتیک تەنانەت خۆراکیش بۆکوردستان، ھەروہا ھاتنەناوہوہی چەک کہ ئەمەش بووہوہی زیادبونی ئاگری تورپمی بارزان و کوردەکان.

میرخان وتبوی ئەگەر سود لەتواناکانمان وەرنەگرن لەبنیاتنان و داھینان دا ئەوہ توانای ئەوہشمان ھەیه کہ ھەمووشتیک تیکبەدین و ژانی عێراقیەکان بۆسالانیکی درێژ رەش بکەین، بەھێزیکەوہ کہ خۆی لە پینج بۆ ھەوت ھەزار جەنکاوہ دەدا، ڕودەکەینە چیاکان، ھیج شتیکیان نی یە تا لەدەستی بەدین.

ئیسرائیلیەکان ھەولیان دا تا ئەوہ بۆ "ئیدریس بارزانی" و ھاوڕێکانی ڕوون بکەنەوہ کەشەری خۆکوژی باش نیە، وە ھیکمەت و لۆژیک لەگەڵ ئەوہدایە کەبگەنە رێکەوتن لەگەڵ عێراقیەکان، ئەمە لەکاتیکیا کہ ئیسرائیلیەکان گومانیان لەوہ ھەبوو کەھەنگاوہکە یێران "داخستنی سنورەکە" لە چوارچێوہی ریکەوتنیکی نیوان عێراق و ئێراندا بیّت، بۆ گواستنەوہ ناکۆکیەکان لە کوردستان بۆ قۆناغیکی نوێ.

حکومەتی ئیسرائیل لە ۲۲ی نیسانی ۱۹۴۶ گێشە ی کوردی تاوتوێ کرد بەبەشداری جیگری وەزیری بەرگری "دکتۆر زەفی دینشتاین" و سەرۆکی ئەرکان "ئیسحاق رابین" و سەرۆکی مۆساد "عمیت" و بەرپرسی پەیوہندیە دەرەکیەکان لە مۆساد "ئۆلف ھرۆبن" و بەرپۆمبەری گشتی وەزارەتی بەرگری عقیدی یەدەگ "موشی کۆشیت" و سەرۆک پۆلی ئەرکان لیوا "وایزمان" و.....ھتد.

عمیت لهراپۆرتهکهیدا وتبوی: ((بارودۆخ باش نیه قهیرانیك ههیه لهنیوان ئیترانی و کوردهکاندا ئیتمه پێشبینی روداوی نهوهمان کردبوو ، ئیترانیهکان لهکاتی سهردانهکانم دا بۆ تاران پێیان ووتوم : وا دهکهن بارزانی لهسهردستوی بیته بۆ لامان و لیمان بیاپارێتهوه ، پاشان پرۆسهی داخستنی سنورهکانی ئیترانی خستهپوو و نامازهی بهوهکرد که ئیترانیهکان نامازهیان داوه بهگشاندهوهی شانده ئیسرائیلیهکه له کوردستان.

به پیشنیاری عمیت ، حکومهت نامازهکهی ئیترانیهکانی پشت گوێ خست ، لهسهردانهوه بۆچونهی که هاوکاری ئیسرائیل بۆ کوردهکان لهخزمهتی ئیترانیهکانیشدایه ، "عمیت" پیشنیاری کرد که کاروانهکانی خۆراک و تهقهمهنی و چهک بۆ کوردهکان بهردهوام بیته.

عمیت دهلیت : ((له یهکی لهسهردانهکانیدا بۆ ئیسرائیل "کمال"ی سهروکی ههوالگری ئیتران جهختی لهوهکردهوه که ئیترانیهکان هاریکاری کوردهکان دهکات تا بجهنگن نهک ناشتی بکهن ، ریکهوتوین لهگهڵ کوردهکان لهسهرخانیك که ناکریت دانوستانی لهسهربکریت نهویش نارازیبونی عیراهیهکانه به پیکهینانی سوپایهکی کوردی ، چونکه بارزانی ناتوانیت سازش لهسهربوونی سوپا بکات ، ئیترانی هاریکاری کوردهکان دهکات لهبواری کهلوپهل و پهیومندی خۆراک و چارهسهر و برینداران و یارمهتی دراویی "پاره".

"رابین" پشتگیری نهو ههلوێستهی "عمیت" ی کرد که وتی قهیرانهکه کاتی پێویسته و ئارامبگرین و سهرمهنج بدهین وه رینگایهکی تر بۆ رۆیشتنی کارهکان بدۆزینهوه .

نهم گهتوگۆیه لهنیوان "رابین" و "ناشکۆل" و "عمیت" رویدا :

رابین : کێشهی ئیتمه نیه بارزانی ملکهج بیته .

عمیت : بهلام کێشهکه ههیه ئیتمه پابهندی بهگهراڤان له رینگای دیکه ، بۆ زیادکردنی هاوکاریهکان.

ئاشكۆل : ھەركاتىڭ باسى داھاتوو دەكەن ھەست دەكەم كارەكە ئاسانتر دەبىت.

عمیت : بىمە وانىە ئىستا كاتىكى گونجاو بىت بۇ خستىنەرۈوى ئەو دۇسىەپە.

ئىسرائىلىيەكان ھەستىان بەوگەرد كەسەرگەوتوبوون لەوہى ھەئوئىستى بارزانى مامناوئىندتر رابگرن بەرامبەر بەئىران لەبەرئەوہى ئەو ھىلەى "ئاشكۆل" كىشابوى جەختى لەوئەدەكردەوہ كەسەرەپراى ھەيرانەكە بەرژەوئىدەپىيەك ھەپە لەنىوان ئىران و ئىسرائىل دا.

پىشنىارە تازەكەى "البزاز" بۇكوردەكان كەدوبارە دارپژرابوئەوہ لەتەموزى ۱۹۶۶ بەپىى ئەو پىشنىارەى كە مانگى پىشوو خرابوئەوہپروو، تەرخانكردنى برى ۱۰ ملىون دىنارى بۇ پەرەپىدانى كوردستان لەخۇگرتبوو ، لەگەل گىرانەوہى سوپاى عىراقى بۇ ئەو بىكانەى كە لەمانگى ئابدا لەژىردەستىدابوون ، ئەگەر بەرژەوئىندى نەتەوہىپى ئەوہ بخوازىت وە گىرانەوہى، ئەو ھاوئىشتمانىە عىراقىانەى كە شوئىنى كوردە راگوئىزراوہكانىان داگىركردبوو و چەكدامائىنى ھىزەكانى (پىشمەرگە) بە شىوہىەكى پلەبەندى ، وە چەكدامائىنى جاشەكان ، و دانانى وەزىرئىكى تايبەت بەكاروبارى كوردەكان لەحكومەتى عىراقىدا.

*****

ھەر زوو ئەوہ رەوئىوہوہ كە "البزاز" توشى گرتت بووہ لە كۆكردنەوہى پارەى بىئوئىست بۇپەرەپىدانى عىراق لە جىبەجىكردنى بەندەكانى ترىش ئەوہ لەكاتىكدا كە كوردەكان سوربوون لەسەر گرتنى كۆكردنەوہى پىشمەرگە لەماوہى دوو رۇژدا ، وە كۆكردنەوہىيان لە ژىر ھەرمانى بارزانى.

لەسەر ئەو بىنەماپە برپارىيان دا كە چەكەكانىان نەگىرنەوہ بۇ حكومەت ، جگە لەو چەكەقورسانەى كە لەجەنگەكان لەسوپاى عىراقىان سەندبوو ، لەشوئىنئىكى گونجاودا بىان شارنەوہو ژىرگلى بەدن.

ئىرانىەكان بەردەوام بون لەوہى رۆلى كەسىتى توورە ببىنن لەرپىگای مۇسادەوہ بە كوردەكانىان راگەياند كە زۇر تورپەن بەھۆى ئەو دانوستانانەوہ كە بارزانى

لهگەن "بزاز" دا دەمیکات بەمەش ئیرانی پشتگوئۆ خستووہ لەوکاتەدا "دەمشید کرۆن" دەیویست ئیرانیەکان رازی بکات بەپۆیستی گوپینی شیوازی ھەئس و کەوتیان و پێی وتن: ((باشتر وایە کە بارزانییەکی تیر و پرچەگمان ھەبێت ، نە کە بارزانییەکی لاواز و پەشێو کە ھیچ رینگەیک لەبەردەم خۆیدا نەبینیتەوہ جگە لەناشتەوایی لەگەن عێراق)).

بەلام ئیرانیەکان وەلامیان نەدایەوہ ، و داواکاریەکەیان پەتکرەوہ کە داوای کردبوو گەشت بکات بۆ کوردستان تا لەوبارمیەوہ لەگەن بارزانی بدوێت ، ئیرانیەکان پێیان وتبوو ، تەنھا لەکاتی کەدا رینگە بەبەردەوام بونی ھاریکاری بۆ کوردەکان دەدەن ، کەگفتوگۆی نیوان عێراقی و ئیرانیەکان بگاتە بن بەست ، پۆیستە لەسەر کوردەکان بەردەوام بن لەجەنگ لەگەن عێراق.

ماوەمێک ئیسرایلیەکان ھەستیان بەو دەکرد کە بارزانی ھەموو پەيوەندییەکانیان لەگەن عێراق بۆ باس ناکات ، وە لە ناکاو گۆرانکاری لەھەلۆیستی "نەگۆر" ی عێراقیەکان سەبارت بە کوردەکان رویدا "میرخان" پێی وتین نامادەکاریەکانیان لەلایەن ئیرانەوہ پێگەیشتوہ ، ھەروەھا حکومەتی عێراقیش لیبوردنی گشتی بۆ ھەموو چەکدارە کوردەکان دەرکرد، وە بۆ ئەوانەش کە بە "غیاب" ھوگم درابون.

ئەو لیبوردنە کوردەکانی تورپەکرد و دەیانگوت کۆ داوای لێ کردون کە بیبوورن ، ئەمە چوارەم لیبوردنە دەری دەکەن لە سەرەتای ھەلگیرساندنی شۆرشەوہ.

دکتۆر مەحمود سەبارت بەوہ وتی: ((مادام عێراقیەکان لیبوردنی گشتیان دەرکرد ئەمە مانای ئەوہیە دەیانەوێت لە شوێنیک نیشتەجیمان بکەن نامانجیان ئەوہیە لەناومان بەرن)).

دکتۆر مەحمود بە پشت بەستن بەو زانیاریانە ی پێی گەیشتبوو بەردەوام بوو ((عێراق خەریکە ھەنگاویکی گەورە ھەلئینیت و دەمیەوێت کاربکات لەسەرچارەسەرکردنی کێشەکانی لەگەن "میسر" و "تورکیا" و "ئێرانگ

لهوچوارچيۆمهيدا رېڭكەوتون لەسەر لەناوبردنی كوردەكان ، پاشان سەرۆكي عێراق و سەرۆك حكومەت رۆيان كردۆتە مۆسكۆ ، داوايان لە هاوپەیمانەكانیان كردووە گەیارمەتی سەربازی و نابوری گەورەیان پێشكەش بكات ، بەلام نابیت لەحساباتەكانماندا ئەو بەدووربگرین كە عێراقیەكان كاردەكەن تا كۆششەكانیان كۆبكەنەووە گورزێكي سەربازی گەورە لەكوردەكان بوەشێن)) .

راویژكارە ئیسرائیلیەكان خۆیان لەبەردەم سەرگردایەتیەكي حیزبیدا دیتەووە ، سەرگردایەتیەك كەجەنگێكي گەورەي ئەنجامداووە، بەلام رۆبەرپووی داهاوتویەكي داخراوو و تەسك بوەتەووە ، ناتوانیت مووچەي ئەو سەربازانەي خۆي بدات كە خێزانەكانیان توشی برسێتی و هەژاری بوون .بۆیە سەرگردایەتی كوردی هەولیدا بۆكەركردنەووی خێر و صدەقە تا بیسەلینیت ئەم واقیعه داهاوتویەكي باشتەر لەهاریكاری كردن لەگەڵ حكومەتی عێراق دابین دەكات.

*****

لەماوەي نیوان ۱-۲ ئابی ۱۹۶۶ و لەسایەي ئەو ئاگربەستەي كە هەبوو لەزەمینەي هەستکردن بەووی كەبارزانی خەریكي دەستلەكاركێشانەوویە كۆنگرەي سەرگردایەتی یاخیبوان گریڤراو رێگری لەبەشداربوان كرا كەباسی دەستكەوتەكان بكەن، بەلكو دەبیت لە هەلە و تەنگ و چەلەمەكان بكۆلنەووە، و نەخشەكارێك بۆ داهاوتوو دابنێن ، بریار درا كە بەردەوام بن لەكارگردن لەگەڵ حكومەتی عێراقی بەنامانجی ئاگربەست بۆ پتەوكردنی كارگردن بۆدۆزینەووی چارەسەری كۆتایی بۆ كێشەي كورد بەگشتی ، بەلام هەمویان سوربون لەسەر هەلنەووەشانەووی پێشمەرگەو هیشتنەووی وەك گرەنتیەكي سەرەكي بۆ مافەكانی گەلی كورد، لەهەمان كاتدا ئەندامانی كۆنگرە بریاریان دا كە ئەو پەری ئاگاداری و حەزەر وەرەبگیریت وپاریزگاری لەپێگەو شوپنەكان و سوپاكەش بكریت

و شارەکاندا سەپاند ، و لەخەزینەکەیدا ۳۰۰ هەزار دینار ھەبوو ، بەلام نەو برە زۆر خیرا کەمدەبوو ، لە ساڵی ۱۹۶۴ ھەزارو دوو خەکە تەواو خراپ بوو ، بەلام نەو چەگە ئیسرائیلیانەیی بۆ کوردەکان ھاتن ، ئاوەھەوا یەکی شادومانی و ئومێد بەخشی بە ھاریکاری بیانی لادروست کردن.

((بارودۆخی نابوری ئیستا زۆر خراپە ، پارە نیە بۆ پوشتەکردن و نانپیدانی پێشمەرگەکان گەلی کوردیش ھەزارە ، بارزانی پێی وایە کە لە کۆنترۆڵ دەردەچیت ، جەماوەرەگەیی روو لە حکومەت دەکات ، بارزانی باسی لەوە کرد گەلی کورد توانا و ئارەزووی ھەنگرتنی ھۆرسایبە کە بیان نەماوە ، سەرۆک ھۆزەکان روویان ئاراستەیی سەرچاوەکانی پارە و مرگێراوە ، بارزانی دەتێت: ((بارودۆخی ئاوارەکان کاریگەرییەکی نەرینی ھەیە ، ئەو ژەنرالەیی لیمان دەباتەووە ژەنرالەیی سەربازی نیە ، ژەنرالەیی ئابوواریە کە وادەکات ھەموو جەنگەگە بدێرین)) .

((کاتیگ "ریگف" پێی گوت ئەمە کاتی گونجاوە تا گورز لە ھێزەکانی عێراق بوەشینیت لەبەرئەوھە سوپای عێراقی ئارەزووی جەنگ ناکات ، بارزانی بەشیوھەیی پێچرێچر وتی مەحالە ناتوانین دووبارە رووبەرەووی کوشتار و برستی بیبنەو ، بۆیە جەنگ مەحالە لەو بارودۆخدا لەبەردەم جەماوەر وەک کەسێک دەردەکەوم کە خیانەتی ئی کردبێت ، ئەگەر کاتیگیش گەشتینە رێکەوتن ناتوانم لە عێراق دابزیم نە لەئێران ، لەوانە یە بێم بۆ ئیسرائیل)) .

"ئەبو یوسف (لەکۆف)" پێی وت : کارەگە لەسەرھاتادا بۆ ئێمەش زۆر سەخت بوو ، دەبوو ئێمە کۆج بەجولەکەکان بکەین بۆ ئیسرائیل ، پاشان بەپارە زەویان بۆبکڕین و نیشتەجێیان بکەین و بیانژین ، پاشان بۆ نزیکەیی ۷۰ ساڵ لەجەنگدا بوین لەکۆتایدا گەشتین بەنامانجەکانمان پاش ئەو بەسەرپەردی ئەشکەنجەدا پەڕینەو ، بەلام ئێوە پێویستتان بە کەمترە لەسەر خاکی خۆتان ، تەنھا پێویستە خۆتان رێک بخەن و ئارام بکەن و ئازا بن .

بارزانی : ئیووه بهتەنیا نەبون ، بەریتانیا و ئەمریکا لەگەڵتان بوون.

لفکۆف : پاش ئەووی گەشتینە ئامانج ئینجا کاریان بۆ کردین.

بارزانی گەلەگەوی ئیووه عەقل و روشنبیری و مەعریفەیان هەبوو و بەرپۆمبەردنی هاوبەش دەزانی ، بەلام من گەلەگەم دواکەوتوو و تەمبەلە و چەمکی هاوبەش لەنیوانماندا نیە، هەموو ئەووی کەئیمە هەمانە، بوونی سنورداری ئیمەیه لەچوارچۆوی ئەوگێشانەدا کەنەملاولای لیگرتوین ، کەس گرنگی بەئەوی تر نادات، سەرۆک ھۆزەکان لەگەلەگە خراپترن ، ئەگەر وازیان ئی بینن و دابنیش هەموو شۆرشەگە ھەرس دینن.

دوچار راویژکارە ئیسرائیلیەگە دەئیت ((لەم ماومیە ئیستادا بارزانی ئارەزوی جەنگ ناکات ، بەئکو دەیەوئ کاتی دەست بکەوئ بۆ ریکخستەئەوی ھیزەکانی و شەر ناکات تەنھا ئەگەر ناچار نەبئت)).

بەشى چواردەيەم / ئىسرائىلىيەكان ئەو دەترىن بفرىندىرىن

لەنيوۋى يەكەمى ئابى ۱۹۶۶ سەرۋكى ساواك "ناسرى" و "مۇسازد"ى جىگرى يەكى لەنەينىيەكەيانى ولاتەكەيان لاي "دەيفىد كرۋن" ئاشكراركرد پىيان گوت: ((ئىران پەيوەندى نەينى لەگەل عىراقدا ھەيە ، بەم ھۆيەو ھارىكارى لە كوردەكان بىرپوھ)) ئەو دوانە راي خۇيان لەسەر بارزانى نەشاردەوھ.

كرۋن لەو نامەيەدا كە بۇ ئىسرائىلىيە ناردوھ : ((ئەو دوانە وتيان كە بارزانى بەنيسبەت ئىرانەوھ تەنھا كارتىكى سىياسىيە و كاتىك ئەو كارتە لە كاردەكەويت پىويستە لەناوبىرئىت ، ھەمو ئەو فشارانەش كە خراونەتە سەرى بەئامانجى ئەو بوھ كە لەشوينى راستەقىنەي خۇي دابىرئىت ، جەخت لەسەر ئەوھ بكرىتەوھ كەنابىت ھۆكارىك بىت و لەبەردەرگاكان راوەستىت ھەر چاوپىرى خىر بكات دەبىت پىشتر بزانئىت كە چۈن ھەلس و كەوت دەكات)) .

((ھەردوكيان جەختيان لەوھ كوردەوھ "ئەوھ دەلئىن كە دەمىلئىن" ئەمەش دەرنجامىك نىھ كە ئىستا پى گەيشتىن ، بەلكو ئەوھ پلانئىك بوھ لەسەرمتاوھ عىراقىيەكان دەستيان بەدانوستان كرد لەگەل كوردەكان تا فىليان ئى بكن ، و ئەو جىاوازيەيان ئى بستىننەوھ كە بەھۇي سەرگەوتنەكانىانەوھ لە "ھەندىرىن" بەدەستيان ھىئا ، ئەگەر كوردەكان ھىلىكى توندىيان دروست بكردايە نەيان دەتوانى ئەو جىاوازيەيان ئى بسەننەوھ.

عىراقىيەكان ھىچ يەككىك لەو پەيمانانەيان جى بەجى نەگرد ، كەدابويان ، پىدەچىت ھەر نەيانەويت جىبەجى بكن.

كرۋن بىرپارىدا رۆبكاتە كوردستان تا راستەوخۇ لەگەل بارزانى بدوى و بىرواي پى بەينىت كە خەباتى جەنگەكەي لە راستىدا پەيوەستە بە ئىرانىيەكانەوھ ، لەو دىداردا كە ئەم دوانە لە۴۱ ئابدا بەيەكەوھ ئەنجاميان دا بەھىمنى "كرۋن" بەبارزانى وت: ((لەوانەيە ئىرانىيەكان ھىندە باش نەبن كە تۇ دەتەويت بەلام لەھەموان باشتىن)) .

ۋە كرۇن پىرسى بۇچى كوردەكان ھەئناستن بە تىكشكاندىنى فرۆكە عىراقىيەكان ،
بۇدامەزراۋە نەوتىيەكان ناتەقىننەۋە ، بۇچى زەرەرى وا لە عىراقىيەكان نادەن ،
تاناجارىيان بىكەن چارەسەرىكى سىياسى بۇ كىشەكان بدۆزنەۋە.

لەۋىدا بارزانى پىي بىرى وتى : "ھىشتا كاتى ئەۋە نەھاتوھ" لەۋكاتەدا "پىگىف"
ھاتەناۋ گىفتوگۆكەۋەۋە كە لەمەزاجى سادەى بارزانى شارەزا بوو وتى: ((پىۋىست
ناكات بىمىنىتەۋە لە كوردستان)).

لفكۆف دەئىت: ((نامەيەكم نارد بۇ ئىسرائىل وتبوم "پىگف" ئاستەنگى زۇر
دەبىنىت لەمانەۋەى لە كوردستان ، ۋە نازانىت جى دەكات ، بۇيە مانەۋەى لىرە
بى مانايە)).

ھەمو ئەۋ رېداۋانە بونەھۇى ئەۋەى بارزانى راي خۇى بگۆرپىت و لەۋ نامەيەدا
كەيەكى لەپراۋىزكارەكان ناردۋىيەتى بۇ "تل ئەبىب" دەئىت : ((رېۋحى بارزانى
ھەئدەبەزىتەۋە بۇ جەنگ ، خەرىكە پىرسارى سەربازى جى بەجىكارى دەكات
بۆنمۈنە : چۇن بتوانىن فشار بىخەينەسەر عىراقى و بەرىتانىيەكان كە ھاۋبەشىانن
لەكۆمپانىكانى نەوت ، ئايا دەتوانىن ئەۋە بىكەين لەپىگەى ھىرش كىردنەسەر
دامەزراۋەكانى نەوت؟ ، ئىمەش ھانمادا بۇ ئەۋە)).

بارزانى بە ئىسرائىلىيەكانى وت: ((كە عىراقىيەكان خەرىكن رىگا لىدەدەن
لەناۋچەكانى "كۆرەك" و "زۆزگ" ، ئەمەش واى كىرد كە ھەموو ھەستەۋەرەكانى
ئىسرائىلىيەكان ھوشيار بىنەۋە ، بۇيان دەركەوت كە رىگالىدان نىيەتى عىراقىيەكان
نىشانەدات ، بۇسەرکەۋتن بەسەر ئەۋ ئاستەنگانەدا كە رىگرن لەگۋاستنەۋەى
تانەكان لەۋناۋچانەدا.

پاش چەند رېۋزىك زانرا كە ئەۋ رىگەيەى ساز دەكرىت لە "زۆزگ" بۇ ۋلاخە ،
بەلام رىگاگەى "كۆرەك" نىزىكەى سالىك دەخايەنىت ، ئىدىرىس لەسەر ئەۋ
مەسەلەيە وتى: ((كە رىگا لىدان ھىچ دىلەپراۋكىيەك لاي ئەۋ دروست ناكات)) ،

به‌لام ئيسرائيليه‌كان راپه‌كه‌يان پي راست نه‌بوو ، يه‌كي‌كيان وه‌لامی دايه‌وه
 ((هه‌رگيز ناتوانيت بزانيت كه عيراقيه‌كان بير له‌جی دم‌كه‌نه‌وه)).
 له ۱۵ی ئابدا بارزانی وتی كه پياوه‌كاني له‌ماوه‌ی ۱۵ - ۲۰ رۆزی ئاينده‌دا هيرش
 ده‌كه‌نه‌سه‌ر چهند پيگه‌يه‌كي عيراقی ، له‌سه‌ر نه‌و بنه‌مايه "ريگف" وازی
 له‌داواكاني هينا بۆ گه‌رانه‌وه بۆ ئيسرائيل ، به‌لام "لفكۆف" ئاگاداريكرده‌وه وتی:
 ((له كوردستان هسه و كردار زۆر دورن له‌يه‌كه‌وه، زوو ده‌ركه‌وت كه
 ئاگاداركرده‌وه‌كه راست بوو ، ده‌ركه‌وت كه بارزانی دميه‌ويت له‌سه‌رماتا له
 چهند ده‌رگايه‌كي سياسي بدات ، وه دكتور مه‌حمود بنيريت بۆ ئه‌مريكا ، وه
 فه‌رمان بكات به "موهتی" نوينه‌ری كورد له‌تاران كه په‌يوه‌ندی بكات به‌ بالۆيزی
 سعودييه‌وه .

*****

راويژكاره ئيسرائيليه‌كان هه‌ستيان به‌وه كرد كه عيراقيه‌كان به‌بوونی نه‌وانيان
 زانيوه ، له‌به‌ره‌وكاريك كه نه‌يانده‌زانی دنيايان تی نه‌گه‌يانده‌وه.
 بارزانی‌ش نه‌وه‌ی ده‌زانی بۆيه سووربوو له‌سه‌رئه‌وه‌ی كه پاسه‌وانيه‌گی هه‌ميشه‌یی
 له‌لایه‌ن پيشمه‌رگه‌كانه‌وه ، له ئيسرائيليه‌كان بكریت.
 مۆساد ده‌يزانی كه به‌رپرسيكي بالای كورد بۆ لایه‌نيكي سياسي دركاندوه كه سی
 ئه‌فسه‌ری ئيسرائيلي له‌كوردستان، ئيسرائيل له‌ ريگه‌ی ئيرانه‌وه هاريكاری بۆ
 كورده‌كان دهنيريت، وه ئيسرائيل خولی تايبه‌ت به ئه‌فسه‌ران بۆ كورده‌كان
 ده‌كاته‌وه "كريم" يش سه‌ردانی ئيسرائيلي كردوه.
 گومانه‌كان به‌ ده‌وری "وانلی" دا ده‌خولانه‌وه، چالاكوانه كورده‌كه كه‌پيگه‌يه‌كي
 فه‌رمی نه‌بوو ته‌نها له ۹ی ئابدا سه‌ردانی سه‌ركردايه‌تی ياخي‌بوونی كردبوو، و
 له‌گه‌ل ئيسرائيليه‌كانيش دوابوو ، به‌لام نه‌یتوانيبوو له‌گه‌ل بارزانی كۆبيته‌وه ،
 بارزانی فه‌رمانی كردبوو كه بينيرنه لای "كريم" و "د.محمود".

کاتیك دواتر بارزانی بهوهی زانی که "وانلی" له "حاجی ئۆمه‌ران" موه چووته تاران و له‌گه‌ل "ئیراهیم نه‌حمه‌د" ی هاوپه‌یمانی پێشوی و دوژمنی ئیستایدا کۆبووته‌وه ، وتی: هه‌مو ئه‌و زانیاریانه‌ی که به "وانلی" ده‌گات به هه‌مان شیوه ده‌گات به عێراقیه‌کانیش و "تاله‌بانی" یش ، له‌م روه‌وه باشترین کار بکریت له ناوبردنیه‌تی.

له‌پاستیدا هیچ به‌لگه‌یه‌ک نه‌بوو بیسه‌لینیت که وانلی نه‌ینییه‌که‌ی درکانه‌وه ، به‌لکو به‌رده‌وام بوو له‌کارکردن له به‌رژه‌وه‌ندی یاخیبوون ، ته‌نانه‌ت له‌دوای نه‌وه‌ی که له هه‌موو ئه‌رکه فه‌رمیه‌کانیش ده‌رکرا ، له ۷ تشرینی یه‌که‌می ۱۹۷۶ به‌کرێگیرویکی عێراق هه‌ولی تیرۆر کردنی داو فیشه‌کێکی نا به‌سه‌ریه‌وه ، پاش نه‌شته‌رگه‌رییه‌کی بچوک گیانی له‌ده‌ست دا مؤساده‌کۆژان و هاوکاریه‌کانی "وانلی" بیرناچیته‌وه.

"زید حیدر" ی سه‌رۆکی به‌شی په‌یوه‌ندیه‌ ده‌ره‌کیه‌کان له حیزبی به‌عس له‌سالی ۱۹۷۶ دا ناشکرای کرد که هه‌واگری عێراقیی راپۆرتیکی به‌ده‌ست گه‌یشه‌وه سه‌بارته به هاتنی سی ئه‌فسه‌ری ئیسرائیلی بۆناوچه‌ی کوردیه‌کان و گواسته‌وه‌ی چه‌کی سۆقیه‌تی و ئیسرائیل بۆ کورده‌کان له ئیسرائیله‌وه.

له ۱۶ی ئابدا فه‌رۆکه‌وانی عێراقی "مونیر ره‌فا" به فه‌رۆکه‌یه‌که‌وه راپکرد بۆئیسرائیل و له‌فه‌رۆکه‌خانه‌ی "حتسور" ی سه‌ربازی نیشته‌وه ، له کۆنگره‌یه‌کی رۆژنامه‌وانیدا که‌دواتر بۆی سازدرا وتی که گه‌وره‌ترین پرۆسه‌ی "بۆمباران" ی له‌کوردستان نه‌نجام داوه.

یه‌کێ له ئیسرائیلیه‌کان ده‌لێت ((پێمان وابوو که عێراقیه‌کان به یه‌که‌ی کۆماندۆ دین و داده‌به‌زن به‌فه‌رۆکه‌ی هه‌لی کۆپته‌ر هێرشده‌که‌نه‌سه‌ر شوینه‌که‌و وه‌ک بارمه‌ ده‌مان به‌ن ، تا گیراننده‌وه‌ی فه‌رۆکه‌که‌و فه‌رۆکه‌وانه‌که‌ی، ئایا ئیتمه واما نه‌ده‌کرد ، ئه‌گه‌ر ئه‌وه‌ی بۆ ئه‌وان رویداوه بۆ ئیتمه روی بدایه)).

((له "تەل ئەبیب" مە نامەيەكمان بۆ ھات داوايان كەردبوو تا دەكریت ناگامان لەخۆمان بێت و بارزانیش ئاگاداربكەنەوه له مەترسیەكانمان ، "میرخان" پیمانی وت: مەترسن ئەگەر بێن بۆ رھاندنتان ھەرگیز ناگەپنەوه)).

((بارزانی باسی لەپلانێك دەكرد كە خەریكە لەدژی سەرۆکی حكومەت "ناجی تالیب" دەكریت ، داوی پلانەكە "بەزاز" دەیچینیت بەمەبەستی گەڕانەوهی بۆدەسەلات سەرەرای ئەوه پازیبوو بە كۆبونەوه لەگەڵ لیژنەيەکی بالای عێراقی كەھاتبوو بۆ دانوستان سەبارەت بە دوبارە دەستپێكردنەوهی گفتوگۆ لە نیوان ھەردولادا ، "كریم" رەتیکردەوه سەفەر بكات بۆ بەغداد ، دوكەسی دیکە لەشویی ئەو نیردران تا ھەوالەكان لە بەغدادەوه بەپنەوه)).

((لەوماومیەدا پەتای كۆلیرا بەعێراقدا بلاوبووہوہ ، ئیسرائیلیەكان لەوہدەترسان بگاتە كوردستان و توشی پێشمەرگە ببیت ، بارزانی وتی سائێك لەمەوبەر كوتراون، سەرەرای ئەوه داواي لەحكومەت كەرد كە رێو شویی پێویست لە دژی پەتاكە لە كوردستان ئەنجام بدات ، وە ھۆشداري دا كە ئەگەر حكومەت كارنەكات بۆ كوتانمان ، ئەوا خۆمان "لوقاھەكە" دەدزین)).

((جاریکیان بارزانی پێی وتین ئێوهی ھاوڕێی راستەقینەمان ، باسی یەكەم دیداری خۆی كەرد لەگەڵ "دیفند قەمچی" لە ئایاری ۱۹۶۴ و ووتی: سەرم سوپما لەوهی كە لەیەكەم دیدارماندا وتی: ئیمە ولاتیکی بچوك و لاوازین و دەرمانمان كەمە ، بۆیە ھاوکاریشمان ھەر بەو قەبارەيە دەبیت ، پێم وت ئەوه قبول ناكەم ئێوه زیرەکی و مەعریفە و رەوشتتان ھەيە ، ئیمە دەزانین كە ئەگەر داوا ھەزار لە ھەرلایەك بكەین لە باشترین بارودۆخدا "پینچ سەد" مان دەدەنێ ، بەلام لەگەڵ ئیویدا داواي ھەزارمان كەرد دووھەزارمان دەست دەكەوێت ، ئەوهی تا ئیستا لەئێوہمان وەرگرتوہ تەنھا ۴٪ ی ئەومیە كە دەبێ پێشكەشمانی بكەن)).

"لەكۆف" ھەلەكەي قۆستەوہو پرسی لەبارزانی: ((بەرای تۆ ھۆكاری ئەو ھاوکاریانە چی یە؟ كە ئیسرائیل پێشكەشی ئێوهی دەكات؟ میرخان تەداخولی كەرد

و وتى: ((ئىرانىيەكان دەخوازن كە لەرېگەى ئىمەمە چارسەرى كېشەى "خوزستان" و "كەنداو" بىكەن ، بەلام ئىمەمەوئىوہ ھەمان دوژمنى ھاوبەشمان ھەيە ، كاتىك ئىمە دەگەينە رېكەوتن لەگەل عىراقدا بەبى ئىمە ناتوانىت سوپاكەى بىجولئىنىت ، ئىمە رېگانامىن سوپاى عىراق بىجەنگىت لەدژتان ھەرچى رپووبدات)) ، "لفكوف" سەرى رپاوشاندو وتى : نامانجمان ئەومىيە كوردەمگان لەناو عىراقدا بە يەكسانى و خۆشگوزەرانى بژىن ، ئىمە نارەزوودەمكەين دەولەتلىك ھەبىت كەگرنگى بە كاروبار و كېشە نىوخۆبىيەكان بدات لەماوہى ۱۰ ۱۵ سالى داھاتوودا ، و ھەمو گرنگىيدانى خۇى بۇ پەرسەندىن تەرخان بىكات ، لەچوارچىوہى دەولەتە دوژمنەكانى ئىسرائىل دەرىچىت جا ناشتەوايى بەدەست بەئىنىت يان نا ، بارزانى دىسان دەستى كردوہ بەخستەرووى بارى ئابورى خرابى كوردەگان ، ئىسرائىلىيەكان پىيان وت : يەك ھۆكار ھەيە تا بەزووى لەو بارودۇخە خرابە رزگار بىت ، ھىرش بىكەرە سەر كۆگاكانى سوپا و خواردن و پۇشاكەكانىان بىبەن ، ھىرش بىكەنە سەر بانكە عىراقىيەكان و ھەرچى پارەى تىايە بىبەن ، رېگاكەن بگرن و باج لەخەلك بسەنن ، بەلام بارزانى بىرى لە شتىكى جىاواز دەكردەوہ ، دەيوىست بەنھىنى سەفەرى ئىسرائىل بىكات و لەوئوہ رپودەكاتە ئەمرىكا ، بەدئىايەوہ دىدارى رپوبەرووى لەگەل ئەمرىكىەكان سەرچاوہى دارايى بۇ دابىن دەكات)).

ئىسرائىلىيەكان سوربون لەسەرئەوہى كەمەحالە ئىرانىيەكان تىپەرىنن ، سەرەراى ئەوہ گەشت بۇ ئەمرىكا مەحالە .

زانرا كە لەو ماوہىيەدا ئىدىرىس لەگەل سەرۆكى ساواك لە تاران كۆبوتمەوہو، ئىسرائىلىيەكان بۇ بارزانىان رونكردۆتەوہ كە پئويستە لەسەرى ئىرانىيەكان پارى بىكات ، لەھەمان كاتدا رپرەوى عىراقىيەكانىش دانەخات.

ئەگەر روون بوەوۈە كە عىراھىيەكەن بەناراستەى دانوستانى ئاشتىانەدا نارپۇن ئەوا دمتوانىن ، لەناو عىراھادا ھىرشىيان بکەينەسەر بەھوشى سوپاى عىراھى لەبنکەکانى خۇيدا جىگىر دەبىت تا بيان پارىزىت.

لە ۲۴ى ئابى ۱۹۶۶ ئەو ھۆکارانەى روونکردەوۈە كەپىگرن لەموى ئەو كارانە بکات : ((نىمە پانەھىنراوین لە بەكارھىنانى ئەو شىوازانە ، لەناو شارمکانى عىراھادا ژمارەى پىويستمان بۇ ئەوجۆرە پرۆسانە لەبەردەستدا نىە ، ھەروھە ئەگەرى ئەوۈە ھەيە كەعىراھىيەكان بەتوندى تۆلە لە ھاولاتيان بکەنەوۈە)).

پاويژكارە ئىسرائىلىيەكان نامەيەكيان نارد بۇ ئىسرائىل و نوسىبويان : ((پىدەچىت كوردەمگان لە چىاكەى بەردەمیان دورتر نەبىن)).

لە ۲۶ى ئابدا "دكتورمەحمود" پىى وتن: ((بىرۆكەكانتان لە شارمزايتانەوۈەيە لە دوژمنى عىراھى ، بەلام نىوۈە نىمەى كورد ناناسن ، نىمە ئاستەنگى زۆرمان پووبەپوو بوئەوۈە وەك دولەتبونى تالەبانى و نەبونى رىكخراومىيى ، ئاگادار نەبونمان لەزۆرىنەى ئەو شتانەى كە روو دەدەن، ئەمە جگە لە بارە ئابورىيە زۆر خرابەكەمان)).

لەو ماوۈيەدا بەرپرسە ئىسرائىلىيەكان لە "تەل ئەبىب" نامە لەدوای نامەيان دەنارد ، بۇ شاندى ئىسرائىلىيەكەى كوردستان تا كوردەمگان رازى بکەن بە قىولکردنى بوونى شارەزايەكى ئىسرائىلى تا لەچۆنىەتى دامەزراندنى پرۆژەمگان لە كوردستان بکۆلئىتەوۈە.

وہ لەو ياداھتانەدا كە يەكى لە ئەندامانى شاندىكە نوسىبويەتى دەلى: ((گرانە ئەوۈە بۇ بەرپرسەكان روون بکەينەوۈە كە لىرە دەبىبىنن ، كوردەمگان پانەھاتوون بۇ ئەو كارە ، بەلام بەرپرسە ئىسرائىلىيەكان وازيان لەبىرۆكەكە نەدەھىنا ، ونامەيەكيان ناردو وتيان ، "پىنج" كورد بدۆزنەوۈە ئەوانەى لە دەرەوۈە خويندويانە ، وە بيان نىرن بۇ ئىسرائىل تا خولئىك ببىنن سەبارەت بە پەرە پىدان)).

شانده ئيسرائيليه كه له "تهل ئه بيب" هوه نامه يه كي پي گهي كه هماسي كوردهكاني زور بهرزكردهوه نامه كه ده ئيت كه "عميت" ي سه روكي مؤساد رازيبوني له سه روكي ساواك و مرگرتوه به ناردي نه خوشخانه يه كي مهيداني به هه موو ناماده كار به كانه وه له لايهن ئيسرائيله وه له گه ل شانديكي پزيشكي و "پنج هزار" به تاني و چه رچه في زستانه و "۱۵۰۰" تفهنگ وه زانرا كه حكومه تي ئيسرائيل برپاري داوه كه مانگانه خواردن و كه لوپهل به به هاي ۱۰ هزار دؤلار بو كوردهكان بنيريت ، "ناسيري" مه رجي نه وه ي دانابوو بو قبول كردني كه بارزاني به تايبه تي داواي لي بكات ريگهي پي بدات ، بارزاني وه لامي داخوازييه ئيرانيه كاني دايه وه وه به تفهنگه كان زور دلخوش بوو.

له ۲۷۲ ي ئابي ۱۹۶۶ يه كي نه نه ندا ماني ومفده كه له رۆژانه كهيدا نوسيويه تي: ((به يانيه كه ي "ريگف" و "ليفكوڤ" ده رچوون تا له شوينيك بگه رين بو داناني نه خوشخانه مهيدانيه كه ، ههروه ها له و جيا گيانه شيان كو ئيوته وه كه دمتوانرنت به په ره شوت شتي ليوه دابه زئيريت له كاتي پيوستيدا، هه ردوكيان له گوره پانه كه وه گهراونه ته وه، پاش نه وه ي شويني نه خوشخانه كه يان دياري كردوه له نزيك "ناكسه ره" كه ۲ كيلو مه تر له ريگاي سه ره كه يه وه دوره.

له ريگاي گه رانه وه ياندا كو مه ئيك سه ربازي سوپاي عيراقاي رايانگرتوون كه ئه ركيان دنيا بون بووه له وه ي كارتى خوراك و مرگرتنيان لايه يان نا، به لام "ريگف" و "ليفكوڤ" پييان نه بووه بووني "نازاد" له گه لياندا هيچ سوديكي نه بوه ، "ريگف" به نينگزي به "ليفكوڤ" ي وتبوو: ((ده ئيي جي گه شتيك بكه ين بو به غداد؟)) ، نه فسه ره عيراقيه كه وتبوو: ((به خوشحاليه وه خه لكي كو ين؟)) ، ليفكوڤ وتبوو ((سويسرا)).

*****

له ۲۶ ئاب رېگلف كارەكانى كۆتايى پېھينا پاش ئەۋەى بۆى دەرکەوت كە لەداھاتوى پەرەسەندودا ناتوانىت ھىچ ھاۋكارىيەك پېشكەش بەگوردەكان بكات ، ئىۋارەكەى بارزانى ھات بۆ ئەۋەى مائىتاۋايى لى بكات ، و پىتى گوت ((نارەزايى دەردەبىرپىن لەسەرنەۋەى كە سى مانگ تىدەپەرىت دەستەكان دەگۆرپن بەھى تر، ھىشتا لەگەل شاندەكە يەكترمان نەناسىۋە ، ئەۋان دركىان بەگىشەكانمان نەكردۋە ، دەيانگوازەنەۋە)).

پاشان بارزانى "لەفكۆف"ى خستەلاۋە وتى: ((رېگلف ژنى ھىناۋە؟)) لەفكۆف وتى بەئى ، بارزانى روى تىكردۋو پاكەتتىكى دايە وتى : ئەمە بۆ ژنەكەت . لەپاكەتەكەدا زنجىرىكى ئالتونى گەۋرە ھەبوۋ ، كە ئەستىرە سورەكەى داۋدى پىۋە ھەئاسرابوو .

لەوماۋەيەدا مۇساد لەچۆنىەتى چارەسەر كىردنى ددانى بارزانى دەكۆلىئەۋە كەئازارى زۆربوو ، بەتايبەتى كەئەۋ رەمتى دەكردەۋە كە چارەسەر لاي پزىشكى عىراقى ۋەرىگىرىت ، ۋە نەيدەتۋانى لەوماۋەيەدا سەردانى ئىسرائىل بكات بۆيە بىرپار درا بە ناردنى دىكتۆرىك بۆكوردستان تا چارەسەرى بكات لە ھەمان كاتدا ، ناردنى سىياسىەكى ئىسرائىلى نەئىنسىپارىز كە پۆستىكى گەۋرەى ھەبى بۆ كوردستان تا بەرچاۋى بارزانى رۈنېكاتەۋەۋ سەبارەت بەۋمەسەلەى پەرەپىدانەى كە پىشتەر باسكرا لە كوردستان .

بەشى پازدەھەم/

(ناھەنگ گىران بۇرژگارکردنى (جبل البيت) لە عىراق)

نوسىنگەى سەرۆكى حكومت پەيوەندى كرد بە "ئارى ئەلباب" كە ھەموان بە نازناوى "لۇبا" بانگيان دەكرد ، پىي و ترا سەرۆكى حكومت دەپەوئەت بىتەينەت، لۇبا ئەو كاتە وەك جىگرى وەزىرى "بازرگانى و پىشەسازى" كارى دەكرد و لىپرسراوى دروستكردنى ناوچەگانى پەرەپىدان بوو .

"ئاشكۆل" بە "لۇبا"ى وت : ((بارزانى دەپەوئەت كەسىك وەك نوپنەرى حكومت و كنىست^۱ ، بۇ بنىردرئەت رازىت چەند رۆژىك برۆيت بۇ كوردستان و ميوان بيت .((

"لۇبا" بەبى دودلى قىوئى كرد چونكە پىشتر بەكارى تايبەتى مۇساد دەرچووہ بۇ "باكورى ئەفرىقا" و "مالىزىا" و "سەنگافورە" و .... ھتد، لە سەرەتايى شەستەكانەوہ شارەزايى باشى لەسەرناوچەكە ھەبوو ، كاتىك لەبوارى كارکردن لە ناوچەى "قەزوين"ى ئىرانى كارى دەكرد ، دواى توشبونى بە زەمىن لەرزە . جگە لە "لۇبا" ھرۆكە گويزەرەوہ سەربازىەكە لە ۵۰ ئەيلولى سالى ۱۹۶۶ ، دەستەپەكى پزىشكى زۆر باشى سەربازى و سفيل و نەخۇشخانەپەكى مەيدانى كە بەھەموو پىكھاتەكانىەوہ دەپىچرئەتەوہ لەگەن ۸۰۰ تەھنگ و فىشەكى لەخۆگرتبوو .

پاش دوو رۆژ "لۇبا" و "ئۆلف ھرۆبن" كە لەگەلى ھاتبوو و "كرۆن" لە تارانەوہ رويانكردە "حاجى ئۆمەران" و ھەرۇھا ھەموو ئامادەكارىبەكان خرانەناو "پىنج" لۆرىبەوہ ، كە لە دواى ئەو "جىب"ەوہ دەرپۆشتن كە شاندمەكى ھەلگرتبوو .

^۱ كنىست پەرلەمانى ئىسرائىل - وەرگىر -

"لۇبا" لەرپۇزانەكەى نوسىويەتى : ((لەتارانەوہ بەرہو "قەزوين" و بە
 "ھەمەدان" دا تىپەپەين ، لەشەو لەناوچەى "كرماشان" لاماندا لەبەرەبەيانىكى
 زوى ھەشتى ئەيلول ، لەسەر پىنگاى "سندج" = سنە ، دەپۇيشتين ھەتا گەيشتينە
 "خانى" كە گوندىكى بچوكە لەسەرسنورى عىراق - ئىران ، لۇريەكان بەجيا
 لەدوامانەوہ دەھاتن ، لەبەرھۇگارى ئەمنى پاش كەوتنى تارىكى سنورمان برى .
 لەدورى چەند كىلۆمەترىك لە "حاجى ئۆمەران" ھوہ "رۇنى" و كۆمەلىك
 پىشمەرگە چاوپرەيان بوون كەھاوپرەيەتى كاروانەكەيان كرد ھەتا "حاجى
 ئۆمەران" ، "رۇنى" جل و بەرگى كوردى لە بەردا بوو ، بۇيە "ئەلياب"
 نەيناسيەوہ.

جىگرى وەزير گوازارايەوہ بۇ ميوانخانە و زۆر بەگەرمى بە خىرھاتن كرا ،
 خزمەتكارىكى سمىل پان لەنزىكەوہ راوہستابوو قاوہى پىشكەش دەگرد لە ناكاوو
 "رۇنى" روى تىكرد و وتى : (("لۇبا" چۇنىت؟!)) ، لۇبا بەسەرسورمانەوہ پرسى
 : ((تۇ كىت؟!)) ، ووتى : (("ئەليشع رۇنى" م ، خزمەتكارەكەش كە قاومت
 دەداتى "حىكمە" يە)).

"لۇبا" و "لفكؤف" و "كرؤن" بەسوارى ئەسپ رويانكردە بارەگاى بارزانى ، لۇبا
 لەرپۇزانەكەيدا نوسىويەتى : ((پىنگاكە بەليوارەكانى چيايەكى زۇرسەختدا دەپۇيى
 لەتارىكى شەودا نەتدەتوانى ھىچ شتىك ببىنىت لە كاتىكدا ھەستم لەوہدئىابوو
 كە لەھەر چوار لامانەوہ پىشمەرگەى ئىيەو لەگەلمانن ، لەبەردەم و لە دواوہمان
 لە لاي چەپ و لە لاي راستمان)).

((پاش نزيكەى ۴۵ دەقىقە گەيشتينە چادرگەى "لفكؤف" كە لەوى "ئىدىريس" و
 "دكتور مەحمود" و "موفتى" كە لە تارانەوہ ھاتبون چاوپرەيمان بوون ،
 ھەمومان بەيەكەوہ دانىشتين لەچاوپروانى ھاتنى بارزانى دا كە بەپى لە
 سەرگردايەتيەوہ ھات ، زۆر بەگەرمى بەخىرھاتنى ميوانەكانى كرد ، "لۇبا" تەنھا
 وەك نوينەرى سەرۆكى حكومەت نەھاتبوو ، بەلكو وەك نوينەرى سەرۆكى

"کنیست" "گدیش لۆز" یش که له ۳۱ ی ئابی ۱۹۶۱ بیرۆزبایی نامهیهکی له بارزانییهوه پێ گه‌یشتبوو به‌بۆنه‌ی کردنه‌وه‌ی بینای "کنیست" له‌ناوچه‌ی "حبعات رام" ، لۆبا پاگه‌تیکی پێشکه‌شی بارزانی کرد که سێ میدانی تیدابوو ، یه‌که‌م "زێر" و دووهم "زێو" و سێههم "برۆنز" و تاییه‌ت به‌و بۆنه‌یه‌وه دروستکرا‌بون له‌سه‌ریان هه‌لکه‌نرابوو : "بۆ ژهنه‌راڵ مسته‌فا بارزانی له‌گه‌ڵ رێزی براده‌ران" ، پاشان گه‌فتوگۆ له‌نیوانیاندا ده‌ستی پێکرد و به‌رده‌وام بوو هه‌تا کاتژمیره‌کانی سه‌رمته‌ی یه‌که‌م به‌یانی.

لۆبا و گروپه‌که‌ی هاوڕێی له‌ ۹ی ئه‌یلولدا ده‌ستیان کرد به‌ کارکردن و هاوکاره‌کانی بارزانی هه‌ستان به‌پێشکه‌شکردن و خسته‌نه‌روی بارودۆخه‌که‌ له‌هه‌ردوو رووی ئاستی عێراق و مه‌یدانی به‌م شیوه‌یه‌ :

* له‌ناوچه‌ی ژێرده‌سه‌لاتی پێشمه‌رگه‌ نزیکه‌ی یه‌ک ملیۆن که‌س ده‌ژی ، له‌نیوانیان "دوسه‌د هه‌زار" له‌وانه‌ن که له‌ شاره‌ گه‌وره‌که‌نه‌وه‌ راپیانکردوه‌، وه‌ نه‌م دۆسیه‌یه‌ له‌کاتی دانوستان له‌گه‌ڵ حکومه‌ت ده‌خریته‌روو، و داوای گیرانه‌وه‌میان ده‌کرد بۆ مائه‌کانیان.

بۆمبارانی ئاسمانی تۆپخانه‌ هه‌رچه‌ند زۆر وردیش نیه‌، له‌ پێکاندا به‌لام زه‌هری زۆری به‌ئابوری کورد گه‌یاندوه‌ ، کێلگه‌کانی سوتاندوه‌وه‌ ، پرده‌کانی پو‌خاندوه‌وه‌ له‌سه‌ر ئه‌و بنه‌مايه‌ له‌کاتی دانوستاندا داوای قه‌ره‌به‌ووده‌کریت له‌سه‌ر ئه‌و وێرانکارییه‌ی روویداوه‌ .

* له‌به‌رئه‌وه‌ی ژماره‌ی کورده‌کان سێیه‌کی دانیشتوانی عێراق پێکه‌ده‌یین ده‌بی‌ت حکومه‌ت سێیه‌کی داها‌ته‌که‌ی له‌کوردستان بخاته‌گه‌ر بۆ په‌ره‌پێدانی ناوچه‌گورديه‌کان به‌تایبه‌تیش که زۆربه‌ی نه‌وتی عێراق له‌خاکی کورده‌که‌نه‌وه‌ هه‌لده‌قوێت و ده‌رده‌هێنریت.

کورده‌کان ئاماژه‌یان به‌وه‌دا که دمی‌هه‌ خویندکار هه‌ن و هه‌یا‌نه‌ له‌ده‌ره‌وه‌ ده‌خوینن ، "لۆبا" ئاماژه‌ی به‌وه‌کرد بۆ ئه‌ندامانی شانده‌که‌ که‌پێویسته‌ ئه‌و

خویندکارانەى بناسرێن ئەوانەیان دیاری بکڕن کە لایەنگری بارزانی و یاخیبون نامانجەکانیان ، و نامادەبکڕن بۆ ئەرکە سەرەکیەکان ، ئیسرائیل نامادەیه دو بۆ سێ لەو خویندکارانە وەربرگرت تا نامادەیان بکات و ئاراستەیان بکات بۆ دانانی کارتێکی کاری سیاسی ئابوری کۆمەڵایەتی تا لە گەنەڵی عێراقیەکاندا سودی ئی وەربرگرت.

ئەو ناھەنگەى کە کوردەکان بۆ "لۆبا" پێکیان خستبوو تێکچوو ، کاتێک دەرکەوت کە ئیسرائیلیەکان ئەو (۸۰۰) تەھەنگەى ئیسرائیلیەکان هینابویان نەیان گواستۆتەو، بارزانی زۆر توپە بوو، جێبۆ دەداو هاواری دەکرد: کە ئەو درۆزنە "پاگۆپانە" ، ئەوانە سیاسەتی "پەرتکەوزالە" پەیرەو دەکەن، لەنیوان من و "ئەحمەد" و "تالەبانی" خیانەتکاردا، یاری بە من و بەوانیش دەکەن، هانیان داوون بچن بۆ بەغداد، هەرچەندە دەیانتوانی پێی ئەو میان ئی بگرن ، دەیانەوی وایکەن کە بێم بەمرۆڤێک کە نەدەژی و نەدەمری، چەکە تازەکان تاییبەت کرابون بە خۆبەخشە نوێیەکان، بە ئی ئەوانە نازانم چیان پێی بێم).

کرۆن ویستی توپمیی بارزانی هیورکاتەو، وتی: ((لەوانەیه دواکەوتنەکە بە هۆکاریکی پۆتینی بوو بێت، دەبێت ئەووت لە بیربیت کە ئیران بەردی گۆشەیه لەھاریکاری ئیسرائیلی – کوردی دا)).

لە ۱۰ی ئەیلول دا، "لۆبا" و "لەکووف" و "کرۆن" و "نازاد" پویانکرده قوڵایی ناوچە کوردیەکان ، هەتا لە چیاى "زۆزگ" نزیک دەبوونەو، دیمەنی ئەو کاولکاریەى رویداوێ زیاتر و زیاتر دەهاتەبەرچاو ، لەگەڵ بەلگەو نیشانەى جەنگی داھاتوی نیوانیان ، خالێکی چاودێری کوردەکان هەبوو کە لەوێو بەسەر ناوچەکەدا دەپروانی ، دەتوانرا لەوێو تەماشای پێگەیهکی گەورەى عێراقیەکان بکەن، کە پێ دەچو کوردەکان وەک نامانجی داھاتویان ئی پوان.

"لۇبيا" نامادەكارىيە گەورەكانى عىراقىيەكانى بۇجەنگى داھاتوو دەبىنى ، تىببىنى ئەۋەى كرد كه عىراقىيەكان ناگرىبەستەكەيان بە ھەل ۋەرگرتو، بۇ لىدانى پىنگايەكى نوئى، كه پىدەجىت بەكارى بەئىنيت بۇ پراكىشانى تۇپھاۋىزى قورس.

لۇبيا لەرۇزانەكەيدا نوسىۋىەتى: ((گومان لەۋەدانىە كه كوردەكان كۆنترۇلئان بەسەر ناۋچەى فراۋاندا ھەيە و لەۋناۋچانەدا مومارسەى جىبەجىكردى دەسەلات ھەستى پى دەكرىت ، ۋەك دادگا و پۇلىس و زىندانەكان كەبەسەرەتاي دەسەلاتى شارسانى دادنرىت ، گەلى كورد ھەموى چەكدارە بەھەموو تەمەنەكانىەۋە، بەلام ئەمە ماناي ئەۋە نىە كه گەلىكە ھەۋئى جەنگ دەدات ، بەلكو بەپىچەۋانەۋە گەلىكى زۇر ھىمەۋ سەرەتايىە ، و بارى ئابورىيەكى زۇر خراپى ھەيە ، سەرەپاي ئەۋە حالەتى كوشتن و دزى و لاقەكردن زۇر كەمە لەناۋيدا ، ئەمەش ماناي ئاستى كۆنترۇلكردنى جەماۋەرە لە لايەن دەسەلاتەۋە)).

"لۇبيا" لەرپىگاي تىببىنى كردنەكانىەۋە بۇى دەرەكوت كه ئابورى كوردى لەسەر چىرۇكەكەى "لەدەستەۋە بۇ دەم" ۋەستاۋە و سەرچاۋەى ھەناردەيان "جۇ" و درەختى "سپىدار" ە كه لەدروستكردى خانوودا بەكارى دەھىنن ، بەس نىە بۇ گەشەكردن ، چ جاي ئامادەكردى سوپايەكى لە ۱۰ ھەزار بۇ ۲۰ ھەزار كەسى.

((لەم كاتەدا ھىچ جىگرەۋەيەكى بارزانى نىە تەنانەت لە شىۋەكەى كەسىكى تردا بىت ۋەك "ئىدرىس" يان "مەسعود" يان "دكتۇرمەحمود" يان "موفتى".

*****

كرۇن لەياداشتەكانىدا نوسىۋىەتى: ((كوردەكان دەزگاي پزىشكىان نىە، ھەموو برىندارەكان لەسەرپشتى نەسپ و ۋلاخ دەبرىن بۇ ئىران تا لەۋئى چارەسەر بكرىن ، لەۋئى بەراستى چارەسەر دەكرىن، بەلام ئەۋماۋمىەى گە پىدەجىت تا نەخۇشەكە دەگەيەننە نەخۇشخانەكانى ئىران ۋادەكات بارودۇخى نەخۇشەكە زۇرخراب ببىت ، يان لەرپىگادا دەمرىت، يان پزىشكەكان ناچار دەبن ئەندامە پىكراۋەكە بىرئەۋە)).

((بەلام ئىستا نەخۇشخانەيەكى مەيدانى راستەقىنە لە كوردستان كراوتەتوۋە بەسەرپەرشتى موقەدەم "ئەبزاھام تەدمور" سەرگردەى قوتابخانەى پزىشكى سەربازى گەپىشتر سەرگردەى ھىزى پەرستاران بوۋە لەلىۋاى "جەبەعاتى"، دوو پەرستارى سەربازى ھاۋكارنى ئەۋانئىش : "موشى ئارىيل" و "شەمعون ئەفراىت" ن.

بەلام دەستەى پزىشكى سفيل پىكھاتوۋە لەدكتۇر "ئۇرلى ئىسرائىل فرند" كەۋەك دكتۇرى يەكەى پەرەشوتەۋانى يەدەك كارى كردوۋە، لەگەل دكتۇر "بىسح سىگل" و دكتۇر "دۇف ئىچكۇفئىج" كە دكتۇرى ددانەۋ تايبەت بۇ چارەسەرى ددانەكانى بارزانى ھاتوۋە)).

نەخۇشخانە سەربازىيەكە ھەزوو لە "حاجى ئۆمەران" و لە ناۋدارستانىكى چرى سىپىدار و چنار داچىكرا ، لەنزىك روباىكى بچوك ، برىتى بوو لەچادرىكى فراۋان نزيكەى ۴۰ قەرەۋىلەى لەخۇدەگرت لەگەل ژورىكى پىشۋازى لەنەخۇش ۋە نۆرىنگەيەكى بچوك بۇ دكتۇرى ددان ، لەگەل چادرىك بۇ نىشتەجىبونى دەستەكە و چادرىك بۇ نانخواردن.

شەش مانگ تىپەرى كەناۋبانگى نەخۇشخانە ئىسرائىلىيەكە بە ھەمو كوردستاندا بلاۋبويەۋە ، نەخۇشەكان لە ھەمو شوپن و جىگەيەكەۋە رويان تىدەكرد ، كاركردن تىيدا ھەتاكۆتايى شەۋ بەردەوام دەبوو يەكى لەئەندامانى دەستەكە دەئىت: ((دكتۇر مەحمود كە ۋەك ۋەزىرى دەرەۋەى بارزانى كارىدەكرد يەكەم كەس بوو سەردانى نەخۇشخانەكەى كردوۋ لەبەشەكانى دەكۆلئەۋە پاشان بەجددى وتى باش نىيە ، ئىسرائىلىيەكان پرسیان چى باش نىيە، وتى ئەۋ جەنگاۋمەرى لەسەر ئەم قەرەۋىلەيە دەخەۋىت ھەز ناكات بگەرپتەۋە گۆرەپانى جەنگ)).

لۇبا گەراپەۋە بۇ ئىسرائىل و لەگەل خۇيدا بىزارى و نەھامەتىەكانى بارزانى بردەۋە بۇ بەرپرسە ئىسرائىلىيەكان و پىنى وتن كەبارزانى پى وتوۋ : ((تواناى

پیدانی موجهی به سهربازه‌گانی نه‌ماوه و مانه‌وی یاخیبونه‌که یه‌کلایی ده‌کاته‌وه ، ئاشکراپوؤ بارزانی هیچ گرنگیه‌کی به‌دانوستان له‌گه‌ل عیراقیه‌کان نه‌ده‌دا، باوه‌ری به هیچ قسه‌یه‌کی عیراقیه‌کان نه‌بوو ، پیی وابوو عیراقیه‌کان فیلیان لی‌کردوه بویه ده‌پویست له ریگی چه‌که‌وه نه‌وه بیاریزیت که به‌ده‌ستی هیناوه)).

بارزانی وتی: ناگر به‌سته‌که باش نه‌بووه بۆنه‌و زۆریه‌ی پیشمه‌رگه‌کان بۆ ماوه‌یه‌کی زۆره خیزانه‌کانیان نه‌دیوه ، جگه له‌وه نه‌وان لاواز بوون و هه‌زاری روویتی‌کردوون به‌هۆی نه‌وه‌ی چه‌ند مانگی‌که مووچه نه‌دراوه ، گومان له‌وه‌دانیه به‌رده‌وام بونی نه‌و بارودۆخه بۆ ماوه‌یه‌کی تر به‌و شیویه ده‌بیته‌هۆی هه‌لوه‌شانده‌وه‌ی پیشمه‌رگه به‌شیومه‌کی کوتایی)).

((ئیه هه‌میشه به‌هه‌مان وشه‌گه‌ل و لۆژیک به‌ره‌ورپووم بونه‌وه ، ئیسرائیل لاوازه ، بجوکه ، توانای نیه له‌وه‌زیاتر پیشکesh بکات که‌کردویه‌تی ، ده‌مه‌ویت بیرت بجه‌مه‌وه که ئیسرائیل تاکه ده‌وله‌ته له‌جیهاندا که هاوکاریمان پیشکesh بکات ، به‌لام له‌هه‌مان کاتدا به‌رامبه‌ریشی ده‌ست ده‌که‌ویت که نه‌وجه‌کانه‌ی ئیه ده‌یدهن به‌ئیه ، روی له‌سنگی دوژمنه‌گانی ئیه ده‌که‌ین ، واته جه‌نگی ئیه ناسایشی ئیه زیاد ده‌کات)).

"نالیاب" له‌راپۆرتیه‌کانیدا دانی به‌راستی لۆژیکی بارزانی دا ناوه وه وتویه‌تی: ((به‌بی پاره‌ی پئویست گومانم له خۆراگرتنی بارزانی هه‌یه ، قسه‌گانی له‌گه‌ل قسه‌کان ناپلیوون دا له یه‌ک ده‌چن که گوتی: سوپا له‌سه‌ر گه‌ده‌ی ده‌پوات گه‌ده‌ی پیشمه‌رگesh نیوه‌ی به‌تاله بارزانی ناچاره پری بکات ته‌نها به خواردن نا به‌لکوبه گرنیه‌کی که‌میش)).

*****

باش گه‌رانه‌وه‌ی "لویا" ، "لیقی ئاشکۆل" ئی پرسی کورده‌کان هه‌ول بۆچی ده‌مدن؟ لویا وتی: ((باوه‌رناکه‌م ئامانجه‌گانی یاخیبوون لای سه‌رکرده‌گانی

ئاشكرابن، باومرپش ناكەم تېرۋانين و ديدگايان ھاوتەريب و كۆك بېت لەبارمىيەو ، لەكاتى جەنگدا ھەمو ئەوھى دەپخووزن ئەومىيە نەھىلن دوزمىن سەرگەوېت ، يان رېنگەدان بەبەعەرەبكردى ئەو ناوچانەى كە كۆنترۆلئان ھەيە بەسەرىدا ، توانىويانە ئەو مەبەستە بە دەست بېنن، بۇچونى من ئەومىيە: بارزانى دەمىھوئى بارودۇخى ئىستا وەك خۇى بىمىنئەتەوھو پارىزگارى لەناوچە شاخاويىەكان بكات، نايەوېت كىشەى كورد لە ناوچە دەشتايىەكان چارەسەرىبكات، تەنانەت كىشەى كوردى لە شارەكاندا وا گومان دەبرېت كە ئەو نامادىيە بەو ناوچە شاخاويىە رازى بېت كە دەسەلاتى بەسەرىدا ھەيە و ھەلگرتنى نازناوى شۇرپشگىرې ئەيەوېت كە دەسەلاتى بەسەر ئەو ناوچەيەدا ھەيە كە لە ژېر دەستايىەتى و پاراستويەتى وەك كارتىكى بەھىز دژى عىراقىەكان و وەك ھەلۆىستىكى ھاوسەنگى خواز بەرامبەر ئىرانىەكان، ئەمە لەكاتىكدا كە سەركرەدە گەنجەكانى سەركرادىەتى كورد وەك "دكتور مەحمود" و "موفتى" و "عەقراوى" ئارەزوى گەيشتن بە رېكەوتنىكى خىرايان دەكرد لەگەل عىراقىەكان و دەستكەوتنى ۳ يان ۴ پۇستى وەزارى ، وە چىژوەرگرتن بەنازناوى شۇرپشگىر و وەزىر لەدەوئەتتىكى گرنگدا، بەلام ئەم سەركردانە لەپراستىدا لەژېر كارىگەرى بارزانى دا بوون ، وە رېنگەى ئەوھى پى نەدەدان ، ئەو ھەلۆيەك بوو باوهرى بە عىراقىەكان نەبوو)).

((بە ھەرحال بارودۇخەكە پەرەدەسەنىت بۇ دەوئەتتىك يان چەند دەوئەتۇچكەيەك يان ھەر كيانىكى كوردى چونكە سوپاى عىراقى ناتوانىت بە ئاسانى بيانسپرئەوھ ، تاكە ئازارىك كە لەوانەيە گورزى گورچكېريان ئى بدات لە ناوخۇى خۇيانەوھ دەبى بۇ نمونە ئەگەر بارزانى بمرىت يان نەتوانىت پارەى پېشمەرگە بدات ، كە ئەمەش دەبىتە ھۆى لەناوچونى و ھەلۆەشانەوھى)).

ئىسرائىل لەچەند بوارىكەوھ سودى لەھواكارىكردى كوردەكان وەرگرتبو بەم شىومىيە :

★ لە بواری سەربازی : بەشیکی زۆری سوپای عێراقی کۆکرا بوو لە کوردستان و لەوئێرەدا هێزێکی زۆر و کەلوپەلیکی سەربازی زۆری لە دەست دابوو.

★ لەسەر ئاستی سیاسی بەخۆمان سەلماند و میژووشتۆمارى کرد ، دەستی یارمەتیمان بۆ گەلیکی بچوک درێژکرد کە نە لە رۆژئاوا و نە لە رۆژهه‌لات کەس نەبوو پارچە تەختەیه‌کیان بۆ رزگار بوون بۆ هەڵبەتات ، هەرچەندە تەختەیه‌کی بچوکیش بێت.

★ لەسەر ئاستی نیوده‌ولەتی وه‌ختێک دێت دەتوانین بە ئەمریکەکان یان بەبەریتانیەکان یان بەپۆرسەکان بڵێین ئیوه‌ له‌کۆی بون ؟!.

"ئەلیاب" لەرپاڤۆرتەکه‌یدا پێشنیاری کردووە بۆ سەرۆکی حکومەت و وه‌زیری به‌رگری که‌دهستی یارمەتی ماددی بۆ بارزانی درێژبکەن تا بتوانی دەست بەپێشمەرگه‌وه‌ بگریت و سەلامەتی بپارێزیت ، و جەختی له‌وه‌کردۆته‌وه‌ که‌ئەو قازانجی ئیسرائیل لەمە دەستی ده‌که‌وێت زۆر گه‌وره‌ ده‌بێت ، که‌ تا بارزانی بتوانی باره‌مقورسه‌که‌ هه‌لبگریت ، ده‌بێت یارمەتی بدریت و داوا بکړیت له‌ ئێرانیه‌کان که‌ رینگه‌ بده‌ن ئیسرائیل هاریکاری کورد بکات.

*****

له‌ ۲۶ ئه‌یلوولی ۱۹۶۶ ده‌ستمان کرد به‌کردنه‌وه‌ی خولی په‌رستاران ، "ئەبراهام تەدمور" به‌رپۆمه‌بری نه‌خۆشخانه‌که‌ ده‌لێت: ((بۆچونێکی باشم سەبارەت بەئەوانه‌ بۆ دروستبوو که‌ ئەوانه‌ی هاتون بۆ ئەوه‌ی خوله‌که‌ بێرن ، ئاره‌زووی فێربونیان هه‌یه‌، سه‌رما گه‌رفتمان بۆپه‌یداوو له‌دۆزینه‌وه‌ی که‌سانێک که‌ خویندنه‌وه‌ و نوسین بزانی له‌ناو کورده‌کاندا ، پاشان هانامان بۆ ئاشوریه‌کان برد ، ئەوان وه‌جه‌یه‌کی هۆزێکی میژویی کۆن کە تهورات باسی کردو، و به‌رمبه‌ره‌ له‌ناوچون زۆریه‌یان ناوه‌کانیان عیبری له‌وانه‌ "شعنه‌، یۆنتان، ئەبرۆم، رابین") .

"مۆشى ئىل" دەئىت سەرھتا ئاشورىيەكان شىيان ئى كردين وتيان كه ئىوہ
لەئەوروپاوه نەھاتوون وەك ئىمە پىمان وتبون بەئگو لەئىسرائىلەوہ
دەیانویست ئەوہ بسەلینن بە باسکردنى چەند وشەو زاراوہى ئارامى كۆن، بەلام
ئىمە بە تەواوى پشتگوپمان خستن ، كاتىك دەستمان بەخولەكە کرد، "لەفكۆف"
پىى وتم ئەمانە سەربازى ئىسرائىلى نین ، بەئگو كوردن و بە ھەمانشىوہى
خەلكى ئەم ناوچەيە مامەلە دەكەن، بۆيە سەرت سوپنەمىنئىت ئەگەر دواكەوتن
لەھاتنە خویندنگا يان بەشىوہیەكى نارپىكخراو مامەلەيان کرد ، بەلام زوو بۆم
دەرکەوت كه ئەوان زۆر رپكوپىك و گوپراپەئى وتەكانمن.

دەستەى پزىشكى دەستیانکرد بەخولى پەرستاران بەھەمانشىوہى پەپرەوگراو لە
سوپای ئىسرائىلى دا و بە تىكپراى ھەشت كاتزمىر لەرۆژئىكدا ، كاتزمىر "پىنج
ونىو"ى بەيانى بەپراکردن دەستى پىدەکرد تا كاتزمىرەكانى ئىوارە بەردەوام
دەبو، لەماوہى (۲۰) رۆژى خولەكەدا راپەئىنراوہكان زانىارى بنەپەمتیان وەرگرت
لەسەر ھەلدرپن و ھىسۆلۇجيا "كارئەندامزانى" و ھۆكارەكانى نەخۆشپە
درپزخايەن و گورت خايەنەكان و ھەناوہەكان و پزىشكى خۆپارىزى يان خویند،
وہ پزىشكى نۆرپىنگەيى "سیدلانى"يان خویند، لەوانە پىوانى ھشارى خوین و
لیدانى دل ، دەرزی لیدان وبریئىچى ، وەستاندىنى خوین و لەگەچنانى شكاوى و
ژياندەنەوہ....ھتد، باش كۆتايى ھاتنى خولەكە بەشداربوان مانۆرپىكان پى
سازگرا، وایان دانا كەجەنگ بەرپابووہ لەنىوان سوپای عىراقى و كوردەكان دا،
بەخۆخشان چونە ئەو گردەى كەكوردەكان خۆيان لە پشتيەوہ قايم كرىبوو ،
ھەئسان بەوہستاندىنى خوینى چەند چەكدارىك ، وە ھەروەھا كارى ژياندەنەوہ، و
گواستەوہى برىندارەكان بۆشوينىكى پارىزراو، پاشان بە گوپزەرەوہ (نقالە)
گوازانەوہ بۆ نەخۆشخانەكە.

((كاتىك ئەندامانى شانە پزىشكىكە گەپانەوہ بۆ ئىسرائىل چەكدارە
پىشمەرگەكان ورجىكى بچوكيان پىشكەش كردن، كە راويان كرىبوو و گرتبويان ،

ئەۋەبوو لەئىسرائىل لەباخچەى ئازەلان دانرا ، جىيى ۋە بىرھىنانەۋەمىيە كە "مستەفا بارزانى" چىرۆكى شەپكردنى لەگەل ورجدا زۆر دەگىرپايەۋە ، دەمىگوت بەلىدانىك ۸ ورجى كوشتوۋە ، و جارىكى تريان بە فېشەك لەسەرى ورجىكى داۋەو كوشتويەتى ، چەندچىرگەيەك بەر لەۋەى ھاۋرىكەى راپو بكات و بىخوات)).

*****

"عميت" لە ئەيلولى ۱۹۶۶ يىپارى دا جارىكى تر بگەپىتەۋە كوردستان ، ھەرچەندە "ئاشكۆل" زۆر ھەزى پى نەبوو ، بەلام عميت پىيى وابوو كە سەردانەكە زۆر باش دەبىت ، بەجۆرىك داۋەتى ھەريەك لە "رەحبعام زەئىفى" و "ئۆلف ھروپن" ى كرد لەگەلىداپىن ، پاش رازىبونى سەرۆكى ساۋاك گەشىتنە تاران ، و لە۲۱ى مانگدا گەشىتنە "حاجى ئۆمەران".

كۆبونەۋەكەى نىۋان شاندىكە و بارزانى ۷ كاتزمىرى خاياند ، "عميت" پىيى باش بوو ك بارزانى پووبەروو لەگەل "شا" دا كۆبىپتەۋەۋە بە يەكەۋەبدوۋىن ، بەلام بارزانى بەتوندى رەتلىكردەۋە.

ئەۋ بىرۆكەيەى بەسەردا زال بوو كەئىرانىەكان ناھىلن بىتەۋە ، بۇ كوردستان ، رازى نەبوو بەدىدارەكە ھەتاۋەكو سەرۆكى ساۋاك بەئىنى دا كە بەسەلامەتى دەگەپىتەۋە.

لەبەرەبەيانى ۲۲ى ئەيلول دا شاندىكە روويكردە تاران لە رىگەى دا بەرەۋ ئىسرائىل بەدرىزى لەگەل "ناسىرى" دا دوان كە پىدەچوو زۆرى پىيى خۇش نەبىت ئەۋ دىدارە سازىكرىت لە كۆتايدا كە باۋەپريان پىيى كرد كە زۆر گرنگە گىفتوگۆ لە نىۋان بارزانى و "شا" دا ساز بكرى وتى: ((باشە ، بەلام لىگەرى بارزانى خۆى پىيى بلئى، من خۆم پەيومەندى بە "شا" ۋە دەكەم)) پىيى وت: بارزانى ھەرگىز داۋاى ئەۋ دىدارەى نەكردەۋە.

ئىسرائىل "شمارىە گۆتمان" ئەندامى "كىبوتس نىگن" ى كە زانايەكى شوئىنەۋارى ئىسرائىلى بو نارد ، تا شوئىنى "لەكۆفنگ بگىرتەۋە لە ھارىكارى كوردەكان دا ،

ھەئىزاردىنى "گۆتمان" لە لايەن "لفكۆف" ھو بەھەرەمەكى نەبوو، زۆر كەس دەیانزانى كە ئەو پياوھ كورته بالايە، لە سالى ۱۹۴۲ يەكۆ لەو سۆ نۆردراوھ بوھ كە مۇساد ناردنى بۆ عىراق ، بۆ كۆچپىكردىنى جولەكە، كە بە "كۆچى دوھم" ناوبرا ، پاش ئەوھ لەھەوالگىرى تايبەت بەرپىكخراوى "ھاگانا" كارى كردوھ، سەركردايەتى يەك بەيەكى "بەعەرەمبىكراوھكان" ى كردوھ، وھ لەناو سوپاى ئىسرائىلى بچوكدا يەكەى ھەوالگىرى "۲۸" ى دروست كردوھ ، كە تەنھا بەعەرەمبىكراوھكانى لەخۆگرتوھ ، سۆ رۆز وەك حاكىمى "اللدى" كارى كردوھ ، پاش داگىركردنى ، دۆسيەى ئەم پياوھ دەئىت : لەسالى ۱۹۰۹ لە "سكوتلەندا" لەدايك بووھ ، لە مندالىدا كۆچپىكردوھ بۆ فەلەستىن ، و زمانى عەرەبى بە باشى دەزانىت.

گۆتمان دەئىت: ((ھاوكارى كرىنمان بۆ كوردەكان زۆر سودى پىنگەياندىن ، ئىمە ھاوكارىمان دەكردىن ، لەجەنگياندا دۆى عىراق، تا رىنگەبگىرن لەوھى عىراق شەرل دژمان بكات، يان بەشدارى لەو جەنگانەدا بكات)).

*****

لە شوباتى ۱۹۶۷ "گۆتمان" پاش ئەوھى تەواو بوو گەرايەوھ بۆ ئىسرائىل، سەرۆك شاندىكى نوۆ نۆردرا بۆ ئىسرائىل ئەوئىش "بىنى (بن تسيون) مىتىف" بوو، ئەوئىش بەھەمان شىوھ خزمەتى سەربازى لەسوپاى ئىسرائىل وەك ئەفسەر لە ھەوالگىرى سەر بەرپىكخراوى ((ھاگانا)) ھوھ دەستى پى كردوھ، وھ لە سەرەتايى كاركردىنى لە بوارى عەرەبى دا كارى كردوھ لە "نەقەب"، و لەپاش جەنگى ۱۹۵۶ ھوھ حاكىمى سەربازى شارى "رەفەح" لەكەرتى "غەززە" دەستبەكاربوھ، بەرلە ھاتنى بۆكوردستان خولىكى بىنى لەچەند بوارىكدا كە پىويست بوو بيان زانىت لەوئى.

لەگەل گەشىتنى بە كوردستان "مىتىف" دەستىكرد بە دانانى پلانىك بۆ راكردىن لەكوردستان لەكاتى پىويست دا، بەپى فەرمانى مۇساد، بۆ ئەو مەبەستە ۴ ئەسپى چىنگ كەوت، ھەريەكە بۆ ئەندامىكى شاندىكە تا لەسەر پىشتيان راكەن ، بۆ ئىران

که بیوستی دهکرد له پری شاخه کانه وه ، پاشان له گهڼ نهدامانی شانده که هه لسان به زنجیره یه کی دریز گه شت و گه ران و به سه رکړنه وه له ناوچه که دا بو دیار یکردنی باشتین ریگه ی راگردن به سه ر پشتی نه سپ.

شیاوی وتنه یه کی له نهدامانی شانده که له نه سپه که ی که و ته خواره وه و دهستی کی شکا، بو یه پلانی راگردن له سه ر پشتی نه سپه کان هه لوه شایه وه.

"میتیف" ده لی : له کوردستان زانیویه تی که به ریومه بردنی نه وه له هیچ ناراسته یه ک سودی نیه، چونکه ده گه ریته وه سه ر شپوه ی یه که م جاری، وه له کورده کان هیژی کی تایبه تی به دی کرد له بیرکړنه وه به شپوازی خو یان ، له "نیدریس" و "مه سعود" دا گرنگی پیدانی کی زوری به بزوتنه وه ی زایونیزم ده بینی ، و نارمزویان ده کرد بزنان چون پهره ی سه ندوه، هه روه ها هه ستیان به بیزاریه کی زور ده کرد که جیهان گرنگی به کی شه ی کورد نادات، نه م گو ی پی نه دانه یان وه کو خیانه ت ته ماشا ده کرد ، به باشی ده یانزانی که ئیرانیه کان خیانه ت له دوسی ه ی کورد ده که ن و، پشتگریه که شیان کاتی یه .

له ۷۷ نیسان عه قراوی که له وه خه لکه زور که مه بوو که به حه قیقه تی نه وی ده زانی به اپیکه نینه وه پی وتبوو : ((چهند فرۆکه یه کی به ریتانی "مه بهستی ئیسرا ئیل بوو" شه ش فرۆکه ی "میگ" ی میسر یان خستوته خواره وه)).

له ناوه رپاستی ئایاری ۱۹۶۷ "میتیف" ماوه ی کاری خو ی کو تایی پی هی ناو گه راپه وه بو ئیسرا ئیل .

"د.تریسته ر" مایه وه وه ک جیگره وه ی نه وه که سه رکړدایه تی نه خو شخانه مه یدانیه که ش ده کرد، "تریسته ر" ده یزانی که دوو که سایه تی کوردی گه وره له سه رکړدایه تی یاخیبون که یه کی کیان "نازاد" ه سه ردانی ئیسرا ئیلی کردوه ، له کاتی که دا دلته راوکی له ئیسرا ئیل زیادی کړدبوو وه ک ناماده کاری سه ره تایی بو جهنگی ۱۹۶۷ ، نه وه دوانه له گه ل که سایه تی بالای ئیسرا ئیلی کو بونه وه ، له ناویان

دا سكرتيرى پارتى "مباى" و وهزيرى دهرهوه "گۆلدا مائير" كهيهكى بوو
ولهوانهى زۆر لايهنگرى هاركاريكردى كوردهكان بوو.

له ۲۵ ئاياردا ، "لفكؤف" گهراپهوه بو كوردستان ، بينى ئيسرائيليهكان
لهدلهرپراوكييهكى زۆردان به هۆى نهو ههوالانهى كهكهئالهكانى راگهياندى
عهرمى بلاوى دهگهنهوه و دهيانهوى چى لهئيسرائيل بكن ، بينى كهپهتاي
دلهرپراوكى كوردهكانيشى گرتۆتهوه، پيى وتن : مهترسن و داواى ليكردن گوى له
ههوالى ويستگه ميداييه عهرمهكان نهگرن.

*****

له ۲ى حوزميران ۱۹۶۷ جىگري سهروكى ئهركانى عىراق و ژماريهك له
گهورمهفسهرانى هاتنهبارهگاى بارزانى وداوايان لى كرد كه هاوكارى عىراق بكات
لهدوى ئيسرائيل .

بارزانى دواتر به پهيامنيرى رۆژنامهى "لۆمۆند"ى فهپهنسى "ئەريك رۆلۆ" ى
وتبو: ((عيراقيهكان داوايان لى كردوم كه پالېستى خۆم بو عهرمب رابگهيهنم ،
پيم وتن تاكه هوكار بو خوپاراستن بهبى جهنگ نهويه داوا له "عبدالناصر"
بكن ، هيزهكانى بكشينيتهوه لهسنور ، و كهنداوى "عهقهبه" به روى دهرياوانى
ئيسرائيلى دا بكاتوه، ئەگينا ههمو سوپا عهرمبيهكان توشى دۆران دهبن،
گالتهيان پى كردم، داوايان لى كردم كه چهند يهكهيهكى كورد بنيرم
بوژيردهستيان تا له دوى ئيسرائيل بجهنگن ، منيش پيم وتن : ئيوه شهش سالة
شهپمان لهدژدهكهن، چۆن داواى نهوهمان لى دهكهن دهستى يارمهتيتان بو دريژ
بكهين؟)).

كاتيك نوينههرانى حكومهتى ناوهندى داوايان كردبوو، ههر هيزيكي رهمزى
بنيريت بو "بهغداد" تا بهشدارى جهنگ بكات ، ، بارزانى وهلامى دابونهوه:
(ئيوه وهك ريگر مامهئەتان لهگهڻ دهكردم ، بويه ناجوليم و يارمهتيتان ناكهم ،

خۆتان لەو ھوراوہ دەرچن کە بۆخۆتان سازکردوہ، پێشتر ناگادارم کردن بەلام گویتان پێ ئەدا)).

"دەیفید کرۆن" ئەوکاتە لە کوردستان بوو ، دەلیت: ((رۆژیکیان بارزانی ھات بۆ لام ، وتی لەبەرئەوہی سوپای عێراقی بەشداری دەکات لەجەنگی گشتگیری سوپا عەرەبیەکان دژی ئیسرائیل ، نوێنەرانی حکومەت و سوپا داویان ئی کردووە کە ناگرێست لەگەڵیان دا مۆز بکەم ، و بەشداری جەنگەکەش بکەم بەناردنی چەند یەکەیک ، من ھەرگیز بیرلەوہ ناکەمەوہ کەبەشداری جەنگ بکەم دژی ئیسرائیل ، بەلام بیرۆکە ی ناگرێست بەدڵ ئەگەر ناگرێست بکەم ، ئیسرائیل دەستبەردارم نابێت ، دەمەویت وەلامیکی بەپەلەم دەست بکەویت شاندەکیان چاوەڕپێ وەلامی منن ، لەوماوہیەدا ھاوکاریەکانی ئیسرائیل بۆ کورد لە ھەموو رویەکەوہ بوو، کرۆن بیرى بۆ زۆر شت دەروپێ کە بارزانی لەگەڵیدا دەدا.

دەییست پێی بلێ: ((تەنھا ھاریکاری نەکردنی عێراقیەکان بەس نیە ، بەلکو دەبێت ھێرش بکەیتە سەریان تانەھێلێت سوپا بنێرن بۆ" ئوردن" بەلام زانیەم کە ئەگەر واشی پێ بلیم واناكات ، ھیزمەکی ناتوانیت بەرگە بگریت و نەھێلێت زۆرینە ی سوپای عێراق بنێریت بۆجەنگ دژی ئیمە لە ئەردەن ، وە سەرکردایەتی یاخیبوون ناتوانیت بەشیوہیەکی سیاسی ھاوہەلویت بیت لەگەڵ ئیسرائیل دژی کۆششی گشتگیری عەرەب)).

بۆیە کرۆن بە بارزانی وت: ((تۆ لێپرسراویتی گەلی کوردت خستۆتە ئەستۆی خۆت ، بۆیە ئەوہ بۆخۆت جێ دەھێلم ئەو کارە بکە کەپیت وایە لەبەرژدەومندی گەلی کورددا یە ، ئیسرائیل لەگەڵتدا دەبیت ھەربیریانک بەدەیت)).

بارزانی دواتر بە کرۆن دەلیت : کە نامۆژگاری عێراقیەکانی کردووە ، خۆیان لەجەنگەوہ نەگلینن و رازی نەبوو بوو بە داواکاریەکیان بەناردنی ھێزیکى رەمزی بۆ شەرگەکە لە دژی ئیسرائیل ، بەلام پەیمانەکی بەجێ ھێنا بە پاراستنی ھێمنی شەرگەکی عێرقی – کوردی ، بەوہش ھاوکاری پێشکەش کردن

جینگەى باسكردنە عىراقىيەكان ئەگەر كوردەكان رېگريشيان ئى بكدردنايه هەر هيزيان دەنارد بۇ جەنگ ، دوو ليوای عىراقى بەس بوو بۇ. سەرقال كوردن و بېدەنگ كوردنى كوردەكان.

عميت دواتر دەئيت: ((هەولم دا كە بارزانى رازى بكەم بەكردنەوى شەپگەيهك لەدزى عىراقىيەكان بەجۆرىك رى بگريت لەناردنى هيزمكانيان ، داواكەى رەتنەكردەوه بەلام زۆر كەمى كرد)).

"لفكۆف" دەئيت : داواكارىيەكەى "عميت"م گواستەوه بۇ بارزانى ، بەناشكرا داواى كاركردنى كردبوو دزى سوپاى عىراقى بەلام بارزانى پىي وتم با واز لە جەنگ بەئىنين ئىمە هەردولامان هەين ئەوه دەكەين كەدەتوانين بيكەين.

لە رۆحىيەتى ئەو تىگەيشتم دەمزانى كە قەبارەى هيز و تواناكانى دەمزانىت ، پەيوەندىم كرد بەئىسرائىلەوهو وەلامەكەم دايهوه بە عميت.

بارزانى لە جەنگەكەدا مژدە و تۆلە سەندنەوى دەبىنى بە "لفكۆف"ى وتبوو: ((بەردەوام بوون لە كوشتن و كاولكرىمان بۇ سالانىكى دورودريز رەشەولاخ و مالاتەكانمانيان بەتەواوى لەناوبرد، كىلگە دريز و زۆرەكانيان سوتاندين و دەبىت ئىووش زىبۆش و پىادەكانيان تىك بشكىن ، لەماوى مانگىكدا ئى بگەريز بلىم هەفتهيهك)).

لە 5ى حوزەيراندا لفقۆف بە بارزانى وت : ((بەهيزترين هيزى ئاسمانى كە ماوه هيزى ئاسمانى "لوبنان"ە ، ئىسرائىل هەمو هيزە ئاسمانىيەكانى عەرمبى لەناوبردوه)).

پاشان "لفكۆف" نەخشەيهكى نامادەكرد كەچۆنىيەتى بەرپۆهچوونى جەنگەكانى لەسەر وینەكيشابوو بارزانى سەيرى دەكرد ، پاشان چوہ دەرمەوه پاش كەمىك گەراپەوه نەخشەيهكى بەدەستەوه بوو ، كەرپەرەوى جەنگەكەى لەسەر ديارى كردبوو بەپىي ئىكدانەوى خۆى.

لەسەر ئەو نەخشەییە کە تانیستا لەناو فایلەکانی مۆساددا پارێزراوە ، ئەستێرەسورمەکی داود لەسەر ھەریەک لە "دیمەشق" و "بەغداد" و "قاھیرە" ھەیە ، خۆشترین چرکەسات ئەو کاتە بوو کە ھەواڵمان پینگییە لە بارەى داگیرکردنی "قودس" ، ئیمە ئەندامانی شاندى ئیسرائیلییەکە بەسەر لوتکەى چیاھەکی کوردستاندا دانیشتبوین ناھەنگمان دەگیرا بەھۆى ئەو سەرکەوتنە گەوزمییە و بارزانییە بە شیوازی خۆى ناھەنگى گیرا ، یەکی لەخزمەتکارەکانى بەرانیکی گەورەى ھینا شریتیکی شین و سپی لەملىدا بوو نیشانەى نالای ئیسرائیل لەسەرى نوسرابوو "پیرۆزبایی ئە ئیسرائیل بکەن بە بۆنەى داگیر کردنى (جبل الیبت) ھوہ ئەمشەو مەرپک دەکەینە قوربانى لەسەر داگیر کردنى بیت المقدس" .

ھەموو کوردستان شادى و خۆشى داگیرتەوہ بەھۆى تیکشکاندى ھیزی ئاسمانى عێراقەوہ کە بەبەردەوامى گوندەکانى کوردستانى بۆمباران دەکرد ، کاتیک شەر لە شەرگەکان کۆتایی پێھات ، مۆساد داواى "تسورى ساجى" کرد ، کەبگەرپتەوہ بۆ کوردستان ، عێراقیەکان دوو فرۆکەوانى ئیسرائیلیان دەستگر کردبوو، ئەوانیش "ئیسحاق گلینس جۆلان" کە بەپەرەشوت لەسەرخاکی عێراقى نیشتبوہوہ ، دوہمیان بریتی بوو لە "جەدعون درور" کە ئەویش لە فرۆکەییەکی تری ئیسرائیل خۆى ھەڵدایوو بەپەرەشوت ، کە دوو فرۆکەکە لە ۷ى حوزمیرانى ۱۹۶۷ لەو ھێرشەدا کە کردبویانە سەر فرۆکەخانەى سەربازى "H- ۳" ی سەر سنورى "عێراق – ئەردەن" کەوتبوونە خوارەوہ.

"تسورى ساجى" راسپێردرابوو کە پلانیک دا بنیت بۆرێگاکردنى دوو فرۆکەوانەکە لەدیلى ، یان فراندنى ئەفسەرى عێراقى وەک بارمتە ، بەلام عێراقیەکان ھەرزوو فرۆکەوانەکانیان تەسلىمى ئەردەن کرد ، ئەوانیش گەراندیاننەوہ بۆ ئیسرائیل.

به‌شی سازدههم / هه‌سه‌که نهو لایه‌وه پویدا

سه‌ریازیك له‌پراجیمه‌که‌یدا هه‌له‌یکرد لهو مانۆره سه‌ریازییه‌ی که که‌تیبیه‌ی په‌ره‌شوته‌وانی " ۸۹۰ " نه‌نجامی دابوو ، له‌ نزیك گوندی " زه‌عوره " که‌ده‌که‌ویته لیواری به‌ریازییه‌کانی " جۆلان " ، له‌کانونی په‌که‌می ۱۹۶۷ به‌هۆی نهو لادانه که‌مه‌ی له‌ گۆشه‌ی ته‌فاندندا پویدا تۆپه‌که له‌نزیك سه‌رگرده‌یه‌تی لیوای " په‌ره‌شوته‌وانی ۲۵ " که‌وته‌وه ، بوه هۆی نه‌وه‌ی که‌ یه‌کێ له‌ پارچه‌کان به‌رئه‌ژنۆی فه‌رمانده‌ی لیواکه عقید " دانی ماط " بکه‌ویته که‌یه‌کێ له‌ به‌ناوبانگترین جه‌نگاوه‌رانی لیواکه بوو، هه‌روه‌ها میوانیکی بیانی لیواکه‌ش بریندار بوو که لای ئه‌فسه‌ره‌کان به‌ ژهنه‌پال " گۆنزالیس " له‌سوپای ئیسپانی ناسینرابوو.

ئهو دکتۆره‌ی که له‌لیواکه کاری ده‌کرد دکتۆر " میخائیل ئالکن " بوو ، هه‌ستا به‌ده‌ره‌تیانه‌وه‌ی نهو پارچه‌یه‌ی که دابوو له‌سمتی میوانه‌که ، وه‌ک دیاریه‌ک له‌سه‌ر زه‌وی پیروژه‌وه پیشکه‌شی کرد ، میوانه‌که به‌چه‌ند ووشه‌یه‌ک له‌ ژیر لیویه‌وه بۆله‌بوئی کرد ، دکتۆره‌که ویستی شی بکاته‌وه بۆی ده‌رکه‌وت که‌ئیسپانی نیه ، به‌تایبه‌تی کاتیک میوانه‌که به‌ زمانی عه‌ره‌بی به‌دکتۆری وت " شکرا " پاشان ئه‌لکن بۆ هاوپی‌کانی ژهنه‌رالی رونه‌کرده‌وه که‌پیویسته چون گرنگی پیبدریته پاشان چاوی داگرت و وتی: (ئه‌گه‌ر ژهنه‌راله ئیسپانیه‌که پیویستی به‌چاره‌سه‌ر بوو نه‌وه ئاماده‌م گه‌شت بکه‌م بۆ ولاته‌که‌ی و چاره‌سه‌ری بۆ بکه‌م).

هاوپی‌که‌ی ژهنه‌پال که "تسوری ساجی" بوو ، وتی : بابزانین، به‌م شیویه‌یه‌ چیرۆکی په‌یوه‌ندی نیوان "دکتۆر ئالکن" و کیشه‌ی گورد ده‌ستی پیکرد به‌بێ نه‌وه‌ی بزانیته که نهو که‌سه‌ی چاره‌سه‌ری کرد که‌س نیه جگه له‌ فه‌رمانده‌ی گه‌وره‌ی گورد "مقدم عزیز رشید عه‌قراوی" ، که پیشتر ناوی هیتراوه.

"عه‌قراوی" وتبوی که ئه‌کادیمی سه‌ریازی له‌به‌ریتانی و یه‌کیتی سوڤیه‌ت ته‌واوکرده‌وه، سالی ۱۹۶۲ له‌ سوپای عیراقی رایگرده‌وه ، په‌یوه‌ندی به‌یاخیبوانه‌وه

کردوه ، ساجی هاوه ئیتی دهکرد و بۆ زۆربەى پینگه و شوپنه كان ، كاتيك به ئۆتۆمبیل به نزيك " وادى عاره" دا تیدهپه پرين دوو عهربيان بينى ، عهقراوى هاوارى كرد و ووتى "ئهوانه عهرمين ، به پهله تهقهيان ئى بكه" به لام " ساجى" پييووت : "ئهوانه عهرمين به لام هاولاتى ئيسرائيلين" ، "عهقراوى" به سهرسوپرمانه وه وتى: "عهرمب دميانه ویت له ناوتان بهرن ئه وه نازان؟؟".

"تسورى" به ئينه كهى به "دكتور ئالكن" ى دابوو له بیری نه كرد پيشنيارى كرد بۆ "ئۆلف هروبن" كه بينيريت بۆ كوردستان بۆ ماوهى چهند مانگيك ، "ئالكن" داواى كرد به تهواوى له دۆسيه كه بكوئیتته وه دهستی كرد به هه ئدانه وهى مه له فى مۆساد له كوردستان ، بۆى رۆن بووه كه مۆساد له زۆر بواردا كارى كردوه له كوردستان.

كاتيك سهروكى مۆساد مائناوایی كرد و به پيیده كرد بۆ كوردستان "عميت" پيى وت: ((تا ئیستا له شهكه وته كانى "ئهردمن" خزمهتت كردوه ، كه هه میشه له ژیره ره شهى فرۆكه عیراهیه كاندا بوى ، ئیستا ده گوازیته وه بۆ ناوچه یه كى نوئ كه لیوایه كى عیراقى ئى سهرقال ده كرى تا هه ره شه له دۆلى ئهردمن نه كات)).

*****

له ۱۱ ئازارى ۱۹۶۸ "ئالكن" كه يشته تاران و له وئى كرۆن پيى وت: ((دوژمنى راسته قینه ئیره عیراق نیه ، به لكو گۆشه گیریه)).

له شوینی كه يشتندا "حسین" چاوه پری ده كرد كه به پرۆیه به یری نه خوشخانه كه بوو، له گه ل "سليمان باكۆ" ى سهروكى پاسه وانانى نه خوشخانه كه هه ردولا به پيكه نینه وه چاك و چۆنیان كرد و پاشان سواری ئه و ئۆتۆمبیله "جیب" ه بون كه ئه مجارمیان "يوسف لونتس" ئیى ده خوړی كه پرۆژه لاتناس و ئه فسهریكى ئيسرائیلی بوو به پلهى نقيب ، پیاویكى نا ئاسایی بوو، وهك "زه نيفى" باسى ده كات ، به رز كردنه وهى پله كهى كه يشته روتبه ى "عميد" ، و پاشان وهكو "حاکمی سفیل" له "كه ناری رۆژناوا" دامه زرا هه تا كۆتایی ژيانى.

"لونتس" تهنه له ناو كوردهكاندا نه توابومه ، بهلكو تاكه ئيسرائيلى بو كه زمانى كوردى به باشى دهزانى ، ئۆتۆمبيله كه دهسته ئيسرائيلىه كهى بهرده شاروچكهى "ديلمان" دهبرد كه شارى زستانهى بارزانى بوو ، گفتوگو له نيوان "ئالكن" و ئەندامانى دهسته ئيسرائيلىه كه ههتا كاتزميرهكانى بهرهبه يان بهردهوام بوو، كاتيک ئالكن ههستىکرد كه له وهزىاتر ناتوانيت چاوهكانى بكاته وه ، بارزانى داواى ئى كرد كه پشكنينى بۆ بكات تا له تهنه دروستى دننيا بێت.

بارزانى جلهكانى داكهنه و فهرمى كرد كه ههموتان دهبى برونه دهره وه ، دكتوره ئيسرائيلىه كهش ههستايه سهريى له پاش نۆرينه كهى "فحص" دكتوره كه به زمانى عيبرى چهنه وشهيهكى وت : بارزانى سهري ئەلهقاند وهك ئەوهى كه تيبگات چى دهئيت جلهكانى له بهر كرده وه وه فرمانيدا به ههموان كه بېنه ژووره وه بۆ بهردهوامى گفتوگوكان.

بارزانى داواشى له "ئالكن" كرد كه ئەسپى پيشمه رگه كان و ئەسپه كهى خوشى چاره سه ر بكات ، له بهر نه وهى ئالكن له و بواره دا كارى نه كرده بوو ورده كارى نه خوشيه كانى نارد بۆ ئيسرائيل و له وپوه چاره سه ره كهى بۆهات بهنوسراو، وهك ئەوهى پى و ترابوو كه دهرزيبه كى په نسلين له ئەسپه كه بدات چاك ده بېت و سه لامهت ده بېت، وه جاريكيان ئەسپى خوشه ويستى بارزانى به سه ر ديوارى تيزدا بازى داو به مهش ورگى هه لدر او ريخۆئهى هاته دهره وه ، دكتوره كه فه رمانى كرد به شهش له پاسه وانه كان له سه ر زهوى رايبكيشن پاشان برينه كهى دوريه وه، ئالكن ده ئيت: ((بريارمدا هئيرى زمانى عه ره بى بيم چونكه بۆم دهر كه وت كه به بى ئەوه ناتوانم له گه ل خه لكه كه له يهك بگه ين، يان كارى زۆر بكم، بۆيه داوام له "عمران" كرد شه وانه فيرم بكات)).

((ئيواره يه كيان بارزانى هات بۆ نه خوشخانه كه و له گه ئماندا دانيشت ده ستى به قسه كرد و وتى: تهنه عيرافيه كان دوژمن نين ، بهلكو ئيرانيه كانيش به لام ده زانويت كه ناتوانيت سه ره رشتى ياخي بونه كه بكات به بى هاوكارى ئەوان يان به

لاوهيان بنيت ، وه بارزانی بئى ئومىدى خوى به جيهانى رۇژناوا دمربرى كه پشتيان له خهباتى كورد كردوه، به تايبه تيش ئه مريكا كه دمبينت چى رودهدات ، كه چى وهك بينه ريك ته ماشا دهكات)).

وه بارزانی وتى: ((ئه گهر ئه مريكا بؤ ماوهى سئ رۇژ جهنگى هيتنام بوهستينت نهوا بهو پارميهى لهو سئ رۇژهدا بؤى دهگه رپتهوه دمتوانم ناكوكى عيراهى - كوردى به يهكجارى كۇتايى پئى بهينم، پاشان رويكرده ئيمه وتى: ئيوه ئيسرائيلى كارىگه رى زورتان له سه رسه روكى ئه مريكى ههيه، كيشه ئيمه بخه نه به ردهم له وانه هيه نهو خسته نه رووه يارمه تيمان بدات ، نه گهر وازمان ئى بهين ، وئيرانيه كانيش خيانه تمان ئى بكنه نهوا ۴۰ جهنگاوهر له گهل خوم دمه م پوو له چيا دهكهم)).

((كاتيك بارزانی جئى هيشتين ياريدهدمه هونه ريه كه دايه قاقاي پيگه نين و وتى: "دميه وئ سه ركه وپته سه ر چيا ، بؤ پئى وايه ئيستا له كوويه ، ئايا له دهشتدايه، هه مومان دهستان كرد به پيگه نين").

*****

(("شه كيب عه قراوى" نامؤزاي نهو "عه قراوى" يهيه باسمان كرد سه ردانى كردين له نه خو شخانه به "ئالكن"ى وت به يانى له هموو ناوچه كانى ياخي بوانه وه قوتابيان روده كه نه ئيره بؤ خولى په رستاران، پاشان له گهل "شه كيب" تا لاي ئؤتؤمبيله كه ي رؤشتم، له رپگا پئى وتم : ((دمترسم عيراهيه كان له چهند رۇژى ناينده دا هيرشمان بكنه سه ر ، به بئى گرنگى پيدان و شان راوه شانندن و وتم چى بكه ين با بئى، ئايا بهو ده مانچه وشه ش تفهنگه ي كه لامانه وه وه لاميان بدمينه وه؟ شه كيب زور دودل دياربوو)).

((به "عوميران"م وت : نه گه رى زوره فرؤكه عيراهيه كان هيرشمان بكنه سه ر نهو مه ترسيه زوره م بؤ رونه رده وه كه له وانه هيه بؤمان پيش بيت وتم له بهر نه وه ي ئيمه ناتوانين نه خو شخانه به شارينه وه له ناو ژورى قايمدا كار بكه ين ،

پۆيۈستەپراپكەين لەشۈينەكە ، لەگەل نەخۆشەكاندا بچينە پشت بەردەكانى جىياى
"مام روت" و خۆمان بشارينەوه)) .
(فەرمانەم بە"حسین" كرد كە نەوت لەچىشتخانەكە دور بىخاتەوهو
"جىب" كەش لەژىر دارەكەدا بشارىتەوه)).

*****

لە ۱۵ى نىساندا نىردراويك لە "مىرخان" هوه هات وەكۆپىشتەر باسماى كرد ئەوه
ناوى نەينى بەرپرسىكى گەورەى كورد بوو ، وتى : ((دەبىت پىشبينى ئەوه بكن
كە فرۆكە عىراقىەكان بۆردومانى ناوچە كوردىەكان بكن، فرۆكەكان هىرشىيان
كردۆتە سەر ناوچە كوردىەكانى باكور و شەر لەوى گەرمه)).
ئالكن دەلەيت: ((سەردانى "ئىدرىس" مان كرد لە مائەكەى زۆر توورە دياربوو ،
وتى : بريارى داوه "بالازمە" ى ژنى لە كوردستان دورىخاتەوه ، شەرەكان لە
باكوردا جدين ژمارمىەكى زۆر كورد كوژراون و برىنداربوون بەهوى بۆمبارانى
تۆپخانەى عىراقى و فرۆكەكانەوه ، بىم وت نەخۆشخانەكە پارىزاو نىه،
پەيمانى دا بەدانانى دۆشكەيەكى قورس لەگۆرەپانىكى نزيك لە نەخۆشخانەكەوه،
بەلام جى بەجىي نەكرد)

---

^۱ نازانم بالازمە ناوى خىزانەكەيەتى يان وشەى (بيل ازمە) ى عەربىي چونكە ئەم ولاتەى نىمەدا ناوى داىك و خىزان و كچى
سەرۆك و سەرکردەكان زۆر گران دەست دەكەويت - وەرگير-

بەشى ھەققەھەم /

بارزانی بە نھینی سەردانی ئیسرائیل دەکات

لایەنە ئیسرائیلیەکان لەناوھەراستی نیسانی ۱۹۶۸ پێیان وابوو کە ئەو میژووھ گونجاوھ بۆھینانی بارزانی بۆ ئیسرائیل ئەو ژوانە ھاوکات بوو لەگەڵ جەژنی "الفصح" ی عیبری کە بە "بیسح" ناو دەبریت بۆیە لایەنە ئیسرائیلیەکان لە "باگور" بارزانیان ناونا "بیسح".

لێژنە یەکی تایبەت لە نوینەرانی مۆساد و سوپای ئیسرائیل دەستیان بە نامادەگاری کرد لە سەرچۆنیەتی سەردانەکە، لفقۆف پێشنیاری کرد کە دیداریک لە نێوان بارزانی "داود حاجە خنو - دێقد جباي" ساز بکریت ھاوڕێ کۆنە جولەکەگە ی لە کوردستان ، چونکە یەکی لە ھۆکارەکانی سەردانەگە ی بینینی ئەو ھاوڕێیە ی دەبیّت ، "جباي" ناگادار بوو لەو پە یوھندیانە ی لە گۆرپدان بۆھینانی بارزانی بە ھەوالگری وتبو: ((کوردەکان ھیشتا ئەو ھوکمە ی ئیمپراتۆریەتی عوسمانیان لەبیرە کە ھوکمی لە سیدارەدانی بەسەر باوکی بارزانی دادابوو ، ئەو کۆششە ی باوکم کردی بۆ رزگارکردنی لەگوریسی سیدارە ، رۆیکردە پایتەختی ئیمپراتۆریەتی عوسمانی و بریکی زۆر زێری لەگەڵ خۆیدا بردبوو داوای لە "سولتان" کردبوو لە ھاوڕێکە ی خۆش بیّت ، ئالتونەکە کاری خۆی کردبوو، سولتان لیبوردنی خۆی دەرکردبوو، بەلام قەزاو قەدەری خوا وای کردبوو کە لە کاتی گەرانەوھ ی باوکمدا باوکی بارزانی کۆچی دوایی کرد)).

کاتیک بارزانی راگوینازرا بۆ یەکیتی سۆفیەت پاش لەناوبردنی کۆماری مەھاباد "دیفید جباي" تاوانبارکرا بە یارمەتیدانی بارزانی ، بەلام جباي وتبوی کە لەژێر ھەرمشەدا ئەو کارە ی کردوھ ، ئەمجارەیان زێرکە کاری خۆی کردبوو لە مردن رزگاری بوو.

^۱ جەژنیکی جولەکەکانە یادی دەرچونیان دەکەنەوھ لە میسر وشەکە لە (فصح ی عەربیی وەرگیراوه ، بە مانای پەڕینەوھ یان رزگاری دیت - وەرگیر -

ئەو فرۆكەپەي كە بارزانی هەنگرتبو لەرێگەپەكی لاوهكی لە فرۆكەخانەي "اللذ" نیشتهوه "دكتۆرمەحمود" و "موفتی" و پینج پاسەوانی تایبەتی لەگەڵدابوو ، كەچەكی كلاًشینكۆفیان پێ بوو ، "لفكۆف" و "عمیت" و ژمارەپەك لەناسیاوه نیسرائیلیهكانی پێشوازیان ئی كرد ، بارزانی بەسەر نامادەبواندا هاتوو ، پەك بە دواي پەك باوهشی پێداكردن و تەوقەي لەگەڵ كردن ، پاشان ووتی: دێقید كوا؟ ، "عمیت" ووتی: لە "كیپۆتس" ، بارزانی وتی : ئیوه نەتان كرد بە ئەندامی كنیست ، نیشتان هەر وایه پێم بلین كەي دەیبینم؟.

بارزانی سەرەتا لەگەڵ سەرۆكی ولات "زەلمان شوڤال" كۆبووهوه "لفكۆف" و "عمیت" و "كرۆن" نامادەي كۆبونهوهكە بون سەرەپرای هەموو ئەو داواریانەي لێكرا بارزانی رەتیکردەوه كە دەمانچەپرەكەي دابنیت ، "لفكۆف" هەولێ دا كە بەهانەي ئەم هەلوێستە بەوه بەهینیتەوه كەوتی : " (.....) تان بینیهوه (.....) ی خۆي بپریت ؟ ئەو دوانه بە پەكەوه گونجاون.

درێزی بە زمانی رپووسی بە پەكەوه قسەیان دەكرد ، بارزانی وتی: ((پیتان وتم نەركی سەرۆكی ولات وهك هیلكە وایه بۆ مریشك پێش ئەوهي بیکات ، كە كەس نایبینیت ، بەلام نیستا پاش ئەوهي دیدارم كرد بۆم دەرکەوت كەبەرستی مروڤه)).

پێدەچوو بارزانی زۆر كاریگەر بووبیت بەنامۆژگاریهكانی "شوڤال" كە پێی وت : ((واز لە بیروكەي ئۆتۆنۆمی بهینە كار بكە لە پیناو دروستكردنی دەولەتی كوردی ، كرۆن زۆر بە گرنگی گوێی لە قسەكانی نیوانیان گرتبوو ، بۆیه بەنهنی پێكەنی و بە خۆي گوت: "سەرۆكی ولات ناگاداری بارودۆخه سیاسیەكان نیه ، نازانی چی لە كوردستان دەگوزەریت ، بۆیه بەكەیفی خۆي قسەدەكات ، نازانی كەهاريكاری كردنی كوردهكان بەتەنسیق لەگەڵ ئێرانیهكان دەرکرت ، ئێرانیهكانیش بەهیچ شیوهپەك رێگە بەدامەزراندنی دەولەتی كوردی سەر بەخۆي نادات)).

لەپاش كۆبونهوهي لەگەڵ سەرۆكی ولات بارزانی لەگەڵ هەموو ئەو كەسانەدا كۆبووهوه كە سەردانی كوردستانیان كردبوو ، ئەوانیش هاوڕێپەتیان دەكرد لەو

دیدارانه‌دا که له‌گه‌ل لیپرسراوه ئیسرائیلیه بالاکاندا نه‌نجامی دا ، له‌وانه دیدار له‌گه‌ل "ئه‌با ئیبان"ی وه‌زیری دهره‌وه به‌ناماده‌بونى به‌پړه‌به‌ری نوسینگه‌که‌ی که ناوی "ئیتان بن تسور" بوو ، پاشان له‌گه‌ل "لیفی ناشکۆل" سه‌رۆکی حکومت کۆبووه‌وه به ناماده‌بونى دکتۆر "یعقوب هرتسوخ" به‌پړه‌به‌ری گشتی نوسینگه‌که‌ی و "عمیت" ی سه‌رۆکی مؤساده و "حاییم لفقوف" ، به درېزایی ماوه‌که به روسی دده‌وان ، ژنه‌که‌ی ناشکۆل وه‌رگیرانی ده‌کرد له "روسی" یه‌وه بو "عبیری" ، ناشکۆل په‌یمانی دا به زیاده‌کردنی هاوکاری بو کورده‌کان وه درېژکردنی ده‌ستی یارمه‌تی بو‌یان له نه‌ته‌ومه‌که‌گرتوه‌کاندا .

هه‌روه‌ها "مۆشی ده‌یان" پېشوازی لیکرد هه‌رزوو لیکتیگه‌یشتن له‌نیوانیاندا دروست بوون دوو پیاوه‌که زۆرخالی هاوبه‌ش له نیوانیاندا هه‌بو، هه‌ردوکیان پېشتر کشتکار (هه‌لاح) بون.

له‌کو‌تایدا "دیقید جبای" هینرا پاش ئه‌وه‌ی داواى لیپورنتمان لی کرد که به‌بی ناگادارکردنه‌وه‌ی خیزانه‌که‌ی له‌مال دورمان خسته‌وه کاتیک من و ئه‌و چووینه ئه‌و ژوره‌ی که‌مسته‌فا بارزانی لی بوو، "دیقید جبای" هه‌ولنی دا پیلاره‌کانی بارزانی ماچ بکات ، به‌لام بارزانی هه‌ئسانده‌وه‌و باوه‌شیان به‌یه‌کدا کردو، به‌کول ده‌گریان ، به‌یه‌که‌وه‌ چه‌ند کاتر میتریک دانیشن و دده‌وان ، له کو‌تای دیداره‌که‌دا بارزانی پرسى "جبای" له کوئی ده‌خه‌ویت؟ کاتیک وتمان له ژوره‌که‌ی ته‌نیشته ، سوربوو له‌سه‌رنه‌وه‌ی بیبینیټ ، تا خوئی دلنیا‌بوو له‌وه‌ی که مامه‌له‌مان له‌گه‌ل "جبای" ته‌واو وه‌ک مامه‌له‌کردنه له‌گه‌ل ئه‌وا، ده‌ستی له‌سیسه‌م و چه‌زمه‌کان دا پاش ئه‌وه‌ی له هه‌مو شتیک دلنیا بو ، که‌رایه‌وه بو ژوره‌که‌ی.

له‌هه‌فته‌ی داها‌توودا بارزانی وه‌لامی هاو‌پریکه‌ی دایه‌وه که سه‌ردانی ماله‌که‌ی کرد له "ته‌به‌ریه" له‌گه‌ل ئه‌و و مندا‌له‌کانی و خیزانه‌که‌یدا نانی خوارد و دیاریه‌کی پینشکه‌ش کرد که بریتی بوو له پاکه‌تیکی سیگار خوئی پیچابونیه‌وه ، که‌عاده‌تی کورده‌کان وایه، بریاربوو که سه‌ردانی بارزانی بو ئیسرائیل به نه‌ینی به‌یلریته‌وه به‌لام "ناشکۆل" له‌وه‌ترسا که هه‌وائی سه‌ردانه‌که‌ی دزه بکات ، له‌به‌ر زۆرلایه‌ن ،

بۆيە فەرمانى دا بە ئەنجامدانى ديدار لەنيوان بارزانى سەرنوسەرانى رۆژنامە ئيسرائيليهگاندا ، مۆساد ئاھەنگىكى گەورەى بۆ بارزانى سازکرد كە ژمارمىهكى زۆر كەسايەتى ئيسرائىلى نامادەبون لەوانە : "مەناحيم بېگن" سەرۆكى حيزبى "ليكۆد" ، كەئەوسا لەپۆستى وەزىرى بۆيەزارت بوو لەحكومەتى يەكيتى نىشتمانى كە لەپاش جەنگى ۱۹۶۷ يېم هات، ھەرودھا مۆساد بانگهېشتى گۆرانىبېز "شوشنە ديمارى" كرد ، تا ئاھەنگەكە بە گۆرانىهگانى برازىنيتەوہ و پېى وترا كە ئەوميوانەى كە ئاھەنگەكە لەسەرشەرفى ئەو ساز دەكرىت خەلكى ئىرانە .

لە رېگای گەپرانەوہدا بارزانى خەرىك بوو چاوى لە پېلۆهگانى بېنەدەر كەئەم ھەمو ئۆتۆمبىلە سەربازى و تانكە رېزكراوانەى بىنين كەسوپاى ئيسرائىل دەستى كەوتبون و دەستگىرى كردبون لەجەنگى ۱۹۶۷ بە سەرۆكى ولاتى وت : ((ئيوە دەلین كە ئەم ھەمو ئۆتۆمبىلە ھىچ سوډىكىان نىە لە كاتىكدا ئىمە ھىچمان نىە)).

سەرەپاى ئەو پېشوازىە گەورەيەيى لە بارزانى گراو ئەو ھاوكارىانەى ئيسرائىل پېشكەشى كرد ، "كرۆن" و "لفكۆف" بۆ سەرۆكى مۆساد جەختيان لەوہ كەردەوہ كە پەيوەندى ئيسرائىل بە كوردەوہ روهو ھىچ ئاراستەيەكى مانادار ھەنگاو نانیت كەس پېى وانىە سوډىكى ھەبىت، بەلام سەركردايەتى سەربازى برپاى بە وتەگانى "كرۆن" و "لفكۆف" نەكرد، وە جەختيان لەوہكەردەوہ كەبەرژەوہندى كوردەگان وادەخوازىت پرۆسەيەكى سەربازى باشتر و فراونتر لەوہى كوردەگان دەيكەن ئەنجام بدرىت، دەستكرا بە ھەولدان بۆ دۆزىنەوہى كادىرىكى سىياسى ئيسرائىلى بۆ نامادەكارى كردن بۆ پرۆسەى "ئەناناس" كە ئامانج لىى ئەوہيە گورزىكى كوشندە لەھىزە عىراقىهگانى رەواندز بوەشېرنىت ، ئەوہ ھىزەى كە نزيكەى لىوايەك دەبو بە شىوہيەكى بەردەوام ھەرپەشەى لە رېگای گەياندىنى ھارىكارى بە كوردەگان لە ئىرانەوہ دەكرد، كوردەگان دەستيان كرد بە پىك ھىنانى لىوايەكى شاخاوى تازە بەناوى "ھەلگورد" .

وەزیری بەرگری (مۆشی دەیان) لە ۱۰ی ئایاری ۱۹۶۸ لەو دانێشتنە ی کە بۆ ئیپرسراوانی نوسینگە کە ی سازی کردبوو بپاری دابوو هەردوو ئەفسەری ناوبراو بنیڕیت بۆ گوردستان ، ناردنیشیان لە چوارچێوە ی ئەو رێکەوتننامە یەدا دێت کە لە سەردانە کە ی بارزانی بۆ ئیسرائیل مۆرکراون لە مانگی راپردودا .

تسوری بۆ کاتیکی کەم هاتبو هەتا "دیفیدی" بە بارزانی و سەرکردەکانی تری یاخیبونە کە بناسننیت و بۆ ئەوە ی گەشتیکی لە گەلدا بکات بە و ناوچانەدا کە تێیدا سەرپەرشتی چەند جەنگیکی کردووە. ساجی بە گوردەکانی وت: ((دیفیدی ئەفسەریکی زۆر نایابە یە کەم ئەفسەرە کە پۆستی سەرکردە ی هیزی پەرمشوتەوانی وەرگرتووە لە سوپای ئیسرائیل ، ئیوہ ناوی "ناریل شارۆن" و "رافائیل نیتان" تان وەک دوو ئەفسەری بە هیز بیستووە ، "دیفیدی" هیچی لەوان کە مەر نیە بە لگو ئەم ، میدالی پالەوانبازی بە دەست هیناوە .

"نالکن" لە رۆژانە کە یدا لە ۲۲ی ئایاردا نوسیویەتی ئەمشەو ئەفسەرە کە پلانەکانی پێشکەش بە مەلا مستەفا بارزانی دەکات.

((بارزانی لە گەل "مەسعود" و "ئیدریس" ی کۆری و "عەقراوی" و "دکتۆر مەحمود" و "شەکیب" دا هات، پاش سلاوکردن لە بە کتری نەخشەکان و الاکران ، هەموودەستیان کرد بە لیکۆلنەوہ زانیمان کە قسەکان دەربارە ی ناوچە ی رەواندزە.

"تسوری" و "دیفیدی" دەستیان بە قسە کرد ، "لفکۆف" وەرگێرانی دەکرد بۆ بارزانی ، قسەکان سەبارەت بە دروستکردنی یە کە یەکی سەربازی گەورە بوو ، بۆ داگیرکردنی ناوچە ی رەواندز)) .

((پوون بوو کە قسەکانی شیوازی نوپی کوشتاربوون، وە سەبارەت بە پراھینان و هیرش و چەک و تەقەمەنی نوئی لە پیش هەمویانەوہ چەند گەشتیک بە ناوچە کەدا بۆ کۆکردنەوہ ی زانیاری و شارەزابوون لە ناوچە کە لە پینا و پلان دانان بۆ هیرشە کە ، "دیفیدی" و "تسوری" سەرکەوتوو بوون لەوە ی کە جەویکی

گهشبینانه بدن بهکۆبونهوهکه ، و وایان له بارزانی کرد که وا ههست بکات پرۆسهکه ئاسانه و شیایوی جیبهجیکردنه، پاش تهواو بونی کۆبونهوهکه گومانی قوئی خۆم لهوهی بیستومه و بینوم تا ئیستا به"عومیران"م وت: کوردهکان ناماده نهکراون وه توانای هێرشیکێ شهپگهیی و داخراویان نیه لهدژی لیوا عیراقیهکه ، ئهو پلانهی دانراوه ، باشه بهلام تنها کهتیهیهکی راهینراوی هیزی پهپهشوتهوانی دهتوانی جی بهجیی بکات ، بهلام قسهکانم عومیرانی توپه کرد).

((بهلام لهئیسرائیل بریاردرابوو که هیچ پلانیک پهتنهکردیتهوه ئهگهر بیتههوی کوژرانی سهربازانی عیراقی و دهست بهسهراگرنتی شاری رهواندن)).

((له٢٤ی ئایار "تسوری" و "دیقیدی" لهو گهشته گهپانهوه که بۆناوچهکه نهنجامیان دابوو بههاورپیهتی "عهقراوی" ،لهکاتی نانخواردنی ئیواره گوێم بۆ قسهکانی دیقیدی گرت زۆر به کهمی باسی لهتوانا و کهفائهتی هیزه کوردیهکان دهکرد به خۆم وت : دیقیدی سالانیکێ دریزه لهدۆسیهیی خۆرههلاتی ناوهراست کاردمکات دهتوانی بهزۆر زمان بدوئ ، جگه له زمانی عهرمبی ، ئهومتا پلانیکێ سهربازی تۆکمه دادهریزیت بۆ داگیرکردنی ناوچهی رهواندوز بهلام هیچ پهپوهندیهکی هاوبهشی لهنیوان ئهونهخشهیه و یاخیبونی کوردهکاندا نیه.

جامی توپهیی خۆم لهو نامهیهدا پشت که ناردم بۆ ئیسرائیل و ویستم بیلایهنیهکی زۆری پێوهدیاریبیت ، ئهوجیاوازیه زۆرهه پرونکردهوه که لهنیوان ئهو پلانهی ئیسرائیلیهکان دایان رشتوووه و توانای جیبهجیکردنی کوردهکاندا ههیه، رای خۆم نهشاردهوه که دهبیت کوردهکان خۆیان کاروباری خۆیان بهپێوهبهرن ، و ههر خۆتیههلقورتانیکێ نیمه کارهسات دهخولمقینیت ، گومان لهوهدانیه که دهتوانین لهپێگهیی پیشکهشکردنی نامۆژگاری و راویژو تا رادهمهک هاوکاریش خزمهت بکهین ، بهلام نابیت بچینهژێر ئهو قورساییهوه تنها لهپیناو ئهوهی کهکارهکان بهئاراستهیی دلخوازی خۆماندا بیهین)).

((له ۳۰ى ئاياردا كۆمەلئىكى تر پەرستارى سەربازيان دەرچواند و پىگەياند ھەرىكە لە "ئىدرىس" و "دكتۆرمەحمود" و "شەكىب" نامادەبوون ، ئىدرىس وتارەكەى خۆى تەرخانكرد بۇ ستايشكردنى پەرستارەكان و دلسۆزيان بۇ كوردستانى نازاد، "دكتۆرمەحمود" یش ستايشى راھىنەرە نىسرائىلىيەكانى كرد كە بەباشترین شىوہ كارى خۆيان جىبەجى دەكەن، منىش وتەى خۆم تەرخان كرد ، بۇ ئەو نرخەى كە جەنگاوهرى نازادى دەبىت بىدات، پاشان دكتۆر مەحمود ھەر خويندكارىكى بەناوى خۆپەوہ بانگ كرد و بېروانامەى كۆتايى خولەكەى پى بەخشىن ، جگە لە كتيبيك كەنامادەمان كوردبوو سەبارت بەكارەكانى پەرستارى سەربازى)).

((لە۱ى حوزەيرانى ۱۹۶۸ ، چووین بۇ "دىلمان" بۇ چاوپىكەتنى "لفكۆف" و تا راي خۆمى پى بلىم سەبارت بە نەخشەكەى "تسورى" و "دىقىدى" ، بەلام "لفكۆف" پى وتەم؛ "نامەوى چارەسەرى نەخۆشەكانت بكەم بۆيە تكايە دەست لەكاروبارى من وەرمدە ،ھەول مەدە كىشەكانى من چارەسەر بكەيت" ، ئەمە واكرد بگەمە ئەو دەرمنجامەى كە "لفكۆف" ناتوانىت مەسەلەكان يەكلایى بكاتەوہو زۆر ھەستيارە سەبارت بەمەسەلە سەربازىيەكان لەوانەيە لەگەل راپەكەى مندا بىت بەلام بەناشكرا وای نەوت)).

*****

"دىقىدى" و "تسورى" بەراستى ھەوليان دەدا بۇ پلاندانان بۇ پرۆسەيەك كە عىراقىيەكان شىت بكات ، گاريان دەكرد تا پرۆسەكە ۲۰ كىلۆمەتر لەخۆبگرت ، سەرۆكى مۆساد ئەم چەند ووشەيەى بە"دىقىدى" وتبوو كەسەرپەرشتى كاروبارەكانى دەكرد، ((دەبىت پرۆسەكە گەورە و بەرفراوان بىت ، تا عىراقىيەكان لەباكورى ھەولير و زۆزگ دەرپەرنىت، تا پشت رەواندز و گەل عەل بەگ)).

عىراقىيەكان دەيانويست نەھىلن كوردەكان بەشىوہيەكى جوگرافى پىكەوہبەسراو كۆنترۆلى ئەوناوچانەبەكەن كە تيايدان ، عىراقىيەكان لە بەردەگەورەكانى چيای

باشه كه پروبه پروي سوپا په كې وهك سوپاى عيراقى بونه ته وه كه چه كدار كړدنېكى تا رادميهك لاوازي هه يه، هه روه ها نه فسه رهمكان ته نها گه مزه و گه نده ل بوون ، كورده كان به تفهنگه لوله دريژه كانيان له دورى (۸۰۰) متر ته قه يان ل ده كړدن، زور يان ل ده پيكان پاشان هير شيان ده كړده سه ريان)).

"تسورى" توشى فاير و سيكى نيوچه يى بوو، كه نازاريكى توندى توشى ريخوله كانى كړد بوو ، نه مهش ناچارى كړد به په له ناوچه كه به جي به نيئيت ، به لام ديفيدى نه فسه ريكي په ره شوته وانى ترى هينا كه با شترين نه فسه رانى په ره شوته وان بوو ، وتى: "سه ركه وتنى پر و سه ي نه نانس په يوه سته به نه فسه ريكي وهك "كي بوست" هوه كه ناوى كو نى بنه ماله ي "ميخائيل بن نارى" ه كه يه كى له سه رتايى ترين جهنگاوهرانى هيزى په ره شوته وانى په له "نه رده ن" له داى كبووه ، باوكى وهك كارمه ندى كاره بايى له و ويستگه يه ي وزه ي كارمبا كاري كړدوه كه "بنحاس روتبيرگ" له ناوچه ي "نه هرايم" دروستى كړد بوو، پاشان بوته به رپوه به ي ويستگه يه كى وزه ي كارمبا له سه ربا زه گه كانى سوپاى به ريتانى له "زمرقا" و "معان" ي نه رده ن، خيزانه كه يشى له گه ل دابوه، بوئه "ميخائيل" په كيكه له و نيسرائيليه كه مانه ي كه له نه رده ن له داى كبووه، له په نجاكانه وه "ميخائيل كي بوست" په يوه ندى كړدوه به هيزى په ره شوته وان په وه ، نه زمونيكى زور ده وله مهندى به ده ست هينا وه ، كه وهك نه زمونى "ناريل شارون" و "ديفيدى" و "مائير هار تيسون" ده نيئيت ، وميه كى له دامه زرينه رانى په كه سه رتاييه خوليه كان بووه، وه به شدارى هه مو پر و سه گانى تو له سه نده وه ي كړدوه و دوچار بريندار بووه.

پيش دهرچونى له سوپا به شدارى جهنگى ۱۹۶۵ ي كړدوه له پريره وى "المتلا" زور به سه ختى بريندار بووه ، دواى نه وه به شدارى كړدوه له پيكيه يانى هه يئيه ي نه ركان ، پاش نه وه سريه ي "هاتوچوى ليو اى ۸۰" ي دروست كړدوه سه ر كړدايه تى

كردوه له داگیرکردنی خودس دا ، وه له دیاری کردنی سنوردا له بهرزاییه کانی
جۆلان له جهنگی ۱۹۶۷ .

"دیقیدی" و "کیبۆسته" و "عهقراوی" دهستیان کرد به لیکۆلینهوهی ناوچهکه،
و سی رۆژ له ناوچهی پێکدادانی داهاوو مانهوه، نهو دوانه دهلین: ((سواری و لاخ
بوین بهلام و لاخی سییهم دوربینیکی گهورهی ههنگرتبو له "حاجی ئۆمهراڤ" هوه
رپوه رپۆژئاوا رپۆستین ، واته به ناراستهی "رپهواندوز" ، واته له ناوچهیه کدا
سوراپینهوه که ۲۰ کیلۆمتر پانی و ۲۰ کیلۆمتر دریزی بوو ، چاودیری ههموو
نهو ناوچهانه مان کرد که سوپای عێراقی ئی جیگیر بوو ، پاشان به هه مان رپگادا
گه راپینهوه بۆ حاجی ئۆمهراڤ)).

وه له ههر پێگهیهکی هیزه عێراقیهکان نهو دوانه له هه مو نهو رپگایانهیان
کۆلیوه تهوه که بۆی دهچیت، له گه ل باشترین شوین بۆ پچراندنی ته له درکاویهکان
و تیک شکاندنیا ، ته نانهت دیقیدی کاریکرد تا پلان دابنی بۆ سه رلێتیکدان له
ناوچهی پینجویڤ ، تا وابکات زۆرینهی هیزه کانی عێراق کیش بکریڤ بۆ نهوی ،
که ۲۰۰ کیلۆمتر له ناوچهی راسته قینهی جهنگه که وه دوره ، وه نهو یه که
کوردیهش دیاری کرا که نهو کاره دهکات.

"کیبۆسته" له یاده وه ریه کانی دا نوسیویهتی: ((شوانی گاهه ل چه ند هۆزیک که لهو
ناوچهیه دا نشته جیڤ به عێراقیه کانیان راکه یان دبوو که نهو گه شته لیره نه نجام
دراوه، دواتر زانیم که هیزه عێراقیهکان هه ولیان داوه دوامان بکه ون، له دوی
گه شته که بۆمان دهرکهوت ئیمه پێویستمان به نزیکهی هه زار چه گداوه تا
ناوچه که داگیر بکه ن)).

"کیبۆسته" به دریزی گه شته که نهوی له بیر بوو که پینش نهوهی له
ئیسرائیل وه بیت پئی ووترابوو : ((تا شه رگه که گهرمتر بیت له نیوان کوردمهکان و
عێراقیه کاندای بۆ ئیسرائیل باشتره ، چونکه رپگه یان ئی دمه گری لهوهی
که هیزه کانیان بنیرن به ناراسته ی ئیسرائیل و هاوکاری کردن له گه ل "نه رده نی"

و "سوریایی" ەکان لەو بوارەدا ، چونکە ئاشکرایە کە عێراقیەکان بەهیچ کلۆجیک واز لە کێلگەکانی نەوت ناھێنن بۆ کوردەکان لەناوچە کوردیەکان ھیزی گەورە دەنێرن بۆ پاراستنی).

لەرێگادا کێبۆستە ھەمی زۆری لەگەڵ ئەو پێشمەرگانەدا کردووە کە پاراستنی گەشتەکەیان لەنەستۆ بوو چاودێری کردوون کە چۆن بۆ شوینی دور و زۆر بەگرنگیەو تەقە دەکەن، و لە یەکێکیانی پرسی بوو ئەگەر فیشەکت پێ نەما چی دەکەیت، وتبوی من تەقەنگەم لە شوینیکیدا دەشارمەو پاشان رودەگەم ئەو ناوچەییە کە شەرم تێدا دەکرد وەك کشتکاریکی "جوتیاریکی" ئاسایی ، پاشان چاومرێ دەکەم تا ئۆتۆمبیلیکی "جیب"ی عێراقی دێت کە ئەفسەرەیکی تێدا بیت ، ۱۰ دیناری دەدەم فیشەکەکانی ئی دەکرم و دەگەرپمەو دەست دەکەمەو بە تەقە.

کێبۆستە ئی پرسی بوو ، بۆچی ئەفسەر؟ ، بۆ سەربازیک نەبیت؟ ، وتبوی : سەربازەکان ھەرگیز چەك و فیشەکەکانیان نافرۆشن بەلام ئەفسەرەکان دەتوانن ھەموو شتیکیان ئی بکریت.

و لەیەکی لەکاتەکانی پشودا یەکی لە پێشمەرگەکان بە "کێبۆستە"ی وتبوو سەیری ئەو بەردە دوورە بکە ، بەلام کێبۆستە ھیچی نەدیوو ، بەلام پێشمەرگەکە تەقە بپنەو ھەمی خۆی روو لە بەردەکە کردبوو ، تەقە کردبوو ، پاشان لە "کێبۆستە"ی پرسی بوو : دیت؟ ، "کێبۆستە" ش وتبوی : ھیچ نەبینی ، بەلام پێشمەرگەکە چووبو بۆلای بەردەکە و پاش چەند چرکە یەك گەرپا بوو لەگەڵ خۆیدا بان دەیەکی "سۆیسکە"ی بەدەستەو بوو ، بە تورپیەو وتبوی "ویستم لە سەری بدم کەچی نەتوانی لەجەستەم داو" ، "کێبۆستە" ش پێکەنیوو سەری سورما بوو لەو کێشێ ، بەلام ھەرزوو بۆی رون بوو کە سەرمەرای ئەو کارامەییی پێشمەرگەکان ھەیانە لە (پیکاندا) بەلام توانای سەربازیان لاوازەو راپھێنانیکی زۆر لەو زیاتریان گەرکە.

دكتور "نالكن" دهئيت: ((لهپاش ئهو گهشته بيركردنهوى ئهفسهركان زياتر مامناوهند بوو ، جگهلهوه من وام ههست دهكرد كه كوردهكان نايانهويت "رهواندز" بهشيوهيهكى گشتى داگر بكن، ئاشكرا بوو لهلام كهئهوان بيچهوانهى توانا و ئارهزوى خويان كار ناكهن)).

((بارزانى سهر لهئيواره هات باسى شهرمكاني ۱۹۶۵ى له "زوزگ" كرد لهگهئ گهشته دراماتيكيهكهى لهئيرانهوه بو يهكىتى سوڤيهت كردى لهسالى ۱۹۴۵ دهيويست وا پيشان بدات كه ئهم دو روداوه وهك يهك وان)).

((بهلام ديفيدى باسى لهداهاتو كرد، وه وتى : جياى كۆرهك ئهو ئامانج و داگر كردن و كۆنترۆليه كه ئيمه دهمانهوى و ههولئى بو ددهدين ئهمهش لهبهر دوو هوكار : يهكهم تا بتوانين بو ميبى راجيمهى لئوه بهاوين، دوهم تا نههئلين عيراقيهكان خالى چاوديرى لئى دابنين، بهلام ئامانجى دوهمان سهربازگهكهى سوپاى عيراقيه كه "خهليفان" له نزيك "گهلى عهلى بهگ" و گرديكى زور بهرزى تر كه له نزيكيهتى)).

"ديفيدى" دهئيت: كه پيشبينيهكان ئامازهيان بهوهدهدا كه شارى رهواندز ، پاش جهنگيكي توندو تيز داگردهكرئ، شهري مال بهمال يان ئهگهر كوردهكاني ئهوى پشتگيرى بارزانى بكن، دواى ئهوهى دئنيا دهبنهوه له سهركهوتنى.

له ۱۷ى ته موزى ۱۹۶۸ كودمهتايهكى نوئ له عيراق رويدا به سهركردايهتى "نهحمهه حسن بهكر" كه ژهنهراڻ و سياستهتمه دار بوو ، هاوبهش بوو لهو كودمهتايهى كه لهسالى ۱۹۵۸ رويدا ، بهلام نهيتوانى زمانىكى هاوبهش لهگهئ سهركردهى كودمهتاكه "عبدالكريم قاسم" بدؤزئتهوه، وه له شوباتى ۱۹۶۲ دهستى يارمهتى بو ئهو كودمهتايه درئژكرد كه به سهركردايهتى "عارف" ، "قاسم" يان لهناوبرد ، بهلام له تشرينى دوهمى ۱۹۶۲ عارف له ههمو ناومندهكاني هئز دورى خستهوه ، بهلام لهكوتاييدا بهمه بهستى خوئ گهئى.

"بەکرد" خۇى كىرد بەسەرۆك و سەرۆكى حكومت و سەركردهى سوپا و سەرۆكى ئەنجومەنى شۆرش و بەچنگىكى ئاسنىنەوہ كارىكر دژى ھەموو دوژمنەكانى ، ھەرۇھا دژ ھاورپكانىشى لە كودەتاكەدا ، و پتەوى و راوہستاوپەكى توندو تۆلى بەرامبەر بە دەرەوہ پىشان دا ، وە بوہ بەردىكى بنەرەتى لە جەبەھى "رەتكردنەوہ" دا كە جەبەھەك بوو و ھەئويستى توندپرەوانە و نەگۆرئ ھەبو دژ بەئيسرائيل.

كودەتا ماوہپەكى ناگربەستى دا بەكوردەكان و ماوہپەكى باش بۆ ئامادەكردنەوہو و زيادكردى ھىزەكانى ، ھەرۇھا ئومىدى ئەوہى پىدان كە سەركردهى كودەتاي نوئ مامەئەى وەكو ئەوانەى پىش خۇى نەبىت بەرامبەريان.

بەلام ئومىدەكانى بارزانى ھەرزو بەباچوون، كاتئ بىنى كە بەكر يەكئ لەنزىكەكانى "تالەبانى" كىردۆتە وەزىر لە حكومەتەكەيدا وە يارمەتى دارايى و جەكى داوتە تالەبانى خۇى ، تا رپگرى بۆ پىشمەرگە دروست بكات.

شياوى وتنە كە زۆر تىنەپەرى تا "بەكر" ھەستىكر كە تالەبانى و ھىزەكەى پالپشتى لاوازن و بارزانىش ھىچ ھۆكارىكى دەست نەكەوت تا داوا لەئيسرائىليەكان بكات واز بىنن لە پلانندان بۆ پرۆسەى "ئەناناس".

پرۆسەى كۆكردنەوہى ھەزار جەنگاوەرەكە لەھەموو ناوچەكانى كوردستانى عىراقىەوہ دەستى پىكر كە بەرەبەرە بەپئ و بەولآخ لەناوچەى كۆبونەوہكە كۆدەبونەوہ، ھەرۇھا لەھەمان كاتدا دەستكرا بەديارىكردى ۱۲۰ كورد كە سەركرديەتى پرۆسەكە بكەن ، وە نىردران بۆ ئەوہى خولپكى "ئىرانى –

ئيسرائىلى" ببىنن لەناوچەى "محمد"ى نپو خاكى ئىران دەستە ئيسرائىليەكەى خولەكە مقدمى يەدەگ "ئەلىشع شلىم" سەرپەرشتى دەكر كە يەكئ لە گەورنەفسەرانى ھىزى پەرەشوتەوانى ئيسرائىلى بوو، كە جەنگى زۆرى ئەنجام دابوو لەپرۆسەكانى تۆلەسەندنەوہدا، وە بەشداربوو لەجەنگى ۱۹۵۶ و جەنگى

۱۹۶۷ یش.

كيشەى كورد نامۇ نەبوو لاي "ئەلىشە" چۈنكە "تسورى" ھاۋرىنى نەينىيەكەى پى وتبوو ، ھەروھە زانىارى وردو درشتى لە "رافائىل نىتان" ۋەرگرتبو ، كەدمبوايە لەو ماۋەبەدا جىگەى "دېقىدى" بگرتتەۋە ۋەك سەر كوردەى ھىزى پەرەشوتەۋانى دېقىدى پى وت : كە خولەكە تايبەت كراۋە تا پلەيەك بەرزتر ببەنەۋە و ھىربىكرىن چۈن لە بەرگرىيەۋە ھىرش بەرن.

"ئەلىشە شلىم" و ھەشت ئەفسەرەكە لەباشترىن ئەفسەرانى ھىزى پىادەۋ پەرەشوتەۋانى بەفرۆكەيەكى گواستەۋە سەردانى ئىرانىان كرد ، ھەروھە فرۆكەكە پىژەيەكى زۆر چەكى تىدابوو ، كە ئىسرائىل لەجەنگى ۱۹۶۷ دەستى كەوتبون، لەتارانەۋە كۆمەنەكە رويانكردە كىلگەيەكى گەورە لە ناۋچەى ھەمەدان كە دەكەۋىتە نىزىكەى ۱۶۰ كىلۆمەتر لە رۆژناۋاى پايتەختى ئىران ، ساۋاك دەستى بەسەر ئەو كىلگەيەدا گرتبوو لەبەرئەۋەى دەكەۋىتە نىۋان چىاكانەۋە ، ۋە نامادەى كردبوو بۇ خولەكە ، دەستەى رايھىنانى ئىرانى پىكھاتبوو لە ۵ ئەفسەر بە سەرۆكايەتى عقىد "فلافن" ۋە لەو رىنمايىانەدا كە ئاراستەى "ئەلىشە" كرابون ، پى وترابوو عقىدى ناوبراو كەرامەتى خۇى لەسەروى ھەمو شتىكەۋە دادەنىت ، ۋە زۆر ھەستىارە بۇيە پىويستە زۆر رىزى لى بگرت، ۋە پى وترابوو ھەركاتىك ھەستت كرد كە خەرىكە توورە دەبىت و لەپىستى خۇى دەردەچىت ، پى بلى تو شكاىەت لەلاى "يعقوب نەمرودى" پاشكۆى سەربازى ئىسرائىل لەئىران دەكەيت ، كە لە كارىگەرىدا كارىگەرى جىگرى "شا"ى ھەيە.

بەلام چۋار ئەندامەكەى ترى دەستە ئىرانىيەكە ئەفسەر بون بەپلەى نقىب، جلۋبەرگەكانىان دەرى دەخست كە ئەمانە لە كۆماندۆى ئىرانىن ، دوان لەۋان رايھىنانىان لە ئەمىرىكا و بەرىتانىا پى كرابوو، كە "نارش" و "كۆرش" بون ، سىھەم ئەفسەرىكى توركمانى و چۋارەمىش ئەفسەرىكى بەرپۆۋەبىردن بوو، خولى سەر كوردەكان لەيەكى نابى ۱۹۶۸ دەستى پىكرد ، و ۲۵ رۆزى خىيانند، رايھىنانەكان ھەتا ئاستى سەر كوردەى "فصىل"ى لەخۇگرتبو لەۋانە رىكۆپىكى شەۋانە ،

بۇئاومىندەكانى كۆنترۆل بەكار دەھىنرئىت، داگىر كىردنى ئەو پىنگانە رىگامان بۇ خۇش دەكات بۇ ھىرشى گىشتىر.

"دېقىدى" لەگەل خۇيدا وئىنە يەكى نمونە يى يەكى لەو رەبىيانەى ھىنابوو، داواى كىرد كە نمونەى ھاوشىوھى ئەو دەروست بىرى و رەھىتان بىكەن لەسەرداگىر كىردنى ، رەھىنەرەكانىش رازى بون ، بەلام يەكى لەجەنگاومرەكان لە كاتى ھىرشەكەدا كوزرا بەھوى فىشەكىكەوہ كە لە تەنگەكەى خۇى دەرچوو، ئەمەش بووھوى دابەزاندىنى ورەى خۇىندكارەكان، واىكرد ھەندىكىان ناوچەكە بەجىبەئىن و نەگەرئىنەوہ پۇل.

ئەفسەرى پەرەشوتەوان "نەمىر كىرن" كە يەكى لە ئەفسەرانى خولەكە بوو، قوتابىيەكانى فىرى چەكى نەجولاًو دەكرد، دەئىت: ((ئاستى زىرەكەكى ماقولانەم تىدانەبىنىن، لەچەند ھۇزىكى جۇراو جۇرەوہ ھاتبون، وە بەزاراوى جۇراو جۇر دەدان، لەدورى باوەرپىنەكراوہوہ نىشانەيان دەپىكا، بەلام گۇرپىنەيان بۇ سەربازى راستەقىنە، پروسەيەكى شەونخونىى فراوان و راستەقىنەى گەرەك بوو)).
خولەكە بەئەنجامدانى مانۇرئىك بەفیشەكى زىندو كۇتايى ھات، كە ھەشت كاتزمىرى خاىاندو لايەنەكانى خولەكەى لە خۇگرتبوو ، "عزىز العقراوى" وەك مىوانى شەرەف ئامادەبوو.

*****

"دېقىدى" دەئىت: ((لەخولەكەى "ھەمەدان"ى ئىراندا لەوہ تىگەشىتم كە توانايان زۇر نزمە ، رەبىايەكەمان دەروست كىرد و رەمان ھىتان كە تىكى بىشكىن، خىستماننە بەر بۇمبارائى چەكى قورس ، كە ھەفتا بۇ ھەشتا مەتر لىيانەوہ دور بوو، ھەستەم كىرد كە زۇر دەترسن بەتايىبەت كاتىك يەكىكىان كوزراو ، ئەوئىرتىان پارچەيەكى بەركەوت، ئەمە يەكەم جارىان بوو لەژىياناندا مانۇرى لەو شىوھى بەكەن، شەرپەكەرى باش بە پىي پىوہرەكانى من ئەو سەربازىيە كە عەقلى ناوہستىت لە چىركەساتە سەخت و يەكلایكەرەوہكاندا ، ئەمە لە سەربازى

ئیسرائیلی دا دەبینین، بەلام لەناو کوردەکاندا لەژمارەیهکی ئیجگار کەمدا نەبیت
ئەو سیفەتەم نەدەدی)).

دیفیدی دەئیت: ((راھینان ئامادەکاری بوو بۆجەنگ ، چەک و تەقەمەنی
لەئێرانەو زۆر بەخاوی دەهات کە گومانی لا دروست کردم سەبارەت بەنیازی
ئێرانیهکان ، وای ئێکردم کە پێم وابیت ئێرانیهکان حەزناکەن پرۆسەکە
جێبەجێ بکەن، ئارەزووم دەکرد لەو خستە زەمەنیەدا کەدامان نابوو کارەکە
یەکلا بکەینەو، بۆیە لەماوەی ئامادەکاریدا ، چوار جار سەفەری ئیسرائیلیم کرد،
راھینانەکان بەردەوام بون، جەنگاوەرەکان لەنزیک "دیلمان" کۆبۆبونەو)).

خاوخلیچکی ئێرانیهکان گومانی لای دیفیدی دروست کرد ، بۆیە سەردانی تارانێ
کرد ، تا ھۆکارەکان بزانی ، پێکەوت وابو لەوکاتەدا "ئەبا ئیبان"ی وەزیری
دەرەو سەردانی تارانێ کردبوو، لەگەڵ (شا) کۆبۆبوو و دۆسیە پرۆسە
نابراوی باس کردبوو، شا وتبوی : ((با جێبەجێ بکەین من پشتگیری لەو
پرۆسە دەکەم)).

دیفیدی لەگەڵ "ناسیری" سەرۆکی ساواکدا کۆبۆو، پاشان چەک و تەقەمەنی
لەئێرانەو ھەڵدەرژا بۆ کوردستان، رێژەیهکی دیاریکراو لە چەک تەقەمەنی
داواکراو کە ئەوان ناردیان، بەلام نامیری تەقینەو ھیان نەناردبوو، چونکە
دیفیدی بیری چووبوو داوای بکات ، پێی وابو ئاسایە ، دیفیدی لەگەشتەکانیدا
بۆ ئیسرائیل بە "عمیت" و "مۆشی"ی وتبو کە لە توانیدا ھەیه پرۆسەکە جێ
بەجێ بکەن، بەلام "دەیان" دودل و سارد بوو، وتبوی: ((باشە مادەم ئێو
بەپارتان داوێ منیش پازیم لێی ، بەرپار وابوو کە ئەرکی سەرکردایەتی کردنی
یاخیبوو کوردەکان بسپێردریت بە

"عزیز العقراوی" کە زۆریە ھۆکارەکانی ڕاگەیاندن پێیان وابوو زۆر لەو دەورە
کە سەرکردە یاخیبووکان بکات ، بەئێوە ئەو ژەنەرالیکی نمونەیی سوپایەکی
مۆدێرنە.

"دیقیدی" ههستی نهوهی لادروست بووبوو ، که "عهقراوی" سههرمراي توانا سهربازیهکانی جینگهی متمانهی کوردهکان نیه، چونکه بیریان بوو که پیشتر خزمهتی عیراقیهکانی دهکرد، پاشان خیانهتی لێ کردن و هاته نیو یاخیوانهوه، کئێ گرهنتی نهوهیان بوو دهکات که ئهمجاره خیانهت له رۆلهکانی گهلهکهی ناکات، جگه لهوه کوردهکان نارازی بون لهوهی که بوچی خیزانی "عهقراوی" لهو ناوچانه دانانیشیت که نهوان کۆنترۆلیان به سههیدا دهشکیت ، ههچهنده دهمیانزانی که نهو خیزانه روبهروی مردن دهبیتهوه له "عهقره".

"دیقیدی" دهلیت : ((خۆشهویستی یان رق ههراکامیان بیته "عهقراوی" تاکه کهس بوو ، که پیلانی هیرش و پیکدادان حالی دهبوو)).

کرۆن دواي ۲۸ ساله دهلیت: ((دیقیدی و عقراوی ههولئێ زۆریان دا بوو نامادهکردنی پرۆسهکه ، له نهخشهکان راما و رینگاکانیان نامادهکرد لهگهله خشتهی هاوکاریهکان و ژمارهی بۆمهکان گهیشتن بهنامادهکردنی خشتهی پر لهچهک و تهقهمهنی زۆر ، گران بوو مشتومر لهگهله دیقیدی بکهن لهبهرنهوهی کابرایهکی سهربازی لیزان بوو، توپزینهوهی تهواوی لهپیلانهکان دهکرد، کاریدهکرد تا چهک وتهقهمهنیهکان گرنهتی سههرکهوتنی ئههرکهکهی بکهن)).

"لفکۆف"یش دهلیت: ((نامانجی پرۆسهکه نهوهبوو حکومهتی ناوهندی ناچار بکات دان بنیته به کوردهکاندا وهک هیزیک که هیج بواریک نیه جگه لهوهلامدانهوهی داخوازیهکانی و پیدانی مافی ئوتۆنۆمی ، نیازی من ههر له چرکهساتی یهکهمهوه نهوه بووه، که ئهوکاره بکهم که له بهرژهوهندی نهواندایه)).

*****

عیراقیهکان هاتنهوه ئارهزوی خۆیان پیشاندا بوو گهیشتنه ریکهوتن لهگهله کوردهکان ئهمهش ئومیدی نهوهی لهلای کوردهکان دروست کرد که لهوانهیه سههرکردایهتی نوێی عیراق لهئهوانهی پیش خۆی جیاواز بیته ، لهوانهیه نهو

رېنماييەکان لەسەرکردايەتی ئيسراييلهوه داوايان دەکرد ، جيگيرکردنی عيراقيهکان بهرامبەر کوردهکان بهردهوام بێت ، بهمهش تيروانيني ئيسرائيل رېگهدهگرئ له دروستکردنی جهبهيهکی عهربي لهپۆژههلاتهوه ، بارزانی زۆر چهزی دەکرد کهگورزی گورچکې لهعيراقيهکان بوهشينيټ، "لۆنشی" کهپياويکی زيرهک بوو، ئەوهی بۆ "ديقيدی" رونکردهوه که ناوی نابو "بیردۆزی مانهوه" که بارزانی پهیرهوی دهکات، ((بارزانی کاریک ناکات کهخهونی گهيشنی بهنۆتۆنۆمی له لایهن عيراقيهکانهوه به ههرشيويهک بێت لهدهست بدات، ناخوازیت بارودۆخهکه بگاتهئاستیک کهحکومهتی عيراقی هینده پهست بکات ، که ههمو سوپاکهی بچولينيټ بۆ پاکتاوکردنی کوردهکان ، بهتايهت که ئەو لهوه دئنيا نهبوو که نایا هازیکاری دهرهکی بهردهوام ئەبيټ یان نا)).

تاکهسنوری کراوه لهبهردهم کوردهکاندا ئيران بوو، بارزانی لهوهدهترسا که له چرکهساتیکدا ئيرانيهکان دهستی ئی بهربدن ، وه خۆی بهتهنیا له بهرامبەر دوژمنه عيراقيهکاندا ببينيتهوه ، کاتيک چرکهساته يهکلاکه رهوهکه هات ، "ديقيدی" سهپاندی بهسەر بارزانیدا که بههيمنی وتی: ((ئيسټا کاتی ئەوهيه که رازی بون له "شا" وهريگريت)).

"لفکۆف" که لهگۆبونهوهکه نامادهبوه دهليټ:
 ((وهلامی بارزانی وهلامیکی پۆژههلاتی هيلبازانه بوو ، ئەو دهيزانی که ئيرانيهکان خوازیاری له قالبدانی عيراقيهکانن ، بهلام نایانهوی که بهپراديهکی هينده گهوره توپهريان بکهن)).

"تسوری ساجی" دهليټ: ((کوردهکان شتهکانيان به نيوهنارهزو "نابهدلی" دهکرد، بيرگرندنهوهی تايهت بهخۆيان ههبوو، ئيمهش هيچ شتيکمان بهسهردا نهدهسهپاندن ، بهلکو راپويزمان پی ددان لهسەر ئەو کارهی دهیان خواست بيکهن بهباشترين شيوه ، سهرهپای نهوهههريگيز بيرم لهپرزگارکردنی کوردستان لهژيرنيری عيراقيهکان نهکردۆتهوه، جگه لهوه من ئەوهم بهمهحال دهزانی)).

لەئەیلوی ۱۹۶۸ دا پلانی "ئەنناس" بۇ ھەمیشە مرد، کاتیک پرسیار لە "دیشیدی" کرا سەبارەت بەھۆکاری ئەو وەتی: ((وەلامیکی روونم پێ نیه ، لەوانە یە ھۆکارەکە بۇ خودی بارزانی بگەریتەو، گەلەکە ی بەیەکەو کۆک نەبون ، لەچەند ھۆزیک پیکھاتبون بەیەکەو شەریان بوو، بارزانی دیارترین سەرکردە ی گەلەکە ی بوو، بەلام نەیتوانی کۆیان بکاتەو ، بە تەنھا وەک سەرۆک ھۆزیک مایەو ، بۆیە گران بوو بۇ ئەو کە نەخشە یەکی وەک ئەنناس قبول بکات، بەپراستی من پێم وا نیه ھەستی بەپەشیمانی کردبیت کە نەخشە کە ی قبول نەکرد)).

ھەر زوو بارزانی ئومیدەکانی بەحکومەتی نوێی عێراق بەباچوو، ئەو یاسا ی کاتیە ی کە حکومەتی عێراقی لە ۲۳ ی ئەیلوی ۱۹۶۸ رایگە یاند نە دوور نەنزیک مافی ئۆتۆنۆمی بۇ کوردەکانی تیا نەبوو، بەلام "عبدالرحمن البزاز" کە نوینەری ریکەوتن بوو سالی ۱۹۷۰ دەستگیر کراو بۇ ھەمیشە ونبوو.

*****

"مائیر عمیت" کە یەکی لەتوندترین لایەنگرانی ھاریکاری کوردەکان دادەنریت لە ئەیلوی ۱۹۶۸ دا کارەکە ی وەک سەرۆکی مۆساد کۆتایی ھات، لیوای یەدەک "زەمفی زامیر" جینگە ی ئەو ی گرتەو.

لە ۹ ی کانونی یەکەمی ۱۹۶۸ "حردان عبدالفاخر التکریتی" جیگری سەرۆکی حکومەت و وەزیری بەرگری بارزانی بەو تۆمەتبار کرد کە ھاوکاری ئیران دەکات و چەکی لەئیسرائیل وەرگرتو ، گومانی تیدا نیه تکریتی کاتیک ئەو تۆمەتانە ی دایە پال بارزانی خۆی نەیدەزانی کە لەکارەکە ی لادەبرئ لە تشرینی یەکەمی ۱۹۷۰ پاشان بە فەرمانیک لە بەغدادەو لە نازاری ۱۹۷۱ لە کویت دەگوژریت.

بارزانی زۆر بەتوندی وەلامی ئەوتۆمەتانهی دایەوه ، عێراقی بە هەولدان بۆ لەناوبردنی گەلی کورد تۆمەتبار کرد، ڕوی کردە نەتەوه یەگگرتووەکان داوای لەسکرتیڕهکەیی کرد بەپەله تەداخول بکات لەبەرژەوهندی گەلی کورد.

لە ۲۶ی شوباتی ۱۹۶۹ "لیفی ناشکۆل" کۆچی دوایی کرد، بارزانی کورەکانی سەرەخۆشیان لە "لفکۆف" کرد و داوایان لێ کرد پرسینامەیی ئەوان بگەیهنیتە ئیسرائیل ، چونکە دەیانزانی بە بێ "ناشکۆل" بڕیار لە ئیسرائیل دا نەدەدرا ، بەدریژکردنی دەستی هاوکاری بۆ کورد.

لەدوای ناشکۆل "گۆلدا مائیر" دەسەلاتی گرتەدەست کە ئەویش بەردەوام بوو لەسەر سیاسەتەکانی ناشکۆل لەهاریکاری کوردەکان.

"کرۆن" دەلیت : ((بارزانی برۆای بەوه کردبوو، کە داهاو بەردەوامی یاخیبۆنەکەیی کورد بەندە بەدانپیانانی ئەمەریکاوه پێی ، تەنھا ئیسرائیل دەتوانیت وابکات ئەمەریکا بەو ئاراستەیهدا بەریت ، و وابکات باوهر بەگرنگی کورد بۆ ڕۆژئاوا بەینیت ، گومان لەوهدا نیه کە ئەودانپیانانە وادەکەن کەئێرانیهکان سڕوشتی مامەئە کردنیان لەگەئیدا ب شیۆهیهکی بنەرەتی بگۆرن)).

بهشی نۆزدههم / كوردەكان گورز له دامەزراوه نەوتیەكان دەوشینن

له‌ای نازاری ۱۹۶۹ ناگر له‌پالۆگه‌ی نەوتی که‌رکوک به‌رزبووه که به‌یه‌کی گه‌وره‌ترین دامەزراوه نەوتیەکانی عێراق دادەنرێت ، پاش دو‌رۆژ که‌نالەکانی راگه‌یانندی نیۆده‌ولەتی بلۆیان کردوه که کوردەکان پرۆسه‌یه‌کی تیکدمرانه‌یان له‌کارگه‌یه‌کی نەوت له‌باکوری عێراق نەنجام دا، گومان له‌وه‌دا نی‌یه که وردی پرۆسه‌که ده‌لالەت له‌شاره‌زایی و پیلاندانانی باش ده‌کات.

رۆژنامه‌ی "ده‌یلی ته‌له‌گراف"ی به‌ریتانی له‌ژماره‌ی ۱۱ی نازاری ۱۹۶۹ بلۆیکردوه که عێراقیه‌کان له‌و‌پروایه‌دان که ئیسرائیلیه‌کان نه‌و کاره‌یان نه‌نجامداوه ، شیایو باسکردنه‌ تا‌هه ئیسرائیلیه‌ک تیوه‌گلابوو له‌م پرۆسه تیکدمرانه‌یه‌دا که به‌شیوه‌یه‌کی راسته‌وخۆ له‌چرکه‌ساتی جێبه‌جێکردنی پرۆسه‌که‌دا له‌ کوردستان نه‌بوو به‌لکو له "کیبۆتسه" "دجانی - نه" بوو له ئیسرائیل و له‌ریگه‌ی نه‌و راپۆرتانه‌وه که به‌ده‌ستیان گه‌یشته‌بو بۆیان دهرکه‌وتبو که پرۆسه‌ی "ئه‌لیکسه‌ندەر" ناویکی خوازراوه بۆ پرۆسه‌که وه‌ک خۆی جێبه‌جێ کراوه.

نه‌و ئیسرائیلیه‌ ناوی "ئیسحاق عبادی" بوو ئه‌فسه‌ر بوو به‌ پله‌ی رانیید له‌یه‌که‌ی یه‌ده‌گی سه‌ر به‌هیزی په‌رەشوته‌وانی وه‌ک خواستن له‌لایه‌ن مۆساده‌وه ره‌وانه‌ی کوردستان کرا، "عبادی" که هه‌موان به‌ نازناوی "ئه‌ینی" بانگیان ده‌کرد له‌ سوریا له‌دایکبه‌ زۆر به‌باشی به‌زمانی عه‌ره‌بی ده‌دا ، له‌ ریگه‌ی نه‌و فه‌رمانه‌وه که له "ته‌ل نه‌بیب" پێیکرابوو پێیوترابوو که ده‌چیت بۆ باشترکردنی ژێرخان له‌کوردستان ، که‌چاکسازیه‌کان بریتی ده‌بن له‌راهینانی چه‌ند "فصیل" یکی کوردەکان له‌سه‌ر داگیرکردنی پێگه‌ توندو تۆله‌کان و باشترکردنی راهینان له‌سه‌ر کۆمه‌لێک جووری چه‌ک و دروستکردنی چوارچیوه‌ی شه‌رکردنی نوێ له‌جیگه‌ی چوارچیوه‌ کلاسیکیه‌کان ، وه‌ چاره‌سه‌ر کردنی کۆگاکانی چه‌ک و ته‌قه‌مه‌نی و توێژینه‌وه له‌ هۆکاره‌کانی به‌رگری دژی ه‌رۆکه‌کان و راپوێژکاری له‌بواری ئابوری و کشتوکالی.

باش گەيشتنى بەكوردستان لە ۱۹۶۸ بۆي دەركەوت كەواقعی
حالی كوردستان رېگرە لەجیبەجیكردى نەركەكەي ، وە ئەو "كەتیبەيە"ی كە
پيويست بوو راهینانی پي بكات لە "مۆلەت" دا بون، ماوەیەکی زۆریشی پیدەچیت
تا كەتیبەي جیگرەومیان دین ، جگە لەو زستانەكەي سەخت بوو ، بەفر
بەرزاییەکی زۆری بەسەریەكدا كەوتبوو ، پيشمەرگەكان جل و بەرگی پيويستیان
بۆ رۆبەرپووبونەووی ئەو بارودۆخە نەبوو و سەبارەت بەراویزكاری كشتوكالیش
عبادی هەستی كرد كە كوردەكان شتیکی ئەوتۆ لەبارەییەو نازانن ، وە ئەگەر
بیشیكات وەك خۆی نرخ و بەهای پینادەن.

وە لەمیانەي بەسەرگردنەویدا بۆ چەك و تەقەمەنی هەستی كرد بریکی زۆر
چەك و تەقەمەنی و تۆپخانە و دژەتانکی لییه ، وە بری تەواو لەچەکی سوک بۆ
ئەنجامدانی یەكەم پیکهینان، بەلام كەم هینانیکي زۆر ترسناك هەيە لەتەقەمەنی
دژمفرۆكەدا ، بەلام بارودۆخی كۆگاكان زۆرخراپ بوو، هیچ گرنگیەکی ئەوتۆی پی
نەدەدرا، هەولیدا كوردەكان رازی بكات كەكۆگردنەومیەکی باش لە كۆگاكاندا
زۆرگرنگە و ئەو هیرشەي كەفرۆكە عیراقیەكان كریانە سەریان بەهەل وەرگرت
تا پینان بلیت كەكەمترین هەلگرتن و خەزنگردن ئەوێە كە دەبیت حەشارگە
سروشتیە پارێزراوەكان بە كار بەینرین.

لەكانونی یەكەمی ۱۹۶۸ دكتوری سەربازی ئیسرائیلی "ئەلكسەندەر بریشمان"
گەيشتە كوردستان كەپیشتر وەك ئەفسەر لەلیوای جۆلان و پەرمشوتەوانی كاری
كردبوو.

"بریشمان" لەیەكی لەنامەكانیدا بۆ خیزانەكەي باسی لە "سامی" كردو، كە
"محمد محمود عبدالرحمن" ەو بە یەكی لەنزیكەكانی بارزانی دادەنریت
بەجۆریك وەك كورپی بییت ، سامی زمانی فەرمەنسی لە "بریشمان" ەو فیر بوو ،
سامی پەردەي لەسەر ئەو هەلدايەو بۆ عبادی كە سەرگردایەتی یاخیبوان برپاری
داوە گورز لەدامەزرادە نەوتیەكان بوەشینییت، ئەمەش بۆ سی ھۆكار دەگەریتەوہ:-

*دروست کردنی هه‌ره‌شه بۆ سه‌ر خاوه‌ن پشکه‌کان له کۆمپانیای نه‌وت ، تا ناچاران بکات پاره بۆکۆرده‌کان بنێرن، بۆ به‌رده‌وامی دان به شه‌ره‌که‌یان له‌هاهاتودا تا رینگه له‌تیکدانی کارگه‌کان بگرن.

*لاوازکردنی ئابوری عێراق ئەمەش دەبێتە‌هۆی لاوازکردنی فشاری سه‌ربازی عێراقی له‌سه‌ر کورد.

*دروستکردنی ده‌نگدانه‌وه‌ی فراوان له‌سه‌ر کێشه‌ی کورد له‌ رای گشتی جیهاندا. عبادی سه‌بارهت به نه‌خشه‌که زانیاری به‌به‌رپرسیانی ئیسرائیلی راگه‌یاند ، پێشنیاریکرد که پشتگیری ئی بکریت، پێشتر نه‌و بیره‌که‌یه چه‌ند جارێک خرابووهروو له گه‌فتوگۆی کۆرده‌کان و راویژکاره ئیسرائیلیه‌کاندا ، به‌لام ئیستا نه‌و نه‌خشه‌یه بوه کاریک که گیرانه‌وه‌ی نیه.

له ٦ کانونی یه‌که‌می ١٩٦٨ له دانیشتنی هه‌فتانه‌ی وه‌زیری به‌رگری دا خرایه‌پروو ریکه‌وتن له‌سه‌ر پاره‌که‌ی "موشی ده‌یان" : ((تویژینه‌وه له ئیمکانیه‌تی گه‌یشتن به‌هاوکاری جێبه‌جێکردنی له‌گه‌ڵ کۆرده‌کان ئاشکرایه که‌مه‌حال بوو ئەم بیره‌که‌یه ، به‌بێ رازیبوونی ئیرانیه‌کان جێبه‌جێبکرایه ، بۆ ئەم مه‌به‌سته "زامیر"ی سه‌رۆکی مۆساد و "ه‌رۆبن" له کانونی یه‌که‌می ١٩٦٨ روویانکرده تاران ده‌ستیانکرد به گه‌فتوگۆکردن له‌سه‌ر دۆسیه‌که به ناماده‌بونی کرۆن ، و هاوڕیکانیان له ساواک.

ئیرانیه‌کان هه‌تا نه‌وکاته رینگریان ده‌کرد له‌وه‌ی دۆسیه‌ی نه‌وت و دامه‌زراره نه‌وتیه‌کان بجه‌نه نیو ناکوکیه‌کانه‌وه ، چونکه ده‌ترسان له‌به‌رامبه‌ردا عێراق گورزی هاوشیوه له‌دامه‌زراره نه‌وتیه‌کانی ئیران بدات له "خوزستان" ، به‌لام ئیستا رازی بون به‌پیلانه‌که ، "زامیر" و "ه‌رۆبن" ، گلۆپی سه‌وزی ئیرانیه‌کانیان له‌گه‌ڵ خۆیاندا هه‌لگرت بۆ کوردستان، له ٢٠ کانونی یه‌که‌می ١٩٦٨ دۆسیه‌که جاریکی تر له‌نوسینگه‌ی وه‌زیری به‌رگری خرایه‌پروو ، پاشان له‌گه‌ڵ سه‌رۆکی مۆساد تاوتوێ کرا ، و نامانجی په‌رۆسه‌که دیاریکرا به‌وه‌ی که‌زۆرتین زیان بگه‌یه‌نرێ به‌دامه‌زراره نه‌وتیه عێراقیه‌کان.

"عبادی" دەپويست لەگەن "سامى" دا گەشتيک بکات بۆ تەواوکردنى وردەکارىه داواکراوهکانى پرۆسەکە بەلام ئەو دەبوو لە داواو بىت ، چونکە "سامى" لەگەن "دوو" کەسدا دەهات کە نەدەبوو بەيونى "عبادى" بزنان، ئەو سىانە چونه ناوچەى نامانجەکە بەلام تەنها لە دوورمەو چاودىريان دەکرد، ئەوزانىاربانەى کەهینابويان بەس نەبوو ، و لەپاش گەشتى دوهمى ليکۆلینەوه کە "سامى" کردى ، عبادى لەخەيالى خۆيدا وينەى نامانجى دەکيشا کە دەبى بەوردى گورزيان ئى بوەشيني، ناوچەى دەرکردن و پالاوتنى سەرمتايى نەوتەخواوەکە و ناوچەى نەوتى پاليوراو ، بۆشى رۆن بوەوه کە ناتوانيت رەشاشەکانى چەکەکانى لە دورى ۵۲۵۰مەتر نزیکتر دابنيت ، سى راجيمەى کاتيوشا کە تەنها يەکجار بەکاردهات وه بە کارمبا دەتوانرا کاريان پى بکريت، هيزى ئەندازيارى چەکەمەنى ئيسرائيل ئەو جۆرە موشەکانەى پەرە پيدابو لەسەرداواى تايبەتى مۇساد، وه ئەو جۆرە کاتيوشايە لە کوردستان تاقى کرايەوه، عبادى دەئى : ((راجيمەکان لەپاش هاويشتنى موشەکەکانەوه بون بەلام هەلدانى دووهم سەرکەوتو بوو نامانجى پيکا، بەلام عبادى پى باش بوو چەکيکى تر بەکاربهينيت کە زياتر متمانەو وردترە لەبەکارهينانى دا ، ئەويش تۆپهاويژى جيگر لەعەيارى ۱۰۶ ملم کە بەرهمى يەکيتى سۆفیهتە، کە وهک دژەتانک بۆ هەلدانى راستەوخۆ بەکارديت تا دورى ۱۲۵۰ وه راجيمەى جۆرى ۱۲۰ ملم کە دوریەکەى دەگاتە ۴۵۰۰ تا ۶۵۰۰ مەتر ، عبادى داواى کرد ئيسرائيل بۆمبى تايبەت بۆ ئەو راجيمە و تۆپهاويژانەى بۆبنيريت و دەستبەجۆ بۆى نيردرا.

عبادى برياريدا کە تۆپهاويژە جيگرەکان بەئاراستەى ناراستەوخۆى بەکاربهينيت ، بەئاراستەيهکى پلەبەند تادوریهکەى زياد بکات بە دورى خوازراو ، هەلسابوو بەبەکارهينانى لە گۆرهمپانى راهينانى کوردهکاندا هەتا گوشەى گونجاوى هەلدانەکەى دۆزیهوه بۆ بەکارهينانى تۆپهاويژەکە ، ئەوکات پەيوەندى بە بەرپرسەکانيهو کردو وتى: کە ئامادەيه بۆ جى بەجى کردنى پرۆسەکە ، بەلام

ئەوانەى كە دودل بون لەو ئەفسەرىكى تريان نارد بۆلای عبادى تا دئنيا بېنەو
لە ئامادەكارى پرۆسەكە بۆ ئەم مەبەستە "ئەمىر كۆرن" ھەلبۇزىردا كەروپكرده
كوردستان و لەگەل عبادى ئەزمونى تەقاندنى تۆپھاوئىزەكەى تاقى كردهو لەسەر
ئەوبەرمىلە بەنزىنانەى كەبرابوونە دوورى ديارىكراو ودانرابون ، بىنى كە
دەتەقنەو ، كۆرن پەيوەندى كرد بەبەرپىرسانىەو لە مۆساد و لە سەرگەوتنى
ئەزمونەكە ئاگادارى كردنەو.

"عبادى" و "كۆرن" زانىان كە ناتوانن ھاوئىپىتەى ھىزى جىبەجىكار بكن بۆ
ناوچەى ئامانچ بۆيە سوريون لەسەرنەوہى كە باشترىن جىگا ديارى بكن بۆ
تۆپھاوئىزەگان بۆنەمەش پشتيان بە نەخشەيەكى سۆفىتەى نوئ دەبەست.

پرۆسەى "ئەلكسەندەر" پىويستى بە ۱۵۰ جەنگاوەر ھەبوو تا لە بوارى پاسەوانىدا
كارى تىدا بكن ھەروەھا بۆدانانى بەرەست لەسەر رىڭگان و گواستەوہو
بەكارخستن، بەلام پرۆسەى پىكان و نىشانەگرتن ، گروپىكى زۆر باش و كارامەى
پىويست بوو ، دەرگەوت كە ۲۵ جەنگاوەر لەوانە كەخولەكەى "ھەمەدان"يان
بىنىبوو لە ھاوئىنى ۱۹۶۸ دەستيان كرد بەكردنەوہى خولىك بۆ ئەو جەنگاوەرانە
بۆ راھىنان و ژياندنەوہى زانىارىەكانيان ، لە كۆتايى خولەكە عبادى ئەو
دەرنجامەى دەستگەوت كە ئەو گروپە ناتوانن سەرگەوتوو بن لەكارەكەيان تەنھا
لە ھالەتەكدا نەبىت كە كارەكە پىويستى بە تەگبىر و بىر كردنەوہ نەبىت ،
لە ھالەتەكدا كە گرتىك رويدا ، بۆيە ئىسرائىل ئامىرى پىوانەكارى ھىناو بە
لولى تۆپھاوئىزەكانەوہ جىگىرى كردن، و لەپىشەوہ گۆشەكانى ديارىكردن، بەبى
ئەوہى ھىچ تواناى گۆرانكارى تىدا ھەبىت، پاشان روپكرده ناوچەكە دوو مېخى
چەقاند، تا ھەر تۆپھاوئىز لەوئ نىشتەجى بن ، يەكەم بۆ ئامازە كردنى بۆ
ئامانچەكە ، مېخى دووم بۆ ديارى كردنى ئەو شوئىنەى كەدەبى پىيەكانى
تۆپھاوئىزەكەى لى دابىرى.

ھىچ لەجەنگاۋەرە كوردەكان ، ھۆكاری ئەو راھىنانە چروپەرى نەدەزانی جگە لە "سامى" ۋە پرۇسەى ديارىكىردنى شوئىنى تۆپھاۋىز و پراجىمەكان پرۇسەى گواستەنەھەمیان لەسەرپشتى ۋاڭخەكان نامۇ بوو بەلايانەۋە بەلام پشتيان بە سامى بەستبوو، "كىرن" لىنۆرىنەكانى خۆى تەواوكردو گەرايەۋە بۇ ئىسرائىل ھىچ گومانى نەبوو لەپىۋىستى پرۇسەكە.

دەئىت: ((بۆيەكەم جار لەزىانمدا ئەوھم دىت كە پىي دەئىن "لە ناو بردنى گەئىك" فرۆكە عىراھىيەكان بەبى ۋەستان بۆمبارانى كوردەكانىان دەمكرد ، ناتوانرئىت ژمارەى پىكراۋەكانىان ديارى بكرئىت، ئەوان كىلگەو مالەكانى كوردەكانىان پوخاندبوو، ۋە سوتاندبوو، ۋەك ئەۋەى ھاۋلاتى ۋاڭتىكى دوژمن (بن)).

*****

رېگای نامانجەكە دورو درئز و پىاۋپىچ بون ، گەشتن بە شوئىنەكە سى ھەفتەى خاياند، جەنگاۋەران و ۋاڭخەكانىان تەنھا لە كاتزمىرەكانى شەۋدا ھاتوچۆيان دەمكرد ، تا رېنگربن لە دۆزىنەۋەيان و رۋبەرۋوبونەۋەى فرۆكەكان ، ھەرواڭخىك سندوقىكى تەقەمەنى بەكئىشى ۵۰ كىلۇ ھەلگرتبوو ، و لەھەندى رىچكۆلەى سەختدا ، جەنگاۋەرهكان ناچار دەمبون سندوقەكان بە پشتى خۆيان ھەلگرن، ئەمە جگە لەۋەى كە دەبوو يەكئى لەو رۋبارانە بېرن كە تىكەئى "دېجلە" دەبئىت و ناۋى، "زىي بچوك"ە، ھەمو سەختى و گرافتەكان لەپىشەۋە حسابى بۇ كرابوو بۆيە ، بېراردرا جەنگاۋەرهكان بەپارە قەرمبوو بكرئىنەۋە، لەھەندى لەو رىچكۆلە سەختانە.

جەنگاۋەران بەكۆلەكانىانەۋە گەشتنە نامانجەكە، ۋە تۆپھاۋىزەكانىان بەو پىۋەرەى كە "عبادى" وتبوى دانا، لە ۱۵ شوياتى ۱۹۶۹ دا كاتىك ھەموشتىك نامادە بوو بۇ كار ، "عبادى" بېريارى دا بگەرىتەۋە ئىسرائىل بەر لەگەرانەۋەشى

ئەو پىشە تاشى كە لەكوردستان ھېشتبويەو ، كە وای كرىبو كوردمکان ناوی بنین "ئەبو پىشە" .

لە ۱۵ى ئازارى ۱۹۶۹ كەنالىھانى راگەياندن ھەوالى بۆمبارانى دامەزراوہ نەوتیھەکانى كەركوكى بلاو كردهو ، پاشان ئەو ھەوالە بىسترا كە كۆمپانىيە نەوتى عىراقى بلاوى كردهو كە تىيدا ھاتبوو ۱۰ يەكە لەكۆى ۱۲ يەكە تايبەت بەجياكرنەوہى گۆگرد لە يەك تىكشكىتراون كەھەموو نەوتى گوستراوہ بۆ بەندەرى "بانياس"ى سوريا و بەندەرى "تەرابلوس" لەلوبنان دەگرتەوہ، و پىيدا تىپەر دەبن ، كەئەمەش بوہ ھۆى دابەزاندى بەرھەم ھىنانى نەوت بەرپژەى ۷۰٪ .

ھۆكارمەكانى راگەياندن بلاويان كردهو كەدامەزراوہكان بە تۆپھاوئىز بۆمباران كراون لەكوردەكانىش بترازى كەسى تر لە ناوچەكەدا تۆپھاوئىزى نىہ .

*****

لە ئايارى ۱۹۶۹ دا واتە پاش نزيكەى دە ھەفتە لە پڕۆژمە رۆژنامەى "سەندەى تايمز" راپۆرتىكى وردى بەئىمزى "جۇن كىل براكن" كەپروژنامەنوسىكى بەرىتانى ناودار بوو بلاوكردهو كە چاوپىكەوتنىك بوو لەگەل "سامى" سەبارەت بەپروژسەكە ئەنجامى دابوو، بەلام سامى ئەو رۆلەى كە "عبادى" لە پروژسەكەدا پىي ھەستابوو شارەبويەو ، لە ۲۶ى كانونى يەكەمدا .

"كىلبراكن" نوسىبوى : ((سامى لەگەل دوو لەپياومەكانى گەشتىكيان لەناوچەكەدا كەرد بە جلوبەرگى شوانەوہ ، چوار رۆژ بەسەرپشتى ولاخەكانيانەوہ رىنگيان بىرى تا گەشتە ناوچەى كەركوك، كاتىك گەراپەوہ بۆ كوردستان يەكەمەكى ھىرش بىردىيان لە ۲۰۰ سەرباز دروستكرد ، ھەمويان لەو خۆبەخشانە بون، كە رايەناتى تايبەتيان ئەنجام دابوو، لەوماومىيەدا سامى سەرقال بوو بەچارەسەركردنى كىشەيەكى گران كەتايبەت بوو بەگواستەنەوہى نامادەكارىھەكان بە پشتى ولاخ ، يەك ولاخ تەنھا دەيتوانى سى ھەزار فىشەك يان ۶ بۆمب ھەلبگرىت، پىويستە

ھەر ۲ راجیمە یەكیش ھەلبوئەشەنریت بۇ ۳ بەش ھەر بەشیکیش بۇ سەریشتی
ولایخیک ، شەش راجیمە و دوسەد بۆمب گوازانەوہ بۇ تەواوکردنی پرۆسەگە)).

((یەكەى ھیرش بردن ، رووی لەئامانجەكە کرد و لە ۲۲ى شوباتى ۱۹۶۹ لەشیوہى
كاروانیك كە لە ۱۰۹ ولایخ پیکھاتبوو ، لە ۲۸ى شوبات گەیشتنە گوندیكى نزیك كە
وہك بنكەيەك دادمنرا ، یەكی لە یەكەگان نیردرا بۇ دەستكەوتنى ھۆكاری
گواستەنەوہ گەپرایەوہوہ لەگەل خۆیدا ۱۳ بارەھلگر و ئۆتۆمبیلی ھینابوو،
تۆپھاویژەگان لەبارەھلگر و ئۆتۆمبیلەگان باركران و لەژیر بالی شەوہزمنگدا
كەوتنە پرى ، سەعات ۸ نیوارە گەشتنە شوینی ھەلدانى بۆمبەگان)).

سامى دەلیت: "سەرکەوتو بوین لەگەیشتن بەئامانجەكە بەتەواووتى دەمتوانى
بەرکەوتنى ھەر قازیفەيەك بیینم وە پینمایى دەربكەم بۇ ھەلدانىكى باش ، دوو
كاتزمیر چارەكێك كەم بۆمبارانمان کرد ھەرچەندە ھیچ بەرگزیەكمان
رۆبەرپوونەبووہوہ ھەرچەندە نزیكەى ۱۰۰ قازیفە (بۆمب) مابو بەلام برپارم دا كە
ئەوہ بەسە ، شوینەكەمان جى ھیشت بەبى ئەوہى ھیچ شوینەوارىك بەجى
بەیلین تەنانتە سندوھى بەتالیش".

((كاتىك پرۆسەى بۆمبارانەكە دەستى پیکرد پاسەوانە شەوانەگان توشى شوک
بون، پینچ خولەك تى پەرى ھەتا ھەلیكۆپتەرىكى بى چەك ، شوینی ھەلدانى
قازیفەگانى دۆزیوہ كەگردىكى بەرز بو لەنزیكەى پینچ كیلۆمەترى باكورى
رۆژئاواى ئامانجەكە، قازیفەگان زۆر بە خیرایىوہ بەرەو ئامانجەكە دەچون)).

((دوا قازیفە كە ژمارەى ۱۱۷ بوو دای لە ناوچەى بالآوتنى نەوت و دەوربەرى
كاتزمیر ۱۰:۲۰ خولەكى نیوارە دواى بیست خولەك لەبۆمبارانە ھینزىكى عیراقى
بینرا كە لەنزیكەى ھەزار سەرباز پیکھاتبون لەپىگەى سەرەكى كەركوك نزیك
دەبونەوہ ، ھینزىكى بەرنگاریونەوہى كوردى بەچەكە سوکەكانیانەوہ دەستریژیان
لى كردن ، ئەو پیکدادانە تاكەپیکدادان بوو، لەگەل ھیزەگانى عیراقى پاشان خیرا
ھیزی ھیرشردنى كوردەگان گەرانەوہ بنكەگانى خویان)).

برى زهررو زيانى نامير و دهستگا و بهرهمهينان گهيشته ۱۰ مليون جونهيهي
نيستهرلينى و زياتريش ، وه كارگهكه به يهكجارى لهكاركهوت بؤماوهى
ههفتهيهك.

لهليكوئنهوهيدا لهسهرپرؤسهكه گوڤارى "پيتروؤل پنفهر ماسيؤن"ى فهرهنسى
تايبهت به كاروبارى نهوت لهژمارهى رؤزى ۴ى نيسانى ۱۹۶۹ وتويهتى : ((
هيرشهكه زيانى زؤر گهورهى داوه كه دهگاته برى يهك مليون جونهيهي
نيستهلينى، بؤ ههرهكهيهكى نهوتى خاو، نهو يهكانه ناتوانن بگهريتهوه بؤ
ناستى بهرهمهينانى پيشويان بهلايهنى كهمهوه تا دوو مانگى تر)).

لهنامهيهكدا كه "سامى" بؤ "عبادى" ناردوه له ۱۶ى ئازارى ۱۹۶۹ نوسيويهتى :
(هاورپى ئازيزهكهه هيوادارام ههمولايهك باش بن، پرؤسهكه زيندوو بوو نيئه
دئنيان كه جى دهستى تؤ زؤر دياربوو ، نهگهر بهشدارى تؤ نهبوايه پرؤسهكه
سهرندهكهوت)).

پاش ماويههكى كهه سامى سهردانى ئيسرائيلى كرد، سهردانىكى كورت
بهميواندارى "عبادى" نهو ههله قؤسترايهوه بؤ پرسيار ئى كردنى سهارهت به
پرؤسهكهو بارودؤخهكهى ، رون بوهوه كه رى رؤشتنهكه ههفتهيهكى خاياندوه،
لهريگهكهدا جهنگاوهران ۱۴۰ كيلؤمهترىان برپوه وه روبارى زىئى بچوكيان
بهوبهلهمانه برپوه كه گهنم لهنيوان ههردو كهنارهكهدا دهگوازيتهوه ، ۱۵۰ ولاخ و
نزيكهى ۱۰ تن چهك تۇپهاويژه جيگيرهكانيان ههلگرتوه لهگهئ راجيمه و
تهقهمهنيهكانى، وه راجيمهكان رويان لهو شويئه كراوه كه ۱۱ بيره نهوتى ئى بوه ،
وه راجيمه بهئارستهى "كيلگه" له خؤگره نهوتيهكان و تانكهرهكان دانراوه ،
قازيفهكان ۱۰ بيرىان راستهوخؤ پيكاوه، "عبادى" واى پيشان دهدا كهگرنگى دهداث
بهوهى كه ئايا قوربانى ههبوه يان نا، زامير له سهرهتاوه داواى كرد نهخشهكه وا
دابريژيئت كه هيچ كرئكار و هونهريهك بهرنهكهويت بهتايبهتى بيانيهكان،
بىگومان بوارى بؤمبارانهكه زؤر دووربوو له ناوچهى نيشتهجى بون، جگه لهوهى

كە بۆمبارانەكە بە شىۋەيەكى پلەپەند ئەنجامدرا تا رېگە بۇ ئەوكەسانە ئاسان بىكات كە دەيانەۋى ئەناۋچەكە پابكەن.

لەنزىك كىلگە نەۋتەيەكانەۋە كەتتەيەكى كۆماندۇى خاۋەن چەكى ئاسمانى لىيە ، بەلام ۋەك پىدەچىت ھىچ سەربازىكى عىراقى نەيتۋانىۋە بگاتەشۋىنى ھەلدىنى قازىفەكان ۋە بەھىچ جۇرېك نەيانتۋانىۋە راۋەدۋى ھىزە كوردىەكە بنىن لەكاتى پاشەكشەدا.

"عبادى" ھاۋرپىيەتى سامى كرد لە ھەموو گەشتەكەيدا لە ئىسرائىل بە كۆبۈنەۋەى لەگەل "گۇلدا مائىر" ىشەۋە.

*****

ئەۋ ھىرشەى كەكوردەكان كردىانەسەر كەركوك رېژىمى بەعسى ناچار كرد كە درىژە بەدانۋستانەكان بدات لەگەل كوردەكاندا ۋ بەلىنى دا بەبارزانى كە پىشنىارەكەى سەرۋكى حكومەت "بەزاز" جىبەجى بىكات، كە لە حوزەيرانى ۱۹۶۶ بەكوردەكانى دابوو، كە تايبەت بوو بەپىدانى مافەكان بەگەلى كورد.

بارزانى ھۆشدارى دابونى كە ترسىان نىە لە دوبارەھىرشكردنەۋە سەر كىلگەكانى نەۋت ۋ كۆنترۆل كردنى ئەگەر بەشىك لە قازانجى ئەۋ كىلگانە تەرخان نەكرىت بۇ پەرەپىدانى كوردستان.

لە راستىدا عىراقىيەكان خۇيان نامادەدەكرد ۋ رۇژيان دەژمارد بۇ ئەنجامدانى جەنگ، بەلگەش ئەۋ تۆمەتانە بون كە رۋبەپروى ئىرانىان دەكردەۋە بەبىانۋوى ئەۋەى دەستى ھاۋكارىان بۇ كوردەكان درىژ كردۋە، لەۋانەيە عىراقىيەكان نەيانزانى بىت كە ئەفسەرى پىۋەندى. ئىسرائىلىشى ئى بن، ۋ كوردەكان ئەۋانىان لە ئىرانىيەكان پى باشترن ، ھۆكارى ئەۋ بەباشتر زانىنەش دەگەرپىتەۋە بۇ سروسىتى مامەلەى ئىسرائىلىيەكان ، ئەۋانە لە ھىچ شۋىنىكىدا خۇيان جىيا نەدەكردەۋە ، لەھەمان خواردن ۋ خواردنەۋەى كوردەكان دەيانخوارد ۋ دەيانخواردەۋە ، ئەمەش واىكرد ھەندى جار توشى نەخوشى بىن ، ۋمەھەندىك

بەپەلە بگېردىرېنەۋە بۇ ئىسرائىل ، بەلام ئىرانىيەكان رۇژانە خواردن و خوارندنەۋەميان لە ئىرانەۋە بۇدەھات ، و ھەمىشە جەختيان لەۋەدەکردەۋە كە كارکردنيان لەكوردستان بەدل نىە.

"تسادۇق ئۆفېر" كە لە نازارى ۱۹۶۹ شوېنى "لفكۆف" ى گرتەۋە دەلئيت: ((ھىشتا بېزاري و تورمىي ھاوتا ئىرانىيەكەمەم لەبىرە كە پياۋيكي ساواك بوو و دەيگوت لە تاران لە باشترين شوېندا دەخەوم بەلام لېرە ھىچ نىە ، نەئافرمەت ھەيە نەخواردن تەنھا چياو ئاسمان ھەيە)).

"ئۆفېر" لە مانگەكانى نىسان بۇ حوزەيرانى ۱۹۶۶ راپھىنانى بە كوردەكان دەگرد لە ئىسرائىل ، لەكوردەكان لەگەل يەكيكاندا يەكى بىنبوۋە و نەو ئەركەى پىي سپېردرابوو لىنۆرپىنى بارودۇخى كۇگاكانى چەك و تەقەمەنى بوو، بۇ ئەم مەبەستەش پىشتى بە دوو ئەفسەرى ھىزى ئەندازمىي سوپاي ئىسرائىل بەستبو، لەو ماۋەيەشدا ئەفسەرىكى ترى پەرەشوتەۋانى ئىسرائىل گەيشتە كوردستان، ئەۋيش "يۇرام زەموش" بووكەھاتبوو راپوئز لەگەل گەقراوى" بكات بۇ بېكھىنانى كەتیبەيەكى نوئ.

*****

لەماۋەى راپھىنانەكاندا چەند پلانىكى تر باسكران لەۋانە ھىرشكردنە سەر فرۆكەخانەيەكى عىراقى لەشارى "كەركوك" و ھىرش بۇسەر ئەو بۇريەنەۋتانەى كەنەۋتيان بۇ چەند بەندەرىكى گەورە دەگواستەۋە بەلام ھىچ كام لەم پلانا نە لەسەردەمى "زاموش" دا جى بەجى نەكران ئەۋەش بەھۆى قوراۋ بارانى بەخورەۋە.

"دېقىد كرۇن" دەلئيت: ((ھەمو كوردەكان دلخۆش و رازى نەبون بە ھاۋكارى ئىسرائىليەكان بۇيان ، لە يەكى لە سەردانەكاندا دىتم بارزانى لەۋى نەبوو ، لەگەل "مىرخان" كۆبوۋىنەۋە كە لەنەبوۋنى بارزانيدا لىپرسراۋ بوو لە مەسەلەى ئىسرائىليەكاندا، لەسەر ھەمو دۇسيەكانى خىشتەى كار قسەمان كردو دواين،

کاتیک چوینه سەر ئەو چالاکیانەی کە نەخۆشخانە مەیدانیەکی پێی هەڵدەستی
لە ناکا و وتی : ئەو زیانەی کە نەخۆشخانەکی هەیهتی لە سودەکی زیاتر، هەوایی
گەپۆتە عێراقیەکان و بووتە سەرچاوەی گێشە.

هەستم کرد لەتورمیددا خوین لەدەمارەکانم دەکوژی وتم ئەوەی دەیکەین
بۆبەرژەوهندی کوردەکان، نەگەر نەخۆشخانەکی گێشەتان بۆ دەنیتەوه کارەکی زۆر
ناسانە، چادەرەکان دەپێچمەوه و دکتۆرەکان لەگەڵ خۆم دەبەمەوه بۆ ئیسرائیل
میرخان ویستی هیورم بکاتەوه و وتی: مەبەستم ئەوه نەبوو ، بەلام من سوربوم
لەسەر راپەهەکی تاناشکرا دەبیت سنوریک بۆ دابنێن ، خێمەکانمان پێچانەوه
لەگەڵ نامیەرەکان دکتۆرەکانم لەگەڵ خۆمدا برد بۆ تاران و لەوێشەوه بۆ
ئیسرائیل ، پێویست بو لەسەر کوردەکان زۆر بە شێوەیەکی جوانتر لەدوای ئەوه
داوا بکەن، بۆکردنەوهی نەخۆشخانەیکە تر، لەوکاتەوه هیچ یەکی لەوانە باسی
لەوزیانانە نەکرد کە ئێمە بە کوردەکان دەگەیهین).

ناکۆکیەکان لەنیوان عێراق و ئێراندا لەسەر "شط العرب" لە نیسانی ۱۹۶۹ دا
نویبۆنەوه ، ئێرانیهکان تاکلایهنە رێککەوتننامەی سالی ۱۹۳۷ ی نیوان هەردولایان
هەلومشانەوه پاش ئەوهی کە عێراقیەکانیان بەرپگرتن لەگەشتیە ئێرانیهکان
تۆمەتبار کرد، بەلام ئەم بەلگەیه تەنها بوختانیک بوو، شا پێی وابوو کە رژیمی
عێراق زۆر لەوهلاواتر کە نارازی بێت بە هەنگاوهکانی ئەووش بە راستی رویدا،
عێراقیەکان بەهات و هاوار وەلامیان دایەوه، هەستان بە دەرکردنی شیعه و
ئێرانیهکان وە فشاریان خستە سەر جەماوەری شیعی عێراقی ، هەروەها هەولیان
دا کە چالاکیە نەینیهکانیان لەناوچە "خوزستان" زیاتر بکەن، و داوای
وەرگرتنەوهی ئەو پارچەیه لە خاکی ولاتەکیان بکەنەوه کە لەسالی ۱۹۳۷
لەسەردەمی ئینتیدابی بەریتانی لێی دابڕێنراوه وە دەولەمەندە بە نەوت.

لەدەرەنجامی ئەو بارودۆخە ئاسایی بوو کە ئێرانیهکان دەستتێوەردانی خۆیان لە کوردستان ھۆلتر بکەنەو، لە ۲۰ی نیسان کارمەندیکی ئێرانی بەبەلۆبزی ئەمریکا لە تاران و تێبو: ((بارودۆخی ناوخۆی عێراق خەریکی داروخانە سوپای عێراقیش توشی ھێرشێ تورک دەبێتەو)).

پێدەچیت ھەرەشە ی ئێرانیهکان کاریگەری خۆی ھەبویت وای کرد کە بەغداد چا و بختینیتەو بەپێدانی ئۆتۆنۆمی بە کوردەکان، و ھەلۆبستی خۆی لەوبارەو ھە زیاتر مامناوھند رابگریت، ئەو مامناوھندیەش لەو لێدوانە رەنگی دایەو کە "میشیل عەفلەق" تیۆرسین و دامەزرینەری حیزبی بەعس لە حوزەیرانی ۱۹۶۹ دا کە وتی: ((حکومەتی عێراق دزایەتی مافی کوردەکان ناکات لەبەدەستھینانی جۆریکی تاییەتی ئۆتۆنۆمی بەلام ئەو سور بوو لەسەر ئەووی کە بلی: "بزوتنەو ھەتەواپەتی کورد بەشیکی رینگەپیدراو لە شۆرشێ عەرمبی" لە دواي ئەو ھەو ھۆژنامە ی "الثورة العربية" زنجیرەووتاریکی بەھەمان ئاراستە لەماو ھە نیوان نیسان بۆ تشرینی یەکەمی ۱۹۶۹ دابەزانند.

باززانی رھا تێبوو بەگۆرپانگاری ھەمیشەیی لەقسەکانی دا ، کاری کرد بۆ جەنگ کردن ، لەراستیشدا جەنگ لەزۆربە ی ناوچەکاندا لە ئەو پەری توندی دا بوو، بۆنمۆنە لە "قەلادزی" ، کە "قەلادزی" قەلایەکی عێراقیەکانی ئی بو لەسەر گردیکی بەرز چوار دەوری پێ بو لەبەرد لە ناوچەرگە ی ناوچە کوردیە کەدایوو، عێراقیەکان پارەو کەل و پەل و تەقەمەنیان بۆدەگواستەو بەچەندەھا کاروان، و ھە کوردەکانی ناوچەکەیان ناچار دەکرد لە پێشەو ھە کاروانەکەدا پێ بکەن، تا کوردەکان نەتوانن ھێرش بکەن سەر کاروانەکانیان.

ھیزیکی کوردی رۆیان لەقەلاکە کرد بەرپێھەکی گندا کەچە کدار کرابون بەدوو راجیمە ی ۱۲۰ملم پاش ھەفتە یەک دەگەشتنە ئەو ی ، خۆئامادەکردنەکان بە

هېواشى بەرپۆۋەدەچوو، پراجىمەكان رۆژانە جارىك يان دوچار بەكاردمەھىران، لەكاتزىمىرى دىيارى نەكرادا بەلام وەك "نۆفېر" دەئىت : عىراقىيەكانى تۆقاندبوو. رۆژىكىيان ھىزە كوردىيەكە بە "نۆفېر" يان وت: كە قەلەكەيان داگىر كردو، پىرسى بوى شەپكەكە چۆن بوە ، ھىزەكەش گوتبويان ھىچ شەپك روى نەدا ، عىراقىيەكان بەيانىيەك لەقەلەكە چۈنەدەرى وە ئىمەش چوینە ناوى ھىچ ھۆكارىك نازانىن كە بۇ پاشەكشەيان كردو.

*****

جگە لەوخولەى كە ئەلىش بەرپۆۋەى دەبرد "نەتان راھىب" ىش خولىكى چىرپىرى لەناوچەى "حبلە" بەرپۆۋەدەمەرد بەبەشدارى چوار شاگرد ھەرومھا "راھىب" لەچاكتىردىنى چەكەكان و تويژىنەو لەتواناى دامەزراندنى بىشەسازى سەربازى بچوك لە ناوچەكەدا كارى دەكرد كە ھەلى ئەوھى بۇ بۇ كوردەكان دەخولقاند كە دەستبەجى گىشەكانىيان چارەسەر بكن، ئە ناو كوردەكاندا ئەندازىارىكى "راپەلەكارى-منسوجات" دەستكەوت پىشنىارى كىرد بىئىردىت بۇ ئىسرائىل تا راھىنان بكات، ھەرومھا سەركەوتوو بوو لەبەكارخستنى وەرشەيەكى مىكانىكى لە ھەشارگەيەكدا و ئىران و ئىسرائىل پارمىيان دا بۆكرىنى "مىخرەتە" يەك و "مۆلىدە" يەكى كارەبايى گەورە ، ئەو وەرشەيە كارى دروستكردنى ئەو تەقەمەنىانە بوو كە دواتر لەزۆر كارى تىكدەرانەدا بەكارھاتن.

لەو كۆبونەوھىدەدا كە لەاى ئايارى ۱۹۶۹ لەسەركردايەتى بارزانى لە"دىلمان" سازكرا، سەرۆكى مۆساد "زامىر" و "ھرۆبن" و نوپنەرى ساواك دۆسيەى يارمەتىدانى كوردەكانىيان بەچەك و تەقەمەنى و لاينى ناسايشى گشتگىر و ھەئسان بەپىرۆسەى بەرفراوانتر دزى دامەزراوئەوتىەكانى كەركوك و تەقاندنەوھى بەنداوى "دوكان" يان تاوتوى كىرد ، زامىر پىشنىارىكى وەزىرى

بەرگری "موشی دەیان"ی ھینابوو ، که ھەتا ئەمرۆش ئەو پێشنیارە بەنھینی ماومتەوہو ئاشکرا نەکراوە، ئەو پێشنیارە لەسەر زەمینە ی ئەو جەنگە دەرونیە بوو کہ "میسر" سەرگردایەتی دەکرد دژی ئیسرائیل ، کہ لەکۆتایدا دەستپێشخەری میسری بوو دروستکردنی جەبھەیەکی پوژھەلاتی دژی ئیسرائیل بەبەشداری کارای عێراقی لیکەوتەوہ ، "دەیان" پلانەکی خۆی لەسەربنەمای فەشەتپێھینانی دەستپێشخەریەکی میسر دارشتبوو لەرێی سەرقال کردنی سوپای عێراقی و ناچارکردنی بەمانەوہ لەولاتەکی خۆیدا.

"ھرۆبن" دەلێت: کہ ئەو پێشنیارەکی "ھرۆبن"ی رەت کردۆتەوہ ، جگە لەوہش بارزانی بەرێزە رەتی کردۆتەوہ.

جگە لەوہ ئیسرائیل دەیویست پراویژکارەکانی بە شیوہیەکی فراوانتر سەرپەرشتی جەنگەکان بکەن، زیاتر لەوہی کہ کوردەکان قبوڵیانە، سەبارەت بەوہ بارزانی بە "تسادوق ئوفیر" وتبوو : ((بیریکەرەوہ ئەگەر یەکی لە پراویژکارەکان بەبرینداری یان بەساغی بکەوێتە دەستی عێراقیەکان لەو حالەتەدا توو جەنگاوەریک لە دەست دەدە ی ، بەلام من وەک کوردیکی عێراقی بەخیانەت تۆمەتبار دەکریم)).

بەشى بىستەم / "تۆرباين" ە گەورەكان نەتەقینەوہ

"مىخا بن ئارى" "كىبۆستە" گەرايەوہ بۆ نۆودەستەى ئىسرائىلى لەكوردستان لە ۳۰ ى ئايارى ۱۹۶۹ ، ھاتنى بۆ نامادەكارى بوو بۆ چەند پروسەيەكى سەربازى بەپىي ئەو رىكەوتنامەيەى لەنيوان "زامىر" و بارزانى دا ھەبوو.

بەرلەھاتنى "ئۆفەر" لەگەل "نازاد" قسەى كەردبوو كەپىي وتبوو : ((ھاتنى "كىبۆستە" زۆرزووہ ، بۆيە پىويستە زۆر چاوەرى بكات)).

كاتىك "ئۆفەر" بە "كىبۆستە" ى وتبوو كە زۆرزوو ھاتووہ، كىبۆستە وتبوى كە "زامىر" و "ھرۆبن" پىيان وتووہ : پىويستە چەند پروسەيەك دەستبەجى ئەنجام بديرىن، كىبۆستە چاوەرى "فارس" ى دەكرد تاپىشنيارى نامادەكارى پروسەى "ئەلىكسەندەرى فراوان" ى بۆبكات كە بۆ دويەش دابەش دەپىت "ئەلىكسەندەر B" و "ديشيد" كەنامانچ لىيان تەقاندنەوہى "تۆرباين" ە كە عىراقىەكان بەكارى دەھىنن بۆ بەكارھىنانى فشارى ئاوى روبايرى "زىيى بچوك" بۆ بىرەنەوتەكان ھەتاپال بەنەوتەكەوہ بنىت برۆن بەرەو سەرەوہ، گومان لەوہدانىە كەتەقاندنەوہى "تۆرباين" ەكان و لەھەمان كاتدا تۆپ بارانكردنى دامەزرانەوتىەكان بەتوندى بەسە بۆئەوہى كەدەرھىنانى نەوت بۆ ماوہيەكى زۆر رابوہستىت، جگە لەو ئاگرە گەورەيەى كە لەگەورەترىن كىلگەى نەوتى عىراق بەردەپىت.

"كىبۆتسە" دەلئىت : لەگەل "لۆنتس" كۆبومەوہ كە تازە لە گەشتىكى فراوانى ناوچەى پروسەكە گەراپوہوہ، بىرورپامان ئالۆگۆر كەرد، و كارەكانمان دابەش كەرد ، بەلام لەو چركەساتەوہ دەستى دەستى پىكرن و ئەملاولا كەردنى بەردەوام دەستى پىكرد كە بەئاشكرا دەرى دەخست كەكوردەكان نايانەوئىت من لەناو ئەو كۆماندۆيە دابم ، كەدەنئىردرئىت بۆ ناوچەى پروسەكان.

^۱ كۆماندۆ زاراوہيەكى سەربازىيە ، بە ھىزە دەوتىت كە تايبەت رايىتراوہ بۆ نەركىك. —مەرگىر—

له ۱۵ى حوزەيران "كيبۆسته" بۆ "ئەفيفە" ئىزنى نوسىويەتى : ((ئەم ئىوارمىه
مىرخان بېيى وتم كۆماندۆ كوردىهكە هەفتەيەك مۆلەتى وەرگرتوۋە دەتوانم پاش
دوو هەفتە بېرۆم بۆ ئامادەكردنى كۆماندۆكە، پاشان دەست دەكەم بە ئامادەكارى
بۆ پرۆسەي "دېقىد" ، ئاۋوھەوا خرابە باران بەبەردەوامى دەبارى و سەرماگەي
زۆر سەختە)).

له ۲۲ى حوزەيران نوسىويەتى : ((پرۆسەي "ئەلىكسەندەر" پىشتگوى خراۋ
بېشەنگى درا بەپرۆسەي "دېقىد" كەمن بەرپرسى ، بۆيە من دۆم خۆشە داوام
كرد كەكاتىكى دىيارىكراوم بى بۆلن بۆ چوونەپال كۆماندۆكە لەشۋىنى پرۆسەكە
چونكە ئىشىكى ترم نەماۋە كەبىكەم لېرە، زانىارى ئەۋەمان بېگەيشت كە "فارس
باۋە" ناۋمىدىكى بۆلىسى تىك شكاندوۋ)).

۲۳ى حوزەيران : ((خۆم سەقالكرد بەئامادەكردنى بۆمبى چىنراۋ كە لە پرۆسەي
دېقىددا بەكاردىت))

((۲۵ى حوزەيران : ئەمە ئەو رۆژمىۋو كەچاۋەرپىم دەكرد رازى بون وەرپىگرم بۆ
رۋوكردنە شۋىنى جىبەجىكردنەكە بەلام لە جىيات ئەۋە كە "فارس" خەرىكە
بىرپارىدات ، ھەۋلەدەم رازى بىكەم كە رېگەم بدات لەبىنكەكەي ئەۋ ئامادەكارىەكان
بىكەم، ھەست دەكەم "فارس" فەرمانى كردوۋە تېم بگەيەنرېت كە لەگەل نەرۆم
بۆلای واتە بۆشۋىنى جىبەجىكردنى پرۆسەكە)).

((۲۶ى حوزەيران : بىزاربوم لە چاۋەرپىكردن ، مېرۆف چەند دەتوانى بە
دەستبەسراۋى دانىشىت؟؟ من مانگىكە لېرەم و ھىچم نەكردوۋە، ئومىدىم بەۋەنىە
بەم نىزىكانەش ھىچ رۋىدات ، چونكە جەختيان نەكردۇتەۋە لەۋدى كە
ئارمىزۋوبىكەن زوو پرۆسەكە ئەنجام بىردىت، دەگەرپىمەۋە بۆ ئىسرائىل)).

((۲۸ى حوزەيران : ئىۋارە "ئازاد" و "فارس" ھاتن باسى ھەموو وردەكارىەكانى
پرۆسەي "دېقىد" مان كرد كەمن ھەموو تەقەمەنىەكانم بۆ ئامادەكردوۋە بەلام من
شۋىنى ئامانجەكەم نەدەزانى ، نەمتوانى رازىيان بىكەم بەۋەي بىچم بۆشۋىنى

جیبه جیکردنه که ، چونکه گهر له نزیکه وه بیبینم ، باشر توانای پلان دانانم ده بیت)).

(۲۹ی حوزهیران : نازاد هات تا له گه ئمدا بدویت بۆم دهرکهوت که نه وان ناپانه ویت گه شتیک به ناوچه که دا بکرت، ده خوازن ته نها "فارس" خوی کارمه جیبه جیبکات ، پیشنیاری بۆکردم بگه پیمه وه بۆ ئیسرائیل ، نه گهر کاریان پیم بوو داوام ده که نه وه ، وتم باشه من دمه ویت کهل و په له کانم بدهمه دست "فارس" ، پهیمانی دا نیواره بیت بۆسهردانم) .

ای ته مموزی ۱۹۶۹ نامه یه که له سایه تیه کی گهره ی ئیسرائیلیه وه گه پشت به بارزانی و داوای ئی کردبو که نه و پهیمانانه جی به جی بکات که دابوی به وه ی من بخاته ناو کۆماندۆ کوردیه که وه ، له شوینی پرۆسه که بارزانی به پازیبون وه لای نامه که ی دایه وه به لām هیچ کاتیک بۆ دیاری نه کرد ، وه نیواره که ی راپورتیکم به دست گه پشت سه بارهت به و گفتوگۆیه ی که "راهیب" و "نؤفیر" له گه ل "نازاد" نه انجامیانداوه ، نه و دوانه هشاریکی زۆریان ئی کردوه ، که وای لی کردوه رازی بیت به چوونم بۆ شوینی دیاریکراو ، به لām دیسان کاتیک دیاری نه کردوه ، واته هیچ چاریکم نیه ته نها چاوه ری کردن نه بیت.

ای ته مموز : به "نؤفیر" م وت که به "نازاد" بلیت نه گهر تا ۸ ته مموز کاتیک دیاری کراو و ورد دیاری نه کات بۆ چوونم بۆ شوینی کاره که نه و کوردستان جیده هیتیم دمه گه پیمه وه بۆ ئیسرائیل به لām نؤفیر رمتی کرده وه که هسه کانم بۆ نازاد وهر بگیریت به هو ی توندیه که یه وه .

خهریک بوو ئارام نه ده ما ، ئاشکرا بوو که نه وان نه یانده ویست بچم بۆ شوینه که ، نه گهر سه ره رای نارازیبونی نه وان بچومایه بۆ شوینه که نه رکه که م جیبه جی نه ده کرا وده درنجامی باشم به دست نه ده هینا ، بۆیه لایه نه بهر پرسه کانم ئاگاداز

^۱ له کتیه به که دا نوسراوه ۸ی حوزهیران ، به لām پنده چیت هه له بیت چونکه نه گهر وایت مانگ و نیونک ده کات. - وهر گهر -

کردنەووە کە ئەگەر هەتا دەست بەکار بونی "ناحیک" مەناحیم بینۆت" کە دواى ماوێهەکی کەم پۆستى سەرۆکی شاندى مۆسادى لە تاران پى سپێردرا، نەنێردریم بۆ ئەوى ئێرە جێدەهێلم دەگەریمەووە بۆ ئیسرائیل، پیم وترا کە ئێرانیهکان هۆکارى دواکەوتنى چونی منن بۆ پێگە کە ، بۆیە دەبیت هەندیک چاوەڕێ بکەم، ئەمەش تەواو بێزارى کردم، ئارەزوى رۆشتنم بۆ "سەفین" نەما، کە ئەو شوینە بوو کە کۆماندۆ کوردەکانى ئى بوو.

۱۲ى تەموز دەبیت بەیانى برۆمە شوینە کە پاش ئەوى ئێرانیهکان رازى بون دابەزم لەوى ، خەریکە ئاماژە دەکەن بە پەلەکردن لە جێبەجێکردنى پرۆسەى "دێفید" ، دەبیت بە حساب کاتریمى ۱۱:۱۵ خولەکی شەو ئازادبیت بۆ لام تا کاتى رۆشتنە کەم پى بلیت، بەلام نوینەرێکی ناردوو دەلیت: داواى لێبوردن دەکات کە نەیتوانیوه بێت.

۱۳ى تەموز : ئازاد هات بۆلام پى و تەم کە دەبیت بەیانى رۆبکەمە شوینە کە ۱۴ و ۱۷ى تەموز "چوار" رۆژ بەپێدەرۆی و بەسوارى و لاخیش لەرێگادا بوم بەرەوشوینى پێگە کە وەرگێرێک و شەش پاسەوانم لەگەڵدا بوو، لە رێگادا لێرەو لەوى دەوستان بۆ خواردن و پشوو.

لە "سەفین" شوینەوارى ئەو چالاکیانەمان دیت کە فەرۆکە عێراقیهکان بەسەر شوینە کەدا بەجیان هێشتووە و خەلکە کەیان جیاکردۆتەووە لەسەریەکی لەبەردە بەرزەکانەووە ئاوى دەریاچەى "دوکان" مان بىنى ، هەر وەها رۆشنایى بێرەنەوتەکان لە کەرکوک.

لە ۱۹ى تەموزدا لای بەیانیه کەى "فارس" هات دیدارە کە کاریگەر بوو ، باسمان لە پرۆسەى "دێفید" کرد ، پلانی کەمى بەدل نەبوو ، چونکە پێشنيارم کردبوو کە بچینە ناو پەمپەکانەووە، من پێنج پلانى جیاوازم بۆ کارمە دانابوو ، سیانیانى قبۆل کرد و دوانى رەتکردەووە، وە پلانىکی ئاسان و باشى خستەرۆو بۆ ئەوى چەند گەشتیک بەناوچە کەدا بکەین، کەسێکیش هاتبوو من بىنیت بە ناوى

"محسین دزهیی" که پیشتر پارێزەر بووه له به عداد کاری کردوه، به لām نێستا نه نامی "لیژنه ی ته نفیزی پارتی دیموکرات" ه له گه ل "فارسی".

قه سه له گه ل "فارسی" دا کردو توانیم رازی بکه م به دروستکردنی چوار خانه هه رخانه هه ک له ۱۵ که س پیکدیت ، جی به جی کردنی چه ند نه رکیک وه ک هیرش بو سه ر ناوه نده گانی پۆلیس و برینه وه ی عه موده گانی کاره بای فشار به رز "ظغه العالی" وه دانانه وه ی که مین بو ئۆتۆمبیله کان و ته هاندنه وه ی پردیکی گه و ره که ده که ویته نیوان "هه ولیر" و "موصل" ، رازی بوو چونکه پیاوه کان ، پیشتر له و جو ره کاره یان کردبوو ، وه له دوای ۱۵ رۆژ راپۆرتیکم به ده ست گه یشته دمیوت که به شی زۆری نه و نه رگانه ی که پیشتر رونم کرده وه جی به جی کراون.

کاتژمیر ای ئیواره له گه ل "فارسی" به ریکه وتین له رینگادا ده مانزانی که دو ژمن چاودیریمان ده کات هه ندی جار به پی و هه ندی جاری تر به ولاخ هاتوچۆمان ده کرد به ئاراسته ی پردی "ته ق ته ق" که له سه ر "زی بجوک" ه له سه ره یلی "کۆیسنجق - که رکوک" ، کاتژمیره گانی سه ره له ئیواره گه یشته نه وئ، جوان ته ماشام کرد و دقه تم ئ گرت، پلانیکی هیرشکردنه سه ریم دارشت، سه رکرده ی ناوچه که شمان له گه لدا بوو، که دمبوايه نه و سه ره ره شتی جیبه جیکردنی پلانه که بکات.

*****

کورد هکان ناماده نه کرایون تا له گه ل عیراقیه کاندای ، به شیوازی ددان به رامبه ر ددان مامه له بکه ن ، به تایبه تی گوشتنی هه ر شتی که بجوئیته وه ته نانه ت له و حاله تانه ش که تۆله یان ده سه نده وه له به رامبه ر کاره درندانه گانی عیراقیه کان ، تۆله سه نده وه گانیان هینده ی نه و دلره قیه نه بوو که عیراقیه کان له ئابی ۱۹۶۹

مامه‌له‌یان پئی له‌گه‌ل دانیش‌توانی گوندی "دوکان" کرد، که ده‌که‌ویته لیوای "موصل" هوه به‌وجۆره‌ی که‌نیست‌گه‌که‌یان و رۆژنامه‌ی "کوردیش ئەفیه‌رس بیولتین" وه‌سفی ده‌که‌ن.

دوکان گوندیکه ده‌که‌ویته سهر که‌ناری روبراری "خابوور" له‌لیوای موصل هیزه کوردیه‌کان ده‌ستیان به‌سه‌رداگرتبوو، دانیش‌توانه‌کانی سوریون له‌سهر نه‌وه‌ی گونده‌که‌یان نه‌بیته ناوچه‌ی ناکۆکی و شه‌ر ، بیژه‌ره‌که‌ی رادیۆی کوردی ده‌لێت: ((پاش ئه‌و دۆراندنه‌ی که هیزه‌کانی حکومه‌تی عێراق توشی هاتن یه‌که‌یه‌کی سوپا چونه ناو "دوکان" تا پیاوه‌کانی ده‌ستگیربکه‌ن، به‌لام پیاوه‌کان به‌رله‌وه رایان کردبو، له کاتی‌کدا ئافرمت و منداله‌کان له‌حه‌شارگه‌یه‌کی بچوکی نزیك چیاکه خۆیان هه‌شاردابوون به‌لام عێراقیه‌کان له راکردوه‌کان ده‌گه‌ران ، تا گه‌یشته هه‌شارگه‌که‌و دۆزیاننه‌وه، چهند سه‌ربازێک پاسه‌وانییان ده‌کرد تا که‌س رانه‌کات له‌کاتی‌کدا هه‌ندیکی تر هه‌ستان به‌کوژکردنه‌وه‌ی دارودر و ته‌خته‌و له‌ده‌رگای هه‌شارگه‌که‌ ریزیان کرد ، پاشان نه‌وتیان به‌ته‌خته‌کاندا کردو ته‌ماشای ئه‌و ناگره‌یان ده‌کرد که 67 مندال و ئافره‌تی له‌په‌شته‌وه بو ده‌سووتان.

بهشی بیست و یه‌که‌م / پرۆسه‌ی دوکان "سه‌رکه‌وتن و شکست"

رائیدی یه‌ده‌گ "دان زیف" هه‌لگری خه‌لاتی پائه‌وانیتی له‌ جه‌نگی ۱۹۵۶ و جیگری سه‌رگرده‌ی که‌تیبه‌ له‌لیوای ۵۵ "یه‌ده‌گی په‌ره‌شوته‌وانی" له‌نیسانی سالی ۱۹۶۶ دا نێردرا بۆ‌کوردستان به‌ نه‌رکیکی تایبه‌ت که‌بریتی بوو له‌ ته‌فاندنه‌وه‌ی نه‌و فرۆکه "میگ-۲۱" عێراقیانه‌ی له‌ فرۆکه‌خانه‌ی شاری که‌رکوک پراگیرابون، به‌لام لیکوئینه‌وه‌ی نه‌و پرۆسه‌یه‌ له‌زه‌مینیه‌ی واقعه‌دا ده‌ری خست که‌ ریزه‌ی سه‌رکه‌وتنی که‌مه‌ ، بۆیه‌ داوای لیکرا نه‌رکیکی تر جی به‌جی بکات که‌ خو‌ی له‌ ته‌فاندنه‌وه‌ی به‌نداوی "دوکان" دا ده‌بینیه‌وه‌ .

به‌نداوی دوکان له‌سالی ۱۹۵۹ له‌سه‌ر روبراری "زنی بچوک" دروستکراوه ، له‌رۆژه‌لاتی که‌رکوک نامانجی به‌نداوه‌که‌ رێگری له‌ لافاوه‌ نه‌مه‌ جگه‌ له‌دروستکردنی کاره‌با به‌بری ۶۰ میگاوات ، وه‌ خه‌زنکردنی "شه‌ش ملیار" مه‌تر سیجا ئاو بۆ ئاودیریکردنی "دووملیۆن" دۆنم زه‌وی ، که‌تیبه‌یه‌کی عێراقی پاسپێردرابوو به‌ پاسه‌وانی کردنی، گومان له‌وه‌دا نیه‌ که‌کۆنترۆلکردنی نه‌و به‌نداوه‌ کارتیکی یه‌کسانی جددی ده‌دا به‌ کورده‌کان که‌ وایده‌کرد ، سازشی زۆر له‌حکومه‌تی عێراقی وه‌ریگرن.

تویزینه‌وه‌ی پلانی ته‌فاندنه‌وه‌ی له‌کۆبونه‌وه‌دا له‌نیوان نه‌فسه‌ری نێرانی "پهلوان" و "ئۆفیر" تاوتویکرا له‌کۆتایی نیاری ۱۹۶۹ دا ، "دان زیف" و "عزیز العقراوی" که‌نه‌رکی سه‌ره‌پرشته‌یکردنی پرۆسه‌که‌ی پێسپێردرابوو ، له‌گه‌ڵ (به‌هله‌وان) گه‌شتیکیان کرد بۆ ناوچه‌ی به‌نداوه‌که‌ تا "دراوه‌کان" له‌زه‌مینیه‌ی واقیعه‌دا تاوتویبکهن ، گه‌شته‌که‌ نزیکه‌ی هه‌فته‌یه‌کی خایاند وه‌ زۆر سه‌خت بوو له‌ رۆژی کۆتایدا "پهلوان" له‌ترسی ژبانی خو‌ی پاشه‌کشه‌ی کرد.

"زیف" و "عقراوی" سه‌رگرده‌ی نه‌و سی که‌تیبه‌یه‌ی له‌ ژێر ده‌ستی "عقراوی" دا بوون له‌دوری چه‌ند سه‌د مه‌تریکه‌وه‌ چاودێری به‌نداوه‌که‌و هیزه‌ پاسه‌وانه‌که‌یان

دەکرد، "زىف" جانتايەكى پر وردەكارى لەسەربەنداوەكە دەست كەوتبو ، كە لە چەند نەخشەيەك و دەسفى ورد لەبارەيەووە جگە لەوینە پێكەاتبوو .

*****

پلانىكەى "زىف" و "العقراوى" كە لەسەربەنەماى نەخشە و وینەگان و ئەو پێدراوو زانىارىانە بەهۆى گەشتەكەووە دەست كەوتبوو ئامادەكراوو ، تەركيزى كردبوو لەسەر داگرکردنى ناوچەى بەنداوەكە لەوێستگەى وزەكەووە ، و شوپى ئەو خەلكە سقىلەى كەكار لەسەربەكارهينانى بەنداوەكە دەكەن، لەگەن نوسینگەگان لە هيرشيكى شەوانەى كتوپردا تا ئەووش لە توانادا بێت دەبوو كەتیبە پاسەوانەكە كۆنترۆل بكریت كە لە سەربازگەيەكى فراوان و گەورەدا بلاووبوووە ، لەگەن دوو پێگەى ترادا.

ئەم ئەركە خرايە ئەستۆى سى هيزى كورد كە دەبوو هەرسىكيان لەهەمان كاتدا هيرش بەرن ، هەروەها دووهيزى تری كوردی دانرابون بەتۆپهاويزى ناچيگر و دۆشكەى مامناوهندووە بۆ داخستنى ئەو رېگايەى كە بۆئامانجەكە دەچیت بۆ روبەرپووبونەوێ هەر پالېستىكى زىپۆشى عىراقى كەبىرات بۆ ئەو، ئەو هيزە بلاو بوووە لەچەند حەشارگەيەك لە دورى ۵۰۰ تا ۷۰۰ مەتر لە رېگاوە ، ئاوە قوڵەكەى روبيارى زى بچوك لە رېگای جیادەكردنەووە ئەمەش دەپاراستن لەئەگەرى دزەهیرش بۆ ئەو هيزە عىراقیانەى كە لەوانەيە بەئيرين بۆ ناوچەكە . پلانىكە وابوو، كە پالېستى تۆپخانە دوو گرد بە راجيمەى ۱۲۰ ملم تۆپباران بكات ، وە تا پرۆسەى خۆ ئامادەكردن بۆ گەردەكەو مۆلگەى عىراقیەگان دەست پى دەكات لەماوەى نيوكاتزىمىر لە كاتزىمىر ۸ى ئىوارە تا تاريك دابیت، پاش ئەووە لەسەر هيزى هيرشەبەر پىويست بوو كەهیرشەبەرى بۆ سەرنامانجەكە بەبى ترس ، لە هيرشى فرۆكە عىراقیەگان، چونكە شەوانە هيرش ناكريت ، رېرەوى ئامانجەكە سى كاتزىمىرى خياند ، تا كاتزىمىر ۹:۲۰ زىف پى وابو كە لەماوەى ئەو

۳ کاتزمیردا عیراقیهکان پئیان وادهبیت ، که تۆپبارانهکه تهنها مهسهلهی ترسانندنه و هیچی تر و دهگه پئنهوه سهر ژیانى ناسایى خویان.
پلانهکه دهیگوت که پالپشتى تۆپخانه لهکاتزمیر ۹:۲۰ خولهک دریزه بهبۆمبارانهکه بداتهوه ، وه تا کاتزمیر ۱۰ کهکاتزمیری سفرى هیرشهکهیه بۆسهر سى مۆلگهکهى کهتیبهى عیراقیهکهو کۆنترۆل کردنى وه کۆنترۆلکردنى بهنداوهکه.

"زيف" و "عقراوى" سهرکردهى کهتیبهکان گهرايهو و ديتيان که (پهلوان) لهشوينى دیدارهکه چاومرپئانه، ههرسیکیان چوون بۆ لای بارزانى تا رهمامهندى ومبرگرن ، بارزانى بهگرنگیهوه گوئى بۆ گرتن دواى رازى بوو لهسهرى.
"زيف" ههمو وردهکاریهکانى گواستهوه بۆ ئیسرائیل لهگهال لیستیکی چهک و نامادهکاریهه خوازراوهکان ، و نامۆزگارى کرا که لهکۆتایى وهرزى "دروینه"دا دهست بهپرۆسکه بکریت، تا ههلى ئەوه نهدریت بههیزی ناسمانى عیراقى کهوهک پيشهى خۆى بهسوتاندى کيلگهکان وهلام بداتهوه.

پئویست بوو نامادهکارى گشتگیر بکریت بهدهستخستنى نزیکهى ۴۰۰ ولاحیشهوه بۆ گواستنهوهى کهلوپهل و نامرازهکان بۆ ناوچهى ئامانج، "زيف" چاودیرى پرۆسهى نامادهکاریهکانى دهکردن تا دواهمین وردهکاریهکان ، پاشان گهرايهوه بۆ ئیسرائیل له یهکى لهپرۆژمکانى ئەیلول دا کاتیک له(کیبۆتسه) نانى بهمانى دهخوارد بهپهله داوا کرا بۆ تهلهفون نوینهرى مۆساد پئى وت که پرۆسهکه سهرکهوتوبوه بهپئى پلانهکه دانراومبهلام کامهرانیهکهى "زيف" زۆرى نهخایاند ، پاش ۴۸ سهعات بۆى دهکهوت که هیزی پالپشت که بریاراوبوو رپگه لهوههیزه عیراقیهبگریت که دههینریت بۆ ناوچهکه بهر لهکاتزمیری دیاریکراو کشاونهتهوهو هیزی پالپشتى عیراقیى هیرشى کردۆته سهر هیزه کوردیهکه و ههرکهسیک فریا نهکههوتبیت رابکات کوژراوه، ئەگهر ئەو عهیبه نهبوايه لهپلانهکه ، کوردهکان دهیاننوانى سهرچاوهى ئەو ناوه کۆنترۆل بکهن که بهشیکی

زۆرى زەھىيەكانى عىراق ئاۋ دەمات، بەمەش دەپانتوانى سازشى زۆر گەورە لەعيراقىيەكان وەرگرن يان زەرەرى گەورە ماوەدرىژى ئى بدەن. كاتىك وەزىرى بەرگرى "موشى دەيان" و "بارلىف"ى سەرۆكى نەركان بۇيان دەركەوت كە بارودۇخ لەكوردستان پىۋىستى بە زمين لەرزەيەكى توندوتىژ ھەيە ، بىپار درا كە سەرگەردەى ھىزى پەپەشوتەوانى و پىادە ، "رافائىل ئىتان" بنىردىت بۇ ئەوى ، ئىتان لە كىتەبەگەى پىدا بە ناوى "گىرانەھوى سەربازىك" دەئىت: ((بارزانى ئارەزوى خۆى پىشاندا بۇ ھراوانكردنى پىۋەرەكانى جەنگ لەكوردستان، و شىۋازى خۆى گۆرى ، چىتر ھەزى لە جەنگى پارتىزانى نەبوو ، بەلگو ھىرشى ئاشكرا دژى سوپاى عىراقى ، وە من نىردرام بۇ ئەوى تا لىكۆلىنەھە مەرەجەكانى جەنگ لەو گۆرەپانەدا بىكەم)).

كەسىك لە نىك نوسىنگەى بارزانى بەخىرھاتنى لە "ئىتان" كەردە بە زمانى عىبرى و پىي وتەو كە ناوم "ئىتانە" ، رافىلىش وتوئەتى منىش ھەر ناوم "ئىتان" ە ، ئىتانى يەكەم "د. ئىتان رۆبىشتاين" بوە ، ئەو دكتورە ئىسرائىلىيەى كە لەماۋەى نىۋان ئەيلول و تشرىنى دوەمى ۱۹۶۹ دا نەخۆشخانەگەى بەرپۆەدەبىرد.

"رافائىل ئىتان" لەكىتەبەگەىدا دەئىت : ((سنورى ئىرانمان بىرى دو رۆژى تەواو بەرپۆەبوين بەرەوە باشور ، تا گەيشتىنە ناۋچەيەك كەناوى "سەردەشت" بو، لەۋپۆە جارىكى تر سنورى عىراقم بىرپۆە تا گەيشتىنە ھەلادزى لەۋپۆە بۇ ھەلەيەك كەكوردەكان بە دەستيانەۋەبوو ، و بەسەر رپوبارى "دوكان"دا دەمىرپوانى لەوى شۆينەۋارى جەنگ بە ئاشكرا ديار بوو، لەسەر بەردە سوتاۋەكان و ئەو ۋلاخانەى بە بۆمبارانى فپۆكە عىراقىيەكان پارچە پارچە بوبون)).

لە بەرەبەياندا "ئىتان" و ھاۋرپىكانى بەپى كەوتنەپى و رپوبارەكەيان بىرى بەناراستەى بەردەكانى دوكان ، و پىنگەى عىراقىيەكان فپۆكە عىراقىيەكان بە ناسماندا دەسورپانەۋە : ((چەند ئامانجىكىيان بۆردومان كەرد لە نىك رپۆۇشتنى

ئىمەۋە كاتىك نىزىك بويىنەۋە لەپىنگە غىراقىيەكان لەسەرچىپاكان ، بەر تۆپباران دراين، تۋانىبويان بمانىيىن ، خۇم لەپال بەردىك گرت ، كامىراكەم فرى نەدا وئىنە شويىنى تەقىنەۋەكانم دەگرت ، كابرا ئىرانىيەكە ھەرتۆقىبوو ، بەلام كوردەكان راھاتبون لەگەل بۇردومانەكە بۇيە خۇيان لەپال بەردەكاندا شاردەۋە ھەتا تۆپبارانەكە تەۋاۋىبوو، دۋايى گەراينەۋە گۈندەكە)).

"راھائىل ئىتان" دەلىت كە ھەستىكى نامۇى ھەبۈە، چۈنكە ھىچ لايەنىك نامانجى گەشتەكەى پى نەگۈتۈە ، بەكوردەكانى گۈتۈە كە بەرەو كوئى دەچىن : ((پىان گۈتم بۇ شاخەكان دەچىن، رېنگاى چىپاكان دەگرىن، دارستان و رۋىباران دەمپرىن لەرېگاگەمان ماۋەيەك بە پى دەرۇشتىن ، ماۋەودۋا بەسۋارى ئەسپەكان تا واى لىھات وام ھەست دەگرد ئىسكەكانم خەرىكە تىكدەشكىن ، لەكۇتايىدا گەشتىنە ناۋچەى چادرمكان ، پىم وترا كە بارزانى دىت بۇ بىنىنم ، پاش كەمىك ھات و يەكترمان بىنى باۋەشى پىداكردم و شمشىرىكى خۋارى بەدىارى پىدام ، ۋەرگىرەكە پى وتم بارزانى بۇيە ئەۋ دىارىيەم پىشكەش دەكات ، چۈنكە دەزانىت دەستى يارمەتى بۇ كوردەكان درىژ دەكەم، ھاۋرىكانم پىيان وتوم كە لە كاتى بۇردومانەكە چۈن ھەئس و كەوتت كردۈە)).

((پاش دىدارەكە رومان كرده ئەۋ شوئىنە راستەقىنەيەى كە بۇى ھىنرابوم ، فىرقەيەكى غىراقى لى جىگىرىبوۋبوو لەنىزىك شارى رەۋاندوز كوردەكان دەيانخواست ھىرش بكنەسەر ئەۋ فىرقەيە بۇيە راي منيان گەرەك بوو)).

((بەۋشيارىيەۋە بەدرىژايى دۋاھەمىن بەرەبەستى ھىزە كوردىيەكان بەرامبەر ھىزەكانى غىراق رۇشتىن ، درەختىكى "مازوۋ"ى گەۋرە بىردرابوو لەسەر رېنگاگە دانرابوو، لەپشت يەكى لە بەردەكانەۋە جەنگاۋەرېكى كورد خۇى مەئاس دابوو، بەخۇى و تەنەگەكەيەۋە ، چاۋدىرى جموجولەكانى لايەنى بەرامبەرى دەگرد ، كەھىزە غىراقىيەكان تىيدا جىگىر بوون ، لەسەر گردىكى بلىندەۋە چاۋدىرى ھىزە غىراقىيەكەمان كرد، پاشان لەسەر پىشتى ئەسپەكان بەرەۋ باكور رۇشتىن، بۇ

ناوچه يهك كه پيگه يهكي كورده گاني ئى بوو ، له باوهشى سروشتدا، كه چهند تۆپهاويژيكي ئى بوو)).

((شهو له ليوارى چياكه خهوتين ، به جورىك ههريهك له ئيمه له پشت درهختي كه وه دانيشتبوو قاچى پيومانابوو، تا له بهريوونه وه بيبايريزرئيت ، بچوكترين جوئه بوى ههبوو خلورى بكا ته وه به تهقله ههتا بنى چياكه)).
رافائيل دهئيت: ((كوردهكان قسه گاني منيان سهبارت به بهكارهينانى چهكي نوئ و هيرشى ئاشكرا بؤ سه رهيزه گاني عيراقى پى قبول نه ده كرا، "لفكؤف" پىي وتم : نه مه سويا نيه و كورده گانيش سه ريباز نين)).

ئيسرائيليه كم پيشان بده كه تهنها به شهكر و چا و بريكي كه م خواردن بژئيت؟
كاتيک "ئيتان" گه رايه وه بؤئيسرائيل سهبارت به پرؤسه ي "دوكان" به "دان زيف"ى وت: "ئايا تۆ شئت بوبوى؟ چؤن كارى واين پئده سپيريت؟"
زيف : به لام جى به جيان كرد.

رهفائيل : به لام سوپاى عيراقى هه موى هيزى پالپشتى كوشت.
زيف: به رپرس نيم له هه له كان، نه گهر بيان هيشتايه له گه ئيان به مامايه وه و سه ربه رشتى پرؤسه كه م بگردايه ، نه وه روينه ددها كه رويدا.
رافائيل : سه ره راي نه وه نه ده بو نه ركي واين پى بسپيردرئيت نه وان تواناى نه و جو ره كارانه يان نيه.

زيف : له گه ل ريزى زؤرم بؤت رايه كه تم قبول نيه نه گهر رينمايى دروست وه رگرن ، كاره كان به ريكوپيكي ده رپون به رپوه.

*****

ئيتان داواى كرد كه تانكيك يان دو تانك له جو رى "T-24" له ده سته وتى جهنگى ۱۹۶۷ بنيردرئيت بؤ كورده كان، كرؤن له لاي هاوتاكه ي له "ساواك" نه م پيشنياره ي خسته رو به لام نه و وتى: رازين به مه رجيك سه ره تا كورده كان بتوانن ، ده ست

بەسەر تانكىكى سوپاى عىراقىدا بگرن، ئەوگات ئىسرائىل دىتوانىت تانكىك يان
دوان بنىرئىت.

لەوانەپە ئەمە شىوازى ئىرانىيەگان بوو بىت بو دەرپرئىنى "نا" چونكە
دىمانزانى كە كوردەگان ناتوانن دەست بەسەرتانكى سوپاى عىراقىدا بگرن،
نارازىبوان تەنھا لەئىرانىيەگان نەبون، بەلكو چەند كەسايەتەكى ئىسرائىلىش
دزايەتى بىرۆكەكەيان دەگرد، سەرگردەى نارازىيەگان سەرۆكى پۆلى پىلاننانان لىوا
"ئىسحاق حۆفى" بوو، كە خەرىكى چارەسەركردنى مەسەلەى يارمەتى دانى
چەكدارانەى كوردەگان بوو، كە دەىگوت: ((كوردەگان راھاتون كە جەنگى كلاسىكى
لەگەل ھىزە عىراقىيەگان بكەن، بەكارھىنانى شىوى تر وادەكات زياتر بدۆزرىنەوہ
و بەرچاوى ھىزى ئاسمانى عىراقى بكەون)).

*****

"گرىس كۆچىرا" لەو توئىزىنەوہىيەدا كە ئامادەىكردوہ بە ناوى "بزافى
نەتەواپەتى كوردى" و لەسالى ۱۹۷۹ بىلاوكراپەوہ دەئىت: ((حكومەتى عىراقى
لەبەردەم دوو ئەگەردا بو، يان بگاتە رىكەوتن لەگەل كوردەگان يان لەگەل ئىران،
لەپراستىد ئەمە يەكەم جار نىيە كەعىراقىيەگان رۆبەرپوى ئەم تاقىكردنەوہ
دەبنەوہ، ئەوان ھەمىشە نارەزويان لەرىكەوتن لەگەل عىراقىيەگان زياترپوہ ،
چونكە رىكەوتن لەگەل ئىران دەبىتە ھوى كۆتايى پىھىنانى ناكۆكى نەبرپاوى
نىوان ھەردوولات ئەمە جگە لەوہى كە دەبىتە ھۆ داخستنى تاكە رىرەوى
گەشىتنى ھارىكارى بەكوردەگان بە كردار ئەوہ رويدا كاتىك شاندىكى
عىراقىيەگان رپوى لە تاران كرد ، بو رازىكردنى شا بەراگرتنى ھارىكارىيەگانى بو
كوردەگان، لە بەرامبەر سازشى گورەى عىراق بو ئىران ، بەلام "شا" بۆندەكەى
رەتكردوہ ئەمەش واىكرد كە ھىچ شتىك بو عىراقىيەگان نەمىنى جگە
لەپوكردنە ئەگەرەكەى تر، بەلام كوردەگان نەچون بو دانوستان)).

((ئامارەكان ئامازەيان بەو دەكرد كە ژمارەى ئەو كوردانەى كە لە دەستپێكى جەنگەو لە سالى ۱۹۶۱مە پێكراون گەشتۆتە نزیكەى ۲۰ ھەزار كەس ئەمە جگە لە دەپەھا ژن و مندال ، ھیزی ئاسمانى ۲۰۰ گوندى خاپور كردو، سەرەپاى ئەوھش كوردەكان زۆر خۆراگر و زەرەرى گەومرەپان لەعێراقىھەكان داو)).

بارزانى دركى بەوھەردبوو كە تواناى خۆراگرى گەلەكەى ئەبەدى نى، بۆپە دەپويست لەگەل عێراقىھەكان بگاتە رێككەوتن بە جۆرێك مافى ئۆتۆنۆمىيان پى بدريت)).

*****

"مەناھىم سىلە" ناسراو بە "مەراك" لە تشرىنى دوھمى ۱۹۶۹ ھاتە كوردستان ئەركەكەى ئامادەكردنى كوردەكان بوو بۆ ھىرشى بەھارەى عێراقىھەكان ، لەپاش توانەوھى بەفرەكان كە سالانە پىشبینى دەكرا، ئەو ھەستەى لادروست بوووبو كەكوردەكان ئامادەگى تەواويان تىدا نى بە بۆرەپووبونەوى ھىرشى دوژمن ، ئامادەكارىھەكان برىتى بوون لە نىشتەجى بون لە خانوى گلیندا كە لە ھەر نشىنگەھەك ۱۰ تا ۱۵ كوردى ئى دەژيا ، كاتێك (مەراك) لى پرسین ئايا خالى چاودىرى دانانىن ، وتبويان ئىمە پىشت بە ھەوالگرى مەپدانى دەبەستىن ، دلنبا بە عێراقىھەكان ناتوانن بچولنەو بە بى ئەوھى ئىمە دەست بە جى لەو ناگادار نەبىن.

ترسى زۆرى كوردەكان لەكوردەكانى ھۆزەكانى تر بوو ، كە لە لایەكەو بە لایەكى تر ھاتوچۆيان بوو ، بەتایبەت ئەو ھۆزانەى كەدوژمنى بارزانى و سەرگرداىتەكەى بوون ، بۆپە وشەبەوشە رىنماپەكانى بارزانىان جىبەجىدەكرد، كە دەبوو چاودىرى و پاسەوانىكى توندى ھەر بىانىك كە لەوى بوون بكرى ، بەم شۆپەپە مەراك و ھەر ئىسرائىلىپەكى تر ، بۆ سەرئاوكردنىش دەپىت بەبەرچاوى پىشمەرگە زۆرزانەكانەو بەت.

"مەراك" كوردەكانى راپھىنا لەسەر "راجىمە" و بەكارھىننانى تەھىنەو، گرتن و داخستنى رىڭا و خولگە سەرەكەكان لە تانكەكان و ھۆكارەكانى گواستەنەو، لەكاتىڭدا كەچەند ھونەرىيەكى ئىسرائىلىي، وئىستگەيەكى بەخىشى تازەيان دروست كرد و ناويان نا "دەنگى شۆرش".

"مەراك" دەئىت: ((وھك خۆئامادەكردن بۆ ھىرشى بەھارە داوام لە كوردەكان كرد، كە پىڭگەكانى خۆيان بە ھىزىكەن لەچىاي "زۆزگ" بە بىرپەنەوئى دارچنار و سىپىدارەكان و بەستەنەوھىيان بە بەردەكانەو، بەلام كارەكان زۆر بەھىواشى دەچون بەرپۆ، كە تەواو بىزار و تورەى دەكرىت، لەبەيانى رۆژى دووھمدا پىم وترا، ناتوانىن ئەمىرۆ كارىكەين، چونكە شەو و لاخەكان راپان كردو، كاتىڭ چومە پشت گردەكە تا دەست بەئاو بگەيەنم دىتم ھەمو و لاخەكان لەوى بەستراپونەو)).

بارزانى لەو چاوپىكەوتنەدا كە "جەواد ئەلئەمىر"ى پەيامىرى "لۆمۇند"ى فەرەنسى لەگەلدا سازىكردو دەئىت: ((ئەوئى كە ئىمە بۆى تىدەكوشىن يەكخستنى گەلەكەمان و پىدراى مافى ئۆتۆنۆمى پىمانە، لە ناو عىراقىكى دىموكراتدا، ئامازەى بەو سەرگەوتنەنەى ھىزەكان دابو لە ناوچەى ھەولير، وە وتبوى كە ئامانجى داھاتويان دەست بەسەراگرتنى ناوچە كوردىەكانى رۆژھەلاتى "موصل" و "ھەولير" و دەستبەسەراگرتنى كىلگەكانى نەوتى كەركوكە، دەئىت ئىمە كۆنترۆلى ناوچەيەكى ئازاد كراومان كردو كەنىوئى خاكەكەمان دەگرىتەوئى نرىكەى ملىونىك و دوسەد ھەزار كوردى لى دەژى، ئىمەش ھەولدەدەمىن بەشىوئەيەكى مرۆيى ئاستى بىزويان باش بكەين، ئىمە داواخوازىن كە كۆمارى عىراق دەولتەتىكى يەگگرتوو بىت لە "عەرمب" و "كورد" پىكبىت تا بە يەكسانى بەپىيى ياساكانى گەلان بىزىن، دەبىت ھەينەى ياسا دانانى عىراقى ھەئسىت بەدامەزراندنى دامەزراومىەكى عىراقى بالا، ديارىكردنى سەرۆك و توانا ياسايەكانى حكومەت، وە رىڭگە بەكوردەكان بدرىت مافەكانى خۆيان بەكاربەين

لهبوارى ياسادانان و جيبهجيكردن و دادوهرى لهناو كوردستان، وه جيگرى سهروك كورد بيت وه دابهشكردى پۆسته وهزاريهكان بهشيويهكى ريزمى بيت)).
بارزانى نهو سنورهى كوردستانى دياريكردبو كه دميهويت: ((دميبت سليمانى و ههولير و كهركوك له خويگريت كه ئيستا وهك "ههزا" بهرپوهدهبرين لهگهڻ ههموو نهو ناوچانهى كه زۆرينهى كوردن له قهزاي موسل و ديهاله)).

وه لهوهلامى پرسياريكدا كه : "نايا نهگهري دانوستان لهگهڻ حكومهتهكهى "بهكر" لهگۆرئ يه؟" وتبوى : "مهحاله دانوستان لهگهڻ دمسهلاته سهركوتكهركهكانى بهعس ، نهو كهسانه وهكو گورگ وان، ئيمهش ريگه بهخومان نادهيهن لهسهر يهك ميژ لهگهڻ گورگ بهيهكهوه دابنيشين ، نهوان بهبۆمبى ناپالم سهрман دمېرن پهپهروى سادهترين بنهماى مروىي ناكهن ، مهحاله مامهلهيان لهگهڻدا بكرت، به يهك زمان نهبيت ئهويش زمانى هيزه، ئيمه برپارمان داوه به بهكارهينانى نهو زمانه ههتا كۆتايى".

*****

حكومهتى عيراق بۆى دهركهوت كهلهم قۆناغهدا ناتوانيت سنوريك بهو شيويهى كهدهبخوازيت بۆ كوردهكان دابنييت، بۆيه پاش مشتومپىكى زۆر برپايدا كه بهرهروويان بپروات و وهلامى داواكاريهكانيان بداتهوهن برپارى حكومهتى عيراق هات وهك ئهوهى بلئى چارهسهرى سهريازى لهگۆرپدانيه بۆ چارهسهرى كيشهى كورد، نهمهش زللهيهكى توند بوو به روى سهركردايهتى بالائى سهريازى دا.
تويژه "عهفره بن جور" كه تويژينهوهى زۆرى لهسهر كوردهكان نهجامداوه دهئييت : ((برپارهكهى حكومهتى عيراق وهك تهحهدا وابو بۆ "سوريا" و "ئيران" ، ههميشه لهياخييون و سهرهلهدانى كوردهكان نيو ولاتهكانيان دمهترسان)).

بارزانى زۆر بهگومان بوو لهبهئين و پهيمانهكانى حكومهتى عيراقى و جارلهدواى جار دهيكوت : حكومهتى عيراقى پهيمانهكانى جئ بهجئ ناكات ، ئيدريسى كورى ههمان پراى ههبوو ، بهلام كورهكهى ترى "مهسعود" پشتگيرى لهنهجامدانى

رېښه وټنه که ده گرد، له بهر نه وهی زورینهی کوردهگان نارمزيان له وه بوو، له سرووی هم موپانه وه سرگردايه تيبه گه نجه که گان وهك "دکتورمه حمود" و "سامی" که له جهنگ بېزار بوون ، باوه پريان وابوو که باشتره پيگا کهی تر تاقيبکړيته وه ، نه مانه سرگردايه تی يا خي بوانيان ناچار کرد که رازی ببيت به لام نهو جهختی له وه دم کرده وه که رېښه وټنه که که درهنگ يان زوو هه لده ومشيته وه، (.....) نوينه ریښه وټن بوو له گه ل کوردهگان له منداليه وه په يومندی کردبوو به بالی نهینی حيزبی به عسه وه، يه کهی ليدانی دزی دوژمنانی حيزب دروست کردبوو ، وه سالی ۱۹۵۹ به شداری پلانیکی کرد بو کوشتنی عبدالکریم قاسم ، پاشان رايکرد بو سوريا و له وپوه بو میسر.

له دواي که وټنی قاسم له سالی ۱۹۶۳ هاتوه بو عیراق و په يومندی کرد به سرگردايه تی حزي به عسه وه پاش نزیکه ی سی سال دامه زرينرا به جیگری سکرتری گشتی حيزب ، کاتيکیش حيزبی به عس له ده سالات دورخرايه وه له سالی ۱۹۶۴ به ندرکرا ، به لام توانی له به ندينخانه راپکات، به لام له سالی ۱۹۶۸ کاتيک حيزبه کهی سرکه وټو بوو له کوده تاکهيدا ، گه راپه وه تا ببيته جیگری سرؤکی نه نجومه نی شوړش ، له بهر نه وهی "به کر"ی سرؤکی نه نجومه ن که سیکي توند و په کلانه بوو ، "صدام حسين" بووه پياوی به هيزی حيزبه که ، ميليشيايه کی حيزبی چه کرداری دروست کرد له گه ل ده زگايه کی نه منی نهینی ، که له ژیر ده سالاتی تايبه تی خویدا بوو، تايبه تی کردبوو بو بواری پاکسازی که له سهر کارلابردن و پاکسازی جهسته یی ده گرتوه له داموده زگای ده ولته تی و حيزبیدا ، سهر لیره و له وئ ده په رينران به وانه شه وه که رکه بهری سياسه تی نوئی کوده تايان ده کرد له بهرام بهر کورده گاندا، صدام نازناویکی تری خسته پال خوئی نه ویش "نه ندازیاری ئوتونومی" بوو.

^۱ نه م که سه (صدام حسين) نازانم بوچی له کتیبه که دا وانوسراوه. - ویرگیر -

سى ھۆكار پائيان به "صدام حسين" موه نا بهو ئاراسته يه دا بروت:-

- بهبى چاره سهر كردنى هيچ ئومىد نىك نه بو بۇ رژىمى به عس تا پته و بىت رىمگ دابكوتىت.
- هه وئى دىدا سوپا له سياسهت جىابكاته وه كه به مەش بازنى كودەتاي سەربازى له عىراقدان تىكشاندى.
- ئارەزوى كردنه دەرەوى ئىران له كاروبارى ناوخويى كوردەكان، و لاواز كردنى تواناكان له بهرامبه رىك كردن له سەر ناكوكيه كانى تىرى نيوانيان، وهك مه سه لهى "شط العرب".

دانوستانه كان له ئەيلول ۱۹۶۹ دەستى پىكرد ، سى قۇناغى به خۆوه بىنى هەتا سالى ۱۹۷۰ "صدام حسين" دەبوو روبەروى چەند لايەنىكى سياسى و سەربازى بىتەوه، كه هەره شه يان له سەر كوردايە تيه كهى و پلانە كانى دەكرد، به شىوازى تايه تى خۆى ، هەمويان پاكسازى كران، به رده وام بوو له پر كه به رى سوپا ، كه به ربه رەكانى هەر چاره سەرىكى له گەن كورده كاندا دەكرد، جگه له چاره سەرى سەربازى.

بارزانى خۆى به شدارى له دانوستانه كاندا كورد، له هەندى "حاله تى تر دا ته نها نوينه رەكانى ئاراسته دەر كرن، كه "دكتور مه محمود" سەر كوردايە تى دەر كرن، وه هەريه كه له "نيدريس" و "مه سعود" و "دزمى" ، له گە ئيدا بون، دانوستانه كان درىزه يان كيشا، وه جىى گومانى هەردولابوو ، هيچ لايه كه باوهرى به لاهى تر نه بو، بۆيه به زور هەلگشان و داکشاندا تىدە به رى .

له ۲۱ى كانونى دوهمى ۱۹۷۰ پلاننىك ئاشكرا كرا دژى رژىمى عىراقى به هاوكارى "ئىران" و "ئەمريكا" و "ئيسرائيل" ، زنجيره يه كه تۆمەت روبەروى پيلانگىران كرايه وه، له ناويان هەولدان بۇ سەرنه گرتنى لىكتىگه يشتن له گەن كورده كان

هه مان رۆژ فه رمان دهرگرا، به له سیدارمدانی ۳۳ نهفسهر و له پاش ماومه کی کهم ههردوو وهزیری بهرگری و ناوخوا له کارخران وه گۆرانکاری نیوخوای گهوره له ناو سوپادا نهنجام درا ، پیده چیت ئەم گۆرانکاریانه بهرازیبونی ژماریهك نهفسهری تر بووبیت ، که له بهرامبهر هاوکاریهکانیان پۆستی بالایان پيسپیردرا.

له ۳ی شوباتی ۱۹۷۰ رادیوی کوردەکان رایگه یاند که ئومیدەکانی ههردو گهلی عه رهب و کورد بۆ بهدهستهینانی چارهسهری ناشتیانه بهدیها ت، وه لاپه رپهیهکی نوێ له میژوی عیراقی هه لدرایه وه، رادیوی ناوبراو هه وائه که ی له میانهی ئەو گفتوگو چرو پره وه بلاوکرده وه که له بهغداد بهرپوهده چوو که پيشبینی دهکرا له کۆتایدا ۸ی شوبات گه یشتن بیت به ریکه وتنکه و رایگه یه نریت.

رونکردنه وه که پیشکەوتبوو ، پاش ته نها دوو رۆژ شاندى کوردی بهغدادی بهجیهیشت پاش نه وهی ده رگا که یان بهتوندى له پاش خۆیاندا پێوه دا ، ده رگه وت که کاریگه ری نه وانه ی دزایه تی مافی ئۆتۆنۆمی کوردهکان دهکهن ، بهبیانوی نه وهی که ئۆتۆنۆمی هه ریمایه تی له وانه یه بگۆریت بۆ ده وله تیکی سه ربه خۆ روی له زیادبوون بوو، واپیده چوو که لهباشترین بارودۆخدا ئۆتۆنۆمیه کی تایبه تی بدن به کورد.

"صدام حسین" بههه موو قورسای خۆی هه ولی چاره سه رگرندی کیشهکانی دا، له ۸ی ئازاردا به سه رکرده یه تی وهفدیکی عیراقی رویکرده نه و شوینه ی که بارزانی دیاریکردبوو ، گوندی "ناوپردان" ی کوردی له ناوچه ی هه ولیر دهستی کرد به دانوستان له گه ل شاندى کوردی به سه رۆکایه تی "دکتۆرمه حمود" ، وه له ۱۰ی هه مان مانگدا هه ردولا نیمزایان له سه ر راگه یه ندرایک به مه فهومی عیراقی و ریکه وتننامه یه ک به مه فهومی کوردی کرد، که له ۱۵ به ند پیک دیت.

به لگه نامه ی ناوبراو مافی خۆبه رپوه به ری "ئۆتۆنۆمی" هه ریمایه تی به کوردهکان به خشی و به نه ته وه ی هاوشانی عه رهب وه سفی کردن ، وه هه مو مافه یه ک له دوای یه که گانی پیده دریت، له م بارودۆخدا واده رده که وت که ئەمه ده رهنجامی

ملکه چکردنی تەواومتی عێراقە بۆ کوردەکان، بەلام کێشەکە لەمەرجی دەمەکی "شەفەوی" دا بوو، کە خرایە بەردەم کوردەکان کە دەلێت: ((یاسای مافی خۆبەری یومبەری بۆ کوردەکان بپاری لەسەر دەدرێت)) و کاری پێدەکرێت تەنها لە دوای ٤ ساڵ لە دەرچونیهوه.

بەلگەنامەکە بەتەواومتی بلاو نەکرایەوه ، عێراق بەپەلە مەسەلەى ئیمزانه کردنی دەستبەجێ پونکردەوه لە چەند ھۆکارێک کە پەپە یومندیان بەناسایشی نەتەوومییەوه ھەیه، ھەندئ لە رۆژنامەکان ئاماژەیان بەجەنگی چارەنوسسازی نەتەووی عەرەب سەبارەت بەفەلەستین دابوو ، وەزیری بەرگری جەختی لەوه کردەوه کە حکومەت دەتوانێت ھەمو توانا و کەل و پەل خۆی ، تەرخان بکات بۆ بەرھەورۆبەرو بونەوی ئیمپریالیزم و زایۆنیزم ، ھەروەھا جار لەدوای جار باس لە پێویستی رۆبەرۆبونەوی سیاسەتی ئێران لەکەنداودا دەکرا، وە عێراق نرخى جەنگەکەى دەرخت و تیان کەتێچوی جەنگەکە ھەتا ئیستا (٤٠) ھەزار پیکراو و ، پێژھەکی گەلێک زۆر لەجەک و تەقەمەنى و نزیکەى ملیاریک و دوسەد ملیۆن دۆلارە)) .

باززانی بۆی دەرکەوت کە پێکەوتنەکە شەریعیەتی عێراقی پێ داوہ ، وەک سەرکردەى کوردەکان ، ئەمەش ھەل ئەوہی پێدا کە دۆژمنەکانی تێک بشکێنێت لەناو کوردەکان .

لە ١٢ى نازاردا عێراق ناھەنگی گێرا بەبۆنەى رۆژی ئاشتییەوه ، "بەکر" لەگەن "د.محمود" و ھەردوو گورپەگەى باززانی "مەسعود" و "ئیدریس" لەناھەنگەکاندا دەرکەوت، وە بەناوی باززانییەوه راپیگەیاندا کە کوردەکان لەگەن عەرەبەکاندا دەمین لەجەنگەکان دژی ئیسرائیل ، ھەرچەندە باززانی پەتیکردەوه کە بەشداری ناھەنگەکان بکات، بەلام لە بروسکەپەگدا کە نارەبوی پشەتگیری خۆی نارەبو بۆ خەباتی دادپەرورەرانەى نەتەووی عەرەب کە دژی دۆژمنەکانی دەیکات .

له ۲۱ ئازاردا "صدام حسين" هات بۆناوچه كوردیهكان بۆ ئاههنگگیران لهگهڵ بارزانی، سهبارت بهو گۆرپانكاریهانی رویان داوه، ئهوكات نۆبهی ئێرانیهكان گهیشت، لهوتهگهی "صدام" دا كه خویندیهوه وتی: "سهربازانی عێراقی دهتوانن دهرسی "شا" دابهن، ئهوهش لهم نزیكانه دا رۆدمدات".

*****

بارزانی راپۆرتیکی سهبارت به دانوستانهكان نارد بۆ ئیسرائیل كه باسی لهوئاشتهواویه کردوه، كه لهدانوستانهكانهوه بهدی دیت، كه تارادهیهك جیی برویه، وه وتی: ((پیشبینیهكانم بۆ رێكهوتنهكه زۆر گهوره نیه، دئشاد نیم پیی)).

"د.جبرائیل دیناری" كه لهشوباتی ۱۹۷۰ دا هات بۆ كوردستان و لهئازاری ههمان سالدا جییهیشته بهرهو ئیسرائیل دهئیت: ((شایمتهالی ئهوهبوم كه دلهپاوكی و راپاییهکی زۆر له ناو عێراقیهكاندا بلاوبومتهوه، لهچركهساتیكدا وادهردهگهوت كه دهستیوهردانی ئیسرائیل لهكوردستان گهیشته كۆتاییهكهی، تهناهت قسهكرا لهسهرچۆنیهتی ههلگرتنی نهخۆشخانه مهیدانیهكه، بهلام كوردهكان داویان كرد كه به كهلوپهلهكانیهوه بمینیتیهوه، "د.دیناری" تهسلیمی پهستیاره كوردهكاني كرد)).

رانییدی یهدهگ "عهبادی" له ۱۵ ئایاری ۱۹۷۰ گهراپیهوه كوردستان لهو "ه" ههفتهیهدا كه تا ۲۰ ئازارهیرانی ۱۹۷۰ لهوئ بهسهری برد ههستیگرد كه جهماوهر لهپشودانیکی تهواودا دهژین، بۆمبه ئاسمانیهكان وهستابون، پیشمهركه كوردهكان به ئازادی به هههمو "عێراق" دا دهخولانهوه، هاوالاتی و سهربازانی سوپای عێراقی بهئازادی به هههمو لایهکی كوردستاندا دهخولانهوه، ئههه جگه لهدهستگردن به ئاوهدانگردنهوه له كوردستان، ئهههش وایدیهكرد عێراقیهكان و كوردهكان پێیان وابیت كه چارهنوسی كوردستان ناگهپیتیهوه بۆ جهنگ و وێرانکاری، بۆ ئهه و شیوهیهی پێشتر تیدا بو)).

عیراقیه‌کان دەستیان کرد به جێبه‌جێکردنی ژماره‌یه‌کی زۆر له بهنده‌کانی رێکه‌وتنامه‌که ، نه‌و گه‌مارۆیه‌یان هه‌لگرت که له‌سه‌ر ناوچه کوردیه‌کان بوو، رینگه‌یان به‌کڕین و فرۆشی خه‌لۆز و ته‌خته دا له کوردستان و له‌عیراق، بازاری کوردی دهرگا‌کانی خۆی به‌پروی به‌ره‌مه‌ عیراقیه‌کاندا کرده‌وه ، هه‌روه‌ها نه‌و بڕه پارمیه‌ی که حکومه‌تی عیرا‌قی خستبویه ژێرده‌ستی بارزانی وایکرد بارزانی (١٥) دینار بدات به هه‌ر چه‌گدارێک له چه‌گداره‌کانی، ئه‌مه‌ش بوه هۆی به‌رزبونه‌وه‌ی ئاستی بزێوی .

وه له‌تێبینه‌کانی دا "عه‌بادی" له‌سه‌ر جموجوله‌کانی سوپای عیرا‌قی بۆی دهرکه‌وت که سوپا زۆرینه‌ی هیزه‌که‌ی له‌باکور گواستۆته‌وه‌و بردویه‌تی بۆ "باشوری ولات" و جبه‌ه‌ی رۆژئاوا به‌رامبه‌ر ئیسرائیل، به‌لام ده‌یزانی که ده‌ستپێشخه‌ریه‌که‌ی به ده‌ستی عیراقیه‌کانه، ئه‌گه‌ر بیان‌ه‌وئ به‌بێ کۆششێکی زۆر هیزه‌کانیان ده‌هینیت‌ه‌وه‌ ناوچه‌که‌و درێژه به جه‌نگ دهن.

بارزانی که گومان له راستگۆی عیراقیه‌کان هه‌بو، په‌له‌ی نه‌کرد له که‌مکردنه‌وه‌ی ژماره‌ی هیزه‌کانی وه‌ک رێکه‌وتنامه‌که باسی ده‌کات، وه کاری دهمکرد بۆ سه‌رمایه‌پێدانی و مانه‌وه‌ی له‌رینگه‌ی ئه‌و پارمیه‌وه که له‌ده‌موه‌ت وه‌ریده‌گرت، وه ئه‌و په‌ده‌گی داراییه‌ی که له خه‌زینه‌که‌یدا ما‌بوو ، سه‌رکرده‌و سه‌ربازانی پێشمه‌رگه له ناوچه‌کانی خۆیان مانه‌وه و چه‌که سوک و قورسه‌کانی خۆیان ته‌سليم نه‌کرده‌وه، "عه‌بادی" ترسی خۆی له‌به‌رده‌سته‌که‌وتنی چه‌که‌کان دهربری ئه‌گه‌ر به شیومه‌گی باش خه‌زن نه‌کړین.

"عه‌بادی" بۆی دهرکه‌وت که عیراقیه‌کان ده‌ستیان کردوه به بنیاتنانی سه‌ربازگه‌یه‌کی گه‌وره له‌یه‌کی له ناوچه ده‌وله‌مه‌نده‌کانی کورد، به به‌هانه‌ی تاییه‌تکردنی بۆ پیشوازی گه‌شته ه‌ا‌وینه‌کان و ئه‌و که‌سانه‌ی که‌ده‌یان‌ه‌وئ ماوه‌یه‌ک بۆ پشوو له‌وئ به‌سه‌ر به‌رن، به‌لام "عه‌بادی" بۆی دهرکه‌وت که سه‌ربازگه‌که له‌توانایدا هه‌یه که له‌کاتی پێویستدا که‌تیبه‌یه‌کی ته‌واوی پڕچه‌ک به‌هه‌مو

چەكىتى پىويست لەخۆبگرىت، ھەرچەندە كوردەكان دەيانتوانى كۆنترۆلى سەربازگەكە بكەن، ھەركاتى بيانەوى، بەلام دروستكردنى دەلالەت لەسەر نيازونىيەتى داھاتوى عىراقىيەكان ، ئەمەش گومان و دودلىيەكانى بارزانى پشت راستدەكردەوہ.

بە تىپەپىنى كات دەرگەوت كە عىراق ئەو كەسەى رەتكردۆتەوہ كە كوردەكان وەك كاندىد بۆ پۆستى جىگرى سەرۆك دياريان كردبوو.

"حبيب محمد كريم" و ھىچ كەسەىكىان لە "ئەنجومەنى شۆرش" دانەمەزراندوہ، لەھەمان كاتدا بارزانى پيشنيارىكى عىراقىيەكانى رەتكردەوہ بەدامەزراندنى "نازاد" وەك جىگرى سەرۆك، لە ھەمان كاتدا پىنج وەزىرى كورد لەحكومەتى عىراقىدا دائران ، لە نيوانياندا "سامى" كەريزىكى زۆرى لای بارزانى ھەبوو ، بارزانى لەسەر دامەزراندنەكەى وتى: ((وەزىرەكانمان پىويستيان بەپرازی بوون و رىگەپىدان ھەيە، ئەگەر بيانەوئىت پەرداخىك لەسەر مېزەكەيان بچولئىن ، ھىچ پىشكەوتنىك لەبوارى مافى ئۆتۆنۆمىدا بەدەست نەھاتوہ، لە سى ناوچەى ھەولير و سلیمانى و دەھوك)).

عىراقىيەكان زۆر بەچالاكى خەرىكى نامادەكردنى نامارى دانىشتوان بون كە ئەو نامارە ناوچەكانى مافى خۆبەريوہبەرى ديارى دەگرد، بەپىي جەماوہرى كوردەكان دەستيان كرد بە گۆرانكارى لە لىواو سنور و قەزاكان بەبى ئەوہى ھىچ رىگرىيەكان بىتەپىش، ھەرچەندە ئەوہ ئاشكرا بو كە ئەو كارە لە بەرزەومەندى كوردەكان نىە، ھەمان شت لەكۆنترۆل كردنى ناوچەكانى نەوت و دابەشكردنى قازانج و داھاتى نىشتمانى كە رىكەوتنەكە باسى لىوہكردبوو ، سەرەپراى ئەوہى "عەبادى" پىي وابوو كە بەشيك لە كوردەكان ھەمو ئەو زىادە رۆيىيە قبول دەكەن بەرامبەر دىژنەدان بەجەنگ.

كوردەكان لەوماوہيەدا بۆيان دەرگەوت كەحكومەت برا كوردەكانيان لەكەركوك دەرەكات و لەجىنى ئەوان عەرەب نىشتەجى دەكات، ھەروەھا ھىچ رىكەوتنىك

نهکرا سهبارمت به بهشی ناوچه کوردیهکان له‌داهاتی وولات و به‌تایبه‌تیش
قازانجی نهوت، به‌لکو ته‌نانهت به‌شیومیه‌کی ریک و پیک پاریزگاری
له‌ناگره‌سته‌گه‌ش نه‌کرا، به‌هوی ئه‌و هه‌مو بارودۆ‌خانه‌وه.

بارزانی داوای له "عه‌بادی" کرد که درێژه‌بدات به په‌یومندی په‌کانی له‌گه‌ل
ئیسرائیل .

"عه‌بادی" ده‌لێت: "بارزانی پێی ده‌وتم "گورم" منیش به "باوکه" بانگم ده‌کرد،
من ئه‌وکاته خه‌ریکی دامه‌زراندنی ده‌زگایه‌کی په‌خشی نوێ بووم بۆ کورده‌کان ، و
زۆر کاریگه‌ربووبوم به‌و زاراوانه‌ی که به‌رکاریان ده‌هینا سه‌بارمت به‌هاوچارمنوسی
هه‌ردولا، نه‌ده‌کرا کاریگه‌ریش نه‌بیت به‌ئه‌وه‌درن‌دایه‌تیه‌ی که عێراقیه‌کان به‌رامبه‌ر
ئه‌وان به‌کاریان ده‌هینا، خۆم وه‌ک نوێنه‌ری ده‌وله‌تیکی هاوپه‌یمان ده‌هاته پێشچاو
، ئامدمبوم هه‌مو شتی که له پێناویاندا بکه‌م ، ته‌نها توانیم ئه‌وه بکه‌م ، به‌لام
هه‌ستم کرد که به‌رپرسانی ئیسرائیل هه‌ستیان ده‌کرد که من زیاده‌ره‌ویی ده‌که‌م ،
هه‌رچه‌نده من پابه‌ندبوم به‌وانه‌ی که داوام لێکراوو و نه‌نجامم دان، شتی که هه‌بو
له سیاسه‌تی ئیسرائیل دا که به‌نیه‌ت منه وه ته‌موم‌زاوی بوون هه‌ستم که
سیاسه‌تیکی به‌رتسه‌ک ده‌که‌م ، ئاشکرا بو بۆم که پێویسته بگه‌رپه‌مه‌وه بۆ ئیسرائیل
و بارودۆ‌خه‌که رۆن بکه‌مه‌وه، به‌تایبه‌ت که نازادی کارکردنی سوپای عێراق له
ناوچه کوردیه‌کان و ئه‌و بێنومی‌دیه‌ی که توشی کورده‌کان بووو، مه‌ترسی له‌سه‌ر
ژیانی نوێنه‌ره ئیسرائیلیه‌کان دروست کرد بوو، ئه‌مه جگه له‌وه‌ی که شوینی
راویژکاره ئیسرائیلیه‌کان نزیک بوو له سنوری ئێران‌ه‌وه له‌وماومیه‌دا که پێشبینی
ده‌کرا که سوپای عێراق هێرشی زستانه‌ی خۆی بکات ، تا رێگای سه‌لامه‌تی و
راگردنی خێرایان بدات به‌ره‌و ئێران ، به‌لام له "هاوین" دا شته‌که ده‌گۆرێ ،
به‌جۆرێک راویژکاره‌کان ده‌گوازنه‌وه بۆ مالی هاوینه‌ی بارزانی که ده‌که‌ویتته
هولایی ناوچه کوردیه‌کانه‌وه.

یه‌کۆ له په‌رستیاره ئیسرائیلیه‌کان ده‌لێت: ((له جه‌زنی "نه‌ورۆز"ی کورده‌کان دا له‌گه‌ڵ به‌رپرسیکی بالای کورده‌کان داخیشتبوین ، هیج شتیکی خراپمان ئی نه‌بیست سه‌بارمه‌ت به‌ خو‌مان، به‌لام پاش ماوه‌یه‌کی که‌م گو‌یمان ئی بو له رادیوی به‌غداد قسه‌ی ده‌کرد، قسه‌ی زۆر توند و خراپی به‌ ئیسرائیل ده‌گوت، زۆر پیتی سه‌رسام بوین، پیمان ناخۆش بوو ، به‌لام دواتر بۆی رۆنکردینه‌وه و وتی: "هیج پتیه‌کی تریان له‌به‌رده‌مدا نیه‌ جگه‌ له‌ هه‌لکێردنی گو‌یجکه‌ی عێراقیه‌کان ماوه‌ماوه‌ به‌قسه‌ی "کورده‌کان ته‌سلیم نابن و نه‌بوون به‌ زایۆنیزم")).

((کورده‌کان به‌شێوه‌یه‌کی گشتی شیوازی خو‌یان له‌گه‌ڵماندا نه‌گۆرپوو ، ته‌نانه‌ت له‌سه‌رده‌می دانۆستانه‌کان و دواتریشدا، کاتێک خێزانه‌ عێراقیه‌کان ده‌هاتنه‌، ناوچه‌که‌ جه‌ختیان ده‌کرده‌وه له‌وه‌ی که‌ له‌به‌رچاوانیان دیارنه‌بین)).

له ١٦ی حوزمیرانی ١٩٧٠ کاتێک "عه‌بادی" ده‌ستی به‌ ئاوده‌گه‌یاند که‌سه‌یک چه‌قۆیه‌کی ئی داو راپیکرد ، تانیستاش نه‌و دۆسیه‌یه‌ یه‌کیکه‌ له‌ مه‌ته‌له‌کان ، نازانین کۆ بو هه‌وئێ دا تیرۆری بکات، به‌لام نه‌وه ده‌لێت: ((نه‌و که‌سه‌ی هه‌وئێ تیرۆر کردنی داوه‌ له‌کورده‌کانی ناوچه‌که‌یه‌ ، گوازاریه‌وه‌ بۆتاران و له‌وئێ به‌ په‌له‌ براهیه‌ نه‌خۆشخانه‌، بارودۆخه‌که‌ی زۆر سه‌خت بو)).

بارزانی زۆر بێزار و خه‌جاله‌ت ده‌رده‌که‌وت ، به‌ئینی دا که‌ هه‌موو کۆششی خو‌ی بخته‌گه‌ر له‌پێناو ده‌ستگیرکردنی نه‌و که‌سه‌دا.

به‌رپرسی مۆساد له‌ تاران ده‌لێت: ((بارزانی داوای لێبوردنی به‌هۆی رۆداوه‌که‌وه‌ نه‌کردو ، پتیه‌کی نه‌دا به‌که‌سه‌یش که‌ به‌ناوی نه‌وه‌وه‌ داوای لێبوردن بکات)).

"کێرن" ده‌لێت: (عه‌بادی هه‌له‌یه‌کی کرد که‌ به‌یه‌کۆ له‌ قه‌ده‌غه‌ و هێله‌سوره‌کان سوره‌کان دادنه‌ریت له‌کوردستان ، وینه‌ی سێ ئاهرمتی کوردی گرت که‌ جلو به‌رگه‌کانی خو‌یان ده‌شۆری که‌ هیج کوردیک به‌هیج شیومه‌ک نه‌وه قیوول ناکات ، پێ ده‌چیت تۆله‌ی نه‌وه‌بیت لێی کرابیته‌وه)).

به‌شی بیستا و دوهه‌م/

رزگار کردنی دواهه‌مین جوله‌که‌کان

کاته‌که گونجاو بوو بۆ رزگار کردنی دواهه‌مین جوله‌که‌کانی عیراق، که ژمارمیان ده‌گه‌شته نزیکه‌ی (۳۰۰) کهس، که بارود و څخیان زۆر خراب بوو، به‌تایبه‌ت له‌کاتی جه‌نگی ۱۹۶۷ که توشی پراوهدونان بوون، حکومت هه‌ستا به‌له‌سه‌رکارلادانی هه‌موکارمه‌نده جوله‌که‌کان له‌دام و ده‌زگای و مزارته عیراقیه‌کان، هه‌روه‌ها جوله‌که‌کانی که‌رته تایبه‌تیه‌کانیش به‌هه‌مانشیوه ده‌رکران، وه حکومت کرین و فرۆستن و به‌کریدان و هه‌موو زه‌وی و خانوبه‌ره‌یه‌کی له‌جوله‌که‌قه‌ده‌غه کرد له‌گه‌ل تۆمارکردن و گواستنه‌وه‌ی مولکایه‌تی هه‌ر مولکێک وه بانک و لایه‌نه داراییه‌کانی تر فه‌رمانیان پێ کرا که له (۱۰۰) دیناری مانگانه زیاتر هیچ پارمیه‌ک به‌جوله‌که‌ نه‌ده‌ن، و پاریزهر و دکتۆره جوه‌کان رێگه‌یان پێ نه‌ده‌درا چاره‌سه‌ری هیچ که‌سیکی غه‌یره جوله‌که‌ بکه‌ن، وه له‌ ناوچه‌ی نیشته‌جێ بونیاندا خرا‌نه ژیرمانه‌وه‌ی به‌زۆروه "ده‌ست به‌سه‌ری"، و هه‌موو ته‌له‌فۆنیکی مال و نورپینگه‌و شوپنی کاره‌کانیان به‌درا، و هه‌موو مونته‌داکان به‌رویانداندا داخران، که‌سایه‌تیه دیاره‌کانیان ده‌ستگیر کران و دادگایی کران و ئەشکه‌نجه دران، شوینه پیرۆزه‌کانی جوله‌که‌ ده‌ستی به‌سه‌رداگیرا، ئەمه‌ش وایکرد زۆریان بێ سه‌رچاوه‌ی بژیوی بمیننه‌وه، وکریکاره جوه‌کان زۆر پووبه‌پروی هه‌لمه‌تیکي تیرۆر و ئەشکه‌نجه‌ی جه‌سته‌یی بونه‌وه، له‌ لایه‌ن نه‌و خاوه‌نکارانه‌وه که‌کاریان به‌جوه‌ه‌کان ده‌کرد، ته‌نانه‌ت حکومت ده‌ستی کرد به‌دروستکردنی ناوه‌ندیک له‌نزیک شارۆچکه‌ی "به‌عقوبه‌ی بیچوک له‌نزیک "به‌غداد" و له‌وئ کۆکرانه‌وه، ئەم هه‌لمه‌ته زۆربه‌ی جوله‌که‌کانی ناچارکرد، له‌ ماله‌کانیاندا بمیننه‌وه و پرونه‌که‌نه شوینه گشتیه‌کان.

"نه‌سیم القزاز" که‌جوله‌که‌یه‌کی عیراقیه ده‌لیت: (نزیکه‌ی (۱۰٪) ی رۆله‌کانی تایه‌فه‌ی جوله‌که‌ هه‌تا سه‌رمه‌تای سالی ۱۹۶۹ له‌زیندان بون، زۆریان نزیکه‌ی (۴۰٪) یان کوزران به‌خنکاندن یان له‌ ژیر ئەشکه‌نجه‌دا، ده‌لیت: زۆربه‌یان به‌بێ دادگایی

كوژران ، و بهبى هيچ روناكر دنه وهيهك جهستهيان تهسليمى خاومنهكانيان
كراومتهوه)).

بو همومان ئاشكرايوو كه رزگاركر دنى پاشماوهى جولهكهكان ناكريت تنها
لهريگهى ناوچه كورديهكانى نزيك لهسنورى ئيرانهوه نهبيت ، نارامبونهوهى
جهنگ بووه هوى ساناكر دنهوهى ههندي لهو كووت و بهندانهى كه خرابووه سر
ريگاي گهيشتن به ناوچه كورديهكان، ههرچهنده تنها چونهدمروه لهشوينى
نيشتهجى بونى جولهكهكه تاوان بوو ، پيشيلكر دنى ياسا بوو)).

دهبوئا ئهوانهى كهدهميانهويت راكمه، روبكهنهناوچه كورديهكان كه وهك شوينى
سهيران و بشوودان و مانهوه بهكارديت كه ديمهنيكى بيتاوان و جوانى ههيه،
زورينهى عيراقيهكان لههاويندا رويدتيدكه، وهك ناوچهى "صلاح الدين"
و"شهقلاوه" و"دمربند" و لهويوه ريگاكه بهرهوسنورى ئيران كورته.

يهكى لهراكر دوه سهرمتاييهكان كهناوى "ماكس فوناد سوډاى" پيشهومريكى
عيراقى بوه، لهوكتيبهءدا كه دواتر بهناونيشانى "همومان چاومرپى پهتى
سيدارمن" نوسيبووى دهئيت: ((ئهوسا زيان لهوى وهك روظانى كوټايى "بومباى"
وابوو جگه لهوهى كه من پابهندبوم بهبهها پيروزهكانهوه و ملكهچ بون بو ريجا
خاپوركهره شهيتانيهكان رهندهكهمهوه لهلايهن حكومهتى عيراقيهوه)).

((بهئى ... سهرم قال بوو بهوهى چى بهسهر "سهعيده"ى خيزانم و دوکچهكه;
ديت ، نايا بهپيستی خومهوه رابكهه و وهك پارويهكى ناسان بو عيراقيهكان
بهجيان بهئلم تا لهتولهى روستنى من تولهيان لى بكهنهوه يان لهگهله خومدا
بيانبهه ، وه توشى سهركيشيهكيان بكهه، كه لهوانهيه بهمردن كوټايى بيت،
لهلايهكى ترهوه دهموت بوچى ههلى زيرين لهدهست بدهم بههوى نهو ناراميهه
ريژميهه كهباكورى گرتوتهوه ههولى رزگاربوون بدهم، چى دهورينم؟ تنها
زيانم نادورينم نهگهر بينمهوه نايا گرمتى زيانى خوم و خيزانهكهه دهكهه؟ نهه

هەلەى ئىستا پەخساوه تا دەرەخسىتەوه بۆمىن و پۆلەگانى خىزانەكەم، كەواتە يان دەبى ئىستا رابكەم يان دەبى بۆھەمىشە لىرە بمىنمەوه)).

لە ۲۷ى ئازارى ۱۹۷۰ "سۇداى" لەگەن ھاورپىيەكى كە رېزان بوە ئەو رېگايەى بېرى كە ھەتاسنورى ناوچە كوردىيەگان دەگاتەنرىكەى ۵۰۰ كىلۆمەتر ناچاربون چوار جار پىناسەگانىان دەرېھىنن ، ھەتا لەچوار پىنگەى چاودىرى دەرچن، تاگەىشتنە گوندى "صلاح الدين" ، لەوئوھ روى كرده "حاجى ئۆمەران" ، لەوئى زۆر ھەولئى دا كە "بارزانى" يان "ئىدرىس"ى كورى ببىنى ، لەكۆتايدا بازرگانىكى ببىنبوو ئارەزوى خۆى بۆ گەىشتنە تاران پى پراگەياندىبوو ، بەلام ئەو گوئى پى نەدابوو ، بەدئشكاوى و ترسەوه گەرابوموھ بەغداد ، تا بەرەوروى واقىعە زانراوگە ببىتەوه. لە ۱ى حوزەيرانى ۱۹۷۰ ئامازەيەكى لەبازرگانى ناوبراوه پىنگەىشت كەوتبوى دەتوانىت رابكات ئەگەر ھاوگارى لەشىخىكى كوردى و مېرگىت كە لەناحەزەگانى بارزانى و ھاوگارى لەگەن حكومەتى عىراق دا دەكات و ئىستا لەبەغدايە.

سۇداى لەگەن كورده ناوبراوهكە لە مائەكەى ئەو لەبەغداد كۆبووھە ، بەئىنى دا نەئىنەكەى بپارىزىت ئەگەر ھاتو دەستگىركرا، وە ناوى شىخەكە نەبات ئەگەر ئازارىش بىرئىت ئەمەش لەبەرامبەر بېرى ھەزاردىناردا، سۇداى دەيزانى كە لەدواى خۆى باوك و دايكى و براكەى و ژنى براكەى و برازاگانى بەجئ دەھىلىت وە لەوانەيە عىراقىيەگان دەستگىريان بكەن كاتىك ھەوالئى پاكردنى ئەو و ژنكەى و دو كچەكەيان پىدەگات.

لە ۹ى حوزەيران دا ھەرچوارىان بەرىكەوتن بۆ ناوچەى "صلاح الدين" بەسەيارمەكى كرى ، لەوئى ھەرچوارىان لەشوقەيەكى بەتال دابەزىن كەچاومرپئى ئەوان بوون تا سەرۆكخىلئى ناوبرا، ھات تادواھەمىن رىنمايىيەگانىان پى بدات ، لەئىستا بەدواوھ تۆ ناوت "ئەحمەد"ە و ئەفسەرىت لەسوپاى عىراقى ، تۆ و ئەندامانى خىزانەكەت حەز دەكەن بچنە سەر سنورى ئىرانى ، ناوى خىزانەكەت "لەيلا"يە ناوھكەت و جولەكەبونت نادركىنىت ھەتا دەگەپتە يەكەم وىستگەى

ئىرانى ، و لەو سى رېنوينەى لەگە ئياندا بون ، جگە لەيەكئىكيان ئەوانى تر بەناسنامەى راستەقىنەى ئەوانيان نەدەزانى .

چوارگەسەكەو رېنمايەگان بەرپىكەوتن تاگەيشتنە گوندىكى بچوك بە ناوى "حرير" پاشان بۇ "گەلى على بەگ" و لەويۆه گەشتە راستەقىنەكەيان بۇ سنورى ئىران دەستى پىكرد لەسەرپىشتى ۵ وئاخ ، رېنگاكە سەخت و درىزبوو بەسەر لوتكەى چياگاندا ، كە ئەمەش بوە هۆى بەريونەى ژنكەى و دوو مندالەكەى و بريندار بونيان، سەرەراى ئەوہ پاكردوہگان بەردەوام بون لە پاكردنەگانيان بە شيوەيهكى بەردەوام ، لەكاتزمير ۶ى سپيدە تا كاتزمير ۳ى دوانيوەرۆ ، پاش شەش رۆژ لەرپۆرۆشتن بە پى و لەسەرپىشتى وئاخ گەيشتنە سنورەگانى ئىران، لەئىرانەوہ خىزانى "سۇداى" چوون بۇ "ئىتاليا" لەوہيوہ بۇ "بەريتانيا" و لەوى مانەوہ .

*****

پاكردنى "سۇداى" ھانى زۆربەى جولەكەگانى تريدا رابكەن لە عىراق، يەكەم گەشتى گەورەى پاكردنى جولەكە بەھاوکارى كوردەگان لەمانگەگانى تەموز و ئابى ۱۹۷۰دا بوو، و لە مانگەگانى ئەيلول و تشرىنى يەكەمى ھەمان سال گەيشتە لوتكە، بەجۆرئىك رۆژانە پەنجا جولەكە سنورى ئىرانيان دەبىرى .

★ ***** ★

لەئەيلولى ۱۹۷۰ دوسەدو پەنجا جولەكە دەستگىركران لە باكورى عىراق كە بەنيازى پاكردن بوون ، لە ۱۴ى ئەيلولدا پۇلىسى عىراقى ۱۳۷ ھاوئاتى جولەكەى شەقلاوہو صلاح الدينى دەستگىر كرد ئەوہش بەھۆى مردنى يەكئىكيانەوہ لەكاتى خواردنى نانى ئيوارەدا ، ئەمەش دانىشتوانى ناوچەكەى ناچار كردبو بە پۇلىس رابگەيەنن ، كەپاكردوہگانى دۆزيەوہ و گەراندنيەوہ بۇ بەغداد و لەوى لەدوانگەى "بەھانيەگان"دا دەستگىركران كە وەك بارەگای ھەوالگى عىراقى بەكاردەھات و ناچاركران برى ۵۰۰ دینار بەدەن بۇ ھەر تاكئىك تاجارىكى تر نەويړن رابكەنەوہ ،

دەستگىر كىردنى ئەوان بۇ ھۆى وەستاندىنى پىرۇسەى پاكىردنى دوھم كە لەناوھىراستى كانونى يەكەمى ۱۹۷۰ دەستى پىكردىبوو بۇ شوباتى ۱۹۷۱.

لەنىسانى ۱۹۷۱ حكومەتى عىراقى رايگەياند كە دوو گروپ لە پاكىردوانى دەستگىر كىردوھ كە ژمارەى ھەر گروپىكىيان گەىشتۇتە ۱۶ كەس ، بەشىكىيان بەپارەو دىزىن تۆمەتبار كران ، چونكە ۲۵۰ جۇنەبەى زىر و ۷۳ ھەزار دىنار لەگىرفان و كەلوپەلەكانىاندا دۆزرانەوھ.

يەكى لەئەندامانى ئەو دوو گروپە كەكەناوى "سمر شمتوف" ە دەلى: كەسانى جۇلەكە ھەبون لەعىراق رىزگارىيان دەكردن بەرامبەر بىرېك پارە كە لەنىوان ۳۰۰ تا ۴۰۰ دىنار بۇ يەكسەر بوو، ئەو پارمەش بۇگىرفانى خۇيان بو، بەلى جۇلەكەكان خۇيان خىانەتبان لى كىردىن.

((ئەو جۇلەكانە كەئىستا يەككىيان دىكتورىكى ددانى ناسراوھە نىسرائىل ، ئەو پارمىيان برد بۇخۇيان و ئىمەيان تەسلىمى چەند چەتەبەك كىرد تا بمانگەبەنن بە "حاجى ئۆمەران" و لەوئىشەوھ بۇ سنورى ئىران، لەرېگا ھەوئىاندا خوشكەكانم لاقە بكەن، دايكەم و دو ئافرەتى تر كەلەناو گروپەكەدا بون، ھەرگىز دىمەنى باوكمەم بىرناچىتەوھ كە لەسەرئەژنۇ دانىشتبوو لىيان دەپارايەوھ تا لاقەيان نەكەن، لەكۇتايدا رازى بون لاقەيان نەكەن بەرامبەر بەوھى كاتىزمىرەكانى دەستمانىيان بەىنى)).

*****

بارزانى شانازى دەكرد بەپىرۇسەى پاكىردنى جۇلەكە لەعىراق ، و ئەو پۇلەى كە لەتەواوكىردنىدا دەگىرپىت، و لەو وتارەيدا كە رۇژنامەنوسى ئەمرىكى "جاك ئەندەرسون" لەرۇژنامەى "واشتن پۇست" لە۱۷ى ئەىلوى ۱۹۷۲ نوسىويەتى ھاتوھ: ((زامىرى سەرۇكى مۇساد بىرۇكەى ھاوكارىكىردنى جۇلەكەكانى عىراقى بۇ راكردن خىستۇتە بەردەم بارزانى)).

چەند كەسكى نزيك له بارزانی دهئین: ((بارزانی بیروکهکهی زۆر بهدل بوه ، لهبەرئەوهی جولهکه کاریان بۆ ئیمه کردوه)).

پروسهی راکردنهکه کوردهکانی دهخسته خهتەرەوه ، بارزانی گورپهکانی خوین چاودیری پروسهی راکردنی جولهکهکانیان دهکرد، "لفکوف" دهئیت: ((بارزانی له دانیشتنیکماندا پپی وتم من هوکاربووم له کوژرانی ژماریهکی زۆر له خهلك، چ له کاتی شهردا ، چ بهنهخوشی و هتد، بهلام لهشۆرشدا دهژین ، ئەوه ژیانی ئیمهیه بهلام دوینی ههستم کرد کهبهشیکي زۆری ههلهکانم بهخشراون ، ژنیکي جولهکهی راکردوو هات بۆلام و وتی: عیراقیهکان میردهکهمیان له سیدارهداوه، بهلام من و مندالهکانم دهتوانین بههوی تۆوه رابکهین ، ئەوکات ههستم کرد کهفرمیسک بهچاومدا دیتهخوارهوه و بهشیک لهههلهکانم بهخشراوه)).

لهقوناغیک لهقوناغهکاندا ئیسرائیلیهکان تیبینی ئەومیان کرد لایهنيك ههیه کهکاردهکات بۆ لهکارخستنی راکردنی جولهکه له عیراق ، ئەوهبو "دیقید فتال"ی ئەندامی پیشوی کنیست سهردانی عیراقی کرد، هاتن داوای سهفههه بکهن بۆ ئیسرائیل نهک بۆ ئەوروپا و ئەمریکا، ئەو کات زانی که کوردهکان دهستیان ههیه له دواخستنی راکردنی جولهکهکان لهعیراق، عیراقیهکان بههوی ونیونی ئەو خیزانه جولهکهانهی که بهتهواوهتی دیارنه مابون ، پاش ئەوهی که روویان کردبووه ناوچه کوردیهکان بۆ سهیران ،کهوتنه گومانهوهوه وهزیری ناوخۆ شکایهتی لای بارزانی کرد بههوی ئەو هاوکاریانهوه که پیشکەشی راکردوانی دهکات، بارزانی پمته کردبووه که کوردهکان پۆلیان ههبیته لهومدا، بهلام له ههمان کاتدا فهرمانی دا بهپیاوهکانی که پروسهی راکردن له کار بخرن.

"فتال" دهئیت: ئەو فهرمانهی بارزانی دهریکرد راکردنهکانی نهوهستاند، چونکه شوڤیریکي کوردی نزيك لهبارزانی که ناوی "یونس" بوو بهردهوام بو لههاوکاری جولهکهکان بهرامبهر بره پارمیهکی باش کاتیک بارزانی بۆی دههههوت پروسهی راکردن بهردهوامه، "یونس"ی دهستگیرکرد که دوو جولهکهی لهگهندا بوو.

ھەموو پاكردوھەكان حەزىيان نەدەكرد روبكەنە ئىسرائىل ، ھۆكارمگەش دەگەپریتەوہ بۆئەوہى وەك "فتال" وتى بۆ ئەونامانەى كەخزمەكانىيان لەئىسرائىلەوہ بۆيان ناردبون كەپىشتەر پايان كوردبوو بۆ ئىسرائىل پىيان وتبون كەبارودۆخى ئابورى لەوئ سەختە ،جگەلەوہ رۆلەكانى تايەفەى خۆرھەلات مامەلەيەكى خراب دەكران لەچاو رۆلەكانى تايەفەى خۆرئاواوہ، جگەلەوہ ئەو كەسەى كە دەچوو بۆ ئىسرائىل نەيدەتوانى لىي دەرىجىت، ژنىك بە "فتال"ى وتبو: ((مىردەكەم لەبەغداد لەسەدارەدرا ئەو دوو كورەم بۆ ماومتەوہ كاتىك دەگەمە ئىسرائىل لەمىيان دەستىن و دەيانخەنە ناو جەنگەكانەوہ)).

سەرەراى ئەوہش زۆرىنەى پاكردوھەكان چوون بۆئىسرائىل ، سەرۆكوزىران "گۆلدا مائىر" بەخىرھاتنى كردن، بە "كروڻ"ى وتبوو: ((كى پىي وابوو كە كوردەكان ھاوكارى جولەكەكان دەكەن بۆ پاكردن لەعىراق بەرەو ئىسرائىل)).

پروفسەكانى پاكردن سەرگەوتو بوون لە بەتالكرنەوہى عىراق بەنزيكەيى لەجولەكە، لەكۆتايدا تەنھا ژمارەى ۵۰۰ تا ۱۵۰۰ كەس لەجولەكە لەعىراقدا مابونەوہ ، پاشان ژمارەيان كەمبوو، ھەتا چەند كەسانىك مابونەوہ، ئەوانەى مانەوہ تالاوھكەيان چىشت و شوپنەواريان نەما، پاشان بەكوزراوى جولەكەيەك لە مالەكەيدا دۆزرايەوہ پاشان لەماوہى نيوان شوبات بۆ نىسانى ۱۹۷۳ " ۹ " جولەكەى تر رڤىنران، پاشان لەكاتى پاكردنىياندا پىنج كەس لە يەك خىزان بون كوزران.

عىراقىيەكان دەيانزانى چى رودەدات، بەلام ئاگادارى ھەموشتىك نەبون، لە ۳ى كانونى دوەمى ۱۹۷۳ دا رۆژنامەى "الثورة"عراقى نوسىويەتى: ((لەبەرەمبەر ئەو ھاوكارىانەى كە ئىسرائىل پىشكەشى كوردەكانى كردوہ ، كوردەكانىش ھارىكارى جولەكەكانى كردوہ بۆ پاكردن بۆ ئىسرائىل)).

لهراستیدا بارزانی ئەو كەسایەتیە ناوەندیە بوو، كەسەرپەرشتی پرۆسەى پاكردنى دەكرد لەعێراق ، پاش ۲۲ سان "مستەفا قەرەداغى" كەئەوسا لەشەستەكان سكرتیری بارزانی بوە دەئیت: ((بارزانی فەرمانى دا بەرێزگارکردنى جولهكەكان و پێشكەش كردنى هەمو هاوكارییەكى پێویست پێیان)).

لۆژیكى دروست جەختى لەوەدەكردەووە كە بارزانی حەوجییى بە ئیمەیه ، وە بونى ئیمە بۆ ئەو گوزارشته لە هیز، جگە لەووە ئیمە بەنێسبەت ئەووە پردیكین بۆجیهانى دەرەووە تا پادەیهك ، چونكە پردى راستەقینه بۆ ئەو ئێرانیهكانن كەگومان لەوەدانیه، بەهەر جۆرێك بێت پارێزگارى لەداوى "معاویە" دەكەن لەگەڵ بارزانی.

بەلام زوو دەرکەوت كە ئەو بۆچونەى پێشتر زۆر گەشبىنانە بوە لە دواى ریکەوتنى عێراقى – كوردى، پەيوەندیەكانى كورد و ئێران ئالۆزى تێكەوت، ئیسرائیل هەولێ دا بارودۆخەكە رێك بخاتەووە لە نیوانیاندا، دوو پێشنیاری خستە بەردەم بارزانی بۆ درێژەدان بە گەفتوگۆ.

بەشى بېست و سېھەم /

عیراقیەکان ھەولئ تیرۆرکردنی بارزانی دەدەن

سەرھپای رېكەوتنامەى ۱۱ ئازار ، حكومەتى عیراقى بەردەوام بوو لە رېنگرى و راوەدونانى سەرنوسەرانى رۆژنامە عیراقیەکان، جەستەى وەرگېرېكى "فەرەنسى" كەلەرۆژنامەى "التاجى" سەربەكوردەكانە ، لەقەراخ شەقامىكى بەغداد دۆزراپەوہ.

وہ لەشەوى ۱۶ كانونى دوہمى ۱۹۷۰ ھەولئك درا بۆ تیرۆرکردنى "ئیدرىس"ى كورپى بارزانى كە وەك نیردراوئك لە لاىەن باوكیەوہ ھاتبو بۆ بەغداد ، بەو ئۆتۆمبیلە گرانبەھایەى كە حكومەتى عیراقى پاش رېكەوتنامەكە وەك خەلات بېشكەشى باوكى كوردبوو، ھاتنەكەى بۆنەومبوو كەپیرۆزباىى بگەيەنئیت بە سەرکردەكانى پارتى دەسەلاتدار، كاتئك ئۆتۆمبیلەكە لەنزىك یەكئك لەئوتیلەكان دەوہستئیت ، بەتفەنگىكى ئۆتۆماتىكى سەللەيەكى ئى دەكرئیت، بەلام "ئیدرىس" شەوئك بېشتر بەنھئنى گەراپوہوہ كوردستان، بەمەش لەمردن رزگارى بوو.

"مستەفا بارزانى" وتى: كە پئنج لەوانەى ھەولئ تیرۆرکردنى كورمكەيان داوہ سەر بەگروپەكەى "تالەبانى"ن، حكومەتى عیراقىش دواتر رايگەياند كە بكەرەكان دەستگىرگراون و دەدرئنە دادگا.

لە ۷ى كانونى يەكەمى ۱۹۷۰ بارزانى لەو چاوپئكەوتنەدا كە رۆژنامەى "نیوزویك"ى ئەمرىكى لەگەلئیدا ئەنجامى دا ووتى: ((زۆرلايەن ھەن كەئارەمزووئ تئكئدانى ئاشتىەكە دەكەن لە نئوانماندا ژمارىەك لەپياوانى رژئمى بەعس لەبازرگانى جەنگ ئەوانەى كەسوود لەجەنگ وەردەگرن و ژمارىەك لە سەربازىەكان)).

لەپاش ئەو ھەولئە سەرنەگرتووہ حكومەتى عیراق بەپەلە دەستى كرد بە جئبەجئكردنى ھەندئك لەوبەندانەى كە لەرېكەوتنامەكەدا ھاتبون، لەنئوانياندا بئيدانى قەرەبوو بۆ ھەريەكئى لەوخیزانانەى كە رۆلەكانيان لەجەنگەكانى چارەكە

سەدەى پېشوو لە دەست داو، و بېرە پارەيەكى مانگانە دايبىنكرا بۇ ھەر پېشمەرگەيەك چەك دادەنيت، و سەرچاويەكى بژيوى نيه ، وەزۆرتريپيدانى ئەرك بەكوردەگان لە دامودەزگا حكوميه كاندا، ھەر وھا حكومت برى "چار مليون دينار"ى تەرخانكرد بۇ پەرەپيدانى باكور، بەلام ئەم چاكسازيانە لە چاو پيداويستيه كانى كوردەگاندا شتېكى ئەوتۆ نەبوو.

لە كانونى يەگەمى ۱۹۷۰ دا و لەو دیدارە راشكاوانەى لەگەل "ناحيك" ئەنجامى دا بارزانى رەخنەى توندى لە نيسرائيل گرت كە يارمەتى نادات بۇ دەستخستنى ھاريكارى و پالېشتى ئەمريكا ، ھەر وھا "دكتورەحمود" باسى ئەو پەشوكانەى كرد كە سەرکردايەتى كوردى گرتۆتەووە سەبارەت بەوہى ئەگەر پتيويست بيت لەسەر پيگای ناشتى برى چەنديان لەسەريكەويت يان دريزە بەجەنگ بدەن، ھەردوکیان ئارەزوى خویمان دەردەبېرى لەسەر بەردەوامى دان بەپەيوەندى لەگەل نيسرائيل و پيکەشکردنى ھاريكارى پتيان، وە بەردەوام بوون لەپەيوەندى لەگەل ئيران.

ھەرچەندە (ناحيك) پتي و ابو كە كوردەگان دەميانەوى دەست بە ناوەرەستى گۆچانەكە بگرن، بەلام پيشنياريكرد بۇ بەرپرسە نيسرائيليه كان كە ھاريكارى زياد بکەن بۆكوردەگان، بەلام بەرپرسەگان رەتيان کردەو بەوہى وتيان : ((نيسرائيل ناتوانيت کيشە ئابوريەکانى بارزانى چارەسەر بکات، دەستى ھاوکاريمان بۇ خوۋى گەلەگەى دريژ کرد ، تا ھەستکردن بەبەھيزى پي بدەين لە ربي ھاوکارىيە سەربازى و سياسى و ئابوريەکانەو، ھاوکاريمان کرد لەبەرئەوہى پتيان وايە کە مافى کەمينەگانيشە لەناوچەكە نەك تەنھا عەرەب کە تتيدابزين، و لەبەرئەوہى پتيان وايە ئەركى ئيمەيه کە ھاوکارى گەليكى لاواز و بچوک بکەين بۇ ئەوہى بژى ، لەبەرئەوہى دەمانەوہى بين بەلایەنيک لەلایەنى خۆرەلاتى نافين، وە چالاکى بونمان لە کوردستان بەشیکە لەيارى سياسى نيۆچەكە، جا چ

لەچوارچۆوی ھەولدا ناماندا بێت بۆ لاوازکردنی عێراقیەکان یان لەچوارچۆوی ھاوکاری ئێرانیکان بێت)).

لە ۲۶ کانونی دوهم "دکتۆرمەحمود" بە "ناحیک"ی وت: ((باززانی ناتوانیت ھەمووشتیک بکات خەریکە توانای کارکردن لە دەست دەمات ناتوانی پرۆبەپرۆوی حکومەتی عێراقی ببیتەووە بەتەنیا کە پێدەچیت لەوانە ی بەش خۆی زیەرەگتر بێت، ئەگەر پەلە نەکەین لە دەستگیرۆی کردنی باززانی ھەموونەووە لە دەست دەمەن کە تائیسنا کردوتانە ، بەدورستی چییەتی ئەو ھاوسۆزی یە نازانین کە ئیسرائیل پیشکەشمان دەکات و دەری دەبریت، بۆچی ھاوکارمان نابن تا ببینەبەشتیک لەسەر بازگە ی رۆژناوایم خۆرھەلاتی ناخین دا ئەگەر بێنەما لە

ناحیک لە ھەولامدانەووی ئەو رەخنانەدا وتی: ((ھەمو ئەووی کە زویداووە لەئازاری ۱۹۷۰ھووە پێویست دەکات گەشتیک بکە ی بۆ ئیسرائیل تا ھەمو گارتەکان بخەیتە سەرمیز ئەو کات راستیەکان وەك خۆی دەبینین و دەزانین کە پێویستە چی بکەین)).

"ناحیک" ئەو کاتە تەواوی ھەولێ خۆی دەدا بۆباشترکردنی پەيوەندی نیوان کوردەکان و ئێرانیکان.

پەيوەندیەکان لەنیوان کورد و عێراقیەکاندا ئالۆزبوون لەئایاری ۱۹۷۱ باززانی شکایەتیک ی نارد بۆ "بەکر" وتی: ((عێراق ھەول دەمات ناوچە دەولەمەندەکان بەنەوت، بکات بەناوی عەرەبەکانەووە تا لەناماری دانیشتوانی ناوچەکەدا بیسەلمینی بەپیی خالەکانی رێکەوتننامەکە کە زۆرینە ی ئەو ناوچانە کوردنن)).

پاش ئەو ە بارزانى بانگەوازىكىرد بۆبەستنى كۆبۈنەۋەيەكى بەپەلەى سەركردهكانى
حيزبەكەى بەو ۋەزيرانەشەۋە كە لە حكومەتدا بوون ، ئەۋبۈۋو بېرپاردرا كە
بەردەۋامى بەگفتوگۆكان بىدرىت بە ەواۋى و ەۋشدار و ئاگاداربىن، كەھىچ
ئالۆبۈنىك لە پەيۋەندىەكاندا رۈنەدات.

"صدام" بەدرىزىي ئەو ماۋمىە ەۋلى رىككردنەۋەى جىاۋازىەكانى دەدا، بەلام
لەناكاۋ لە تەمۈزى ۱۹۷۱ يەكەيەكى سوپاى عىراقى رىگەى "بارزان"ى داخست ،
ەيزى ئاسمانى عىراقى بۆردومانى ناۋچەكەى كرد.

لەۋلامدانەۋەكەى "بەكر" بۆ نارەزايىنامەى بارزانى وتى: ەۋكارەكە
دەستپىشخەرىەكى تايبەتى چەند ئەفسەرىك بوە بەبى ئاگادارى ئەو ، تەنانەت
ەندى پروپاگەندە بلاۋكرانەۋە ئامازەيان بەۋدەدا كە كارەكە پلانىك بوۋە كە
دواتر ئاشكراكراۋە مەبەست لىي دەستگىركردنى "بەكر" و گەۋرە سەركردهكانى
رژىمى بەعس بوۋ لەكاتى جەژنى سالانەى دامەزراندنى حيزب دا.

بەلام بارزانى ئەو رۈنكردنەۋەى رەتكردەۋە و وتى: حكومەتى عىراقى دەستى
كردۆتەۋە بەهەۋلئان و تەلەكەبازى.

لە۲۴ ئەيلۈلى ۱۹۷۱ دا ناحىك لەرپۆژانەكەى خۆيدا نوسويەتى: ((ناكۆكى دروست
بوۋە لەنىۋان بارزانى و ەزىرە كوردەكانى حكومەتدا ئەمەش شتىكى لەناكاۋ نىە،
بارزانى و ەموان ئەۋەيان دەزانى كەۋەزىرەكان لە كارەخرابەكانى حكومەتى
عىراقىەۋە تىۋەدەگلىن، لەبەرئەۋ ەۋيە رازى نەبوۋ بەۋەى كە "د.محمود"ىش
ببىتە ەزىر ، شىاۋى وتنە "د.محمود" زۆرچالاك بوۋ لەۋ پەيۋەندىانەدا كە
لەگەل حكومەت ئەنجام دران، و لەبۋارى پىكەينانى لىستە ۋەزاريەكان،
ۋمۆركردنى رىكەۋتننامەكە سەرەپاى ئەۋە ەيچ كورسىيەكى ۋەزارى پى نەدرا،
ەروەها پۆستى سكرتيرى گشتى پارتى ديموكراتى كوردىشى پى نەدرا، چونكە
ئەۋ پۆستە ەى "حبىب محمد كرىم"بو، كەپالىۋراۋ بوۋ بۆپۆستى جىگىرى
سەرۆكى حكومەت، بارزانى لەخيانەتى "كرىم" نەدمترسا لەبەرئەۋەى لە تايەقى

"هەیلی" بوو، که نەتەوهیی بونەکهی جیگە ی پرسیارەو عێراقیەکان نایانەوێت و رقیان لێیەتی)).

بەم شیوەیە سەرکردایەتی کورد نەرکی "کریم" و "محمود" ی بە خاوینی هێشتەو، لەگەڵ زۆرینە ی هەرەزۆری سەرکردایەتی سەربازیش ، بەلام ئەوانە ی که هەلگەرانەو لەبارزانی لەسەر ئاستی نیوخۆیی کوردەکان زۆر گرنگ نەبوون.

بەلام "ئیدریس" سەرەتا یەکی بوو لەوانە ی که لەسەرکردایەتی دەسەلاتداری "بەغدادگ زۆرنزیک بوو، لەهەمان جەبەه ی "کریم" و "سامی" بوو ، بەلام لەپاش هەوڵی تیرۆر کردنەکه ی ، بارزانی وردەوردە گیرایەو بەو هەوشی خۆی.

جی و تنە "محمد حبیب کریم" هەتا کۆتایی رێگا دلسۆزی خۆی بۆ بارزانی پاراست، ئەو یەکی بوو لەوانە ی که "صدام" بەبەرنامە پاکسازی کردن. "کریم" لەسالی ۱۹۸۰ لەسێدارە درا.

بارزانی زۆر توورەبوو بەهۆی ئەو پلانیانە ی که حکومەتی عێراقی رێکی دەخست دژی کوردەکان، تۆرەبونەکه ی زیادیکرد تا ئەو پەری کاتیک رژی م کهواکه ی لەشانی داگەند و کردی بەبەر "عبدالله" ی کوریدا ، که گەشتی کرد بۆ "بەغداد" و دەستیکرد بەهاوکاری کردنی "صدام".

لەیادەوهریهکانیدا "ناحیک" نوسیویەتی: ((ئەو خیانەتیکە ئی خوش بونی نیە، گومان لەوهدانیە لەمەودوا بارزانی بەهیج کاریکی ناشتەوایی رازی نابیت ، بۆیە گەرایەووە تا هەوساری سەرکردایەتی بختەووە ژێردەستی خۆیی، لەمەودوا رێگانادات سیاسیه کوردەکان نازادانە کاربکەن، پێدەچیت قۆناغی ئەو چالاکیانە ی سیاسەتمەدارە کوردەکان نەنجامیان دەرگاگەیشتبێتە کۆتاییه که ی)).

سەرەرای ئەو "عبدالله" وازی لەخرابەکاری بەرامبەر باوکی و ناوژراندنی نەهێنا، لەوچاوپێکەوتنەدا که پەيامنیری ئازانس ی دەنگوباسی ئەمریکی "هلیگر جۆنسۆن" لەگەڵی ئەنجامی داووە لەرێکەوتی ۲ ی نیسانی ۱۹۷۵ دەلێت : ((باوکم سەرکردیهکی دیکتاتۆرە، وەک هۆزی سەرمتایی مامەلە لەگەڵ کوردەکان دا دەکات

، "مەسعودى" بىرام بالى پراستىيەتى ، كەبالى تىرۈرمكەى بەرپۈنە دەبات، واى كرىبوو تەننەت منىش لەزىيانى خۇم بىرسەم لىي ، ناچاربووم لەزىندانى باوك رابكەم، و پەيوەندى بىكەم بەحكومەتى عىراقىيەو، دەمزانى ئەگەر بەردەستى باوكەم بىكەوم دەمكوزىت)).

*****

عىراقىيەكان پلانيان بۇ شتىكى لەوۋە فراوانتر دەكىشا كە رويدا، دەميانويست ناگرى شەر بىخەنە نىوان كوردمكان و ئىرانىيەكانەو، بەلام بارزانى زوو تىببىنى پلانەكەى كرىو روداوەكانى راگرت و نەيھىشت ئالۋزىيىت.

پاشان "صدام" بىرى بۇلاى پلانكى تر رۋىي ، لەكۋتايى ئەيلولى ۱۹۷۱ بارزانى ميواندارى "زامىر"ى سەرۋكى مۇساد و "ناحوم ئەدمۋنى" سەرۋكى پۇلى "تىپل" -جىهان - ى كرىد كە ئەو پۇلەيە كىشە جىهانىيەكان چارسەر دەكات.

لە ۲۹ى ئەيلول "زامىر" و "ئەدمۋنىگ رويانكرده ناوچەى رەواندوز ، كەزۋرەبەى ھىزى نىوچەبى عىراقى لى مۇل بووبوو، لەناو ئۇتۇمبىلە "جىب"مكەدا "مىرخان" و "ئازاد" ھاورپىيەتى يان دەكرىد ، لەپاش ئەو گەشتە فراوانەى كە ئەم چوارە كرىدان كە ئىسرائىلىيەكان لەميانەيدا لەسرۋشتى دابەشبونى سەريازى عىراقىيەكانيان كۆلىيەو، لەنزىك "حاجى ئۆمەران" كۆبونەوھەكى گەورمىيان دىت لەسەر رىنگا بىستىيان ھەولتى تىرۋركرىنى "مەلا مستەفا" دراوہ ، بەلام بە پەرجوو "مەجىزە" رىزگارى بووہ.

پاش كەمىك گىرپانەوھەكەيان لەخودى بارزانىيەو بىست كەوتى: "نۇ زاناي ئايىنى كە ھەمويان شىخ بون، لە "بەغداد" ھوہ ھاتن بۇلام، بۇ "حاجى ئۆمەران" تا گىفتوگۇم لەگەلدا بىكەن، لەچادرى ميواندارى لەگەلم كۆبونەوہ ، كاترئىمىر "پىنج"ى ئىوارە ، كاتىك ئەو خزمەتكارى قاوہى بۇميوانەكان دەھىنا ھاتەزورەوہ لاي ميوانەكان ، بۇمبىك بەربوہوو بەسەرھاقى كەوت و دەستبەجى كوشتى پىدەچوو بۇمبەكە لە جلوبەرگى يەكى لە زانائىنيە ناوبراوەكان

بۇ لەناوبردىنى سەرگردايەتى كوردى بوو لەدواى بارزانى، وه قۇناغى دووم بريتى بوو لەداگير كردنىكى لەناكاوى پىنگەكانى كوردەكان ، و سوپاى عىراقى لەنامادىمى تەواودا بوو بۇپرۆسەكە ، بە ھاوكارى ھىزى ئاسمانى)).

حكومەتى عىراق زوو ئەو چارەنوسەى بۆدەرگەوت كە بەھۆى ئەو پرۆسەيەوھ توشى دەبىت ، بۆيە سەرۆكى عىراق نوينەرىكى پلەبەرزى خۆى نارد بۆلاى بارزانى ئەويش وەزىرى معارف "پەرورەدى ئىستا" "دكتور احمد عبدالستار عبدالقادر الجوبرى" بوو تا پەژارەى خۆى بۇ روداوگە پى رابگەيەنىت و داواى شىفاى خىراى بۇ بكات ، ھەرورەھا لقى ھەرئىمايەتى حيزبى بەعس دەستى كرد بەبلاوكردنەوھى رونكردنەوھەيك پەژارەو خەفەتى خۆى تيدا دەربرېبوو، لەرونكردنەوھەكەدا ھاتبوو : ((ئەنجامدەرانى كارەكە نىردراوى لاپەنە پلانگىرى وئىمپريالىستەكانن و دەيانەوئى رىكەوتتنامەى ۱۱ى نازار لەكەدار بكەن)).

بە بارزانى و ترا كە لىزنىەيەكى تايبەت پىكھىنراوھ بۇ لىكۆلئىنەوھ لەو روداوھ ناخۆشە بەسەرۆكايەتى جىگرى وەزىرى ناوخۆ و ئەندامىەتى دادوهرى سلېمانى و دادوهرىك لە بەغداد و بەرپۆەبەرى ناسايشى ھەولير و شارمزاىەكى تەقەمەنى، بارزانى سوپاسى ھىواخواستنى ئەوانى كرد بۇ تەندروستى خۆى ، بەلام بە يەك وشەى كە پىپوترا باوهرى نەكرد ، جەختى لەوھكردەوھەكە ھەمو بەلگەكان نامازە بەوھ دەكەن، كە پياوكوژەكان لە بەغدادوھ ھاتون.

وھ لەرېگادا بەو ئۆتۆمبيلانەيانەوھ كەنامىرى كاوكەر و تەقینەوھى تىدابووھ دەيەھا بەرپەست و خالى پشكنينيان برپوھ ، بەلام سەرەراى ئەوھ ئىمە كارى پشكنين بۇ نوينەرانى دەولەت بە جىدەھلئىن لە ھەولير و سلېمانى)).

لىزنىەى لىكۆلئىنەوھ نەگەيشت بەھىج دەرەنجامىك و ھىج راستىەكى ئاشكرا نەكرد بەلگو تەنھا لەناو چەند خەملاندنىكدا دەخولايەوھ، سەبارەت بەھۆكارەكانى روداوگە ، كە لەوانەيە ھۆكارەكەى لە زەمىنەى ناكۆكيە نيوخۆيىبەكانى عىراقدا بىت يا لەوانەيە "صدام حسين" وايزانى بى كە رىكەوتتنامەى ۱۱ى نازار چىتر

خزمەت بەئامانجەکانی ناكات ، بۆيە ھەولئى داوھ ھەمو سەرکردەکانى ياخيپونى
كورد بكوژئيت ، دەستبەجئى ھيرش بكاتە سەر كوردستان.

رۆژنامەيەكى بەيروتى كە بە ئينگلىزى دەردەچئيت بەناوى "النهار عرب رېپورت"
لەژمارەى رۆژى ۱۱ تشرىنى يەكەمى ۱۹۸۱ وتويەتى "صدام حسين" لەم كارەدا
"عوبيدوللا"ى كورپى بارزانى تئومگلاند كەرپۇحى ھاندەرى جئبەجئىكردى كارەكە
بوو، كارەكە دەيويست چەند ئامانجئىك بەدى بەئئيت لەوانە لەناوبردى چەند
كەسايەتيەكى رۆژمى عئراقى كە "صدام حسين" ھەزى بە چارەيان نەبوو،
تۆماركردى دەستكەوتئىك بۆ سوپاى عئراق لە رئىگائى تيرۆر كرىدى بارزانىوھ ،
لەدئى ناوچە كوردىەكاندا ، بەم شئومىە بارزانى ھىچ گومانى لەوھ نەما كە
(.....)كە بە ئەندازيارى ئۆتۆنۆمى ناونرابوو لئيان ھەلگەر اوتمەوھ.

*** ***** ***

لەپاش ھيوبونەوھى خۆى بەھۆى پرۆسەى تيرۆركردىنەوھكەوھ بارزانى ويستى
لەگەل "زامير" كۆببئتەوھ تادەربارەى بەردەوامى پەيوەندى لەگەل عئراق راپويزى
بئ بكات، ئەوھبو كورەكانى و دكتۆرمەحمود و نزيكەكانى بانگكرد بۆ كۆبونەوھ،
لەگەل "زامير" تا بەرپاشكاوى راي خۆيان بئئن، بەلام كەسيان پئشنيارى راکرتنى
گفتوگۆ و قسەكردى بەزمانى گوللەيان نەكرد.

پاش ئەوھ بارزانى پرسىارى لە "زامير" كرد سەبارت بەرپاي ئەو "زامير" وتى:
(ئەوھى كەپئويستە بيكەين ئەوھىە كە لە بەرژمەندى خۆتاندايە و نەبن
بەپاشكۆى عئراقىەكان ، لەبەرئەوھى ئەو روداوى كە پويدا ، دەستپئشخەريەكى
عئراقىە ، نابئت نەم پرۆسەيە ھۆكارئىك بئت وابتات ، كەبەرپارئىكى گشتى
بدرئت)) ، ئەمە ئەو قسەيەبوو كەبارزانى دەيويست گويئ لئ بئت، بۆيە بە
ئامادەبوانى وت: ((چاك گوى بۆ راي ميوانەكە رادئرن)).

★ ***** ★

لەگىرانە ھەمىيەكى تردا بارزانی لە بەردەم "تسورى" دا كە لەسەر ئەو كورسىيە دانىشتبوو كە خەريك بوو ئەم گيان بدات لەسەرى دەئیت: ((لەسەر ئەو كورسىيە دانىشتبوم تەماشای پشتىنەكەى بكە كە بچراو، ئەو خوینەى كە دەيبىنت ئەوە خوینی ئەو پیاوہ ناینیەكەى كە بۆمبەكانى پى بوو ، ئەم وەسفەى بارزانی بۆ روداوەكە ، واىكرد تسورى جەخت لەوە بكاتەوہ كە ھەئەيكە رویداوہ واىكردوہ كە تەقینەوہكە بەر لەكاتى دیارىكراو رویدات ، پىدەچىت ھەمو زانا ناینیەكانى تریش ئامىر تۆماركەرى مینىرپىزكراویان پى بوبىت بەبى ئەوہى بزانی، ئەوئامىرانەش لەكاتىكى دیارىكراو دا ، دەتەقینەوہ یان لە دورەوہ بەو ئۆتۆمبیلانە دەتەقینرانەوہ كە لە دەروہ پاگیرابون .

راستی ھەرچۆنىك بىت دەوربەرەكەى بارزانی ھەولیاندا كە وەلامى روداوەكە بەروداویكى ھاوشیوہ دژى "صدام حسین" بدەنەوہ تا پرۆسەكەیان سەربگریت و ئامانجەكەى بپىكیت ، بەلام پلانەكەیان جى بەجى نەكرا.

* ***** *

بارزانی زۆر باش گووى بۆ ئەو دەنگانە دەگرت كە لە بەغدادەوہ ھاتبون، وئەو دەنگانە جەختیان لەوہ دەكردوہ كە بروانامەيەكى نوئ خەرىكى ئامادەدەكرى ، تىكست دەكات لەسەرپاگرتنى رىكەوتنامەى ۱۱ى ئازار لە تشرینی دوەمى ۱۹۷۱ دا. لەو نامەيەدا كە بارزانی بۆ سەرۆكى عىراقى نارد ، و رۆژنامەى "النھار"ى لوبنانى بلاوىكردۆتەوہ سەرۆكى عىراقى بەپیشلىكردنى رىكەوتنامەكە تۆمەتباركردوہ و ھەموو بەندەكانى لەسەر دیوارەكە فرىداوہ ، و شوینی كورد لەحكومەتى عىراقى پىچەوانەى ئەو بەئىنانەكەى كەپىيان دراوہ، و جى پىيەكى راستەقینەیان لە سەرگردایەتى سوپادا پى نەدراوہ)).

لەوەلامى بارزانی دا "بەكر" لەوكۆنگرە رۆژنامەوانیەى بۆى سازكراوو ، تۆپەكەى ھەئەدایەوہ گۆرەپانى بارزانی و تۆمەتبارى كرد بەئالۆزكردن و تىكدانى پەيوەندى نىوان كوردەكان و عىراق و ئامازەى بەوہدا كەھەر لایەنىك بىھووت پەل بەھاوئىزىت

له ریزکانی سوپای عیراقیدا بۇ پرۆپاگاندەکردن و ھاندانی دژایەتی ئەووە توشی شکستیکی گەورە دەبیتەوہ.

بارزانی وتی: ((کە زۆر بەلگەھەن ئامازە بەو دەکەن کە حکومەتی عیراقی دەستی کردوہ بە کۆکردنەوہی ھیزەکانی بۇ درێژەدان بە ھێرشەکانی بۆسەر کوردەکان ، ئەمە لەکاتیکیدا عیراقیەکان جەختیان لەو دەکردوہ کە سیاسەتی ئەوان بەرامبەر بە کوردەکان روو لەدانوستانە، لەکاتیکیدا سیاسەتی ئەوان بەرامبەر ئێران بەرەو روبەروبونەوہ دەچیت.

لە ۲۰ی تشرینی دوھمدا ئێران دەستی بەسەر سی دورگەدا گرت کە دەکەونەسەر دەرچەکانی کەنداو، ئەمەش پینگەییەکی کۆنترۆلی ستراتیزی پێ بەخشی، عیراق بۆی دەرکەوت کە ھەمو لایەنەکان و کۆمەلگەیی نیودەھولەتیش ھیچ گرنگیەک بەو ھەنگاوە دوژمنکارانە نادەن، بەلکو ئەواو بەپێچەوانەوہیە، ئەمریکا دەستی کرد بە پالپشتی کردنی ئێران و پیشکەشکردنی چەک و تەقەمەنی پێی، ھەروەھا ولاتە عەرەبیەکان وەلامی داواکاری و ھاوارەکانی عیراقیان نەدایەوہ ، کەداوای وەلامدانەوہی ھەنگاوەکانی ئێرانیکانیان دەکرد.

لە ۱۵ی کانونی یەکەمی ۱۹۷۱ عیراق پەیوەندیە دیپلۆماسیەکانی لەگەڵ ئێراندا پێری و ئێرانیکانیش ھەمان ھەنگاویان گرتە بەر ، وەزیری دەرەوہی ئێران وتی: ((ئیمە ھەتا ئیستا ھاوکاری سەربازی کوردەکانمان نەکردوہ ، بەلام ئیمە ئەوہ دەکەین ئەگەر جەنگیکی ئاشکرامان لەدژ بکەیت)).

بارزانی ئەمریکای بەو چارەنوسە دادەنا کە ھەوڵی بۆ دەدا، تا ھەموو کیشەکانی بۆ چارەسەر بکات، ویستی وەزیری بەرگری ئیسرائیل "موشی دەیان" بکات بەنیوہند لە ۲ی شوباتی ۱۹۷۱ نامەییەکی بۆ نارد کە تییدا ھاتوہ : ((گومان لەوہدانیکە کە جەنابت ناگاداری ھەلۆیستی ئەمریکایت بەرامبەر بەدۆسیەیی کورد ، وە شویینی ئەو کیشەییە لەسیاسەتی ئەمریکا لەخۆرھەلاتی نافین دا زۆر بەداخوہم کە ئەو ھەلۆیستە ھیچ نەگۆراوہو باوہر ناکەم بەم نزیکانەش گۆرانکاری بەسەردا بیت)).

"دەیان" لەپێی سەرچاوەکانیەو دەیزانی کەئەمریکا لە ئیمکانیەتی پیشکەش کردنی ھاریکاری بە کوردەکان دەکوێتەو بەلام وای نەکرد ، لەھەمان کات دەیان بریاری دا بەردەوام بێت لەھاوکاری کردنیان ، بەنامەیک وەلامی بارزانی دایەووە کە تێیدا ھاتو : ((من دەتێم کە نوێنەرەکانمان پەيوەندیان پێتەو ھەبە ، وە ناگاداری سروشتی ئەو کێشانەن کە توشی بوویت ، ئێمە سورین لەسەر ئەو ھەلوێستانەمان کە جەخت دەکەنەو لەسەر پیشکەش کردنی ھاریکاری پێتان لە چرکەساتە سەخت و کاتی ناپەرھەتیدا)).

لەگەڵ ئەوھشدا (دەیان) ھەستا بە ناردنی چوار تۆپھاوێزی ۲۰ ملم لەگەڵ راھینەرێکدا ، بەلام تۆپھاوێزەکان درەنگ گەشتنە ئامانج بەھۆی کەئەکەبونی بەفرەو ، چەند شاندیک ھاتن لە لایەن "حکومەتی سۆفیەت" ھو لەمانگی نازاری ۱۹۷۲ بۆ لای بارزانی ، "یەکیەتی سۆفیەت" ئەوکات ھەوێ دەدا کە پەیماننامە ی دۆستایەتی لەگەڵ عێراق مۆزبکات ، وە دەیزانی کە خەباتی کورد رێگرە لەکوێشەکانی ، کوردەکان ھەوێ دانوستانەکانیان بۆ مۆرکردنی ئەو پەیماننامە دۆستانەییە بیستبوو ، دەیانویست نەینەکانی بزانی بەر لەئیمزاکردنی.

ئیسرائیلیەکان لەھۆکاری راستەقینە دەگەرێن کە وا لەسۆفیەت دەکات ، دلی کوردەکان رابگریت لەپاش ئەو کوێنەو نەینەیی کە لەنوسینگە ی سەرۆکی حکومەت سازکرا ، بریاردارا سەرئەمری ئەمریکا رابکێشریت بۆ ئەگەری دەستتێوەردانی سۆفیەت.

ئیسرائیلیەکان دەستیان کرد بە ھەولدان بۆ رازیکردنی بارزانی تا دل راکرتنەگەلی سۆفیەت وەلا بنیت.

لە ۳۱ ی ئازار کەسایەتیەکی پلەبەرز ی ئیسرائیلی ھەلوێستی خۆی بەم شیوہی بەبارزانی راکەیاندا : ((رووتیکردنی سۆفیەت لەتۆ تەنھا ھەرەشەیکە بۆخزمەتی بەرژەوئەندیەکانی سۆفیەت ، سۆفیەت دەیەوێت جی پنیەکی دەست بکەوێت بۆ بەشداری کردن لەیاری نیوخۆیی عێراق ، جگەلەو ھەرووجویدیکی سۆفیەت

دەبىتە ھۆى لاوازکردى ھىز و خەباتى ئىۋە . دەگونجى گىرنگى پىدانى سۆقىيەت بەئىۋە بىيىتەھۆى گىرنگى پىدانى زىياترى ئەمىرىكا بە دۆسىيەكەتان، ئەۋە ئەگەر لە بەرامبەر ئەۋ كۆششە سىياسىيە خۆتان پراگرت، ۋەك چۆن تا ئەمىرۆ خۆتان پراگرتە، ھىچ گومانىكىمان لەۋەنىيە كەئەمە تاقىكىردنەۋمىيەكى راستەقىنەيە بۆتۆۋ سەرگىردايەتەكەت و بۆبىزوتنەۋەى ياخىبىۋنى كوردىش بە گىشتى، ئىمە لەۋ كاتەۋەى كە بەۋ ئازارانەمان زانىۋە كە توشتان بوە لەگەل ئىۋەدا ۋەستاۋىن و بەتايبەت لەرۆۋزانى جەنگە سەختەكاندان ئومىدىمان وايە ھاۋكارىيەكانى ئىمە و ئەۋ چەكانەى ئىمە پىمان داۋن و ئەۋ رايىنانەى ئىمە پىمان كىردوۋن بىنەھۆى سەرگەۋتنى خەباتە سەربازىيەكەتان ، ئەۋ خەباتەى كە ئەۋ سوبايەى توشى شكىست كىرد، كە ھەۋلى دەدا لەناۋاتان بەرىت.

كەسايەتەيە پلەبەرزەكە بەردەۋام دەبىت : ((ئەۋەى كە لە رىكەۋتنامەى ۱۱ ئازار بەدەست ھات لەئەنجامى خەباتە بەردەۋامەكەتان بوۋ، سەرەپراى ئەۋەى كەدوۋژمن دانى ئەنا بەبۋنى ئەۋ مىللەتە سەربەخۆيە، سەرەپراى سنوردارى سەربەخۆيەكەش)).

((ئىسرائىل كەھىشتا ساۋايە بەرامبەر ئەمىرىكا و يەكىتى سۆقىيەتىش راپۋەستاۋەتەۋە ، ئەۋ گەلە بچۈگانەى كە سورن لەسەر خەبات تۋاناي رۋبەپرو بۋنەۋەى ناخۆشىيەكانىان ھەيە)).

نۋسەرەكە مژدەى بە بارزانى داۋە : ((حكومەتى ئىسرائىل جگە لە ھەئۋىست و ھارىكارىيەكەى بۆئىۋە و بۆگەلەكەتان تۋاناي خۆى بەكاردەھىنىت تا لاي ئەمىرىكا و لايەنى تىرىش گىرنگى پىدانى ئەۋان بەۋە زىاد بىكات كە لە ۋلاتەكەى ئىۋەدا دەگوزەرىت، دەبىت جەخت لەۋمىبەكىنەۋە كە ئەم ئەركە ئاسان نىۋە كاتى زۆرى گەرەكە، سەرەپراى ئەۋە ئىمە لەگەل ئىۋەداين بىپىارتان ھەرچىيەك بىت بەپىيى بەرژەۋەندىيەكانتان ، باۋەپىمان وايە بەرژەۋەندى ھەردۋگەل ۋادەخۋازىت)).

له ۹ى نيسانى ۱۹۷۲ يەكيتى سۆڧيەت و عىراق رېكەتنامەيەتى دۆستايەتيان مۆركرد، كوردەكان لەراگەياندنەوۋە ئەو ھەوالانانەيان بېست داخووزى زانىنى بوختەى رېكەتنەكەبوون بەرلە راگەياندىنى بەلام رەتكرايەوۋە ، سەرەراى ئەوۋە سۆڧيەت بەئىنى بە وەزىرە كوردەكانى حكومەت دا، كە كېشە كورد لاي حكومەتى عىراق دەخاتە روو.

بەلام ئەم خستە روۋ ھىچ سوڧىكى نەبو، بارزانى رېكەوتنامەكەى بە دژايەتى خۆى لە قەئەم دا.

لەو ديدارەدا كە لە ۲۱ى نيسان لەگەل رۇژنامەى "لۆڧىگارۇ"ى فەرەنسى نەنجامى دا وتى: ((نزيكايەتى عىراق و سۆڧيەت لەسەر حسابى ئىمەيە، ئەو چەكە زۆرەى سۆڧيەت دەيدا بەعىراق دژى ئىران بەكارنايە كەپەيوەندى توندو تۆلى لەگەل سۆڧيەت ھەيە، و دژى ئيسرائىليەكانىش بەكارنايەت كە ھەرگىز بەغداد ھىرشيان ناكاتەسەر ، سەرەراى لىدوانەكانى لەوبارمىەوۋە ، عىراقىيەكان ئەو چەكانە دژى ئىمە بەكاردەھىنن)).

لە لىدوانىكدا لەسەر رېكەوتنامەكە "وانلى" وتى: ((ئەو رېكەوتنامەيە واپكرد كوردەكان بەپىۋە وەستابن و پشتيان لە ديوارەكە بىت)).

بەشى بېست وچوار / نامەيەكى نھینی لە "شا" وە بۇ عىراق

لە ۲۰ ئايارى ۱۹۷۲ پاش مانگىك لەمۆركردنى رېكەوتنامەى دۆستايەتى سۆفیهت – عىراق ، "شا" لەگەن سەرۆكى ئەمىرىكا "رىچارد نىكسون" كۆبەووە ، رېكەوتنامەى ھاوکارى "عیراقى – سۆفیهتى" بەجولەى "كەماش = گاز" ئىك وەسفرى بۇ ئابلۆقەدانى ئىران لەباکور و رۆژناووە بەتایبەت كە رېكەتنەكە چەكدارکردنىكى گەورەى عىراقى لەلایەن سۆفیهتەووە لەخۆدەگریت.

لە ۹۱ نیسانى ۱۹۷۲ رادیۆى تاران نامازمیهكى دوانهیی بۇ بەغداد نارد كە رژیمی عىراق ئامادەنیە بۆجەنگ بەلام ئەگەر "صدام" باس لەجەنگ دەكات هیچ كېشەیهك نیه لەسزادانى لایەنگرانى دا ، لەبەرامبەر ھەرەشەكەى سۆفیهتدا "شا" بینى كەپپویستە پالپشتى ئەمىرىكا بۆخۆى بەدەست بەینیت، بیگومان ھاوپەیمانى لە نیوانیاندا بەھیزبوو ، سەردانەكەى بۇ "واشنتن" بۇ بەھیزکردنى زیاتر بوو ، "شا" هیچ چارەیهكى لەبەردەمدانەمایەووە ، جگە لەدروستکردنى ھیزیكى بەرگرى و ھیرشەبەر كەتوانای روبەر ووبونەووەى ئەگەرى ھیرشى سۆفیهتى ھەبیت ، ھەتا ئەمىرىكەكان دینەناووەو.

لەوكتیبەدا كە "ھینرى كېسنجەر" لەژىر ناونیشانى "سالەكانم لە كۆشكى سپىدا" نوسىویەتى دەلى: (("شا" ھەولى دا پشنگىرى ئیمە دەستەبەر بكات تەنھا بە دەرخستنى پئویستى زۆرى ولاتەكەى بە پارىزگارى و پاراستن و خستنەرپووى رادەى گرنكى ئىران بۇ ئەمىرىكا ، لەسەرئاستى ستراتىزى ، بەلكو لەرپگەى وەستان شانبەشانى ئیمەو پيشاندىنى دۆستايەتى لەكاتىكدا كە ئیمە دەمانتوانى رۆلى تەماشاکار ببینىن، لەژىرسەرکردایەتى "شا" ئەو پردە وشكانیەى كە ئاسیا بە ئەوروپا دەبەستیتەووە ئەو پېگەیهى كە لەمىژوى جیھاندا زۆر جیى باس بوووە لایەنگر و ژىردەستى ئەمىرىكەكان دەبوو بەبى هیچ گومانىك)).

۱ الكماشا ، دو نامیر ھەبە گاز كە بۇ ھەلگەندنى بزمار بەكاردیت و ھەر چوار دەورى دەگرى و رابایدەكیشى ، وە كەشایان خرناشە كە بۇ پاكردنەووى كىلگە لە وردە بەرد بەكاردیت وەك خاكە ناز درىژە . – مەرگىر –

((جگه له "ئیسرائیل" یش، ئیران تاکه وولات بوو له ناوچه که دا، که دۆستایه تی له گه ل ئه مریکا خالی وهرچه رخانه سیاسه ته دهره کیه کانی بوو ، جگه له وهی که بینه شی "شا" بۆکی شه سیاسیه کانی جیهان زۆر له گه ل بینه شی نه مریکا دا یه کی ده گرته وه)).

((ئیران له ژێرده سه لاتی "شا" دا یه کی له باشرین هاوړیکانی نه مریکا بوو، له هه موشیان دلسۆزتر ۱ گرنگتر بوو ، له سر نه و بنه مایه فه رمان به و مزارتی به رگری کرا ، که ئیران هه رجوړه چه کیکی ده ویت پنی بدریت ، جگه له چه کی نه تومی)).

★ ★ ★★★★★★★★★★★★★★★★ ★ ★

هه ر له دیداری "شا" و سه رۆکی نه مریکا دا ده ستی شه ری هکی نو ی خرایه روو، پيشکه شکردنی چه ک به یاخیبوه کورده کان به وهی نه م جوړه هاوکاری به ده توانیت گورزیکی هورس له عیرایه کان بدات ، به بی نه وهی له گه لیدا بکه ونه شه ریکي راسته وخووه ، یان توشی هاندان و په لگرتنی کورده ئیرانیه کان و عه ره به کانی "خوزستان" ببن.

سه رۆکی نه مریکا و کیسنجه ر ده ستبه جی رازیونیان دهرنه بری چه ختیان له وه کرده وه که سه رم تا لییده کوئنه وه ، سه رۆک چه ند لایه نیکی نه مریکی راسپارد تا لیکوئینه وه له دۆسیه که بکه ن ، که له کوئاییدا گه یشتنه دهره نجامیک که به لگه نامه یه کی ناوازه ی ئ له دایکبوو ، نه و به لگه نامه یه کی که له راپورتی لیزنه ی کاروباری هه والگری سه ر به کو شکی سپی خرایه روو، له ۱۹ کانونی دوهمی ۱۹۷۶ که زیرانیکی گه وره ی له "کو شکی سپی" و "کوئگریس" په یادکرد ، سه رۆکایه تی لیزنه که نه ندامی نه نجه مهنی نوینه ران "ئوتیس بیگ" ده یکرد.

به لگه نامه که له ۲۲۸ لاپه ره پیک هاتبو وه ناوهرپۆکه که ی به زووی دزه ی کرد ، هه رچه نده داواکرا بوو به نه ینی به یلریته وه.

به‌لگه‌نامه‌که که به‌شه‌سهره‌کيه‌کانی له‌رۆژنامه‌ی "فیلگ فایس" ی ئه‌مريکايدا بلاوکرايه‌وه له‌رێکه‌وتی ۲۶ ی کانونی دوهمی ۱۹۷۶ باس له‌(هاوپه‌يمانه‌که‌مان "ئيران") و دوژمنه‌کانی هاوپه‌يمانه‌که‌مان "عیراق" و گروپی ئه‌تني "گورد" ده‌کات.

به‌لگه‌نامه‌که ئه‌وه ده‌درکێنیت که دۆسيه‌ی گورد به‌رله‌وه‌ی که "شا" بيخاته‌پوو له‌لایه‌ن "واشنتن" هه‌ چاره‌سه‌رکراوه له‌مانگی ئابی ۱۹۷۱ خراوته‌پوو له‌ئازاری ۱۹۷۲ "کيسنجهر" بۆجاری دوهم له‌گه‌ل کارمه‌ندیکی باڵای وه‌زارمتی ده‌روه تاوتوی کردوه رێکه‌وتون له‌سه‌ردواخستنی چاره‌سه‌ره‌که‌ی له‌وکاته‌دا هۆکاره‌که‌ش ده‌گه‌رپێته‌وه بۆ نه‌وه‌ی وه‌ك له‌به‌لگه‌نامه‌که‌دا هاتوه "نامانه‌ويت ده‌ست تێوه‌رده‌ين له‌درێژکردنه‌وه‌ی ته‌مه‌نی ياخيوونه‌که‌دا نه‌گه‌ر به‌شيوه‌يه‌کی ناراسته‌وخۆش بێت که‌هانی ئاره‌زوی جياپونه‌وه‌ بدات، وه هه‌لی هه‌مان شت بۆ يه‌کيتی سوڤقيه‌ت بره‌خسینیت که هه‌مان کار دژی دوو هاوپه‌يمانه‌که‌مان ئيران و ئيسرائيل ئه‌نجام بده‌ن".

به‌لگه‌نامه‌که زۆر له‌وه‌فسانه‌ی کردوه که‌با‌ئويزی ئه‌مريکا گه‌ياندونی به‌تاران ، که دژايه‌تی هاوکاری کورده‌کان ده‌کات ، و ده‌لێت: ((ئه‌وه‌م پێ باش نيه‌ ته‌نها هۆکاری سياسي "رق به‌ رق هه‌بیت" من ئاگام لێی نه‌بیت ده‌مه‌ويت له‌م حاله‌ته‌ ئامازه به‌وه‌به‌که‌م که هاوکاری ئيمه‌ش له‌ئێستا و پاشان پاشگه‌زبونه‌وه‌مان شيکار و شيکردنه‌وه‌ی نادروست هه‌لده‌گریت که‌کارده‌کاته سه‌رپه‌يوه‌نديه‌کانمان له‌گه‌ل ئيران به‌شيوه‌يه‌کی سلبی)).

"کيسنجهر" له‌کتیبه‌که‌يدا ده‌لێت: ((به‌لام دوومانگ تێ نه‌په‌ری که "نيکسون" رازيبوو به‌هاوکاريکردنی "شا" له‌پيدانی هاوکاری و پالېشتی بۆ مافی خۆبه‌رپوه‌به‌ری کورده‌کان له‌عیراقددا له‌گه‌ل ئه‌وه‌په‌ری نه‌ينياريزی له‌ناو حکومه‌تی ئه‌مريکی دا ، به‌لام لیژنه‌ی "چله‌مين" که‌لیژنه‌ی نه‌ينی په‌يوه‌نديدار

بهئاسایشی نهتهومی یهوهیه بریار لهسهر ههموو پرۆسه نهئینهکان دهدات، خۆی لهبهردهم راستیه ئامادهکراوهکاندا دیتهوه.

دهرکهوت کهکۆشکی سپی له دزهکردنی ئهو زانیاریانه ناترسی که لهوانهیه زیان به ئیڕانیهکان بگهیهنیت، بهئکو سووربوو لهسهر دزهکردنی زانیاریهکان بۆ وهزارهتی دهرهوهی ئهمریکی ، کهدزایهتی ئهو سههرکیشیانهی دهکرد لهناوچهکهدا ، داوا لهئهندامانی لیژنهکه کرا که ئیمزا لهسهر وشه سههرمتاییهکانی بهلگهنامهکه بکهن، تهناهت ئهو ههئسهنگاندانهی که کۆشکی سپی داوای لهههوالگری ئهمریکی کرد، دایان نابیت، و پهیوهندی نهبوو بهوهوه که ئایا نهتوانریت بکریت؟ بهئکو بهوهوه که "چۆن نهنجام بدریت؟".

بهرلهوهی لیژنهکه بهلگهنامهکه پهسهند بکات سهروک "نیکسۆن" نیردراویکی تایبهتی نارد بۆلای "شا" تا رازیبونی داواکاریهکهی سهبارهت بههاریکاریکردنی کوردهکان بی رابگهیهنیت، ئهو نیردراوش تهنها و تهنها "چۆن کۆلی" سکرتری وهزارهتی دارایی پێشوو بوو ، سهروک خهریک بوو لهئهرکیکی بهرزدا دایبیت تا سههرکردایهتی ههئمهتی بانگهشهی سهروکیهتی بکات ، ئهمهش ئاستی ئهو گرنگی پێدانهی پیشان دهددا، که "نیکسۆن" به مهسهلهکهی دهدا.

★ ★ ★★★★★★★★★★★★ ★ ★

بئیی ئهو هۆکارانه چی بووبیت که وای لهئهمریکا کرد وهلامی داخوازیهکهی "شا" بداتهوه ، ههرچهنده پێشتر رهتیکردبوهوه ، "بییک" له وهلامی ئهم برسیارهدا دهئیت: ((هۆکارهکه تهنها ئارهزووی ئهوهبوو کهچاکهیهک لهگهئ هاوپهیمانهکهمان ئیران بکات، کههاوکاری ههوالگری ئهمریکایی دهکرد، وه ئیستا ههست دهکات کهتوشی ههرهشه بووه لهلایهن عیراقهوه)).

لهپاش بریارهکهی ئهمریکا بارزانی بانگکرا بۆ کۆبونوهوه لهگهئ "شا" که لهدیدارهکه هاته دهرموه زۆر دلخۆش و رازی دیاربوو، وه لهحوزمیرانی ۱۹۷۲ دا

لەجەند كۆمپانیايەكى تايبەت، بەلام لیسەندنەومكە كە مافی دەستیگە یشتنیانی بەبەشیک لە قازانجی نەوت ئی سەندەوه، چونكە نیستا راستەوخۆ دەچووە نیوخەزینەى گشتی دەولەتەوه.

لەپاش خۆمائی كردنەكە روداوی تیکدەرانی خویناوی پروویان دا، هیزی ناسمانی عێراقی بۆردومانى چەند گوندىكى كوردی كرد لەهەمان كاتدا عێراقیەكان وازیان لەهەولەكانیان نەهینا بۆ تیرۆركردنی بارزانى.

سەرچاومیهكى كوردی دەئیت: ((كەسێك هات بۆ بارهگای بارزانى لە ڕێكەوتى ۱۵ تەموزى ۱۹۷۲ وتى كە من پەيامنیرى "نازانسى دەنگوباسى عێراقى" م هەوتى دا كە لەكاتى ئەو دیدارەدا كە لەگەلى ئەنجامى دا تیرۆرى بكات، كاتیكىش دەستگیركرا لەكاتى لیکۆلینەوهدا دانى بەوهدا نا كە وهزیری ناوخۆ و بەرپۆمبەرى ئاسایشی گشتی لە وهزارەتى ناوخۆی عێراقی نارادویانە بۆ تیرۆركردنی بارزانى.

"محمد حبیب کریم" ئەو پیاووە كە بەپیاووی دوهمى پارتى دادەنرا لەدواى بارزانى ، كە ئومیدی لەمافی ئۆتۆنۆمى زیاترى بۆ كورد هەبوو، یان بە مانا راستەقینەكەى دەولەتێك بۆ كوردەكان ، لە خاكی عێراقیەوه درێژدەبیتەوه بۆ خاكی كورد لەسوریا و ئێران وتوركیا، و ۱۱ ملیۆن كورد لەخۆبگیریت، لەچاوپێكەوتنیکیدا لەگەل ڕۆژنامەى "اخبار الیوم"ى میسرى لە ۲۶ى ئابى ۱۹۷۲ دەئیت: ((هیچ شتێك نەماوەتەوه لەپەيوەندى نیوان كوردەكان عێراقیەكان، وه ژمارەیهكى زۆر لەبەندەكانى ڕێكەوتننامەى ۱۱ى نازار عێراق جیبەجیبى نەكردون، و پێچەوانەیان جولاوتەوه ، لەوانە بەعەرەبكردنى ناوچەكوردیەكان ، و هەولدان بۆ تیرۆركردنى بارزانى "نیدریس"ى كورپی، و هیچ نوینەرێكى كورد دانەنراوه لەسەرۆكایەتى ئەنجومەنى شۆرش و حكومەت و هەینەى ئەركانى گشتى بۆ دەزگا ئەمنیەكان، و ڕۆل و پێگەى كورد لەو ڕێكەوتننامانەى عێراق لەگەل ولاتانى تر ئەنجامى دەدات پشت گۆی خراوه.

لەوهلامدانەوهى دا "صدام حسین" بەڕۆژنامە میسریەكەى وت :

((عىراق نىزىكەى ۹۰% ى رېئىكەوتنىنامەكەى جىبەجى گىردو، وە لە ۱۰% كەى تىرىشى دواتر جىبەجى دەگرىت)).

لە۱۳ى ئابدا كوردەكان وتىان كەعىراق بۆردومانى گوندى كوردىەكان دەكات بەفرۆكەو دەمانرۇخىنىت، و دانىشتوان رادەگوپزىت و عەرەب لەوگوندانەدا نىشتەجى دەكات، وە لەو دىدارانەدا كەبارزانى لەگەل ئەو پەيامنىرانەدا ئەنجامى داوہ كە سەردانى بارەگاگەيان كوردوہ : دەردەكەوتت كەبارزانى خەرىكە نامادەكارى بېويست دەكات بۆدرىژەدان بەجەنگ.

"يەكىتى سۆقىەت" لەهەولەكانى خۆى بەردەوام بوو بۆ نىوہندگىرى لەنىوان كوردەكان و عىراقدا و لە۱۹ى ئابدا لەسەرداوەتى سەركردەكانى سۆقىەت دوو بەرپىسى بالى كورد سەردانى "مۆسكۆ"يان كىرد كە يەكىكىان "سامى" بوئەوكەسەى كە بەرپىسى گورزوہشاندىن بوو ، لە كىلگە نەوتىەكانى كەركوك، و لە رېئىكەوتنامەى ۱۱ى ئازاروہ كرابوو بە وەزىر، لەراستى دا داومت نامەكە بۆ بارزانى ھاتبوو ، بەلام ئەو رەتىكردەوہ لەبەرئەوہى لەسەرۆكى سۆقىەت تورە بوو ، چونكە لەكاتى مۆركردنى رېئىكەوتن نامەكەدا لەبارەگاگەى خۆى سەردانى نەكردبوو، و لەبەرئەوہى گومانى لەدروستى نىازەكانى سۆقىەت ھەبوو لە پېشكەش كىردنى ھارىكارى بەكوردەكان ، و لەترسى تورەكردنى ئەمىرىكەكان كە لەوماومىەدا ھاوكارىيان بۆ كوردەكان زىادى كىردبوو.

سۆقىەت لە ھۆكارىك دەگەرا بۆ رازىكردنى بارزانى بۆىە لەسەر ئەو بنەمايە پلانى ئالوگۆرپىكارى لەداىكبوو كەتىكست دەكاتەوہ لەسەرئەوہى كە سۆقىەت نامادەكارى بدات بەعىراق بۆ دروستكردنى كارگە لەناوچە كوردىەكان ، لەبەرامبەر ئەوہدا عىراق نەوتى بداتى.

نەم بۆندە كەخرايەنىو رېئىكەوتنىنامەى ئابورىەوہ لەنىوان عىراق و يەكىتى سۆقىەت بووہ ھۆى دوبارەدەستپىكردنەوہى گىفتوگۆ لە نىوان عىراق و كوردەكاندا، كە ئەمەش بووہھۆى ھەلكىردنى گلۆبى سورا لە "تاران".

"شا" جار لەدوای جار پەيام و نامازەى دەدا بەعێراقىيەکان کە نامادەىيە گەفتوگۆيان لەگەڵدا بکات، و ناشتى لەنيوان دوو ولاتەکەدا بەرفەرار بکات، بەمەرجیک حکومەتى عێراق رازى بێت بە هەلۆشانەنەوى ناشکرای رێکەوتننامەى کۆنترۆلێ تەواوەتى عێراق بەسەر "شط العرب"دا.

لەو راپۆرتەدا کە نازانسى هەوالگری ئەمريکايى "سى ئای ئەى" پێشکەشى سەرۆکى ولاتەکەى کردووە هاتووە کە "شا" پێشنيارەکەى گواستۆتەووە بۆعێراقىيەکان لە رێگەى وەزىرى دەرەوى ولاتىکى سێهەمەووە.

بارزانى ئاگادارى هەولەکانى "شا" نەبوو، بەهەمانشێوەش "شا" هېچى بە "نيکسۆن" و "کيسنجەر" نەوت سەبارەت بەگۆشەکانى.

بارزانى پێى وابو کە کاتەکە زۆر گونجاو بۆ توندکردنى پێگەکەى لەسەر ئەو بنەمايە داواى لە ئيسرائيل کرد کە لەوتانکانهى کە دەستکەوتى جەنگى ۱۹۶۷ بۆى بنيريت وپێى بدات، لەوگفتوگۆيەدا کە لەوبارەيەووە سازکرا، لە ۱۴ى ئابى ۱۹۷۲ لە نوسینگەى وەزىرى بەرگری "دەميان" وتى: ((هېچ رێگريهکى سياسى نابينم بۆ پيدانى تانکى جۆرى"تى - ۲۴" بەکوردەکان تاکەترسيک کە هەمانە ئەوهميە کە ئەو تانکانه لەبارودۆخىکى باشدا دانەنرێن و چاککردنەوهميان بەشيوازى تانکى ئيسرائيلى بۆ نەکریت)).

لە ۲۴ى ئەيلولى ۱۹۷۲ "دەميان" فەرمانى دا بەنهيى رايهتبان، بە سى دەستەى تانک بەرپۆهەبردنى کوردەکان بکريت، بۆ ئەم مەبەستە "عقيد جەدعۆن جۆلەر" راسپيردرا کە لەپاش جەنگى ۱۹۶۷ ليوايەکى تايبەت بەتانکى لەدەستکەوتە سۆفیه تيهەکان دروست کردبوو، پێى و ترا کە دەبێت سەردانى کوردستان بکات بۆديارىکردنى هێرخوازەکانى لەژێرسەرپەرشتى نوينهەرى مۆساد، پاشان ۳ تانک لە ئيسرائيلهووە بە رێگای دەريايى دەگوازرێنەووە بۆ ئيران و لەوێشەووە بۆ کوردستان.

وابرپاربوو کوردەگان هێرش بکەنەسەر کەتیبەیهکی عێراقی کە لەنزیک رەواندز مۆل بووبوون ، بردنی ئەو دەبابانە بۆ پێکھێنانی سربیهیهک بوو .

لەکوردستان "جۆلەر" لەگەڵ بارزانی کۆبوووە، پاش ئەوەی دیاریهکی لە "کرۆن" وەرگرت ، سروشتی ئەو راپهینانەیی بۆ خستەروو کەفێری قوتابیهکانی دەکات ، و ئەو هیز و چری ناگرینهی (الکثافة النیرانية) کە سربیهکی تانک دەبەخشیت بە تۆپهاوێزی ۱۰۰ ملم بەکوردەگان .

پاش ئەوە ئەفسەرە ئیسرائیلیهکە گەشتیکی بەو ناوچانەدا کرد کە شەرەکانی ئی دەگوزەریت، چەند پردیکی دیاریکراوی پشکنی تا بزانییت تا چەند توانای هەلگرتنی تانکیان هەیه ، لەگەشتیکی تردا لەشیوازەکانی گەشتن و هێرشکردنەسەر ئەو هیزە عێراقیهی لە رەواندز بو کۆلیهوه ، و چاودێری هیزهکەیی کرد .

"جۆلەر" لە داوی ۲۴ ساڵ دەلێت : ((ئەو برۆیەم بۆ دروست بوو کە پردهگان توانای هەلگرتنی تانکیان هەیه و پرۆسەیی هێرشبردنیش دەگونجیت)).

"جۆلەر" لەگەڵ قوتابیهکانیدا کۆبوووە کە سەرکردهکانیان وتبویان ، توانا و کەفائەیهکی هونەری باشیان هەیه، پشکنینی چاوی بۆکردن و لەتوانای جیاکردنەوهی رەنگەکانی کۆلینەوه پاشان گەراپهوه بۆ ئیسرائیل و دەستیکرد بەنامادەکاری بۆ دروستکردنی سەربازگەیهکی راپهینان بەهاوکاری دو راپهینەری زریپۆش کە زمانی عەرەبیان دەزانی .

"جۆلەر" دەلێ : ((شاگردەگان گەشتن پاشان بەگەشتیکی ئاسمانی گوازانەوه بۆ سەربازگەیهکی بیابانی و لەهەموو ئەو شتانەیی کە پەيوەندیان بەئەرکی تانکەوه هەیه ، زانیاریان پێ دراو خوێندیان لەکۆتایی خولەکشدا ، راپهینراوهکان ئەوهی فێری بووبوون و تواناکی خویشیان لەمانۆریکی هێرشبردنی نهێنی دا نیشان دا ، کە سەرۆکی هیزی زریپۆش "ئەبراهام نایدن" نامادەیی بوو لەگەڵ چەند

ئەفسەرىك و نوپنەرەكانى مۇساد ، شاگردەكان بەراستى سەلماندىان كە توانا و زىرەكىەكى باشيان ھەيە بۇ ھىربون و پاش ئەوھى بېرونامەيان پى درا، گەرەنەوھ بۇ كوردستان بەلام بەبى ئەوھى ھەلى ئەوھىيان بۇپرەخسىت كە لەمەيدانى جەنگى راستەقىنەدا تواناكانى خۇيان بەسەلنن، بارودۇخەكە وای ئیھات ئیسرائیل نەیتوانى زىپۇشەكان بنىریت، و كوردەكانىش ھىرشیان نەكردەوھ سەر كەتیبەى تانكە عىراقىەكان و ھىچیان دەستگىرنەبوو.

★ ★ ★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★ ★ ★ ★

لە ۲۲ى ئەیلولى ۱۹۷۲ ھىزبى بەعس نامەھىكى نارد بۇ "پارتى دیموکراتى كوردستان" كە زیاتر لەلیستی تۆمەتبار كىردن دەچیت لەبەرئەوھى باسى لەوھەكردوھ كەگوایە كوردەكان پاپەندەبون بە خالەكانى رېكەوتنامەى ۱۱ى ئازارى ۱۹۷۰وھ بەلگەنامەكە جەختى لەسەرئەوھە كىردۆتەوھ كەدەمبیت كوردەكان پاپەندىن، بە رېنمایىەكانیانەوھ ، سەرەراى ئەوھى كە ھەئەيك ئىرە یان لەوئى روبرات ، ھەرودھا پەنجەى تۆمەتى بۇ كوردەكان پاكېشابوو بەوھى لەپەيوھندىەكانیان لەگەل ئىترانىەكان بەردەوامن، ئەمەش زىانىكى زۆر بەھەكبوونى نىشتەمانى عىراق و سیادەى عىراق دەگەپەنیت، سەرەراى ئەوھە ھىشتا عىراق ئامادىی تەواوى تىدایە ، بۇ بەردەوامبونى كەفتوگۆكان.

"پارتى دیموکراتى كورد" وەلامى نامەكەى بەوھەداپەوھ كە ئامادىی جىبەجى كىردنى بەندەكانى ترمان تىدایە، بەلام داواى لەسەركارلابىردنى وەزىرى نىوخۇ و سەرۆكى دەزگارى ئاسایشى كىردبوو، كەتییوھگلاون لەو ھەولە نەزۆكەى كە لە ۱۵ى ھوزمىرانى ۱۹۷۲ بۇ تىرۆر كىردنى بارزانى درا، بەلام روداوەكان بەتەواوى جىاواز بون ، بارزانى سەبارەت بەو جىاوازیە لە كانونى یەكەمى ۱۹۷۲ بەپەيامنىرى رۆژنامەى "لۆھىگارۆ" ھەرنسى وت: ((ئەوھى عىراقىەكان دەمىلن تەنھا درۆپە ، كارەكان ھەرگىز بە ناراستەھىكى ماھولانەدا ناپۆن ، بەلكو بارودۇخەكە زۆر ترسناكە ، حكومەتى عىراق ھىچ پلانىكى بۇچارەسەرى كىشەكانمان دانەناوھ، ئەو

عیراقیانە نیازیکی خراپیان ھەبە و ئەگەر لە پەپرەوکردنی ئەو سیاسەتەیان بەردەوام بن ، ناچار دەبین درێژە بەجەنگ بدەین)) .

((دەتوانین ئەو ناشتییە ئێوان دەیکەن بەم شیوئە کۆبکەینەو : ھەولدان بۆ تیرۆر کردنی "ئیدریس" ی کورم لە بەغداد، ھەولدان بۆ تیرۆکردنی من لەم شۆئە کە "صدام حسین" پێکی خست، دەرکردنی ٤٠ ھەزار کورد لە ناویاندا ٨٠٠ کەس لەحیزبەگەیی من لەباشور بەتۆمەتی شۆقاری کردن بۆ ئێران ، و ھەرھەکردن بە دەرکردنی ھەموو کوردەکانی تری سەرسنوری تورکیا بەتۆمەتی جاسوسی کردن بۆ تورکیا)) .

((ئەمە لەلایەگەووە لە لایەکی ترەو سەرەرای ھەموو ئەو بەئین و پەیمانانەیی پیمان دراوون ھیچ سەلاحیەتیکیمان پێ نەدراو، یەك كوردیک لە "ئەنجومەنی سەرگردایەتی شۆرش" دا نیە کە وەك حکومەتی راستەقینە وایە ، نە لە "ھەینەیی ئەرکان" و نە لە "مزارمتی دەرەو" یان لەھیزەکانی ناسایش ، پۆلیس ئەم وڵاتە بەرپووەدەبات بەفەرمانی "صدام حسین" ، وەزیری بەرگری کوشت ، "عماش" ی وەزیری ناوخۆی کوشت پاشان جیگری سەرۆکی حکومەت "التکریتی" ھوئی دا ئەمیش لەناوبەریت ، بەدئنیایەووە سەرۆک "بەکر" یش دەکوژیت ، دوومانگ لەمەوپێش ھیچ خەمێکی نەبوو ، جگە لەناشرینکردنی سوریا و میسر نەبیت، کەچی لەناکاو پێشنیاری یەگرتن لەگەڵ میسر و سوریا دەکات، ئەو دەئیت: ئێران دەیەوئیت ھێرش بکاتە سەرعیراق ، پۆژنامەنوسان دەبا بۆسەرسنور تا بەحسابی خۆی سەربازگەگەلی ئێرانی ببینن کە لەوی کۆبونەوتەووە سەرەرای ئەووی کە لەوی ھیچ سەربازیکێ ئێرانی ئی نە)) .

**** ***** ****

باززانی ئاگاداری ھەمووشتیک نەبوو ، بۆئەمۆنە نەیدەزانی کە "صدام حسین" دووجار دەستپێشخەری کردووە بۆ دانوستان لەگەڵ ئێران لەکانونی یەگەمی ١٩٧٢ و

نەيدەزنى كە بەردەوام بوە ھەتا نىسانى ۱۹۷۳ بەبى ئەۋەى ھىچ بېشۈەچۈۋىتىكى بەخۇۋەدىيىت.

سەرۋكى نۆى بۇ دەستە ئىسرائىلىيەكە گەيشتە كوردستان ، ئەۋىش "شېتاي شىبىط" بوو كە لەھەفتاكاندا بەسەرۋكى مۇساد دىارى كرا، "شىبىط" دەئىت: ((ئەۋ ماۋمىە ھىمىنىەكى رېزەبى باى بەسەردا كىشابون ، زۇركەس لەۋباۋمەردابوون كەمافى خۇبەرپۇمبەرى دەگۇرپىت بۇ واقع، لەسەر ئەۋ بنەمايە ناۋچەكە ئارام بوپەۋە ، فۇركە عىراقىەكان بۇردومانى ناۋچەكەيان نەدەگرد، بەروبووم گەشەى كرىبوو ، خۇراك باش بووبوو ، راھىنراۋە كوردەكان بەردەوام بوون لەبەشدارىكردن لە خولە سەربازىەكانى سوپاى ئىسرائىلى دا)).

ھارىكارى ئەمىرىكەكان بەسەربازانى دا ھەئۇزا، ئەمەش ورەى ئەۋى بەرپادەمىەكى زۇر بەرزكردەۋە، ۋايلىكرد كە ئەۋ شتانەى شارۋەو نەئىنى بون بگۇرپىت بۇ مەسەلەمىەكى ئاشكرا، لەۋ دىدارەدا كە لەگەل پۇژنامەى "ۋاشنتن پۇست" لە ۲۲ى حوزمىرانى ۱۹۷۳ سازىكردەۋە ، داۋاى لە ئەمىرىكا كرىدە كە ھاۋكارى مرقۇبى و سەربازى پىشكەش بكات.

ھەرۋمھا بىر كرىدەۋەى ئىسرائىل بەرەۋپەرەپىدانى كشتوكالى لە كوردستان دەچوو ، ئەۋەبوو "يەجنال ئەدمۇنى" بەرپۇمبەرى پۇلى نىشتەجىكردن لەئازانى جۈلەكە نىردرا بۇكوردستان تا ۋاۋىزكارى پىشكەش بكات سەبارەت بەپەرەپىدانى ھىلكەى پەلەۋەر ، ئەدمۇنى لە سالى ۱۹۹۶ دا دەئىت: ((بىروايەكم بۇ دروست بوو كەبەرھەمەينانى كشتوكالى سەرەراى گىرنگىەكەى بۇ گەلى كورد بەلام پىگەمىەكى گىرنگى لەبىر كرىدەۋەى سەر كرىدەپەتيدا نىە، چونكە تاكە مەسەلەمىەك كە بارزانى بىرى لىدەكردەۋە ، ھاۋكارى سەربازى و سىاسى ئەمىرىكايەكان بوو بۇ)).

لەلىداۋنىكدا بارزانى وتى: ((ئەگەر ھاۋكارىەكانى ئەمىرىكا بە رادەى پىۋىست و زۇر گەۋرە بىت دەتۋانىن سەرپەرشتى نەۋتى كەركوك ۋەربىگرىن و بىدەمىن

به کۆمپانیا یه کی نه مریکی ، گومان له وهدا نی یه که نه م لیدوانه تهحه دایه کی ناشکرای "صدام حسین" بوو که زوو رایگه یانند: ((پۆیسته له سه ره هموان که درک به وه بکه ن نه م نیشتمانه له چوارچیوهی جوگرافیهی نیستایدا ده مینیته وه بو هه تاهه تایه)).

بارزانی ناگاداری نه وه نه بوو که چه ند لایه نیک هه ن له ناو نی داره ی نه مریکی دا که دژایه تی هاوکاریکردنی کوردهکان ده که ن، له هه مان نه و رۆژهدا که "واشنتن پۆست" دیداره که ی بلا و کرده وه "ولیه م رۆجه رز" وه زیری دهره وه داوای گه فتوگۆیه کی له سه رناستی بالای حکومت کرد، سه باره ت به و هاوکاریا نه ، له ژیر رۆشنا یی سیاسه تی نه مریکا دا که نایه ویت ئومیدی وه رگرتنی پشتگیری و دانپیدانی نه مریکا له ناو کۆمه له و که مینه "نه تنی" هکاندا شین بکات. کوردهکان دواتر بۆیان دهرده که ویت که هاوکاریه کانی نه مریکا که زۆر پشتیان پی به سته بوو ، له راستیدا زهرده خه نه یه ک بوو بو دلخۆش کردنیان.

★★ ★★★★★★★★★★★★★★★ ★★ ★★

له کۆتایی حوزهیرانی ۱۹۷۲ زهوی له به عداد ده توت به وانه شه وه که له سه رنی رۆده چی ت ، "صدام حسین" هه وئیکی سه رنه که وتوی دا بو له سه رکارلادانی "به کر" به هه مان عاده تی جاران له مجۆزه حاله تانه دا ، دۆسیه که به له سیداره دان و زیندانیکردنی چه ند که سیک کۆتایی دیت، بارزانی دلخۆش بو به وه ی رويدا چونکه له نیو نه و که سایه تیا نه دا که له سیداره دران ، ژهنه رال "نازم گزار"ی به زیوه به ری گشتی ناسایشی له وه زاره تی ناو خو تیدابوو، که پیشتر هه وئیکی سه رنه که وتوی دا بۆتیرۆرکردنی بارزانی.

له کاتیکدا که "صدام حسین" له هه لیکی له بارتر ده گه را بو له سه رکارلادانی "به کر" شه روپیکدانی خویناوی له نیوان کوردهکان و عیراهیه کان به رپا بوو.

له ۱۹ ئابدا سوپای عیراقی بۆمبارانیکی خهستی دهست پیکرد، جگه له وهش به فرۆکه بۆردومانی "شهنگار"ی کرد، ئەمه وهك وهلامدانهومی چالاکیه فراوانه تیکدمهراکهانی کوردەکان ، ههروهها چهند سیاسهت مه داریکی کوردیشی له سیداره دا. له ئهیلوی ۱۹۷۳ بارزانی بۆ جاری دوهم سهردانی ئیسرائیلی کرد ، "دیشید جبا" پێش دوومانگ له سهرداواي خۆی له مانگی تهموزی به هاوکاری مۆساد سهردانی کردبوو ، کاتیکیش گه پرایه وه بۆ ئیسرائیل برپکی زۆر دیاری له گه ل خۆی هینابوه وه ، له وانه برپکی زۆر توتن و جگه ره.

له سهردانه کهیدا بارزانی بوه میوانی وهزیری دهره وه و له گه ل وهزیری بهرگری و سهروکی حکومهت کۆبوه وه ، بارزانی له وه دنیابوو که هه رگیز ئیسرائیل پشته تیناکات ، و خۆشی و ئیسرائیلیهکانیش پێیان وانه بوو که کاتیکی ئیسرائیل پێویستی به یارمه تی کوردەکان بی ت نه وان ره تی بکه نه وه.

بەشى بىست و يىنج

۱۹۷۲: پىشبينيمان دەگرد كوردەكان شتى بگەن ...

لە ۲۶ى تشرىنى دوەمى ۱۹۷۲ ئيسرائيل توشى شۆك بوو، بەو جەنگەى كە "ميسر" و "سوريایى"ەكان كوردیانه سەرى ، پاش ئەوہى زۆر بەباشى پلانىان بۆ دارشتبوو، كە زەرەرو زىانى مرۆبى گەورەيان پى گەياند، كەوايگرد لە رۆزانى سەرمتايى جەنگ دا بە قوولى ھەردوو جەبھەكە كشاپەوہ دواوہ.

عيراقیەكان ناگادارى پلانى "ميسرى-سوريایى" نەبوون، ئەوانيش سەريان سورما بەھەلگىرسانى شەرەكە ، بەلام وەك ھەميشە پاش چەند رۆژىك پاش چەند رۆژىك بپارياندا بەشدارى بگەن ونامادەبى ناردنى ھيزيان دەربرى ، بىگومان جيبەجىگردنى ئەو بەئینە ئاسان نەبوو ، چونكە سوپاكەى بەشوينى ترەوہ سەرفال بوو، بەدرىزايى سنورى عىراق - ئيران و ناوچە كوردیەكان.

گومانى عيراقیەكان لە نیازمەكانى بارزانى ، و پىشبينى گردنى رودانى شەر لەگەلى لەھەر جركەساتىك و دەستپىگردنەوہى پىكدادان لە باكور ، سەرگردایەتى عىراقى ناچارگرد كەنزيكەى (۷۰٪)ى ھيزى پيادەو (۳۰٪)ى ھيزى زرىپوش بنىريت بەرەو سنورى رۆژھەلات و باشورى ناوچەى كوردى.

بەلام بارزانى لەم كاتەدا ھىچ ھەرەشەبەكى نەگردەسەر يەكپارچەبى عىراق ، بەلكو پالېشتى خۆى بۆ ولاتە عەرەبىەكان دەربرى ، و فەرمانى دەرگرد بۆ سەربازەكان كە وازبھينن لە ھيرشردنە سەر سوپای عىراق، تەنانەت نامەى نارد بۆ "بەكر" و نامادەبى خۆى دەربرى بۆدرىژەدان بەدانوستانەكان لەگەلى.

"بەكر" روتىگردنەكانى كوردى پشتگوئى خست و بارودۆخى ناوچەكەى بەكارھينا بۆ چارەسەرگردنى ناكوکيەكانى لەگەل ئيران لەسەر "شط العرب" تاكەمەرج كە خستبوویە بەردەم ئيران ، دەرچونى بوو لەبازنەى ھاوکارىگردنى كوردەكان.

لهسهروبه‌ندی هه‌لگیرساندنی جهنگی ۱۹۷۲ دا عێراق به‌ئێرانی پراگماتیکه کهده‌خوازێت درێژه به‌په‌یوه‌ندیه‌ دێپلۆماسیه‌کانی نیوان هه‌ردوو وڵاته‌که به‌ریت ، ده‌سته‌جێ "ئێران" یش سه‌ره‌پرای په‌یوه‌ندیه‌ تایه‌تمیه‌کتی له‌گه‌ڵ ئیسرائیل ، و رێگری له‌رۆشتنی هێزی سه‌ربازی عێراق به‌ئاراسته‌ی جبه‌یه‌ی ئیسرائیل سووریا نه‌گرت.

له‌کاتی‌کدا بۆی هه‌بوو له‌وه‌ه‌وئاغه‌دا ، عێراقیه‌کان سازش له‌سه‌ر "شط‌العرب" بکه‌ن .

هه‌والگری ئیسرائیل به‌په‌یوه‌ندیه‌کانی نیوان عێراق و ئێرانی نه‌دمزاتی ، له‌مه‌مان کاتدا پشتگیری ناشکرای کورد بۆ وڵاته‌عه‌ره‌بیه‌کان مه‌سه‌له‌ی حه‌تمی یوو ، نه‌ده‌کرا په‌خنه‌ی لێبگیری ، به‌لام پێیان وابوو کورده‌کان سوود له‌مه‌هل ئارده‌نی هێزه‌ عێراقیه‌کان بۆ نه‌و جبه‌یه‌یه‌ وهرده‌گرن ، تا گورزی گه‌وره‌ له‌هێزه‌ عێراقیه‌کان بوه‌شینن و سه‌رکردایه‌تی عێراقی ناچاریکه‌ن دان به‌مه‌لانی "خۆبه‌ریوه‌به‌ری" دا بنیت، ته‌نانه‌ت زیاد له‌و مه‌افش سه‌ره‌پرای نه‌وه‌ی که‌کوردمه‌کان له‌و ده‌ترسان نه‌م هه‌نگاوه‌ ببێته‌ هۆی پرۆتستۆکردنیان ، له‌لایه‌ن هه‌ردو جیهانی عه‌ره‌بی و ئیسلامیه‌وه‌ به‌گشتی.

له‌ ۱۷ تشرینی ۱۹۷۲ فرۆکه‌ "عێراقی" و "میسریه‌کان" به‌یه‌که‌وه‌ بۆردومه‌اتی چه‌ند ئامانه‌جیکی ئیسرائیلیان کرد، وه‌ به‌ بێی تۆماره‌ فه‌رمیه‌کتی عێراق سه‌بارته‌ به‌به‌ریوه‌به‌ری جه‌نگ، عێراق سێ له‌سه‌رچه‌واری هێزه‌ ئاسمه‌تییه‌کی و دو له‌سه‌ر "سێ" ی هێزی زری‌پۆش و یه‌ک له‌سه‌ر پینجی یه‌که‌ وشکته‌یه‌کتی ئارده‌بو بۆ شه‌رکه‌که‌ ، بێگومان عێراق نه‌یه‌ده‌توانی که‌ نه‌و هه‌موو هێزه‌ بنێریت بۆ شه‌رکه‌ به‌بێ رازیبونی ئێرانیه‌کان و په‌یماندا‌نیان به‌وه‌ی که‌هیج جولا‌نه‌وه‌یه‌کی سه‌ربازی نه‌ه‌جام ناده‌ن له‌جبه‌یه‌ی "عێراقی - ئێرانی" نه‌م یارووه‌خه‌ به‌س یوو بۆترساندنی کورده‌کان.

"زەھى زامىر" دەلئىت: ((داۋام لەنوئىنەرى مۇساد لە"ئىران" كرد كه نامەيەك بنىريت بۇ بارزانى داۋاى لى بكات كه چالاكى ھەرەشەنامىز لەعىراقىيەكان بكات ، بچولئىن تا ۋەلامىيان بدەنەۋە و تەقەيان لى بكنەن ھەرشتىك لەپىناۋئەۋەى سوپاى عىراقى رابكىشن بۇ لاي خۇيان)).

((من دەمزانى كه جولانەۋەى كوردەكان شۇرش دروست ناكات ، ئەو بارودۇخەى كەتئىدابوون لەۋە رېگەى نەدەدان لەۋە زياتر بكنەن كه تائىستا كردويانە، بەلام كوردەكان لەكۆتايدا ھىچيان نەكرد)).

نوئىنەرى مۇساد لە"تاران" دەلئىت : ((بەكوردەكانى نەۋوتوۋە ، كه دەبىت چى بكنەن ، بەلام بەناراستەۋخۇ ئىنتىباعى ئەۋەى لا دروستكردوون كه پىۋىستە چالاكى سەربازى بكنەن ، كه نەياندەتوانى پەيوەندىيان پىۋەى رەتبكەنەۋە ، بەلام بەچەندەھا بەھانە و ئەملاۋلا رەتئان كردهۋە)).

"ئەدمۆنى" دەلئىت: ((پىشبنىمان دەكرد كوردەكان شتىك ھەر دەكەن ، ھەرچەندە زۆر كەمىش بىت ، چونكە نەھىشتنى ھەر ھېزىكى عىراقى لەرۇشتن بۇ شەرگەكە سودىكى خۇى دەبوو ، بەنىسبەت ئىمەۋە بەلام كوردەكان بىئومىدىيان كردين ، ھىچ ھەنگاۋىكى لەو شىۋەيەيان نەنا)).

لە ھەمان كاتدا ئىسرائىل ھەمان داۋاى لە"ئىران" كرد ، لەو كتیبەدا كە "نەمىر أسدالله علام) ۋەزىرى كۆشك لەسەردەمى "شا" و سەرۋكى پىشۋى حكومەت نوسىۋەتى دەلئىت: ((ئىسرائىلىيەكان لە ئەمىرىكىەكانىيان پىرسىۋە كە ئايا گونجاۋە ھىرشىكى كوردى لە عىراق رېئىكخىرئىت، "رېچارد ھۆلمز" بالۋىزى ئەمىرىكا لەئىران كە ماۋەيەكى كەم بوو ئەرگەكانى ۋەك سەرۋكى ھەۋالگرى ئەمىرىكى كۆتايى پى ھىناۋو و تىبۋى كە بىرواى واىە پىرۆسەى لەو شىۋەيە باش نىە، چونكە كوردەكان ھۆكارى پىۋىستىيان لا نىە كەرپىگەيان بدات و ھەلىيان بداتى بۇ ھەلگىرساندىنى جەنگ و پىكدادانى دور لە چىپاگان ئەنجام بدەن كەكردويانە بەقەئنان)).

عەلام ئەلئیت : (("شا" ھەلۆیستی بالوئیزی ئەمەریکای جیبەجی کرد و وتی: بە "ھۆلمز" بلئ: کہ من تەواو لەگەڵیدا ھاویرام و نامەوی کوردەکان وەک نامرازیک ببینم بە دەست ئەمەریکا یان ئیسرائیلەوہ)).

بالوئیزەگە پاش وتووێژکردن لەگەڵ بەرپرسەکانی لە "واشتنۆن" رای خۆی دەربەری بوو، پێدەچۆ خۆدی بارزانییش داوای لە ئەمەریکا کردبێت، بەلام سەرۆکی نوێی ھەوالگری "ولیم کۆلبی" داوا کردوہ وەلامی داواکەوی نەدریتەوہ ، "نیکسۆن" و "کیسنجەر" بە ھەلۆیستە خۆپارێزەکەوی "کۆلبی" رازی بون.

لە ۱۶ی تشرینی یەکەمدا "کیسنجەر" بروسکەبەکی بۆ "ھۆلمز" نارد کہ تێیدا ھاتوہ: ((سەرۆک ھاویرایە لەگەڵتدا ، بۆیە دەبێت ئەمە بە کوردەکان بلئیت: ئیمە لەو بڕوایەداین کہ زیرەکی نیە ئەو ھێرشە جیبەجی بکەن ، کەولاتیکی تر "ئیسرائیل" پێشنیاری بۆ کردوون ، دەمانەویت پێتان بلئین کہ ئیمە راویژمان لەگەڵ ئێران کردوہو ئەوانیش ھەمان رایان ھەیە)).

"کیسنجەر" لەوکتێبەدا کەنوسیویەتی دەلئیت : ((ئەو بڕیارە تایبەتیە کەرپنگری لەکوردەکان کرد لەکاتی جەنگی ۱۹۷۳ جەنگ لە دژی عێراقیەکان بکەن لەسەرینەمای رێکەوتنی بیروپراگان بوو لەنیوان دەزگای ھەوالگری ئەمەریکی و دەزگای ھەوالگری ئێرانی، و "شا" ، لەبەرئەوہی کوردەکان تیکدەشکان ، ھەموولایەنەکان لەسەر ئەو ھەلۆیستە کۆک بون)).

((دروستی ئەو بڕیارە کەدایومان پاش تێپەرپوونی سالتیک بەسەریدا دەرکەوت کاتیک زانیمان تەنھا یەک فیرقەوی زریپۆشی عێراقی بەشداری جەنگی ۱۹۷۳ ی کردوہ)).

لیوا "موشی بارکۆخبا" رایەکی پێچەوانەوی کیسنجەری ھەیە ئەو کہ سەرکردایەتی جەنگی دژی عێراقیەکان دەکرد، لە بەرزایەکانی جۆلان لە سالی ۱۹۷۳ لە کتیبەکەیدا "سوارپەوہ پۆلاینیەکان" دەلئیت: ((ھیزی ھێرشبەری عێراقی لە فیرقەوی زریپۆشی (۲) و (۶) دو لیوای پیادەو چەند یەکەبەکی کۆماندۆ

بیکهاتبو، هیزه که نزیکه‌ی ۵۰۰ تانک دهبوو ، له‌گه‌ل (۷۰۰) گوێزهره‌وه‌ی سه‌ربازی "ناقله‌الجنود" و (۲۰) هه‌زار سه‌رباز ، نه‌گهر نه‌و هیزه دره‌نگ بگه‌یشتایه له‌نیوان (۱۲) کاتزمیر بو (۲۴) کاتزمیر ، نه‌وا هیزه ئیسرائیلیه‌کان ده‌یان‌توانی کۆنترۆلی ناوچه‌گه‌لیکی فراوانتر له‌ قوڵایی خاکی سو‌ریا بکه‌ن به‌ره‌و "دیمه‌شق" ، هیزی عیرا‌قی توانیان پێشقه‌چونی هیزه ئیسرائیلیه‌کان رابگرن)).

پێده‌چیت نه‌گهر کورده‌کان هی‌رشیان بکردایه‌ته‌ سه‌ر عیرا‌قیه‌کان رێگه‌دمبون له‌وه‌ی که‌هی‌زی عیرا‌قی رۆبکاته به‌رزاییه‌کانی "جۆلان" یان به‌لایه‌نی که‌مه‌وه بو‌ماومیه‌ک رێگریان لی ده‌کرد.

له‌ ۱۴ نیسانی ۱۹۷۴ دا "د.محمود" به‌رپۆژنامه‌ی "لۆمۆند"ی فه‌رمه‌نی ده‌لیت: ((نه‌گهر کورده‌کان جه‌نگی گشتگریان دژی عیراق بکردایه له‌وکاته‌دا ، نه‌وا به‌رزه‌وه‌ندیه‌که‌ ده‌چوو به‌خه‌لی دوژمنانی کورده‌وه ، به‌وه‌ش ده‌یانسه‌للاند که کورده‌کان ئاماده‌ن له‌ پشته‌وه‌ چه‌قۆ له‌ میله‌تی عه‌ره‌ب بده‌ن)).

پاش ۲۲ سا‌ل زامیر ده‌لیت: ((به‌رزه‌وه‌ندی کوردی- ئیرانی نه‌وکاته له‌وه‌دابوو‌که کورده‌کان هی‌رش گشتگیر نه‌که‌نه‌سه‌ر عیرا‌قیه‌کان)).

کاتی‌ک مۆساد نیگه‌رانی ئیسرا‌ئیلی له‌هه‌مه‌به‌ر هه‌لۆیستی سلبی کورده‌کان گه‌یانده بارزانی، نه‌و نه‌جۆلان و بی‌هه‌لۆیسته‌که‌ی بو‌هه‌لۆیستی ئیران گیرایه‌وه.

"زامیر" ده‌لیت: ((ئیرانیه‌کان هه‌ستیان به‌بی‌ئومیدی‌ه‌کی تال کرد به‌و‌پودا‌وانه‌ی له‌رپۆژانی سه‌رته‌ای جه‌نگ رویان دا، نه‌وان وایان ده‌زانی که ئیمه له‌جه‌نگه‌که‌دا دنیا ژیره‌وژور ده‌که‌ین، به‌لام زو‌ر پوون بووه‌وه که ئیمه هینده ره‌شیش نین وه‌ک نه‌وان بیری لێده‌که‌نه‌وه)).

به‌شی بیستا و شه‌شهم / مانۆرێکی هه‌زه‌لی نه‌مریکایی

عێراق له‌کۆتایی سالی ۱۹۷۳ دا سه‌رکه‌وتو بو له‌ به‌ده‌سته‌هێنانی پالېستی سێ که‌سایه‌تی دیاری کورد ، دوان له‌وان "عزیز رشید العقراوی" و "هاشم حسین رشید العقراوی" بون که‌ نه‌و دوانه‌ ناسراوی ئیسرائیل بوون ، "عزیز العقراوی" سالی ۱۹۶۲ له‌ سوپای عێراقی راپیکرد و په‌یه‌مندی کرد به‌یاخیبوانه‌وه ، وه‌ سه‌ردانی ئیسرائیلی کرد ، و ناگاداری هه‌موو نه‌و په‌یه‌مندیانه‌ بوو که‌ئیسرائیل له‌گه‌ڵ کورده‌کاندا هه‌یبوو ، و نه‌و هاوکاریی راپۆزکاریه‌ی پیشکشی ده‌کردن ، به‌لکو ته‌نانه‌ت له‌ پلاندانانه‌کانیان دژی عێراق به‌شداری کرده ، و له‌هه‌لمه‌ته‌کانیاندا دژی سوپای عێراقی ، گومان له‌وه‌دانیه‌ که‌ بۆ گه‌وره‌ نوێیه‌کانی "عێراقیه‌کان" په‌رده‌ی له‌سه‌ر هه‌مووشتیکی لاداوه ، له‌سه‌ر زۆریه‌ی لایه‌نی نه‌هێنیه‌کانی ده‌ستی‌وه‌ردانی ئیسرائیل له‌سه‌ر یاخیبونی کورد.

به‌لام نه‌مه‌ زۆر سوودی نه‌بوو بۆی پاش نه‌وه‌ی که‌پۆژنامه‌یه‌کی نزیکي له‌عێراق ده‌رکرد و به‌وه‌زیری بی‌ وه‌زاره‌ت ده‌ستنیشان کرا له‌حکومه‌تی عێراقدا ، له‌شوباتی ۱۹۷۶ ده‌ستگیرکراو ، له‌ مه‌یدانی سیاسه‌ت بزربوو ، ده‌لێن ئیستا له‌ "نیمه‌شق" ده‌ژی .

به‌لام "هاشم العقراوی" که‌دانرا به‌ وه‌زیری کاروباری شاره‌وانی حکومه‌تی عێراق سه‌ردانی پارێسی کرد ، وه‌ک نه‌ندامی حکومه‌تی عێراقی تا مامه‌له‌ی گونجاوی حکومه‌تی عێراق له‌گه‌ڵ کورده‌کان رونه‌بکاته‌وه‌ و به‌په‌یامنی‌ر ئازانسی هه‌والی "نه‌سیوشیتند پریس"ی وتبوو که‌ به‌چاوی خۆی راپۆزکاره‌ ئیسرائیلیه‌کانی له‌ سه‌رکردایه‌تی بارزانی بینیوه‌ و بارزانی دوو جار سه‌ردانی ئیسرائیلی کرده‌.

"صدام حسین" هه‌ر سێ سه‌رکرده‌که‌ی وه‌ک به‌رپرس له‌حکومه‌ته‌که‌ی سه‌باره‌ت به‌کاروباری کورده‌کان دامه‌زراندن ، وه‌ هه‌ر سێکیان به‌ نه‌خشه‌ی مافی ئۆتۆنۆمی به‌ مه‌فه‌ومه‌ عێراقیه‌که‌ی رازی بون.

سهرتا وا دهرکهوت که عیراق به پئی پلانی مافی خۆبه پروه بهری کار دهکات، که له ریکه وتنامه که دا بریاری له سهر دراوه، به لام پاش چوار سال واته له ۱۱ نازاری ۱۹۷۴ کاتی بلاوگرده وهی یاسای دهسه لاتی خۆجیی کورد هات، دهرکهوت که جیاوازیه کی زۆر ههیه له نیوان ناوه رۆکی نهو یاسایه و نهو به لینهی که عیراقیه کان به کوردیان داوه.

"صدام حسین" بهو یاسایه دهیویست شیواز و جیاوازیه کانی کورده کان، که له عیراقیه کان جیاوازن، بخوسینیت و کالبکاته وه، بۆیه پیشنیازی دروستکردنی چهند دهزگایه کی بیتوانای کرد که "صدام" به شیویه کی ناراسته وخۆ بهرپرسه کانیان هه لده بژیریت، پیده چو که بیهویت له رینگهی دروستکردنی نهو دامه زراوانه وه یاخیبونی کورد تۆمه تبار بکات، و پرۆسهی راگواستنیکه گه وه و فراوانی کورده کان بۆ ناوچهی باشور جی به جی دهکات، نه مه هه مو به دهستخۆشانهی سی سهرکردهی ناوبراوه وه و دوو کهس له بنه مائهی بارزانی که نهوانیش (عوبیدولا) ی کورپی و ههروه ها کوره کهی "شیخ احمد" که ناوچهی بارزانی بی لایه نی به دهسته وه بوو.

له ۱۳ی نازاری ۱۹۷۴ "عوبیدولا" بروسکه یه کی بۆ حکومه تی عیراق نارد وتی: ((پیویسته له سهر گه ل کوردمان که مافی ئۆتۆنۆمیه کهی رهگ پیدابکو تی و به هیزی بکات به هاوکاری له گه ل که سایه تیه خانه دان و پا که کان، له رۆله کانی گه لی عیراقی وه له گه ل هه مو نهو هیزه نیشتمانیانه دا که جگه له خه می یه کپارچه یی و کامه رانی عیراق هه یج خه میکی تریان نیه)).

وه له و دیدارده دا که له گه ل رۆژنامه ی "الرساله" ی کویتی دا نه نجامی داوه "عوبیدولا" باس له سهردانی باوکی و دو برا کهی "ئیدریس و مه سعود" بۆ "تهل نه بیب" دهکات، و باسی بوونی راویژکاره ئیسرا ئیلیه کان له سهرکرده یه تی باوکی نهو هاوکاری و راویژکاریانه ی که پیشکه شی ده کهن دهکات، نه مه جگه له و

پاھىنانەھى كە سەربازە كوردەكان لەسەردەستى ئەوان كوردويانە، وە ئەو پرۆسانەھى كە ئيسرائىليەكان دژى ھىزەكانى عىراق پلانىيان بۆ داپشتوھ.

دەئىت: ((باوكم بەشۆمەھىكى رەھا پىشتى بەئيسرائىليەكان بەستوھ ، ھەمىشە بەپىن پىوستى ئەفسەرى ئيسرائىلى لەگەندايە، باوكم خىانەتكارە ، وە "ئىدىرىس و مەسعود" ى براشم "گەمزەن" ، رىنمايەكانى باوكە پىرەكەم بەبى ھىچ بىر كوردنەوھەھىكى سەربەخۆ جى بەجى دەكەن)).

"صدام" "عوبىدوللا" ى كرد بە وەزىر و ئەندامى پەرلەمانى عىراقى لە كاتى رەگەياندىنى جەنگى دژى ئىران لە سالى ۱۹۸۰ دا و پىدەچىت ساردى نواندىت ، بانگەوازەكەھى سەرۆكى عىراقى بۆ گەل كە داواى پىشكەشكردنى قوربانى كردبوو بۆ كۆشى جەنگ لەكاتىكدا كىشەھى كورد جى بەجى نەكراوھ ئەم ساردى نواندىنانەو پىداگرىھ "صدام حسين" ى تۆرەكردوھ ، پاش چەندەرۆژىك ، شەوئىك "بۆلىسى نەئىنى عىراق" ، ھاتبوو بۆمالەكەھى داوايان لى كردبو بەپەلە بچىت بۆ بىنىنى سەرۆك ، بەژنەكەھى وتبو: "واپىدەچىت ھەرگىز نەگەرپمەوھ" ، وابوو لەو شەوھوھ ئىتر نەگەرپاھەوھ ئەوھبو لەسەدارە درا.

بەختى "لوقمان" ى براى ھاودايكى "عوبىدوللا" ش لە خۆى باشتر نەبوو، "فەرھاد" ى كورپ دەئىت : ((باوكم رۆئىكى باشى لە سەركردايەتى شۆرشدا ھەبوو ، بەشدارى لەپروئەسى پاكسازىكردن لەدژى لاپەنگرانى "ئەحمەد" و "تالەبانى" كرد ، كەژمارەھەكى زۆر لەو لاپەنگرانەھى تىدا كوژران ، ئەمەش واىكرد كەباوكم لە مالەكەھى خۆيدا دەستبەسەر بكرىت ، ئەمەش توشى كەنابەھى كردبوو، واىلىكرد لە ياخىبونەكە بكشپتەوھ و بگەرپتەوھ بۆ كشتكارىكردنى زەوى خىزانەكەھى)).

لە داواى ھەرەسى ياخىبونەكە لە سالى ۱۹۷۵ "عوبىدوللا" ى براى بانگى كرد بۆ بەغداد ، بەلام باپىرم رەتى كوردوھ ورنى لى گرت، داواى لىكرد دەستبەجى داواكارىكەھى بۆبنىرپتەوھ ، ئەمەش تۆرمىكرد واىلىكرد رۆبكاتە بالۆئىزخانەھى عىراقى لە تاران ، كە فرۆكەھەكى تايبەتى بۆ نارد و گەراندیەوھ بۆ بەغداد)).

لەئەیلولی ۱۹۸۰ دواى ديارنهمانى "عوبيدولا" باوكم كهوته گهړان بېدواى ي
براكهيدا ، عيراقيهكان هوشداريان دايه كه واز بېتېت لهگهړان بېدواى نهودا
نهگينا چارهنوسى وهك هى براكهى دمبېت، بهلام وازى نههينا ، نهومبو پۆلىسى
عيراقى دهستگيرى كرد وه شوينهوارى نهما)).

★ ★★★★★★★★★★★★ ★★

مستهفا بارزانى ياساى مافى خۆبهپۆمبهريهكهى رېتكردهوه و داواكارى عيراقى
كه كردبوى تا كوردهكان له ماوهى ۱۵ رۆژدا قبولى بكن رېتكردهوه ، و لهرايىوى
كوردهكانهوه كه چوار سال بوو بېدمنگ بووبوو ، بلاويكردهوه بۆ گهلى كورد تا
دهستبكهنهوه به چهكهگرتن ، بۆ رزگاركرنى خاكى كورد له نصتى
عيراقيهكان ، وهك نهريتى خۆيان ئيرانيهكان هميشه پشتگيرى پېلغى كهترين
جۆرى مافى ئۆتۆنۆمىيان دمكرد بۆ كورد، لهو وتهيدا كه "شا" پېشكشى
كارمهندانى وهزارمى راگهياندى ئيرانى كرد ووتى: ((ئيمه پشتگيرى دموئيتىكى
سهربهخۆى كوردى ناكهين له عيراق، بهلكو ئيمه گرتكى بېمافى كوردكان
دمدمين له عيراق، كوردهكان نهك عهرب)).

لهراپۆرتيكتدا بۆ ئازانسى ههوالگري نهريكا له ۲۲ى ئازارى ۱۹۷۴ دا هلقوه: ((ئيمه
پيمان وايه "شا" حكومهتتىكى خۆجيبى فهرمى تهواو وهك ئيمه ناويت ، "شا"
پيى وايه كه واباشتره بارودوخ وهك خۆى بيمينيتهوه ، بهجۆريك عيراقيهكان به
شيوهيهكى جهوههرى زيانبار ببن، بههوى سازشنهكرنى لهسر يروكهى مافى
ئۆتۆنۆمى ، ئيمه لهگهڻ (شا) هاوپاين كه پيوسته بارودوخى كوردكان بهملايان
بهولادا يهكلايى نهپيتهوه)).

بارزانى پيى وانهبوو كه نهوه ئاراستهى بيركردنهوى نهامريكايهكانه سېمارت
بهدۆسيهى كورد، لهدواى مۆركردنى رېككهوتنامى ئيرانى - نهامريكى ،
"كيسنجهر" بوبوه پياوى خهونهكانى بارزانى ، نهمه لهكتيكتدا كه هملويست و
بيركردنهوى نهامريكا بهرامبهر بهكوردكان وهك مانۆريكى ههزملى ولبوو.

لەوماو مەھددا ژمارەى ھىزە كوردىھەكان زۆر زىادى كوردبوو لەبەرئەوھى كوردەكان باومەريان وابوو كە لە ماوھى شەش مانگدا يان مافى ئۆتۆنۆمى يان كوردستانى سەربەخۆ دىتە دى، لەناو ئەوانەدا كە پەيوەنديان بە ياخيونەكەوھ كورد ، ٦٠ دكتور و ٤٠٠٠ مامۇستا و ٥٠٠٠ ئەفسەرى پۆليس و ٣٠٠ ئەندازيار و ١٠٠ ئەفسەرى سوپاى لەخۆگرتبوو ، لەكاتىكدا ژمارەى سەربازە نيزامىھەكان نزيكەى ٤٠ تا ٥٠ ھەزار كەس دەبوو، ئەمە جگە لە ٦٠ ھەزار لەپياوانى ميليشيا و يەدەگ، شياوى وتەنە كەنيوھى سەربازەكان پيوستيان بەراھينانى سەربازى بنەپەرتى ھەبوو، بىرى چەكەكان چەند ئەوھەندەى پيشووبوو، بەلام هيشتا بۆ جەنگى پارتيزانى دەستيان دەدا نەك بۆ سوپاھەكى رېكخراو.

كۆمەكى كردنيان بەچەك بەخواستى ئيرانيەكانەوھ بەندبوو، سەرمەراى ئەوھ بارزانى شانازى بەوھوھ دەكرد كە ئيرانيەكان چەند يەكەيەكى تۆپخانەيان خستوتە ژێردەستى ، بۆ ھاوكارىكردنى لە كاتى پيوست ، چ لە خاكى ئيراندا يان لەناو سنورى عىراقدا.

عيراقىھەكان ئامادەبون بۆ ناردنى ٥٨ ھەزار سەرباز بۆ شەرگەى كوردەكان ئەمە جگە لە ٢٠ ھەزار جاش بەناستى راھينانى جۆراوچۆرەوھ لەگەل ٦٠٠ تانك و دوسەود فرۆكەو فرۆكەى ستونى، ئەم ھىزە بەكەرتىكى گەورەى سوپاى عىراق دەژمىردا كە ئەوكات بە ١٠٠ ھەزار سەرباز و ١٣٩٠ تانك و ١٢٨ فرۆكە دەخەملىنرا. سوپاى عىراق ئەوكات زۆر دلنيابوو لەوھى كە دەتوانىت پاكتاوى كوردەكان بكات و دۆسيەى كورد داىخات ، كە ٣٠ سال بوو جەستەى عىراقى داپزاندىبوو لەكاتىكدا كە سوپا و حكومەتى عىراقى دودل بون لەھەلگىرساندىنى جەنگ ، بارزانى بىريارى دا دەستپيشخەرى بكات لە ھىرشىردن.

بارزانى لەدواى ھەرھەسى ياخيونەكە بە "ليلىست ئاكوئس"ى چالاكوانى بزوتنەوھى مافەكانى مرؤف لە "نيورك" سەبارەت بە ھۆكارى بىيارەكەى دەئيت: ((دەمزانى كە كپىنى ئەم ھەموو فرۆكەيە لەيەكيتى سۆفەت لەلايەن عىراقەوھ

دژی نيمه بهكارديت، لهوكاته‌دا بهرپرسيكى ئازانسى هه‌والگرى ئه‌مريكى هات بۇ باره‌گاگه‌م وه پيى وتم نيمه پشتگيرى له‌نامانجه‌كه‌ت ده‌كه‌ين ، پي‌ده‌چي‌ت حكومه‌تى عيراقى به‌لئنه‌كانى بشكيني‌ت و پلان داده‌ني‌ت تاهي‌رشي‌كى توندتان بكا‌ته سهر، حكومه‌تى ئه‌مريكا له‌ئاماده‌گى ته‌واودايه‌ بۇپالپشتى كردنت، ئه‌گه‌ر ئي‌ستا هيرش به‌ريت به‌هه‌موو هيزي‌كيه‌وه پشتت ده‌گرنت)).

((كاتيك پرسيارم له‌وبه‌رپرسه‌ كرد ، چۇن هاوكارى ئه‌مريكيه‌كانمان پي‌ ده‌كات وتى: له‌رپي‌گه‌ى ئيرانه‌وه وتم به‌لام ئيرانيه‌كان هاورپي‌ كورد نين ، پيى وتم له‌هي‌ج مه‌ترسه‌ كاروباره‌كانى ئيران له‌ژير كۇنترۇلى خۇماندايه‌، من هيرشم نه‌ده‌كرد و خۇمم بۇ ئاماده‌نه‌ده‌كرد ، نه‌گه‌ر نه‌وئاماده‌يى ده‌رپرينه‌ى به‌رپرسه‌كه‌ى ئازانسى هه‌والگرى ئه‌مريكى نه‌بوايه‌، به‌ كردار هاوكاريه‌كانمان پي‌ده‌گه‌يشت به‌لام هه‌ميشه‌ زۇر كه‌م بوو، وه زۇر دره‌نگ ده‌گه‌يشت ، سه‌ره‌تا باوه‌رم وابو كه‌ هۇكاره‌كه‌ لۇجستيه‌، به‌لام دواتر زانيم كه‌ به‌نه‌نقه‌ست و ته‌كبير بوه‌)).

دكتور نجم الدين كريم له‌دواتردا ده‌لي‌ت: ((بارزاني كۇبونه‌وه‌ى به‌ سه‌رگردايه‌تى ياخي‌بوان كرد و وتى عيراقيه‌كان ده‌يانه‌وي‌ت چه‌كى كيميائي دژى نيمه‌ به‌كاربي‌ن، هه‌ئسابون به‌كۇگردنه‌وه‌ى ده‌مامكه‌ پاريزه‌ره‌كان ، هه‌مويمان له‌ نزيك سه‌رگردايه‌تى كۇكرده‌وه‌ ، به‌لام پيى وتين: "له‌ هي‌ج مه‌ترسن ئه‌گه‌ر نه‌وان چه‌كى كيميائيان به‌كاره‌ينا نه‌وا نيمه‌ش هه‌مان چه‌ك دژيان به‌كارده‌ه‌ينين، هه‌ماش شت ده‌كه‌ين ئه‌گه‌ر تانك يان فِرۆكه‌يان به‌كاره‌ينا ، پي‌ده‌چي‌ت نه‌و برپايى وابوبي‌ت كه‌ ئه‌مريكا نه‌و كاره‌ى بۇ ده‌كات)).

رۇژنامه‌ى "كريستيان ساينس مۇني‌تۇر" له‌رپا‌پۇرتي‌كى دا ده‌لي‌ت كه‌ ئه‌مريكا پشتگيرى له‌بارزاني كردوه‌ تاجه‌نگه‌كه‌ هه‌لايسيني‌ت، تا وابكات كه‌ "يه‌كي‌تى سؤفهي‌ت" نه‌توانيت له‌رپي‌ كه‌نداوه‌وه‌ دزه بكا‌ته عيراقه‌وه‌، و عيراق نه‌توانيت له‌رپي‌ كه‌نداوه‌وه‌ ده‌ستى يارمه‌تى بۇ هيزه‌ ياخي‌بوه‌كانى كه‌نداو به‌شي‌ويه‌كى گشتى دري‌ژ بكات به‌تايبه‌ت بۇ ئيران، وه رپي‌گربي‌ت له‌وه‌ى كه‌ عيراق رپره‌وه‌ سياسيه‌كانى خۇره‌لاتى نافين تيك بدات، وه سنوردانان بۇ تواناي به‌شداري‌كردنى له‌جه‌نگى عه‌ره‌بى - ئيسرائيلى له‌داهاتودا.

بەشى بېست و جەوتەم /

رۇژانەى جەنگ ۱۹۷۴ كەمىنى دوانەىى

لەئىدوانەكەيدا بۇ ئازانسى دەگوباسى عىراقى "صدام حسين"وتى: ((كەمترىن شت كە لەبارزانى قىبول بكەين ئەومىيە كەئالاي سىبى بەرز بكتەو)) ، بەلام بارزانى ھەرگىز نەيدەويست ئەوۈ بكات ، ئەوۈبوۈ لەنيوان ۵ بۇ ۲۷ نىسان سالى ۱۹۷۴ جەنگىكى گەورە ھەلايسابوو بەدەستپىشخەرى ھىزەكانى بارزانى لەوشەزەدا كوردەكان تۈانيان كۆنترۆلى رۈبەرى ۷۲۵ كىلۆمەتر چوارگۈشە بە درىژايى سنورى توركيا و ئىران بكەن.

ھۆكارمەكانى راگەياندىنى ئەمىرىكى بىلاويان كوردەوۈ كە دامەزراوۈى پىشمەرگە لە ۷ پىنگەى گىرگەوۈ گەمارۆى ھىزە عىراقىيەكانىيان دا و نىزىكەى ۱۲ ھەزار سەرباز لەنيۈ گەمارۆكەدان، كوردەكان كە تا ئەو كاتە ھىچ شارىكى گەورەيان كۆنترۆل نەكردۈە پايانگەياندى: كە "رەواندىز"يان داگىر كوردەو.

لە ۵ى ئازار^۱ ۈمىزىرى كۆشكى ئىرانى لە يادەوۈمىنامەى رۇژانەيدا تۆمارى كوردەو : ((مەزاجى "شا" باش نەبوۈ بەھۆى پىكدادانەكانى سەر سنورى ئىران عىراق)).

لە ۱۶ى ئازار^۲دا "شا" خوانىكى رىكخست كە جەند سەرۈكخىلىكى كورد تىيدا بەشداربوۈن باسى ئەويان كورد كەشكىستىكى گەورەيان بەھىزە عىراقىيەكان كوردەو ، تۈانيويانە نىزىكەى ۵۰ سەربازى عىراقى بكوژن، ۈە دوو گويزمەرەوۈى سەرباز (ناقىلە) تىك بشكىنن.

لە ۱۱ى نىسانى ۱۹۷۴دا دوو نوپنەرى كورد لەگەل سكرتېرى نەتەوۈ يەكگرتوۈەكان كۆبوۈنەوۈ و باسى ئەو بارودۇخە ترسناكەيان كورد كەرۈلەكانى گەلەكەيان تىيدا دەژىن ، ھەرۈەھا لەگەل سەرۈكى كۆنگرەى سەرۈكايەتى رىكخراوۈى جولەكە ئەمىرىكىەكان "حاخام ئىسرائىل مىلەر" و سكرتېرى گشتى كۆنگرەكە "يھودا

^۱ پىندەچىت ھەمان ھەلەى چاپ بىتت ئەگىنا شەر و پىكدادان لە ۵ى نىسان دەستى پىكردۈە. —ۈرگىر—

^۲ ھەمان تىببىنى سەرۈوۈ

ھۆلمان" كۆبونەۋە ، بەبىريان ھىنايەۋە كە جۈلەكە لەسەرەتاي ھەفتاكاندا بەھاۋكارى كورد تۈنبايان لەعىراق ھەلبىن ، ئەمانە ئەو ھەولانە بوون كە دەدران بۇ ئەۋەى وابكەن كەپكخراۋە جۈلەكەكان كار بۇ بەرژەۋەندى كوردەكان بكەن، دواتر لە دىدارىكى رۇژنامەۋانيدا رۈنبايان كوردەۋە : ((كە دوژمنىكى ھاوبەش ھەيە بۇ كورد و ئىسرائىل كە ھەول دەدات نەگەن بەسەربەخۆي)).

*** ***** **

عىراقىيەكان خۇيان نامادەگىر بۆھىرشى بەھارە كاتىك كە بەفرەكان دەتۈنەۋە ، ۱۵ى نىسانبايان بۇ ئەۋرۇژە دىيارىكردبوو، ئەۋە ھەمان ئەو رۇژە بو كە "صدام حسين" دىيارىكردبو بۇ ئەۋەى كوردەكان مافى خۇبەرپۆمبەرى قىبول بكەن لە ۱۴ى نىساندا عىراقىيەكان ۱۱ كوردىان لەھەۋلىر لەسىدارەدا ، پاش ئەۋەى فەرمانبايان دەركرد بەدەستېرىن يان چاۋدەرھىنان پىش لە سىدارەدان، ھىرشەكە بەم شىۋە بەردەوام بوو:-

- ۱۲ - ۳۰ نىسان شارۆچكەى "زاخۇ"يان بەفرۇكەو تۇپخانە بۆردومان كرد، كە بوۋە ھۆى كەۋتتەۋەى ناگرىكى گەورە.
- ۲۳ - ۲۷ نىسان ناۋچەى "بالەك"ى بۆردومانكرد بە گۈندى "گەلئەى گەورە"ۋە ، كەبوۋەھۆى كوژرانى ۴۰ كەس و برىنداربونى ۵۱ كەس.
- ۲۴ نىسانى شارى "قەلادزى"ى بۆردومان كرد كە بوە ھۆى كوژرانى ۱۳۱ كەس و برىنداربونى ۲۰۰ كەس .
- ۲۵-۲۶ نىسان بۆردومان كردنى شارى "دھوك" .
- ۲۸ى نىسان بۆردومانى شارى "ھەلئەبجە" و تىكدانى نرىكەى ۱۰۰ خانو ، بوۋەھۆى كوژرانى ۴۲ كەس و برىنداربونى ۱۰۰ كەس.
- ۱ى ئايار سوپاى عىراق چوۋە ناو زاخۆۋەو بەبى جىاۋازى دەستېرىزى لەخەلك كردو ۶۳ كەسى كوشت و ۱۵۰ كەسىشى برىندار كرد.

تا ئەوبەرۋارە ژمارەى كورژراوى كوردەكان بەپىيى نامارە كوردىەكان گەيشتە ۷۰۰ كەس و دووھەزار بىرىندار ، ئەو ئامانچەى كە سوپاى عىراقى ھەولئى بۆ دەدا بىرىتى بو لەشكاندىنى گەمارۆى سەر ھىزە عىراقىە گەمارۆ دراومكان ، و چوونەناو ئەوپىگانەى كە پىشمەرگە كۆنترۆلى كردون لەئادارى ۱۹۷۴ موە دوای ئەوشەپرە گەورەيەى كە كردى ، سوپاى عىراق توانى كۆنترۆلى شارى زاخۆ بكاتەو، كە بەمەش كۆنترۆلى رىڭگای سەرەكى درىژكراوہى رىڭگای عىراق بۆ توركيا دمكات لەگەل چەند شوپىنىكى نىشتەجىبونى تر ، بەلام نەيتوانى "عقرە" و "رەواندز" و "قەلادزى" داگىرىكاتەو.

لە ۲۵ نىسان "صدام حسين" فەرمانى دەكرد بەسەپاندىنى گەمارۆيەكى زۆرتووند بەسەر ناوچەى ئۆتۆنۆمى نزيك لەسنورى توركيا، شياوى وتنە ئەوگەمارۆيە بەردەوام بوو ھەتا تشرىنى يەكەمى ۱۹۷۴ كەوايگرد نزيكەى نيومليۇن كورد توشى برسپتتەكى ترسناك بىن ، بەپىيى ئەو زانىارىانەى بلاوكراوہ نيودەولتەتيەكان داويانە بەدەستەو ھىزى ئاسمانى عىراقى نزيكەى (۲۴۰۰) ھىرشى ئاسمانى كردۆتە سەر ناوچەى نىشتەجى بوونى كوردەكان، ئەمەش وايگرد دياردەى كۆچبەر و ئاوارەكان زۆر گەورە بىت، وە بە ۱۵۰ ھەزار كەس دەخەملينرا.

عىراقىەكان كاريان دەكرد بۆئەوہى سنورىك بۆ ياخيپونى كوردەكان دابنين بەشپومەيەكى كۆتايى لە ۱۹ ئابى ۱۹۷۴ توانيان "قەلادزى" داگىر بكەن ، بەمەش كوردەكانيان لەوناوچەيە بيبەش كرد كە ھەپشەى لەسەر "ھەولنر" و "سليمانى" و "كەركوك" دروست كردبوو.

لە ۲۲ى ھەمان مانگ "رەواندز" يان داگىر كردهو.

لەكۆتايى ئەيلويى ۱۹۷۴دا سوپاى عىراق بەشپكى چياى "زۆزگ"ى كۆنترۆل كردهو ، بارزانى بۆى دەرگەوت كە لەدەستدانى "زۆزگ" بەماناى لەدەستدانى "ھەندرين" يشە ، لەو حالەتەش رىڭگای ھاوكارى سەرەكى كوردەكان دەگىرپت ئەمەش دەبىتە ھۆى ھەرسى ھەموو ياخيپونى كورد.

بارزانی هیچی بۇ ئەمایەوۋە كەدەنگى ھاوكارى بگەيەنئىتە تاران و ئەوانىش
وہلامیان دایەوۋە ، ھىزى تۆپخانەى ئىران لەخاكى ئىران و كوردەمكانىشدا دەست
بەكاربوون ، بەمەش ھىرشى يەكلاكەرەوۋى بۆسەر دواھەواری كوردەكان
لەكارخست و ماومىەكى تر تەمەنى ياخيپوونى كوردەكانى درئىزكردەوۋە.

لەھەمان كاتدا بارزانی پەيوەندى كرد بە مۆسادەوۋە و داواى كرد كە "تسورى
ساجى" بۇ بنئىرن ، ساجى لەوماومىەى داواى جەنگى ۱۹۷۳ سەركرديەتى لىوايەكى
دەكرد، "زامىر" داواكارىەكەى بارزانی پىپراگەياند و ئەو بارودۆخە خراپەى
بۆباسكرد كە كوردەكانى تىدان و پىى وت: ((ياخيپوونى كورد پىندەجىت لەسەر
لىواری ھەرەس بىت)).

"تسورى" جانتاكانى كۆكردنەوۋە پەيوەندى كرد بەشارمەزى تەھەمەنى "نەتان
راھىب" دەو كە لەجەنگى پىشويدا دژى عىراق لەناورپىزى كوردەكان ھاوبەشى بوەو
پىى وت: "پاسپۆرتەكەت بەينەو بەيانى وەرە بۆنوسىنگەكەم، بەيانى بە يەكەوۋە
سەفەر دەكەين" ، بەر لەسەفەرەكەيان ئەو دوانە رىنمايەكانيان لە مۆساد
وەرگرت، پاشان لەرپىگاگەياندا بەرەو تاران كەوتنە رپ.

لەتاران "ص" يەكئى لەكۆنترىن ئەندامانى دەزگای ئاسايشى گشتى مۆساد كە ئەوسا
سەرۆكايەتى دەستە ئىسرائىلىيەكەى دەكرد پىشوازى لى كردن و ھەرسىكيان رۆشتن
بۇ كۆبونەوۋەلەگەل بارزانی لەيەكئى لەو ئەشكەوتانەدا كە "راھىب" جارى پىشو
لەكاتى مانەوۋەى لە عىراق فراوانى كرد، تا رادەيەك كوردبوى بەمائىكى سادە.

"راھىب" دەلى : ((بارزانی لەبارودخۆيىكى زۆر ناوئىدىدا دەردەكەوت ، پىى وندم :
ئىستا ھاتن؟ ھەمو شتىك ئەواو ھەموو سوپاى عىراقى كار لەدژى من دەكەت ،
ھىچ ئومىدىكەم نەماوۋە)) ، سەرەتا تسورى ھەولیدا بارزانی ھىوربكاتەوۋە تا
كوردەكانى بارزانی و ھەندىك سەركردەى ترى كوردى ھاتنە لاپان ، بارزانی وتى
ھىرشى كوردەكان لە ۱۲ى نازارى ۱۹۷۴ بەدەستپىشخەرى ئىران بوە، سەرەتا
كوردەكان توانيان دەستكەوتى تازە دەستەبەرىكەن، بەلام دەستى سوپاى عىراقى

بەرمبەرە بەسەرياندا زال بوو ، كە بوە ھۇى دروستبوونى بارودۆخىك وئىچچو
بەبارودۆخمان لە سالى ۱۹۶۶

"تسورى" وتى: ((شيوى بارودۆخەكە سەختە بەلام ھىشتا ھەر لە دەست نەچووە ، تابارودۆخەكە دەمەونخون بکەپنەو ، "تسورى" نەخشەيەكى بەناوى ڤىرقە ، عىراقىيەكانەو ھەر ڤارشت ، داواى لە "ئازاد"ى بەرپىسى ھەوالگىرى كوردەكان كرد كە لەسەر نەخشەكە شويىنى ھىزە عىراقىيەكانى بۆ ديارى بكات، بەلام ئازاد نەيتوانى شوپنەكانيان ديارى بكات ، "تسورى" بۆى دەرگەوت كە سەرگردايەتى كوردى تەواو ئىڤلىج بوو ، ئەو بارودۆخە سەختەى كوردەكانى تىيدا دەژين ، وادەكات كەسەخت بىت بۆ ئەو ڤىرىارى پىويست بەدات)).

لەسەرىپىشنيارى "ص" ڤەرماندەى كەرت و ناوچەكان بانگىران تا لەوانەو لەبارودۆخەكە ناگادار ببينەو، پاشان برپار بەدين، لەو راپۆرتانەو كە پىشكەش كران دەرگەوت كە ھۆكارى سەرگەوتنى عىراقىيەكان شىوازى وەلامدانەو ھى كوردەكان بوو ، كەوايگروە عىراقىيەكان شويىنى تەڤەكان بەدۆزنەو و بەسەريدا زال ببىن و ھىرشى بکەنەسەر.

ئەو ڤىرەش روون بوو ھەو كە كوردەكان لەكاتى پاشەكشەياندا پىرديكيان لەسەر "گەلى ەلى بەگ" تەڤاندۆتەو ، عىراقىيەكان دوو ھەڤتەيان دەوئ تاجاگى بکەنەو ، بەلام عىراقىيەكان كۆششيكى لەڤادەبەدەريان كرد و توانيان رىگەى خۆل لەسەربەردەكانى چىاى "كۆرەك" دروست بکەن و سىريەى زىرپۆشيان گەياندە دەشتايى "رەواندز" ، ھىزە عىراقىيەكان پىكەتەبوون لە ڤىرقەيەكى زىرپۆش كە ۳ لىواى تانك و ۴ لىواى ھىزى زىرپۆشى پىادەى لەخۆگرتو، ئەمە جگە لە ۵ لىواى پىادە و ۵ سىريەى كۆماندۆ و ۲ كەتیبەى ھىزى تايبەت و ۵ ھەزار جاش .

بەلام ھىزە كوردىيەكە باشتر و چاگتر بو لە چاو ھىزە كوردىيەكانى سالى ۱۹۶۶ ، ژمارەيەكى زياتر تۆپھاوئىز و راجىمەيان لىبوو سەدەھا ھازىضەى "بازۆكا" و دۆشكەى روسى و چەند كۆگايەكى تەڤەمەنى ، ھەروەھا ۷ ھىزى پىادە نامادەبوون

لەكاتى پىويست دا بىنە پيشەو ، ھەروھا دو كەتیبەى تۆپخانەى ئىرانى
پرچەك كراو بەتۆھاویزى جۆرى "ھۆبىچەر و موشەكى زەمین - زەمین"
بەتەواومتى نامادەبوون بۆ کارکردن.

"ساجى" كاتىك ئەم راپۆرتەى بیست وای دانا عىراقیەگان دوو رۆژیان دەوى
بۆچاککردنەوہى پردەكە تابەتەواومتى ھیزەگانیان بخەنەوہكار ، بۆیە "ساجى"
نەخشە كارىكى دارشت كە ئەم چوار خالەى لەخۆگرتبوو :-

• داگیرکردنى چەند پىنگەيەكى پيادە لەبەردەم ھىزى پيادەى عىراقى
لەسەرلیوارەگانى چياكان و ئەو ناوچانەى بەسەر "ھەندرىن" و "زۆزگ"
و "ھۆمەرعىرە" دا دەروانن.

• بەووردى ھەموو قازىفەگانى بازۆکا و تۆپھاویژە ناچىگىرەگان ، لەئەملاو
لادا وەك كەمىن نامادە بكرىن لە جەبەهى داوہى كوردەگان.

• دەستریژىكى چر لەتانكە عىراقیەگان ، ھەركاتىك گەيشتنە لایەنى
رۆژھەلاتى كەرتەكە كەتوانای خولانەوہ یان پاشەكشەیان نیە.

• نامادەکردنى ھەوت كەتیبەى كوردى بۆ دژەھىرش.

بارزانى گووى لەقەسەگانى "تسورى" راگرت پاشان مەترسى خوى پيشاندا لەوہى
كوردەگان، توانای خۆراگرتنيان لەبەرامبەر تانكە عىراقیەگاندا نیە.

"تسورى" پىي وت : ((سەربازە ئیسرائیلیەگانیش مرؤفن و لە تانكەگان دەترسن ،
بەلام فیربوون چۆن لە كاتەسەختەگاندا ھەئسوگەوت دەكەن، دەتوانین سەربازە
كوردەگان نامادە بكەین ، كە بە ھەمانشپۆھ ھەئسوگەوت بكەن)) ، بەلام بارزانى
رازى نەبوو.

بارزانى بە "تسورى" وت : ((تۆ باش لەپلانى عىراقیەگان تى ناگەيت پىم وتراوہ
كەكۆشى سەرەكى عىراقیەگان رپووەوبەنداوى دوكانە، ئەمەش لەپىناوئەوہى
كەناوچەى "رەواندز" لەباشورەوہ ھیزە كوردیەگان گەمارۆ بدەن، داواى
لە "تسورى" كرد پلانى بلاوبونەوہكەى بگۆرپت.

"تسوری" دەلتیت: ((بۆچونەکانی بارزانیم بەدڵ نەبوو ، و تا لیبیکۆلمەوه دەبوو لەشوینی مۆلبونی ھەموو ھیزە عێراقیەکان و سەرکردەکانیان بکۆلمەوه ، لەپاڤۆرتەکانەوه دیاریبوو کە ئەو شوینە ی بارزانی ئاماژە ی بۆ دەکرد لەباشوور دەشی فیرقەپەک و لیوای ە ی پیادە ی ئی بیٹ جگە لەو ە ئاشکرا بوو کە گەمارۆدان ی ئەوناوچەپە ھیزیکی زۆر لەوھیزە عێراقیە گەورەتری دەوێت، وەک ئەو ە ی لەپراوندزە، ھیچ ئاماژەپەگیش نەبوو بۆئەو ە ی کە ھیزەکە ی پەواندز دەجوێت بۆ پەگگرتنەو ە ی ھیزەکە ی باشوور)).

لەکۆتاییدا "تسوری" توانی قەناعەت بەبارزانی بکات سەبارەت بە راستی ھەئسەنگاندنەکانی.

بارزانی پێی ووت: ((من پشت بەتۆ دەبەستم ئەگەر چوویتە گۆرەپانی جەنگ ھەمووشتیک بەچاوی خۆت دەبینیت چ بپاریک بەدە ی من قبۆلمە)).

سەرۆکی مۆساد "ص"ی لایبرد و "کرۆن"ی خستەو ە شوینەکە ی ، بەھۆی ئەو ماندوو بوونە ی کە "ص" لەماو ە ی رابردودا توشی ھاتبوو ، پاش چەند رۆژیک "کرۆن" و "تسوری" و "ئازاد" و "ب" کە لەتارانەو ە ھاتبوو لەگەڵ چەند سەرکردەپەکی کورد گەشتیکی فراوانیان لەسەرپشتی و لاخ بەناوچەکانی دوژمندا کرد، لە ھەموو ئاراستەکان ە ۰ کیلۆمەتر بەنیوکەوتن ، دانیابوون لەو ە ی کە بەبێ ھیچ گومانیک پێشبینیەکانی "تسوری" راستن، دوای گەرانەو ە میان جەختیان لەو ە کردو ە لای بارزانی کە ھەمو ە ئسەنگاندنەکانیان سەبارەت بەجو ە و نیازەکانی عێراقیەکان راست دەرچو ە .

*****

عێراقیەکان پردەگەیان تەواوکرد ، سەرەپای ئەو ە ھیرشە چاوەرپوانکراو ە کە دەستی پێنەکرد نەمەش جیگە ی پرسیار بوو بۆ "تسوری" چەند دەستەپەکی بۆ قوولایی ناوچە ی عێراقیەکان نارد ، کاتیک گەرانەو ە پێیان ووت کەپردەکە لەژێر قورسای ی پەکەم تانگ ویستو ە تی بپەرپتەو ە دارپوخاو ە ، پێدەجوو ھیزی

ئەندازىارى عىراقى كۆلەكەى ناوهراسى بۆپرەكە دانەنابى بەھۆى بەلەكردنەوہ ، بەمەش كوردەكان مؤلەتى دوو ھەفتەى تریان دەستكەوت ، بەكارىان ھىنا بۆ راپھىنان ، و ھەندى سەرگردەى كورد پىشنىارىان كورد كەكارى پردەكە بشىوینن و دوای بخەن، بەلام زوو رون بووہوہ كە عىراقىەكان لەنەوہپەرى ئامادەباشىدان بۆ ھەر ھىرشىك كەبكرىت بۆسەر پردەكە ، بەھەمانشىوہ "تسورى" پىشنىارىكى ترى رەتكردەوہ بۆ دەست بەسەرگرتنى بەنداوى دوكان و تەھاندنەوہى ، ووتى جارى زووہ بۆ ئەو كارە.

عىراقىەكان پردەكەيان دروست كردەوہو دەستيان بە ھىرشكردن كورد، لەكاتىكدا كوردەكان لەكەمىنەى خۆياندا لە ئامادەباشىدا بوون بۆيان ، تەقەيان نەكرد ھەتا "تانكە عىراقىەكان" كەوتنە ناوچەى پشت بلاوبونەوميان ، "تسورى ساجى" دەلى: ((كوردەكان توانيان لەماوہى ۲۰ دەقىقەدا نزىكەى ۶۰ تانك تىك بشكىنن، راپۆرتە عىراقىەكان دەريان خست كە ۲۹۰ تانك لەجۆرى (T-۵۴ و T-۵۵) تىك شكاوہ لەپىكدادانەكەدا ، ئەمەش وورەى كوردەكانى زۆر بەرزكردەوہ ، چونكە تانكەكان تاكەترسى ئەوان بون، كاتىك دىتيان وادەبن بەخۆراكى ناگر بىئومىديان بوو بەئومىد)).

عىراقىەكان بەردەوام بوون لەھىرش ، سى لىوایپادەكە بەرەو پىشەوہ ھاتن، لە ناوچەبەردىن و بارزايىەكانى "چرۆ عمر عرە"، لەكاتىكدا ھەشت لىواكەى تر لەباشورەوہ لەناوچەى "ھەندرىن" و "زۆزگ" ھىرشىان برد ، كوردەكان لەحالەتى بەرگرىدا لەنزىك "چرۆ عمر عرە" ، چاوەرپىيان بوون ، كاتىك لىواكان كەوتنەناو سىرەى تەھنگەوہ دەستپىژى رەشاش و دۆشكەو تەھنگەكانىان بە شىوہى چر روتىكردن، ئەمەش بووھۆى وەستاندى عىراقىەكان لەوكاتەدا كوردەكان دژەھىرشىان كورد بەجۆرىك لەباكورەوہ كەتیبەيەكى كوردەكان بەپالپشتى تۆپھاويز ھىرشى برد و چووہ ناو لىوا عىراقىەكانەوہ و زەرەرپكى زۆر گەورەى لىدان ، سەربازە عىراقىەكان پاشەكشەيان كورد و كوردەكانىش راوہدويان دەمان.

فەرمان دەکرا بۆهیزه عێراقیهکان کهخۆیان کۆبکهنهوه بۆ هێرش بردن، بهر لههێرشهکه تۆپبارانیکی خهستیان کرد باش ئهوه هێرشیان برده سهر هیزه کوردیهکان و گهیشتنه دوری ههشتا مهتر لهپینگهی کوردهکان لهوکاتهدا کوردهکان هێرشیان کرده سهریان عهرهب وتهنی "اِختلط الحابل بالنابل" ئهمهش عێراقیهکانی تهواو توشی شوک کرد ، وای لیهات ههندیکیان له ناو خۆیاندا تهقهیان لهیهکتر دهکرد.

عێراقیهکان سێ جار هێرشیان کرد ، ههمو جارنیکیش دهستپێک به تۆپبارانیکی خهست دهستیان پێ دهکرد بهلام نهیانتوانی هێلی بهرگری کوردهکان بیهزینن ، سهرهپای ئهوه بارزانی هێشتا ههر ترسی ههبوو.

*** ★★★★★★★★★★★★★★ ★★★★★★★★★★ ***

ئیسرائیلی و کوردهکان ژمارهی کوزراوی عێراقیهکانیان به 7ههزار کوزراو خهملاند ، لهکاتیکیدا راپۆرت و خهملاندنه عێراقیهکان باسیان له "6500" کوزراو دهکرد، کاتیکی له "عبدالجبارة" ی سهروک ئهرگانی سوپای عێراقیان پرسی سهبارته بهژمارهی کوزراوهکان وتی : "1640" کوزراو و "7903" بریندار لهکاتیکیدا رۆژنامهی "الثورة" ی عیراقی بهناوی "صدام حسین" هوه بلاویکردبوهوه که 16ههزار سهرباز کوزراوان یان برینداربون لهو پێکدادانهدا .

ئهم شکستهی عێراقیهکان نهبووهوۆی راوهستانی جهنگ ، عێراقیهکان لهشوینیکی تروه دهستیان بههێرشکردن کرد، دوو سهریهی "کۆماندۆ" فهرمانیان پێدرا بهداگیرکردنی ناوچه بهرزاییهکانی رۆژئاوای چیای "زۆزگ" ، هاوکاری لهچهند یهکهیهکی زۆر گهورهی هیزی تۆپخانه و هیزی ئاسمانی عیراقی وهرگرت ، ئهوهبوو لهکۆتایدا و لهتشرینی دووهمدا گهیشتنه ئامانجهکهیان و ئالای عێراقیان لهسهرههڵکرد.

---

¹ ههندیک که ماناکهی کاتیکی دوکس شهڕیکی خهستیان دهییت یهکیکیان تیر وکهوانی پێ یه تیرمکهی راکیشاوه ئهوتیریان به دهستی دهسکی کهوانهکهی گرتوه دوری دهخانهوه . - وهرگیر -

"علام"ی وهزیری کۆشکی ئیران له ۱۰ی تشرینی یهکهمی ۱۹۷۴ نوسویهتی:
(خاومنشکۆ "شا" دهخوازیت بارودۆخی کوردەکان باشتربکات ، کاتیک تۆپهاویژی
دوورمهودا ، و موشهکی دژه تانکیان دەداتئ)).

له ۴ی کانونی یهکهمی ۱۹۷۴ "علام" له رۆژانه کهیدا نوسویهتی (("شا" داواى لیکردم
که پیویسته به سه روکی ئه رکان بلییم که تۆپهاویژه دوورمهوداکان له شه پرگه که
بکشینیته وه تانه هیتریت عیراقیه کان دهستی به سه ردا بگرن، نه گهر پیی وایه
کوردەکان ناتوانن خۆیان رابگرن له به رامبه ر هیرشی عیراقیه کان)).

له سه رداواى کوردەکان راهینره ئیسرائیلیه کان دوباره راهینانیان به گروه
کوردەکان کرده وه، که پیشتر وه ک دهستی تانک به رپوه بردن راهینانیان پی
کرابوو، له نه یولی ۱۹۷۲ ههروه ها کوردەکان داوايان لی کردن که تانکی جۆری "T-
۵۵"یان پیبدن له وکاته دا دوو سه ربازی هیزی ئاسمانی ئیسرائیل گه یشتنه
کوردستان بۆ راهینانیان له سه ر موشه کی سه رشان له جۆری "ستریلا" و
چاکردنه وه ی تۆپهاویژی دژه فرۆکه و دوو نه فسه ری تری سه ر به سه رکردایه تی
هیزی په ره شوته وانیش که "عیبری" زمان بوون راسپێردران بۆ بیکه یانی
یه که یه کی هیرش بردنی کاریگهر و پیشکه وتوو، و دو تۆپهاویژ له عیاری ۱۵۵ ملم
له گه ل راهینه ریک به پله ی راید نیردرا بون بۆ کوردستان تا دوو دهسته رابهینیت
بۆ به کارهینانی ، وه نه فسه ریکی تر نیردرا تاکوردەکان رابهینیت له سه رچۆنیه تی
مامه له کردن له گه ل چه ک و ته قه مهنی و پرۆسه ی خه زنکردنی.

له سه رمتای سالی ۱۹۷۵ خولیک ریکخرا که ۲۲۲ کاتزمیری خایاند ، باس له هه موو
لایه نه په یوه ندیداره کان به چه کی دژه تانک کرا، له هه مان کاتدا بالۆیزی ئیسرائیل
له "واشتن" ده ستیکرد به په یوه ندیکردن له گه ل "هینری کيسنجهر"ی وهزیری
ده ره وه ی ئەمریکا ، سه باره ت به پێدانی چه کی تۆپهاویژ و دژمانکی قورس
به کوردەکان ، پرۆسه ی چه کدارکردنه که جه ختی ده کرده وه له سه ر گۆرینی

پیشمه‌رگه بۆسوپایه‌کی بچوک ، هه‌رچه‌نده بری چه‌که‌کان که‌م بوبونه‌وه ، به‌لام
نه‌و بره‌ی که‌ ده‌درا به‌کوردە‌کان هاوکاریه‌کی زۆر گه‌وردبوو بۆنه‌وان.

ئه‌مریکا به‌ئینی به‌ئیسرائیل دا که‌چه‌کی نوێتر بدات به‌ئیسرائیل "دینیتس"
ده‌ئیت: ((ئه‌مریکا به‌کردار نه‌وچه‌کانه‌ی دا به‌ئیسرائیل)).

ئه‌هوکاته تانکه‌عیراقیه‌کان له‌قه‌مچی تفه‌نگی کورده‌کان دورکه‌وتبونه‌وه و
بلا‌ببونه‌وه و به‌رده‌وام یون له‌بۆردومانکردنی پێگه‌ کوردیه‌کان، کورده‌کان
هه‌ولیان دا به‌تۆپهاویژ وه‌لامیان بدنه‌وه به‌لام سه‌رکه‌وتنیکی نه‌وتۆیان به‌ده‌ست
نه‌هینا.

له‌سه‌ر بنه‌مای نه‌و بارودۆخه "ساجی" روویکرده ئیسرائیل بۆ رازیکردنی
به‌رپرسه ئیسرائیلیه‌کان که‌پراهینانی چه‌نگاوه‌ره کورده‌کان له‌سه‌رته‌قاندنی
موشه‌کی "ساگر"ی دژه‌تانک له‌و چه‌کانه‌ی که‌ له‌چه‌نگی ۱۹۷۳ ده‌ستمان که‌وتوه ،
پراهینانه‌کان له‌ دهره‌وه‌ی کوردستان نه‌نجامدران و کاریگه‌ریه‌کی باشیان له‌زه‌مینه‌ی
واقعدا هه‌بوون ، پراهینراوه‌کان بۆمبه‌کانیان له‌تانکه‌ عیراقیه‌کان گرت له‌ده‌شتی
"ره‌واندز" و بووه هۆی ده‌سته‌بجی پاشه‌کشه‌ کردنیان له‌ناوچه‌که‌.

*** **** *****

حکومه‌تی ئیسرائیلی به‌سه‌روکایه‌تی "ئیسحاق رابین" ده‌ستی به‌ کاره‌کانی کرد
له‌حوزه‌ییرانی ۱۹۷۴ دا ئە‌مه‌ش له‌دوای نه‌و زریانه‌ی به‌هۆی روداوه‌کانی چه‌نگی
۱۹۷۳وه دروست بوو ، بووه هۆی ده‌ستله‌کارکیشانه‌وه‌ی سه‌روکی حکومه‌ت خاتوو
"گۆلدا مائیر" سه‌روکی حکومه‌تی نوێ که‌په‌یوه‌ندی به‌بارودۆخی کورده‌وه هه‌بوو،
له‌کاتی کارکردنیدا وه‌ک سه‌روکی ئه‌رکان له‌سه‌ره‌مان سیاسه‌تی گۆلدا مائیر ،
هه‌روه‌ها وه‌زیری به‌رگری نوێ "شه‌معۆن پیریز" یش هه‌مان هێلی گرت ، له‌ی
کانونی دوهمی ۱۹۷۵ "پیریز" "تسوری" بانگکرد بۆ نوسینگه‌که‌ی و ئە‌م دیداره
له‌نیوانیاندا روویدا:

پیریز : دوا‌جار که‌ی له‌لای کورده‌کان بوی ؟

عیراقیه‌کان پښه‌یان بری وه گه‌یشتنه جبهه‌ی پشته‌وه‌ی کورده‌کان ، بارزانی داوای منی کرد کاتیک گه‌یشتم وتی: درمنگ هاتن داوای دهسته‌ی تانکی ئیسرائیلی و ده‌زگای ئیرانی نوپی ده‌کرد، پاشان داوای دهسته‌ی دژه‌تانکی ده‌کرد، وتم من دژایه‌تی نه‌وه ده‌که‌م ، که‌دهسته‌ی ئیسرائیلی کاربکه‌ن دژی عیراقیه‌کان نه‌گه‌ر مه‌سه‌له ترسه ، ئیسرائیلیه‌کانیش ده‌ترسن ، مه‌حالیسه جورئته له‌ده‌وله‌تیکه‌وه بۆ یه‌کیکی تر بگوازیته‌وه ، له‌گه‌ل نه‌و و له‌گه‌ل "میرخان" و "نازاد" دانیشتم ، و هه‌لسه‌نگاندمنان بۆ بارودۆخه‌که کرد ، بۆم ده‌رکه‌وت که مه‌سه‌له‌که نه‌بونی پیدراوه لای نه‌وان ، بریارم دا برۆم بۆ گۆره‌پانه‌که‌و زانیاری کۆبکه‌مه‌وه و ته‌ماشای بارودۆخه بکه‌م ، بۆم ده‌رکه‌وت کورده‌کان پردیکیان له‌سه‌ردۆلیک ته‌قاندۆته‌وه ، که واده‌کات عیراقیه‌کان ماومیه‌ک به‌ده‌وره‌وه گیر بخۆن ، بۆم ده‌رکه‌وت که‌ترسی نه‌وان له‌تانکه عیراقیه‌کانه، هه‌رچه‌نده چه‌گی دژه‌تانک دابه‌شکراوه به‌سه‌ریاندا ، بریارمدا که‌که‌مینیک بۆ تانکه‌کان بنیمه‌وه داوای قازیفه‌ی بازۆکام کرد ، بیستم کورده‌کان دابه‌شیان کردوه ، هیچ له‌ته‌رکیزی کۆشسه‌کانی چپی ته‌فه‌کردن نازانن ، کورده‌کان نیشانشکیینی چاکن بۆخۆیان ته‌کنیکی کاری تایبه‌تیاپه‌ر مه‌پیداوه ده‌توان به‌یه‌که‌م ته‌فه راجیمه‌کان بپینن ، فه‌رمانم کرد هه‌موو قازیفه‌کانی "بازۆکاگ کۆبکرینه‌وه هه‌مو نازاو تایبه‌تمه‌نده‌کانیانم بۆ بانگبکه‌ن، چه‌ند سه‌نگه‌ریکمان وه‌ک که‌مین دروست کرد، که پرچه‌ک کرابون به "بازۆکا" و "نۆپهاویزی جینگیر".

پیریز: ژماره جه‌نگاوه‌رانیاپ چه‌نده؟

تسوری : نزیکه‌ی ۱۰۰ هه‌زار جه‌نگاوه‌ر ، نه‌وانه‌ی که بۆ جه‌نگ ده‌ست ده‌دمن له‌چاره‌گی نه‌و ژماریه‌ تیناپه‌ریت، له‌مه‌وه چه‌ند ده‌رمجامیکمان ده‌ستکه‌وت ، داوام ئی کردن که‌هه‌ول بدن چه‌ند سه‌ربازیکی عیراقی ده‌ستگیربکه‌ن ، توانیمان زانیاری هه‌والگری زۆرگرنگیان ئی ده‌ربه‌ینین ، زانیم که‌دوژمن سی فیرقه‌ی پیاده‌ی هیناوه به‌کۆماندۆ و جاشی کورده‌وه ، له‌گه‌ل فیرقه‌یه‌کی زریپۆش که به‌ ۲۰۰ تانک

ئامادە كراوه، لەگەڵ دو لىوا كە بۆى ھەيە بىن، كاتىك شەز دەستى پىكرد
 توانيمان ٢٨ تانك تىك بشكىنين بەمەش ورەى ھىزە كوردىھەكان بەرزبووھو ،
 يەك تۆپھاويژ توانى ٦ تانك تىك بشكىنيت، ژمارەى كوژراوى عىراقىھەكان
 ژماردەمانن، گەيشتە ٦٠٠ كوژراو لەكاتىكدا لەكوردەكان تەنھا ١٤ كەس كوژران، پاش
 ئەوھ سى جار ھىرشمەن كرده سەرعىراقىھەكان لەنيوان ھىرشەكاندا سى پوژيان
 دوان ھەبون، لەكوتايدا عىراقىھەكان توانيان سەرگەوتنىكى گەورە بەدەست بەينن
 بەنرخى شەش ھەزار كوژراو، من بەرپرسم لەكوژرانى سى ھەزار لەوان.
 لەكوتايدا "پىريز" داواى زانىارى كرد سەبارەت بەوھى لەناو كوردەكان و ناو
 عىراقدا ھەيە.

پىريز: قەبارەى سوپاى عىراق چەندە؟

تسورى: سى فيقرەى زىپووش و چوار يان پىنج فيرقەى پىادە.

پىريز: ئايا ئەو زەرەرەى كە سوپاى عىراقى كەوتوھ گەورەيە؟

تسورى: زىپووشە عىراقىھەكان زيانەكانيان ھىندە نيە، كە ئەو ھىزە دەتوانریت
 بنىردریت بۆ شەرگەى پوژھەلات بەرامبەر ئىسرائىل، بەلام ھىزى پىادە
 زەرەرمەندى سەرەكەى ، زانىارى ئەوھ لەگورپىيە كە سوپاى عىراق واز لەكوردەكان
 دەھىنيت وھ رودەكاتە شەرگەى پوژھەلات ، ژمارەيەكى زور ئەفسەرى عىراقى
 لەسەر كارلادراون ئەمەش سوپاكەى لاوازكردوھ.

پىريز: ژمارەى كوردەكان لەعىراق چەندە؟

تسورى: سى مليون .

پىريز: ھاوكارى راستەقىنەى ئىرانىھەكان چى يە؟

تسورى: ھاوكارىيەكى جەدبە نزيكەى ٢٠٠ ھەزار ناوارەيان لەخوگرتووھ جگەلەوھ
 "شا" بىركى زورپارەى داوھ بەكوردەكان بارزانى جەختى لەوھكردووتەوھ
 كەسەرگەوتن بەدەست دەھىنيت ئەگەر دو تۆپھاويژى بدريتى كە بۆماوھى ٢٠

کیلۆمهتر کاربکەن، ئیستا داوای ۸ تۆپهاویژ دەکات ، هیزکی ئیرانی پیکهاتوو لهسی کهتیبه لهکۆتایی جهنگهکه گهیشتن.

پیریز: ئەو گوندە کوردیە چی ئی بەسەردیت که عیراقیهکان داگری دمکهن؟
تسوری: کوردهکان ههلدین ، چونکه عیراقیهکان ئاواره بهجی ناهیلن "واته نهوهی بمینیتهوه دهیکوژن - وەرگیپ-".

پیریز: ئایا کوردهکان هیرش دهکهنه سەر گونده عیراقیهکان؟
تسوری: نهخیر منیش داوای شتی وام لینهکردون چونکه نهوکاره کات بهفیرۆ دهدات.

پیریز: ئەگەر بارزانی بمریت کی شوینی دهگریتهوه؟
تسوری: لهسەرئاستی سهربازی ههر نهو وورهیان بهرز دمکاتهوه و لهدموری کۆدهبنهوه، بهلام لهرووی کردهیهوه نهو زۆر رۆلی نیه ، پیم وایه "دکتۆرمهحمود" شوینی دهگریتهوه، نهوپیاوه پیاویکه عهقلیهتیکی کراوهی ههیه.

پیریز: ئیرانییهکان پارهدهدهن بهکوردەکان؟
تسوری: سالانه ۲۴ ملیۆن دۆلار.

پیریز/ ههموان ئاگادارن له دهستتپومردانی نیمه؟
تسوری/ سهرکردایهتی کورد دمیهویت بیشاریتهوه ، بهلام زۆریهی خوله سهربازیهکان لهئیسرائیل نهنجام دراون ، بهلام لهوبارهیهوه قسه ناکهن.
پیریز: ئومیدی نهوهیه ههیه کوردهکان کۆنترۆلی عیراق بکهن؟

تسوری: نهوه کردمی نیه ئەگەر قبۆلی نهومش بکهن که لهچیاگان دابهزن من پیشنیار دهکهم تانکیان پی بدن، لهوبارهیهوه بیروپرای من لهگهڵ سهروکی مۆساد جیاوازه ، ئیرانیهکانیشتن ههزناکهن کوردهکان بههیزبن، ههروها لاوازیش نهبن ، لهبهرنهوهی لهوه دهرسن که نهو پینچ ملیۆن کوردهی سهرخاکی ئیرانییش ئارهزوی سهربهخۆیی بکهن.

"زامیر" دەلتیت: ((کاتیک بارزانی سەبارەت بەباشترین بارودۆخ لێی دەپرسیم ، پێم وت لەسەرناستی کوردەکان باشترین بارودۆخ کە پێم وایە زۆر قورس دەبێت لەسەر کوردەکان ، لەدورستبوونی یەکیەتیەکی گۆنڤیدرائی عێراقیدایە لەنیوان عەرەب و کورددا، واتە هەردوگەلەکە مافی خۆبەپۆمبەریان هەبێت لەسەرناستی زمان و رۆشنیری ئەوناوچانەی تێیدا دەژین، بەلام بارزانی متمانەی بە "صدام حسین" نەبوو ، بارزانی بە دودلیەوه دەیکوت : هاوکاری هەرحکومەتیکی عێراقی دەکەین کەپومان تێبکات، توانیمان بەیومندی لەنیوان ئەو و چەند کەسایەتیەکی عێراقی و کوریدا دروست بکەین ، کەپێگەی بالایان لەدەسەلاتدا هەبوو ، بەلام متمانەی بەکەس نەبوو، جا چ سوننی بێت یان شیعی عێراقی)).

بارزانی بیری لەجەنگی داھاتوو دەکردەوه کە لەبەھاری ۱۹۷۵ پاش توانەوهی بەفری چیاکان ھەلەدەگیرسێت، بەئکو ھەولدان بۆ گێرانیەوهی ئەو شوینانەیی کەعێراقیەکان لەسائێ ۱۹۷۴ دا داگیریان کردبون ، دنیابوو لەوهی کەدەتوانیت پێگە لەھێزە عێراقیەکان بگرنیت لەسەر ئەوینەمایە داواکاریەکی تاییبەتی پێکەشکرد بۆ ناردنی ئەفسەریکی پلەبەرزی ئیسرائیلی بۆ کوردستان ، زۆر بەرونی داوای "تسوری ساجی" کردبوو.

"ئیسحاق حۆفی" لەھاوینی ۱۹۷۴ شۆینی "زامیر"ی گرتەوه لە سەرۆکایەتی مۆساد بەکردار "تسوری" و "راھیب" پووینانکردە کوردستان و کاتی گەشتیان بۆئەوئ پێیان وترا کەسوپای عێراقی دەستیکردووە بە لێکدابرینی ناوچە کوردیەکان و زانیان کە "صدام" پرۆسەیی پاکسازی گەورەیی لەناو سوپادا کردووە، سەرکرده پلەبەرزهکانی گۆرپی و لەسەر کاری لادان، و ۲۱ ئەفسەری لە سێدارەدا ، و چەند گۆرانکاریەکی لەسەرکردایەتی عێراقدا کرد، ئەمانە ھەموو ئامازمیان بەو دەکرد کە "صدام" پێگە و ھیزی خۆی زیاد دەکات.

"صدام" بۆی دەرکەوت کە ئێران لەم جەنگەیی دوایدا جێبەنجەیی خۆی لەبەرانبەری دەرختووە ، زیاتر لەوهی کە لەجەنگەکانی پابردوودا کردووەتی،

پېئويستى بەيىرگىرنەھەي زۆر نەبوو تا درك بەو بەكات ، پەيوەندى پەرە سەندوى ئەو لەگەل يەكيتى سۆڧىيەت بۇ بەرژەوەندى ئەو نىيە .

لەسەر ئەو بىنەمايە "صدام" دەستى كرد بەگۆرىنى ناراستەكە بە شىۋەيەكى پلەبەند ، دەستىكرد بەپەرەپېيدانى پەيوەندىيە ئابورىيەكانى لەگەل ئەمريكا ، و پەيوەندىيەكانى لەگەل بەرىتانيا پەرەپېيدا ، چەندەھا رېكەوتنامەي لەگەل ڧەرمىسا مۆركرد ، دەستىكرد بە نزيكبونەو لە دەولەتەعەرەبىيە لايەنگرەكانى رۆژئاوا ، وەك "سعودىيە" و "نەردەن" و "ميسر" تا متمانەي ئەو دەولەتانە بەدەست بەيئىت لەبەھاي ئەو ھاوپەيمانىيەتيەي كەمكردەو كە لەگەل "يەكيتى سۆڧىيەت" دا ئەنجامى دابوو ، چەند پروپاگەندەيەكى بلاوكردەو كە گوايە ناكۆكى و جياوازى لە نيوان ئەو و يەكيتى سۆڧىيەتدا ھەيە ، ئەمەش سروسىيىكى ناراستەوخۇ بوو بۇئىران .

به‌شی بیست و هه‌شتم /

ئهو هیوایانه‌ی هه‌ره‌سیان هینا

عیراق و ئیران گه‌رانه‌وه بۆسه‌ر می‌زی دانوستان له‌پیناو چاره‌سه‌رکردنی ئهو کیشه‌یه‌ی که زمه‌نیک‌ی زۆره له‌نیوانیاندا هه‌یه، و له‌ماوه‌ی نیوان ۱۲-۱۸ی ئابی ۱۹۷۴ نوینه‌رانی هه‌ردولا له‌"ئه‌ستنبول" چۆنیه‌تی چاره‌سه‌رکردنی کیشه‌کانیان له‌سه‌ر کۆنترۆڵ کردنی "شط العرب" تاوتوی کرد، هه‌مولایه‌ک ده‌یانزانی که ئیران سازشی خۆیان له‌سه‌ر حسابی کورده‌کان پیشکەش ده‌که‌ن.

به‌لام بارودۆخه‌که به‌و شیوه‌یه نه‌ده‌گوزه‌را که "صدام" ئاره‌زووی ده‌کرد له‌ماوه‌ی دانوستانه‌کاندا چهند پیکدادانیک له‌سه‌رسنوری هه‌ردولا رویاندا، عیراق ئیرانی به‌وه‌تۆمه‌تبار کرد که ده‌سته‌پیشخه‌ریان کردوه له‌پودانی ئهو دزه‌کردن و کیشه‌نه‌دا تا له‌لایه‌که‌وه فشار بخه‌نه‌سه‌ر عیراق بۆئهو‌هی که سازشی زیاتر بکه‌ن و له‌لایه‌کی تره‌وه پیشکەش کردنی هاوکاری به‌ "مسته‌فا بارزانی" به‌کریگراوی، وه له‌ ۳۰ی ئابدا رادیوی به‌غداد داوای له‌ ناوێردنی کورده‌ خیانته‌کاره‌کانی کرد.

عیراق دانوستانه‌کانی وه‌ستاندن و شکایه‌تی کرد لای نه‌ته‌وه یه‌کگرتوه‌کان له‌سه‌رکۆکردنه‌وه‌ی سه‌ربازی به‌دریژایی سنوری عیراق، سه‌ره‌رای ئه‌وه عیراق په‌یوه‌ندیه‌کانی له‌گه‌ڵ ئیران دانه‌بهری، له‌کۆبونه‌وه‌ی لوتکه‌ی عه‌ره‌بی له‌تشرینی یه‌که‌می ۱۹۷۴ ئه‌رکی نیوه‌ند گیری "وساطه‌"ی نیوان ئیران و عیراق خرایه سه‌رشانی "ئه‌نوه‌ر سادات"ی سه‌رۆکی "میسر" و "حه‌سه‌نی دوهم"ی شای مه‌غریب و "شا حسین"ی شای ئه‌رده‌ن.

"شا" لای هه‌موو ناوبژیوانه پله‌به‌رزه‌کان پێداگری له‌سه‌ر یه‌ک مه‌رج ده‌کرد، ئه‌ویش سازشکردنی عیراق له‌سه‌ر سه‌روه‌ری نیشتمانی "شط العرب" بوو، ده‌ستی به‌پێدانی نرخه‌که‌ی که کورده به‌شیوه‌یه‌کی پله‌به‌ند کرد، بۆئهمه‌ش

به‌شيوه‌یه‌کی ناراسته‌وخۆ "صدام"ی ناگادارکرد که‌وتی : نه‌وپشتگیری سه‌ربه‌خۆیی کوردمه‌کان ناکات ، به‌لکو داوای ئۆتۆنۆمی‌یه‌کی دیاریکراویان بۆ ده‌کات. له‌ماوه‌ی نیوان ۶ تا ۱۲ی کانۆنی یه‌که‌م "شا" سه‌ردانی هه‌ریه‌که‌ له‌ "نه‌رده‌ن" و "میسر"ی کرد، کێشه‌ی سه‌نته‌ری که‌باسی لێ‌وه‌کرد له‌گه‌لێاندا مه‌سه‌له‌ی ناکوکی له‌گه‌ل عێراق بوو.

له‌ماوه‌ی نیوان ۱۴-۱۸ کانۆنی یه‌که‌م دانۆستانه‌کان له‌ "ئه‌سته‌نبۆل" درێژه‌یان پێدرا ، له‌سه‌رناستی وه‌زیری ده‌ره‌وه‌ی هه‌ردو ولات ، به‌لام کێشه‌کان چاره‌سه‌ر نه‌کران، که‌ئه‌مه‌ش بوه‌ هۆی تاکبۆنه‌وه‌ی جه‌به‌یه‌ی له‌گه‌ل کورده‌کان ، و گوێپن و تۆمه‌تی توند له‌نیوان عێراق و ئێران.

له‌ ۱۶کانۆنی دوهم بارزانی نامه‌یه‌کی نارد بۆ "واشنتن" تێیدا پێشنیاری نه‌وه‌ی کرد که‌گوردستان بکه‌نه‌ ویلایه‌تی ژماره‌ ۵۱ی ئه‌مریکا ، ئه‌مریکه‌کان بۆیان ده‌رکه‌وت که‌ نامه‌که‌ گوزارشت له‌ترسی نه‌و ده‌کات له‌وه‌ی که‌ده‌ستی لێ بشۆن.

له‌هه‌مان کاتدا "صدام" هێرشه‌کانی بۆسه‌ر "شا" که‌مکرده‌وه‌ و ته‌رکیزی خسته‌سه‌ر بارزانی ، له‌و دیداره‌دا که‌ له‌گه‌ل رۆژنامه‌ی "ئه‌هرام"ی میسری له‌ ۲۱ شوباتی ۱۹۷۵ سازدراوه‌ ، "صدام" ده‌لێت: ((کورده‌کان به‌ره‌به‌ره‌ خه‌ریکه‌ واز له‌بارزانی ده‌هێنن ، نه‌و ته‌نها ماومه‌وه‌ له‌گه‌ل راپۆزکاره‌ ئیسرائیلیه‌کانی)) ، له‌و دیداره‌دا صدام باسی له‌وهاوکاریانه‌ نه‌کرده‌ که‌ ئێران پێشکه‌شی بارزانی ده‌کات، وه‌ ئاماژه‌ی داوه‌به‌وه‌ی که‌ نه‌و ئارمۆزی دراوسێیه‌تییه‌کی باش له‌گه‌ل ئێراندا ده‌کات، وه‌ باسی له‌مافی عێراق له‌سه‌روهری نیشتمانی به‌سه‌ر "شط العرب"دا نه‌کرده‌وه‌.

له‌ ۲۶ی شوبات بارزانی رۆیکرده‌ ئێران به‌لام نه‌یتوانی له‌گه‌ل "شا" کوۆببێته‌وه‌ ، ئێرانیه‌کان هه‌وێیان نه‌دا که‌ نه‌گه‌ری رێکه‌وتن له‌گه‌ل عێراقی لێ بشارنه‌وه‌، به‌لام هه‌وێیان دا له‌وه‌دلنیا‌ی بکه‌نه‌وه‌ که‌ "شا" پشته‌ی تی ناکات.

دانوستانی عێراق و ئێران به ناروونی مایهوه تهنها نه وهندهی ئی بلاوکرایهوه که ئێران به درێژایی کاته داوای دهستکاریکردنی هێلی سنوری کردوه تاببیته ناوهراستی "شط العرب" له گهڵ یه کسانێ ههردولا له ئهوه مافانهی که له ویوه دهست دهکهوێت ، له بواری کهشتیهوانی و گومرگ و رێ و شوپنه کهشتیهوانهکانی تر .

نوینهره عێراقیهکان نهیانتوانی نهو حهبهتاله قوت بدمن که ئێرانیهکان پیکهشیان دهکردن ، چهند چارهسههریکی جیگرهوهیان بۆ نهو داواکاریه پێشکەش کردن بهلام ئێرانیهکان لهسههه لویستی خۆیان سووربوون، یان دهستکهتیی مافیکی هاوسهنگ له گهڵ عێراقیهکان له "شط العرب" یان هیلانهوهی بارودۆخی ئیستا وهکو خۆی، واته پێشکەشکردنی هاریکاری به کوردهکان ، نه مهش بهمانای زهره لێدانی گهوره له نابوری عێراق.

"صدام حسین" گرنگی کۆنترۆلکردنی "شط العرب" ی دهزانی له سه رئاستی نابوری له هه مان کاتدا دهزانی ههتا هاوکاری ئێران بۆ کوردهکان بهردهوام بێت نهو نهو ناتوانییت سنوریک دابنیت بۆ یاخیبونی کوردهکان، که زهره ی سالانه به بپری ۴ ملیار دۆلار له عێراق بدات ، نه مه جگه له لاوازکردنی سوپای عێراق.

له و کاتهدا "شا" بووبوه پیاوه به هیزه که له کهنداودا ، جورئهتی کرد که دو کهتیهی تانک له سه رخاکی عێراق بلاو بکاتهوه که چه کدار کرابون به تۆپهاویزی عیار ۱۳۰ ملم ، و موشه کی جووری "هۆک" ههروهها رێگهی به یه که گانی تۆپخانهی ئێران دابوو ، که له ناو خاکی ئێران هه پالپشتی کوردهکان بکهن ، ته نانهت کوردهکانی چه کدار کردبوو به موشه کی دژه تانک، نه م بارودۆخه پێشبرکپیه کی خۆچه کدار کردنی لیکه و ته وه که وایکرد عێراق رو له یه کیتی سۆفییهت بکات که موشه کی "زه مین - زه مین" ی پێ بدات، به لام نهو چه که زۆر لاوازو بچوک بوو له ناست چه که گانی ئێران ، و سوپای ئێران که ژماره که ی به دوو نه وهنده ی سوپای عێراقی مه زهنده ده کریت.

ھاوپەیمانی ئىران لەگەڵ ئەمەریکا وای لە "شا" کردبوو بیروبۆجونی خۆی سەبارەت بەدابەشکردنی عێراق بۆ سێ دەولەت بخاتە روو، "سونی -شیعی- کوردی" بەلام ئەو لەسەرەتادا ئارمەزوی دەستبەسەرگرتنی "شط العرب"ی دەکرد.

*****

وەزیری کۆشکی ئىرانى لەرۆژانەکەیدا لە ۲۷ ئازارى ۱۹۷۵ نوسویەتی : (("ھاواری بومیدیەن" ی سەرۆکی جەزائیر کە ناوبژیوانی نیوان عێراق و ئىرانى دەکرد بە "شا" ی راگەیاندا کە "صدام حسین" پێی وتووە لە کۆنگرەى ۱۳ ولاتەکە پێشەنگی نەوت کە بپارە لەپایتەختی "جەزائیر" بپەستێت لەمانگی ئازار سود وەردەگرت بۆ گەشتن بەرێکەوتن لەگەڵ ئىران)).

کاتیک "شا" لە ۴ى ئازار لە "جەزائیر" نیشتەووە، "بومیدیەن" داوای ئی کرد بەتەنها لەگەڵیدا کۆببێتەووە، کۆبوونەووەکە دوو کاتژمێرى خایاند کاتیک "صدام حسین" ی سەرۆکی عێراقیش ھات بۆ کۆنگرەکە "شا" لەگەڵیدا کۆبوووە.

لە ۶ى ئازاردا پاش دوو کۆبونەووی تری نیوان "صدام حسین" و "شا" سەرۆکی جەزائیر رایگەیاندا کە ناکۆکی نیوان عێراق و ئىران کۆتایی ھات ، "صدام" و "شا" بەئاشکرا باوھشیان بەیەکدا کرد، وە سوپاسی سەرۆک "بومیدیەن" یان کرد. لەبەردەم ئەندامانى ئۆپیک "بومیدیەن" وتی: ((عێراق و ئىران بپاریان دا کۆتایی بەناکۆکیەکانیان بەینن ، ھێلى سنورى نیوان دوو ولاتەکە بەناوھراستی "شط العرب" دا دەروات ، عێراق واز لە داواکردنەووی ناوچەى "خوزستان" = عەرەبستان" دەھێنێت، کە دەولەمەندترین ناوچەى ئىرانە لەنەوتدا، لەبەرەمبەردا عێراق دوسەد کیلۆمەتر جوارگۆشە لەخاکی ئىران بۆخۆی دەبات ، لیژنەيەک بۆ دیاریکردنی ئەو ناوچەيە پێک دەھێنرێت)) ، جیی بیرخستەوویە صدام لەسالی ۱۹۸۰ ئەم خالی رێکەوتنەکەى کرد بەبەلگە بۆ ھیرشکردنەسەر ئىرانى داوی "شا".

ھەرومھا رېڭكەوتنەكە خائىكى لەخۇڭرتبوو كەدەئەت: ((ھەردولا بەئىنيان دا بەرپڭرىكردن لەھەر دزەكردنەك لەخاكى خۇيانەوۋە بۇ خاكى ئەوى دى ، كە بەمەبەستىكى پلانگىرپانە بېت)).

بەماناپەكى تر پاكتاوكردنى پاخيپونى كورد كە بەبى ئىران نەيدەتوانى بەردەوام بېت.

لە۱۳ى حوزەيرانى ۱۹۷۵ رېڭكەوتنەنامەكە بو بەبۇندىكى نوسراو لەسەركاغەز و ۋەزىرى دەرەۋى ھەردوو وولات بەئامادەبونى شايتىكى تر كە ۋەزىرى دەرەۋى جەزائىر بوو مۇريان كورد.

(*****) ***** (*****)

لە ۲۹ى تشرىنى يەكەمى ۱۹۹۰ "تەھا ياسىن رەمەزان"ى يەكى لە گەورەبەرپرسانى حكومەتى عىراقى بەرپۇژنامەى "گتادمۇن"ى لەندەنى وت ((ئىمزاكردنى رېڭكەوتنەنامەكە لەبارودۇخىكدا بوو ناچارى كرىن خۇمان يەكلايى بكەينەوۋە لەنيوان ئەۋەى كە عىراق جەنگى بەرامبەر كوردەكان بدۇرئىت كەھەرگىز كۇتايى ناپەت، يان نيۋەى "شط العرب" لەدەست بەدات، بەرژەۋەندى عىراق واى لىخواستىن كەرپكەونەنامەكە مۇرىكەين)).

"صدام" ھەۋلى دەدا بگات بەسەرۇكاپەتى عىراق ، پىيى وابوو كە دەبىت سەرەتا لەدەستارپى كورد رزگارى بېت ، كەسوپاي عىراقى دەھارپى، سازشكردنى لەسەر "شط العرب" بەسازشىكى كاتى دادەنا ، كە پاش ماۋەيەك دەتوانىت بىگىرپتەۋە، بە فىئەلى ئەۋە رويدا لە سالى ۱۹۸۰ دا كاتىك ئەۋ ۋەك سەرۇكى عىراق فەرمانى دا بە ھىرشكردنەسەر ئىران پاش ئەۋەى ۋەك سەرۇكىكى "نەرمپەۋ" ناسراۋە كە بەپىيى بارودۇخ كاردەكات.

رۇژنامەنوسى ميسرى "محمد حوسنين ھەيكەل" دەئەت: ((صدام پىيى وتەم كاتىك رومكردە جەزائىر ئەندامانى ئەنجومەنى شۇرشى عىراق سەرپشكىان كردم لەھەر

سازشېك گەدەيكەم بەمەرجېك ئەو سازشە ناوچەى ھەرىمايەتى نىشتمانى يان ئاسايشى شۆرش نەگرىتەو)).

*****

وەزىرى دەربار "گۆشك"ى ئىران لەيادەوەرپەكانىدا دەئیت: ((بەرەبەيانى ۷ى نازار "شا" لەجەزائىر گەپراپەو، زۆر گەشبىن دياربوو وتى: كارەكان لەكۆنگرەى ئۆپېك بەباشى رۆشتوون ، ھەروەھا لەئاستى ناكۆكى لەگەل عىراقىش پىويست بوو لەسەرم كە رۆبەروى دووكىشەى زۆر قورس بېمەو، كە لەباوكمەو بۆم ماوەتەو، يەكەم فراوانكردى رېكەوتننامەى نەوت لەگەل كۆمپانىيەى "ئەنگلۆ – ئىرانىيەكان" كە رېپرەوەكەى درىزكراپەو، لەسالى ۱۹۳۳ بۆ ۱۹۹۲ ، بەجەند مەرجېك كە پىندەچىت زۆر سادە بن بەنىسبەت ئىرانەو، وە دوەمىش ئەو رېكەوتننامە بوو كە سالى ۱۹۷۳ (۱) نىمزاكرىبو، وە مافى كۆنترۆلكردنى تەواوى "شط العرب"ى دابوو بەعىراق ، توانىم ئەم دو كىشەىە لە بەرژمەندى ئىران چارەسەر بكەم)).

سەبارەت بەچارەنوسى كوردەكان (علام) نوسىويەتى : (("شا" ھەرمانى دەركرد بۆ سەرۆكى ساواك كە بىرۆكەى روكردنە ئىران بختە بەردەم كوردەكان ، وە لە وەلامى شادا سەبارەت بە دۆسيەى پىدانى ئۆتۆنۆمى بەكوردەكانى عىراق وتى: ئەو بىرۆكەىە قسەىەكى پىرۆپۆچ و بىمانايە ئەوان بەبى ھاوكارى ئىمە تەنانەت ۱۰ رۆژ لەبەرامبەر عىراق و سوپاكەى خۆيان پىندەدەگىرا، چوار كاتزمىرونىو لەگەل "صدام حسين" دانىشتىن لەجەزائىر دانى بەوهدا نا كە بوونى تۆپخانەى ئىرانى بۆتەھۆى ئەوھى كە سوپاى عىراقى سەركەوتن بەدەست نەھىنىت)).

---

(۱) ئەمەش ديسان پىندەچىت ھەلەى چاپ بىت راستەكەى ۱۹۲۷ - وەرگىر-

"علام" دەئیت: ((عیراقیهکان لەوماوهمیە دوااییدا خەریک بوون پێشنیارەکانی کوردەکانیان قەبوڵ دەکرد، بەلام کوردەکان قەبوڵ کردنەکیان رەتکردەوه بەهۆی ئەو ھاوکاریانەوه کە ئێران پێشکەشی دەکردن)).

لە ۲ی ئەیلوولی ۱۹۷۵ "محمد حوسنین هیکل" چاوپێکەوتنیکی لەگەڵ شادا ئەنجام داوه و لەرۆژنامەیی "الوطن"ی کوییتی دا بلاویکردۆتەوه ، شا لەویدا دەئیت: ((راسته ھاوکاریمان پێشکەشی بەکوردەکان کردو، لەکوئاییدا تەنها ئیمەبووین کە دەستی یارمەتیمان بۆ کوردەکان درێژدەکرد، کاتێک دەستمان ئی بەردان یاخیبوونەکە ھەرەسی ھینا)).

لەو زياتر دەئیت: ((کێشەمان بۆ عیراقیهکان دروست دەکرد ، ئەوانیش تورەیان دەکردین بەو پرۆپاگەندەو ھەولانەیی بۆ زیان گەیاندن بەخاکەکەمان دیانواند، ھێزیکم لەیاخیبونی کوردەکاندا دیت کە دەتوانریت سودی ئی وەرگیریت بۆیە بپارم دا ھاوکاری بکەم)).

پ/ چەند کاتی دەوێت تا لەوبارەیهوه بپار بدمێت؟

شا: یەك کاتز میڕ.....

((نەمدەویست ھیندە بەھێز وەلام بدمەوه کە عیراقیهکان ناچار بکات کوردەکان بەکاربھێنن ، لەبەرئەوھە ئیمەش کەمینیە کوردمان ھەیه لەئێران، بەلام من تەنها ویستم زللەیکە لە عیراقیهکان بدم، کاتێک وازیان لەگێچەڵ کردن بەپاسەوانەکانمان ھینا، ئیمەش وازمان لە تەنگەتاوکردنیان ھینا بەئەو باردۆخە بری ۲۰۰ ملیۆن دۆلارمان لەسەرکەوت، کە ئەمە بریکی زۆرە بەلام واقع وای لیخواستین)).

*****

رێکەوتننامەیی جەزائیر کتوپر بوو تەنانەت بۆ وەزیرەکانی "شا"یش ، بالویزی ئەوسای ئەمریکا لەتاران "ریچارد ھۆلمز" بە پەيامنێری رۆژنامەیی "میدل نیست

كواترلى" وت : ((من چاومرپى "شا"م دەگرد كاتى گەرپانەوى لەجەزائىر لە
فەرۆكەخانە بە ھاورپىيەتى ژمارمىيەك كەسايەتى ئىرانى لەرپكەوتى ۱۶ نازارى ۱۹۷۵
بىنىم وەزىرەكان واھورمان بەرپوخسارىانەوہ ديارە، كاتىك فەرمانى دا بەرپاگرتنى
ھەموو ھاوكارىيەك بۆگوردەكان دەستبەجى ، و داخستنى سنورمكە لەنيوان ئىران
و گوردستانى عىراق بە زوترين كات)).

((بەيانى رۆزى دواتر لەگەل "شا" كۆيومەوہ وەك بىنىيوم پىشتر دىكتاتورانە
دەركەوت ھىچ داواى لىبوردىنى لەھەنگاوە كتوپرەكەى نەگرد كە بووھۆى
پچراندنى پەيوەندىيەكانى ئەمريكاش لەگەل كوردەكان، بىگومان ئەو دەبوو
بەتايبەت داواى لىبوردىن لەئەمريكا بكات ، چونكە ئەو بىرۆكەى ھاوكارىكردنى
كوردەكانى خستەرپوو، "شا" بەھانەى بۆ ھەنگاوەكەى خۆى بەوھەينايەوہ كەوتى
ھۆكارى ھەنگاوەكەم ئەوہبوو كەبارزانى جەنگىكى راستەقىنەى ھەلگىرساند
لەگەل عىراق ، لە جياتى خۆى ئەوہ بكات ، ھىزەكانى خۆى لە پشتموہ
كۆگردبووہ داواى دەگرد خەلكى تر لەجياتى ئەو شەرپ بكنە لەگەل عىراق)).

"ھۆلمز" دەئىت: ((ئەو رپكەوتننامەكەى وەك ھەنگاوتكى ئەرىنى وەسف گرد
كەئارامى بۆ ناوچەكە دەگەرپىنئىتەوہو ، ئىدارەى ئەمريكاش بەخۆشحالىيەوہ
پىشوازی دەكات بەلام زوو بۆى دەركەوت كە ھەئسەنگاندنەكانى ھەلەبون)).

"كىسنجەر" زۆر بەتوندى تورپى وەلامى ھەنگاوەكەى دايەوہ كە ئەمەش بووہ
ھۆى واھورمانى ، "كىسنجەر" پىى وابوو كوردەكان بەردەوام دەبن لەشەرپەكەيان و
ناھىلن عىراق داو بوئىسرائىل بنىتەوہ ، بۆيە بەم ھەنگاوەى شا دلخۆش نەبوو ،
بەلام ئەمريكا نەيدەتوانى ھىچ بكات ، "شا" كۆلەكەيەكى بنەرمتى سىياسەتى
ئەمريكا بوو لەخۆرھەلاتى ناوہراستدا ، ئەمريكا وەك ھىماى ئارامى و زيارى
ناوچەكە لىى دەروانى ، ئىسرائىليەكانىش رپكەوتننامەكە بۆيان زۆر كتوپر بوو،
تەننەت بۆ"ساواك"ى ئىرانىش.

"علام" دەئیت: ((عیراقیهکان لهوماوهیهی دواپیدا خهریک بوون پئیشنیارهکانی کوردهکانیان قیول دهمکرد، بهلام کوردهکان قیول کردنهکهیان رهمکردهوه بههوی نهو هاوکاریانهوه که ئیران پئیشکەشی دهکردن)).

له ۲۷ ئهیلولی ۱۹۷۵ "محمد حوسنین هیکل" چاوپئیکهوتنئیکی لهگهڵ شادا نهنجام داوه و لهپوژنامهی "الوطن"ی کویتی دا بلاویکردوتهوه ، شا لهویدا دهئیت: ((راسته هاوکاریمان پئیشکەش بهکوردهکان کردوه، لهکوئاییدا تنها ئیمهبووین کهدهستی یارمهتیمان بۆ کوردهکان درئژدهکرد، کاتئیک دهستمان ئی بهردان یاخیبوونهکه ههرهسی هئینا)).

لهوه زیاتر دهئیت: ((کئیشهمان بۆ عیراقیهکان دروست دمکرد ، نهوانیش تورهبان دمکردین بهو پروپاگهندهو ههولانهی بۆ زیان گهیاندن بهخاکهکهمان دهیانواند، هئیزئیکم لهیاخیبونی کوردهکاندا دیت کهدهتوانریت سودی ئی وهریگیریت بۆیه بریارم دا هاوکاری بکهم)).

پ/ چهند کاتی دهوئیت تا لهوبارهیهوه بریار بدهئیت؟

شا: یهک کاتزمیر.....

((نهمدهویست هئنده بههئیز وهلام بدهمهوه کهعیراقیهکان ناچار بکات کوردهکان بهکاربهئین ، لهبهرئهوهی ئیمهش کهمینهی کوردمان ههیه لهئیران، بهلام من تنها ویستم زللهیهک له عیراقیهکان بدهم، کاتئیک وازیان لهگئچهڵ کردن بهپاسهوانهکانمان هئینا، ئیمهش وازمان له تنهگهتاوکردنیان هئینا بهنهو باردوخه بری ۳۰۰ ملیۆن دۆلارمان لهسهرکهوت، که نهمه برئیکی زۆره بهلام واقع وای لئخواستین)).

*****

رئیکهوتننامهی جهزئیر کتوپر بوو تهنانهت بۆ وهزیرهکانی "شا"یش ، بالویزی نهوسای ئهمریکا لهتاران "رئیچارد هولمز" به پهيامنئیری پوژنامهی "میدل ئیست

كواترلى" وت : ((من چاوپرېنى "شا"م دەکرد كاتى گەپرانەھوى لەجەزائىر لە فرۇكەخانە بە ھاوپرېتەتى ژمارمىەك كەسايەتى ئىرانى لەرېكەوتى ۱۶ نازارى ۱۹۷۵ بىنىم وەزىرەكان واقورمان بەروخسارىانەوۋە ديارە، كاتىك فەرمانى دا بەراگرتنى ھەموو ھاوكارىەك بۆكوردەكان دەستبەجى ، و داخستنى سنورمەكە لەنيوان ئىران و كوردستانى عىراق بە زوترىن كات)).

((بەيانى رۇژى دواتر لەگەل "شا" كۆبومەوۋە وەك بىنىيوم پىشتر دىكتاتورانە دەرگەوت ھىچ داواى لىبوردىنى لەھەنگاۋە كتوپرەكەى نەکرد كە بووھۇى پىچراندنى پەيوەندىەكانى ئەمريكاش لەگەل كوردەكان، بىگومان ئەو دەبوو بەتايبەت داواى لىبوردىن لەئەمريكا بكات ، چونكە ئەو بىرۇكەى ھاوكارىكردىنى كوردەكانى خستەرپوو، "شا" بەھانەى بۆ ھەنگاۋەكەى خۇى بەوھىنايەوۋە كەوتى ھۆكارى ھەنگاۋەكەم ئەوھبوو كەبارزانى جەنگىكى راستەقىنەى ھەلگىرساند لەگەل عىراق ، لە جياتى خۇى ئەوۋە بكات ، ھىزەكانى خۇى لە پشستەوۋە كۆكردبەوۋە داواى دەکرد خەلگى تر لەجياتى ئەو شەرپ بكەن لەگەل عىراق)).

"ھۆلمز" دەئىت: ((ئەو رېكەوتننامەكەى وەك ھەنگاۋىكى ئەرېنى وەسف كرد كەئارامى بۆ ناوچەكە دەگەرپىنئىتەوۋە ، ئىدارەى ئەمريكاش بەخۇشچالئىەوۋە پىشوازى دەكات بەلام زوو بۆى دەرگەوت كە ھەلسەنگاندنەكانى ھەلەبون)).

"كىسنجەر" زۆر بەتوندى تورپەى وەلامى ھەنگاۋەكەى دايەوۋە كە ئەمەش بوو ھۇى واقورمانى ، "كىسنجەر" پىى وابوو كوردەكان بەردەوام دەبن لەشەرپەكەيان و ناھىلن عىراق داو بۆئىسرائىل بىنئىتەوۋە ، بۆيە بەم ھەنگاۋەى شا دلخۇش نەبوو ، بەلام ئەمريكا نەيدەتوانى ھىچ بكات ، "شا" كۆلەكەيەكى بىنەرپەتى سىياسەتى ئەمريكا بوو لەخۇرھەلاتى ناوہراستدا ، ئەمريكا وەك ھىماى ئارامى و ژيارى ناوچەكە لىى دەروانى ، ئىسرائىلىيەكانىش رېكەوتننامەكە بۆيان زۆر كتوپر بوو، تەنانەت بۆ"ساواك"ى ئىيرانىش.

"نيسحاق حۆڧى" سەرۆكى مۇساد لە ۹ى ئازاردا لە بەرامبەر حكومت وتى: ((پيىم وايە ئەو بەرپرسانەى ساواك پەيوەنلىمان پييانەووە هەبوە ئاگادارى ريكەوتننامەكە نەبون)).

لە ۸ى ئازار يەكى لە گەورە پياوانى ساواك "ب"ى بەرپرسى دەستەى مۇساد لە تاران بانگ دەكات وە بەكورتى پيەلئيت "شا" لە كۆنگرەى جەزائيردا گەيشتۆتە ريكەوتن لەگەل عيراق ، بۆيە چالاكايەكانمان لە كوردستان رادەگيريت ، لەسەر ئەوبنەمايە دەبیت تۆش هەموو پياوەكانت لەكوردستان بكيشیتەووە هەتا ريكەوتى رۆژى سى شەممەى ۱۱ى نيسان .

"ب" دەلئيت: ((كەهەستى بەسەرسورمانىكى زۆركردووە ، بەرپرسەكەى ساواك پيى وتوو ە: (پيەدەچيت كەئيوە لە بەريتانيەكانەووە چۆنيەتى بەرپۆهەبردنى ئيمپراتۆريەت فير نەبووين ، دەبیت لەگەل كوردەكان وەك بەكرتيگراو مامەلە بكەيت، كاتيك ئەركەكەى تەواو بوو ، چيرۆكەكەشى تەواو دەبیت)).

((باشتر وايە كە ئيسرائيل پشتگيرى لەريكەوتننامەكە بكات، چونكە كيشەى سەرەكى ئيسرائيل عيراقە ، بۆيە بەرزەووەندى ئەو وا دەخوازيت كە پشتگيرى لەو دەستكەوتە بكات كە ئيران لە "شط العرب" بەدەستى هيئاووە)).

كاتيك "ب" برونەبونى خۆى بەقسەكانى پيى راگەياندبوو ، پياوەكەى ساواك وتبوى ((لاوازی ئيسرائيل لەوودايە هەست و سۆز و سياسەت تيكەل دەكات، يارمەتيدانى كەمينە نابيت خۆى وەك ئامانج سەپريكريت ، بەئكو هۆكاريكە بۆ سازشكردن بە زۆرينە ، لەم حالەتەى ئيمەدا وەك عيراق)).

((سياسەتى باش ئەو سياسەتەيە كە بزانی كەى دەست رادەگيرت لە يارمەتيدانى كەمينە تا زۆرترين سازش بە زۆرينە بكەيت)).

"ب" بەپەلە پەيوەندى دەكات بەسەرۆكى شاندى ئيسرائىلى لە كوردستان ،
 ھەرمانى پېدەكات خۆى و ئەندامانى تاقمەكەى بگەپنەوہ بۆ تاران پاشان
 پەيوەندى بە "ھۆفى" سەرۆكى مۇسادوہ كردو پېى وت كە چى رويداوہ.
 "ناھوم ئەدمۆنى" كەئەوكات جىگرى سەرۆكى مۇساد بوو دەئىت: ((ھەوالەكە
 وەك ھەورەبروسكە وابوو بەرمان بگەوېت، سەرۆكى مۇساد زوو "ئىسحاق
 رابىن"ى سەرۆكى حكومەتى لەمەسەلەكە ئاگاداركردەوہ ، ئەوېش لە۹ى ئازار
 لەبەردەم حكومەتى ئيسرائىل دا رايگەياند "ئىران و عىراق گەشتونەتە
 رېكەوتنىك بۆ دەست بەردار بون لەكوردەكان")).

*** **

لەراپۆرتەكەى "بىيك" دا ھاتوہ ((كوردەكانىش واقيان وپما بە رېكەوتنەكە
 لەكاتى ئىمزاكردى رېكەوتننامەكەدا بارزانى لە تاران بوو، لەوى "ناسىرى"
 سەرۆكى ساواك لەرېكەوتننامەكە ئاگادارى كرد ، كەبەمانى داخستنى سنورى
 ئىران لەگەل كوردستان و چۆلكردنى دەستبەجى ھىزە ئىرانىيەكانە و پىدانى
 رېوچى بە جەنگاومرە كوردەكان لە ئىران.

لەو بروسكەيەدا نوپنەرى ئازانسى ھەوالگرى ئەمريكا "سى ئاى ئەى" ناردوپەتى
 بۆ بەرپرسەكانى لە واشنتن وتوپەتى ((نوپنەرىكى ساواك چۈنە سەركرداپەتى
 كوردەكان و پىيان وتون :

- سنورى دادەخرىت بەرووى ھەمواندا ، دوبارەى دەكەوہ بە رووى ھەر
 جوئەيەك .
- نابىت كوردەكان چاوەروانى ھىچ ھاوكارىەك بن لە ئىرانەوہ .
- دەبىت كوردەكان بگەنە رېكەوتن لەگەل عىراق ، جا مەرجهكانى عىراق
 ھەرچيەك بن.

• رى و شوين بۆجەنگاومره كوردەمگان دابىندەمگريت له ئيران بەمەرچىك به شيوهى كۆمەلى بچوك بچوك بىت و هەمو چەكەكانيان تەسلىمى سوپاي ئيران بكەن.

سەرکردە واھورماوھەكانى ياخييون ، كۆيونەوھەيھەكيان بە نامادەيونى "مەسعود" و "نيدريس" گرى دا كە دوو رۆزى خاياند ، جامى غەزەمبى خۆيان بەسەر جىھانى رۆژئاوادا رژاند كە وازى لى ھىنان و سەرنەوى كردن، سەرھتا بېرياريان وابوو كە بەردەوام بن لەجەنگ ئەگەر پشتيشيان لەديوار بىت، بەلام بېرياريان دا چاوەرئى بكەن تا بارزانى لە تاران دەگەرپتەوھ.

لە ۱۰ى ئازار سەرکردايەتى ياخييون ئەم بروسكەيەى بۆ "كيسنجەر" نارد : ((بىئومئيدەكى تەواو لەنيو ھيزەكانماندا بلاوبۆتەوھ مەترسيەك كە پيشتر وئىنەى نەبووھ بەسەر گەلەكەماندا دىت و دەچىت ، ويرانكارى گشتگر چاوەرپمانە ، ھىچ ھۆكارىك نىە بۆ ئەوھ ، ئىمە روو لە تۆ و لەحكومەتەكەت دەكەين تا تەداخول بكەن لەسەربنەماى ئەو پەيمانانەى كە پىت داوين رىگەنەدەن كوردى ھاوپەيمانتان ھەرس بەيئىت، ژيان و شەرفى خىزانەكانمان رزگار بكەن ، ھەولبەدەن چارەسەرىكى سەريەرزانە بۆ كيشەكانمان بدۆزنەوھ)).

نوئىنەرى ئازانسى ھەوالگرى ئەمريكى "سى ئاى ئەى" لەتاران بروسكەيەكى بۆ بەرپرسانى لەئازانسەكە ناردوھ تىدادەئىت: ((ئەگەر ئەمريكا بەزووى ئەم دۆسيەيە چارەسەر نەكات ئەوا كوردەمگان پىيان وادمبىت ئىمە دەستبەرداريان بوين ، لەوانەيە ھەرچى رويداوھ ئاشكرای بكەن ، ھەنگاوەكەى ئىران تەنھا ئومئيدە سىياسىيەكەى نەروخاندون بەلكو ژيانى ھەزارانىشى خستۆتە مەترسيەوھ)).

بارزانىش بروسكەيەكى لەتارانەوھ بۆ "كيسنجەر" نارد كە پى دەچىت لەكاتى يەكى لە گەشتەكانيدا بۆ خۆرھەلاتى ئافىن كە بەمەبەستى ناوبزىوانى نيوان ميسر و نيسرانيلى دواى جەنگى ۱۹۷۳ ئەنجامى دەدا، بەدەستى گەيشتبيت، بارزانى

لە بروسكەكەدا دەئیت: ((ھەمیشە باوەرم بەچارەسەری ئاشتیانە ھەبوو بۆ ناکۆکیە نۆدەولەتییەکان بەناکۆکی نیوان عێراق و ئێران شەو بەلام دلمان خۆینی لەبەردەپوات دەبینین کە ئەنجامی ئەو رێکەوتنە لەناوبردنی گەلەکەمانە، و توانای بەرگری لە خۆکردنی نیە، لەبەرئەوێ ئێران سنورەکانی بە روماندا داخستووە، لەگاتیکدا کە عێراق توندترین و دراندانەترین ھێرش دەکاتە سەرمان، نازادیەکەمان و میللەتەکەمان دەکوژرین لەگاتیکدا ھەمووان بێدەنگ بون ، ئیمە پیمان وایە ئەمریکا لەروی ئەخلاقییەو بەرپرسە لەئاست گەلەکەمان ، کەپاپەندە بە سیاسەتی ولاتەکەتانەو)).

((لەسەر ئەو بێدەنگی ئیمە داوا لە ئەمریکا دەکەین کە ھەنگاوی بەپەلە بھاوێژیت و بەخێراترین کات لەم دۆسیانەدا :

- وستاندنی ئەو ھێرشە دژمان بەردەوامە، و کارکردن بۆ دروستبوونی گفتوگۆ لەنیوان ئیمە و عێراقییەکان تا بە لایەنی کەمەو ئاسایشی بپاوەکانمان بپاریژریت.
- ھەموو ھشارەکان بخڕیتەسەر ئێران تا وای ئی بکریت یاریدە بپاوەکانمان بدات لەم چرکەساتە میژویە کارساتیەدا ، بەنیسبەت ئیمەو بەجۆرێک کە توانای خۆبەرپۆوەبردنیان ھەبێت ، پالپشتیمان بکەن لەسەر خاکی خۆمان تاکیشەکەمان چارەسەزێکی بۆ دەدۆزیتەو لەجوارچێوەی ریکەوتنیکی گشتگیردا ، ئیمە بەترسەو چاوەرێی دەکەین، لەو دەلنیان کە ئەمریکا لەم قۆناغە یەکلاکەرەووە کارساتبارەدا رۆلی تەماشاکەر ناگیریت)).

"شا" پازی بوو بارزانی ببینیت لە ۱۱ی ئازاری ۱۹۷۵ ھات بۆلای "شا" لەگەن "دکتۆرمەحمود" و بالویزی گورد لە ئێران "شفیق القزاز" سی کەسی ئیھانەکراو و سەرسورماو تا سەر ئیسقان.

"دكتورمه حمود" دواتر به "قزاز" دهليت: ((شا زور توندبوو وتی: كه زور قوولتر له وهی پيشبيني دمكرد له جهنگدا روجوه، كاتيك هاوكارى كوردهكانى قبول كردوه نهو جهنگه كول و بارىكى قورس بوه پيوست بوو كه بگاته ريكهوتن له گهل عىراق ، نهو نازانيت كه عىراقىهكان پاپه ندى ريكهوتن نامه كه دمبن يان نا، به لام پى وايه كه نهرك نيه له سهرى هاوكارى كوردهكان بكات)).

شا بهردهوام بوو : ((سنورى ئيران ۳ روز والاده بيت له بهردهستاندا بو نهو كوردانهى كه نارهزو دهكهن په نابهرنه بهر ئيران ليره به گرمى پيشوازيان لى دهكرىت و كاربان پى دهرى بهوينهى هاولاتيه ئيرانيهكان پاشان سنور داده خرىت)).

"دكتورمه حمود" به تورهميه وه وتى : ((نايا خهباتى كه سانيك كه به خويان و مال و منداليانه وه قوربانيان داوهو قوربانى ددهن ، لاي تو وهك ئيمزاكردن يان ئيمزانه كردنى ريكهوتن يك بوئهو يان نه ملايان وايه و يهكسانن، كاتيك به ئينى هاوكارىت پيداين به يهك وشه چيه باسى پاشه كشت نه كرد)).

"شا" به تورهميه كى زياتر وهه هسهكهى پى برى : ((من بريارى خومت پى ده ليم هيچ بواريك بو مشتومر و گفتوگو نيه)).

بارزانى به بى دهنكى گوئى له هسهكانى "شا" و "دكتورمه حمود" گرتبوو ، به بى دهنگيش له گهل هاوپريكانى شوينهكهى به جى هيشت ، بينوميدي و تاسانهكهى زور له وهگه وره تروبوو، كه تواناي نه وهى ههبيت هسهيهك بكات يان داوا له "شا" بكات كه به برياره كهيدا بچيته وه.

ههنديك راپورت نمازه به وهدهكهن كه "شا" هه ره شهى له بارزانى كردوه كه نهگه كوردهكان تا اى نيسان چه كه گانيان دانه نين نه وه ئيران خوى هيرش دهكات ههريان.

وهزيرى دهر بار له روزهانه كهيدا دهليت: ((شا"م بينى روزهيك له دواى بينينى بارزانى له بارودوخيكى دهر وونى باشردا بوو ، چونكه له بهرامبهر سهركردهكانى

ياخيبووندا ههستی بهخهجالهتی دهکرد بهتایبته که لهگهڵ سه‌رکردهی
ياخیبوان پووبه‌پووبوهوه، سه‌ره‌رای نه‌وهی که نه‌گه‌ر هاوکاریه‌کانی ئێران نه‌بوايه
دهمیک بوو ياخیبونی کورد گۆتایی پێهاتبوو)).

((ئێرانیه‌کان نزیکه‌ی ۱۰۰ تۆپهاویژی گۆرپان و ژمارمیه‌کی زۆر موشه‌کی
"سام" یان خستبووه خزمه‌تی جه‌نگی کورده‌گانه‌وه ، ده‌بوو ئێرانیه‌کان هه‌موو نه‌و
چه‌گانه‌ له‌ناوبه‌رن چونکه‌ نه‌ده‌توانرا بیگیرنه‌وه)).

((کۆمه‌لگای نیۆده‌وله‌تی تۆمه‌تیارمان ده‌کات به‌ئه‌و چارهنوسه‌ی کوردی تی
که‌وتوه ، به‌لام کۆمه‌لگا نازانیت چارهنوسیان چی ده‌بوو ، نه‌گه‌ر هاوکاری ئیمه
نه‌بوايه ، به‌هه‌رحال سه‌ربه‌خۆیی کورد له‌گه‌ڵ به‌رژوه‌ندی ئیمه‌دا نه‌ده‌گونجا)).

★ ★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★ ★★

بارزانی له‌ئێران گه‌رپایه‌وه له‌ ۱۶ی ئازاردا له‌گه‌ڵ سه‌رکرده‌یه‌که‌ی کۆبووه ،
له‌گه‌ڵ گه‌وره‌به‌رپرسان و پێکه‌وتنه‌نامه‌ی ئێرانی له‌گه‌ڵ عێراق وه‌ک دواکه‌وتنیکی
کاتی له‌ئامانجه‌کانی کورد وه‌سفکرد و وتی: که له‌ ۹۰% متمانه‌ی هه‌یه که
بارودۆخه‌کان زۆر له‌جاران باشت‌ر ده‌بن ، به‌لکو هه‌ندیک که‌س ده‌لێن که‌بارزانی
باسی له‌ هێرشکرده‌سه‌ر ناوچه‌ی "ره‌واندز" کردوه.

ئه‌و تیبینی و ئاماژانه‌ی که‌بارزانی خستنه‌په‌روو به‌نیسه‌ته‌ واقوورمان و تاسانی
ئه‌ندامه‌کانی سه‌رکرده‌یه‌تیوه‌ کتوپر بوو، کاتی که‌ بارزانی چوو ده‌مه‌روه له‌ده‌وری
"قه‌زاز" کۆبوونه‌وه و په‌رسیاریان له‌سه‌رچاوه‌ی گه‌شبینیه‌که‌ی بارزانی کرد ، قه‌زاز
نه‌یتوانی وه‌لامیان بداته‌وه ده‌رکه‌وت که‌ بارزانی یان شتیکی زانیوه و به
هاورپیکانی نه‌وتوه ، یان ته‌نها ویستویه‌تی گه‌شبینیان بکات و ووره‌یان به‌رز
بکاته‌وه له‌و چرکه‌ سه‌ته‌ نا‌په‌حه‌ته‌دا.

به‌لام گه‌شبینی ته‌واو بوو ، وردبوو بۆ چه‌نده‌ها پارچه‌ پاش تیبه‌رینی دوو رۆژ له
۱۶ ئازار دووباره‌ بارزانی له‌گه‌ڵ هاورپیکانی کۆبووه‌ پێی وتن: ((ئیمه‌ ته‌نها

ماينەو بەبى ھاوپى ..... من لەمەودوا ناتوانم سەرکردايەتى ياخييوون بکەم .....
دەرۆم بۆ ئىران)).

((ئىران لە ۳۰ى ئازار سنورەکانى لەگەل ئىمەدا دادەخات، تورکيا سنورەکانى داخستوو سوپاى عىراق پىگا بەرەو باشور و خۆرئاوا دەگریت، باوەرناکەم هىچ ئومىدىک مابیت، بەلام ئەگەر ھەرگەسىکتان دەپەوئیت لەجياتى من سەرکردايەتى خەبات بکات ، تەواوى ھاوکارى و پىشتگىرى خۆمى بى دەدەم)).

ھەندىک لەسەرگەردەکانى داواى مۆلەتیکيان لەبارزانى کرد تا وتەکانى ئەو لەگەل جەنگاومرەکانيان تاتوئى بکەن لەکاتیکدا زۆرىنەيان بەوپەرى بىئومىدیهو شۆينەکەيان بەجى ھىشت، کاتىک وتەکانى بارزانى بلاو بوو، فەوزايەکی گەورە لە ناوپىشمەرگەکاندا دروست بوو، ھەندىک چەگەکانيان شکاند ، ھەندىکى تر ھەلياندايە شيو و رۆبارەکانەو، ھەندىکى تريان ھەرەشەى خۆ کوشتنيان دەکرد.

بارودۆخ زۆر خراپ بوو، جەختى لەو دەکردەو کە ئومىدەکان ھەرەسيان ھىناو خەونەکان بەباچوون ، ئەو دوو ئەگەرەى کە مابوونەو يان پاگردن بوو بۆ ئىران يان مانەو لەعىراق بەئومىدى ئەو ھى کەحيزى بەعس لىبوردينىکى گشتى دەربکات واتە راگواستن يان بەندىخانە يان کوشتن.

بلىئى چى بووبىت کەگەشبىنى بارزانى لە ۱۶ى ئازارەو ھەلگەرايەو بۆ بىئومىدیهکى رەھا لە ۱۸ى ئازار؟

ھەندىک کەس دەئىن : ھۆکارەکەى ئەو روداوانە بوون کە لە ۱۷ى مانگ روياندا کەھەردوو وەزىرى دەرەوئى ئىران و عىراق کۆبونەو لەسەر شىوازەکانى جىبەجىبکردنى رىکەوتنەکە رىکەوتن ، وەزىرى عىراق بۆ وەزىرى ئىرانى رۆن کردبوو کە دەبىت کوردەکان چەک دابىن کاتىک ئىرانىەکان ئەوھيان بۆ کوردەکان رۆنکردەو و ناگاداريان کردبوون ، کەئەگەر وانەکەن ئەوا جەبەھى

بەشى بېست و نۆھەم / بېنېنى گەئىك كە دەمرىت

عێراقىيەكان رايانگەياندا كە (۱۳۵) ھەزار كورد سنورىيان بېرەو بۆ ئىران و چوونەتە ئەو ولاتە، بەرلەوھى حكومەتى عێراق لىبوردنى گشتى بۆكوردەكان رايگەيەنەت، وە (۹۰)ھەزار كورد خۆيان تەسلىم كردهووە دواى ئەوھى عێراقىيەكان لىبوردنەكەيان دەرگەرد.

"د.محمود" كەسنورى بېرى بەرەو توركيە دەئەت: ((نزىكەى (۵۰۰۰) مندال و ژن و بېرەبىاوى كورد مردن لەكاتى راکردنەيان بەشاخەكاندا لەباكورى عێراق بەھوى بارودۆخى سەختى ناوھەواوھ كەپەلەى گەرمى ھاتبوھ ژىرسفرەوھ، ئىستاش ھەزاران پەنابەر لىرەولەوئى لەسەرسنورى ئىران و توركيە دەژىن ، چاومېرى ئەوھن يەكئى لەو وولاتانە رېگەيان بەدن ، بەلام ئەو دوو وولاتە سنورىيان بەرپوودا داخستون.

★ ★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★ ★★

سوپاى عێراقى زۆر بەخىرايى بەبى ھىچ بەرھەنگارىبونەوھىەك ناوچەكانى كۆنترۆل كەرد بەرپەرەو شاخاويەكانى نىوان عێراق و ئىرانىشەوھ ، و چەند ئەفسەرىكى عێراقى بەرازىبونى ئىران چوونە ئەوديو سنور بۆ ناو ئىران تا بەتەواوى لەوھ دەئىياببن كە سنور داخراوھ، و لە (۳) نىسانى ۱۹۷۵ لە رېنگاى "حاجى نۆمەران" موھ ئەو رېگايەى كە ھاوكارى پيدا دەھات بۆ كوردەكان گەرانەوھ.

لەلنداونىكىدا سەرۆك "بەكر" وتى: ((ئەمە روداويكى مېژويى گەورمىھ ، بزوتنەوھى ترسناكى ياخييونى كۆنەپەرستمان بەتەواوى سەرگوتكەرد و لە ناوبەرد كە لەچەند بەشىكى باكورى عێراقدا رەگيان داكوتابوو)).

وھ لەو دیدارەدا كە ھەردو پەيامنەرى ئازانسى "UBI" و "رۆیتەرز" لەگەئى ئەنجامیان داوھ ، بارزانى دەئەت: ((پىكدادانەكان تەواوبوون ، و ئىمە بەبى ھاوړئ ماينەوھ ، مژدەى زەمەننىكى رەش بەسەرماندا بالئ كىشاوھ، مەترسى كوشتن ھەرەشە لە نىوملېوون رۆلەى گەلەكەم دەكات ، تەنھا مەگەر بەرلەوھى بكوژرېن بتوانن راکەن بۆ ئىران)).

((سەربازمەكانمان بەبى دۆران گۆرەپانىيان چۆل كۆرد ، نىمە لە گۆرەپانىيە سىياسەتدا دۆراين ، ئەمەش بۆدەولتەتيكى بياني دەگەرپتەوه، لەوانەيه ئەمريكا)).

لەويدارەدا داواي لە جەنگاوەران كۆرد كە رابكەن تانەبنە نيچيري سوپاي عيراق كە زۆر بەپەلە بەرەو باكور دەهات و ، سنوريش بەرەبەرە بەروياندا دادەخرا. بارزاني دەستىكردەوه بەتۆمەتباركردنى ئەمريكا و ئيران ، و وتى: ((پەيمانيان پيدايان هاوكاري نافەرميمان پى بدن ، جەختيان لەوه كۆردەوه كە لەكاتى كيشەدا بەجيمان ناهيلن ، بەلام ئيران لە رىكەوتنامەكەدا مەسەلەي كوردى بەعيراق فرۆشت ، پيدەچيت هەردوو دەولت كەبەرژەوهندى تايبەتيان لەومدابيت، رىكەوتنى ئەوان لەسەر حسابى نىمە بوو)).

ئەو پزىشك و كارمەندانەي كە سەردانى ناوچەكەيان كۆردە دەئين: ((برسىتى لەوگوندانەدا زۆرە ، ژمارەيهكى زۆر مندال مردون، هەزارانى تر لە (10) رۆژى داهاوودا بەهۆي كەمى خۆراكەوه دەمرن ، هەزاران پەنابەري كۆردمان بيئيوه لەرپنگا بەرەوسنورى ئيران ، سەدان جەنگاوەري بارزاني كە لەسەر خالە سنورپەكان چەكەكانيان تەسليم دەكۆرد بەرلەوهي بەرپەنەوه بۆخاكي ئيران)).

حكومەتى توركييا رەتى كۆردەوه رپنگە بدات بەپەنابەران بچنە ئەو ديو سنورەكان بەبيانىوي ئەوهي عيراق لىبوردنى گشتى دەرکۆردەوه، لەلایەكەوه و لەلایەكي تریشەوه ئيران سنورەكاني خۆي والاكۆردەوه، بەلام لەرەستيدا توركييا لەويەيوەنديە دەترسا كە لەنيوان كۆردەكاني دوو جيلي داهاوو كەدەهاتن لەگەل كۆردەكاني توركييا دا دروست بووبوو ، دەترسا لەوهي ئەم پەيوەنديەيە لەبەرژەوهندى كۆرد بيت.

لەرپاڤۆرتەكەي "بنيك" داهاو، كەزياتر لە (200) هەزار پەنابەري كۆرد سنورى ئيرانيان برپوه ، كاتيكيش لەسەربازگەكان كۆكراونەتەوه ، ئەمريكا و ئيران هاوكاري پيوستيان نەكۆردون، پاشان ئيران (40) هەزار كەسي بەزۆر نارەونەتەوه بۆعيراق.

"ئەمريكا"ش رەتيكۆردتەوه هيج كەسيك لەوان وەك پەنابەر يان پەنابەري سىياسى بچپتە خاكەكەيهوه ، هەرچەندە مەرجى ياسايان تيدايه.

بەشى سىيەم / مەرگى ئەفسانە يەك

بارزانى و شوينەكەوتوھكانى لە ۲۶مى ئازارى ۱۹۷۵ سنورى ئىرانىيان بېرى لەكىلگەيەكى دابراو لە "نەغەدە" نىشتەجى كران، كە ۸۵ كىلومەتر لە "رەزاييە" وە دورە لەژىر چاودىرييەكى توندى ساواك دا.

رۆژنامەنوس "جۆن كرافت" كە لەكىلگەكەدا سەردانى بارزانى كردوھ دەئىت: ((بىگومان شوينەكە فراوان و خوْشە و ھەوزىكى مەلەكردنى تىدايە ، لەگەل ئامىرى تەلەفزيۆن و پىيانۆ و سەندەلى پر لەگويزو فستەق و پرتەقال و سىوى لىيە)).

ھەر لەراپۆرتەكەيدا كە لە ۲۵مى چواری ۱۹۷۵ لە رۆژنامەى "داھار"ى ئىسرائىلى دا بلاويكردۆتەوھ دەئىت: ((بارزانى لەژىر پاسەوانىيەكى توندى ئىرانىيەكاندايە ، وە جلوبەرگە كوردىيەكەيان گۆرپوھ بە ھات و بىجامەيەكى ھەرزانى رەساشى ، كە زۆر فەشە لەبەريدا ، سەرھتا لىپرسراويەتيەكەى خستەسەر سىياسەتى جىھانى ، پاشان لىپرسراويەتيەكەى كورتكردوھ لەسەر يەكيتى سۆھبەت كە چەك و فرۆكە و تانك و رايھىنانى بەغىراقىيەكان كردوھ فرۆشتوھ)).

((بارزانى دانى بەوھدانوھ كە لەم سالانەى دويدا ئىرانىيەكان قورساييەكى زۆريان ھەلگرتوھ وتى: ئەگەر بەردەوام بوينايە لەگەل جەنگ ئەوھ ژن و مندالەكانمان تىدادەچون، جەنگ بە ھىچ ئەنجامىكى باشى نەگەياندىن جگە لەكوشتنى ھەزاران كەس ، وە لەوھلامى ئەو پرسىارەدا كە ئايا ياخى بونى كورد بۆ ھەمىشە كۆتايى ھات؟ يان بۆى ھەيە گەلى كورد سەر لەنوى بژىتەوھ؟ ووتى: من ناوچەكەم جى ھىشتوھو باوھرناكەم ھەرگىز بگەرېمەوھ بۆى)).

*****

بەمشىوھ لە ۷۲ ھەم سالى تەمەنىدا بارزانى بۆى دەرکەوت كە رۆمانى ژيانى تەواو دەبىت ، لەماوھى مانەوھيدا لەتاران ۲ ھەولتى سەرنەكەوتو بۆ تىرۆركردنى درا، بەلام ئىتر ھىچ ئومىدىكى نەمابوو بە دوبارەگەرپانەوھ بۆ كوردستان و ئەنجامدانى

گەشتە درېژەکانى بەچىا بەفرىنەکانىدا ، كۆتايى بە چىرۆكەكە ھىنا بەرلەۋەى دىارى بىكات كە كى لە دواى ئەو بەردەۋامى پى دەدات.

سەبارەت بەو ھۆكارانەى كە بارزانى بۇچى مىراتگىرىكى بۇ بەردەۋامى خەبات دەستىنىشان نەكرد ، "دكتور كرىم" دەئىت: ((بارزانى دەۋىيىست دەستكەۋتېك بۇ گەلەكەى دەستەبەر بىكات بە مەرجىك خۇى خاۋەنى بىت، خۇپەرىست بوو تەننەت لەئاست مىندالەكانى خۇشىدا ، پىى وابو كە تەنھا خۇى دەتوانىت ئەو دەسكەۋتە دەستەبەربىكات، دەۋىيىست بۇخۇى بىبات و بەناۋى ئەۋەۋە بىت، بەم ھۆپەۋەبوو لەاى نازارى ۱۹۷۵ بەملەكەچى خۇى لەبەردەم "شا" دىتەۋە ھەرچەندە لەو گەۋرەترىش بو، نازانم بەردەۋام دەبىت يان نا، ئەو پىى وانەبوو ھىچ لايەنىكى تر بتوانىت دەست بەو گۇچانى سەركردايەتپەۋە بگرىت ، كەخۇى سالانىكى درېژ بەدەستپەۋە بو)).

بارزانى بەرمبەرە ھەستى بەنازارى سىگ دەگرد لەلاى راستپەۋە، پىشكىنپەگان دەريان خست كەئەو توشى شىرپەنچەى سىپەگان بو، "دكتور كەرىم" نامۇزگارى كرد كە خۇى پىشانى دكتورىكى ئىرانى بدات و تىشك بگرىت، بەلام بارزانى رەتىكردەۋەۋە پىى باشتر بوو سەردانى ئەمىرىكا بىكات و لەۋى چارسەر ۋەمىرگرىت بەئومىدى ئەۋەى دۇسىپەى كوردەكان لای "كىسنىجەر" بختەروو، بەلام "شا" و "كىسنىجەر" ىش ھەزىان بەئاشكراۋونى نەپنىپە شاراۋەكە نەدەگرد و نەپاندەۋىست ھەموو چىرۆكەكە رابگەپەنرېت و دۇسىپەى ھاۋكارى بۇ كوردەكان و پاشان دەستبەردار بونيان بەو شىۋمىپە بلاۋ بىپتەۋە.

لەو گىفتوگۇيانەدا كە لەنپوان "شا" و "كىسنىجەر" دا بەرپۆەچوو، بىرپاردرا بارزانى بگوازىتەۋە بۇ ئەمىرىكا بەۋمەرجەى كە ھىچ دىدارىك لەگەل كەسايەتپە بالاكان و رۇژنامەنوسان ئەنجام نەدات، ساۋاك بەھاۋكارى "سى ئاى ئەى" بلىت و ھىزىاى سەفەر و مانەۋەۋە چارەسەريان بۇ دابىن كرد.

لە ۳۰ى حوزمىرانى ۱۹۷۵ ھېركەكەى بارزانى لەفرۇكەخانەى "كەنەدى" لە "نيۇرك" نىشتەوۈ لەوئى دوگەس بە جل و بەرگى تاپبەتى پياوانى كارى سادە چاومېرپان دەگرد، خۇى و سى ھاوۈلەكەى خرانە دوو ئۆتۆمبېلەوۈ لەدمرەوۈى فرۇكەخانە دەستيان كرد بەرۇيشتن.

بارزانى ھاوپېكانى شەوۈكەپان لە ئوتېلىك لەنيۇرك بەرپېگرد ، بەپانى رۇزى دواتر فرۇكەپەك ھەئىگرتن بەرەو وىلاپەتى "مىنىسۇتا" بۇ نۇرىنگەى "مايۇ پرۇجستەر" بارزانى لەوئى چارەسەرى پېويستى بەماددەى كىمىيائى بۇگرا كە بووۈ ھۇى وەراندنى تووكى سەرى.

لەپاش وەرگرتنى چارەسەرەكان ، پياوۈكانى ئازانسى ھەوالگىرى بىردىان بۇ واشنتن، ھاوپېپەتى گەشتەكانى خۇى و دەست و پېومندەكەپان كرد بەبى ئەوۈى رېگە بدەن لەگەل ھىچ كەسايەتپەكى ئەمىرىكىدا كۆببېتەوۈ پان دىدارىك لەگەل رۇژنامەوانان ئەنجام بەدات، پاشان بەرپىرسانى ئازانس پىداگرېوون لەسەرئەوۈى دەبېت بگەرپتەوۈ بۇ ئىران ، بەلام بارزانى رايگەپاندا ناگەرپتەوۈ بۇئىران لەبەرئەوۈى لەوئى باش چارەسەر ناكىرېت، پىي باشە گەشت بكات بۇ "سويسرا" پان "سوئد" تا گرەنتى چارەسەر كردنى بىكرېت ، بەلام ھەمووچارىك رويەروى ئەم وەلامە دەبوۈۈ (("شا" دىپەوېت تۇ لە ئىران بېت)).

بارزانى لەوۈ دەترسا بەردەوام بونى لەسەر رەتكردنەوۈى بېپتە ھۇى ئازاردانى خېزانەكەى و لايەنگرانى لە ئىران ، بۇپە داواى كرد ھەرھىچ نەبېت رېگەى بدەن لەگەل "كىسئجەر" كۆببېتەوۈ، دئىبابوو لەوۈى لەو دىدارەدا دەپتوانى رېنگاچارمەپك بۇ مەسەلەى كورد بدۇزىتەوۈ، "كىسئجەر" بۇى دەركەوت كەناتوانىت ، بە شېومپەكى كۇتايى سەرگردە كوردمكە وەلابنىت ، بۇپە داواى لە "رۇزىف سىسكۇ"ى جىگرى وەزىرى دەرەوۈ بۇ كاروبارى پەنابەران كرد لەگەل دا كۆببېتەوۈ وە پىي وت: ((گوى لەبارزانى بگرەو لىگەرئى ھەرچى لەھەگبەكەپدا ھەئىرېزىت، تەنھا ئەوۈندەو بەس)).

بارزانی بەردەوام لەپێی "قەزاز" و ئەوانی ترەوه داوای گەڕانەوهی بۆ ئەمەریکا دەکرد تادەرباز بێت لەموزیندانەیی تێیداپەتی ، وە ھەرپەشەیی ئەوێ دەکرد پەپوھندی بە دەزگاگانێ راکەیانندنەوه دەگات و ھەمووشتیک ئاشکرا دەگات.

پاش ماوھەیکێ کورت "شا" وتی: ((کە تاران پێگەیی دەدات بپروات و پاسپۆرتیکێ ئێرانی پێدەدات تا گەشت بکات بۆئەمەریکا ، بەمەرجێ گەشتەکەیی و چارەسەرکەیی ئەمجارە لەسەرگێرفانی خۆی بێت، وە بەئین بدات دیدار لەگەڵ دەزگاگانێ راکەیانندن سازنەگات و ھیچ جۆرە لێدوانیک نەدات)).

لەحوزەمیرانی ۱۹۷۶ جاریکی تر لەفرۆکەخانەیی کەنەدی نیشتەوه ، ساواک زنجیرەژوواریکی لەئوتیل "شیراتۆن" لە "واشنن" بۆ بارزانی و دەستوپێوھەندەکانی بە کری گرت.

پاش ماوھەیک "سی ئای ئەی" ھەولێ دا رازی بکات بەگەڕانەوه بۆ ئێران بەلام بەھەموو شیوھەیک رەتیکردەوه، ئەوہوو لەکۆتایی ئابی ۱۹۷۶ "سی ئای ئەی" ھەموو جۆرە ھاوکاریەکی خۆی لێ داپری.

لەکۆتایی سالی ۱۹۷۸ شیرپەنجەکە زۆر خیرا بەجەستەیدا بلاودەبوہوو، دەستی زۆر بەشیوھەیکێ ترسناک ھەئناوسا، پاش ئەوێ زانی کەدکتۆرەگان ھیجیان پێ ناکریت داوای کرد بیگەرپننەوه بۆ خاکی ولات تا لەوئ بمریت ھەر ھیچ نەبیت لە کوردستانی ئێران بەلام ھیچ کۆمپانیایەکی فرۆکەوانی ئامادەنەبوو بیگوێزیتەوه ھەتا لەدکتۆری چارەسەرکەرەوه راپۆرتیکێ پێ نەگات کە جەخت لەوہوبکاتەوه لەگاتی گەشتەکەدا بەسەلامەتی دەگاتە جێ.

لەسەرھتای ئازاری ۱۹۷۹ بارزانی تا رادھەیک باشتر بوو، دەیتوانی بەھاوکاری "فەرھاد"ی کورەزای کە لەگەئیدا بوو خزمەتی دەکرد لەسەر جیگاگەیی ھەستیت و بچیتەسەر کورسیہ جولاوہکەیی.

لە ۲۳ی ئازاری ۱۹۷۹ کاتیک "فەرھاد" ھەولێ دا لەجیگا نوستنەکەییەوه بیگوازیتەوه بۆسەر کورسیہکەیی بارزانی بەتەواوی ھەستەوہرەکانیہوو کۆچی دوایی کرد.

له ۵۱ نازاردا تابوتەكەى بەفپۆكەى "بۆینگ"ى ئىرانى گوازاىەوۈ بۇ تاران ، كۆرەكەى و رۆلەكەى و ھەندىك لەدەستوپتومندەكانى كە دەستبەردارى نەبووۋون لەگەلدا بون ، لەوۋوۈ گواستراىەوۈ بۇ گوندى "شئۆ"ى سەرسنورى لەوئى نىزىكى "نيومليۆن" كورد بۇ دوامائتاۋاىى نامادەبون.

شياۋى باسە "شئۆ" دوامەنزلگای ئەو نەبوو ، سالى ۱۹۹۳ خىزانەكەى توانيان بەپازىبونى عىراق و ئىران تەرمەكەى بگوازانەوۈ بۇ زىدەكەى خۆى "بارزان" ولەوئى نىژرا.

★★ ★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★

لە ۱۶۱ كانونى دوەمى ۱۹۷۹ "شا"ى ئىران "محمد رەزا پهلوى" لەسەرتەخت ھىنراىە خوارەوۈ ، كۆچىكرد بۇ مىسر.

لە ۲۲۲ تشرىنى دوەمى ۱۹۸۰ "شا"ىش ھەر بەشپىرپەنجە لە يەكئ لە نەخۆشخانە سەربازىەكانى خواروۋى "قاھىرە" مرد ، بەم شپۆمىيە قەدەر وابوو ئەو دوانە بەھەمان نەخۆشى بمرن و لە غەرىبىدا و لە خاكىكى دوور لەنىشتمانەكەيان بنىژرئىن.

بەشى سى ويەك / گىرانەوئەكەمان تەواو نەبۇە

ئىسرائىل ھەرچى لەتوانايدا بوو كوردى لەپىناو ھاوكارىكردى كوردهكاندا جگە لەراوئىژكار و راھىنەر و ئەو راھىنانەى كە لە خاكى خۆيدا بۆ سەربازە كوردهكانى دەكردهو، و ھاوكارى لەسەر ئاستى نىودەولەتى و دروستكردى نەخوشخانەپەكى مەيدانى بە ھەمو دام دەزگاو پزىشكەكانىەو، جگە لەو نىسرائىل بېرىكى زۆر كەلوپەل و چەك و تەقەمەنى جەنگى پىدان تا ھاوكارىان بىت لە ياخييون و روبەروووبونەوہى رژیمی عىراق .

لەماوہى سالى كۆتايى ياخييوندا (۲۰) تۆپھاوئىژ و ۲۴ راجيمە و تۆپھاوئىژىكى دژمفرۆكەو چەند موشەكىكى سەرشان لەجۆرى سترىلا ، و ۲۶۰ قازىفەى بازوكا و تۆپھاوئىژى عەيارە ۸۷ ملم و ۱۷۰ موشەك لەجۆرى "ساگر" و ۸۵۰ ھەزار فېشەك بۆ چەكى سوک و ۷۵ ھەزار بۆمبى تۆپخانەو ۳۲ ھەزار بۆمبى راجيمەو ۱۳ ھەزار بۆمبى دژتەنك و بۆمبى دەستى و "مىن"ى بۆ ناردون ، بىگومان ئەو چەك و تەقەمەنى تىچويەكى گەل زۆر كەوتوہ لەسەر ئىسرائىل ھەرچەندە ھەندىك لە دەستكەوتەكانى ھەردو جەنگەكە بون، (۱۹۶۷-۱۹۷۳) .

لە۱۳ى ئازارى ۱۹۷۵ سەرۆكى حكومەت "ئىسحاق رابىن" كۆبونەوہىەكى لەنوسىنگەكەيدا گرئدا بەبەشدارى وەزىرى بەرگرى "شمعون پىرىز" و سەرۆكى ئەركان "مۆردخاى گۆر" ، و سەرۆكى پۆلى ئەركان لىوا "ھىرتزل شىبر" و سەرۆكى پۆلى ھەوالگرى لىوا "شلۆمۆ جازىت" و سەرگردهى ھىزى ئاسمانى لىوا "بونىامىن بىلت" و راوئىژكارى سەرۆكى حكومەت "رەحبعام زىنىفى" و لىوا "يەھوشفاط ھەركابى" يارىدەدەرى وەزىرى بەرگرى بۆ سىياسەتە ستراتىژىەكان و سەرۆكى پىشوى پۆلى ھەوالگرى سەربازى.

لەكۆبونەوہدا "رابىن" ھەولى دا بزانتىت كە ھىچ رىڭاپەك ھەيە بۆ دوبارەزىاندنەوہى ياخييونى كورد ، بەلام ھەموو ئەوانەى كە پەيوەندىان بە

كارمكهوه ههبوو نهزۆكى ههولەكانيان بۆ پشت راستكردموه ، تنها دوو ريگا ههبوو بۆ پيشكهشكردى هاوكارى به كوردەكان "ئيران و توركييا" ئەو دوو ريگايەش بەتەواوتى داخرابون.

لەكۆتايى دانىشتنەكەدا "رابين" ووتى : چى بكەين؟ هيچ چارێكمان نيه جگەلهوى لێردا بوەستين.

لە ۲۰ى ئازارى ۱۹۷۵ "يههوشفاط هرکابى" بەلگەنامەيهكى ئامادەکرد لەژێرناونيشانى "ئەو پەندانەى لە دۆسيەى كورد وەردەگيرين" ئەو بەلگەنامەيه پيشكەش بە وەزيرى بەرگري "پيريز" كرا كه تيبدا هاتوه:-

۱- ئەم دۆسيەيه نزمى پيگەى كەمينە نيشتمانیهكان لە خۆرههلاتى نافين دا نيشاندەدات ، كه ئيسرائيل دەتوانيت وەك هاوسەنگيهك بەرامبەر نەتەوى عەرەب بەكارى بهيئيت.

۲- پيشكەوتنى نامپىرى جەنگى و تەكنەلۆژى هەل بۆ كەمينەكان و گروپه تيرۆرستەكان دەرهخسینیت زەرەرى گەورەى چەند هیندەى قەبارەى خۇيان لە زۆرينه بدن، لەههمان كاتدا ئەو پەرەسەندنه ريگا بەسوپا سيستماتيكەكان دەدات كه گورزى گورچکپى بە كۆمەلە لە كەمينه هەريمايه تیهكان بدات.

۳- دەتوانين دەستبکەين بەهاوكارىکردنى كەمينه شۆرشگيرەكان بەبىرى كەم ، بەلام ئەو توانايانەى سوپا سيستماتيكەكەى حكومەتەكان هەيانە وادەكات كه هەر دەبیت ئەو هاكارىانە زۆربكرين ، داخوازی سەربازى كوردەكان لەم داويیهدا هیندە زیادى كردهبوو كەگومانی لای لایەنه هاوكارەكانى سەبارەت بەسودى ياخييونەكە بۆيان دروست كردهبوو.

- ۴- چەند ئاراستەيەك ھەيە بۆھاوکاری كەمىنەكان ئەگەر ھاوکاریەكان بەشىۋازىكى بەسودو كارا بەكاربەئىنرئىن، رەخنى زۆر لەكوردەكان دەگىرا بەھۆى خراپىانەۋە چونكە ھەل رەخساۋى جەنگىان نەدەققۆستەۋە .
- ۵- كاتىك ئەو لايەنەى داۋاى ھاوکاری دەكات دەرىدەخات كە خەرىكە ھەرەس بېئىت وادەكات ئەو لايەنەى كە ھاوکاری دەكات سنور بۆ ھاوکاریەكانى دابئىت ، چونكە وا ھەست دەكات بەھەدەر بروت ، يان كەمىنەكە پىۋىستى بە ھاوکاریيەكى زۆر زۆرە تا خۆى رابگرىت.

★ ★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★ ★★

دەۋلەتى كوردى پىكنەھات.....

لەپاش ھەرەسى ياخبونەۋە ، عىراقىيەكان بەردەوام بون لە پاكتاۋى گەلى كورد تەننەت بەبەگارھىنانى چەكى كىمىاۋىش قورساىى لە مىلى كوردەكان بوەۋە كاتىك لە ۲۱ ئابى ۱۹۹۰ "صدام حسين" ھىرشى كرده سەر "كوئىت" و داگىرى كرد، ئىئىتلافيكى ئەوروپى و ئەمىرىكى و عەرەبى پىكھات بۆ دەرىپەراندىنى لەۋى ، پاشان ئەم ئىئىتلافە ناۋچەيەكى گەۋرەى كوردستانى ديارىكرد كە فرۆكە ئەمىرىكىيەكان دەپپارىژن .

"جەلال تالەبانى" كۆنترۆلى ناۋچەيەكى كر دوۋە ، "مەسعود بارزانى" ش ناۋچەيەكى تر ، ئەم دو سەركرده زۆر بەشىۋەيەكى درىندانە بەگژىيەكداچون و شەر دەكەن، جارىك ھاوکاری لە ئىرانىيەكان وەردەگرن و جارىك لەعىراقىيەكان ، ھەرچەندە چاك دەزانن كە "صدام حسين" بۆئەۋان و بۆ ھەموو گەلى كوردىش ھەمان كۆتايى نامادەكردوۋە، كە لەسەردەمى بارزانى كۆچكردودا پەيمانى پىدابون.

﴿سوپاس بۆ خوا تەۋاۋ بوۋ﴾

پېرسىت

لاېمېر	ناوېرېوک	بېش
۲	پېشهکى	
۸	لهبېرئوهى (جوین)	دېروازه
۱۲	کتیبه پېرۆزهکه نهتهقیهوه	بېشى يهگهه
۱۸	تاکه نازادى نهومیه که ههوا ههئدهمزین	بېشى دوههه
۴۲	نیمچه کودهتایهک له دیمهشق	بېشى سیههه
۵۸	تهنها کوردیکى ساده بووم	بېشى چوارهه
۹۸	بۆ دانوستان چونه بهغداد لهوئى کرانه زیندانهوه	بېشى پینجهه
۱۲۲	راديوئى بهغداد نهئتییهک ناشکرا دهکات	بېشى شهشهه
۱۲۹	پروئسهى نهسینا لهپاریس دهستی پیکرد	بېشى حوتههه
۱۴۴	چۆنسون نامهکهى بارزانى رېهت دهکاتهوه	بېشى ههشتهه
۱۵۱	ههرگیز وهک سوپای ئیسرائیل نابن	بېشى دهیهه
۱۷۱	رۆژانهى جهنگ ۱۹۶۶	بېشى یانزهیهه
۱۸۰	پلهى لیوا بۆ سهرکردهى یاخیویان	بېشى دوانزهیهه
۲۰۴	بۆى ههیه سهربهخویى کورد رابگهیهنریت	بېشى سیانزهههه
۲۰۹	ئیسرائیلییهکان له رفاندن دهترسن	بېشى چوارهدهههه
۲۳۸	ئاههنگگیان بۆ رزگارکردنى "جبل البیت" له کوردستان	بېشى پانزهههه
۲۵۵	ههرهسهکه لهولایهوه روویدا	بېشى شانزهههه
۲۶۰	بارزانى بهنهئتى سهردانى ئیسرائیل دهکات	بېشى حهقهدهههه
۲۶۴	سهرکردهى هئیزى پهروهشوتهوانى لهمهیدانى جهنگدايه	بېشى ههژدههههه
۲۸۲	کوردمهکان گورز لهدامهزراوه نهوتیهکان دموهشیتن	بېشى نۆزدههههه
۲۹۸	"تۆرپاین" ه گهورمهکان نهتهقینهوه	بېشى بیستههه

منتدى اقرأ الثقافي

www.iqra.ahlamontada.com

شلومو نكد يمون

موساد في العراق

و

دول الجوار

انهيار امال الاسرائيلية و الكوردية

